

GAUDEO

fg C10 nd 20

Avvocato
Clemente Stefano
Dalmazzone

Cherasco Li 27. Aprile
1857.

HISTORIAE HIERONYMI OSORII, LVSITANI, SILVENSIS IN ALGARBIIS EPISCOPI,

DE REBVS, EMMANVELIS, LVSITANIAE REGIS INVICTISSIMI VIRTVTE ET AVSPICIO,

annis sex, ac viginti, domi forisque gestis, libri duodecim.

AD HENRICVM PRINCIPEM, Regis eius. F. Cardinalem.

Item:

O. MATALII METELLI *Sequani* I. C. *in eandem historiam præfatio, et Commentarius: de reperta ab Hispanis et Lusitanis, in Occidentis et Orientis Indiam, nauigatione, deq. Populorum eius vita, moribus, ac ritibus. Ad* ANT. AVGVSTINVM, *Archiepiscopum Tarraconensem.*

Omnia iam recognita & emendata.

Adiectus est, præter marginis notationes, locupletissimus rerum & verborum index.

COLONIAE AGRIPPINAE,
apud Hæredes Arnoldi Birckmanni.
Anno M. D. LXXXI.

IOANNIS MATALII METELLI SEQVANI, IVRISCONSVLTI, PRAEFATIO.

In Hieronymi Oſorij Luſitani, Epiſcopi Siluenſis, Hiſtoriam de rebus ab Emmanuele, Inuictiſſimo Luſitaniæ Rege, domi foriſque geſtis.

SIVE, COMMENTARIVS.

De reperta, ab Hiſpanis et Luſitanis, Nauigatione in Occidentis et Orientis Indiam et Populorum eius vita, moribus, ac ritibus.

AD ANTONIVM AVGVSTINVM, Archiepiſcopum Tarraconenſem.

1 *DECIMVS SEXTVS ANNVS, Auguſtine, nunc agitur: ex quo, tu Tridento in Hiſpaniam, poſt habitum Concilium cui tamquam Ilerdenſis Epiſcopus, ac nomine Philippi Potentiſſimi Regis, interfueras profectus: ego vero in Vbijs degens: tu neque litteras ad me, præterquam ſemel, dediſti: neque vllas ego, niſi binas, ad te miſi. Non quod ſæpe non optarim te, meis de rebus, ac vitæ ſtatu, certiorem facere: aut tu certè, ni fallor, ad me ſcribere nolueris. Sed quod, mihi tam longinquis itineribus à vobis diſiuncto idoneorum hominum, quibus tibi tuto reddendas traderẽ, facultas defuit. Et ego occaſionem mihi præbitum iri ſperabam: me, iſtuc, Hiſpaniæ ſaltem videndæ cauſſa, conferendi tecumq; coram colloquendi. Minime tamen diffiteor æquum fuiſſe* I.

te,a me,expleri frequentib epistolis debuisse : quem omni
beneuolentiæ genere,id quod perpetuo testabor,cumulaue
ris. Ac porro.sic adfectæ res meæ fuerunt: vt iacentes,consi
lijs erigi tuis valde potuerint· Sed,si hoc silentij peccatum
excusari potest: ego ita tui memoriã in animo defixi meo:
vt mihi tu absens,non secus ac præsens,ob oculos perpetuo
verseris.nec enim,tot merita in me tua·nisi planè,quod e-
go perhorresco,sim ingratus·vlla apud me temporum lon-
ginquitas delebit. Illustris autem tuæ virtutis,egregiæ pie-
tatis, et reconditæ percelebrisque doctrinæ tuæ· num ego,
vt maximè velim,obliuisci queam? Iste autem meus in te
amor, vel potius obseruantia eo firmiores radices, vt scis,
egit:quod ab eo tempore,quo primum in Italiam perado-
lescens ad Alciatum,iuris Ciuilis perdiscendi caussa,veni:
ego· Bononiæ,suauissima illa cõsuetudine tua,integros an-
nos quinque sum vsus.et alteris decem,apud te·vbi tu, Ro
mæ,in Duodecim virum,Sacris st litibus iudicandis colle-
giũ· auctoritate Caroli Quincti Cæsaris , cooptatus èsses·
coniunctissime vixi.Vna porro Florentiæ fuimus,cum Di-
gestorum Quinquaginta libros,apud clarissimum doctissi
mumque virum, Lælium Taurellum,ex vetustis Iustinia-
ni Pandectis illis emendaremus· ac deinde Venetijs,vbi col
lectas in aliquot capita,præcipuas illas castigationes,trib.
libris explicatas ederes. Vrbe Roma demũ· ad Philippum
Regem missus es in Britanniam Legatus. & tunc ego te-
cum fui. Sed discesseram·dum ad Ferdinandum Romano
rum Regem·quod ab Imperij Septemuiris eligendus Im-
perator,Ordinum consensu,foret· legationem obires. Ab-
fui denique,quum in Siciliam a Philippo Rege·quo corru
pta quædam iudicia reformares·mittereris. Te enim in vr
bem reuerso ego apud Belgas,in Philippi Regis Aula,ha-

si. Iure igitur totius eius temporis, quo simul tot annis fuimus et communium nostrorum illorum studiorum crebra recordatio longe mihi semper gratißima cõtingit eamque, vt animum subit meum, ægre, propter amorem tui, possum deponere. Cùm verò, eos tu, quos propter singularem virtutem, Bononiæ diligebas, mihi quoque familiares reddere consueuisses: tum te, vnum ex omnibus quem vt plurimi facerem, hortabare. Hieronymum Osorium Lusitanũ, mihi vehementer commendasse memini. Erat enim artibus eloquentiæ quibus etiam deditus eras tum philosophiæ Theologiæque studijs cumprimis excultus. imò, ijs doctrinis iam tum excellebat. Hunc virum, vt tum non modò totos duos annos ego nossem, præstitisti: sed etiam vt et ego et Cálcena noster Hieronymus, vir moribus, ingenio, et humanitate, præclaris: cum eo perfamiliariter viueremus, effecisti. Itaque ex diuturna consuetudine, eximias eius illas virtutes, à quibus hominem tantoperè prædicabas, coram intueri licuit. Eum igitur in dies magis atque magis amare cœpi. Quanta autem sit eius eruditio, et elegantia dicendi libri de Ciuili, quos tum poliebat, Christianaque nobilitate, eruditis hominib. testes esse possunt. Hos deinde secuti sunt postquam in Lusitaniam, ex Italia redijsset: Dialogi de Gloria quos edendos, ipse, ad nos qui tum vnà eramus Romam misit. Adceßere et decem illi, de Iustitia cælesti. Quos, Reginaldo Polo Cardinali ipsum è vita tum sublatum nesciens inscripsit. Te verò non fugit: Polum, ne ceteros multos, ex alijs nationibus enumerem Osorij libris, tum vel maximè, cum tu legationis illius tuæ apud Philippum Regem munere Londini fungereris, vnaque cum ipso loqueremur: nos enim domi per integros octo menses excepit: adeò fuisse delectatum

eosq́; tantopere probasse: vt eos, qui de Nobilitate, & Gloria scripti erant, quiq́; tum soli exstabant in Anglicam linguã à Comite Huntindonensi sibi cognationis stirpe proximo, adolescente natalium splendore, & corporis animique dotibus, perquã insigni conuerti: quo sermonis ex ijs copiam, elegantiam, grauitatem simulq́; morum simplicitatem, honestatem, castitatem, hauriret: serio mandauerit, & curarit. Fuit autem Polus, quod optimè nosti, vir acerrimi iudicij ideq́; doctißimus, prudentißimus, eloquentißimus. Optimum etiam virum ab omnibus habitum perpetuo fuisse nemo est omninò, qui nesciat. Quoties is ergo mecum de Osorio, tum Romæ, tum in Britannia, collocutus est: de eo, vel minutißima quæq́; percontabatur: tanto est ipsum amore, quem tamen numquam viderat, complexus. Quid de Regina quoq́; ipsa dicam: quæ Latinæ linguæ peritia præstans, adeò librorum Osorij studiosa dicitur vt eos, non semel euoluerit. Quamobrem: cũ iam postremò duodecim hi libri de rebus, quas Lusitani, Emmanuele Rege in Africa & Indijs gesserunt, ad me perlati essent: continere me non potui Augustine quin statim eos, auideq́; perlegerem vel totos potius, quod aiunt, euestigiò deuorarem. Iam diu enim summa cum alijs multis, cupiditate tenebar: ea, quæ de Indicis illis bellis fama per totum terrarum orbẽ sparserat Latinis litteris explicata cognoscere. Neq́; enim, quæ Rex ille, per Legatos terra mariq́; gesserat sine diuini numinis præsentia, magnaque Dei prouidentia, perfici potuisse mihi persuaseram. Vehemẽter igitur me hi libri, multa rerum varietate, crebraq́; fortunæ vicißitudine, delectarunt: tum quod piè, prudenter, eleganterq́; scriptos eos esse videbã valdè placuerũt.

II. IAM VERO si quis primas horum Indiæ bellorum origines:

gines: vnde huic Historiæ lucis aliquid, ijs, qui res Hispanicas perspectas haud satis habēt, adferatur: curiosè vereque perscrutari velit: duas necesse est intelligat, vno propemodum eodemq́; tempore, ex Europa, nauigationes fuisse susceptas: quæ procul dubio non solum veteribus Romanorum, sed ceterorum etiam omnium rebus gestis à gloria merito comparari, vel fortaßis anteponi posse, videantur. Eas quo gratum nostris hominibus faciam, Augustine paullò fusius explicabo. Vnam Ferdinandus Hispaniæ Rex, cognomento Catholicus, occiduum Solem versus, ad regiones, nulli vmquam nostrorum antea notas: alteram Emmanuel Rex Lusitaniæ Orietem versus, in Indiam instituit. Fortè contigit: nauem, quæ ex Hispanico 2
littore soluerat in Oceano, summa vi tempestatis sic agitari ac demum adeò procul abripi: vt quàm longißime inter Occidentem, & Meridiem, progressa ventis aduersis, ad nouam, omnibus tunc ignotam & inadcessam Insulam, deferretur. Ea deindè vti præpotenti Deo visum est, tot iniurijs cæli fracta, marisq́; difficultatibus oppressa, & omnium rerum indiga Maderam celebrem insulam paucis adtamen, ex omnibus quos illa vexit, saluis adpulit. Inter quos superstites nautæ quidam, in primis nauis ipse gubernator, fuere. Christophorus ergo Colūbus prouincia Ligur, vrbe, vt aiunt, Genuensis, qui tum Maderam inhabitabat & nauigandi scientiam probe callebat has hominum e naufragio relliquias hospitio perquam humaniter excepit, domiq́; fouit. Interim eorum casus, & errores, toto mari, tam varios & quæ ad vniuersam eam nauigationem præcipuè spectabant diligenter ab ijs, & a gubernatore nauis, perscrutatus est. A quo gubernatore situm nouæ incognitæq́; illius Insulæ, additis etiam

longitudinis latitudinisque gradibus·et quæ de eius incolis cōpererat· didicit. Exactis aliquot post diebus·ij nautæ et gubernator maxime propter morbum· quem ab inedia,tum grauißimis alijs incommodis, diuturna longaque illa nauigatione contraxerant:omnes e vita decessere. Hic gubernator sua illa naui, primus omnium Indiam detexit ac repperit. neque tamen eius nomen superest·inuidia fortè suppressum· neque patria est nota. Columbus igitur,acris ingenij iudicijq́ vir, omnia, quæ ab illorum ore,tum scriptis & indicibus chartis cognouerat : in primis repertam nouam illam Insulam· animo secum repetens·ac sursum deorsumque voluens. sæpeque ac multum de his multa meditans·eo sensim deuenit : vt firmis Geographiæ rationibus,peregrinationumq́ & nauigationum experientia instructus, perpensa secum vltimæ Hispaniæ, et extremorum Orientis finium distantia, Oceanique interlabentis vastitate,fieri non posse putaret:vt vltra centesimum et septuagesimum longitudinis gradum,nullis prorsus interiectis terris,sese Oceanus porrigeret. Adcedebant Platonis, Aristotelis, Senecæque, tum aliorum doctorum virorum relicta ad expendendum Cosmographis argumenta,et coniecturæ:quib. alias in hoc Oceano Continentes terras· alias item Insulas· illi, reperiri,contendebant. Has autem terras,se· si classe & necessarijs rebus iuuaretur·detecturum sibi persuaserat, atque promittebat. Quas cogitationes · primum serio ac supplex Ferdinando Regi non semel exposuit. Postquam fidem non faceret:eas cum Ioanne Lusitaniæ Rege, cui Emmanuel succeßit,fertur cōmunicasse:deinde·cum Rege Britanniæ,atq́ Rege Galliæ. Cum ceteris denique principib. viris, quos vel auctoritate, vel potentia, præ reliquis valere credidit. Nemini omnium

nium tamen sic persuasisse dicitur: vt opem ipsi aliquis, quam ad eam nauigationem poscebat & necessariam esse ostendebat adferre voluerit: quod rem forte non caperet. Quare tam alta, abstrusaque eius consilia, diu iacuere.
Tandem: Ferdinandus Rex, confecto decennali bello Granatensi nouarum rerum laude, tum studijs excitatus & Columbi cõstantia prope victus octauo demum anno perbenignè, ea, quæ ad nauigationem illam, explorandis ijs locis faciendam, pertinebant, suppeditauit. Pecuniam Ludouicus Sanctangelus, Regiarum Rationum scriba Columbo numerauit. Erat septemdecim tantum millium Ducatorum eamque is Regi, propter Granatense bellum illud exhausto, mutuam dederat. Sed, tantilla pecunia tantum posteà, ei Regi, ex Indijs, auri argentiq. tulit: vt summa, præter margaritas & gẽmas, quæ innumeræ fuerunt, sexaginta, quos vocant milliones feratur excessisse. Itaque Rex Columbum Oceani maris, & Indiæ, Præfectum creauit, eique decimam, in ea, partem prouentuum suorum, adtribuit. Hic igitur à Gadibus soluens in Occidentemque, per insulas Fortunatas, quæ vulgò Canariæ dicuntur, cursum tenens: in Insulam quamdam incognitam adpulit cui nomẽ Guayabanæ, inter Floridam & Cubam. Vltra dein progressus, in alias delatus fuit. Priorem enim hanc nauigationem ter repetens: ignota quæcunque loca potuit etiam eas, quæ Torridæ Zonæ subiacent, plagas, non tamen sine magno vitæ periculo, perlùstrauit; Cubam, Isabellam Hispaniolam, siue potius, iam vulgo, Hispaniam Iamaicam, Terram Firmam, et Pariam inuenit. Vbi ergo res tentata successisse visa est: Pinzonus, vti scribitur, inter rei maritimæ Duces haud infimus, Columbiq. socius nouas etiam terras quærere, et inuentas integre per-

lustrare cœpit, vt repperit. Americus item Vesputius, ac Petrus Alfonsius. Mexicanum regnum Ferdinandus Cortesius, magnis gestis bellis clarus, adiecit. Franciscus Pizarrus demum cui vitæ fuit exitus infelix, Carolo Quincto, hoc nouum noui Orbis imperium, Peruanis regionibus additis, ampliauit. Præter illos et hi quoq; aliarũ Prouinciarum inuentores memorantur: Gaspar Cortereales, Sebastianus Gabotus Venetus, Lucas Vascius Aillonus, Io. Poncius Legionensis, Frãciscus Garaius, Fr. Ferdinandus Corduba, Iacobus Nicuesa, Rodericus Bastidas, Vascus Nonius Vaboa, quem Petrus Arias capite multauit. Gondisaluus Ximenius, Iacobus Castellonus, Diazius Sol, Iacobus Almagrus, qui Pizarri in Peruana commilito, ciuile in eum deinde bellum aluit. Sebastianus Benalcazarus, Valdiuia, Gondisaluus Pizarrus, Fr. frater, Gillius Gondisaluus, Nonius Guzmanus, Fr. Marcus Niciensis Garcias Lupus, & Fr. Vascius Coronatus. At verò: vbi primum Columbus ex priore in nouum Orbem nauigatione, rediisset: Ferdinandus Rex, Alexandro Sexto Pontifici per
„ Legatum exposuit: Se iam diu statuisse: Insulas aliquot,
„ & Continentis regiones procul dissitas, & incognitas, nec
„ ante à quoquam repertas, quærere quo præsertim earum
„ incolas, ad Christi cultum: vti Rex, à se recens pulsis Gra
„ natæ regno Mauris, Catholicus: qua daretur, redigeret. Se,
„ hanc ob caussam: cum classe, peritis nautis, militibusq; ve-
„ teranis instructa, Columbum non sine maximis difficulta
„ tibus, periculis & expensis, per maria misisse, quæ numq̃,
„ quisquam nauigasset. illum in Oceano aliquot numquam
„ à nostris visas Insulas, & Continentis Prouincias inuenis-
„ se. quas pacis amantes quædam gentes incolerent. eas, cor-
„ pore toto nudas, incedere, neq; vesci carnibus ipsas, quan-

tum

„ tum adcepiſſet, credere vnum eſſe Deum, eumq́; cælo con-
„ tineri. Quæ res ſpem faceret: eos homines, à recipiendis
„ noſtris moribus et inſtitutis non alienos fore. Quin etiam,
„ ſi inſtituerentur, facilè apud eos, Chriſti nomen, Catholi-
„ camq́; religionem introductum iri. A Columbo firmam
„ turrim in vna ex ijs à ſe repertis Inſulis exſtructam eſſe,
„ ſuorumq; præſidio firmatã. Itaque eas Inſulas & terras
„ argento, auro, & aromatibus pollere: immò, multis varij
„ generis rebus alijs pretioſis excellere. Velle igitur, eas ſibi
„ per ſuos ſubigi. imperioq́; ſuo, in eas Chriſtianã fidem in-
„ uecturus, adijci. Pontifex laudatis Regis conſilijs, ipſum
„ ad ea exſequenda, per Baptiſmi ſacra, Chriſtiq́; viſcera, 7
„ cohortatus: quo expeditionem ardentiori animo ſuſcipe-
„ ret, ſuſceptamq́; non intermitteret: eidem Regi, & eius
„ poſteris Caſtellæ Legionisq́; Regibus, ex Apoſtolica illa
„ ſumma auctoritate Cardinalibus vniuerſis vltrò, re cogni
„ ta, vno ore adprobantibus in perpetuum pleneq́; conceſſit
„ donauit, & adtribuit: omnes inſulas, Continentisq́; pro-
„ uincias repertas & quæ in poſterum à ſuis reperirentur
„ Occidentem & Meridiẽ verſus: ducta ab Arctico Borea-
„ liúe polo ad Antarcticũ, hoc eſt, Auſtralem polum, linea.
„ Inſulas etiam illas, & Continentis regiones inuentas, &
„ quæ inuenientur: Indiam, vel quamcumque partem ver-
„ ſus. ita quidem ducta, vt ea centum miliaribus diſtaret ab
„ duarum Inſularum qualibet Occidentem Meridiemq́;
„ verſus. ab ea nempè Inſula quæ vulgò Hiſpanis Azores à
„ falconibus dicitur: & ab altera, quam nunc illi Viride Ca
„ put, antiqui autem Heſperides, adpellant. Quarum om-
„ nium Inſularum, & Continentis prouinciarum quæſita-
„ rum & quærendarum: idem Pontifex eumdem Regem,
„ & perpetuos eius ſucceſſores, etiam veros legitimosqúe
dominos

„ dominos· cum libera, omnimodaque in ijsdem potestate·
„ constituit. Si tamen quisquam Christianorum Princi-
„ pum, Regumque, aliquam ex ijs Insulis, Continentisque
„ regionib. ante Christi natalem· Anni millesimi, quadrin-
„ gentesimi, nonagesimi tertij· à quo tempore donationis hu-
„ iusce vires initium primum habent · possedisset: salua ei
„ sua esset omnis auctoritas. nec vllum ei ab hac donatione
„ damnum aut praeiudicium oriretur. Quo verò firmius ei
„ Regi, posterisque donatae hae Insulae, Prouinciaeque censean
„ tur: sanxit Pontifex, ne quis absq eius Regis, successorum-
„ ue permissu. ad eas, ducta, quae dicta est linea, comprehen-
„ sas, quicunque is tandem vel Rex, vel Princeps, aliusúe fo
„ ret, negotiationis et mercimoniorum, aliaue ex caussa, na
„ uiget. Qui fecerit·ei tum primum aqua et igni sit interdi
„ ctum. graui nimirum excommunicationis, quam adpel-
„ lant, fulmine feriatur. Ne aliquo, inquit Pontifex, vm-
„ quam tempore·ô Rex·periculis, laboribusque tui terrean-
„ tur: proq. certo habeant, Deum Opt. Max. ipsorum prin-
„ cipia promoturum. Ab eo manant imperia. is actiones tuas
„ reget, optatumque rerum successum breui ad incredibi-
„ lem populi Christiani gloriam largietur. Datae huius Pon-
„ tificiae dominationis literae solennes IV. Nonas Maias, An
„ no Christianae salutis CIↃ CCCCXCIIJ. Eo sanè nomine, vt
Hispani testarentur vniuersis: se, has Insulas, et Continen
tes prouincias, ex Maximi Pontificis auctoritate, permis-
su, cohortatione ac iussu, petijsse bello · tum eas quaerere,
et ad Christianam religionem earum Populos · id quod
Pontifex ipsis arctè praeceperat· conuertere. hocque iure
quaesitas, tamquam proprias·administrare, tueri, retine-
re, conseruareque posse. Erant autem Indiae Gentes illae
omnes· natura, moribus, lingua, dictis ac factis, barbarae.
Ido-

Idolorum in primis, ac Dæmonum insanis mirificis, nefandißimisque opinionibus, & cultibus mancipatæ. Nullus ipsis linearum, lanearumue, aut sericarum vestium, vsus fuit. sed goßipio, aut pellibus animalium, aut plumis auium, tegebantur. Neque litterarum vllos characteres norant; omnia in memoria circumferentes. Nonnulli enim res domi forisque fortiter gestas, per manus posteris tradunt. Peruani quidem chordis versicoloribus, multisque nodis insignitis, & artificio singulari contextis quarum domus sunt perplenæ multorum sæculorum seriem sollerter inuolutam, sine vlla hæsitatione exprimunt. Nulli crispis sunt pilis: pauci calui. Imberbes esse malunt. nascentes enim barbas euellunt. Luxuriæ dediti toti multas vxores habebant erantq. sacrificijs hominum perquam infames. nullis denique bonis moribus, & legibus, nullis artibus instructi. Moneta porrò, pecuniaque, ponderibus, mensuris, alijsque innumeris, sine quibus inter homines societas vix retineri potest carebant. Neq. farinam habuere non vinum, ceram, candelas, molas, non equos non tormenta bellica non triticum, siliginem, aliaue legumina. Architecturam etiam, artemque naualem; quibus excauati arborum trunci naues sint, ignorarũt. Iumentorum inopia, terram manuum labore subigunt et fodiunt. Victus omnibus est piscis. et fructus, et radices comedunt etiam, simiarum more, pediculos: humanamq. carnem ranas, vermes, bufones, spurcasq. res alias. Sunt, qui serpentum esum in delitijs habent. vsque adeò, vt eos principum tantum mensis, idque sollemniorib. festis, reseruandos existiment. Nares perforant, et labra, et aures corpus herbæ succo depingũt, alijsque tum rubris, tum nigris coloribus. Arma sunt, arcus & sagittæ ex palma, vel cannis, veneno tinctæ. Ferri

vi-

vicem obtinent, duræ piscium costæ. Qui ad Austrum, mare versus habitant domos in altißimis arboribus ædificāt: partim quo vitent hostem, partim inundationem. Si hostis arborum truncos succidere conatur: eum, deiectis ignitis ollis, abigunt. Piscem nomine Manatē, marinum habēt, & fluuiatilē. Est capite bubulo, barbatoq;, paruis oculis, duroq; supra modum corio, eoq; paullum hirsuto. Longus est pedes viginti, crassus decem: pedibus est rotundis, & in quatuor vngues, Elephantorum more, dissectis. Feminæ, vti Vaccæ, pariunt: & fetus lacte alunt. Totus autem il- 9
le nouus Orbis quo de nunc agimus, in duas ingentes peninsulas diuiditur, angusto inter se isthmo ad Panamam, & Nomen Dei, cohærentes. Quarum altera ad Septem Triones, ad Austrum altera longißimo tractu porrigitur. Ambitus, qui cognitus est, vniuersus, amplius nouem millibus & trecentis Hispanicis milliaribus constat: quorū tria millia, trecenta & sexaginta quinq;, ab Australis maris littoribus occupantur: ab Aquilonaris verò, nostriúe reliqua. Quæ quidem quinq; millium, nongentorum & sexaginta milliarium Hispanicorum summam excedunt. Oceani: quà Australe noui Orbis latus adluit, æstus est vehementißimus, adeò vt in nonnullis promontorijs, ad duo milliaria decrescat: in alijs verò, aquam eius regressam è summo littore, vix visu assequi queas. At idem ille, qua Boreale latus occupat, nullam propemodum accessus, recessusq. reciprocationem, admittere, magno cum Philosophorum stupore, depræhensus est. Orbis porrò huius Pro- 1
uinciæ, in vniuersum hæ sunt. Terra, quam Laboratoris, ob insignem eius fertilitatem, adpellant, ad Septem Triones occurrit, à Cortereali explorata. Huic ad Austrum adiacet Baccalaama, à piscium quodam genere, quo abūdat,

dat, sic adpellata: Inde Chicora, Iordane fluuio, & Luca Vascio Ayllono primo inuentore insignis. Huic succedit Florida, cuius primus & inuentor & administrator, Ioannes Poncius Legionensis fuit. Regio viris bellicosis, qui pro libertate diu acriterq; cum Hispanis dimicarunt, abundat: Ambarum cinericium, quod è mari in eius littora eijcitur, copiose suppeditat. Hinc non ita multis abhinc annis ligni quoddam genus Sassafras nomine, ad varios morbos vtilissimum, in Hispaniam exportari cœpit. Sunt in Sanctæ Helenæ & Matthæi portubus, integræ huius arboris siluæ, eumdem, quem Cinnamomum, odorem spirantes, & vsum in decocto præbentes eximium. Gignit eadē regio Radicem quamdam aromaticam, Sanctæ Helenæ, à solo natali dictam: Floridam sequitur Panucium, ab amne Panuco cognominata, Prouincia: quam Garayus & vicina Iamaica insula, quam Columbus, inuenit. Ad Oc- 11
casum his vicina est Noua Hispania, regio auri, argentiq; feracissima, & amplissimo quōdam Mexicanorum imperio clarissima. Huius metropolis Temistitan, ad instar Venetiarum, in magno lacu ædificata est. Ab innumeris populis habitatur: & immanibus infantum puerorumq;, quos ad viginti millia quotannis Diabolo immolant, cædibus est supra ceteras omnes totius Orbis vrbes longe fœdissima. Fœdere primum cū Cortesio inito, Hispanorum præsidium non difficulter admisit. sed Petri Aluaradi culpa: qui, interim dum Cortesius Pamphilum Naruasium superare bello contendit, ciues choreis & festis ludis intentos, omni pretiosa veste & ornamentis spoliat, ab eodem defecit: & præsidium partim cæcidit, partim mœnibus eiecit. Hanc vrbem Cortesius postmodum innumerabili sociorum Indorum exercitu stipatus, obse-

dit

dit: & poſt continuam ſeptuaginta duorum dierum oppugnationem cepit: ferro flammaque miſere deformatam inſtaurauit, & nouam quodammodo a fundamentis erexit. & ingenti mirique operis Regia exornauit. Ciues, antequam expugnaretur, omnem tam publicum, quam priuatum theſaurum, et res pretioſas, ne in Hiſpanorum manus venirent, in lacum abiecerunt. Nec vllus eorum adduci vnquam potuit, quantumuis grauiſſimis tormentis ſubiectus, vt, vbi eæ res eſſent, indicaret. Quin etiam ipſius Regis Secretarius in tormentis vitam fortiter finire, quàm Regis Gentiſque ſuæ arcana hoſtibus prodere, maluit. Aromatibus multis abundat hæc Prouincia. Liqui- 12
dambarum, eiuſque oleum, magni in medicina vſus, ex magnarum arborum inciſione elicitum, ſuppeditat. Balſami quoq;, ex arbore Punica malo maiore collectum. quod maximi tum apud Hiſpanos, tum Indos, fieri conſueuit: et ſummarum eſt in Medicina virium. Huius vncia apud Hiſpanos modo viginti, modo decem ducatis, æſtimabatur. Romam primum delati vncia centum ducatis veniȷt: mox, copia cœpit vileſcere. In Chirurgicis adeò præſens promptumque remedium adfert, vt vulgò Pauperum medicina dici conſueuerit. Eſt in eadem regione magnus quoque prouentus Chinæ radicis, quæ ex Orientali China nuper iſtuc allata, nomen a primo natali ſolo conſecuta, vires medicas inſignes habet. Eſt et ibidem alia quædã planta, vehementer a Medicis laudata: quam Sarſam parillam nominant. eadem in Europam tranſlata, priſtinam naturam retinet. Ligni quoque genus quoddam craſſum profert, ad renum adfectiones, & vrinæ difficultates, vtile. Lapidem item dictum Sanguinalem. Nucleosque pineos purgantes: & Ceuadillæ, ſiue hordeoli plantam. In ſumma,

ma, multis rebus hæc regio nobilis est: & hac in primis; quòd multas arbores, plantas, animantes quadrupedes, et aues, Hispanicis similes habeat: cum eæ in Peruano regnô vel nullæ sint, vel rarißimæ. Hispaniæ Nouæ proxima est 13
in mari, Cuba insula, à Columbo inuentore, propter Ferdinandum Regem, Ferdinandina nominata. In Continenti Iucatana peninsula est, à Fr. Ferdinando Corduba reperta, subacta à Monteio. Ab hac non procul Hispaniola visitur: Insula est totius Americæ, & à primo inuentore cultoreque Columbo: et à rerum gestarum magnitudine: tum, quod primum Hispanorum in Nouo Orbe domicilium fuerit, celebris. Hic nobile illud Guayacanum lignum, à quo contra Veneream luem remedium præsentißimum præbetur, inuentum est. Quod lignum: omnium lignorum est durißimum, solidißimumque. Finitima huic in Continente, Beragua est et Dariene, quæ primum noui Orbis Episcopum habuit. Terra item, vti vocant, Firma: Castilia: Aurea: huic adiacet Sancta Martha: Granata noua: in qua Smaragdorum fodina: Cumana: Paria, margaritarum piscatione, res administrante Columbo, multisque deinceps annis, notißima. Harum regionum oras plerasque detexit idem Columbus: subegerunt Nicuesa, Hoieda, Bastidas, & alij. Est præterea Quitum, Aequatori subiecta, & Peruano regno finitima, regio. in qua locus: Vulcanum Vulgus adpellat: flammas eructat, et cineres octoginta, & eo amplius, milliaria procul iactat. Est etiam Chiloiema: & Canela: est Quareca: quæ sola Aethiopes habet: reliquæ quantumuis Zonæ Torridæ subiectæ, nullos. Brasilia quoque non minimam 14
Orbis noui partem efficit, ad Orientem Solem, Peruano Regno contigua, & Anthropophagis infamis. Regio ru-

bris lignis, quæ Bresil appellant, referta est. Paret Lusitanis. Ingenti fluuio, quem Argenteum, ab argenti copia nominarunt, irrigatur. In Peruana porro Regione, quæ ad Occiduum noui Orbis latus sita, omnium totius Mundi ditissima · eoque nomine perpetuis bellis obnoxia memoratur · Gygantum ossa reperta sunt, Trugillio non procul, immanissima. dentes trium digitorum craßitudine · latitudine vero quattuor, fuisse proditur. Lacus in ea quidam dulcis est · in cuius fundo sal candidißimum repperitur. In Helenæ Promontorio fontes non pauci liquorem fundunt · qui, in nauibus reficiendis, bituminis picisque loco est. Caruit hæc Prouincia ante Hispanorum in eam aduentum, quemadmodum & aliæ, vti dixi, plurimæ, bobus, mulis, asinis, capris, ouibus, canibus, soricibus, litteris et moneta. Sorices, non valde necessarium animal, nauis quædam Antuerpiana, per fretum Magallanicum, cum mercibus eo primum vexit. in tantam vero multitudinem, ij, benignitate soli mox excreuere: vt grauißimum arboribus, quas et adscendunt · plantis et herbis, detrimentum adferant. In solis Peruanis montibus animal repperitur, colore rufum · hircis Indiæ Orientis simile: cornua non habet. herbis salutiferis, quæ sunt ibi plurimæ, nutritur. fugacißimum est. Lapides Bezares, in marsupio quodam latenti gignit · in quo herbas ruminandas reponit. Puer, annorum duodecim · hoc, inuitis Indis, Hispanos admonuit. Is: à suis · mox fuit sacrificatus. adeò, Hispanis inuident sua mysteria. Quæ tamen illi per mulieres, quæ cum ipsis, libidinis causa consuescunt. & quidquid eorum Religionis est, intelligunt. Arbor in eo est regno, materie spongiosa · quæ Venereos stimulos perdomat. eamq. ob caussam Indi numquam ex ea ignem struunt. ne, eius calore fumoue,

ue,

me, impotentes in Venerem reddantur. Colubros alit
Peruana regio, humana magnitudine sed innoxios. In ea
sunt Aranea, mali citrij crassitudine, admodum virulen-
ta. Buffones pluit, Hispanicis nō minores quos Indi, assa-
tos comedunt, vti et alia, quemadmodum dixi, longe spur
cissima. Vultures adeo magni, vt pecudes deuorent.
Vaccæ, in Peruanis montibus educatæ in planicie moriun-
tur. In ea enim, octo tantum milliaribus lata, longa plus
mille, vehementissimus est æstus pluuia nulla. Montes ve-
ro frigidissimi sunt planitiei tamen contigui. in ijsque
cottidie pluit. Has Paruanas Prouincias Hispani, 15
commissis in pugnam de principatu duobus potentissimis
Regibus, Atabaliba & Guascare, fratribus in suam pote-
statem illis artificiosè de medio sublatis redegerunt.
Regia Guaynacapæ, patris illorum, aureis tegulis instra-
ta erat. Idemque, omnes imperij sui aues, pisces, ani-
malia, herbas, & arbores, ex auro ad viuum exprimi
curauerat. Hortum præterea is habuit, aureum. Sed
opum pars potior Peruanorum inuidia fuit abscondita.
nec hactenus vmquam potuit inueniri. Hispani ciuili-
bus, in eo regno, bellis, sese mutuo, dominandi cupiditate,
petiuerunt. Postremo Pizarrus, & Almagrus: Quam se-
ditionem, eo missus à Carolo Cæsare Petrus Gasca, ijs cæ-
sis, oppressit. Eodem, quo Peruanum Regnum mari ab- 16
luitur proxime Nicaragua in qua rupes, Masaia nomi-
ne quæ flammam, magno cum fragore, euomit. Os, medio
milliari, in circuitu patulū. In intimo fundi recessu, liquor
quidam feruidus manat, auro liquefacto similis. Si ferrū
ei immittas statim absumitur. Ad oris marginem tamen
in qua nec herba crescit, nec arbor passeres innoxie nidifi-
cant. Post Nicaraguam proxime sequuntur Guatimala

Xaliſcana, Sibola, et Quiuira in qua Vaccarum ſilueſtrium & gibboſarum armenta ſunt innumera. Iſtinc non longè, Americam cum China cohærere à nonnullis creditur. Hæc omnium Americæ prouinciarum eſt ſumma, 17
hic ſitus, et natura paucis explicata. Quibus ſi quædam de Canarijs inſulis hic adijciam; quoniam ex Hiſpania nauigantibus ſeſe primæ offerunt haud ingratum id, immo, iucundum fore crediderim. Sunt eæ numero ſeptem: Inagua, Canaria, Teneriffa, Palma, Ferrea, Lancerota, Fortunata. Archiepiſcopum Inaguæ habent, et Gubernatorem. Abundant ſaccaro. Id, ijs merces eſt ampliſsima et palmæ fructus, dactyli. Venatu etiam, pecore, capris, cuniculiſque pollent. Præter oliuam arbores omnes, quas Hiſpania, proferunt. Capris aratro iunctis, agros colebant cum nullum ijs aliud eſſet quadrupes. In cauernis ad collium, montiumque radices, caprino cornu excauatis homines habitabant. Milium ijs, frumentum fuit ex quo milio, ſaxis contuſo, panem pinſebant. Vinum autem e palmis exprimebant, Aethiopum more. Ferrea inſula, fluuijs, fontibus, puteiſque caret. Veruntamen vnica in ea eſt arbor muris, vti fons, circundata, nuci arbori ſimilis. Hæc aquam, quæ pecoribus hominibuſque ſufficiat, e folijs vbertim ſtillat. Hanc arborem meretrix quædam eius Inſulæ, cum primum Inſula ſubigeretur, Hiſpanis prodidit. Quã perfidiam, à ſuis clam auecta, ſupremo ſupplicio luit.
Fluuiorum totius Orbis maximus, in India eſt nomine O- 18
rellana ſub Aequinoctiali, perpetuo fere tractu decurrens in longitudinem pluſquam mille quingenta milliaria patet. maris æſtus ad centum milliaria, ſeſe, hoc aduerſo flumine, protendit. Eſt et alter fluuius, dictus Argen-
teus, de quo ſupra nonnihil. Cuilibet Prouinciæ præficitur 1

tur a Prorege, qui summus est omnium in India magistratus Gubernator. Qui Prorege est Regis iussa exsequitur. Ea ipsi supremus Indiæ Senatus Hispali institutus significat. Ad eum ab omnibus Indiæ Tribunalibus adpellatur. In Cuba est Gubernator et in Hispaniola, Cancellaria et in Mexico, Noua Cancellaria, quam adpellant. In Noua Gallica est, vt Hispani eam vocant Audientia, Iudicesque quattuor. Guatimala porro, et Iucatagua, Cancellariam habent et Noua Granata. Regij, est supremus Regni Peruani Senatus. Qui Prorege est, in eo præsidet. Sunt et alijs multis locis præfecti Gubernatores. Indi omnium captarum rerum tam earum, quæ sunt anima præditæ hominum simul & pecudum: quam omnium, quæ anima carent, Quinctam, Hispaniarum Regi persoluunt. Serui Regis in facie et brachio, littera C. impressa candente ferro notati. Magna quidem est Indorum seruitus. Nam nulli Indo Magistratus vllus decernitur sed solis Hispanis ijsque solis, qui sint in Hispania tantum nati. Immo, nec ipsis Hispanis Iuris dictiones vllæ Feudi quod vocant nomine, in proprietatem vllo dominij dignitatisue veluti Baronis, Comitis, Marchionis, Ducisue, titulo Rex indulsit. Quæ iura, sæpe Hispani a Rege etiam missis legationibus innumerabilique pecunia redimere, obtinereque tentarunt. Sed frustra metu nimirum: ne ij homines, si concederentur, ea auctoritate freti vel incitati cupiditate dominandi: amoreue Indiæ, quam pro patria iam haberent ad seditiones abriperentur. Quod ad Religionem pertinet 20
occidua omnis India, in tres Archiepiscopatus est distributa. Quorum Metropoles, Sanctus Dominicus, Mexicum, et Regium. Prima ciuitas sex habet Episcopos Suffraganeos: Cubanum, Boriquensem, Hondurensem, Pa-

namenſem, Carthaginenſem, et Sanctimarthanam. Altera, ſeptem: Xaliſcanum, Mechoacanum, Guaxacanum, Tlaſculanum, Guatimalanum, Chiapenſem, et Nicaraguanum. Tertia, tres: Cuſconienſem, Quitonenſem, & Charcaſenſem. Quorum omnium: Archiepiſcopatuum et Epiſcopatuum, vnus Caſtellæ Rex, eſt patronus. Ceratus, Guatimalæ Præſes integerrimus incorruptuſq. Iudex solitus dicere ſcribitur: ſe, vbi in Hiſpaniam rediret, ſuaſurum Regi ne quemquam deinceps Sacerdotem, in Americam traijcere pateretur. Liberioris enim diſſolutioriſq. vitæ, quam deceat, in India forte propter nimiam auctoritatem reddi. Omnium quidem, Orbis huiuſce noui, primus Epiſcopus fuit, Ioannes Cabedus, Franciſcanus, nimirum Antiquæ Darienſis Epiſcopus. Indi omnes mul- 21
tos diuerſoſq. Deos colunt. Eos habent pictos, fictosue ſtatuis. nempe: ligneis, terreis, argenteiſue. Peruana regio eos, auium forma, tygridum, ceruorum, & aliorum animalium, exhibet. interdum etiam, caudatos Satyrorum ſpecie. Iis adhuc, eorum Sacerdotes ſacrificant, clam tamen et in cauernis, non palam metu noſtrorum Sacerdotum. Eos denique, inuocato cuiuſq. nomine, interrogant: quibus orationibus ipſi Chriſtianos à ſuis domibus queant prorſus expellere. Antiquorum more: ſingulis reb. quaſi Tutelares Deos & præſides, præficiunt. Memoratu ſanè dignum eſt: Hiſpaniolæ, hoc eſt, Sancti Dominici incolas Idolorum ſuorum oraculo multo antea tempore, quã Hiſpani de India cogitarent admonitos: fore, vt a barbatis ipſi & ſua Religione, & antiqua libertate, priuarentur. Quod Oraculum ipſorum Sacerdotes, rithmis comprehenſum, diebus tantum triſtibus, occinebant. Euentus vero, Idolum vera prædixiſſe, docuit. Qui hos

In-

Indos norunt Hispani, referunt: se animaduertere · nescio quid ijs deesse, quominus, vti nos, ipsi plene homines esse videantur. Id quod, non solum naturæ cæli a nostro propemodum diuersæ, verumetiam contrariæ a nostra institutioni disciplinæque tribuo. Porro: qui vtroq parente Hispano, in India nascuntur: eos fama est, Indici ingenij vim, haud exigua ex parte, imbibere. Qui vero, ex Hispano et Inda progignuntur: quos Latini Hybridas, Itali vulgo Ianiceros, Hispani Misticios, hoc est, Mixtos, et Gorgellos, adpellant: Hispanicos mores induant. Sed, Hispanorum infinito imperio, continuis commercijs, mutuaq. corporum commixtione, omnis India maxime ijs locis, in quibus pauciores sunt indigenæ · sensim suos mores exuit et Hispanicos, vitia præsertim, ad quæ naturæ sumus propensiores · adripit. Quæ enim gens, ante Hispanorum aduentum contemptrix opum fuit: ea nunc, ijs, ambitioniq. studet et dignitates adpetit. Qui autem ex concubinis in India procreātur: ij occulta naturæ quadam ui, fære sunt acutiores ingenio. Maiore siquidem amoris vtriusque parentis ductu, adfectu pleniore, quemadmodum Philosophi scribunt, atque sentiunt · quam qui matrimonio sunt editi, generantur. Diu sane, in Hispania disceptatum, in Regio Senatu fuisse, audimus: num Indi bello, an sola Diuini verbi Christiani promulgatiōe, prædicationeue · ad nostra Sacra & ritus, traducendi forent. Obtinuisse · reclamantibus attamen multis · aliquot Dominicanorum sententiam: qui beneuolentia potius, & persuasione, quam ferro ad Christianam religionem conuertendos esse, putarent. Cum igitur ex ijs quidam, sese inermes, in Floridam, hoc nomine, contulissent: statim à

Barbaris fuisse trucidatos· stultitiaque sua pœnas dedisse. Atabalibæ porro, Peruanorum Regi, nostræ Religionis capita fuisse proposita referunt: quo ea intelligeret, atque reciperet. Audisse. Exhibitum ei Breuiarium, quod adpellant, à Christiano sacerdote. in eo, quæ dicerentur, contineri· et fusius explicari. Vbi aliquamdiu Breuiarij paginas euoluisset: nihil ab eo libro sibi narrari, vel exponi, respondisse. & librum in terram; tanquam ridiculum· proiecisse. Voces illico militum Hispanorum in cælum eiaculatas· quibus· opprobrio Deum adfici, diuinum eius Verbum conculcari, exclamarent. & hoc prætextu, captum. et regno fuisse spoliatum. Necessario igitur· vsus· alteram sententiam· nimirum, vi armisque Indos ad Christianam fidem esse deducendos, propellendosque· comprobauit. De In- 23
dorum Medicis, pane, vino, et igne, nonnihil subijciam. Indorum Medici· herbæ cuiusdam fumo inebriati· siue sensus impotes facti· mille de Deorum consilio nugas referũt· & tum· ter quaterue corpus ægri voluunt· manibusq. fricant. Os interim, ore tenent· quod muliercula, tanquam Relliquias, conseruat. Interrogati de morbo· læta respondent omnia. Si secus euenit: in promptu est excusatio· lethalem fuisse. Consuetos hosce ritus neglexisse· capitale. Apud nonnullos· ijdem sunt Medici, qui Sacerdotes. Pa- 24
nis apud eos ex Mabizio conficiendi, hæc est ratio. Granum hoc· mulieres pridie frigida maceratum· manè lapidibus duobus conterunt, in coactam massam. manibus· in panes aut longos, aut rotundos digerunt. et adspersos modica aqua, cannarumq foliјs impositos, coquunt. Hic est plebeius panis biduum durat. Principibus, magno labore sic fit. franguntur saxis grana· & calida lauantur. Inde corticem eximunt, vt pura farina restet. hanc masticant,

quan-

quantum fieri potest. & confectam inde massam, in liba parua efformant · quæ in rotunda testa coquuntur · vndiquaque igni circundata. Vinum, ex eodem grano Mahizio masticato conficiunt · & in certis vasis aqua macerato. cui deinde certas res · sine quibus nullas vires haberet · admiscent. ac tum · per tres, aut quatuor horas, vt bulliat, efficiunt. Post · remotum ab igni, & refrigeratum · panno colant. Inde tandem, adeò perfectus potus prodit · vt non secus, quam vinum, inebriet. Fit alijs etiam modis, apud illos, vinum : ex fructibus arborum, melle, & radicibus · quod tamen non inebriat. 25
Ignem · ex certo ligni genere, sic excutiunt. Proiecto in terram ligno, aliud erectum imponunt. illudq. tantisper manibus contorquent · dum ignis ex lignorum adtritu · velut ex silice quodam · exprimatur. quem folijs siccis excipiunt, & admota materia fouent. 26
Tantum autem ingenio, industria, labore, viribus & animi fortitudine, Hispani præstiterunt: vt diuina ope fulti, multas harum Barbararum gentium prouincias, bello subegerint. Erant enim armorum, præsertim nostrorum · prorsus imperitæ. Et quia se quam latissimè porrigunt : multæ sunt, ac variæ · nec vnius omnes ingenij. Neque enim, cum diuersis cæli plagis subditæ sint; vna ipsis, & par omnibus in locis, corporum ac cæli temperies, adfectioq. esse potest. Quo fit: vt corpore, præter colorem, omnino similes: non solum · lingua, institutione, moribus, ritibus, legibus, & institutis, inter se differant : verum etiam, à diuersis Principibus regantur. 27
Vulgus · Occidentis Indias, & Nouas Indias · tamquam fortè reliquo Orbi numquam antea cognitas · & ab Hispanis, Continenteq. longè remotas, adpellat. Peritiores verò, Nouum Orbem. quod a nostro vertice, longè distent · et animalium · rerum- 28

que aliarum pæne omnium diuerſißimis generibus, & ipſa magnitudine, valdè differant. Quartam enim Orbis partem cum nec Europæ nec Africæ, nec Aſiæ ſint conſtituunt. Quam partem America nomine, ab Americo Veſputio, qui multas eius partes quattuor nauigationibus aperuit nonnulli, Geographi præſertim, inſigniunt. Quemadmodum et nonnullis eius Orbis prouincijs. Nauigationum Præfecti ac Duces, vel ſuum nomen, vel Cælitum cuiuſpiam, indidere. Cur autem Indiæ nomen obtinere debeãt hæ nationes; cauſſam nullam video. India enim quæ Aſiæ adtributa, non contemnendam eius partem complectitur, priſcis ignota non fuit. Huius autem noui Orbis nationib. 2
ſub iugum actis nec enim totus adhuc vinci, perluſtrariq. potuit. Hiſpani, leges impoſuere dederuntq. magiſtratus: quibus illæ, ad humaniorem, ciuilemq, vitam, & ad Chriſtianæ Religionis noſtræ regulam, formarentur. Hiſpaniæque Regi, cui vectigal, & annuum tributum pendunt, ſine ſeditione pareant. Nam hæ gentes in Epiſcopatus diſtributæ Chriſtianorum ritus & Sacra Hiſpanicamque linguam, ac mores erectis in id etiam Scholis, literarijsq. ludis perdocentur Hinc argenti multum, auri plurimum, ad nos adfertur. Ferro carent. Margaritis autem, & gemmis abundant. Stirpes huius noſtri Orbis ibi deſunt. Beſtiæ etiam nullæ præter feras. Quod ſi quas habent eæ ſunt ab noſtris longe diuerſæ. Plurima iam tamen, a nobis adcepere: quibus vtantur, ac paulatim, aliquam barbariem exuant. Radicibus certis, ſicuti quidam tradidere, vel Mahizio grano, omnes panis vice veſcuntur. Sed Frugũ, 3
arborumq. natura plane a noſtris aliena eſt. Ad faciendam medicinam diuerſa ſimplicia medicamenta, nouus hic Orbis gignit. Nobiliora recenſentur hæc. Copal & A-

ni-

nime inter resinas. Priore in sacrificijs, ad suffumigia, Indi vtuntur. Tacamahaca contra tumores, & dentium defluxiones. Caragna idem præstat. iuncturarum dolores tollit, tumores inueteratos dissoluit. et, neruorum cerebrique doloribus medetur. Oleum cicinum, magni vigoris est. Bitumen, ex Cubæ fontibus ad mare nigrum est. valet, ad frigidos morbos. & picandis nauibus admixto seuo. De Ambaro cintericio, Liquidambaro, & Balsamo huius noui Orbis, supra, nonnihil dictum est. Resina Abiegna eiusdem, cuius Balsamum, in Medicina vsus. Resina Carthaginis est Veneta Terebinthina multo excellentior. Tabaco siue Tabacum, planta venena, & vulnera telis venenatis inflicta, curat. Huius fumo, cannula quadam, per os hausto, Sacerdotes Indi, in extasin rapti, consultoribus Dæmonum nomine oracula siue responsa dabant. Quæ herba, principio admirationi fuit. Sed paulatim compertum est: eam, vti forma, ita nec viribus, a vulgari Hyociamo, cuius & species existimetur, abesse. Ligni quoddam genus eiusdem, cum Guayacano, generis ob maiores vires Sanctum dictum, nobis est. hodie valde frequens. Crescit in Sancti Ioannis insula copiose. Nephreticus lapis. hunc Indi tum nostri varijs formis, ob insignem eius vsum, gestare solent. Turonum, lapis Nephreticis vtilis. ex Turonum qui in Indico mari capiuntur capite. Vellitur duarum interdum librarum pondere, Caymum, lapis quartanæ, vti ferunt, medetur. Sanguinalis lapis iaspidis genus est. sanguinis fluxum omnem mirificè sistit. Armadillo, ossiculum, peregrini porcelli cuiusdam subterranei, testudinis more loricati capitis dolorem valide tollit. Sanguis Draconis à similitudine,

Dra-

Draconis lachryma dictus præstat admirandæ virtutis fomentum. Fructus dysentericus præstantißimam, contra dysenteriam, vim habet. Cortex quidam pergrandis arboris, quæ folijs cordis est similis, nullumque fructum fert sistit alui profluuium. Est cortex, Guayacano similis. Porro: ex varijs eiusdem Orbis noui prouincijs multa purgantia medicamenta, nobis adferuntur. In primis Caßia, quam dicunt, solutiua. Fructus ad bilem ex maritimis oris Nicaraguæ Auellanæ purgantes ex Hispaniola mittuntur. Fabæ purgatrices ex Carthagine, & Nomine Dei. Lac Pimnichi validißimè purgat. Mechoacan, à prouincia sic dicta radix. Piper oblongum, siue Capsicum, gignit Nata & Carthago. Sulphur viuum, ex Quito & Peruana. Est & aliud Sulphur Nicaraguanum. Medicamentum ad Erisipilas insigne. fit ex lumbricis Indicis, placentæ in morem. Carlosanctus vires præstantes habet. Guacatana plantula hæmorrhoides persanat. Phaseolus Peruanus valide bilem, mediocriter pituitam, & absque molestia aquam intercutem, euacuat. Fructus vlcerarius, Aßyrij mali magnitudine, vlceribus curandis aptißimus cuius nucleus, qui nuce cõtinetur, est præsentißimum venenum. Centella, herba Peruana; tumoribus est vtilis: Hæmathites planta; sanguinem sistit. Cum enim Chili, oppido Sancti Iacobi, horrenda fames grassaretur: captiui quidam Indi, suras sibi amputarunt, easque præ fame comederunt. huius plantæ folia vulneri imposuere sanguinemque stiterunt. Ad rubrum colorem, id quod vulgo Brisilium dicitur, idem nouus Orbis præbet. Ad purpureum: insecti quoddam genus procreat culici non admodum dißimile. Coxiniliam nominant vberrimam sane mercem. Sed vniuersam reperti noui Orbis historiam,

Fri-

Fridericus Furius Cæriolanus Valentinus· vir nobilis, & eloquentia, prudentia, doctrinaque præstantißimus· Latine, iussu Philippi Hispaniarum Regis, magna quidem diligentia conscribit. eamque hactenus ab exordio, ad annum Caroli Quincti Imp vigesimum primum· libris viginti nouem absolutis· perduxit. Quod superest: non desunt, qui 35
testantur: Hispanos multa crudelitate vsos in India. Nam· bello captos trucidasse, vel eos in aurifodinas detrusisse. insuetisque laboribus oppreßisse. Adeo: vt ex quindecies· vel, vt alij scribunt, vigesies centenis hominum millibus, qui Hispaniolam incolebant· vix hodie ad summum quingenti vel centum quinquaginta, vt quidam adserũt· supersint. Idemque ceteris Prouincijs, & Insulis hominum interitus, adcidit: in Cuba videlicet, Iamaica, Portu Diuite, reliquisque locis. Cum se enim ad miseram seruitutem paßim rapi viderent: & lex constituta esset· qua Continentis incolæ, qui religionem Christianam non amplecterentur, serui fierent: quæ lex in Caribes siue Canibales a Ferdinando Rege lata, in alias Prouincias extensa est: paucis in Mexico tantum exceptis, maluerunt Indi mortem subire, quam viuere. Itaque qui ex Hispanorum sæuitia supererant: ij vel sese in vasta loca, Hispanicum imperium fugientes, receperunt: vel arreptis occasionibus seditiones mouerunt, & ab· illis defecerunt. Multi vitæ pertæsi· mortem fame, alij suspendio, alij præcipitio, alij veneno· sibi quæsiuere. Herbis & potionibus abortum fœminæ, ne seruos Hispanis gignerent, procurarunt. Quidam, præacutis lignis pectus sibi perfoderunt. alij liberos fustibus occiderunt. Hispani vero· ne serui sibi manus inferrẽt, Nota.
& eos metu pœnæ subsecuturæ, a cæde auerterent: ijs deierabant: se etiam occisuros esse· vt eos mortuos, ipsi quoq.

mor-

mortui perſequerentur. nec illos morte verbera euaſuros. abſtinerent ergo · ni ſe ab ipſis, in inferno, peius · quam in terris, tractari vellent. At · quamuis ſerui, è Continente in Inſulas abducti, fuerint innumeri: tamen omnes propè extincti ſunt. Itaq. quocunque Hiſpani ſua vexilla intulerunt: à crudelitate, perpetui in incolas odij ſui, veſtigia dicuntur reliquiſſe. Quamobrem · Indi ab Hiſpanis deficientes · quoſcumq. ex ijs nanciſci poterant · vel in bello capiebant: eos · incenſi præcipuè Ioannis Acoſtæ · qui militum Petri Ariæ ductor erat, ab auri cupidine, ſæuitia · grauibus ſupplicijs excarnificatos, ceciderunt. Maxime vero militiæ Præfectis manus pedesque vinciebant: & humi proſtratis · aurum liquefactum, in os, infundebant: cum exprobratione · vt auri ſitim, qua tantopere premebantur, explerent. Ob hæc Carolus Cæſar · Figueroam in Indiam miſit: vt cauſſa cognita, omnes Indos in libertatem vindicaret. detrectantes Hiſpanos pœnis adficeret. Idem, Paullus Tertius Pontifex, Hiſpanorum in Indos intollerabili ſæuitia, per Ordinis Dominicani Sacerdotes ea de cauſſa ad ſe ex Orbe nouo miſſos, intellecta ſanxit. Quare Antonius Mendoza, qui in India Prorege tum fuit · Hiſpanis omnibus facilè perſuaſit: vt paullatim ſuos quiſque ſeruos · nempe, quotannis viginti · manumitteret. At vero; vt ſemel intelligatur · quid · Indos toties ad res nouas contra Hiſpanos moliendas, & ſeditiones tanta pertinacia fouendas impulerit: & quid cauſſæ fuerit, cur duo illa Chriſtianæ Reipublicæ ſumma capita, Indicæ nationis libertatem, frementibus quibuſdam & inuitis dubio procul militibus Hiſpanis, ſanctiſsimo ſuo calculo comprobarint: paucis · nouorum Dominorum in miſeros immanitatem · deinde quorumdam inexplebilem auaritiam & ex

his

his grauiores quosque tumultus, vnde noui Orbis pæne totius numquam satis deploranda vastitas est secuta: perstringam. Principio quidem illud apud plerosque milites Hispanos, pessimo sane exemplo, in more positum fuit: vti ab oculatis & fide dignis testibus perscriptum est: vt seruos suos grauissimè punirent, si mercedem diurnam aut non adtulissent: aut pensum in auro argentoue effodiendo non absoluissent: aut si quid leuioris denique delicti perpetrassent. Etenim vesperi reduces, cœnæ loco, primum vestimentis exuebant. manibus dein pedibusque in transuerso palo reuinciebant. mox chorda, bubaloue neruo dirissimè verberabant. Sic tractatos, pice oleoue feruenti guttatim perfundebant. salita pòst aqua corpus abluebant. & in mensa tamdiu relinquebant, quamdiu dolorem ferre posse putarentur. Qui mos animaduertendi, ipsis, etiam in Christianos seruos, domi familiaris esse dicitur. Post carnificinā huiusmodi, si durior Dominus illis contigerat: viuos in totam noctē, collo tenus defodiebant: præsentissimum id ad plagas remedium esse, ludibrio dictitantes. Si quis ex illis præ dolore moreretur: id quod non raro adcidit: Dominus singula seruorum capita Regi, in occisorum locum sufficiens, ab homicidij pœna liberabatur. Hanc crudelitatem lege Baionæ, quam dicunt, quidam excusant. Sed omnibus impia merito videtur, tamquam omnis pietatis expers. Quamobrē Diabolicæ nomē, inter Indos, iure quidem, obtinuit. Ad hanc autem immanitatem in miseros Indos, exercendam: nonnullos ingenita quædam naturæ sæuities, multis iam bellis exasperata: plerosq. habendi sitis, impulit. Hinc Hispanus miles, quasi ad aucupium, aut venationem: sic ad prædas hominum agendas,

das, iam inde ab inuento Orbe nouo ferri cœpit. Aut igitur bello captos in seruitutem abripiebat· aut ex eorum mancupio magnam sibi pecuniæ vim conflabat· aut eos ad diurnas operas mittebat· quarum mercedem ab eis cottidie perquam importunus exigebat. Fuere, qui seruos fodinis mancipauerint· in quibus insolito labore fractæ multæ seruorum myriades periere Alij mercibus illos permutare soliti sunt, alioue modo distrahere. Idque tam inclementer et auare nonnulli fecerunt· vt Christianæ omnis humanitatis prorsus obliti, e Continente abreptos vtriusque sexus homines, nulla nec ætatis, nec valetudinis habita ratione, nauibus in vicinas Insulas transportarent. eorum non pauci, qui mari non adsueuerant, et in sentinam abdebãtur, et fame, fœtore, & squallore crudeliter absorpti sunt. Quid? quòd feminæ cõplures ex Hispanis grauidæ, vnà cum innoxio fetu· pro ancillis sunt venditæ? Atque his quidem modis militum aliqui, ad summas opes peruenerunt· alij magnas dignitates domi forisq. sunt consecuti· alij rem pecuariam plurimorum damnis, sic auxerunt· vt inuenti sint, qui octo pecudum millia posſiderent.

Hanc tam insignem nouorum hominum iniustitiam atque tyrannidem, fieri non potuit, quin magni statim motus & bella, tam ab ipsis inter se, quam ab incolis in illos excitata, sequerentur. Nam a Columbo quidem in Hispaniola, dum is secundùm ex America reuersus, apud Regem Hispaniarum esset· Rolandus quidam Ximenes, ex plebeio ad magistratus dignitatem euectus, defecit· et ne cogi a Columbis, aut pro maleficijs puniri, aut in ordinem saltem redigi, posset· latronum ducem se constituit. & quidquid vbique commeatus erat, aut opum: id omne per fas nefasque rapuit. Reuerso deinde in Hispaniolam Colum-

lumbo· nullis litteris, nullis legationibus, nullis denique promißis, adduci vmquam potuit· vt à suscepto furore desistens, eius imperium, quod legitimum esse sciebat, adgnosceret. Quin potius eò dementiæ deuenit· vt Columbum per litteras, apud Ferdinandum Regem, adfectatæ Tyrannidis argueret. Captis ergo iussu Regis, per Franciscum Bouadilium, Columbis fratribus, & in Hispaniam missis· Ximenes a Bouadilio· qui non minus, quam ille, Gentis Indicæ diuitijs inhiabat· non difficulter in gratiam receptus est. Itaque coniunctis animis thesauros vndiquaque corradere· & infelices incolas ad aurum effodiendum in fodinas detrudere cœperunt. Hinc gens illa, laboris & seruitutis æquè impatiens, conspiratione cum Insulæ Principibus inita, grauißimam aduersus Hispanos rebellionem excitauit. Quam Columbi non sine multo sudore & sanguine, vix tandem represserunt. A tertio deinde Columbi in Hispaniam reditu, ab eo Franciscus Porrasius, vna cum fratre, & carauela· nauis ea genus est· qua vehebatur, defecit. & pertracto in suam sententiam potiore militum numero, Hispaniolæ incolis, ad quos cursu se receperat, vt iterum Ciuilis inter Hispanos discordiæ occasione tumultuarentur, causam præbuit. Cumenses deinde Continentis incolæ, qui Hispanos aduenas primo, velut cælo delapsum hominum genus, magna cum veneratione susceperant, & multis magni pretij muneribus sponte adfecerant· eorum tum auaritia, tum iniurijs irritati· verberibus enim ad margaritarum piscationem cottidie cogebantur· coniuratione facta, in illos ex improuiso impetum dederunt· & occisis plerisque tam religiosis, quam ceteris, reliquos in fugam coniecerunt. Hanc suorum iniuriam vindicatum missus postmodum Ocampius· captos ex

insidijs Cumanenses, e sublimi nauis antẽna, vt reliquis terrorẽ incuteret, suspendit. Ac mox, ad Cumanenses ex Cubagua reuersus, quo se receperat, tot eos cladibus adfecit, vt internecionis metu pacem poscere cogerentur. His reb. 4
gestis, Ocampius præda onustus, cum parte copiarum in Hispaniolam discessit. Miles interim præsidio relict⁹, partim libidine, partim margaritarum inexplebili cupiditate, partim etiam mutuis de præda dissensionibus, recens subactam Cumanensium Prouinciam sibi reddidit infestam. Cumanenses hac recuperandæ libertatis occasione illecti, & nouis iniurijs molestissimorum hospitum ad iracundiam prouocati, consentientibus animis, dispersos, & recentis victoriæ fastu nihil hostile timentes, oppresserunt, & pæne vniuersos deleuerunt. Ac tanto quidem furore in deuictos sæuierunt: vt extremam quoque rebus Christianorum omnibus, non solum profanis, verum etiam Sacris: templis, inquam, monasterijs, sanctæque supellectili, vastitatem magno cum Christiani nominis opprobrio inferrent. Ex hac secunda rebellione, quam Hispanus miles 4
procurauerat, natum deinde bellum: quod cum eis Iacobus Castilionius crudelissimum gessit. Quo bello, omne ille Cumanum nomen prope deleuit. Nam cum per quadraginta dies continuos grauissimis cladibus eos adfecisset, & semper victos ad deditionem compulisset: septuaginta gentis Cumanæ Proceres, tamquam coniurationis auctores suspendi iussit. Reliqui partim fuga in vastissimas se siluas abdiderunt, vt ab Hispanis tuti essent: partim capti, & in miserabilem seruitutem abrepti sunt. Sic euenit: vt per septingenta milliaria vix vlli postmodum incolæ, paucis, ijsque tenuibus, exceptis, reperti sint: qui antequam Hispanorum naues ad eas oras adpulissent, erant frequentissimi.

Nec

*Nec hic Hispani militis insolentia substitit. Ludouicum
Lamponarium, Italum, patria Mediolanensem, vt Cu-
baguæ insulæ cum imperio præesset, ab Imperatore Caro-
lo missum, recipere noluit. Huc accedit, quod Sanctæ Mar
thæ, Carthaginis, & Paria vicina, Prouinciæ numero-
sissimis olim Indorum populis refertæ, nunc à solis prope-
modum Hispanis inhabitentur. Propterea quod Indi,
quamdiu viribus vllis valuere Hispanorum amicitiam
pertinacissimè repudiarunt maxime, quod non ferēdam
14 inter ipsos sæuitiam exercuerint. Simandoca, Tessucæ
Vallis Dominus, Gondissaluo Ximenio Iurisconsulto,
Smaragdorum fodinam, tamquam rem inutilem, cuique
salis vnius patinam præferre consueuerat, volens & lu-
bens ostendit tum vt peregrinæ gentis auream illam &
gemmatam sitim semel, vt putabat, expleret tum vt hac
ratione ditionem suam ab exterorum incursione, exonera
ret. Sed cum longe secus euenirent omnia, & præter expe-
ctationem, cateruatim vndique concurrentibus nouis ho-
spitibus subditos intolerandis iniurijs adfici cottidie vi-
deret, nec auertere posset desperata victoria, quam armis
aliquoties frustra adfectauerat, execratoque nomine
Christiano vulgus vtriusque sexus passim in siluis vitam
15 infelicem voluntario suspendio abrupit. Quot calamita-
tes, Peruanis ditionibus Pizarrorum factiones intule-
rint, notius est ex multis Hispanis historicis, quam vt hic
reperti sit necesse. Nec verò Mexicanum Regnum, quod
nunc Hispaniæ Nouæ nomen inuenit, ex quo primum
Christianorum armis subiugatum fuit Hispanorum
ducum ciuilibus bellis & dissensionibus caruit. quæ qui-
dem tot ac tantis damnis quasdam eius vrbes adfece-
runt, vt quemadmodum scriptores longe grauissimi te-*

*ſtantur, ex florentiſſimo ſtatu, in quo paullo ante fuerant,
ad extremum exitium deiectæ, & ſolo æquatæ ſint. Pa-
namæ territorium, & ditiones finitimæ, a multis Indo-
rum gentibus inhabitatæ, in omnibus vndique fluminibus
magnam auri vim habuerunt. Sed ab Hiſpanis poſtmo-
dum omnia rapta conſumptaque ſunt. Iucatanam Pro-
uinciam igni ferroque miſerè vaſtatam, nono tandem an- 46
no, ex quo bellum in ea gerere cœperat, expugnauit, et do
muit Monteius, omnibus prope Ducibus et Principibus eius
e medio ſublatis. Qui ciuitates ibidem fundare, & coloni-
as Hiſpanorum eo deducere. Hæc autem dum fiunt: qui-
dam Cacicius Iucatanæ gentis, ex ijs, quos bellum diutur-
num reliquos fecerat: centum & decem annos natus, Al-
quinote nomine: qui quamuis baptiſmo initiatus: gentis ta
men ſuæ exitium, & Hiſpanorum in eam imperium, non
ſolum ægerrimo animo ferebat: verum etiam continue
deplorabat: ad Monteium venit. eumque his verbis eſt ad-
locutus: Me puero, Montei, morbus quidam infeſtiſſimus
,, omnes in vniuerſum homines inuadens, vermes eos vo-
,, mere compulit. Quem tanta mox lues & internecio ſub-
,, ſecuta eſt: vt ea nos ad vnum omnes ſublatum iri, certo
,, perſuaſum haberemus. Ante veſtrum quoque in has oras
,, aduentum, duobus grauiſſimis bellis: quæ poſt peſtiferam
,, iſtam luem, inter nos & Mexicanos exorta ſunt: plus,
,, quam centum & quinquaginta hominum millia perie-
,, runt. Hæ tamen tantæ clades, ad immanem iſtam crude-
,, litatem atque tyrannidem: quam tu cum tuis, in nos no-
,, ſtroſque exercuiſti, comparatæ, leues proculdubio, nulli-
,, uſque momenti cenſeri debent. Hondurenſis porro Pro- 47
,, uincia, prius, quam ab Hiſpanis cognita explorataque fu-
iſſet: quadringenta incolarum millia habuiſſe ſcribitur:
quæ*

quæ nunc ad octo capitum millia redacta perhibent. Nec id sanè mirũ videri debet. Idem enim Mediterraneis reliquarum omnium prouinciarum in locis, quas Hispani frequentarunt, paßim intueri licet. Crudele quoque Petri cuiusdam Calicis facinus historiæ narrant. Cum is enim plus, quam quattuor Indorum millia in captiuitatem adduxisset, quorũ multi partim inedia, partim dolore concepto in via morerentur: infirmos ex itineris labore penitus defatigatos, militis gladio misere trucidari maluit, quam vt viuos a se dimitteret. Nihil vero tunc æque miserabile fuit, ac matres pueros in collo gestantes vinctas, & a milite vi stupratas, adspicere. Fertur, tum militum quosdam, præ nimia in illas luxuria, morbo contra-
18 cto planè fuisse vitiatos. Tanta ergo fuit Hispani militis in India tyrannis, vt ea non solum Indos verum etiam seruorum Maurorum animos, ad rebellionem impulerit. Dicuntur enim, in exigua quadam Insula, ad septem millia defecisse. Quos Hispani initio securos & incautos facillime trucidassent: nisi suo malo vigilantiores factos, precibus & pacifica legatione expugnare potius, quam armis frustra tentassent. Multi denique fugitiui Mauri, in Nominis Dei prouinciæ siluis habitant: qui, inita cum incolis amicitia, ferro flammaque Hispanos vbicumque
19 persequuntur, et inuentos frustatim dilacerant. Indorum porro ex Hispanica militari crudelitate superstites in nouo Orbe relliquiæ etsi olim res externas nihili propemodum facere, & ab auaritia remotißimæ esse consuessent: nunc tamen paucis exceptis, qui in maiorum temperantia, & animi moderatione perseuerant eas res & opes, Hispani militis exemplo, studiose quærere, in easque velis ac remis incumbere, didicerunt. Nec inter cetera

quidquam apud Indos plerosque, æquè, ac poculenta & esculenta, magni ducitur. Benzonus Mediolanensis in Indum, à quo pullum emere volebat, aliquando incidit. Is, cognito, pullum suum ad cibum expeti, drachmam argenteam, quam Regalem dicunt, à Benzono oblatam, in os
„ inseruit. Vbi insipidam sensit: Abi, inquit, Christiane,
„ cum re tua vili, nullius etiam vsus. Pullum ego meum i-
„ pse comedam, nisi tu vicißim, quod edi poßit, mihi dede-
„ ris. At vero, ne quisquam cum salutis æternæ periculo, rebus hisce caducis, plus, quam par est, incumberet: & scelerum impunitate: ad rapinas animum adijceret: occulto quodam Præpotentis & Iusti Dei iudicio videtur euenisse: vt quod à nonnullis, in priuatum tantummodo luxum & vtilitatem, ex Indicarum regionum spolijs, parum iustè congestum erat: id omne plerumque prius, quam aut ad ipsos dominos, aut ad primos saltem eorum herèdes transmitteretur: vel naufragio perierit: vel in piratarum manus inciderit. Sic nobili quodam naufragio, ne reliquæ enumerem: nauis quædam ex ijs, quas Bouadilius ex Hispaniola in Hispaniam primum misit: vna cum trecentis Hispanis militibus, qui per seditionem multis incommodis et molestijs tam incolas, quam Columbos fratres adfecerant, et maiorum in Hispania litium auctores futuri putabantur: interijt. Qua quidem naui, præter centum et amplius, aureorum, quos illi Castellanos adpellant, millia: quæ partim Regis, partim priuatorum quorumdam erant: & primum ex Indicis Prouincijs collectum insignem thesaurum efficiebant: vnum egregiæ magnitudinis auri granum vehebatur, vt id Reginæ Elizabethæ traderetur: at tale, quale numquam deinceps inuentum fuit. Aureorum enim Castellanorum tribus amplius millibus

libus & trecentis, æstimabatur. Francus præterea, vetus Hispanicæ gentis hostis, ab inuento statim Orbe nouo, piraticam in Hispanos exercuit: & ingentibus eos cladibus adfecit. Naues eorum cum thesauris & mercibus mari cepit non semel: inter quas vna Peruanis thesauris onusta fuit: ex cuius præda, singuli etiam nautarum pueri, plus quã octingẽtos ducatos nacti sunt. Sæpè etiam Hispaniolam, Cubam, Sanctũ Ioannẽ, aliasq. Insulas, & aliquot Continentis loca, diripuit. Captas naues passim, vna cum vectoribus, & præda, in Franciam simul auexit. Vectores autem rebus ferè omnibus exutos, terra in patriam redire passus est. Quid multis? Ex omnibus Naucleris, nautis, & Scribis, qui Indiam frequentarunt: pauci Francorum manus euasere. Propterea quod lucri cupiditate moti, naues illi suas vectoribus tantum, & mercibus onerarunt, et perraro eas armis, quibus hostes exciperent, instruxerũt. Horum igitur piratarum paucos ab Hispanis, sic ab omnibus rebus, quæ ad bellum necessariæ sunt, imparatis, capi contigit. etsi Francica quædam nauis aliquando, ducis tamen timiditate magis, quam Hispanorum fortitudine, capta memoratur. tantaq. inde lætitia in Hispaniola, præcipuè oppido Sancti Dominici, concepta: ac si Francia fuisset debellata. Nam adcidit: cum captiui eius nauis subinde in Hispaniam, non coniuncti: sed per multas naues distributi, mitterentur: vt eorum quinque in naui quadam, saccaro, ceterisque mercibus, & quindecim millibus ducatorum, pecuniæ Regiæ, onusta, coniurationem noctu fecerint: & præcipitatis in mare Hispanis, libertatem sibi fortiter adseruerint: eamque nauim, cum omni præda, in Galliam, spolia ampla referentes, vexerint.

Enimuero: Supra ostendimus regendis Indis, non solum Ciuiles ac Militares Magistratus fuisse datos: verumetiam, Ecclesiasticos esse institutos. Necesse ergo fuit quo illi Barbari ad ciuilē aliquā societatē cultūq; formarentur ipsos erudiri vt autem erudirentur, Scholas erigi. in quibus, & linguas cum Hispanis communes, et artes, perdiscerent. Oportuit etiam, quod ad Christianam Religionem pertinet Tēpla et Monasteria, quibus ad pietatē et incitarentur, et exercerētur, & intra eius limites continerētur, ipsis exstrui. Hæc, ipsis primū Sacerdotes Hispani, & Monachi, præstiterunt. Tādem verò, qui ab Iesu Societate nomen obtinent hoc munus sibi quoque serio sumpserunt. Nam Peruanam regnum, & Mexicanum, ingressi in vtroque Catholicam nostram Religionem, & litteras, diligenter docent. Itaque cum præter tria illa, paupertatis, castitatis, & obedientiæ, nuncupata Vota quartum etiam profiteantur quo sese vni penitus Romano Maximo Pontifici, ad omnia, nullaque re excepta, stricte deuinciunt et quocumque iubeat, ipsi migrent: eo etiam Euangelij vocem, vt eius omnes in terras sonus exeat, perferre minime dubitarunt. Ergo in duobus illis Regnis, Collegia, in quibus & Iuuentus linguas, & artes optimas doceretur, erexere. In Peruano quidem, tria nimirum: Limense, Cuchense, Ciuitatisque Pacis. Residentias vero, quas illi nominant, quattuor: Petosinam, Sancti Iacobi, Xuli, Peranianā. Eæ, loca sunt in vrbibus, destinata illis è Societate, qui ad eas habendis concionibus, ex aliquo suo vicino Collegio, mittuntur. In Mexicano autem regno, quattuor Collegia fundarunt. Mexicanum videlicet Probationisque Domum in qua Domo, Patres Societatis seniores, vlterius exercentur: quo & se magis magisque, & pieta-

tem

tem fidemque suam, probent. Porro: Collegium Mechoacanum, Cnaxacanum, & Angelopolitanum. Denique: Brasiliam prouinciam, quæ vna iuris imperijque Lusitanici, ad Occidentis Indiam quoque spectat· Collegijs tribus erudiunt· nempe: Bagacensi, Fluminis Ianuarij, & Pornambucensi. In ea, porro, Residentias quinque, quas adpellant, ipsi numerant. Portus scilicet securi, spiritusque Sancti, ac Sancti Vincentij, Piratinimensem, & Mearum.

4 Reliquum est quod addam: vt, quoniam Quareca, sola prouinciarum Americæ, quæ sub Aequatore sita est, cur Aethiopas olim nouit· hodieque generat. nã et Homerus, Græcorum antiquissimus, vnos Aethiopum facit Africanos· alteros Athlanticos, hoc est, vt interpretor, Americanos. Αἰθιόπας, inquit, τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν· cur ergo Quareca sola eos gignat nigros, quæratur. Vix enim, hæc nigredo, in vicini Solis ardorem· vti Cosmographis & Physicis placet· tribui potest. Quoniam· sub Torrida Zona, multæ hodie nationes habitant· ab Aethiopibus tamen, longe alio colore distinguntur. Aut igitur, in seminis naturam, ex Medicorum sententia, nigredinis caussa referenda est: aut certe, occulta quædam alia eius est ratio. Equidem, si quid altius perscrutari licet, diuinam esse sentio. Nam Bechaiaus Iudæus Rabinus, Hispanus, vir haud indoctus, qui, annis ab hinc prope trecẽtis, in Genesim scripsit, sic habet. Chamum Noachi filium, & canem, & coruum, sed fides penes sit auctorem· submerso iam terrarum Orbe, in Arca, operam Veneri dedisse· diuinitus hinc factum: vt eius Chami filius, ex eo patris cum vxore congressu, natus· omnisque adeo posteritas, internam patris malitiam, corporali nigredine testaretur. Canes vero, deinceps, in coitu, femellis colligaretur· & geni-

tale ſemen, per roſtrum, Coruus emitteret. Illud ſane conſtat: nullibi terrarum, nigriores homines, quam in mediterraneis Africæ locis, inueniri: ea autem loca Chus Chami nepos incoluit & omnes eius poſteri Quam ob cauſſam Aethiops, Hebræis Chus-aph, ab aduſta nempe facie, dicitur. Poſtremo: quod ad has occiduas Hiſpanorum nauigationes adtinet, præterire non poſſum: quaſi ſuſpicari poſſe veteribus fuiſſe, aliqua ſaltem ex parte, notas. Præter enim Homeri verſum illum, de Aethiopibus Ariſtoteles ſiue Theophraſtus ille, de Mundi mirabilibus, ſcribit: Carthaginenſes, decreto Senatus, Athlanticas nauigationes tum intermittere coactos: cum eorum permulti, in Athlantici maris terras illas bellorum Romanorum tædio, migrarent. Et Plato in Critia, & Timæo, indicat: in Athlantico Oceano præter ceteras multas quidem terras vnam etiam eſſe inſulam Athlantidem. quæ Africam & Aſiam magnitudine ſuperet. Ac Seneca in Medea Tragœdia, nouum hunc Orbem quaſi detexit. Refertque L. Marineus Siculus in veteribus Hiſpaniolæ inſulæ fodinis, nummum aureum repertum: in quo, & Auguſti Cæſaris effigies ſculpta erat, & inſcriptio. quem nummum Epiſcopus Conſentinus, Pontifici Maximo miſerit.

III NVNC de Luſitanorum nauigatione. Hanc veteribus cognitam maiore coniectura, quam de ſuperiore, du cor. Plinius enim in Arabico Sinu Claudio Auguſti Filio Imperatore fragmenta nauium Hiſpanicarum, quæ nau fragio perierant, adgnita repertaq. tradit. Melaque Pom ponius: Hannonem Carthaginenſem cum exploratum miſſus eſſet vectum a Gadibus, ad Auſtrum, & Orientem. Africæq. littora pleraque, circumuectum. Porro ex Corne-

nelio Nepote, idem auctor est: Eudoxum quendam · cum Lathyrum Aegypti Regem fugeret · egressum ex Arabico sinu, peruectumque Gades. Multo vero ante · visum Cælius Antipater notat: quem ex Hispania in Aethiopiam, propter commercia, nauigasse, cognitum plane fuit. Idemque Nepos adfert: Q. Metello Celeri. C. Afranij in Consulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli· Indos aliquot, à Rege Sueuorum, dono datos· eos nimirum· ex India, commercij caussa nauigantes, in Germaniam, tempestatibus abreptos, Suecorum potius, quod Germanicum oceanum adcolant· Regem crediderim. Denique Pius, cognomento Secundus, Pontifex Max. Asiam describens, ait· In Othonis vita legi: sub Teutonicis, sic enim inquit, Imperatoribus· Indicam nauim, vna cum Indis negotiatoribus in Germanico littore fuisse deprehensam: eoque ventorum vi, ex Oriente, propulsam constitisse. Detur· Veteribus vsitatã fuisse: nobis tamen, noua est. Hæc sic habet. Annis ante aliquot · quam Rex Hispaniæ Ferdinandus, nouum illum Orbem inuestigaret: Henricus Lusitaniæ Rex, bellum in Africa mouerat. Cuius belli occasione· qui animo res ingentes conceperat, aditum sibi, ad remotissimas terras, & ad eam diem incognitas, patefacere cogitabat. Classem ergo, quæ id tentaret, Orientem eam partem versus, expediuit. Quam nauigationem Alfonsus, qui ei successit, intermisit · multis alijs arduis Regni negotijs oppressus. Sed Ioannes filius eam, mortuo parte, ita renouauit: vt instructa classe, maximam AEthiopiæ partem perlustrauerit · neque destiterit: donec in Bonæ Spei promontorium · sic enim ab eius classis ductoribus, quod ipsis deinceps in Indiam · nauigatio, certa

quasi,

quasi, promitteretur · dici placuit: peruenisset. Illam is vl-
3 *tra etiam progredi iusserat. Sub id verò tempus quo Rex*
Hispaniarum Ferdinandus, sibi viam, ad nouum illum
Orbem, aperiebat · Emmanuel Lusitaniæ Rex · Ioannis,
antecessoris sui, vestigijs insistens · Vascum Gamam, nouæ
classi præfecit. Hic igitur repetita Ioannis nauigatione ·
primus in Calecutium, quod est Indiæ regnum, penetra-
uit. Nam · Regis omne studium, in Indiam contendebat.
Etsi enim, ob id eam nauigationem maxime suscepit: quo
Religioni Christianæ propagandæ cumprimis operam da-
ret: huic tamen proposito hanc vtilitatis caussam simul et
coniunctam, & indiuiduam comitem, adhærere oportuit:
quod videlicet, vnius hac Oceani maris nauigatione · si por
tus aliquot, quemadmodum firmandis viribus ei necesse
fuit, occuparet: Venetis certe · Indiæ commercia præripie-
bat · et ea ipse sibi tota · id, quod contigit · adserebat. Nam
Veneti, soliti antea erant · aromata, lucrosissimasque mer-
ces, ex India · per Arabicum sinum, cui Mare Rubrum no
men est · in Alexandriam nobilissimum Aegypti totius em-
porium, adsportare. inde, Venetias: Quæ ex vrbe · in singu
las demum Orbis totius Christiani partes, distributæ mit-
tebantur. Venetorum nauigatio, breuior erat · Lusitano-
rum vero, longior est. Et fiebat: vt Indicæ Venetorum mer
ces, viliori pretio, quam hodie Lusitanicæ · incorruptiores-
que venirent. Lusitani enim, omnem Africæ oram præ-
terlegunt · ac longa dein via, Orientem versus nauigant ·
sexq. itineri conficiundo, menses insumunt. India Orien 4
tis regio est & Asiæ terminus. Olim · etiam Alexandri in
ea bellis, deuictoque Poro Rege, fuit longè nobilissima.
Tantum enim littoris, secundum Melam, occupat India ·
quantum, velis, per sexaginta dies ac noctes, cursus sit.

Si

Si tamen prouinciæ longitudo, tanta esse potest. Naues enim ad nauigandum instructæ, plenis velis, secundissimoque vento: intra viginti quatuor horas centum communia milliaria Germanica conficere dicuntur. Quidam esse tertiam omnium Orbis terrarum partem, aiunt. Multitudine certè gentium, regnorum, prouinciarum, & vrbium est longe clarissima. Lenes in ea auræ magna cæli temperies, vbertasque soli. Necessario ergo fit: vt, quod et Plinius testatur, maiora, quàm cæteræ regiones, producat. nimirum homines animalia item & arbores. Hinc hominibus, vita illic ob aeris præcipuè puritatem, multò longior. Inter cetera autem commoda quæ passim India fert, ab hoc nostro Orbe aliena vel q̃, illa, si nō passim, certis saltem in locis, gignit: hæc sunt potissimum. De hominibus gygantes vti referunt, & pygmæi. Ex quadrupedibus leo, rhinoceros, gryphes, qui & alati sunt. Silentio præterire non possum, neque debeo: Indiam, Elephantes innumeros gignere, aratro et armis aptos plures, ac maiores, quā Africa. Mares, binos dentes habēt, in superiori maxilla non deciduos. feminæ vel nullos habent, vel multò breuiores. Zeilana insula, maximos & optimos omniū totius Indiæ summique ingenij & quibus reliquos obedientes esse ferunt progenerat. Hi non modo vernaculam, sed etiam peregrinas linguas, si doceantur, intelligunt. Gloriæ sunt cupidi beneficiorum memores, & iniuriarum vindictam expetunt. Capiuntur hoc modo. Cinguntur eorum pascua, ducentis hominum millibus eaque paullatim in orbem contrahuntur donec tandem in angustum coacti, effugere non possint. Ita in Peguæ regno, aliquando quattuor millia Elephantorum præter alias feras simul capta, scribitur. Capiuntur & hac arte. Emittuntur in siluas, man-

sue-

suetæ Elephantes feminæ monitæ, ne congressum admittant, nisi prius ad stabula reuersæ sint. Has alij, mares præsertim, continuò subsequuntur, vsque ad stabula. vbi tum abeuntibus mox feminis, facile concluduntur & domantur. Hac verò ratione domantur. Iuniores nimirum, verberibus, obiurgatiõibus, et fame, interdū etiam, beneficijs. Maiores ædibus inclusi, per fenestras spiculis petuntur. donec iam fessi, vulneribus & fame, propè sint enecti. Tum blandis verbis, & promissis, ad mansuetudinem, pelliciuntur. procumbentesque Rectorum iussu, lauantur, inunguntur oleo, & cibo reficiuntur. Deinde: singulis prope momentis interrogantur, qui valeant, quid petant. Sic paullatim mansuescunt. Rumor est: Regi Sianæ, esse Elephantum album, eamque ob causam ipsum, Elephanti candidi Regem, adpellabant. Carnibus Elephanti crudis vesci Aethiopes, dicuntur. Elephas mures & formicas odit: & vbi eas in stabulo versari senserit, non, nisi retorta introrsum proboscide, dormiet: ne vllum ab illarum morsibus, aut arrosione incommodum capiat. Dentium Elephanti tantus est, in operibus & instrumentis, monilibusq. vsus: vt ex regione, Sofalæ & Melindi interiecta, quotannis, in in Indiam deuehantur millies sexcenta pondo, præter eos dentes, qui ex plerisque Indiæ Prouincijs conuehuntur. Huius eboris aliqua pars in Chinarum regionem defertur, maxima verò Cambaiam. Propinquis enim mortuis, feminæ illico omnia monilia, quorum viginti genera, ex ebore confecta, singulæ in brachijs gestant, confringunt, et posito luctu, noua inducunt. Ebur maiorum dentium pluris, minorum, minoris æstimatur.

6 *Ex reptilibus verò in India inusitati nobis, sunt, dracones, aspides, & ceteri id genus immanes, horrendiq. serpentes. Scorpiones etiam*

alati.

alati. Et Aquatilium quæ Αμφίβια, Hippopotamus Gangisque ac Nili incola, Crocodilus. Aues non paucas habet, nostris disimiles, & alias quæ nobis desunt veluti: variæ speciei Psittacos, quibus referta est. Fruges, bis quotannis in ea feruntur ad maturitatem peruenire. Fructus, a nostris differunt. Mirobalana, & Cassia præstat. Arbores generat, semper frondentes, et admodum proceras. arundinem præcipue. Est & arbor ibi, quam sola creat, Ebenus. Aromata & simplicia quædam medicamenta Orientalis Indiæ, nobiliora vir in eis exercitatissimus, & eruditissimus, Carolus Clusius, Atrebas ex Lusitanis Medicis diligenter exposuit. Ea quam potero breuissime perstringam. Ambarum optimum, Naledina insula generat. Circa Comorinense promontorium, Ambri fragmentum inuentum est, trium ferè millium pondo. Inuenitur, sed rarò, in Timoia & Brasilia. Alce plurima, in Cambaia & Bengala, sed laudatissima, in Zacotora. Agallochum, siue lignum Aloes legitimum tantum ex India deportatur. cortice, non cute, vestitur. Asa fœtida, cibus & medicamentum Iusculis, et oleribus, eam commiscent, confricato primum ex ea, lebete. Frequens in Mandoua, Chitora & Delia. Beniu, gummi genus est. ignotum Græcis, Latinis, & Iudæis. Vulnerantur arbores vt maiori quantitate effluat. Duplex eius genus. nigrius in Iaoa & Zamatra, repperitur. Thus in Arabia tantum nascitur. cuius apud Indos Medicos, vsus frequentissimus in China & regionibus Malacæ vicinis. Myrrha plurima, ex Arabia, & Abyssina Aethiopia. Lacca in regione Peguæ prouenit. Magnæ eam formicæ, in terræ viscerib. alibiq. natæ in vastæ cuiusdam arboris folijs, prunum referentes minutis surculis & ramulis, apum more, elaborant materiam ex ipsa arbore,

bore, exſugentes. hi deinde rami reuulſi, in vmbra ſiccantur· donec decidant ramuli. Lacca vero tamquam in ſubulos concreta, manet. interdum, ligni fragmenta inhærent. Sincerior tamen, eorum expers eſt. Cancamum gummi genus: ex Guinea vehitur, myrrhæ quaſi ſimile. decidit ex proceris arboribus, quæ Myrti habent folia. Vnum eſt album· aliud, ſubnigrum. Caphura; gummi eſt, quod in ligni meditullium cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exſudat· primum, candidum· ſineque vllis rubentibus, aut nigricantibus maculis. Naſcitur, in Burneo, Bairroſo, Zamatra, & Pacema. Duorum eſt generum. Vnum, quod e Burneo aduehitur· Europæ, propter maximum ſui pretium, hactenus incognitum. Alterum, è China: hoc· in orbiculares panes coactum, ad nos aduehitur. Soli Græcorum Aetio, notum aiunt. Cate, ſiue Lycium· dentibus relaxandis familiare eſt Indis. Arbor, vnde extrahitur, fraxino ſimilis magnitudine, folio minuto Ericæ ſimillimo, perpetuo virente. vnde· lignum, vulgo Semperuiuum adpellatur. Eius frequens vſus, cum Betre· in maſticatorijs. Plurimum naſcitur, in Cambayæ vrbibus, Bazaima, Manora, & Damana. & in Goæ Continenti. Mannæ tria genera ex Vzbequæa deportantur. Tutia ex Quirino· in Perſiæ regione Ormuzio finitima. fit, & conflatur, e cineribus arboris cuiuſdam, nomine Goan, iſtic naſcentis. Cuminum ijſdem locis, laudatiſſimum totius Perſiæ naſcitur. Ebur, oſſa ſunt elephãti. Canella, ſiue Cinnamomum. cuius, duo tantum genera. alterum, in Zeilana, alterum, in Iaoa, & Malauare. naſcitur. In America, nulla· in China quoque nulla, producitur Sandalum, Rubrum, in India citra Gangem· Album, & Pallidum, vltra Gangem· & in Timora, inſula portuoſa· naſci-

ſcitur. Indi eo contuſo mortarijs lapideis, & aqua macerato ad æſtus tollendos, & odorem conciliandum corpus totum inungunt. Aduehitur vtrumque Malaca, Luſitanorum nauibus in maxima totius Indiæ Emporia nimirum Cochimenſe, & Goenſe. Indeque in Malauarim, Canaram, Bengalam, Decamam & Guzaraten. Perijt enim Luſitanorum bellis, Calecutium proximis ſuperioribus annis, florentiſsimum Indiæ totius Emporium. In exteras regiones importata Sandali arbor, etiam creſcit. Nam Andanagere, regni Decamæ primaria vrbe, creſcit. & in Regis Nizamcxæ hortis, ampliſsimis. qui omnium peregrinarum arborum etiam noſtratium, quæ fructiferæ ſunt genere ſunt excultiſsimi. Betre Indi ſuauioris halitus gratia, cum alijs mixtum potentiores maſticant. Idemque faciunt plebei cum potentioribus locuturi. Vel, qui eo carent manum ori adponunt, ne eos halitu offendant. Os enim non habere odoratum ſummæ apud eos eſt inciuilitatis. Mulieres quoque, viris congreſſuræ illud Betre maſticant laſciuiæ maximum id eſſe illectamentum, arbitrantes. Sed ab eius eſu abſtinent, cum defunctos propinquos lugent. Macis arbor, in inſula Banda prouenit myriſticamque nucem, Macin, profert. Garyophyllum, in Maluccis inſulis quinque ſolis, quarum Gilolo primaria eſt, naſcitur. Colliguntur Garyophylli à die XVII. Calendas Octobris, in Ianuarium vſque, & Februarium violenta flagellatione, ſummis arboribus excuſsi & per triduum in ſolo mundato, ad ſolem ſiccati. Piper copioſe in Malauari prouenit. maritima regio eſt quæ a Comorino promontorio, Cananorem vſque pertingit. Naſcitur & in Inſulis, Iauæ vicinis, & Sunda, & Luda. Piper longum, in Bengala regione quingentis milliaribus a Malauari diſsita

prouenit. vbi & candidum, & nigrum, gignitur. Album, rarum est: procerumque mensis inferri solet. Fausel, plurimum in Malauari crescit. In Guzarate & Decama locis dumtaxat maritimis, neque copiose, sed laudatum, nascitur. optimum, in Mombaima insula. plurimum in Zeilana, sed candidum. Tamarindi medicamentum est notum: optimi in Cambaiete & Guzarate proueniunt. Anacardium copiosum in Cananore, Calecutio, Cambaia, & Decama. Calamus Aromaticus, per vniuersam Indiam seritur. in qua tantum crescit. plurimus, in Guzarate, & Balaguate. In Goa quoque, sed paucus, gignitur. Nardus. in Mandoua & Chitora, prouinciis Deliæ, Bengalæ & Decamæ vicinis: iuxta Gangem nascitur. Costum circa Guzaraten, in Mandoua & Chitora: plurimus Malaccæ vsus est. Turbit in Cambaiete, Surrateque, Dio insula, & Bazaimo, vicinisque locis, procreatur. Rhabarbarum omne, in Chinarum prouincia nascitur. China, radix, oritur in vastissima Chinarum regione, quæ Tartariam spectat. Veneream quidem luem, quæ Chinam & Iaponiam, aliasque Indiæ Prouincias, longe lateque peruagatur: mirifice curat. Adeo: vt, postquam eius vsus, per Indiam increbuit: id quod post annum Christi millesimum, quingentesimum, trigesimum quintum contigit: Guaiacanum lignum tamquam Hispanus quispiam helluones Indos, nimia inedia enecans vilescere cœperit, vel potius omnino profligari. Galanga minor, è China: maior & deterior, ex Iaua insula: ad nos aduehitur. Gingiber semine, aut radice satum, in omnibus Indiæ nobis notæ locis, gignitur. optimum est, Malauaricum: idemque frequentissimum, Arabibus & Persis expetitum. secundum locum obtinet id, quod in Bengala

rep-

repperitur. tertium quod in Dabulo & Bazaimo, omnique ea ora maritima. Sapphiri genus vtrumque, aqueum & obscurum inuenitur in Calecutio, Cananore, & Bisnagua. præstantiores ex Zeilana laudatissimi, ex Pegua adferuntur. Hyachintus & Granatus, nascuntur in Calecutio, & Cananore. Granatos præbet Cambaia, & Balaguate. Oculus Catti ex Zeilana, laudatissimus in Pegua, nonnulli multò pluris apud Indos quam Lusitanos, fit. Lineus pannus, ita ad lapidem hunc compressus, vt gemmæ meditullium siue oculum tangat nullo igni vri potest. Coru, herba Malauarica dicitur quod Malauares, eam, primi omnium, esse præsentissimum dysenteriæ remedium, docuerunt. Mangas fructus omnes Europæ fructus, suauitate superat. optimus, in Ormuzio producitur. Secundus ab hoc, in Guzarate. tertius, in Balaguate. Arbor Mangas, bis quotannis fructum fert. Cidonia Bengala in Bengala enim vicinisque regionibus prouenit arbor est olea magnitudine. Fructus aduersus alui profluuia vtilis. Carambolus fructus in Goa, minoris oui Gallinacei magnitudine in quattuor partes dissectus, nascitur. palato gratissimus, saccaro conditus. Brindones fructus. eo, tinctores vtuntur. cortex eius seruatur, aceto conficiendo. Datura planta in India citeriore frequens. in Malauarè nascitur. Eius florem, aut semen fures in eorum cibum iniiciunt quos deprædari volunt. Eo sumpto, mente alienantur. eoque soluuntur in risum: & magna libertate id sibi, quod illis libitum est, prædari sinunt. Bangue, planta cannabi similis aptissima somno conciliando. Sed & Muscum gignit India, Cardamomum maius, & Laserpitium. Margaritarum autem, gemmarumque, & vnionum ple-

na est. Adamantes habet, carbunculos, pyropos & quos adpellant topazios, berillos, chrysoprasos. Auri etiam fodinis & argenti non caret. Quamobrem: a Poetis, sæpè Diues adpellatur. Mirum sanè, vel miraculo potius simile, posteritati videbitur eo vsque hominum nostrorum industriam, ac labores, penetrare potuisse: vt hasce duas nauigationes Orientis & Occidentis, inuenerint. Sed quid non audet, vir magnanimus? Nonne enim Magallanus natione Lusitanus non prius ab Europæis tentata nauigatione fretum, quod ab eo nunc Magallanicum adpellant quinquagesimo secundo latitudinis gradu, ad Austrum, aperuit? Nonne, per inferius hemisphærium, immenso cæli marisque tractu superato sub Orientem Solem ad Moluccas peruenit? Nonne vna, ex eius classe, nauis, Victoria nomine eo in insula Mautama cæso in bello, digressa memorabili ad omnem posteritatem facinore reliquum itineris, per superum hemisphærium Indiæ, Africæq. oras præteruecta tertio ab discessu anno Sebastiano Cano Nauarcho incolumis in Hispaniam peruenit? Ergo vniuersum Orbem hæc nauis, circuiuit. & nunc illorum, nunc istorum Antipodum prouincias, adtigit. Quamobrem, eius nauis relliquiæ Hispali memoriæ caussa iure meritoque posteritati reseruantur. Præterea historiæ produnt Vascum Nonium Valboam in Oceano instituta ad Meridiem noua nauigatione id mare detexisse, quod vulgo Surum nominant. Ex altissimo conspectum monte, socijs id ostendit. eiusque possessionem, Hispaniarum Regis nomine adhibitis ex solemni more testibus, & notario cepit. posteaque paullo, Margaritarum insulam repperit. At ne omnis, vnis Hispanis, Oceani maris gloria, totaque concederetur: Britanni, Septentriones, noua in Moscouiam

na-

uigatione, ab hinc annis viginti plus minus, illustrarunt. Nam bellis Sueticis à Moscouitarum, Naruicoque Liuoniæ, exclusi commercio: iter ad illos Oceano hinc Noruegiæ, Finmarchiæ, Lappiæ, Scricfinniæ, Biarmiæque: illinc Groenlandiæ littora, præteruecti vltra septuagesimum latitudinis Aquilonaris gradum sibi patefaciunt. Quam nauigationem Belgæ postea non sine tamen, cum iisdem Britannis, velitatione sunt secuti. Eo vehunt argenti veteris fragmenta, lineasque vestes prope detritas · omnisque generis minutiores merces, ad vsum cultumque corporis hominum vtriusque sexus · veluti lintea & byssea cingula, periscelides, crumenas, cultros & id genus sexcenta. A Moschis autem, pelles omnis generis pretiosas adferunt. & salmones salitos, fumoque duratos. Qui enim eas prouincias frequentant · piscatores prope omnes sunt. Soluunt Belgæ ex Batauis, circiter Idus Martias · vt ante Solstitium æstiuum eo naues adpellant. Moschi enim in littore Boreali sedes non figunt sed circa æstatem eo, piscationis, & commercij gratia, tantum se conferunt. postea, aduentante hieme, domum reuertuntur. eoque nomine, mercatores in Continentem ad eos commeant. Nec illic, vltra septem aut octo hebdomadas, hærent: ne, ab asperitate ingruentis hiemis obruantur. Fertur, Enchusana quædam nauis hac via Sarmatiæ, Asiaticæ, & Tartariæ, littora mercatorum quorumdam sumptu, diligenter explorare. Denique · ne quid intactum relinquam · Bataui quidam; Carolo Quincto contra Gallos bellum gerente, ne in Gallorum manus inciderent ex Canarijs insulis, cursu ad Boream flexo per Orcades & Hebudes indeque, per Oceanum Germanicum: Sebastiano Bolmano, Schiedamensi Batauo, Nauarcho · in Zelandiæ Veriensem por-

tum maxima commeatus inopia preßi peruenere. Sed 12 ad Lusitanos, à quibus sum longe digressus, redeo. Itaque Lusitani, cognitis tot ac tantis illis Indiæ opibus: nihil potius habuere quam vt, portubus, vrbibus, ac locis suæ nauigationi quo eam securam redderent oportunis quam primum potirentur. In eamque rem omnes sedulo neruos contenderunt. Oppidis ac locis ergo, quæ cepissent, præsidia statim, & præcipuis etiam arces, veluti Cambaiæ vrbi, imposuere a qua Turcam, eam expugnare conantem, reppulerunt. Calecutij & in Aurea Chersoneso, quam Malacam vulgo nominant multa Indiæ commercia sunt frequentissima. In hanc autem Chersonesum ex insulis Moluccis non procul dissitis, Aromata importantur. In ijs enim Insulis nascuntur. Quæ igitur oppida, portus, ac loca, Lusitani cepere: ea præsidijs, & opere, diligenter munierunt. Cum vicinis vero Regibus ac principibus quos in ijs regionibus ipsi opibus & potentia præstare cognouerant: amicitiæ ac pacis, & commerciorum fœdera iunxerunt. His artibus bello quæsita, retinent. tum quod legum, quas victis dedere Magistratuumque, ac tributorum vinculis: nec non, constituta, qua licuit vbique, Christiana Religione ea quoque sibi confirmarunt. Hispani cum publici etiam commodi sui non immemores ex Moluccis insulis, in Auream Chersonesum tot opes efferri, tot Aromata aduehi cognouissent: omni studio sibi contendendum putauerunt vt noua reperta via, in eas ferri possent. Quam Magallanus, Caroli Quincti iussu explorauit. Quæ res, cum dissidiorum inter Reges caussam præbuisset: & vtriusque clientes earum ius ad suas partes reuocarent coorta fuit disputatio: vtri nimirum diuisionis Orbis iure Alexandri Sexti Summi Pontificis decre-

to sancitæ · deberentur. Quoniam enim · duabus hisce, Hispani in Orbem nouum, & Lusitani in Indiam, detectis nauigationibus · fiebat: vt, vterque, vlterius progrediendi cupidus · alias porro Insulas, & regiones indagaret: nauium præfecti, ipsique adeo classium duces, in eam cogitationem & expeditionem, acriter incitabantur. Inuentorem quippe gloria comitabatur, idoneus ad audendum omnia stimulus. Ad hæc adcedebat Regis fauor, & beneuolentia præmijque magni certa spes. Quare· contemptis periculis vniuersis, eo quisque labores suos conferebat: vt Regi suo, recens repertis terris, aliquam prius incognitam aperiret. Sic eueniebat · vt omnia vtrique perlustrarent. Hinc vero periculum præuidebant, fore: ne, dum tanto hæc studij ardore procurarentur· Hispanus Lusitani, & Lusitanus Hispani, nauigationes institutas, impediret. Ergo: locum aliquando controuersiis · & inter amicos Reges, eorumque clientes, bellorum aut odiorum certè occasiones · præberi. Ne hoc adcideret, duo hi Reges sibi magnopere cauendum duce-
4 bant. Tandem: ex ea, quam dixi, auctoritate Alexandri Sexti, Maximi Pontificis· vniuersum Orbem in duas æquales partes· facto vtriusque ab insulis Hesperidum initio· diuiserunt. Quæ Insulæ· Capitis Viridis· ex opposito eius nominis in Africa promontorio · dicuntur. Ducta igitur ab Arctico est linea· quæ per Fortunatas· quas hodie Canarias vocant· & Antarcticum permeans in eodem demum Arctico fixa maneret. Ergo quidquid, ab Hesperidibus recta in Orientē nauigantibus, Lusitanis incognitæ terræ ad centum octoginta gradus detegeretur, id omne ijs cederet: quidquid autem in Occidētem· ad totidem gradus·

Hiſpanis. Quamobrem: Hiſpani, curſum in Occidentem, ad nouum Orbem nauigantes his pactis adſtricti · tenuere. Luſitani autem: per Meridiem, & Heſperidum littora, & Aequatorem, Tropicumque Capricorni, tranſeuntes demum · per Arabicum & Perſicum mare · ad Indiæ littora citra Gangem vbi Calecutium, celeberrimum Indiæ totius Emporium, deferuntur. Inde Taprobanam & in Auream Cherſoneſum, tandem ad Sinas & Iaponios vſque, extremos Orientis populos. Totus autem ille Continentis Aſiæ tractus, qui vltra Indum, ad Auſtrum & Ortum, Indico & Eoo mari ad SeptemTriones Tartaria definitur: Indorum Sinarumque regionibus conſtat. India vniuerſa quæ Indo flumine, Tauri iugis, Sinis, & Oceano circunſcripta, Gange interlabente, veteribus duplex fuit: duabus peninſulis ad Meridiem longe in mare procurrens, tres ampliſsimos Sinus efficit, frequentibus portubus & oppidis illuſtres. Nunc in multos principatus et regna armorum & mercaturæ ſtudijs clariſsima · diuiditur. In ea, quæ ad Occaſum eſt, peninſula Cambaicum, Delium, Decamenſe, Biſnagarenſe, & Narſingenſe regna ſunt Decami Rex eſt potentiſsimus. Qui nunc regno potitur, Nizamoxa nomine, præter mediocrem doctrinam, qua præſtat, ſemper apud ſe Medicos eruditos alit magnis ſtipendijs, tum Perſas, tum Turcas. Illud in Indis harum regionum pleriſque, eſt memorabile · tenuiores Regibus ſuis, munerum loco, roſas noſtrates offerre ſolere quib. eorumdẽ Regũ cubicula inſternantur. Biſnageroq. Regi quotannis ex odoribus & floribus tributa, ad quinque prope millium Hiſpanicorum nummorum aureorum, ſummam, ſolui. Sunt in eadem peninſula, ex Calecutij interitu duo, proxima Patrum memoria, nata Emporia,

longe

longe celeberrima·Goanum,& Cochimense. Illud tamen, quam hoc, frequentius efficit, totius per Indiam Lusitanorum imperij administrator, qui Prorege firmas ibidem sedes habet. Vrbs Goa, varijs hominum generibus abundat. Amplissimum hic Collegium, Societas I E S V· Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis beneficio egregiè locupletatum· possidet. In quo, vltra sexcentos diuersissimarum gentium pueros, ad pietatem & litteras diligenter informari proditur·nimirum· Brachimanas, Persas, Arabes, Aethiopes, Cafies, Canarios, Guzarates, Dacamios, Malauares, Bengalanos, Canaræos, Peguos, Patanes, Chingalas, Iauenses, Malaios, Manãcabos, Macazaios, Maluccos, Sionios, Mauros, Sinas ceterosque id genus. Et ex hac demum schola· quæ Theologiæ, bonarumque litterarum studijs floret, in omnes Orientis prouincias, domum quisque suam, mittuntur. Adeo: vt hoc Collegium totius in India Christianæ Religionis, & Reipublicæ seminariũ, non immerito dici possit. Sed·præter Goanũ hoc collegium, alia quoq. collegia eadẽ Societas fundauit. Itaq;·hactenus in Oriẽtis India, Septem numerantur. Goanũ videlicet, quo de agitur·Cochinense, Bazainense, Salsettanum, Malacense, & Iapponiorum Bungense. Residentias autem, quas Socij nominant·tredecim sunt: Cherana, Sancti Thomæ, Damanensis, Tannensis, Bandoranensis, Caulana, Trauancori, Commorinensis, Manarinensis, Sinensis, Aethiopica, Ambrinensis, & Sanctæ Trinitatis. His addantur Iapponensis·Veluti·Meacensis, Emurensis, & aliæ quædam. Alterius vero peninsulæ regna sunt hæc: Vermanum, Auanum, Peguanum, Sianense, & Malacense. Quod postremum, eiusdem nominis vrbem primariam; Emporio simul vlterioris Indiæ frequentissimo, & Societatis Collegio cele-

brem, habet. In intimo, medij Sinus Indici, recessu, qua Ganges fluit, sunt Orixa, Bengala, & Mandao, ditiones nobilissimæ. Ad Ortum, Camboia, & Campa. Flumina, 17
totius Indiæ maxima, sunt; Indus, & Ganges. Gangem fluuium, Indi, sanctum existimant. ita vt, morituri regni Bengalæ indigenæ & incolæ, hoc flumine mergi se iubeant. Sed pedibus dumtaxat. Sunt autem in eo flumine certa Idolorum delubra, ad quorum cultum cateruatim confluunt mercatores è Guzaratis, & Decanæ regni incolis; ma
gnaque donaria eo inferunt. Indiæ, innumerabilis propemodum Insularum numerus, adiacet: Clarissimæ sunt Zeilanda siue Zeilana; & quæ nunc Samatra; Veteribus Taprobana; dicitur. tum Iaua duplex, Maior, & Minor. Quarum pleræque Lusitanis parent· aut cum eis pacem & amicitiam conseruant. Zeilana insula· octoginta milliaria Lusitanica continet in circuitu. in longitudinem ad triginta protenditur. Sita est e regione Promontorij Comorimi. Populosaque est admodum· tametsi, magna ex parte montosa. Eius incolæ nominantur Chingalæ. Vberrima totius Orbis, laudatissimaque. Nucum Myristicarum feracissima. Garyophyllos, piperque gignit. Omnis item generis gemmas, præter adamantes, habet. Margaritarum, auri, argenti, magna copia. Siluæ, omnis generis auibus scatent. pauonibus, gallinis, palumbis varij generis. multoque venatu. ceruis & apris Delicatissimi istic fructus· tametsi sponte nascentes. ficus, vuæ· aurea mala, suauitate, reliqua totius Orbis superant. Ligno & ferro abundat. Multa palmarum genera· optimique, vti dixi, Ele-
phantes. Quæ de Indiæ Regibus auditu iucunda referri, posceret hic locus· ne longior sim, prætereo. Multa de eius situ, populis, legibus & moribus, Strabo. De Simijs hoc ex 1

eo addam: infinitos in India, præsertim in silua ad Emodios montes, inueniri, maximis canibus maiores: præter faciem, quæ nigra est, albos esse totos. caudis, vtpote duorum cubitorum, longissimis. Hoc animal, non minus, quam Elephantes, ad humanum ingenium & captum adcedere. Cùm enim exercitum Alexandri vidissent: ipsos etiam in collibus quibusdam ordines instruxisse. Milites, exercitum hostilem putasse, & in eos contendisse. re tandem per Taxilum comperta, cessasse. Ergo, cum omnia, quæ fieri videant, imitentur, & in arbores fugiant, ijsque insideant: venatores catinum aqua plenum in conspectum ponere, oculosque ex ea sibi abluere, postea pro aqua, posito visco, discedere. & ijs eminus insidiari. Vbi animal ex arbore descenderit, & sese visco illiuerit, & conniuenti palpebræ cohæserint: viuos capi. Vel, venatores, culleos quosdam in braccæ modum induere. abire, persimilibus ibi relictis, interius villosis, & visco illitis, & simias se his induentes, facile capi. Tygres, apud Prasios, duplo etiam maiores leone gigni, scribit. tum serpentes duorum cubitorum, cum membraneis, vti vespertiliones, alis, & per noctem volare. Scorpios denique volucres, ingentes. Validissimosque molossos, qui Leonem quoque, Taurumque detineant. Viperæ quædam ibidem, sedecim cubitorum reperiuntur. Animalia: quæ apud nos mansueta sunt, apud illos sunt fera. Arundo quædam nascitur, vlnarum triginta longitudine. Lapides India pretiosos: crystallum, Carbunculos varij
20 *generis, & margaritas, gignit. Sapientiæ apud Indos opinio penes eos est, quos Philosophos adpellamus. Philosophorum autem illis esse præcipui memorantur: Baneanes, & Bramanes. Baneanes, tametsi nunc potius Negotiatores, quam Philosophi nominandi veniant,*

sunt

ſunt ſectis inter ſe diuiſi. In eo tamen religione quadam omnes conueniunt: vt rem anima præditam neq. occidãt, nedum occiſa veſcantur. Hoc præceptum tam ſtricte obſeruant, vt plerunque captas aues redimant, quas deinde priſtinæ libertati reſtituant. Neque napis, allijs, pulmentis rubro colore infectis, neque vino aut aceto, neque Nimpa, neque Ortaqua, potionis generibus vtuntur. Intenti longis ieiunijs ſe macerant, nocte tantum modo ſumentes pauxillum ſaccari cum lactis, aut aquæ potu. Superſtitioſiores, interdum cibo viginti diebus abſtinent. Formicis & auibus aquam bibendam præbent, ſaccaro dulcatam. Quinimò ex eorum inſtituto, noſocomium auium eſt in Cambaiete, in quo omnis generis aues curantur, quæ ſanitati reſtitutæ, dimittuntur liberæ. Hæc eſt apud illos eleemoſyna. Morituri, ſolent nonnulli certam facultatum portionem teſtamento legare, viris quibuſdam, qui per ſolitudinem vagentur, & aquam peregrinis, & iter facientibus dent. Eodem veſtium genere, quo Gymnoſophiſtæ vſi fuiſſe perhibentur, amiciuntur. & eos, animarũ tranſmigrationem in alia atque alia corpora, credere, rumor eſt. Brachmanes ſimilem cum Baneanibus de hac animarũ tranſmigratione opinionem traduntur ſequi. Degunt in Balaguate, Cambaia & Malauare. Cibum non adtingunt, niſi primum loti toto corpore. Habentur in maiore veneratione, quam Baneanes. Ex his enim Scribæ Regibus deliguntur, & Negotiorum procuratores, tum Quæſtores & Legati. Hi tamen oẽs, & qui in maritimis locis, quæ Cuncama dicuntur, habitant, omni carniũ genere, excepta vaccina & porcina domeſtica, veſcũtur. Animas, vti Pythagorei, mortuis corporib⁹, in alia corpora, quemadmodũ dixi transmigrare, credũt. aliaq. multa ridicula. Libros quoſdã et Pro-

phe-

phetas habent, quibus superstitionem suam· sunt enim Indicorum sacrorum Antistites· stabiliunt. Curam phanorum gerunt, quæ Idolis sunt dedicata. Aedes, quas cum Idolis inhabitant, Pagodes appellantur. Vaccas adorant, easque non mactandas docent. Deum opinantur esse nigrum, hunc colorem, qui familiaris ipsis est, pulcherrimum arbitrantes. Hinc etiam vt plurimum ipsorum idola nigrore sunt horrida· impuroque oleo perfusa· visu vero adeo fœda· vt vel solus eorum adspectus intuenti terrorem incutiat. Compluribus e plebe, idola admodum esse edacia, persuadent: ideoque pecuniam ipsis, & varia esculentorum genera adferenda, persuadent. Hoc nimirum commento, sibi suisque, victum largè procurant. Hinc bis cottidie, nimis credulum vulgus, per domesticos nummum dijs offert. Illi vero furiosorum more, saltantes sistratiq. epulantur. Tunc idola cibum capere, miseris persuadentes. & ne quid sibi suisue desit, idola vehementer esse irata, populo denunciant, quod imperata non fiant: & nisi deos placet muneribus; fore confirmant, vt aut occidantur ab ijs, aut calamitatib. afficiātur, aut in ipsorum ædes immittantur dæmonia. His eos technis in errore metuq. detinent. Quod quidem interdum etiam eorū aliqui non dissimulant, sed egestate se purgare conantur: quod præter saxea ista idola, nihil in bonis habeāt. Amaracum herbam magna superstitione, & ceremonijs, pro numine venerantur. Quamuis interdum inter eos aliqui reperiantur, præter cetera, Astrologiæ peritissimi, & in magnis dignitatibus constituti: plerique tamen plus malitiæ, quàm litterarum habent. Polygamiam naturæ lege prohibitam, agnoscunt. Præcepta quoq. diuina illa decem, & accuratam singulorum interpretationem, litterarum monumen-

tis ſibi traditam, callent. Quibus libris illud etiam quaſi vaticinium contineri fatentur: fore tandem aliquando, vt omnes vni tantummodo legi pareant. Quos in diſciplinam ſuam admittunt; eos ſancte polliceri compellunt · ſe myſteria, quæ ſunt audituri · nemini vmquam hominum prodituros. Inter hæc autem myſteria, illud etiam numerant · nimirum, ne vmquam profiteantur, adorandum eſſe creatorem cæli & terræ, qui in cælis eſt · ſed Idola potius, quæ Dæmones eſſe norunt. Linguam peregrinam, vti Latinam noſtri · Magiam etiam & incantationes, in ſcholis docent. Dies Dominicos, qui Doctores ex illis ſunt, religioſiſſime venerantur: in quibus nihil aliud, quam hanc Orationem frequenter pronuntiant: Adoro te Deus, cum tua gratia, & auxilio, in æternum. Ingenio perquam acuto ſunt. Capillos a pueritia ſumma cura nutriunt, & funiculum triplicem · inſigne id ſectæ eſt · magna cum ſuperſtitione, e collo gerunt. E Chriſtianorum, Eccleſiaſticorum præſertim, manibus, cibum accipere · ſacrilegio ſimile ducunt. Fuerunt hi Brachmanes antiquitus Satrapæ · & Indicæ regionis Domini. Videntur autem hæ duæ Philoſophorum ſectæ ab antiquis Indorum Gymnoſophiſtis, quorum etiam duo genera fuerunt, originem traxiſſe. Brachmanes ex generis ſucceſsione, ſapientiam, velut hæreditariam ſectabantur. Hi præſtabant. quod eorum decreta magis eſſent conſentanea. Germanes · alterum eorum genus · electione ad Philoſophiæ profeſsionem adſumebantur. Eorum honoratiſsimi, Hyoboli, quod in ſiluis, Indiæque ſolitudinibus ſub diuo agerent, adpellati. Solis frondibus & ſilueſtribus frugibus viuebant · ab omni carne abſtinebant. Cum igitur optima domus ea ſit, quæ non magno adparatu, ſed minimo quidem indiget: tenui

victu

victu contenti, miraculo fuere. Nudis incedentibus, vestis fuit, arborum cortex: vel Diodoro, lineum e mollibus filis ac pellibus indumentum. Id vero nec igne comburebatur, nec aquis expurgabatur: sed vbi sordidum, maculisque plenum erat, in flammam proiectum, planè candidum postmodum reddebatur. Vini & Veneris, coniugijque, nisi post annos septē & triginta in eo vitæ genere insumptos, expertes erant. De Republica cum Regibus: deque diuinis, Sacrisque rebus disputabant: deque sideribus, quæ diligenter obseruabant. Et de ceteris, quæ ad naturam perscrutandam pertinent. Eoque ab ijs colebantur. Ab omnibus enim voluptatibus, quibus hominum vita corrumpitur, abstinebant. Quapropter maxima erat apud omnes virtutis eorum auctoritas. Porro: tanta continentia præstabant: vt Solē ab exortu ad occasum, stantes & immobilibus oculis, contuerentur: & feruentibus arenis ipsi, toto die alternis pedibus insisterent. E contrario vero, Caucasi niues, hiemalemque vim sine dolore perferebant: cumque ad flammas se adplicuissent: sine gemitu, vt Cicero ait, adurebantur. Corpora ergo sic ad laborem exercebant: quo mentes confirmarent suas, quibus motus omnes sedarent, & bona per ipsos omnibus consulendi publice priuatimq́; vera facultas præsto esset. Itaque omnis eorum Philosophia eò tantum spectabat: vt benè viuendo, bene quoq; morerentur. Ad eos his rebus claros, Apollonium illum Thyaneum Pythagoreum, profectum fuisse, Hieronymus ex Philostrato testatur. quo nimirum Iarcham in throno, inquit, sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, et motib. siderū ac dierum cursu docentem audiret. In Aethiopiā denique perrexisse, quo Gymnosophistas, & celeberrimā Solis men-

sam,

ſam,inquit,videret in ſabulo. Præcipuè enim Solis numini maieſtatique deuoti conſecratique Brachmanes erant. His intenti Philoſophiæ ſtudijs, Alexandrum, cum ad eos in Indiã expeditione penetraſſet, acriter increparunt· quod cum mortalis eſſet, mortali tamen ſorte non contentus, vniuerſum Orientem latrocinijs infeſtaret. Alij inter 2
hos Germanes extitere, qui, tanquam Medici, circa corpus hominis ſuam philoſophiam exercerent. Hi, non ſub diuo degebant. oriza ijs, & farina cibus, per cibos medicinam faciebant·ex medicamentis vnctiones præferebant· & cataplaſmata. In laboribus attamen, veluti Hyoboli, tolerantiæ conſtantiam præſtabant, adeò, vt cottidie in geſtu immoti perſeuerarent. Alij Germanes fuere diuinatores 2
& incantatores. Hi rituum, & eorum, quæ de defunctis vita feruntur, peritia valuere: perque vicos & vrbes errabant ·ea, quæ de inferis commemorantur, didicerant: quæ videlicet ad pietatem ſanctimoniamque ſpectant. Oppoſitum omnibus hiſce Gymnoſophiſtis Philoſophorum id genus fuit, quos Premnas appellarunt. Contentioſi erant iſti, totique in reprehendendo poſiti. Brachmanes, quod phyſiologiæ & Aſtronomiæ ſtudijs incumberent, tanquam ſtolidos, deriſere. Horum alios Strabo Montanos, alios Gymnetas, alios Ciuiles ac Domeſticos nominari, ſcribit. Non deſunt, qui has omnes Gymnoſophiſtarum ſectas, a Iudæis initia hauſiſſe ſua, probent ex ea præſertim doctrinæ parte, quam Cabalam adpellant. Nam nihil aliud eſt ea, quã vera philoſophiæ diſciplina. Admodũ enim artificioſe, per ſymbola quædam, terrenis rebus omnibus poſthabitis, ſemotaque rerum materia, formam docet è forma decerpere, quouſque ad primam vniformem, quam dicunt, & informem materiam, peruentum deſcenſumque

ſit.

ſit. Itaque quæcumque vel ex Perſis Magi; e Babylonijs & Aſſyrijs Chaldæi vel ex Indis Gymnoſophiſtæ: et e Gallis Druidæ, & qui Semnothei dicuntur, inuenerunt: ea ipſi à Iudæis: nam primi omnium Philoſophi fuerunt: & Aegyptus Iudæos Prophetas illos, aliquamdiu, noſtros inquã illos, habuit adcepere. Pythagoras autem, & Plato, mutato Cabalæ, in Philoſophiam, nomine, ab illis: non à Græcis, vel Romanis, adcepta Græce ſuis hominibus expoſuerunt. Nam certè, non alius Cabalæ perito ſcopus proponitur, quam vt hominum animos in Deos cælumque referat: hoc eſt, ad perfectam minimeque fictam beatitudinem promoueat. Eodem quoque ſpectauit Pythagoras, primus apud Italos Philoſophiæ parens. Idem porrò Cabalæ, Pythagoræ, Platoniſque hoc docendi modus fuit: parque & ſimilis: quâ quis ad eius rei cognitionem, & myſteria deduceretur exercitatio per ſymbola ſcilicet, atque notas: per prouerbia & parœmias, per numeros & figuras, per litteras, ſyllabas, & verba. Ad hunc modum Pythagoras: Y, littera, Iuuentutis ſymbolum exhibet. Theta, mortis index eſt. T autem litteræ figura, Chriſti Crux oſtenditur. Vnde Ezechiel, ſigna T, in fronte gementium & dolentium. Et Chriſtus denique, ſe principium & finem eſſe docens: & in ſe initij decurſum ad finem, & finis recurſum ad initium: Ego, inquit, ſum A & Ω. Sed & Iuſtinus, Philoſophus & Martyr, X litteræ forma, ſacræ Chriſti Crucis myſterium contineri, monet. Platonem aduocat in teſtem. & in Timæo, de Dei filio diſſerentem, ſcribere: Deum in Mundo filium ſuum inſtar X. litteræ poſuiſſe. A. quoque litteram Cicero, ſalutarem, quod abſoluendi: C. infauſtam: Rei quod condemnandi nota foret, adpellat: Primam quoque Iliadis, nominis μῆνιν, ſyllabam, ſignum & notam eſ-

Nota.

ſe

ſe aiunt, quot numero ſint omnes Homeri libri. Id quod et Appion Grammaticus Alexandrinus, à Tiberio Auguſto, Mundi Cymbalum dictus, obſeruaſſe legitur. Sic in nomine Iehouah, Theologi nonnulli philoſophantur: denarium, ſenarium & duplicem quinarium, includi. quibus numeris infinitam & admirabilem diuinarum virtutum copiam indicari volunt. Ioannes in Apocalypſi, nomen Antichriſti numeris innuens: Hic ſapientia eſt, inquit: qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt, inquit. & numerus eius: ſexcenti, ſexaginta ſex: Seruatoris vero noſtri, nomen cognomentumque, Sibyllæ duobus, Oraculorum libro primo, locis; per numeros & litteras adumbrauit. Altero quidem, clarè ſatis, ΙΗΣΟΥΣ: altero, ſed obſcurius, ΘΕΟΣ ΣΩΤΥΡ: Numerorum tantum ſummæ, in hoc, non ſine myſterio, quinarius deeſt. Hic; diſpoſitis quattuor in quadratam formam vnitatibus, & monale in centro, Crucis typum ob oculos ponit. Verbum, Candidi, in Cabala, bonum notat. Atri vero, malum. Huiuſmodi rebus ac notis myſteria ſua vulgo celare, Religionis præſertim ſacra, Aegyptij ſolebant. Id quod earum notarum relliquiæ in Obeliſcis, qui Romæ ſuperſunt, apertè teſtantur. Philoſophi igitur, ne paßim diſciplinam ſuam omnibus exponerent: quæ de natura, ceteriſque Philoſophiæ partibus, perſcripſerunt: ea fabulis & integumentis, inuolucriſque quibuſdam pulcherrimarum rerum ſcientiam, multo labore parandam eſſe, vt charior eſſet, exiſtimantes: obſcurarunt. Id quod in more poſitum Brachmanis, & Baneanibus: quos in India Iudæos fuiſſe, nonnulli referunt: planè fuit. Quam obrem Græcos Philoſophos, cum ijs, vt, vnde eorum decreta fluxerint, aperiretur: comparari oportuit. Iam de Sinarum

re-

regno videamus. Id, ad Occasum Indiæ contiguum in tredecim prouincias & diœceses distributum dicitur: quarum singulæ suam Metropolim habent. Ex his, Canton, vrbs non procul a mari sita, omnium minima esse fertur: quantumuis, Olysipponem, incolarum frequentia, longe superet. Aedificia habet commoda: mœnibus cincta firmis admodum. Viæ, ne furibus ac maleficis transitus pateat, portis interclusæ. Administratio tota penes Regem est. quem singulari veneratione & obsequio colunt. Hic singulis prouincijs nouos, tertio quoque anno, Magistratus præficit: non tamen indigenas. Quorum Præfectorum: ex ipso comitatu, & apparitorum ordine, maiestas imperij satis elucet. Præsidibus prouinciarum seni tribuuntur Adsessores: qui, quid a Collegis, quid à Præside gestum sit, separatim quisque, singulis mensibus ad Regem perscribunt. Qui Rempublicam male gessisse depræhenditur, teterrimo carceri, cum tota gente, traditur: & non ignominia solum: verum etiam bonis interdum, mulctatur. Probos autem & iustos, honor magnus sequitur. Cernuntur Cantone passim, vltra mille arcus, cum inscriptionibus. Hos fere, Regij præfecti, magistratu functi, administrationis suæ monumenta, posteris relinquunt. Qui publicè ius dicit, Hexasi, vernaculo sermone: qui Regiam pecuniam curat, Ponchasi dicitur. Maris autem imperium: & peregrinorum administratio, penes Aitanem est. Chaeni insignia, manus & oculus. Hic capitales Regis sententias, & mulctas à Coborte regia confirmatas exequitur. Ministros Regis aut in officio continet, aut, si merentur, magistratu priuat. His autem omnibus quasi pro Rege, Tutanus: Magistratus is sic dicitur: præest: cuius tota prouincia, potestas admo-

dum est formidabilis: Pileo, quem à Rege dono adcipit, conspicuus· & vestimentis, inaurato leone· qui Regis est insigne· distinctus. Hoc ille amictus ornatu, maiorem, quam Europæ Regum quisquam, grauitatem, vel potius maiestatem præ se fert. Hunc, Lusitanis etiam Præfectis, non nisi genu flexo, & eminus quidem, adloqui licuit. Habitat magnifice. Qui negotiorum caussa illum adcedunt: ijs, vt à lanitore admittantur, quid sibi velint, ad singulas fores, alta voce pronuntiandum est. Stipatores corporis permultos habet, à Rege attributos. Ferunt ad Cantoniæ dumtaxat prouinciæ præsidium & administrationem vltra centum hominum millia, Regis impensis ali. Arma lictorum, arundines sunt, igne tostæ, cubiti vnius longitudine, latæ digitos quattuor. ijs nocentum pedes, leui quandoq; de caussa, acriter diuerberant. Præfecti per vrbem sella gestantur: sequuntur equi frenati· magna præeunte satellitum manu· Quorum alij arundines, clauam alij ferunt· alij pendente ex humeris tabella, sericis floccis ornata, Magistratus imperium declarant. Exterarum Gentium Legati, nisi iußi, ad Regem non admittuntur. Is in vrbe Regia, quæ quingenta milliaria Cantone distat, habitans, quid hac in re fieri velit, significat. Gens ipsa, iudicio ingenioque valet. voluptatibus & libidini dedita supra modum. Proprias habet, easque scriptas leges, ac iuri nostro Cæsarum ciuili simillimas· vti ex libro, quem de Chinensium legibus inscriptum, apud Indos adseruari ferunt, videri potest. Libris excusis vtitur. Multis enim ante sæculis typographiam excogitauit· quam vllus eius esset vsus in Europa. Non tamen exemptiles, vti nos, libris imprimendis, sed laminis incisas litterarum formas adhibet. Ad opificia & mercaturam, & quæcunque ad victum & cultum corporis perti-

tinent, idonei sunt. Animi verò immortalitatem, Deum vnum, æterna præmia ac pœnas, ignorant. Quocirca diuinarum apud eos rerum cura postrema est. Sacrorum Antistites, eatenus in honore sunt, vt capitis tegumento in mitræ formam vtantur; mento & capite abraso contemptissimum alioquin hominum genus. Incolæ suffitu tantum & odoribus Idola, quæ apud se habent, venerantur. Ad rem quamlibet auspicandam oracula per sortes exqui-
9 runt. eæ si tristes ducantur, Idola tum vapulant. Regio ipsa, & patet latissimè, & omnium, quæ quidem in ea plaga sunt explorata, oppidis & habitatoribus est celeberrima. Ea, quæ ad victum necessaria sunt, mira copia, in singulis vrbis viis venalia proponuntur. Quæ inter Cantonem est & Mare planities, infinita propemodum, & irrigua opimaque valde ter quotannis fruges fert, quæ in vrbem nauigiis conuehuntur. Feminarum summa est custodia in publicum prodeunt tecta vndique lectica conclusæ, corporis ornatu sane pulchro. In adulterio comprehensæ, capite multantur. Errones mœnibus prohibentur. Cum exteris incolæ varia mercimonia exercent. sericum, pretiosa fictilia, camphoram, æs, alumen, & lignum Sinense
0 commutant. Iam vero: quod ad illustres illas Insulas, quæ in Orientali Indorum & Sinarum Oceano latissimas regiones, magna ex parte cingunt, attinet: primum facile locum vna Iapponia obtinet. A Lusitanis, qui eam non multis ab hinc annis à se inuentam frequentare cœperũt sic dicta. Quam M. Paulus Zipangrim nominat. veteribus Chrysen fuisse adpellatam, nonnulli scribunt. Sita est ad SeptemTriones gradibus triginta sex, poli Borealis altitudine. In longitudinem sexcenta milliaria Lusitanica, & in latitudinem trecenta patens. Asiæ Americæque fini-

bus interiecta est. Hæc Insula distat ab Lusitania, & quidē periculosa in primis nauigatione, millia miliaria Lusitanica omnino sex: a Goa, plus mille. Terra pauper est, & Lusitania frigidior: montosa & niualis. Olei, butyri, casei, lactis, ouorū, saccari, mellis, aceti valdè laborat inopia: crocoq;, cinnamomo, pipere, & salutarib. medicamētis prorsus caret. Pro sale, hordeaceo furfure vtitur. Incolæ, quib. parum cum exteris commercij fuit, e sua Geographia Orbem terrarum vniuersum tripartito diuiserunt: in Iaponem scilicet, Sionem, & Sinas. & quamuis Religionem a Sinis adceperint: omnes tamen præ se nationes contemnunt, seseq. ceteris gentibus ingenio ciuiliq. prudentia longe anteponunt. In qua Insula, calores æstate feruentißimi: frigora hieme sæuißima sunt. Typhonis procellæ vehementißimæ. Terræ motus ita frequentes, vt ad eos incolæ penè occalluerint. Regio argenti fodinis abundat. cetera sterilis: non naturæ vitio, sed gentis incuria. Boum tamen armenta in agriculturam dumtaxat aluntur. Salubre cælū, aquæ bonæ. Gens colore admodum candido. cibi parca. Honoris auidißima: quem etiam in summa egestate, cognomentorum incremento: quæ Rex bene meritis adtribuere solet, metitur. Caluitiem, non sine magno dolore, lachrymisq. pilos euellens, procurat. Armorum studio iam inde a pueritia viri sunt dediti: hæc illis cura præcipua. Viriles tunicæ, varijs pictæ coloribus ad media crura cubitosq. pertingunt. Muliebres pepli, decora specie longiores. Omne genus aleæ, vt furtum, auersantur. Mercator, quamuis pecuniosus, contemnitur. Inopiam: qua tamen plerique laborant: detestantur: adeò vt recens natos infantes, puellas præsertim, ij: qui tenui re familiari sunt, iniecto faucibus

bus pede, crudeliter enecent. Vxores, quas singulas habēt, vel prole suscepta, tam summi, quàm infimi, leuissima de caussa repudiant. Vxores vicissim maritos, sed rarius & alijs nubunt. Inter cognatos, nuptiarum à secundo gradu ius est. Frequens etiam alienæ prolis adoptio. In oppidis paullò nobilioribus, plerique tam viri, quam feminæ, litteras norunt. In propinando, dum conuiuantur id quod sæpè faciunt habentur diligentissimi. Extant apud primarios, de officijs, & quasi ceremonijs conuiuiorum, Rituales libri, quos perlegunt ne quid per inscitiam peccēt. Nox inter primores plerumq. confabulationibus, cantu symphoniæ musico, & conuiuijs, teritur: dormitur interdiu. Aduenarum congressibus delectantur, & ab ijs exterorum mores ac ritus curiosissimè exquirunt. In furto deprehensum cuiuis occidere licet. Vincula publice nulla, nullæ custodiæ, nulli pœnarum exactores privatim patres familias domi quisque suæ capitalium rerum cognitiones exercent, & scelera grauiora, capitali supplicio sine mora vin-
31 dicant. Ante annos circiter CCCC Iapania tota Meacensi Regi, tamquam summo Imperatori, cuius in vrbe Meaco sedes est, & Iaponico sermone Cubucama dicitur parebat sed Procerum rebellione, paullatim opes diminutæ sunt honos & dignitas manet. Itaque, Iaponis olim vnum Imperium. In Regna deinde sex & sexaginta diuisum est. Præcipua nunc hæc sunt: Meacense, quod diximus Bungense, Amanguccense, Sacaianum, Canganum, Facatense, Firandense à Regijs & potentissimis cuiusque ciuitatibus, sic adpellata. Hinc fit etiam, vt propagandorum finium libidine, dum sese propinqui Reges infestant, Iaponia perpetuis bellorum incendijs ardeat. Iaponiorum tres præcipue Ordines numerantur.

Patritij. qui vectigalibus ciuitatis fruuntur: Bonzij sacrificuli, quorum ampli sunt redditus: & Opifices, qui aliorum veluti seruitia sunt · & nec opibus, nec coniugijs, ad Patritiorum dignitatem vmquam peruenire possunt. Publica administratio triplex est. Principem omnium locum, tenet supremus Religionum Antistes· cuius decretis ac scitis omnia publica, priuataque Sacra· quæ in multiplici plurimorum Idolorum cultu tota versantur, subiecta sunt. Nascentes præterea Bonziorum sectæ, nisi ab eodem confirmentur · nullam existimationem vel auctoritatem habent. Tundos etiam; qui tamquam Episcopi sunt· etsi eorum electio, quibusdam in locis penes Regulos sit· confirmat tamen ipse, & creat· qui deinde magno apud summos, infimosque in honore sunt, & sacerdotia conferunt. Priuilegia & immunitates à ciuilibus muneribus, ab illo petuntur. Leuiorum potestas penes Tundos est, nimirum, vt de carnis gustatu, religiosis diebus, cum ad Idolorum delubra vulgo peregrinantur, alijsque compluribus generis eiusdem decernant· Porro Sacerdos hic Maximus, apud Sinas ab eruditione ac sapientia: apud Iaponios vero vel a stirpe, vel a nobilitate & pecunia, legitur. latè imperat, magnis vectigalibus fruitur, & cum Regibus sæpè decertare scribitur. Cetera gubernatio duplex est. Præfecti duo, summa cum potestate sunt· quorum alter honoribus· alter Iudiciorum & Caussarum cognitioni præest. Honoris Præfectus, quem Voonem nominant, stirpis successione delectus, in Deorum numero colitur. Hunc terram pede contingere religio est· si tetigerit, Magistratu depellitur. domesticis finibus numquam egreditur, nec temere in conspectum se dat. Domi vel lectica vehitur, vel ligneis soccis vbiq. prealtis, ambulat. In sella dum sedet, ex altera par-

*parte pugionem, ex altera, arcum & sagittas habet. Ex-
teriore tunica rubra, serico tenui, vti velo, obducta: interi-
ore autem nigra vtitur. Pileum gerit in capite pendenti-
bus vittis, ad instar Pontificalis tiaræ. frons rubro, candi-
doque colore depicta est. cibum è fictilibus capit. Iudicio-
rum vero Præfectus, cum reliqua iurisdictioni, tum bellis
etiam, quæ iusta decreuerit indicendis, atque sedandis,
præest. adhæc, puniendis seditionum auctoribus. Quas ad
res Regulorum opera vtitur: quorum, nisi paruerint, bo-
na proscripta finitimis ciuitatibus addicit. Sed, cum apud
Proceres plerosque ius in armis sit: non semper huius Ma-
gistratus iussis obtēperant. Quod ad reliqua pertinet: Ia-
poni Regibus quisque suis in foro ciuili; in sacro Tundis,
3 ac sectarum Principibus parent. Eæ vero sectæ ferè duode
cim numero sunt. Quæ licet cultu & superstitionibus in-
ter se multum differant: in tollenda tamen Animorum im
mortalitate conspirant. & quamuis plebi varia Deorum
nomina ad colendum proponant: ipsi tamen secum, præter
ortum & interitum, nihil esse constituunt. Ad hanc opinio
nem imis animi sensibus pœnitus infigendam, commenta-
tiones circiter bis mille & quingentas paratas habent.
Quas qui diu multumque secum perpenderit: omni tandē
religione solutus, in illa cæcitate prorsus conquiescit. Ha-
bet hæc Insula præclaras aliquot Gentilium Philosopho-
rum Academias. Quarum celeberrima perhibetur Ban-
duensis. Primum ab hac locum Meacensis obtinet: Col-
legijs præcipuis quinque & sacrificulorum: quos Bonzi-
os, & Monachorum, quos Leguixil vocant: & Monacho-
rum cœnobijs plurimis, insignis. Præter hanc, sunt claræ
admodum Caiana, Negruensis, Hoiama, & Frenoiama:
omnes non procul a Meaco sitæ. quarum singulæ ter mille,*

& quingentis, & eo amplius, auditoribus frequentantur. Religioſorum vtriuſque ſexus Bonzos & Bonzas nominant tota Inſula ſunt Monaſteria plurima, precibus publice fundendis deſtinata: adeò, vt ſeptem millia constructa fuiſſe dicantur. Dæmonem omnes colunt idque potiſsimum in tribus templis, ſpecie quidem horribili. Maiorum gentium in Iaponia Dij ſunt, Camis, & Fotoquus. Liberum cuique, in ea prouincia cuicumque ſeſe ſectæ ac Religioni quis velit, addicere. Pagolum, Gẽtilium fanum vocant. Sed de Iaponibus iſta ſufficiant. Hanc regionum, rerum, animalium & hominum denique multiplicem varietatem, Luſitani, tum Hiſpani, Regum ſuorum auctoritate & ſumptibus, indagarunt, explorarunt, & vniuerſo iam Orbi, ſingulari Dei beneficio, patefecerunt. Et ſanè ſi vnquam Dei Opt. Max. ſumma erga genus humanum bonitas atque beneficentia viſa fuit: in hiſce certe Indiæ regionibus, ea clare perſpicitur. Cum enim paucis veterum Chriſtianorum relliquijs exceptis Indi omnes Dæmonibus tot annos mancipati eſſent: perfecit admirabili ſua prouidentia: vt Chriſtus, ſalutis ille noſter auctor, in eorum animos, tenebris expulſis, illabens, palam illuceſceret, & ipſis Chriſtianæ Religionis, Euangelijque doctrina traderetur. In qua Chriſtiana fide promouenda, qui ab I E S V Societate nomen habent, operam egregiam nauauerunt Nunc etiam quadrageſimus annus agitur ex quo, Bungeum regnum, Socij ſunt ingreſsi. Itaque perfecerunt: vt Chriſti Religio, plane libera ſit in ijs Inſulis. Nullis ergo periculis deterriti omnes Indiæ partes, vel potius vniuerſos Orientis angulos, magna animi conſtantia, peragrarunt: ac multis in ea locis, indefeſſo labore, ſalutaris illius noſtræ Religionis fundamenta frequentibus in id Colle-

legijs institutis recere. Franciscus præsertim Xauerius, Hispanus. Hic omnium primus, animo sanè excelso inuictoque præditus in Tolo oppido, tribus mensibus, octo & viginti hominum millia, eoque amplius: tum altero in Regno, mense vno, millia plus quam decem scribitur ad Christi fidem conuertisse. Præterea, latissimè patentes Sinas atque Iaponios. & alia octoginta millia, in ora maritima promontorij Commorini. Socij verò, post eius obitum, amplificandis Christianæ Ecclesiæ pomerijs adeò diligenter incubuerunt vt anno Christi, supra millesimum & quingentesimum, sexagesimo quinto: ex Commorinensibus, Goensibus & Cocinensibus, qui Christianæ militiæ nomen dederunt censita scribantur, vltra trecenta hominum millia. Fuit autem Xauerius natione Cantaber, & in eo Christum docendi munere quo, primus ex Societate, ijs in prouincijs functus est annos vndecim, magna perseuerantia perstitit. donec in Chinensi littore non procul à Cantone Sinarum vrbe, sanctissimo huic labori inuigilans, anno post Christum natum cIↄ. Iↄ. LII. vitam cum morte commutaret. Mortuũ eius corpus, in viua primũ calce sepultũ, etiam quindecim menses integrum mansisse, nec ingratũ odorem spirasse, Socij ferunt. Lusitaniæq; Regem, hoc tanquam miraculo, tum præclaris ac pijs illius gestis permotum eius vitam à Prorege sedulò conscribi, iussisse. At
35 verò: ne quis miretur, tot Barbaros populos, tam paucis mensibus, redditos esse Christianos: Xauerij eos docendi, hæc fuit ratio. Summa Christianæ Religionis capita diuinis decem Præceptis, & duodecim Articulis fidei comprehensa Orationemq; Dominicam & Salutationem Angelicã, ille in Indicam linguam verti curauerat. Et eam Indi-

cam translationem memoriter didicerat. Quos Articulos & Præcepta, verbis ipse alta voce praeundo in publica concione pronunciabat. Deinde, ab vniuersis eadem recitari præcipiebat. Singulis autem Articulis Orationem Dominicam, Angelicamque Salutationem, Deum inuocans, & eius opem, quo Indi animo fidem conciperent, implorans inserebat. Qui recitatis ijs verbis, ex ea multitudine adsentiebant eos ille, post aliquot dies, plenius institutos, sacra Baptismi aqua perluebat. Fideliumque consortio, ad æternæ salutis, post hanc vitam, per Christum consequenda præmia, iungebat. Veruntamen, in Baneanibus & Bramanibus abluendis difficilior erat: quod Indorum Sacris illi præsint & Idolis populum seruire cogant quæ tamen Idola, falsos esse Deos, eorum quidam non ignorent.
Brachmanes enim, multa nosse de Christiana Religione, quasi per manus ipsis tradita. Missus nempe à Demetriano, Alexandriæ Episcopo, Panthenus, Stoicæ sectæ Philosophus, in Indiam legitur vt apud Brachmanes, & eius gentis Philosophos, Christum Populo prædicaret. Sed quoniam omnia, quæ de diuinis rebus sciunt, aut intelligunt ex instituti sui lege, supprimunt: illa de Christianis cum nemine communicant. Idola idcircò tuentur sua, quod lucrum ex ijs faciunt ac victum sibi auctoritatemque quærunt multaque ijs ob id, tamquam sibi, offerri donarique procurant. Hic igitur harum ad Indias nauigationum, Hispaniæ, Lusitaniæque Regibus, scopus ab initio potissimum fuit propositus: vt Christianam Religionem, vndique gentium longe lateque propagarent & in omnes Orbis oras extenderent. At: licet duo illi Reges, frequentibus, & toties iteratis nauigationibus, omnia pæne maria sint emensi: nondum tamen hactenus, eo hominum diligen-

tia

tia solertiaque penetrauit: vt num Occidens Orienti, vlla Continente terra, coniungatur · qua in Orientem, pedibus id quod quæritur, & optatur · iter esse queat: inuentum sit. An igitur America, Oceano cingatur vndique: an vero Asiæ Europæque, ad SeptemTriones cohæreat: magna est inter Cosmographos disputatio. Vtrum videlicet: ad septemTriones, freto à vicinis Groenlandiæ Tartariæque regionibus, separetur. Alij enim partem Asiæ esse contendunt. Alij, totum quidem Orbem in tres Continentes diuidunt. Quorum vnum vniuersæ terræ, à priscis, & à nobis habitatæ cognitæque, tribuunt: Alterum Orbi nouo siue Americæ: Tertium ex Magallanica Australi regione, nondum a nostris hominibus perlustrata constituunt coniunctam. Sed Asiam ab America disiungi vel hinc patet: quod Iaponia ad Boream sita · Indiæ Orientis Insula ita Asiæ Americæque finibus est interiecta: vt, eius centrum in trigesimum sextum latitudinis Aquilonaris gradum incidat. Ergo: Asiam · nisi circa quadragesimum latitudinis eiusdem gradum cohærere Americæ non posse. Nam · eo vsque, Americæ Asiæque littora, fuisse satis explorata. Itaque: vniuersus Orbis · planè nobis est cognitus: exceptis in America ijs littoribus, ad SeptemTriones sitis, à quibus si quæ reliqua sint · nimio illorum frigore, ne poßint explorari, quasi prohibemur. tum etiam, exceptis ijs regionibus & Insulis quæ à Magallano, ad Australe illud Orbis Noui fretum, repertæ · propter earum vastitatem, Hispanis alibi occupatis, totæ nondum perlustrari potuerunt. Nonnulli, omnes illas terras, quæ Polo Antarctico vicinæ sunt, vno nomine, Magallanicam adpellant: perpetuis etiam inter sese littoribus cohærere. Tertium vero Orbis terræ Continentem, duobus reliquis magni-

gnitudine parem, efficere· inde colligunt, quod eorum littorum, quæ Australib. tam Indiæ, quàm Africæ, Americæq; littoribus aduersa sunt· nullis terminum finemq; huc vsq; videre contigit, quantumuis diuersis in ea locis, longißimo
IV sanè tractu fuere prætervecti. NVNC superest· vt hisce superioribus Hispanorum et Lusitanorum nauigationibus, vnam· quæ à Gallis in Floridam Occidentalis Indiæ peninsulam· & alteram, quæ a Britannis, qui nunc Angli sunt, in incognitam quamdam nec Hispanis notam Insulã· quæ ad Occidẽtem quoq. pertinet· suscepa fuit· paucis adijciã. Si enim, Oceanus magis illustrabitur· & Hispanorum Lusitanorumq; in eo exantlati labores, multo sane insigniores adparebunt. Galli ergo, vt viderunt Hispanos, præclarißimis Orbis noui titulis· & Lusitanos Orientalis Indiæ fama percelebri· florere· & ex ijs nouis prouincijs, innumeras opes illis comparare: vehementer incensi pulcherrimæ laudis stimulis· aut forte inuidia tanti nominis, ab inueterato suo in Carolum Quinctũ odio, commoti: in eam quoque cogitationem incubuerunt· vt in India prouincias ipsi quærerent: vel saltem in ea res nouas molirentur. Nec Regibus defuere, qui ipsos eo, satis acriter inflammarent. In primis· Nicolaus Villagagnonius, Eques Melitensis, Gallus· cui, rei militaris vsus, litterarumq. scientia, tribuebatur· annis circiter ab hinc tribus ac viginti, Henricum Secundum Regem, ad occupandam, se duce, Floridam· excitauit. Hic itaque, eo· cum aliquot nauibus, ac milite· & cum Reformatæ, quam vocant, Religionis hominibus· quibus, libera sua fore Sacra, & eorum exercitum· ipse Catholicam Romanam professus indulserat· Caroli Noni Regis iussu, nauigauit· & in ea sibi cumprimum, arcem aliquam· qua se, aduersus Barbaros & Hispanos, tueretur· ere-

rexit. Sed cum datam fidem Socijs & comitibus, vt aiunt, minime præstaret: quin etiam, quod caput est, aliquot eorum ipse, de rupe præcipitasset: multis ab eo, propter summam crudelitatem, deficientibus arceq; quam struxerat, ab Hispanis per indigenas capta turpi in Galliam reditu, vel potius fuga Hispanus hanc peninsulam potiundam reliquit. Magnopere vero Hispanus sibi contendēdum duxit ne Gallus, quisue alius in India quam primus repperit, & multo sanguine suis regnis adiecit pedem figat. Verumtamen insequētibus paucis post annis Millesimo quidem, Quingentesimo, & Sexagesimo sexto Ioannes Ribautius Gallus, vir militaris ex Caroli Regis auctoritate, ac iussu eam nauigationem septem nauibus, & trecentis hominibus instructus repetijt. Diepa Gallico portu, vndecimo Calendas Iunij, eo soluit Adpulit, decimo nono Calendas Septembris. Propugnaculum in ea quoddam, quo vires firmaret, ad Delphinum fluuium, Gallus habuit. Id Hispani, duce in eos expeditionis faciendæ Hispanorum nomine, Petro Melende Cantabro, Indici Maris præfecto post aduentum Ribautij, indigenarum coniuratione & ope, clam ceperunt. In quo Galli vtriusq. sexus, fære ducenti, dum eorū classis Hispanos persequeretur, fuere cæsi. Classis post, vadis illisa, vectoribus omnibus, præter anum, saluis perijt. Coacti igitur, Melendi Hispano deditionem fecerunt Conditiones pactæ Salua ipsis vita esset, & bona omnia In Galliā, relicta Hispanis Florida, redirent abituris vero bona fide Melēdes nauigia suppeditaret. Promisit Melēdes Oēs tamē, paucis opificib. exceptis, cōtra fidē publicā interemit. Cū enim Hispanus, ad id vsq. tēpus, Indiā pacifice possedisset: nolebat si seruarentur rursus ab ijs eā inuadi posse maxime, a quib. iā ea littora forēt explorata.

Quæ

Quæ perfidia, apud Hispanos, Melendi opprobrio non mediocri fuit. Porro: cæsorum hæredes, & cognati, grauiter tandem contra illum tamquam iniustißimæ cædis illius auctorem, Galliæ Regi, sed frustra, conquesti sunt. Hic est ille Melendes qui, collecta instructaque classe, iactabunde magis quam vere, pollicitus erat: se, breui Brilam, ceterosque Batauicos portus ciuilibus hisce bellis amissos, & omnem eius maris oram redacturum in pristinā, Potentißimi Philippi Hispaniæ Regis, potestatē. Morbus enim eā claßē, vbi iam cum ea soluturus esset, siō e disiecit prostrauitq; posteaq. didicit: Batauos, quos anteą segnes & imperitos putauit, maritima rei militaris sciētia præ ceteris Septem Trionum populis, præstare. Quibus rebus, euenit: vt inde concepto mœrore, vitam, irrisus, cum morte commutaret. Florida regio, sita est in America viginti trium graduum 4 *latitudine SeptemTriones versus. Montosa est, & siluestris. Quapropter plurimas alit feras. Crocodilos etiam & Serpentes alatos. Ferax est admodum rerum omnium, quæ ad humanam vitam necessariæ putantur. pabuli vero feracißima. Tritico tamen caret. Sed milio abundat; quod crasso caudice cum sit, ad Septē pedes excrescit. Nascitur in hac prouincia, herba quædam stupendæ magnitudinis vno caule, eoque recto, insurgens altitudine pedum quatuor ac viginti, arboris instar. Sed annua est. Folia habet ampla. Vnicumque florem, in caulis summo. Cuius floris color est fuluus. Forma vero circularis, coronæ specie. Inueniturque aliquis. cuius diameter sit trium fere pedum. Hic flos, leniter propēdens, interdiu conuersa ad solem facie, circumagitur, nocte reuertitur, orientem Solem excepturus. A qua re Hispanis Flos Solis, maxime in hortis Regijs, cognominatur. Quidam, vetere Heliotropij nomi-*

nomine, licet noua planta sit, adpellant. Semen similitudine nucum pinearum, sed mollius: incolis edulum. Liquor præterea, Terebyntinus: caudice vulnerato, effluit. quem, vulneribus madere arbitrantur. Siluestres vites habet hæc Peninsula, verumtamen, nullas colit. Quamobrem vini nullus in ea vsus. Potu homines vtuntur, ceruisiæ quam adpellant, non absimili. Vultu sunt rotundo ac pleno: oculisque peracribus. Comam nutriunt perquam prolixam. Eam capiti circumplicant: & ei sagittas inserunt. Viri omnes, nudi: feminæ, circa verenda pelles vestiunt. Cum finitimis diuersarum linguarum populis, belligerantur. Arma sunt arcus, & iacula. Domus, rotundæ. procerisque constant arboribus: palmarum folijs tecta. A quibus domibus, & a lectis, igne constructo, muscarum incursus abigunt. Plumas varij generis: calculosque, virides ac rubros, ex osibus factos, in pretio habent. Vescuntur radicibus, arborumque fructibus, herbis, ac piscibus. Butyri condimentique vicem ijs, piscium adeps supplet. Humani satis. Reges singulis præficiunt pagis. Liberos nullis disciplinis informant: nec eos corrigunt. Vnam tantum coniugem quis habet. nec fas cuiquam, habere plures. Furtis tamen sunt dediti. Eadem famæ aurique foris in venis exquirendi cupiditas Britannos, qui nunc Angli sunt, impulit: vt ipsi in Occidentis & SeptemTrionum Indiæ regiones nauigarent. Martinus enim Forbisserius, natione Anglus, Nauarcha: ab hinc plus minus sexennium, existimauit se reperturum fretum, per quod in mare Pacificum, quod Surum vulgo dicitur, traijceret: inde autem, in Moluccas Insulas: in quibus Aromata nascuntur, & ad nos dein vehuntur. Vt hoc tentat, & eo nauigat: incidit in Insulam quamdam incognitam, & incultam. ab Hispanis

non exploratam · cui nec adhuc nomen indidit. Anglica quidem adpelletur. In ea, eius comes splendentem glebam repperit. Hæc flata non parum auri fudit. Quamobrem· vbi in Angliam rediisset· euestigio, Elizabetha Regina iussit, eodem ipsum denuo nauigare, eique naues quattuor instruxit, & rei metallicæ peritos adiunxit. Ac mandat· ne solum eam Insulam perscrutetur: verumetiam indaget, quæcumq. vicina loca. Eius materiæ adtulit Reginæ, dolia centum, vt aiunt, ac viginti. Cuius Centumuirale pondus, vncias auri quinq. continet quæ vncia, nouem coronatis Gallicis æstimatur. Quo igitur vlterius ille, atq. diligentius, eas terras perlustraret: altero ab hinc superiore anno, duodecim nauibus· in quibus ligneæ domunculæ ad habitandum, sedesq. ijs locis figendum vehebantur· ab eadem Regina instructus, tertiũ eo soluit, nimirum· die Pentecostes· licet solitus antea esset, sub initium veris, eo nauigare. Iter autem, sex hebdomadibus conficit· ac totidem, in Angliam redit. Recta itaq;, in SepternTriones nauigat· fretumq; ingreditur, inter duas rupes· quod se dein, in mare porrigit. Cuius freti spe, vltra progressus· repperit priore nauigatione, illam Insulam· & homines Barbaros· non indigenas· sed, qui aliunde, eo piscatum venerant. Ignarus eorum linguæ, nihil ex ijs rescire potuit. Secunda tamen nauigatione, oram legens Borealis & Oriẽtalis Americæ, virum ac feminam, cum nauigiolo cepit. Quod nauigiũ, rotundum erat· & ex corio vituli marini· forte, quia non tangitur à fulmine fabrefactum. Id erat, quam celerrimum· nec à nostris, sine submersiõis periculo, regi poterat· Vterq. indutus, eo vituli corio, mira vestis arte. Hos homines, in Angliam, Reginæ duxit· vbi perierunt. Sed frustra, ab hac nauigatione, aurum argentumue sperari, vel hinc li-

liquet: quod Forbisserius eo postea non rediit, nec alius missus est. Indigenæ eius Insulæ, non solum sunt plane Barbari: sed etiam omnis humanitatis expertes. Sunt autē Barbari isti homines, procero admodum corpore. Sed colore: qualis rusticorum nostrorum, qui victum sub Dio quærūt, adusto. Cæsariem ipsi viri, prolixam satis alūt. cuius extrema radunt, lapideo cultello. Mulieres, duobus nodis in oculos hinc inde propendentibus, crines implicant: residuum, nodo constrictum in ceruicem reijciunt. Earum nonnullæ, pungunt mentum, frontem, & manus, acicula: & cæruleo colore, qui diu durat, imbuunt. Carnibus & piscibus crudis, vescuntur. nisi quod aliquando, sanguinem, & aquæ parum: quæ tamen, ipsis in potum cedit: adhibent. Glacies, qua veluti saccaro delectantur, aquæ vicem supplet. His destituti cibis: crudas herbas humi repertas: ferarum more, deuorant. Nullus apud ipsos mensarum. scriniorum, sedilium, aut mapparum, vsus. Digitos extremos, lambendo abstergunt. Canes, lupis haud absimiles: nisi quod, omnes fære sunt nigri. Eos carpentis iungunt: & oneribus per glaciem trahendis, adhibent. Inutiles mactant, ac deuorant. Vestes, ferinis e pellibus, consuunt. Pro filo, neruis vtuntur. Feris omnibus pelles: ad frigus, quod fære perpetuum habent: arcendum: detrahunt. In vestitu: qui semper ex pellibus fit: cucullum, & caudam inter pedes dependentem gestant. Quam caudam, amicissimo cuiq. tamquam singularis tesseram beneuolentiæ, donant. Omnes vestiuntur femoralibus strictis. quæ, à lumbis, genuum tenus, integre porriguntur. Tibialia terna gestant, pilis per hiemem introuersis: per æstatem, foras. His cultros, aciculas, aliaque id genus, recondunt. Perisce-

lidum loco, suris et genubus, os prælongum adfigunt· quod, vna cum vncino, tibialia constringit. Pelles artificiose præparant. Replicatiles reddunt. His enim, opes eorum omnes, constant: non auro, vti ceterorum Indorum· argentoue· vel gemmis, aut aulæis. Ex pellibus igitur res necessarias: vestes, ædes, lectos, caligas, calceos, fila, vela, conficiunt. Habitant tuguriolis, balenarum pelle tectis. Siue in 10
tentorijs, ex bipelle balenarum factis· quæ, quaternis abiegnis ramis, in summo fastigiatis sustinentur. Eorum ianuæ, semper Meridiem spectant. Aliud quoque tentorij genus ex vna pelle· ad pluuias arcendas, venationis, aut piscationis tempore, conficiunt. Cuius ostia, proscenijs similia sunt. Arcus ligneos, vlnam longos, & neruis firmissime vinctos· sagittas tricuspides, ossibus præmunitas· iacula duorum generum· & fundas· pro armis habent· ijsque, dextre vtuntur. Naues eorũ maiores· corio tegũtur. multos ligneos circulos, adfabre factos, intus habẽt· hominum sexdecim, aut septemdecim, capaces. Minores· vel lintres· balenarum ceruarumque pellibus conteguntur· textorisque radio sunt similes. vnoque vectore & remo tantum, impelluntur. Itaque· multis ex indicijs colligitur:
11 *Barbaros istos, nullum in Boreæ littoribus habere domicilium· sed regiones, Meridiem versus incolere. Ferrum quoddam, quo iaculorum cuspides fabricant· cultrique, aliaque instrumenta nautica parum apta· aliunde creduntur ab ijs aduecta, cum quibus habent commercium. Rebus splendidis, & sonoris, valde delectantur. De ipsorum Religione, nondum quidquam compertum est. Anthropophagi videntur esse. Cadaueribus enim vescuntur· & piscibus mortuis. etiam fœtidis. Præter araneas, nullum animal venenatum prouincia hæc fert. Muscas tamen par-*

uas

quas·acerrimi morsus, alit. Circa maris angustias, altißimis montibus profunda nube conspersis, herba quædam protenditur. muscum refert arborum. Lignis caret regio. Ceruis tamen abundat. Qui Asinina sunt pelle. Atque capite & cornibus, nostros longe superant. pedibus boues æquant. Lepores, lupos, vrsosque marinos, & omnis generis feras, habet. Fluuios item, ac fontes. Sed aquas dulces: propter summam aeris asperitatem, & inclementiam·nullas·præter eas, quæ ex niue, æstiui Solis calore liquefacta, manant. Homines, venatione tantum viuunt· & his, quæ terra sponte producit. Sanguinem ferarum, calidum bi-
2 bunt· & nihil, præter ventrem, curant. De Francorum igitur in Nouam Indiam nauigatione, Nouaque Francia· quæ regio, loca, Septem noui Orbis Trionum magis propria occupat· latißimeque protenditur· aliquid fortaßis, adijciendum esset. Sed solas Hispanorum & Lusitanorum prouincias indicare, nunc est animus. Vtinam vero, Potentißimus Rex Philippus: cum diligenter terrarum Indiæ situs indagari, & per Cosmographos in eam eo missos, describi iusserit: tandem aliquando Meridionalem Indiæ Continentem explorari, perscrutarique, curaret. Non enim ego dubito: quin hæc Indiæ pars, plena sit Populis, magnisque diuitijs abundet. Hoc itaque tam egregio fortiq; facto, & hoc quoque nomine, cum subditis pia firmaque componenda pace, per quam illustris: non solum longißime dißitos populos, Deique prorsus ignaros· in Christianorũ commercium, ac cœtum, adduceret· qua re, quid maius esse potest? verum etiam inde ipse sibi præ ceteris omnibus Regibus, amplißimam viam, ad perpetuos immortalis laudis honores, aperiret. Sed de his Indicis rebus hactenus. In quibus explicandis, Augustine, si tibi prolixior, quàm

Præfationis vel Epistolæ ratio fortè ferat, videor: scito, me, partim historiæ illius nouitate, partim cohortatione Bartholomæi Bodegemij, Iurisconsulti linguarum, doctrinæque præstãtia; & eius in hisce cognoscendis erudita diligentia, mihi longè charissimi · adeò ad eam narrationem illectum prouocatumque fuisse · vt manum de tabula ponere non potuerim. Ad Osorij historiam modò reuertamur. PRINCIPIO: quod ad pietatem spectat: nulla bella vel fama auctore, vel Scriptorum monumentis ego, terra, mariue gesta memini: quæ sanctiore, vt dixi, instituto suscepta videantur: quam quæ Lusitani in Indijs administrarunt. Emmanuel enim Rex, nihilo minori Religionis studio incensus, quam animi magnitudine præditus · ea potissimum eo expediuit · quo Christi gloriam, id quod sæpè repetendum est, eiusque numen ac nomen ijs in locis illustraret · & id ad illas Barbaras nationes, Idolorum, Dæmonumque cultibus infames, extenderet, proferret, propagaret. Quo nomine · iusta hæc fuisse bella, merito putamus. Nec me fugit: nonnullos esse · qui · num iure potuerint moueri, dubitarunt. Quorum opinioni optimi grauissimique viri, propter vrgentissimas caussas, restiterunt. & exemplis quoque liquet: tam barbaras ac feras gentes, nulla humanitatis ratione, ad verum Deum cognoscendum perduci posse · nisi primum expugnentur · & armis sub imperium ditionemque Christiani Principis, subiungantur. Dubium enim non est: quin ipsæ, Deum adficiant maximis & horrendis iniurijs · atq. contumelijs · qui immanes Dæmonum cultus habeant, vice veri Numinis · multaq. scelera, contra naturam patrent · Eas vero iniurias Christiani minime omnium ferre debent: cum ipsos, omnibus in locis, &

apud

apud omnes omnis generis homines, Dei gloriam semper in oculis & habere necesse sit · & ipsum Deum coram palamque confiteri. Negare quidem ipsimet videntur Deum· qui sese, cum poßint· ijs, qui eum adeo crudeliter impetunt, atque conuicijs dilacerant· totis viribus, ac neruis, tamquam iniuriæ illatæ iusti vindices, non opponunt. Si enim, amicus amico iniuriam, quam queat auertere, fieri non sinit· nisi iure meritoque reprehendi velit: quantò magis, ne Christo contumelia fiat, quam propulsare poßimus· à nobis laborandum est? Ac bellum· non priuata, sed publica, Deique vindicta, censetur. Itaque: Lusitani· totis ijs prouincijs, in quibus trophæa fixerunt· nihil antiquius sibi duxere: quam· vt, Deo duce, Christianam Religionem, in ijs, multo suo sanguine sancitam, fundarent. Hoc autem quàm arduum, difficileque factu fuerit, satis ostenditur: quod· nulla bella maiore contentione, ardoreque animi vehementiore, gesta fuerint· nulla· in quibus, militaris fortitudo magis eluxerit. An non enim multa illi, prudentißime susceperunt, scientißime gesserunt, felicißime confecerunt? Magni ne vero quiddam, cedo videatur· tam procul à suis, quibuscum manus cominus consereres, quosque debellares · quæsiuisse? Tot ergo littoribus emensis, tot perlustratis incognitis horridisque regionibus · tot potentißimos reges, ac populos, prælijs · quàm cruentis, obsecro· lacessere? Neque enim spes vlla, inclinatis desperatisue rebus, vlla quidem prompti, præsentisque subsidij, potuit tam procul à domo remotis adfulgere. Quamobrem· necesse habuerunt· omnem suam salutem· in vna, secundum Deum, sua virtute, ponere. Maximum ergo fuit · subigere tantas, talesque gentes. Et quot, in-

terim, obiecta militi pericula? qui terrores superati? Quãta constãtia · tot neglectæ contemptæque, æstuosissimi maris tempestates? quanta fames etiam tolerata? Quanto itaque animi robore varietas euentuum deuicta? Quoties, id autem quoties, quàm sæpe? Nam certe, non raro adcidit: vt ipsi Lusitani profligarentur, vel etiam caderent. Victores tandem tamen, ad extremum redintegrata pugna · singulari Christi beneficio · vel tum maximè, cum omnia prope deplorata crederentur · euaserunt. Errant 3
autem toto cælo · qui opinãtur, aut disputant: eos Populos, cum quibus Lusitani dimicarunt, inermes & imbelles fuisse. Ab omnibus siquidem rebus · & instrumentis bellicis, tormentis, & armis · quibus bellum committitur ducitur-que · non secus ac nos erant instructi. Neque · forti, exercitato, veteranoque milite, caruerunt. Sed tales consecuti victorias fuere sæpe, Lusitani; vt illæ · quem ad modum multis nominibus ac rebus, videntur admirabiles: ita · multis · qui aliorum, ex sua tantum, virtutem imprudenter æstimant · aut Maximi illius Dei opem in ijs non adgnoscunt · incredibiles sint futuræ. Ego verò sic statuo · ac sentio: tantam gestarum rerum illarum varietatem, tantam magnitudinem quanta præsidijs humanis præstari non potuit, fuisse præsentia diuini numinis administratam. Idque, proculdubio fatendum est. Quis enim · infinitam armatorum hostium multitudinem · a quam paucissimis Lusitanis, iniquo plerumque loco, & aduerso rerum statu pugnantibus haud semel fusam, & ad internecionem cæsam, ac deletam esse · qualis Pacieci contra Calecutij Regem victoria · supra quã dici potest, non miretur? Ergo · quod ad 4
Osorium Historiæ scriptorem spectat · non statim fides narrationi detrahenda: qua quis forte dubitandum esse, putet.

tet. Virum enim grauiorem, Augustine, semper eum fuisse non ignoras quam, vt quidquam falsis rumoribus collectum, æstimaret. Quare mihi ego pro certo persuasi: etiamsi rebus gestis, quas describit, ipsemet non interfuit: nihil tamen ipsum ad posteros propagasse, nihil adtulisse: nisi quod a testibus egregia fide multo grauissimis compertum habuit & quod magno cum iudicio, tum labore, ex Actis publicis, & Regijs; vel ex eorum Annalibus & Commentarijs, qui res ipsas gessere aut ab ijs, qui gesserunt, eas accepere, scripsere coramque ei narrauere: decerpsit, et expendit. Quin etiam constat: Cosmographos Indiæ Regios, nullam nauium gubernatoris narrationem exponere quæ iuramenti religione tum testibus, exceptione quod aiunt maioribus, non sit confirmata. Præclare quippe Polybius: Quemadmodum, inquit, Si quis oculos animanti effodiat reliquum corpus, inutile fit: ita, dempta veritate, ex Historia narratio omnis est inutilis nedum cæca. Cum igitur omnis Historiæ fundamentum sit, ipsa veritas in eā vnam proculdubio contemptis etiam ijs, qui inanis gloriæ stimulis perciti, se, vel gentiles suos, cumulatioribus laudibus extollendos esse, vociferantur vel maculam inuri sibi, vel aliquod, egregium scilicet, suum, suorumue facinus omitti, nimis ambitiose conqueruntur: incubuisse ne si vera de ijs viris, ac rebus non dixisset in multorum hominū reprehensionem, id quod alioqui sibi necessario relinqui vidit, incurreret. Quis autem: nisi plane vecors, amens, aut scurra: se vltrò, infamiæ publicæ periculis iaculisue, tentet obijcere? Neque, posteritatem fallere vir optimus adeò diuinis litteris intentus & in ijs tractandis, & explicandis, occupatus voluisse, credēdus est. maxime quod est ætate iam prouectiore: tum, quod Episcopi munere fungi-

tur. In quo personæ, quam gerit, statu, & ætatis gradu: quem ad modum vitæ, morum, ac fidei grauitas & integritas, magnopere laudatur: sic etiam excellentior, quàm in ceteris, maiorque, expeti, ac merito requiri solet. 6
Facta, is, gestasque res breuiter, perspicue, libereque narrat: earum initia, progressus & exitus, ostendens. Deliberationes autem gerendarum earum rerum, sic explicat: vt Consiliorum rationes tam Lusitanorum, quàm hostium quoad licet, iudicio ipse præditus acerrimo in æstimandis hominum ingenijs, ac moribus perscrutetur. Primum: quod hinc in aciem descenditur & ex ijs, res gestæ manant, originemque suam trahunt. Deinde: quod, ijs expositis, ob oculos quasi ponitur: quid sapienter ac rectè susceptum sit: quid animose ac fortiter gestum: quid contra remisse, temere, vel confidenter: & vbinam, quaque ex caussa, tum quomodo, peccatum fuerit. 7
Quoniam autem non raro contingit: vt plures, in capiendis consilijs inter se, vna eademque de re, sententijs dissideant: partium momenta, quibus argumentis fulta fuerint exponit. Neque enim ex rerum euentu, sed, ex consilio, quo res institutæ fuerint de Ducis sapientia, aut temeritate, iudicandum est. Quare hæc Consilia, nonnunquam insuper examinat seduloque discutit & suam ijs quoque sed solum grauioribus in rebus ijsque perpaucis; sententiam adijcit. Ex cursu etiam narrationis, vbi datur, aliquantum discedit: & digreßiuncula, perquàm breui quid in factis, consilijsque probet, interserit aliquando: & cur, quid improbet, aperit. 8
Porrò: cum oportunitas rerum bella quæcumque moderetur neque vlla alia bene ea gerendi, facultas, hac maior, dari poßit: eam suis locis indicat, im-

mo

mo etiam à Lusitanis omissam quandoque reprehendit. Hæc autem facile non percipitur: nisi hostis rebus cognitis· atque, quod caput est, eius studijs, diligenter per exploratores perspectis. Quare Osorius, hac quoque parte, diligentiam suam ostendit. Quibus rebus efficitur· vt posteritatem· & eos, qui nunc hosce libros legent· ille & rerum gerendarum prudentia instruat, quo sibi, rectis consilijs, in huiusmodi, vel non dißimilibus factis, cauere poßint: & eos ad virtutem· eius pulchritudine, per sententias, grauitate quadam insignes, ob oculos exhibita· prorsus amplectendam, inflammet. Ad hunc modum· exemplis, quomodo quædam Reipublicæ vulnera curari, & hominum vitia corrigi ac sanari poßint· edocet. His autem rebus, numero tribus: vt sapiamus, & viri boni efficiamur, & vitia declinemus: quæ ad prudentiam, virtutem, & emendationem referuntur: omnis historiæ vtilitas, continetur. Cuilibet autem historiæ scriptori, proposita hæc esse oportet, vt ea in animis hominum instillet· & eorum vitæ in vniuer-
0 *sum consulat. Eximia denique, ac multiplici· personarum, rerum, locorum· & euentuũ, ab læto vel infelici exitu· varietate· hæc Historia perquam est illustris, & iucunda· eoque· & multis alijs nominibus· omnium animos capit, mirificeque delectat. Quid enim: quod ritus ac mores, ingeniaque diuersarum illarum ignotarumque gentium ac leges, & instituta· declarat? Quænam in ijs Insulæ, prouinciæ, vrbes, portus, loca, arces. Quis earum situs, ambitus, munitio· qui fines· qui in ijs exteri· quæ commertia· & eorum studia, ædificia· quis eorum Princeps· quis magistratus· quale imperium· qui Duces, qualis militia· qui hostes: quæ vires, potentia, & opes· quæ soli fertilitas, qui fontes, fruges, arbores, herbæ· qui cibus· cæli salu-*

bri-

britas religio, templa, sacerdotes eorum cantus fides, magnificentia qui cultus, ac vestitus, & alia huiusmodi describit. Necnon castra, & eorum metationes. Bellorum quoque, dissensionum, offensionum, odiorumque caussas adfert. Eorum denique bellorum adparatus, strategemata, velitationes, pugnas, commeatus, obsidiones, oppugnationes, expugnationes explicat. Neque coniurationes, insidias, proditiones, simulationes, suspicionesque, ac rumores, silet. Legationes quoque, variorum Principum, ac Populorum & missa munera inducias, ac pacis, amicitiæ concordiæque sancitæ fœdera, pactaque, proponit. Nam quid ego de concionibus in toto Historiæ opere, sparsis &, pro rerum ipsarum varietate, sapientissimè scriptis dicam? Quid de ijs maximè, quæ cohortationem ad prælium committendum, ineundamque pugnam, habent? Quoniam verò omne eo maximè suum studium, ac neruos contulit: vt pietatem in animis hominum sereret: & expeditiones illas Emmanuel Rex, cultus, præcipuè Christiani propagandi caussa, ingenti quidem spiritu, suscepit: nullam in illis narrationibus occasionem, locumque, consultò prætermisit, in quo, acres effusæ pietatis & ad eam tuendam, & exercendam, & inculcandam, cohortationis aculeos non reliquerit, & ad virtutem colendam quasi faces admouerit. Rerum omnium successus siue læti, siue tristes ij adciderunt totos, ad vnum, tanquam eorum auctorem, Deum, eiusque gloriam & eodem clarorũ hominum laudes rettulit quasi vna, diuinas res, & humanas, explicet. Quidquid enim facimus, loquimur, differimus, consultamus, legimus, scribimus, addiscimus, aut etiam cogitamus: eò recta, si pij, virique probi esse reipsa volumus: studia in his nostra colliment, necesse est: vt, inde & nos fiamus

mus

mus meliores & alij quoque, tales vt à nobis reddantur efficiamus. Qui vnus nobis, omnibus in rebus finis & artium ingenuarum omnium quæ docentur Historiæ in primis scopus esse præcipuus debet. Minimè vero prætereundum est: bella illa, quæ dixi non solum Emmanuelis Regis ærarium, nouis partis vectigalibus, auxisse atque Lusitanis nouas opes adtulisse: sed toti nostro Orbi fuisse perquam vtilia & etiamnum existere. Præterquam enim: quod Christianis, nouum iter, ad Orientis & Indiæ, quã amplißimas, atque ditißimas regiones antea numquam tentatum aperuerunt vndè a multis, lucrosa commercia institui poßint: Christus etiam per ea, rudibus ijs Populis, hactenus haud obscurè prædicatur. atque funditus euersis Dæmonum, quos solos ij colebant, Idolis liberrime, magnoque cum fructu, docetur. Quo gloriæ fructu ac laude nullus, à Christianis, excellentior excogitari nullus Deo quoque gratior contingere a nobis potuit. Iam vero: cum ea, quæ ad hominum actiones pertinent Varro, omnium Romanorum eruditißimus, initia naturæ secutus in homines, in loca, in tempora, & in res, partiatur quidquid enim agitur, & personis, & loco, & tempore, & ipso agendi genere, continetur: hinc igitur quattuor Historiæ tractandæ formas siue rerum, in ijs, ordines, oriri, duciq; constet: vnam, quæ hominum vitas singulorum prioribus succedentium ordine, seorsim descriptas complectitur alteram quæ locorum: tertiam quæ temporum seriem, sequitur: postremam quæ similia facta, ac dicta, in quædam, a vitijs ac virtutibus inscripta, distinctaque capita, conijcit. mihi prima illa quidem forma quæ Principum virorum præcipue Cæsarum, ac Regum, vitas explicat; idcirco maxime semper probata est, & digna quidem summa egregia-

giaque laude: quod ad eos, prudentia & moribus instituendos, qui Rempublicam vniuersam administrant, vel eius Principes futuri sunt: ceteris vtilior, & adcommodatior, haud leuibus ex caussis, esse multorumque iudicio videatur. Nec enim magis quid Principi cuiquam viro sit imitandum, quidue fugiendum, adparet liquereue, ad omnium vsum vtilitatemque, potest: quàm eius exemplo, qui tale quidquam patrauerit quod vel homines fugere oporteat, vel æmulari. Quoniam exempla: si quis animo ea verset fortius penetrant & hærent memoriæ: atque diligenter narrata, vel exposita quia, quod exemplo fit, iure etiam quodam fieri, plerique iudicant præceptorum vicem subeunt. Duplex autem viri Principis vita est, ac persona priuata nimirum, & publica Priuata corporis, animi, ac fortunæ bonis, æstimatur. In corpore temperamentum & constitutio, spectatur à qua: robur, valetudo, vitæ longinquitas, morbi, pericula, mors. Ad animū referuntur & virtutes & vitia nec non, ad ea propensio. Mens item, ingenium, ac mores. Fortuna omnis generis opibus censentur. Hoc in genere felicitas, adflictæque res, sitæ sunt. Eoque pertinent coniugium, liberi, consanguinitas, adfinitates, amicitiæ, familiares, clientelæ, & principi subditi. Hostes præterea, expeditiones, victoriæ, triumphi, honores, atq; peregrinationes. Quid horum sit in Principe, tum quale Historia persequitur. Publica vero Principum vita, latius patet. Nam quid, eam personam ille gerens tum domi, tum foris & constituta pace & bello suscepto gesserit: ipsa continet. Tria verò, in constituenda, gubernandaque Republica Principi viro, præ cæteris, incumbunt. Nempè Religionis procuratio ciuilium rerum, ac iustitiæ, cura: & armorum, terra marique, ex-

expeditio. Ad hæc nifallor reliqua Reipublicæ munia tota, reuocantur. Quæ omnia, vtriusque vitæ, capita. Osorius, in Emmanuele Rege, suo quidque loco diligenter persecutus annorum in Historia ordine seruato, perstringit. Regnum autem Emmanuel administrauit, annos sex continuos, ac viginti. Non solum igitur quæ bella in Africa & India terra marique, per Legatos Rex gessit: & quid illos, & quibus ex caussis per litteras, ad eos cum mandatis datas exsequi voluerit, explicat: verum etiam quomodo domi, pacis artibus excellens, Regnum gubernarit: quid egregie, grauiter, acute, scite, prudenter, pie sapienterque dixerit: quas legationes quibusque de rebus & quam grauibus, & à quibus, ad se missas audiuerit: quid responderit. quas item ad alios summos Principes, ac Reges, instituerit. Quo in genere, inter ceteras illa est, ad Alexandrum Sextum Romanum Pontificem: qua Princeps religiosissimus, Ecclesiæ rebus prospici, & Sacerdotes à vitæ luxu, morumq licentia ad continentiæ sanctimoniæque disciplinam, reuocari; postulauit. illaque, ad Leonem Decimum cum muneribus, & Elephante. Mihi igitur; vel hoc solo nomine, non vulgari laude digna, hæc Osorij Historia videtur. & ob id denique quod omnes Emmanuelis Regis tam priuatas, quam publicas actiones, tanta cum diligentia narrauit. Fuit autem is Rex, omni virtutum genere cumulatus. Vltro autem nobilitas, vbique fere gentium, eo contendit: vt Principis sui mores: vel ex consuetudine, vel amore virtutis, vel occulta quadam vi, ingenijque similitudine, vel adulandi studio sequi soleat. Vni vero omnium hominum maxime Lusitani, & Regem suum admirantur, & amant vehementer. Quare minimè dubito: quin, perquam mul-

ti, hac Historia, ad res præclaras saltem memoria proximi superioris temporis excitentur. Iam præter rerum eam magnitudinem, quæ omnes ad Historiam legendam inuitat ij, qui latinis litteris sunt exculti in hac eloquentiæ neruos, ac robur, agnoscent. Si enim eloquentia definitur, prudentia dicendi: eam nullos in his libris desideraturos esse, confido. Ita siquidem, tantoque artificio Historiam contexuit: vt, ex gestarum rerum caußis, & circumstantijs, quas studiose, narrationibus, vbi licet, vel aliud agens, inserit haud obscurè significet: num aliquod a nobis imperium · tum quale · & quam longe ab hoc Orbe, remotis in prouincijs, dißitum · atque quibus è seminibus procreare possimus: deinde quibus id artibus & institutis, adolescat: ac postremo quibusnam rationibus conseruetur. Quæ sapientiæ lumina adtente legentibus, sese quantum sentio in omnibus huius Historiæ partibus, clara quadam luce produnt. Quantum ad elegantiam stili pertinet: verborum electio, proprietas, splendor, & copia: sententiarum verò grauitas, varietas: orationis denique totius, qui aures implent, numeri: qualis ea, quantaque sit satis, superque testantur. Ornamentorum tamen non plus habet, quã rei poscit expositio. Historia enim, non solum, respuit orationem studiosius quam decet, elaboratam: verumetiam, nimia excultam elegantia prudentiam contemnit. Etsi igitur Osorius, alijs in libris nonnumquam copiosior est: id quod ei insitum à natura videtur: in hac tamen Historia cauit: ne verborum multitudine tamquam graui aliquo pondere vim & neruos orationis eliderer suæ, vel obrueret. Nam libens eorum sententiam amplector: qui, omnes Latinos scriptores, qui in eloquendo copiam adfectauerunt, ineptos sibi videri aiunt vno tantum excepto Cice-

rone

rone. Quam ob rem: nihil amplius, de his, dicam. Neque multis edisseram: quantopere sit vtilis, tum necessaria Historiæ omnis cognitio, ijs, qui Rempub. administrant. Hoc enim apud omnes homines ac gentes, quæ moribus, ac legibus reguntur in confesso est. Neque eius laudes ex ceterarum artium, cum ea, comparatione copiose, ambitioseue, proponam. Breui hæc tantum narrabo. Hominem esse ad res duas natum ad intelligendum videlicet, & ad agendum. Historia autem, præstantissimorum hominum consilia, tum facta ac dicta, quibus omnis Reip. forma sese nobis exhibet, & quibus illa continetur, & constituitur commemorat. Itaque constat: Alexandrum vt infinitos alios omittam ita Cyri disciplina, quam ex Historia cognouerat, fuisse informatum: vt, vitæ actiones suæ, ad eam componens a rebus gestis, Magnus euaserit. Scipio Africanus, ex ea etiam, ad militaris gloriæ culmen est euectus. Ea tamen non tam est vera quam ad fortissimi, iustissimique Regis ideam, est expressa. Iulius vero Cæsar Alexandri Magni præclaris rebus gestis excitatus ad eam laudem dicitur quam est consecutus. Nam certe plurimum interest: ex Historia Clarorum virorum voluntates, curas, cogitationes, vitæ splendorem, laudis cupiditatem virtutis ardentissimos amores, perdiscere. Eadem porro totius Antiquitatis memoriam, vna continet: nec non eam vniuersis tanquam in speculo ad imitandum conspiciendam præbet. Per hanc ergo Populorum omnium, res gestas cernimus. & ex ijs, omnes rectè gerendæ Reip. rationes nobis quærimus non certe Philosophorum commentitijs præceptis delineatas sed verissimis coloribus, & imaginibus expressas, & exemplis. Qua si careremus tenebris obruta nobis omnia procul dubio iacerent. Immo pueri, vt ille ait, omnes

essemus. Quid· quod inuictißimorum Imperatorum ac Regum· ceterorumq; Principum· sanctißimorum quoque Christianæ nostræ Religionis Martyrum· acta, resq; gestas obliuio consumeret? Denique: nulla laus, nulla gloria· qua homines ad præclare quid audendum, vel quidquam fortiter et magnanime gerendum, inflammarentur· extaret. Itaq. hac sublata· non viuerent vel Maximi illi viri, mortui. at ea sola, modo viui. non Reges· non duces· non reliqui vlli, propter virtutem iure laudati· in ore posteritatis personarent. Nos certe· duce Veteris Nouique Fœderis Historia: Deum ipsum agnoscimus, Christianamque Religionem· ex ea sola, palam, aperteque· quo quid maius est? profitemur. Quare: communi omnium consensu· meritò magistra vitæ, testis temporum, nuntia veritatis, ac lux virtutum omnium· vt est: sic etiam adpellatur & esse iure creditur.

VI SED· vt ad te, ex tam longo interuallo, redeam· Augustine: cum hæc Osorij Historia, tot ornamentis excellat: pati non potui· nostros homines, ea diutius· propter magnas vtilitates, quas, vt arbitror, ipsis adferet. carere. Atque etiam vnà cupiebam: eisdem· tot res admirandas, quibus Lusitanorum gloria clarescit, reddere notiores· quo· qui legent· illorum ij virtutem, clare perspiciant· &, quà decet, probent, colant, amplectantur. Nam· quoniam eæ res, hactenus Lusitanica tantum, vel Hispanica, nostris peregrina, lingua scriptæ sunt: vix intelligi· præter quam a paucis· potuerunt. Quod si qui exteri, res Lusitanas adtigerunt, pauci ij sane sunt admodum· idque, adeo dubia plerumque fide fecerunt· vt sæpe tota errent via. Existimo quidem· hoc meum factum, Illustrißimo Principi, Henrico Cardinali, haud ingratum fore. Cum enim omnes, eius clementiam ac prudentiam. &, in administrando Lusitania

nia regno, summam iustitiam, æquitatemque tribuant: ægrè, vt opinor, haud feret tot Emmanuelis patris trophæa quorum, vti filius, legitimus est hæres apud nostros, hac Historia celebrari. Non enim vni cuipiam nationi hæc Historia, de tot rebus fortiter gestis cum ad sempiternam totius Christiani nominis laudem pertineat scribitur: sed quamplurimis, vel potius vniuersis. Osorium autem non improbaturum, puto. Eam enim scripsit vt omnibus prodesse posit. Porrò: hinc intelliget: me amorem, quo eum ego sum semper prosequutus, constanter retinere. Quam ob rem: ne tu mihi vitio vertas abs te, iure peto: quod hanc Præfationem ad te scriptam, eius Historiæ tamquam breuem de vtriusq; Indiæ rebus commentarium præfixi. Me siquidem, semel oportuit longissimas ad te scribendi moras inita aliqua, noui litterarum initij ratione tantum, inquam, tot annorum silẽtium, audacter rumpere. Quod si me tamen reprehendes: Osorius certe, caussa cuius agitur, se tuebitur. esseque mihi poterit optimus omnium patronus. Quod vnum postremò superest ego quidem Augustine: a nonnullis grauibus viris, qui istinc ad nos ex Aula Regia redierunt pro certo intelligo: & te, & Osorium in Episcopi munus atque dignitatem, sic incumbere: vt vos communi omnium voce, præclaram egregiæ pietatis laudem ferre, valdè prædicent. Hoc ante multo Pantagathus noster Octauius, cognomento Pater, de te, dum viueret, mihi per litteras significauit. & Vincentius Parpallias Emmanuelis Philiberti Allobogrum Ducis proximis superioribus annis ad Pontificem Legatus sæpe confirmauit. Qui nuntius quanta me lætitia perfuderit ex mea in vos obseruantia iudicare poteris. Sic autem referunt vos: te nimirum apud tuos Ilerdenses: Osorium apud suos Siluenses:

Sacrarum litterarum lectioni totos esse deditos: Te verò Augustine: cum Iuris peritia excellas, & id monumentis tuis illustraueris: præclara quædam, quæ ad id etiam ornandum & ius Pontificium, Conciliaq. Ecclesiæ vniuersa, plenius explicandũ, pertinent: exædificasse. Vos itaq; sanctis ad Deũ orationibus, pro salute Reip. fundendis defixos: Diligēter etiam Populum, de sacris rebus docere. frequentibus ac pijs concionibus & per vos, & per alios a vobis suffectos habitis. Postremo vos multis Christianæ Charitatis officijs de quamplurimis hominibus perquam bene mereri. Quo nomine vobis supra modum gratulor: mihique gaudeo ac lætor. Quis enim nescit: officium omne Episcopi in sacrorum Bibliorum & verorum interpretum eorumdem, lectione: aßiduis ad Deum precibus, meditationeque & in sanctis habendis de Dei cultu, doctrina, & Ecclesiæ disciplina, concionibus exercendaque in vniuersos benignitate, pietate, charitateque Christiana planè consistere? Quidquid tibi præterea, Augustine temporis, & otij conceditur: id totum. in Antiquitatis, veteribus illis tuis studijs, ad omnium vtilitatem, consumis. Denique non solum eruditis hominibus ex instructißima tua Bibliotheca præstantißimorum scriptorum libros: inter quos, & a te prudenter, eleganter, ornatè, docteque scripti, meritò referuntur: suppeditas: verum etiam multos ex ijs, tuis sumptibus, nonnumquã, ædi curas. Osorius etiam, non cessat scribēdo testari: nō minus otij sibi, quã negotij habendã esse rationē vir certè vti grauis sentētijs, et illustris verbis; multo dignißim⁹; cuius egregio stilo, et calamo dũ aliena cũ laude, sui nominis immortalitatē coniungit sapientißimi Regis, atq. fortißimorũ Ducũ, res gestæ cōscribantur.

CALENDAS QVINCTILIS CIↃ. IↃ. LXXX.
COLONIAE VBIORVM.

REINERI MATHISII
BATAVI, AD LECTOREM, ODE.

IS Lusitanæ gentis, in India,
Res scire gestas, bellaq; Barbaris
Illata Regnis; & subactos,
In Lybica Regione Mauros:
Vis & repertas nauibus insulas;
Et scire mores, iuraq; gentium,
Pugnax Iberus quas coegit,
Ire suis famulas triumphis:
Doctos diserti, Lector, Osorij
Euolue libros, aßidua manu;
Ex hoc amœno fonte, summa
Vtilitas fluet, ac voluptas.
Hinc multa disces, quæ neq; sæculis
Vmquam fuerunt nota prioribus,
Nec visa. Miras longus artes
Repperit, & meditatur vsus.
Inuenta nuper sunt noua sydera.
Cæliq; tractus, & maris ambitus
Incognitos æuo priori,
Posterior patefecit ætas.
Antiquitas si iactet Iasonem;
Quòd primus altæ littora Colcidis
Lustrarit, Euxinum lacessens
Thessalica pelagus carina:
Quis non Iberos ad vaga sydera,
CANVMQVE, summis laudibus euehat?

To-

Totum, breui qui circuiuit
Hesperia rate, Victor, Orbem.
Non rauca vastæ murmura Tethyos,
Minasq; cæli, non Aquilonias
Exhorruit CANVS procellas,
Nec scopulos maris æstuosi.
Anno, sed illi prospera tertio
Fortuna lætos præstitit exitus.
Tum namq; salua naue, ventis
In patriam rediit secundis.
At Lusitanos quid referam Duces?
Qui, post repertam classibus Indiam,
Fortissimè, terra, mariq;,
Indomitas domuere gentes.
Quam sæpè, duros, GAMA superstite,
Victor fugauit milite Barbaros;
Et turbidum, quàm sæpè Gangem,
Sanguineis rubefecit vndis?
Quàm sæpè, solus, pectore masculo,
Fortiq; dextra, non numerabiles,
(Securus aspirante Christo)
Sustinuit PACIECVS hostes?
En nunc: Eoæ pars bona Persidis,
Nunc & Sabæi, Mauraq; natio,
Sinæque victi; subdiderunt
Hesperio sua colla Regi.
Iam Christianis torridus Aethiops,
Victusq; paret Rex Calecutij;
Hic classe formidatus, ille
Mißilibus melior sagittis.

Iam

Iam panè Chriſti venit ad vltimos
Mundi patentis gloria terminos:
Chriſtiq́; totum Numen Orbem,
Et populos ſtupefecit omnes.
Hinc Luſitanos, aurea tangere
Alto videmus ſydera vertice,
Qui tot ſibi Regnis ſubactis,
Perpetuam meruere laudem.
Sed aptiori, fuſius, ordine
Hæc perſequetur doctus Oſorius:
Huc, huc ades tandem iuuentus,
Pierijs operata Muſis.
Hæc Tullianis plena leporibus
Sunt; atque Cedro digna volumina:
Vtaris hac noctes dieſque
Hiſtoria, ſtudioſe lector.

HIERONYMI OSORII LVSITANI, SILVENSIS EPISCOPI, DE REBVS, EMMANVELIS REGIS Lusitaniæ inuictißimi, virtute & auspicio gestis, Libri duodecim; Ad Clarißimum, Sanctißimumque Principem Henricum, S. R. E. Cardinalem, Regis eius Filium.

LIBER PRIMVS.

TSI ea mente sum, Henrice, Sanctissime Princeps: vt vix quidquam arbitrer esse historia, vel ad prudentiam comparãdam vtilius, vel ad virtutem excitandam vehementius, vel ad sanãda Reipubl. vulnera salutarius, vel ad oblectamentum vitæ iucundius; & ab amicis meis piùs admonerer, vt res nostrorum hominum literis tinis illustrarem: ab eo tamen studio vehemẽter aberrebam: Nam cùm alia multa me ab eo deducerent, n duo præcipuè deterrebant. Vnum erat fidei facien- difficultas; alterum offensionis concitandæ pericun. Si enim fidem non facerem, erat mihi vanitatis ãmia subeunda: si verò quorundam ambitioni mi-

 nimè

nimè satisfacerem, odium in me acerbum & imman
concitandum. At, vt est captus hominum, id plerum
euenire cernimus, vt tantum quisque credat, quantu
se viribus aut ingenio præstare posse confidit. Qui
quid verò communē vsitatæ virtutis, & industriæ m
dum superat, id nullo modo prorsus admittit. Cont
verò, qui nullum modum ambitioni statuunt, æger
mè patiuntur, si eorum gentiles minimè fuerant in
modicis laudibus illustrati. Quod cū apud alias nati
nes fieri solitum sit, tum apud Lusitanos tantam p
rumq; offensionem historiæ scribendæ munus offe
vt omnium tela in eum, qui tantum facinus audet, a
hærescant. Id quidem non ita pridem satis experti s
mus in historia, qua Damianus Goesius res virtute
auspicio, & incredibili felicitate Emmanuelis Re
inuictissimi, Patris tui, gestas patrio sermone comp
xus est. Res, inquit ille, maiorum meorum non peri
de, atque illorum merita postulabant, exornauit. Ali
verò, labem generi nostro, & antiquo splendori nobi
tatis aspersit. Alius postremò, hoc aut illud, quod e
ad laudem nostri nominis insigne, prætermisit. Qu
si hominis prudentis est, alienis periculis admone
hoc vno certè exemplo potuissem ancipitem scribe
di euentum perhorrescere. Aliud etiam incommodu
accedebat, quòd etiam ipse, vt officium meum me fa
re admonebat, rebus diuinis, pro mea parte tractan
& explicandis, intentus: neque conuenire arbitrab
vt à cælo deductus, terras nimis intuerer, hoc est, vt
uina, dū res humanas illustrare conor, intermittere.
Sed quo plura me impediebant, ne scribendæ histor
munus attingerem, eò clariùs cerni poterit anim
meus, studio ardentissimo tui nominis & amplitu
nis inflammatus. Nam cùm tu me per literas, non q
dem imperio cogeres (quod facere pro iure tuo pot
ses) sed, quæ tua excellens atque planè diuina benig
tas est, amicè rogares, & moneres, vt Regis patris tui
storiam scriberem, illiusq; nomen apud exteras nat
nes Latinis literis ab obliuione vindicarem, me co

nere n

ere non potui, quin id munus continuò susciperem: t autem id facerem, multa me simul inuitabant. Priùm enim voluntatem tuam nullo modo poteram sie crimine impietatis aspernari. Deinde indignissimũ bitrabar, Emmanuelis nomen apud Lusitanos tanm, & non per omnes Reip. Christianæ nationes cũ mnium admiratione vagari. Tum etiam id mihi aes stimulos admouebat, quòd in hoc opere non tam s humanas, quàm diuinas explicandas suscipiebam. t enim Emmanuel diuino consilio ad regiam amplidinem euectus fuit, ità quæ designauit, quæ molitus t, quæ imperio illius gesta sunt, ad Dei benignitatem ferẽda sunt, multæq; res admirabiles præsentis numiis viribus administratæ, ita, vt ei, qui fidem illis habenoluerit, perfidiæ & impietatis suspicio recipiẽda sit. t autẽ id faciliùs exequi possem, Damianus Goes prẹitit. Is enim magno labore, vigilantia & industria ea quamplurimis epistolis & cõmentarijs eruit, & monmentis suis memoriæ commendauit, quæ ego mini è potuissem sine summo otio perscrutari. Multa etiã aliorum scriptis & sermonib. accepta, memoria cõnebam, quæ minimè silentio prætereunda iudicaui. d quia in his libris nostros homines aliquando Lusinos, aliquando verò Portugalẽses appellare solemus, uius varietatis breuiter reddenda ratio est. Portugaliæ omen, vt Andreas Resendius, vir doctissimus, apertè emõstrat, à portu Cale (sic enim appellabatur olim op dum ignobile, quòd Durio flumini imminebat) duum fuit. Cale namq; erat in colle sitũ. Portus autem scationis gratia frequentari cœpit. Eam verò commo tatem hominum multitudo sequuta, vndiq; confluit, vsq; eò, dum ciuitas opulentissima fieret, quæ Porgalia deinde nominari cœpit. Inde verò totum reum nomen obtinuit. Continet autem Portugaliæ gnum non exiguam, vt Paulus Iouius parum confierate dixit, antiquæ Lusitaniæ partem, sed valdè maam. Pars enim Lusitaniæ, quæ ad regnum Portugaæ pertinet, & fluuijs, Ana atq; Durio continetur, plus

 trecentis

trecentis & viginti passuum millibus in longitudinem patet. Adijcitur deinde Callæcia Bracarensis à Septentrione, quæ Durio & Minio definitur. Ad ortum verò Solis sunt aliquot etiã ciuitates trans Anam, quæ Portugaliæ regno continentur, ita vt sit non minus è Callæcia & Bætica Portugaliæ finibus adiectum; quàm ex antiqua Lusitania detractum. Quod si Portugaliæ nomen ex vno oppido fuit, temporis progressu, in totum regnum deriuatum, simili ratione consentaneum fuit, vt ex tam magna Lusitaniæ parte, Lusitaniæ nomen in totum regnum duceretur. Quò minùs igitur vtroque nomine vtamur, interdictum nobis minimè puto. Sed hoc nõ magni refert. Illud, quod est præsentis operis, hortor & admoneo omnes, qui hos libros euoluerint, vt animis secum reputent, quam variæ res & vehementer admirandæ sint à nostris hominibus, intra sex & viginti annos (tot enim, aut paulò plus hæc historia continet) effectæ: quæ maria, quæ littora, quæ regiones exploratæ, quæ bella contra Reges potentissimos, inuicta virtute gesta, qui terrores neglecti & contẽpti, vt intelligãt, non esse tantarum rerum laudem hominibus, sed Deo, qui præsentiam suam nostris sæpè declarabat, summa ratione tribuendã. Quod tum multò clariùs apparebat, cùm interdum sic eueniebat, vt ipsi Lusitani sibi nimium præfidentes, ab hostibus eisdem vincerentur, vt intelligerent, inanes hominũ conatus fore, qui nõ fuerint cęlesti præsidio suffulti. VT AVTEM hinc, HENRICE PRINCEPS, sic enim ordo rerum flagitat, exordium capiamus: IOANNES, hoc nomine secundus, Portugaliæ Rex, cùm lento atque diuturno morbo languesceret, cõtulit se in extremam Lusitaniæ partem, ad Austrum pertinentem, Oceano ex ea parte definitam, quam nunc Algarbium appellant, vt aquis calidis admodum salubribus morbũ depelleret. Erumpunt autem aquæ illæ in conualle, nõ amplius sex aut septẽ miliarijs à mari disiuncta, è silice; & reliquis balneis, quæ sunt in Lusitania, summo omnium cõsensu præferuntur. Eo tamen remedio frustra tentato, factum est, v

RES EVROPAE.

Ioannis Lusitaniæ Regis morbus & mors.

t,vt morbus indies ingrauesceret. Nec abfuit suspi-
o,Ioannem lento veneno,quod imprudens hauserat,
ulatim intabuisse.Itaque cùm mortem appropinqua
sentiret,in Algarbij oppido, quod Aluor appellant,
multi portum Hannibalis esse putant,testamentum
cit,quo Emmanuelem, qui illi frater patruelis erat,
eredem instituit:ad quem regnum,quamuis Ioannes
testatus obijsset, erat iure peruenturum. Erat enim
nmanuel Fernandi filius. Fernandus verò erat ger-
anus frater Regis Alfonsi, cuius Alfonsi Ioannes fi-
is extitit. Cùm igitur Ioannes nullum filium ex vxo
legitima susceptum haberet (Alfonsus namque v-
cus illius ex vxore Leonora filius in adolescentię flo-
Scalabi,quæ ciuitas nunc appellatur Sanctarena, ex
uo incitato proiectus. mortem obierat) necesse erat,
Emmanuel regni hæreditatem cerneret. Georgius
mq; Ioannis filius,propterea quòd nothus esset,quā
s illius mater fuisset valdè nobilis, legibus & institu-
regni hæres esse non poterat. Hoc tamen, quod erat
nmanueli iure debitum, fuit summa Ioannis ipsius
luntate comprobatum.Emmanuelem enim nō tam
opter sanguinis propinquitatem, quàm propter re-
e virtutis indolem,quam in illo cernebat,egregiè ca-
m habebat, & quibuscunq; poterat ornamētis, illius
gnitatem amplificabat. Accedebat, quòd vxor illius
onora,singulari virtute, pietáte, atque religione fœ-
na,Emmanuelis soror erat, fratremq; amore singu-
i prosequebatur. Testamento facto; & sacris omnib.
æ ad animum expiandum pertinebant, ritè procu-
is,ita excessit è corpore Ioannes, vt in illa extrema
æ perfunctione,insitæ virtutis & pietatis insignē si-
ificationem daret. Fuit enim vir ille clarus & excel-
s,infestus improbis, bonis propitius, iustitiæ cupi-
s,& in omni genere virtutis admirandus. Erat præ-
ea acer & strenuus, & in re militari non pauca dede-
egregiæ fortitudinis & industriæ documenta. Tan-
; erat illius animi magnitudo, vt quamuis corpore
patria consisteret,mente tamen orbem terrarum per

Ex testamē to regni hæres Emmanuel.

Scalabis ciuitas,nunc Sanctarena.

Ioannis Regis elogiū.

 agraret,

agraret, multaq́; animo frequenter agitaret, eaq́; moliretur, quæ, si non fuisset immatura morte sublatus, nomen illius clarissimum reddere potuissent. Fortes viros amabat, vsq; adeò, vt quidam reliquas vitę maculas nomine virtutis militaris eluerent. Ignauos autem atque desides ita contemnebat, vt homines non duceret. Perfecit autem, vt qui magnis opibus insolentius efferebantur, illius in vindicando seueritatem pertimescerent: & qui propter humilitatẽ obnoxij erat iniuriæ præsidio illius vitam securè traducerent. Attulit ille quidem multis viris nobilibus necem, & Principes etiam sibi cõiunctos interfecit, quos animaduertebat aut parum obsequentes esse, aut perniciem in illum machinari: sed id nisi fecisset, neq; Regiam dignitatem tueri neq; vitam conseruare potuisset. Valebat multum ingenio, plurimaq́; ab illo argutissimè dicta referuntur ex quibus intelligitur, quantum illius acumen extiterit. In Regum consilijs, de quorũ fide dubitabat, explorandis, erat mira quadam sagacitate præditus: multosque viros primarios multis in locis beneficijs sibi arctissimè deuinctos habebat, per quos omnia, quæ Reges in illum moliebantur, multò antè, quàm ei nocere possent, cognoscebat, vt eorum consilijs obsisteret. Populi non tam illum vt Regem verebantur, quàm vt parentem amabant. Eorum enim commodis animo patrio consulebat. Hæc autem illius sententia meritò laudari solet, cùm diceret, sibi non tam propositum esse, vt operis hominũ ad aurum quærendum abuteretur, quàm vt aurum quæreret, vt opibus suis hominum inopiam subleuaret. Cùm accepisset, esse volucrem, quæ rostro pectus dilacerat, vt pullos serpentum morsibus exanimatos, sanguine suo profuso in vitã reuocet, eiusdem volucris imaginem suis insignibus adiũgendam curauit, vt ostenderet, se esse paratum pro suorum salute sanguinem suum profundere. Ex omnibus tamen virtutibus, quibus illum præditum fuisse commemorant, nulla fuit admirabilior singulari quodã pietatis & religionis studio, quo mirificè flagrabat. Nunquã enim

cũ

n neq; turbulenta negotia, neq; coniurationes con- illum factæ, neq; malorum omnium tempestates à us diuinis summa cum religione procurādis abstra- unt. Is denique Princeps fuit, vt meritò videatur il- s nomen sempiterna memoria celebrandum. IL-) mortuo, fuit summa cum celeritate ad Emmanue- n nuncius allatus: quem cum tam multis lachrymis cepit, vt satis appareret, eum non tam regni hæredita ætari, quàm ex morte Principis optimi, & sibi con- nctissimi dolorem excipere. Erat autem Emmanuel tempore annos natus viginti & sex, & Salatiæ se con nebat, in quo tunc oppido Regina Leonora soror il- is, atque Ioannis vxor, morabatur. Ibi igitur more & stituto maiorum fuit Emmanuel, rex solenni ritu nium consensione declaratus. Quod quidem mu- us sibi nō segniter obeundum existimauit. Erat enim ingenio, & studio, & disciplina vigilantissimus. Ita- ue cùm multa confestim regno salutaria instituisset, n nihil sibi maiore cura faciendum arbitratus est, uam vt omnium ordinum cōuentum ageret. Salatia itur discedens, Montem maiorem profectus est, quæ uitas est in colle edito sita trans Tagum, & Ebora cir- ter viginti millia passuum distat. Eò igitur regni Pro res, & Antistites, & ciuitum Legatos per literas e- ocauit. Eò fuit ad illum deductus Georgius, Ioannis egis filius, cuius paulò antè fecimus mētionem, qui nc decimum & quartum annum agebat: quem Rex m amanter atq; cum tanto fletu complexus est, vt fa- llimè, quanta fide & amore Ioannem fuisset in vita rosecutus, cerni posset. In illo autem comitatu, qui Ge rgium stipabat, facilè reliquis & militari gloria, & vr- anitate Iacobus Almeida, qui in Portugalia pro Ma- istro Hospitalensis ordinis eidē religioni præerat, ex- ellebat, multūq; apud Ioannem gratia & authoritate otuerat. Eum verò Ioannes morib. eiusdē filij regēdis æfecerat, vt is sub tali pędagogo artes illo loco dignas erdisceret. Hic igitur cū Georgio, quem dextera tene- at, flexis de more genibus, cū esset vterq; habitu lugu- bri defor-

Emmanuelis in Regem inauguratio.

Mōtis maioris ciuitatis situs.

Regni Comitia.

Iacobi Almeidæ. pro Georgio Ioãnis Regis notho, ad Emmanuelem oratio.

bri deformatus, hanc orationẽ habuit. REX Ioannes, qui tibi patruelis frater natura fuit, amore autem germanus, mihi significauit moriẽs, se, cùm animo æquissimo è vita discederet, vna tantùm cura solicitari, quòd hunc filium in solitudine & orbitate relinqueret. Eam tamen solitudinem eo solatio, quo vtebatur, alleuari, quòd veniret illi in mentem, quàm singularis esset benignitas tua, quàm gratus animus, & quàm ad omnes regiæ virtutis laudes studio & volũtate propensus. Præcepit deinde mihi, vt suo nomine te rogarem, & obsecrarem, si is te in filij loco dilexisset, si muneribus omnibus, quibus potuit, affecisset, si nullum tui ornandi locum prætermisisset, vt tam egregiæ in te volũtatis memoriam retineres, & parem voluntatem huic suo vnico filio, quem omni reliquæ vitæ præsidio destitutum relinquebat, redderes, & cogitares, quid ille, si tibi fuissent nati filij, eis factur⁹ fuisset, si ita accidisset, vt tu ante illius obitum è vita migrares. Præterea hoc etiam mihi in mandatis dedit, vt hunc illius filium frequenter admonerem, vt te semper vnicè coleret, & obseruaret, tibique in omnibus rebus obtemperaret, in eoque pugnaret, vt à nemine fide, amore, studio erga te superari posset. Quò enim te propiùs sanguine attingebat, eò magis conuenire, vt obseruantia & pietate erga te omnibus antecelleret, nec in vllo in amplitudinem tuæ dignitatis officio se vinci pateretur. Hæc quidem ille mihi, vt facerem, imperauit. Ego, vt officio meo fungar, illius filium in hac tam tenera, vt vides, ætate, tali parente orbatum, tibi nomine illius trado, natura & genere propinquum, casus acerbitate pupillum, volũtate supplicem, conditione famulum, vt eum in fidem tuam recipias, & ornes, & augeas: vt sic tandem cognosci ab omnibus possit Regius iste animus, in referenda gratia, & beneficiorum memoria conseruanda diligentissimus. Quod si, vt confidimus, feceris, ab omnibus laudem admodùm grati atque magnifici Principis consequeris: multoque arctius tibi tuorum omnium voluntates hac tam insigni probitatis significatione diuincies. Hac

Hac Almeidæ oratione adeò fuit Emmanuelis mœ-
r excitatus, vt cùm dare responsum vellet, lachrymis
singultu spiritus illius impediretur Itaque breuissi-
a oratione declarauit, se Georgium in loco filij habi-
rum, tantisque illum beneficijs ornaturum, vt intel-
gi posset, quantum Ioannis nomen & memoriã con-
uari atque propagari cuperet. Hac Regis oratione
nnes proceres, qui aderant, non mediocriter lætati,
illum adeuntes, gratias egerunt, illiusq; manus os-
lati sunt. Hæc autem non indigna commemoratio-
arbitrati sumus, vt posset & Ioannis probitas cog-
osci, quæ tanta fuit, vt neq; imperij magnitudine po-
erit hæres illius adduci, vt facilè desiderium illius le-
ret: & simul Emmanuelis natura perspiceretur, quæ
m excellens extitit, vt neque tantis opibus improuiso
latis efferri, aut humanitatis obliuisci potuerit. Facit
im insita in plerisque cupiditas, vt etiam in minimè
ibia hæreditatis possessione, quàm mortuis parenti-
is assequuntur, animi lætitiam, mœrore ad tempus
nulato, tegere vix possint. Quod eò intemperantius
regni hæreditate fit, quò regiæ opes maiores & am-
iores sunt, & ad animũ de statu mentis deijciendum,
virtutis præsidium non adsit, magis efficaces. Cùm
rò regiæ dignitatis amplitudo præter opinionem ali-
i defertur, tanta vi plerunque iactatur animus, vt à
ente & ratione deseratur. At Emmanuel se regni hæ-
dem fore minimè suspicari poterat, cùm & fratres il-
is viuerent, qui eum ætate antecedebant, & Alfonsus
annis Regis filius in vita maneret, & ipse Ioannes fi-
os gignere per ætatem posset: erat enim annos natus
adraginta, cùm mortuus est. Qui tamẽ omnes diui-
o consilio, vt multi iudicabant, morte sublati sunt, vt
mmanuel regnaret. POSTQVAM verò omnes
gni Ordines conuenêre, instituit Rex quædã de sen-
ntia omnium, qui aderant, ad regni stabilimentum
ecessaria. Inde etiam misit, qui Regi Fernando & I-
belæ Reginæ, qui tunc in Castellæ & Aragoniæ re-
nis cum summa dignitate & existimatione regnabãt,

Emmanuelis respõsio.

Decreta Emmanuelis regia.

Legatio ad Castellæ Reges gratulatoria.

de sua successione nunciaret. Per id tempus Aluarus
Fernandi Ducis Brigantini, qui propter perfidiæ su-
spicionem fuerat capitali supplicio affectus, frater, i
Castellæ regno versabatur, & summum apud Rege

Aluarus aliįque exules reuocantur.

locum obtinebat. Aluarus autem is erat, ad quem nu
la facinoris suspicio pertineret: Sed cùm fratrem sup-
plicio mactatum animaduerteret, integris rebus è Lu-
sitaniæ finibus excessit. Rex autem Ioannes illi præscr
pserat, nè in Castella sedem vllo pacto collocaret. At i
Fernandi & Isabelæ vxoris probitate & magnificenti
deuinctus, qui multum illius virtuti atque prudenti
tribuebant, in eorum Regnis locum exilio voluntari
delegit. Et nè Regis Ioannis præscripto parére coger
tur, omnes res suas, quas in Lusitania possederat, vo
luntati illius permisit. Hunc verò Aluarum, & filio
Ducis, qui post patris necem in exilium se voluntat
sua contulerant, Rex Emmanuel per eundem Lega
tum benignè inuitauit, vt in patriam redirent. Fore,
id facerent, vt eos quibuscunque rebus commodè po
set, ornaret. Alterum deinde Legatum Romam misi

Legatio Lusitana ad Pontificē Maximum.

qui Alexandro Pontifici Maximo, qui tunc fuerat a
illud summum fastigium dignitatis euectus, nomin
illius fidem obligaret, totumque Portugaliæ regnum
vt Christianum Principem facere oportebat, volunta
Pontificis ipsius addiceret. Quod vt cum maiore dign
tate fieret, Georgium Costam Lusitanum Cardinal
hominem authoritate summa præditum, per literas r
gauit, vt nomine illius hoc officium exequeretur. Ca
dinalis igitur, Emmanuelis nomine Romæ fidem pu
blicè dedit, Emmanuelem semper in Pontificis obs
quio futurum, & fidem per omne vitæ spacium er
sanctam Romanam Ecclesiam summo studio reten
turum, & pro illius sanctitate, quoties opus ita fuisse
pugnaturum. Fuit hæc fidei testificatio Pontifici va
dè grata, literasque Regi satis amanter scriptas dedi
cique de regni successione gratulatus est. At Emm
nuel interim in regni negotijs expediendis vigilaba
In primis autem donationes omnium rerum, quas I

nes moriens multis donauerat, benignè confirma-
t: quamuis multi ex illis, qui tunc ab illo fuerant af-
cti beneficijs, magis digni supplicio, quam benefi-
o viderentur. Satis enim apparet, eos, qui, dum Prin-
ps extremum spiritum edit, ab eo summo studio con
ndunt, vt sibi aliquid largiatur, quod, dum ille sanus
que valens erat, impetrare non poterant, nunquam
quidquam de fide Principi debita, sed de sua ipso-
m vtilitate cogitasse. Quid autem præterea tam in-
diosum, quàm eo tempore, quo propter mortis acer-
tatem mens Principis oppressa est, captare tunc illius
nbecillitatis occasionem, vt ab eo, à quo iam fuerant
ultis cumulati beneficijs, id extorqueant, quod non
t auaritiæ, sed fidelitati debitum? Quid verò tam in-
umanum, quàm in ipsius Regis morientis aspectu,
ec ipsius iustissimi doloris sensu, nec vlla humanita-
s ratione ab immanis cupiditatis studio reuocari? Ac
edit præterea, quòd eo tempore Rex, qui hominum
ostulata, quanuis iniusta sint, minimè repudiat, non
e suo quidquam, sed de alieno videtur elargiri. Ea
amque donat, quibus iam vti non potest. Reddit
einde successori multò difficiliorem administrandi
egij muneris rationem. Regiam enim Gazam, quæ
st fons Regiæ benignitatis, exhaurit. Ea postremò con
edit, cùm neque hominum merita, neque vllam iu-
is vsitati rationem expendere potest. Quotus enim
uisque est, qui in oculorum tetra caligine, in crebro
nhelitu atq; in singultu, in toti⁹ corporis sudore, inter
lusi spiritus angustijs possit cuiusque dignitatem exa-
tè perpēdere? Illi igitur, qui eo tempore, quo Principis
nimus est oratione confirmãdus, ei tam grauem mo-
estiam exhibent, & instant, & vrgent, & quodam mo-
do vim adhibent, vt interruptis atque morientibus vo-
cibus regni opes effundat, odio certè digni sunt, & non
eiusmodi beneficijs. Emmanuel tamen, nè videretur
optimi Principis acta rescindere, non modò reliqua
Ioannis beneficia, quæ fuerant iudicio tributa, sed et-
iam fraudulenter erepta, confirmauit. Totum dein-
de ani-

In aulicorum quorundã auaritiam.

Instituta regni Emmanuelis.

de animum ad ius administrandum applicuit. In e
magistratus, quòd perperam corrupti pecunia iudic
bant, acriter animaduertit. Ijs, qui leuioribus crimin
bus erant alligati, leuiores etiam pœnas imposuit. I
los verò, qui benè & incorruptè iudicia faciebant, pr
dignitate cuiusq; remunerauit. Iudicum deinde nu
merum auxit, vt omnes controuersiæ facilius dijudica
ri possent. Ipsosque maioribus stipendijs affecit, ne in
opia cogerentur ab æquitate discedere. Tum in omne
regni partes, viros iustitiæ opinione præstantes cu
summa authoritate misit, qui scelera vindicarent, &
flagitiorum omnium, quoad fieri posset, stirpes euelle
rent. Vectigalium deinde rationem diligenter habui
Videbat enim, vbi regni opes ministrorum negligenti
dilabuntur, aut quæstorum auaritia diripiuntur, au
sumptibus minimè necessarijs exhauriuntur, ibi regn
statum constitui non posse. Nec enim bellum geri, ne
que pacem constitui, neq; ius administrari commod
licet, vbi regis pecunia, quæ debet esse publicæ saluti
instrumentum, aut à priuatis auertitur, aut ab ipso Re
ge sine vllo fructu consumitur. Vt autem humanita
illius in omnes constaret, Iudæos in libertatem asse
ruit. Quod vt intelligi posit, qua ratione illi seruitut
oppresi fuissent, non erit alienum, rem, quemadmod
gesta fuerit, explicare. Fernandus & Isabela Castell
Reges cùm exploratum habuissent, per Iudæos, qui in
illorum ditione erant, scelera nefaria contra religioni
nostræ sanctitatem conflari; omnes illos in exilium e
iecerunt. Hoc autem factum fuit Anno à Christo na
to, M. cccc. lxxxij. quidam verò ex illis numine diuin
Spiritus illustrati, ad Christi se cultum & fidem contu
lerunt. alij autẽ, nè fundos, & ædes, & reliqua bona re
linquere, vel tempore alieno vendere cogerentur, se
Christi religionem profiteri simulârunt. Reliqui om
nes in exilium pulsi sunt. Cùm verò alij in alias parte
disiecti fuissent, maxima eorum pars à Ioanne Reg
sub certis conditionibus impetrauit, vt in Portugali
tempore aliquo definito consisteret. Conditiones au

Iudæorum per Hispaniam seruitutis occasio.

tem po

n potissimæ fuerunt, vt octonos aureos singuli Re- persoluerent, & intra certum tempus è Portugaliæ fi ous emigrarent: quòd si post tempus illud assignatū i in Portugalia fuissent, libertatē amitterent: Rex au- n tutam nauigandi facultatem volētibus abire præ- ret. Hac autem ratione Ioannes grandem sibi pecu- am comparauit, quam asseruari diligentissimè facie- t, vt posset in Africam transire. Cupiebat enim bellū errimum Mauris inferre: nec id tam gloriæ studio, àm vt Christi religionem & gloriam propagaret. uod ne faceret, primùm quidem casus acerbi, quibus ū conflictatus est, impedimento fuêre: postremò au- n mors omnes illius huiusmodi conatus compressit. uandiu tamen vixit, sedulò curauit, vt Iudæis fidem æstaret, quam dederat. Itaque eis, qui in portubus illi eras nauabant, imperauit, vt agerent cum nauicu- ijs, vt tolerabili quadam vectura Iudæos in regiones ás sibi vellent, transportarent. Sanxit præterea, nè isquam iniuriam illis inferret. Quod longè secus fa- um est. Mercatores enim, & nauicularij, qui Iudæos naues suas recipiebant, eos in mari multis iniurijs modùm acerbè diuexabant: Vecturæ enim pretio, o depacti fuerant, minimè contenti, quacunque ra- ne poterant, multò maiorem pecuniam ab inuitis primebant: & de industria diutius, quàm opus erat, gabantur, multisq; erroribus homines miseros lu- icabant, vt consumpto omni commeatu, cogerentur eis victum emere. Pretium verò, quod rebus suis con tuebant, erat eiusmodi, vt eo persoluto, Iudæi nudi inanes relinquerentur. Accedebat, quòd nuptis mu- ribus atque virginibus vitium per vim inferebant, viros intolerandis contumelijs afficiebant: Christia- que nominis, quod vsurpabant, obliti, in omni ge- re immanitatis atque perfidiæ versabantur. Iudæi, i in Portugalia remanserant, partim tam atrocis in- riæ metu perturbati (nec enim id tam obscurum esse terat, vt nō aliqua ex parte fama tantarum caldium aures eorum perueniret) partim quòd inopia impe- diti,

Christianorum in proscriptos Iudæos iniuriæ.

diti, minimè potuissent ea, quæ erant ad nauigandum necessaria, intra tempus illud emere, cùm tempus interim illis constitutum elaberetur, libertatem amisêre. Qui igitur seruum Iudæum habere cupiebat, eum à Rege postulabat. Rex autem eorum precib. cedebat, quos animaduertebat esse miti clementiq; natura præditos: nè Iudæi duriore, quàm par esset, dominatu premerentur. Hoc autem accidit paulò antè Ioannis mortem. Ea tamen apud omnes, qui sensus illius nouerant, suspicio consistebat, vt crederetur, si ille diutius vixisset, omnes eos fuisse benignitate illius sub aliqua conditione liberandos. Hęc erat Iudæorum, qui in Portugalia morabantur, cōditio, cùm Emmanuel regnare cœpit. Qui videns illos non sponte sua contra fœdus in Portugalia, post tempus à Ioāne pręstitum, remansisse, omnes liberos esse iussit. Hoc illi beneficio permoti, ei magnum argenti pondus obtulêre: quod accipere noluit. Statuerat enim gentem illam beneficijs paulatim ad studium Christianæ pietatis allicere.

Iudæi seruitute ab Emmanuele liberati.

RES AFRICANAE.

HIS, & alijs multis negotijs commodè atque sapiēter expeditis, mentem continuò ad bellum Africanum contulit. Ex quo enim tempore Ioannes, hoc nomine primus, Septam vrbē Mauritaniæ munitissimam, in ora maritima freti Gaditani sitam, virtute & opibus expugnauit, nunquam Reges qui deinceps successêre, passi sunt, bellum contra Mauros susceptum diu intermitti. Rex Alfonsus, Ioannis primi nepos, atq; Ioannis secundi pater, Tingi ciuitatem cum Arzila, quæ non procul Tingi aberat, similiter bello cepit. Ioannes autem post patris obitum, quàuis fuisset duriore fortuna cōflictatus, & multis & varijs curis implicitus, semper tamen inuicto animo in illius belli administratione permansit. Emmanuel horum vestigijs ingressus, eodem animo belli curam suscepit. Itaq; vrbes Mauritaniæ, quæ erant nostris præsidijs munitæ, maioribus opibus firmauit, firmioribusque præsidijs cinxit, maximum cōmeatum & plurima instrumenta bellica in eas importari præcepit. Auxit præterea militibus stipendium, & duces item muneribus

amplic

mplioribus ornauit, vt his beneficijs excitati, confidē-us & acrius dimicarent. Quia verò cernebat, caput elli feliciter administrandi in vera religione consiste-(Deus enim est, qui robur & mentem, qua victoria pa-tur, donat, & qui mentem & vires eripit illis, quos eruertere statuit) præter alia præmia, quibus sacerdo-s, qui sacra militibus in Africa ministrabant, affece-it, statuit, vt decumam omniū tributorum, quæ Mau-vectigales ei ex fœdere persoluebant, quotannis acci-erent. Dum hæc ab illo geruntur, Fernandus & Isabe-Reges Legatos ad illum mittunt, qui illorum nomi-e ei gratulationem de regni hæreditate significarent: t postularēt præterea, vellet cum eorum filia, nomine laria, matrimonio copulari. Postremò ab illo enixè ntenderent, vt filios Fernandi Ducis Brigantini, qui dhuc in exilio viuebant, in patriam, & in omnes amis-s opes restitueret. Hanc legationem Emmanuel sibi dmodum iucundam accidisse demonstrauit, Legatis-ue dixit, sibi nihil gratius esse posse, Regum clarissi-iorum in se tam propensa voluntate. Quod verò ad iatrimonium attinebat, non esse sibi in animo prius xorem ducere, quàm regni statum constitueret. Hoc utem dicebat, non quòd illorum Regum affinitatem bi parùm cōmodam arbitraretur, sed quòd Isabelam orum filiam natu maiorem, quæ fuerat Alfonso Ioan is filio nupta, vxorem habere mallet: quamuis men-em suam tunc minimè aperiret. De Fernandi verò fi-js sibi curæ futurum affirmauit, vt Regibus satisface-et. Hoc eodem tempore fuit certior factus, Ioannem Ienesium, qui Arzilæ præerat, fuisse de Mauris insig-em victoriā cōsequutum. Res autem ad hunc modū esta fuit. VASCVS Coutinus Dinasta Borbensis, Ar-ilæ præfectus erat, cuius nomen cùm ad Ioannem de-itum fuisset, coactus fuit in Portugaliam redire, vt Re-i se purgaret. Præposuit interim Arzilæ Rodericum Coutinū, qui, dū ille abesset, ducis officio fungeretur. ecerat autē Rex Ioannes inducias cum Rege Fessensi. arraxa verò, & Almādarius, qui multum inter Mau-ros po-

Emmanuelis in Sacerdotes munificentia.

RES EVROPAE.

Castellanæ ad Emmanuelem legatio.

RES AFRICANAE.

ros potentia & opibus excellebant, hoc induciarum f
dere minimè astricti,fuerant, eò quòd nondum esse
sub Fessensis Regis imperio. Itaq; maxima manu com
parata, in Arzilæ fines inuadunt, neque mediocrem v
stitatem efficiunt. Rodericus Cautinus cum ijs copij
Lusitanorũ strages. quas habebat, illis occurrit. Fuit acriter vtrinque dim
catum. Prælium tamen hunc exitum habuit, vt Ca
tinus hostium multitudine oppressus, cum multis o
cumberet. Hac strage nunciata, Ioannes Rex misit co
tinuò Arzilam Ioannem Menesium, virum singula
virtute præditum, cum imperio, vt nostrorum anim
aduentu suo confirmaret. Cùm autem quidam Mau
stipendiarij propter hoc incommodum nostris illatu
rebellarent, neque tributum, quod ex fœdere Ioan
Regi debebant, soluere vellent, nihil sibi Menesi
prius faciendum ratus est, quàm vt illorum ferocia
armis atque virtute comprimeret. Quod vt comm
dius faceret, postulauit per literas à Lupo Azeuedi
qui tunc Tingitanæ ciuitati præerat, vt sibi aliquot
quites in auxilium mitteret. Misit ille equites quinqu
ginta, quibus præfecit Petrum Leitanum, qui Tin
ductor antesignanis erat, qui nocte in locum, que
Menesius dixerat, ire maturauit. Menesius Arzila ce
tum & quinquaginta equites eduxit. Coniunctis i
eodem loco cum Leitano copijs, in pagum, qui præc
puè fidem fregerat, iter suscepit. Nè autem præsenti
illius aduentus posset, sic equites instruxit, vt agmin
tenuissimo, eaque de causa longissimo, progrederer
tur. Vno namque filo (sic enim appellant) vnus aliu
ex interuallo sequebatur, ita tamen, vt ordo incuria h
minum interrumpi non posset. Magno autem sile
tio, cùm dilucesseret, pago appropinquauit, vt impr
uiso hostes adoriretur. Sed accidit, vt eodem tempor
Barraxa & Almandarinus cum Muzza & Acobo, q
multum etiam viribus pollebant, eos Maurorum p
gos, qui nostrarũ partium erant, armis aggredi const
tueret. Habebat autem sub signis duo millia equitum
& pedites octingentos. Cùm autem hoc Menesius a
cepisse

-pisset, vt certior esse de hostiũ cõsilio posset, dedit hoc
egotiũ Mauris quibusdã, quib. in bello ad has artes vti
onsueuerat, vt ex insidijs aliquem ex exercitu hostiũ
iterciperent, ex quo verum exploratè cognosceret. Illi
tis impigrè imperata conficiunt, atq; tres Mauros ad
enesium pertrahunt, ex quib. cognoscit, omnia vera
se, quę audierat. Quamuis aũt quidam valdè illius cõ
io repugnarent, in hostes tamen incurrere statuit. Eo
imq; loci res illius erant, vt nostri non sine magno
lutis discrimine, & dignitatis imminutione regredi
ossent. Ita multò præclarius esse iudicauit, hostes ni-
l tale suspicantes inuadere, quàm ferociter insequen-
: arcere. Illud enim hostiũ animos perterret: hoc aũt
riores & infestiores efficit. Triplicem igitur aciem
nfestim instruxit. Primæ Leitanũ præfecit, cui quin-
aginta illos equites, quos adduxerat, assignauit. Secũ-
Ioannẽ Menesium, Petri Menesij fratris sui, & Can-
nediensis Dynastæ filium. Huic triginta tantùm e-
ites attribuit, reliquos omnes sibi in acie tertia reser-
uit. Postquam verò illos cohortatus est, & quid ab
s fieri vellet, admonuit, in hostes ire perrexit. Hostes
strorum audaciam admirabantur, & paucitatem cõ-
nnebant. Atque primũ triplicem aciem ordinare cõ
uunt. Deinde consilio mutato, vt nostros obruerẽt,
a tantùm acie facta, propius accedunt. Prima nostro
n acies vbi tantum agri spacium interiectum vidit,
antum ad concurrendum satis esset, in hostes infe-
hastis incitatur. Idem Mauri faciunt. Nostri in prin
io acriter pugnant: multitudine tamen oppressi, ce-
e paulatim incipiunt, cùm Menesius iunior ex vno
re in Mauros incurrit: quo facto, animus nostris ad
us est, summaq; vi resistere contendunt. Hic Ioan- *Lusitanorũ de Mauris victoria.*
Menesius diutius minimè cunctandũ ratus, signa
erre iuber, & cũ omnib. copijs, quas secum habebat,
etum in Mauros fecit: quem illi primùm ægrè su-
ent, deinde pedem referunt, atque tandem se præ-
ti fuga proripiunt. Nostri eos insequuntur, octo-
millia passuũ progressi, magnam cædem faciunt:

deinde ad hostium castra diripienda reuertuntur. Fu-
erunt in eo prælio multi ex hostibus capti, multò plu-
res occisi, magnaque præda parta: ex nostris nemo de-
sideratus. Deinde Menesius in rebelles pagos exerci-
tum duxit, qui suppliciter abiecti, veniam postularun-
& omnia, quæ debebant ex fœdere, persoluerunt. It
que re benè gesta, Arzilam redijt, Leitanumque cu
parte prædæ remisit. Cùm hoc prælium commissu
fuit, iam Emmanuel regnabat: & accidit, vt quo temp
re ille decumam sacerdotibus Africæ donare cōstitui
eo fuisset Menesius hanc victoriam consecutus, ade
vt multi suspicarentur, eam magis Emmanuelis re
gione, quàm militum viribus partam fuisse. Nondu
Emmanuel consilium dimiserat, cùm grauis pestilen
tia vrbem illam, in qua commorabatur, inuasit, q
coactus fuit inde discedere, & multa, quæ ad regni st
bilimentum pertinebant, in aliud tempus referuar
ANNO insequēti, qui fuit à Christo nato. M. CCC
XCVI. cùm appropinquaret tempus solenni ieiun
consecratum, Setuualem se contulit. Ibi enim soror
illius, nempe Leonora Ioannis vxor, & Isabela, q
matrimonium Fernandi Ducis tenuerat, opperieba
tur. Rebus aūt sacris illo tempore de more procurat
& diei illius memoria, quo Christus se à mortuis ex
tauit, ritè celebrata, ad regni negotia cōficienda se n
sus accinxit. In primis tamen Iacobum Fernandi fili
qui post illatā patri necem, se in exilium, vt dictum e
sponte sua contulerat, & fratrem illius Dionysium,
militer & Aluarum, eiusdem Fernandi fratrem, & S
cium Iacobi fratrem patruelē, Alfonsi Faronensis D
nastæ filium, in patriam & honores amissos restitu
Fuerat aūt Alfonsus Sancij pater, frater Fernandi. H
autem Sancium voluit Rex, vt pro Faronensis Con
tatus titulo, Comes Demirensis appellaretur. Alios p
terea, qui fuerant, Ioannis tempore, proditionis insir
lati, ab exilio reuocauit: præcipuè tamen in eos, qu
memoraui, illius liberalitas illustris admodum fuit.
quia Ioannes quædam illorum bona certis hominib
be

RES EVROPAE.

Pestis in Monte maiore Lusitaniæ ciuitate.

Annus à nato Christo. 1496.

Proceres aliquot Lusitani ab exilio reuocati.

enè de Rep. meritis donauerat; Emmanuel, nè, qui ea
ossidebant, de illata sibi iniuria conqueri possent, tan-
s donis & muneribus eos affecit, vt æquo animo pate
ntur, se bonorum illorum possessione depelli. Quæ
uidem magnificentia à multis variè reprehensa fuit.
on deerant enim, qui dicerent, indignum esse, filios
rum, qui fuerant proditionis infamia maculati, tan-
beneficijs ornari, & in integrũ incõsideratè restitui.
lij verò non Regis liberalitatem vituperabant, sed in
beralitate modum requirebant. Non enim esse Reip.
mmodum dicebant, regium patrimonium, quod est
eip. firmamentũ, immodica largitione vno momen-
temporis exhauriri. Hæc tamen, quæ vulgo iactaban
r, nullo modo potuére Regem ab instituta beneficen
reuocare. Cogitabat enim, aliquos eorũ, qui fuerant
mnati, non fuisse ita multis criminib. euectos, vt ea
causa nomen eorũ in hominũ odio sempiterno ver-
i deberet. Præterea æquũ non esse, vt filij parentum
lera luerent. Deinde sororis Isabelæ mœror assiduus
m magis ad benignitatẽ inuitabat. Videbat enim,
il optimæ atq; præstãtissimæ fœminæ, post viri ne-
n, & filiorum exiliũ accidisse, quo mœstitia & ango
euaretur. Instabat præterea Beatrix illius mater, quę
ecibus vt Regem obsecrabat, & authoritate vt filium
monebat, vt homines sibi coniunctissimos saluos &
atos esse vellet: quod fieri non poterat, nisi eò, vndè
ciderant, reducerentur. Non tibi, inquit illa, solũ re-
hæreditas obuenit, sed etiam matri, & sororibus, &
pinquis, & omnibus deniq; qui in te spem rerum
rum collocatam habent. Quæ spes, si nos frustrata
rit, ad quem ibimus? Cuius opẽ flagitabimus? Si nos
n, vt speramus, respexeris, necesse erit, vt molestè fe-
ius, te in tã excelso gradu locatũ cernere. Cũ enim
atus eras, de aduerso tantum casu nobis lamentari
bat. Nunc verò ad illius acerbitatis querimoniam,
etiam de graui iniuria illata matri, omnibusq; tuis
pinquis, accedet. Quare si vlla tibi pietatis cura est,
ius, quæ te peperit, & enutriuit, maximoq; semper

Beatricis matris ad Emmanuelem pro exulibus oratio.

fuit amore prosequuta, memoriam conseruas,consu
nobis omnibus:redde matri filiam, sorori liberos,au
nepotes,& memet denique mihi totam restitue. Sic
nim auaritiæ suspicionem fugies, & pietatis atque m
gnificentiæ fructum singularem percipies. Hæc qu
dem,& alia multa mater in eandem sententiam dic
bat:hęc eadem soror cum lachrymis assiduè flagitab
hæc Castellæ Reges per literas atq; nuncios enixè p
cabantur.Itaque non potuit Rex natura benignus m
tris voluntatem negligere, aut sororis postulata co
temnere,aut optimorum Regũ preces aspernari. M
tos deinde homines nobiles,muneribus & ornamen
auxit,in quibus fuit Iacobus Syluius, vir singulari p
dentia, qui pædagogus illius extiterat. Misit dein
Petrus Correa ad Pontificem Maximũ legatus. Petrum Corream,hominem prudentiæ opinione p
stantem, ad Alexandrum Pontificem, vt apud illu
quædã negotia, ad regni statum pertinentia,procu
ret,& simulGeorgium Cardinalem in Portugaliam
duceret. Erat autem is Georgius humili quidem ge
Georgius Cardinalis re natus,sed ingenio præclaro,& magno animo præ
tus. Valuit autem multum apud Caterinam Odoa
Regis filiam,summa virtute fœminam, quæ nem
vnquam nubere voluit.Fuit autem casu in eiusdẽ C
rinæ familiam ascitus:illa capta hominis probitate
sapientia,eum sacerdotijs valdè opulentis augendu
curauit:in quibus omnibus, ille egregium specimẽ
tutis exhibuit.Pontifex deinde creatus est, & gradi
deinde ad alios honores ascendit,donec tandem à P
tifice Maximo,summo Cardinalium consensu, in
rum collegiũ cooptatus fuit. Quam dignitatem sin
lari sapientia tuebatur,plurimumque apud Pontifi
Max.autoritate & gratia poterat. Fuit illi in regni pr
cipio Ioannes infestus, propter aliquot illius acta, q
suis rationibus aduersari suspicabatur: nihilominùs
men Georgius,inuito etiam Rege, dignitatem sum
cum autoritate retinuit. Ioanne aũt mortuo, petijt
illo Rex Emmanuel per literas,vt in Lusitaniam re
graret.Sibi namque valdè opus esse ad regnum felic
administr

niniſtrandum illius conſilio, quem ſapientia præ-
item iudicabat. Quod Georgius oſtendit ſe factu-
ı. At poſtquam Correa vrbem attigit, mutauit con-
ım, & ætatē & imbecillitatem excuſauit. Dixitque
terea, ſibi itineris illius faciendi à Pōtifice Maximo
nimè poteſtatē fieri. Regis tamē negotia ſumma di-
ntia atq; fide cōfecit. Interea regnum graui peſtilē-
aborabat, quæ Regem domicilium mutare compel-
ıt. Cùm autem in oppido, quod Turres veteres ap- *Veneta ad*
ant, conſideret, venit ad eum Legatus Venetus, qui *Emmanue-*
Reip. ſuæ nomine de regno, quod illi obuenerat, gra *lem legatio.*
tus, Senatum populumq; Venetum dixit, omnia,
: is ab illo poſtularet, libentiſſimè facturū. Fuit Le-
ıs admodum liberaliter acceptus, & inſignib. eque-
ordinis manu ipſius Regis ornatus, & cum tantis
ıeribus dimiſſus, vt Venetorum ciuitas partim Le-
prædicatione, partim Regis literis valdè amanter
ıtis, multò magis in ſtudium illius incitaretur. A-
ı deinde actionem ſuſcepit Emmanuel, quam Re-
ıonnulli ante illum fruſtrà ſæpè tentarūt. Eo tem- *Ordinum*
, quo Hiſpania, maxima ex parte, erat ſub Arabum *ſacrorum*
ſtate & imperio conſtituta, cū eſſet perpetuum in- *militariū*
los & Chriſtianos bellum ſine vllo firmo & ſtabili *per Hiſpa-*
ıciarum fœdere cōcitatum, fuêre quidam viri no- *niam &*
, non magis virtute, quàm religione præcellentes, *Luſitaniā*
ouebant, ſe pro Chriſti gloria, quandiu vires ſup- *occaſio &*
ıent, ſumma contentione pugnaturos. Quod vt *ſucceſſus.*
tò alacrius facerent, & vt commodius ad cęlū viam
ıirent, à nuptijs abſtinebant. Horum vita partim in
ionis ſtudio, partim in armorū exercitatione con-
ebatur. Tantusque erat in illis ardor animorum,
s beatiſſimos iudicarent, qui in bellis pro defenſio-
eip. & Chriſti ſanctiſſima religione ſuſceptis oc-
berent. Horum exemplum cùm multi ſequerētur,
ınt varij militarium religionum ordines inſtituti,
gibus multis beneficijs ornati, & à Pontificib. Ma-
s approbati: ex quib. multi viri prodiêre, quorum
ıte Mauri ſæpiſſimè cum magna Chriſtiani nomi-

nis gloria fusi fugatiq; sunt. Erant aūt omnes imagin
Crucis ex panno partim rubro, partim viridi facta, &
vestibus assuta, secundum pectus insigniti. Florebat et-
iam in Hispania ordo Templariorum, & Hospitaler-
sium, qui Ierosolymis eadem fundamēta, post captam
à Christianis ciuitatem illam habuerant. Quamuis aū
varia essent horum ordinum instituta, & insignia, qui-
bus distingui alij ab alijs possent: in hoc tamen conue-
niebant, quòd omnes votis solenni ritu emissis, fidem
Christo publicè dabant, fore, vt nulla vnquam libidin
se commacularent, nec magistri militiæ imperium de-
trectarent, nec se vllis auaritiæ sordibus illini paterer-
tur. In Portugalia verò, præter reliquos militum reli-
giosorum ordines, alius à Dionysio Rege constitutu
est, postquam opera Philippi Francorum regis, qui pu-
cher appellatus est, Templariorum ordo euersus fui
Iniuit enim Dionysius rationem, quemadmodū Tem-
plarij Lusitani (ex omnib. enim Christianæ Reip. pa
tibus aditus fortibus & spectatis hominibus ad illu
ordinem patebat) neque bona, neque dignitatem am
terent. Itaq; statuit, vt vectigalia, quæ erant in Portug
lia Templariorum ordini dicata, ijdem ipsi Templar
qui ea possederant, nouæ cuiusdam militiæ nomine
tinerent. Hanc autem Christi militiam appellauit,
huius religionis milites statuit, vt imaginem Crucis
lore candido, inclusam in aliam Crucis imaginem, c
lore rubram gestarent, vt à reliquis religiosis militib
internosci possent. Postulauit deinde à Pont. Maxim
vt eam authoritate sua confirmaret. Creuit hic ord
multisque bonis auctus & amplificatus est. Emman
autem cùm videret, quòd discrimen impenderet ta
militibus huius ordinis, quàm reliquorum omniu
(si enim contra fidem Christo obligatā, libidinem n
nimè refrænarēt, necesse erat, vt scelus nefarium su
perent, & simul nè illis, qui ex religiosis militibus
scerētur, esset illa macula generis inusta, quæ nothis
mnibus, quamuis sint nobilissimis parentib. procre
subeunda est) postulauit ab Alexandro Pontifice M

Sacrorum militum instituta.

Ordinis militum Christi origo & instituta.

Milites sacri per Lusitaniam castitatis religione soluti

soluerct ea perpetuæ castitatis religione omnes equi-
s Lusitanos, qui deinceps alicuius religiosæ militiæ
cramento tenerentur. Illi namque, qui iam erant so-
nnis voti religione constricti, fieri non poterat, vt sal-
. ipsius religionis fide eandem licentiam impetrarēt.
oncessit id Regi Pontifex, atque deinceps licuit om-
bus, qui in aliquam religiosam militiam asscriberen-
r, vxores ducere, exceptis solùm Hospitalensis ordi-
s equitibus, qui, in quibuscunq; partibus sint, eadem
rpetuæ castitatis religione constringuntur. Hæc au-
m Regis prouidentia, qua, vt videbatur, sceleribus oc-
rrebat, & suos magno incontinentię periculo libera-
t, à multis laudari solet. Ego verò statuere non pos- *Laxatæ sa-*
m, vtrum sic multò maiorem peccandi materiã suis *crorum mi-*
ulerit illa ipsa, quam subtrahere summo studio con- *litum con-*
piuit. Primùm enim nunquã vllius disciplinæ laxa- *tinentiæ re-*
entum potuit esse salutare. Quocirca ea, quæ fluunt, *prehensio.*
ıerè deuincienda sunt, & eò, vndè deciderant, redu-
ıda, si volumus, vt quæ laudabiliter instituta sunt,
ndem semper fructum & vtilitatem retineãt. Dein-
propter nuptiarum curas, cernimus, illum antiquũ
lorem, qui erat in religiosis militibus ad dimicandũ,
e iam magna ex parte restinctum. Minus enim ex-
diti, & minus alacres sunt, & cùm breue aliquod
npus bellicis in rebus insumpserint, citius & liben-
s, quàm decet, otium amplectuntur. Deinde tunc,
m erat illis matrimonium interdictum, credibile est
ıltos fuisse, qui non tam vtilitatis & emolumenti cu
litate, quã pietatis studio religionem aliquam susci-
rent. Nunc verò postquã de religione detractum est,
od nimis asperũ multis esse videbatur: suspicari non
q; ratione possumus, omnes, qui, vt in aliquam eius-
odi militiam asscribantur, elaborant, cupiditate tan-
n & ambitione ad studiũ militiæ illius impelli. Po-
mò, hoc cupiditatis introitu multò latiùs, quàm an-
, patefacto, paulatim eò deuentũ est, vt quæ erãt op-
ıè fundata, laberentur & ruerent. Cernimus enim fi
n datam Christo contemni, res sacrosanctas violari,

sacra vectigalia ab hominibus audacibus & flagitios
occupari: eos, qui nunquam hostis vultum aspexerun
opibus ad sanctos vsus destinatis affluere, illisq; ad lu
xum & vitæ lasciuiam intemperanter abuti. Sed hæ
quæ curare non possumus, lamentari desinamus.

De Iudæis Lusitania eijciendis consultatio.

SVSCEPIT deinde Emmanuel rei, quæ tunc in om
nium ore versabatur, deliberationē, de qua fuit à mu
tis in consilio in contrarias partes disputatum. Veni
bat enim in consultationem, vtrum Iudæi, qui fuera
à Castellæ Regibus expulsi, & in Portugalia moraba
tur, essent expellendi continuò, vt fuerat Ioannis tem
pore constitutum: an potius, vt in sedibus, in quib. h
in regno considebant, habitarent, benignitate Reg
permittendi. Castellæ Reges Emmanuelem per liter
admonebant, ne gentem sceleratam, & Deo & homi
bus inuisam, cōsistere in Portugalia sineret. Emmanu
rem maxima cōsideratione dignam esse statuit. Fuē
qui dicerent in consilio, non esse gentem illam eijcie
dam, quam Pont. Max. in Romanæ ecclesiæ ciuitati
habitare permitteret. Quo exemplo etiam dicebant
multis Italiæ ciuitatibus, à multis præterea Christian
Principibus, non solùm in Italia, sed in Germania,
in Pannonijs, & quibusdam alijs Europæ regionib. e
Iudæis habitandi & negotiandi facultatem tributan
Præterea illis expulsis, non continuò perfidiam ex e
rum animis expelli: vbicunq; enim impia gens pede
poneret, eadem sceleris vestigia relinqui. Non esse au
hominis sapientis, magis scelere vno in loco, quàm
alio conflato permoueri. Deinde, si Iudæi in Africa
(quod futurum nemo dubitabat, si fuissent è nostris
nib. eiecti) traijcerent: omnem spem, quæ de eorū salu
haberi potuisset, incidi. Inter Christianos enim, mu
ex illis, Christianorum familiaritate & exemplo, atq
disciplina allecti, sese ad Christi nomen adiungebar
quod inter homines Mahumetana superstitione cont
minatos fieri haudquaquam poterat. Nō esse præter
vtile Reip. vt hæc gens pecuniam, qua multi ex illis a
undabāt, ad Mauros asportaret: & artib. quas à nost

Sententiæ pro Iudæis

:ceperat,hostes nostros instrueret,quibus possent no-
is non mediocre damnum inferre. Alij contrà disse- *Sententiæ contra Iudæos.*
bant,non sine causa fuisse gentem illam expulsam è
allia,& è multis Germaniæ locis, & ex Aragoniæ &
astellæ regnis: sed quia fuisset à Principibus, qui non
iris vectigalium amplificationem, quàm religionis
egritatem faciebant,exploratè cognitum, tentari ab
simplicium hominum fidem,Christiq; nomen san-
ssimum indignissimo conuitio maculari, multorũ-
e animos ex eorum consuetudine pestiferis errori-
s contaminari, luemq; ad rusticanorum hominum
rniciem serpere. Præterea non esse sapientis,quidquã
s credere,qui hostes Christiani nominis sunt,nulla-
e religione impediri queunt, quò minus omnia ar-
na,quæ inuestigare possent, hostibus nostris indi-
t,salutemque nostram pecunia prodant. Quòd si de
n modis agendum esset,multò certè commodius es-
gentem ad fraudem natam, antequam manus vecti-
ium visceribus afferret,cum illis tantùm bonis,quæ
ic habebat,expelli, quàm postquam omnes regni o-
in potestatem suam redigeret,tanta præda locuple-
um dimitti. Tunc enim ea tantùm asportaturos,
e aliundè conuexerant. At si diutius in regno manc
t,fore, vt multos mortales bonis omnibus, fraudi-
& dolis,quibus multum valebant,euerterẽt. Hanc
tentiam sequutus Emmanuel,statuit, vt omnes Iu- *Emmanuelis de Iudæis expellendis decretum.*
atque Mauri,qui Christi religionem profiteri nol-
t, è regni finibus excederent: diemque dixit, intra
em omnes,qui in illius regno fuissent inuenti,liber-
em amitterent. INITIO sequentis anni, qui fuit
hristo nato,M.cccc. xcvij. Rex Fernandus & Isabe-
ùm esset inter illos & Carolum Galliæ Regem bel- *ANNVS 1497.*
n acerrimum,legatos in Portugaliam mittunt, qui
dera cum Ioanne facta, cum Emmanuele confir- *Castellani ad Emmanuelem Legatio.*
nt,& amicè postulent ab illo contra Carolum auxi-
n. Fœdera quidem summa Regis & omnium, qui
consilio aderant, voluntate confirmata fuerunt.
od verò ad postulatum attinebat, respõdit Emma- *Responsio.*

nuel, sibi esse cum Carolo pacem, foreque sibi turpiss
mum, cum nullam à Gallis iniuriam accepisset, fœdu
ictum violare, maximè cùm bellum eñet adeò longi
quum, nec Hispania Gallorum armis peteretur. Quo
si annus in Hispaniam signa conuerteret, tunc se pr
coniunctione, quæ sibi cum illis erat, auxilio futurum
& pro parte sua Gallorum impetum omni contenti
ne repressurum. Fuit ab illo Castellæ Regibus, vt præ
tulerunt, egregiè hac responsione satisfactum. Instab
interim dies, quo Iudæi, qui Christiani fieri nollent,
rant in exilium ituri. Omnes igitur se ad nauigandu
summa ope comparabant, cùm Rex Emmanuel inc
gnissimè ferens, tot hominum millia in sempiternu
exitium detrudi, vt saltē filiorū saluti prospiceret, re
excogitat, facto quidem iniquã & iniustam, animo t
men & proposito fine laudabilē. Iussit enim, vt Iudæ
rum filij, qui nondum decimum & quartum annu
ætatis excederent, à parentibus abstracti, & ab illoru
conspectu remoti, in religionis Christianæ disciplin
traderentur. Quod non sine magnis animorum mo
bus fieri potuit. Erat enim res visu mirabilis, à comp
xu matrum filios auelli: patres liberis affixos rapta
& fustibus etiam contundi, clamores ingētes vbiq; t
li, omniaq; mulierū plangore & eiulatu compleri. Fu
re, qui rei indignitate perturbati, filios in puteos abij
rent. Multi etiā eò progressi sunt amentiæ, vt sibi mo
tem propria manu consciscerent. Accedebat ad grau
rem generis miseræ calamitatem, quòd illis, qui tan
iniurijs affecti in Africam transmittere cupiebant,
cultas minimè præbebatur. Rex enim adeò flagral
cupiditate gentis illius ad Christi religionem perdu
dæ, vt partim præmijs alliciendam, partim malo cog
dam esse iudicaret. Quanuis igitur nauigandi potes
esset Iudæis ex pactione facienda: id tamē de die in
differebat, vt mutandi consilij spacium intercederet
taque cùm in principio fuissent illis tres in Portuga
portus assignati, vndè cōscenderent; interdixit, nè qu
quam ex illis aliundè, quàm ex Olysipponensi po

Iudæorū liberi per vim ad Christianismum pertracti, & quid indè secutum.

Vis & dolus Iudæis illata.

solue

lueret. Quo factum est, vt innumerabilis Iudæorum
ultitudo Olysipponem conflueret. Interim verò dies
cta præterfluxit, ita, vt esset illis necesse, qui nondum
nigrare potuerant, libertate spoliari. His tandem ma-
pleriq; victi, Christianam religionem aut ex animo
ofiteri, aut saltem callidè simulare maluerunt, quàm
tam in tanta acerbitate traducere. Cum fidei igitur
hristianæ confessione, fontibus sacris abluti, & filios,
libertatem recuperârunt, multisq; à Rege præmijs
ementer inuitati, in Portugaliæ regnis satis commo-
vitam exegerunt. Fuit quidem hoc nec ex lege, nec
religione factum. Quid enim? Tu rebelles animos, *Regij in Iudæos facinoris reprehensio.*
ullaq; ad id suscepta religione constrictos, adigas ad
edendum ea, quæ summa contentione aspernantur
respuunt: Idque tibi assumas, vt libertatem volunta-
impedias, & vincula mentibus effrænatis inijcias?
t id neq; fieri potest, neque Christi sanctissimum nu-
en approbat. Voluntarium enim sacrificium, non vi
ala coactum ab hominibus expetit: neq; vim menti-
s inferri, sed voluntates ad studium veræ religionis
ici & inuitari iubet. Porrò autem, quis sibi id arro-
re potest, quod solus diuinus spiritus efficit in eorũ
imis, qui non ad extremum vitæ spiritum illius be-
gnitati repugnare contendunt: Ille namq; solus est,
i mentes illustrat, & allicit, & inuitat: & eos, qui tan-
m munus non animo pertinaci & ingrato repudiãt,
Christi confessionem & societatem perducit. Postre
ò quis non videt, quàm indignum sit, hominibus in
igionis studio suspectis, tot mysteria, tot res sacro-
nctas, tantam rerum diuinarum rationem commit-
e: Et sceleris occasionem ijs, qui Christi disciplinam
dibrio habent, inconsideratè præbere? Et ita religio-
m per religionis simulationem indignissimè viola-
Regis tamen animus multis meritò laudandus es- *Excusatur Rex.*
videtur, quòd id religionis studio, vt ea ratione
ntis Hebrææ salus constitui aliquando posset, efficе-
, maximè cùm viri religionis & doctrinæ opinione
æstantes id licere dicerent, & fuisse iam à principibus
Christia-

Christianis olim factitatum. Nunquam enim defuêr
nec vnquam deerunt, qui ad Principum gratiam aucu
pandam orationes accommodent. Fructus tamen ex
mios ex hac Regis actione, quamuis parùm iusta, effe
ri quotidiè videmus. Eorum namque filij, qui, vt susp
ciò erat multis iniecta, fidem nefariè simulabant, vsu
consuetudine, & disciplina, paternique sceleris obl
uione, Christi religionem sanctè colunt, & vitam a
disciplinam illius instituunt. Hac ratione Iudæi pa
tim in exilium migrârunt, partim Iudæorum nome
amiserunt. Mauri verò omnes, qui noluerunt à Mahu
metis pestifera secta discedere, in Africam se contul
runt. Neque fuit eis aliquod incommodum illatum
quemadmodum Iudæis: nè Christiani, qui in Afric
vel Asia sub Saracenorum ditione viuebant, aliquo
ob eam causam malum paterentur. HOC eodem an
no Rex de nuptijs, quas appetebat, agere cœpit. Cupi
bat enim, vt dictum est, Isabelæ, quæ fuerat Alfonso I
annis filio nupta, matrimonio coniungi, eò, quòd m
res illius atque prudentiam adamaret. Id autem cu
Aluaro Fernandi Ducis fratre, qui plurimùm apud C
stellæ Reges poterat, communicauit. Qui cùm opera
suam esset Emmanueli ad eam rem pollicitus, in C
stellam redijt, & inde literas ad Emmanuelem ded
quibus significauit, Regum voluntatem minimè
eo matrimonij fœdere, quod ipse appetebat, alienar
His literis excitatus Rex, Ioannem Emmanuelem R
gio cubiculo præfectum, virum singulari prudenti
ad Reges Castellæ legauit. Fuit hæc legatio Regib
admodum grata, matrimoniumque pactionibus ri
confirmatum. Isabela iunior solùm summa vi mat
monio resistebat. Partim namque ex dolore, quem
obitu Alfonsi perceperat, in ea ægritudine versabat
vt sanari vix posset: partim quòd bis nubere, parùm l
nestum iudicabat, adduci non poterat, vt in hoc mat
monio parentibus morem gereret. Sed tandem paren
monitis & precibus victa, & hominum religiosoru
orationibus inducta, qui illam admonebant, eo con
gio p

Emmanuelis Regis cum Castellanorum Regis filia pactæ nuptiæ.

io pacem & otium totius Hispaniæ confirmari, pa-
entibus obsecuta est. Interim dum ea, quæ ad Isabelæ
ı Portugaliam aduentum erant necessaria, paraban-
ır, Emmanuel negotium magnitudine clarum, sem-
ternaque gloria dignum suscepit. Quod vt rectius
plicari possit, est totius rei initium altius repetēdum.
ANNES hoc nomine primus, Portugaliæ Rex,
ui regnū, magna cum gloria, hostium incursione li-
rauit, & clarissimas victorias consequutus est, nè in
nectute quidem quidquam de studio gloriæ remisit.
aque maximam classem instruxit, qua Septā vrbem,
auritaniæ maximam, & opulentissimam, atque mu-
tissimā, in ora maritima Gaditani freti sitam expu-
auit. Inde fuit oblata occasio Lusitanis, qui in illius
bis præsidio constituti fuerant, armis latius euagan-
. Henricus deinde Ioannis filius, cuius in expugna-
ne Septæ virtus admodum clara fuerat, hoc institu-
n longius persequi voluit. Classes igitur ædificauit,
ibus Africæ littora, & eas Mauritaniæ regiones, quæ
ra fretum ad Austrum pertinent, infestas redderet.
inde, cupiditate incensus terras ignotas explorandi,
lit operam, vt ij, quos classibus præficiebat, multò lō-
s progrederentur. Quo studio factum est, vt partim
minum fortium industria, partim variæ tempesta-
euentu, non solùm bona pars Africæ, quæ ad AE-
opiam pertinebat, verùm & insulæ permultæ in O-
no sub Imperium Lusitaniæ subiungerentur. Quò
em terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant
gis longinquæ, maioraque in illis monstra versari
ebantur, eò magis animus Principis optimi flagra-
studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henri-
, vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissi-
. Neque tantùm elaborabat, vt nomē suum clarum
deret, quàm vt Christi religionem propagaret: ad
d nihil magis vtile fere putabat hac nauigatione, vt
set Christi nomen apud Barbaras nationes à situ no
disiunctissimas, ad omnium salutem prodi. Vt au-
id commodius efficeret, in ea Lusitaniæ parte, quā
Algar-

RES AFRICANAE ET INDICAE.

Henricus Ioānis Portugaliæ regis filius peregrinarum nauigationum author.

Nauigationes ad Austrū susceptæ.

Sagris oppidi situs. Algarbium appellant, in oppido Sagres nomine; quo abest à promõtorio sacro passuum quatuor milia, co sedit, vt indè classes mitteret, quæ viam in oras ad so orientem sitas aperirent. Nè autem, quò intẽdebat ar mus, omnino perueniret, fuit morte prohibitus. Ob autem anno à Christo nato, M.cccc.lx. cùm esset nat annos septem & sexaginta. Nullum autem filium re quit. Nec enim vxorem habuit, imò per omne vitę sp tium totius libidinis expers fuit. Illo mortuo, Rex A fonsus, Odoardi Regis, qui fuerat Henrici frater, filiu non potuit propter bella grauissima, quibus fuit exer tus, vltra id, quod fuerat Henrici opera lustratũ, classi explorare. Peruenit tãdem regnu m ad Ioannẽ Alfo *Aetheopia lustrata.* si filium, qui tanto studio, tantisq; sumptibus huic n gotio institit, vt nostrę classes illius auspicio maxim partẽ Aethiopiæ perlustrarent, eoq; peruenirent, qu viri doctissimi olim suspicati sunt, fieri nõ posse, vt qu quam penetraret. Neq; fuit cõtentus illius regionis c gnitione, quę ęquinoctiali circulo subiecta est (sic eni *Circulus æquinoctialis.* appellant Astrologi illum cælestis plagæ terminu qui signiferũ orbem in partes æquales diuidit: eò qu vbi Sol, eam cæli partem attingit, æquinoctium fiat) effecit, vt nostri longius prouecti, vltra illam reg nem, in qua ab extremo ex australi parte Solis conu sio fit, incognitas terras latissimè perlustrarent. I que fuit illis necesse, cùm essent à conspectu Septe trionis remotissimi, vt alia sydera in cælo notarent ptentrioni cõtraria, ad quæ cursum dirigerent. Sic a cùm illud certamen fuisset institutum, vt quilibet lium nauigationis longitudine superaret, & vl terminum, quem reliqui attigerant, perueniret; fact *Promontorium bonæ spei inuentum, eiusque latus.* est, vt inciderent in promontorium, quo nullum quam maius in terris apparuit. A parte namque, q spectat ad Occasum Solis, latus illius incipiens, in A strum adeò longo tractu procurrit, vt vltimus illius t minus ab æquinoctiali plaga gradus circiter trigi *Gradus quid.* quinque distet. Gradum appellãt Astrologi Latini centesimam & sexagesimam quamque partem earu

in q

quas omnes cæli atque terrarum plagas tribuunt.
ↄ æquinoctiali verò regione ad ſinum, ex quo promõ
rium inchoatur, Septentrionem verſus, quatuor cir-
er gradus interſunt. Hi triginta & nouem gradus ef-
iunt ſupra duo millia & ſeptingenta miliaria. Hæc
illius terræ, quæ promontorium efficit, longitudo.
ↄ Ortu verò latus illius multò longius eſt. In eo ve-
flectendo, noſtri eiuſmodi tempeſtatibus iactati &
lictati ſunt, vt ſæpenumerò omnem ſpem ſalutis ab-
rent. Quo factum eſt, vt Tormentoſum illud pro-
ntorium appellarent. Tormenta enim apud nos, eſt
m, quod tempeſtas aduerſa. Flexu promontorij hu-
explorato, reuerſi ſunt. Cùm autem Ioanni huius
montorij ſitum & longitudinem demonſtrarent,
ta lætitia affectus eſt, vt exiſtimaret, eſſe ſibi iam ad-
n in Indiam patefactum: & quaſi felicis euentus
urio cõmotus, promontorium illud, Bonę ſpei, no-
are iuſſit. Homines interim partim Hebræos, par-
Chriſtianos, quos induſtrios & ſagaces eſſe cogno-
it, Alexandriã miſit; qui indè in Aethiopiã, quæ ſu
Aegyptũ eſt, ſe cõferrent, & inde in Indiam nauiga
, vt qua ratione commodius ille curſus, poſt illum
montorij flexum, in Indiam confici poſſet, ab ho-
ibus peritis intelligerent. Claſſem præterea parare
t, qua poſſet iter illud, quod tanto opere explora-
ipiebat, haberi. Hos interim tantos Ioannis cona-
mors oppreſſit: qui tamen cum Regni patrimo-
, hanc etiam nauigationis explorandæ, imperij-
propagandi curam Emmanueli quaſi hæredita-
reliquit. Multi fuere ex illis, quos Emmanuel
nſilium adhibere conſuerat, qui eum ab ea co-
tione conarentur abducere. Dicebant enim, ſpem
rtam eſſe, pericula certa & ingentia: nauigatio-
ſore difficillimã, Indiamque eſſe à noſtris ſedibus
ima regionum longinquitate diſtantem: fierique
poſſe, vt tam immenſi laboris fructus damna, quę
t in tam periculoſo itinere facienda, compenſaret,
itaret præterea, ſibi cũ Aegypti Imperatore, quem
Sulta-

Exploratores in Aethiopiam, Aegyptũ et Indiam missi.

Nauigationis Indicæ difficultas.

Sultanum appellabant,qui plurimum in Oriente p
terat,esse dimicandum. Deinde si res ex animi sent
tia procederet,esse illi grauem inuidiam apud Chris
nos principes cum magno discrimine subeundam.
gloriam quæreret:satis magnam gloriam ex Africa
bello, si in id totis viribus incumbere vellet, parat
esse. Si vtilitatem sequeretur:vtilitates innumerabi
ex illis Aethiopiæ partibus, quas partim imperio su
iectas,partim fœdere deuinctas habebat, percipi po
Hæc & alia multa dicebantur à Consiliarijs, quæ ta
Regem ab instituto auertere minimè potuerunt. Vi
bat enim eiusmodi consilijs nunquam Henrici aut
annis mentem prohiberi potuisse,quò minus iter il
in fluctibus aperirent,ex quo tam multæ Lusitaniæ
bus vtilitates illatæ fuerant. Intelligebat præterea,c
dentiam esse comitem animi pusilli & angusti: sp
verò maximam perpetuò cum animi ingentis alt
dine atque singulari virtute coniunctam. Itaque r
luit fortium Principum exempla, quibus erat coni
ctissimns,imitari,quàm hominibus minus cautis,
niaque pericula metuentib. assentiri. Mouebatur p
terea augurio quodam à Ioannis mente & consilio
cto, quo illum viuens admonuerat, vt pro virt
insigni, quod regijs insignibus adiungeret, sphær
in qua sunt cælestis regionis circuli descripti, gesta
In quo quidem portendebat futurum,vt Emmanu
quem iam vt hæredem intuebatur,operâ incognit
dera,vltimęque Solis orientis & occidentis regione
nostrorum hominum cognitionem cum maximo
ctu,& nominis sempiterni gloria peruenirent. Po
mò ardens studium,quo tenebatur, Christianæ rel
nis amplificandæ, eum hominibus timidis auscul
nullo modo sinebat. Fernandum igitur Laurenti
virum impigrum, & authoritate non mediocri pr
tum,accersit,eique,vt classem, quàm celerrimè pc
ornet, & omnibus rebus instruat, præscribit. Vas
præterea Gamam, hominem nobilem, & singula
nimi robore præditum,cui multum fidebat,euoca

Indica nauigatio ab Emmanuele probata, et quare.

Vascus Gama,primus Indicæ classis præfectus.

, eiq́ue claſſis imperium tradit, & quid ab illo fieri
let, demonſtrat, multisq́ue verbis illum ad rem ſtre-
è atque prudenter agendam adhortatur. Suſcipit Ga
prouinciam, ſummasq́ue Regi gratias agit, atq; po
lat, vt illius frater Paulus Gama, quem propter inſi-
ı virtutẽ vnicè diligebat, illi ſocius aſſcribatur: qđ
k facillimè conceſſit. Fuit claſſis intra breue tempus
ıata, & inſtructa rebus omnibus, ad tam longam na
ationem neceſſarijs. Erat illa quidem exiguo nume
ıominum, propterea quòd magis Orientis explorã-
quàm expugnandi gratia tunc adornaretur. Quatu-
enim naues fuerunt, è quibus vna commeatu tan-
ı erat onuſta. Naui prætoriæ Vaſcus Gama præfe-
s erat; alteri verò Paulus Gama, tertię Nicolaus Coë
: quartæ verò, quæ commeatus ſupplementum con
ıebat, Gundiſſaluum Nonium præficiunt. Aberat
ſippone prope littus quatuor paſſuum millia tem-
m ſanè religioſum, & ſanctum, ab Henrico in hono
ı ſanctiſſimæ virginis ædificatum: quod poſtea alte
amplitudine & magnificentia, quod Emmanuel
coniunctum, in honorem eiuſdem diuæ virginis
ndamentis extruxit, nomen amiſit. In id Gama pri
illius diei, quo erat nauem conſcenſurus, ſe recepit,
octem cum religioſis hominibus, qui in ædib. tem-
coniunctis habitabant, in precibus & votis conſu-
ret. Sequenti die cùm multi, non illius tantũ gratia,
aliorum etiam, qui illi comites erant, cõueniſſent,
ab omnibus in ſcaphas deductus. Neq; ſolùm ho-
ıes religioſi: ſed reliqui omnes voce maxima cũ la-
ymis à Deo precabãtur, vt benè & proſperè illa tam
iculoſa nauigatio omnibus eueniret, & vniuerſi re
è geſta incolumes in patriam redirent. A multis ta
n interim is fletus atq; lamẽtatio fiebat, vt funus ef-
e viderẽtur. Sic enim dicebãt: En quò miſeros mor-
s prouexit cupiditas & ambitio? Potuítne grauius
plicium hominib. iſtis conſtitui, ſi in ſe ſceleſtũ ali-
od facinus admiſiſſent? Eſt enim illis immẽſi maris
gitudo peragrãda, fluctus immanes difficillima na-

Claßis Indica.

Vectores claſſem Indicam conſcendnnt.

 uigatio-

uigatione superandi, vitæ discrimen in locis infinit[is]
obeundum. Non fuit multò tolerabilius, in terra qu[o]
uis genere mortis absumi, quàm tam procul à patri[a]
marinis fluctib⁹ sepeliri? Hæc & alia multa in hanc se[n]
tentiam dicebant, cùm omnia multò tristiora finger[e]
præ metu cogerentur. Gama tamen, quamuis lachry[-]
mas suorum desiderio funderet, rei tamen benè geren[-]
dæ fiducia confirmatus, alacriter in nauem faustis o[-]
minibus conscendit, vij. Id. Iulij, anno à Christo nat[o]
M.CCCC.XCVII. Qui in littore cõsistebant, non pri[-]
us abscedere voluerunt, quàm naues vento secund[o]
plenissimis velis ab omnium conspectu remotæ sunt.

RES EVROPEAE

Emmanuelis Regis cũ Isabela nuptiæ.

Sintræ oppidi situs.

DVM HAEC geruntur, affertur Emmanueli nũciu[s]
omnia, quæ ad Isabelę matrimonium pertinebant, ess[e]
iam à Regibus Castellæ pro dignitate comparata. Itaq[ue]
Sintra, quod oppidum est ad radices Montis Lunæ s[i]
tum, vbi tunc se continebat, Eboram proficisci conte[n]
dit, eoq; multos homines primarios conuenire iube[t].
Isabela maior cũ Isabela iuniore illius filia Valentiar[n]
Alcantaræ, quæ est prope Portugaliæ confinia, simil[i]
ter venit. Fernandus Rex adesse non potuit, inualetu[di]
ne filij Ioannis impeditus, à quo tunc abesse, inhuma[-]
num reputabat. Sic enim erant inter virum & vxore[m]
officia dispertita, vt illa filiam deduceret, ille verò cu[m]
ægroto filio Salmanticæ remaneret. Sic tamen erat in[-]
ter eos constitutum, vt cũ primùm Ioanni meliuscu[le]
fuisset, Fernandus ad filiam cohonestandam se Vale[n]
tiam conferret. Cùm tamen nuptiarum dilatio maio[r]
esset, quàm Emmanuelis desiderium pati facilè posse[t],
scripsit ad Isabelam Reginam, se libentissimè, si ei co[m]
modum videretur, Valentiam profecturum, vt ibi vx[o]
rem acciperet. Consuluit regina virum per literas. Q[ui]
respondit, se eo tẽpore nõ posse à filio diuelli, eò, quò[d]
vita illius esset propter morbi grauitatẽ ad extremu[m]
discrimen adducta. Quòd si vellet Emmanuel Vale[n]
tiam ire, illius voluntati minimè repugnaret. Illum ta[-]
men admoneret, vt magnum comitatum vitaret, om[-]
niaq; maioris lætitiæ signa in aliud tempus differre[t].

Reg

Regina continuò Emmanueli scripsit, vt, cùm illi vide-
retur, eò contenderet. Is nullam moram interposuit,
quin Valentiam peteret. Hîc fuit Reginæ de morte fi-
lij nuncius allatus, quem illa taciturnitate compres-
sum tenuit, nè generum mœstitiæ suæ participem effi-
ceret. Id tamen diu Emmanuelem latere non potuit.
Itaq; postulauit à socru, vt antè, quàm ea fama ad aures
Isabelæ vxoris suæ perueniret, liceret sibi illam in Por-
tugaliam secum ducere. Sic igitur Eboram se contulit:
ibi tandem vxori mortem Ioannis indicauit. Quod il-
la tulit molestissimè. Ob huius Principis mortem om-
nis Hispania in luctu & squalore versata est, Castellæ
præsertim & Aragoniæ populi, eò, quòd viderent, om-
nem masculæ prolis spem Regibus esse sublatam. Non
enim alium filium marem habebant prçter Ioannem.
Is autem vxorem duxerat Margaritam, Maximiliani
Imper. filiam, qui superiorem Pannoniam, quam nũc
Austriam appellant, imperio continebat. Ea verò quo
tempore Ioannes obijt, vterum ferebat. Illa tamen te-
nuis spes, quam homines habere poterãt de Margaritç
partu, nè regnũ ad Principes externos perueniret, fuit
intra paucos dies abortu illius incisa. Sic factum est, vt
ius hæreditatis, quod Ioannes habebat, ad Isabelã soro-
rem perueniret. Omnes enim illa sorores ætate antece-
debat. Emmanuel interim nullo modo regni vigilãter
administrandi studium intermittebat. Operam igitur
eo tempore dedit, vt iura possessionum, & immunita-
tes populis sub certis conditionibus attributæ, & pro-
uinciarum, & vrbium, & oppidorum confinia perscri-
berentur, vt lites dirimi, & ciuitatum iura constitui, et
terminorum ratio cõstare posset. Huius anni fine, cùm
Regina iam grauida esset facta, Reges Olysipponẽ se
contulêre: ibi à Castellæ Regibus literas accepêre, qui-
bus nurus abortionem significabant, & admonebant,
vt in Castellam iter haberent, vt tanquam legitimi re-
gnorum hæredes à populis fidem acciperent. His lite-
ris Rex cùm videret illud iter sibi necessariò suscipi-
endum, concilium rursus indixit, in quo multas le-

Fernandi Catholici filius moritur.

Margaritæ Ioannis Principis vxoris abortus.

Annus nati Christi. 1498. *Emmanuelis iter in Castellam* ges, quæ videbantur esse salutares, instituit. Anno au tem sequēti, qui fuit à Christo nato. M. CCCC xcvii Kalen. Aprilis, Olysippone proficiscuntur, trecentis t tùm equitibus comitati. Id enim Reges Castellæ ab e postulârant, ne secum maximam turbam ducerent, v vitarentur dissidia, quæ inter Castellanos & Portuga lenses in huiusmodi Regum cōgressibus, leuissimis d causis excitari plerunque solent. In hoc tamen comit tu erant viri nobilissimi, inter quos fuit Georgius Ioa nis Regis filius, in quem tunc, quamuis puer esset, ocu los omnes vbique conijciebant, & specie filij commo ti, patris nomen grata prædicatione celebrabant. Iba autem omnes atrati, vt mœstitiam, quæ animos om nium propter obitum Principis Ioannis occupârat, h bitû lugubri demōstrarent. Regibus Castellæ fines in gressis obuiam prodijt Metimnæ Sidoniæ dux, atra v ste similiter indutus: qui, vbi primū illis appropinqua uit, ex equo desiliuit, eorumque manus osculatus es Idem faciebant reliqui Principes, & omnes, qui era vel nobilitate, vel dignitate præclari. In omnibus au tem ciuitatibus & oppidis, admirabilis hominum fr quentia, & celebritas illis occurrebat, & faustis acclam tionibus insitam, ex eorum aduentu lætitiam signif cabant, magnique sumptus ab hominibus, qui opibu & potentia præstabant, vbique eorum gratia fieban Cùm Toletum appropinquarēt, Fernādus vrbe egre sus, illi obuiam processit, & vtrumq; valdè amanter, v tantę necessitudinis ratio postulabat, amplexus est. A portam Principes ciuitatis illos expectabant, vt se ill rum subditos, & verbis, & demisso corporis habitu, reliquis signis in Hispania vsitatis indicarent. Indè, c iam aduesperasceret, sub aurea vmbella in tēplum d ducuntur: factaq; precatione, discedunt, & in Regia intendunt, in qua tanta lætitia fuerunt ab Isabela ex cepti, vt videretur omnem ex animo dolorem, quē e morte filij acceperat, eorum aduentu depulisse. Deinq cū Rex omnes nostros satis benignè alloqueretur, G orgium tamen multò honorificentius accepit. Non a

rem passi sunt Castellæ Reges, multos dies intermitti: operamq; dederunt, vt id sine cunctatione fieret, cuius gratia cōcilium Regni totius indixerant, & generum atque filiam euocârant. Die dominica, quæ secuta est, Emmanuel & Isabela in templum deducti sunt. Dux Metimnensis, cuius paulò antè mentio facta est, pedib⁹ ad Emmanuelis latus incedēs, habenam equi illius manu tenebat: à læua verò Friensis Dynasta simile officium Isabelæ iuniori præstabat. Hoc etiam modo magnus equitum Magister à dextera, Dux Albanus à læua, Fernandum & maiorem Isabelam deducebant. Archiepiscopus Toletanus rem diuinam singulari cærenonia atque sanctitate peregit. Religione ritè procurata, Fernandus & vxor assurgunt, ille generum, illa verò filiam manū apprehendit, & vtrumque in sellis in sublimi positis, & pulcherrimè instratis collocant, ipsique in alijs sellis ad eorum latera considunt. Ciuitatum procuratores in subsellijs ordine iam à multis ętatibus in Hispania recepto disponuntur. Principes, vt sortè cuique locus obuenerat, ita eum sine offensione cuiusquam occupant. Amicè namque Fernandus illos admonuerat, ne inter se de locorum dignitate contenderent. Se enim molestissimè laturum, si id, quod summa animorum consensione geri cupiebat, intempestiua dissensione turbaretur. Silentio deinde facto, vir quidam Iuris ciuilis eruditione præstans, qui dicendi peritus habebatur, assurgit, orationemque luculentam habuit, qua pacis commoda, Hispaniæ totiūs otium & tranquillitatem, incrementum imperij, & reliquas vtilitates, quæ ex ea Regnorum coniunctione sequi videbantur, exposuit. Hortatus est deinde Principes & ciuitates, vt Emmanuelem & Isabelam, quos Regum suorum hæredes esse videbant, certatim amarent, & colerent, summaque illis fide rebus in omnibus inseruirent, sperarentq;, eos, quos iam sciebant esse regijs virtutibus ornatissimos, similes futuros eorum Regum, quibus erant tempore à Deo constituto successuri. Deinde ad Emmanuelem & Isabelam conuersus, eos

Pompa regia Toleti.

Oratio Iurisconsulti ad Reges & Proceres Hispaniæ, in Principū inauguratione.

admonuit, vt cernerent animo, quod eis munus impo-
neretur. Eorum namque officium esse, consulere po-
pulis, tueri innocentiam, coercere improbitatem, dare
salutem, propulsare pericula, conseruare, & bonis om-
nibus amplificare Remp. Hæc vbi perorauit, quidam
sacrorum Antistes assurrexit, & librum, qui Euangelia
& sacrorum rationem continebat, explicuit, & in me-
dio illius Crucem auream imposuit: deinde cum libro
ad Principes hæredes accessit, eisque dixit, vt manibus
Crucem tangerent. Cùm deinde is verbis præiret, ipsi
sese sanctissimo iureiurando cōstrinxerunt, fore, vt iu-
ra populis administrarent, libertatem Reipub. conser-
uarent, omniumque saluti summa contentione pro-
spicerent. Hoc facto, magnus equitum Magister li-
brum è Patriarchæ manibus assumit, illumque tenens
iurat, se Emmanuelem & Isabelam pro veris & legiti-
mis suorum Regum heredibus habiturum, eorumque
imperio semper obedientem futurum, summaque fide
pro eorum amplitudine & dignitate pugnaturū. Dein-
de reliquos principes & ciuitatum legatos eodem iure-
iurando constrinxit. Tum omnes ordine ad Principes,
quibus fidem dederant, accedunt, eorumq; manus os-
culantur. Quod tamen Toletani ciues eo in loco face-
re noluerunt. Non erit autem abs re, explicare rationē
quamobrem Toletani officium illud tunc obire nolu-
erint, vt intelligi possit, quàm leuibus de causis plerun-
que soleant in populis, nisi malo nascenti prudente
fuerit occursum, turbulenta dissidia cōcitari. FVIT O-
LIM in Hispania inter Burgensem & Toletanam ciui-
tatem, quæ reliquis anteire videbantur, de dignitate
summa contentio, cùm Burgenses ciuitatem suam es-
se Castellæ metropolim constanter assererent: Toleta-
ni verò Hispaniæ principatum ad ciuitatem suam re-
uocarent. Neque lis vnquam dirimi potuit, nec vlla co-
ditione fieri, vt vna ciuitas alteri quidquā de iure suo
remitteret. Itaque periculum erat, nè, quoties Reges
concilium euocarent, ij, qui ciuitatis vtriusque nomi-
ne conuenerant, ad manus venirent. Alfonsus igitur
ho-

Emmanuel & Isabela Castellæ regno inaugurantur.

Toletanorum & Burgensiū vetus dissidium vndè ortū, & quomodo sopitū.

oc nomine vndecimus, cùm Compluti indictum cō
lium haberet, vt hanc controuersiam aliqua ratione
olleret, in omnium conuentu, antequam litis vlla
ientio fieret, inquit: Toletanos scio imperata liben-
ssimè facturos, loquuantur Burgenses. Hac Regis o-
tione conquieuêre, cùm vtrique se prælatos existi-
arent. Toletani quidem, quòd Rex ante omnes eo-
um nomine locutus esset: Burgenses verò, quòd pri-
i omnium per se sententiam dixissent. Hanc deinde
onsuetudinem Reges omnes Castellæ sequuti sunt,
uoties concilium est ab illis indictum. Alicuius tamē
ontentionis vitandæ gratia, noluêre Toletani in il-
 conuentu illud officium facere: sed postquam à
mplo discessum est, antequam Reges in ædes Archi-
iscopi, vbi paratum & instructum erat conuiuium,
eruenirent, in ipsa via, ad Emmanuelem & Isabelam
ppliciter adeuntes, eorum manus osculati sunt. Di-
nisso concilio, Fernandus Aragoniam cum vxore &
enero atque filia petere contendit, vt similiter, atq; in
gno Castellæ fecerat, illius regni fidem Principibus
bligaret. Iter autem ita fecerunt, vt quacunque perge
nt, effusa multitudo illis obuiam cum incredibili vo
ptatis significatione prodiret, multiq; Dynastæ, & ci
tates etiam permultæ, omnia, quæ ad victum & re-
um luxum erant necessaria, abundè subministrarēt.
æsaream tandem Augustam peruenêre Kalend. Iu-
ij. Fuerunt autem ab ea ciuitate cum admodum so-
nni prompa, immodicisque cæremonijs de more gē-
s illius excepti. Paucis deinde diebus ad quietem sum
is, statuit Fernandus, vt Cæsaraugustani, perinde at-
ue fecerant Castellani, sine vlla mora fidem Emma-
ueli & Isabelæ verbis conceptis obligarent. Negârunt
æsaraugustani, id sibi licere, antequam ciues Valen-
ni, & Barchinonenses, qui suarum ciuitatum iura
ierentur, eò conuenirent. Institit nihilo secius Fernā-
us, non esse cur illos expectarent, quos sciebant idem
fficium suo tempore atque loco præstituros. Neque
se illis in re minimè dubia cunctandum. Respon-

Castellanorum Regū in Aragoniam iter.

Cæsaraugusta Emmanueli fidem dare recusat, et quare.

dent, non esse rem adeò facilem, vt non magnam co[n]sultationem requireret. Sed de fide danda minime du[bi]bitare, sed de modo & conditione, qua erant fide[m] daturi. Ad eam autem deliberationem commodiu[s] habendam, opus esse sociorum aduentu, vt commu[ni]nis causa communi etiam consilio sustineri posset. Quod si vellet, vt ipsi statim fidem suam astringeren[t,] se id libenter facturos, ea tamen conditione, vt priu[s] Emmanuel & Isabela iurarent, fore, cùm primùm ve[ni]nirent in regni possessionem, vt iura & immunitate[s,] quæ Fernandus ipse Aragoniæ populis abstulerat, sin[e] vlla cunctatione restituerent. Respondet Fernandus se nulla conditione passurum, vt ea, quæ propter sum[]mam iniquitatem sublata fuerant, populis, qui illis ab[]utebantur ad innumerabiles iniurias, redderentur. I[n] his altercationibus fuêre tres menses cum non medio[]cri Regum offensione consumpti. Cùm verò mult[æ] causæ dissensionis intercederent, illa tamen potissi[]mùm Regum animos perculit, quòd dicerent Cæsar[]augustani, hoc iure semper Aragoniæ regnum fuisse, vt nunquam imperium fœminæ vllius acciperet. Q[uo]d si Rex sine prole virili decederet, esse populis liberum, euocato concilio eum Regem eligere, quem regno propter virtutem dignum iudicarent. Interim vero Cæsaraugustani de libertate soliciti, clanculum ar[]ma in certas domos comportare, vndique præsidia comparare, colloquia inter se de communibus rebu[s] habere: nihilque omninò prætermittere, quo ius su[]um modis omnibus retinerent. Sed omnes hos motu[s] sedauit Isabelæ iunioris partus. Octauo enim Kalend[as] Septembris peperit filium, cui fuit inditum nome[n] Michael. Huius nepotis exortu tanta fuit affectus læti[]tia Fernandus, vt contineri non posset, quin voce ma[]xima omnibus de nato Principe, Hispaniæ totius hæ[]rede, gratularetur. Sed, vt sunt res humanæ fluxæ & instabiles, summæque lætitiæ exitu tristissimo sæpe[]numerò concluduntur, illa summa Regum voluptas, illæ Principum gratulationes, & ciuium plausus in a[]cerbi[]

Isabelæ natus filius Michael.

issimum mœrorem subitò conuersi sunt. Isabela ique, antequam pareret, ægrotabat, & quò ma- appropinquabat partus, eò maiora signa imbecilli- ostendebat. Cùm verò filium enixa fuisset, tanta anguinis ex illa profluxit, vt vires eam omninò erent, vsque eò, dum extremum spiritum in com- u patris ederet. Eluxit autem in illa singulare pu- s, & probitatis, & prudentiæ, & religionis specimē, rum etiam virtutum in illo vltimo vitæ actu cla- significationem dedit, cùm ea diceret & testifica- r, quibus posset intelligi, eam parùm de hac misera , multum verò de illa sempiterna cogitare. Funus cum multis omnium lachrymis inductum. Em- nuel vbi funeri iusta persoluit, & ea, quæ fuerant mento legata, distribuit, à Fernando & Isabela ma cum dolore, vt in Portugaliam rediret, diuulsus Non potuit enim discessus ille absque fletus acerbi uatione fieri, cùm veniret illis in mētem, quali fi- uissent orbati, & Emmanuel in memoriam reuo- t, se vxorem omnibus virtutibus ornatissimam a- sse. Fuit autem à multis principibus in Portugaliā ie deductus. SED CVM esset in itinere, in oppi- nomine Aranda, quod Durius alluit, misit ad Ale- drum legatos, qui eum admonerent, vt rebus Eccle prospiceret. Nam mores esse profligatos, pietatis ium restinctum, flagitiorum licentiam solutam, anctissimas pretio indignissimis addici. In vrbe, e fuerat pietatis & sanctimoniæ domicilium, offi- am impudentiæ atque sceleris institui, Ecclesiamq; nanam insigni infamia flagrare, remque esse in ex- num penè discrimen adductam. Proinde se illum e & obsecrare, & per Christi sanguinem obtestari, et obuiam sceleri, resecaret libidinem, coerceret a- tiam, moresque laxos disciplina seueriore deuin- t, tantumque munus pro dignitate tueretur, & Rē- licam Christianam, quæ tantis vitiorum exemplis à studio pietatis auersa, pietatis exemplis ad offi- n reduceret. Legati fuere Rodericus Castrensis, En

Isabelæ Iu niorismors

Emmanue lis in Portugaliam reditus.

Emmanue lis ad Pontificē Max. legatio pro reformanda Ecclesia.

ricus Coutinus,& Fernandus Coutinus,viri clari
talibus orti,& prudentia non vulgari præditi. His
tem mandauit,vt hanc legationem cum Fernandi
gis legato communicarent,quem Fernandus, vt c
Emmanuele Cæſarauguſtæ conſtituerat, ea etian
cauſa erat Romam miſſurus. Vbi legatos miſit,ir
itineribus in Portugaliam rediјt,& Olyſipponem
uenit, tertio idus Octobris. Ibi per literas Fernanc
Iſabellæ certior factus eſt,Michaelem filium ſuū ſ
ma Caſtellæ & Aragoniæ conſenſione fuiſſe legiti
Principem,& regnorum illorum hæredem declar
fidemq; illi ab omnibus publicè datam.Rogabant
tem,vt idem in Portugalia fieret:id enim valdè ad
gnorum tranquillitatem pertinere. Emmanuel ig
anno ſequenti,qui fuit à Christo nato,M.cccc.xcix
eam rem ſine vlla mora peragendam,concilium in
xit.Omnes ſine vlla recuſatione cōueniunt. Is ab o
nibus poſtulat,vt fidem dent, ſe Michaeli ipſius vn
filio, tanquam ſucceſſori legitimo fore ſemper , p
quam ille ad regnum perueniret,obſequentes.Illi
uſquam fidem darent, ab eo poſtulârunt , vt nom
filij promitteret,idq; iuramento confirmaret, vt n
quam neque iuriſdictiones,neque vectigalium adi
niſtrationes,neque arcium præfecturæ ad Portuga
ditionem pertinentes,ſiue citra,ſiue vltra mare,ali
qui non eſſet naturâ Portugalenſis,vllo tempore ,
conditione mādarentur.Quod Emmanuel facilè co
ceſſit. Illi igitur fidem publicè abſenti Michaeli de
runt : & Emmanuel promiſſionis ſuæ fœdus prop
ipſius manu cōſignatum iuſſit,vt publico teſtimo
ad memoriam ſempiternam confirmaretur . Et h
quidem eo anno in Luſitania geſta ſunt. At legati,c
ab Emmanuele Romam miſſi fuerant , cùm primi
Romam peruenêre,omnem legationis rationem cu
Garſia Laſſo,Fernandi Regis legato, vti fuerant iu
communicant.Re itaque deliberata,omnes ad Pon
ficem adeunt, eumque Regum nomine ſuppliciter
rant,obſecrant,& obteſtantur,vt velit flagitiorum

Emmanuelis filius Michael Hiſpaniæ Portugaliæq; regnis inauguratur.

ANNVS à Christo nato,1499

Legationis Luſitaniæ apud Pontificem ſucceſſus.

lium pietatis studio & iudiciorum seueritate re-
uere. Neque semel hoc ab illo libera voce conten-
,sed sæpius instant & vrgent, & publico etiam te-
onio postulata consignant,vt esset omnibus testa-
nihil ab Hispaniæ regibus omissum fuisse, quod
bentis Ecclesiæ instaurationem pertineret. Quæ
em admonitio hunc fructum habuit, vt Pontifex
ceps non ita dissolutè Rempub. gerere videretur.
se autem tulit, admonitionem illam sibi non in-
um accidisse. Non post multos dies nuncium ad
nanuelem misit, cum donis ab illo solenni preca-
e consecratis. Dona autem fuerunt ensis & pileus.
onaEmmanuel grata voluntate prosequutus fuit,
ciumque muneribus ornatum dimisit, Pontifici-
p literas declarauit,se fore semper, vt eum religio
e admonebat,studio illius incensum. Hoc eodem
o,quinto Idus Iulij, Emmanuel primum nunciũ,
bus Indicis auspicio suo exploratis accepit. Quod
nadmodum gestum fuit, est ab initio repetendũ.
MA vbi primum soluit Olysippone, cursum ad
unatas insulas direxit: deindè Insulam, quàm ap-
int Sancti Iacobi, quæ respicit AEthiopiam, lu-
iit. Indè verò,vt in mandatis habebat, nauigatio-
Solis ortum versus instituit,donec terram conspi
s est,& ad eam continuò naues appellere iussit: in
numque sinum ingressus,vela contrahere,ancho-
ue dimittere præcepit. Nicolaum deindè Coëlium
t, vt ad oram illam propius accedens, exploraret,
sset aliquis fluuius, ad quem se aquandi gratia con
ent. Tres enim menses aduersis tempestatibus a-
ti, in illius oræ nauigatione consumpserant, & a-
inopia laborabant. Coelius vt fuerat iussus, lit-
illa perlustrans, in fauces fluminis incidit, cu-
quæ erant dulces, & riparum vestitus viridissimi.
od cùm Coelius Gamæ nunciâsset, is ad eam par-
vela continuò fieri iussit, vt omnes aquari atque
ari possent. Ibi Phocas ingentes, quarum magna
ia erat, ceperunt, & earum carnibus refecti sunt.

Pontificis Max. ad Emmanuelẽ nuncius & dona.

RES INDICAE.

Primus de India explorata nũcius.

Indicæ nauigationis descriptio.

Insula S. Iacobi.

Hoc

Hoc autem erat Gamæ institutum, vt quibuscunq;
ris insisteret, mores gentis & instituta perdisceret. Ii
dedit negotium certis hominibus, vt aliquem ex il
qui regionem eam colebant, vel astu, vel vi caperent
quo posset id, quod volebat, cognoscere. Fuerũt aut
ad illum perducti homines colorati, breui & crispo
pillo, quorum tamen linguam nemo ex illius com
tu, qui multas Aethiopiæ linguas nouerant, intelle
Fuêre tamen à Gama benignè accepti, atque vestiti
muneribus, quibus capiebantur, allecti, vt alios ad
stros perducerent. Munera fuêre tintinabula, & vi
globuli, & alia eiusmodi. Fuit deinde nostris cum
gente familiaritas instituta, cùm Aethiopes illi mu
supportarent ex illis fructibus, & carnibus, quas tel
suppeditabat, quæ ad victum erant valdè necessaria
illos nostri vestibus minimi pretij, & rebus leuissim
quas illi tamen plurimi faciebant, ornarẽt. Signis a
& nutibus, quid alterutri ab alteris fieri vellent, sign
cabant. Sed hanc consuetudinem vnius hominis ar
tia diremit. Qui cùm in eorum familiaritatem se pe
tùs immersisset, petijt à Gama, vt liceret sibi in illoru
intimas sedes penetrare. Deductus igitur ab eis, cùm
li in via phocam ingentem interfecissent, fuit illius
nibus satis opiparè & apparatè, vt illi quidẽ suspicab
tur, acceptus. Is cùm dapes appositas, quòd non esse
sui stomachi, fastidiret, se continuò in naues recip
voluit. Illi eum humanissimè prosequuntur. At is c
tus esse non poterat, an truderetur ad supplicium,
potius honoris gratia tanto comitatu septus duceret
Metus tamen omnia tristiora fingere cogebat. Itaq
vbi littori appropinquârunt, quasi vinctus traheret
opem magnis vocibus implorauit: nostri subsidio c
currerunt. Illi fugæ se repentè mandâruut. Gama cu
reliquis ducibus in terram descendit, vt facilius p
set solis ab æquinoctiali plaga discrimen in Astrolab
contemplari. At illi, qui fugerant, in sylua, vbi arma
posuerant (ignorabant enim quali animo nostri ad
oras accederent) se occultabant. Arma verò, quibus p
rimu

Familiaritas cũ Aethiopib. importunè dirempta.

Aethiopũ arma.

m vtebantur, erant cornua quædam acutissima s præfixa, quibus summa vi contortis, non leuius us infligebant, quàm si præacuta iacula coniecis- Ibi igitur cùm nostri in littore sine vlla periculi cione versarentur, illi ex latebris emersi prouolãt, nostros impetum faciũt, & multos conuulnerãt, quos Gama in pede vulnus accepit. Nostri se mul leriùs, quàm fuerant opinati, recipiunt. Ita factum t vnius hominis vesani temeritas aquationem illã stam redderet. Sinum illum nostri sanctæ Helenæ m nominant: fluuium verò eadem ratione Sancti bi nomine notandum existimârunt. Vt enim so- es dies cadebant, qui erant Diuorum memoriæ secrati, ita nostri nomina terris, & insulis, & flumi- is incognitis, quæ diebus illis primùm viderant, onebant. Anchoris indè solutis, iter Austrum ver- nstituunt, promontoriumque Bonæ spei superare endunt. In illo autem cursu valdè Gamæ virtus e- it. Fluctus erant immanissimi, tempestates perfri- e & aduersæ: tenebræ verò assiduæq; procellæ, cùm per in illa regione statis temporibus, quibus Sol Se- itrionalem plagam lustrat, valdè horribiles sint, at- pertimescendę; tum illis, qui nondum fuerant eos tus experti, tantum terroris inijciebant, vt omnem n salutis abijcerent. Naues enim ita iactabantur, nodò nubes contingere, rursus in imas profundi vo nes detrudi viderentur. Ad hoc malum accedebat, od vltra progredi nequibant. Demissis igitur velis, tis obsequi cogebantur, ita tamen, vt varios flexus ue reflexus inirent, ne retrò cederent, sed tempesta- aduersæ finem in fluctibus expectarent. Quoties ve- liquid laxamẽti dabatur, homines exanimati me- Gamam circunsistebant, illumque orabant & obse- bant, nè vellet se hominesq; illius fidei commissos horrendo genere mortis extingui. Fluctibus diu ugnari non posse: cederet tempestati, & classem, an- uam fluctibus mergeretur, in patriam reduci per- teret. Cùm is constanti animo postulata reijceret, multi

Pugna inter Lusitanos & Aethiopes.

Sinus S. Helenæ.

S. Iacobi fluuius.

Gamæ virtus.

Insidiæ Gamæ structæ.

multi de nece illius coniurationem habuerunt. Id cu Gama Pauli fratris indicio cognouisset, insidias su mma vigilantia declinauit, & vincula magistris inie ipseque per se summi magistri munus obiuit. Tand cùm multis diebus hanc tempestatis atq; perfidię m lem inuicto animo pertulisset, tẽpestas cõmutata & ipse cum reliquis ducibus ad finẽ promontorij p uenit, quod omnes, xx. die Nouembris cum incredi

Extremorũ Africæ litorum descriptio.

lætitia flectere incæperunt. Arbitrabantur enim, eó perato, nihil sibi impedimento futurum, quo mi eò, quò tendebant, felicissimè peruenirent. Ita verò uigabant, vt nunquam à terra procul abscederẽt, & i us situm & fertilitatem cum iucunditate percipere Videbant enim ingentes syluas, & densa nemora, & cudum & armẽtorum greges innumerabiles, & ho num etiam multitudinem, qui passim vagabant Sunt autem homines, colore & specie illis simill

Mores incolarum Sinus S. Helenæ.

qui in Sinu S. Helenæ visi fuerant. Cùm loquunt singultire videntur: nudi ambulant, pudenda lign vaginis includunt: fistulis vtuntur, quas non adm absurdè modulantur. Tuguria sibi ex lateribus s adustis, aut è terra faciunt, quæ culmis deinde atq; gestis glebis contegunt. In promontorij illius latitu ne superanda nostri quinque dies posuerunt. xxv. Nouembris promontorium superant, atq; ad Sept triones cursum inflectunt. Ab vltimo promontorij xu, qui ad orientem spectat, abest sinus, quem no

S. Blasij aquatio.

Sancti Blasij aquationem appellant. cc. & xx. passu milia. Tellus est fertilis: nutrit elephantos ingentes quàm plurimos boues valdè opimos, quibus inc clitellas imponunt, eisq; pro iumentis vtuntur. In timo sinu est parua quædam insula, ad quam nostr

Phocarum feritas.

quandi gratia naues appulerunt. Ibi phocarum ar ta conspexêre admirãda quadam multitudine. In q bus inerat tanta feritas & truculentia, vt in homines ruerent. Aues etiam eo in loco visæ sunt, quas inco

Sotilicarij aues.

appellant Sotilicarios, pares anserib. magnitudine: p mis minimè vestiuntur, alas habent similes alis vesp

til

num: volare nequeunt, sed explicatis alarum mē-
nis,cursum celeritate summà conficiunt.Indè,car-
is emptis, & aquatione facta, nostri profectisunt.
auo die Decembris subita quædam tempestas illos
ementer exterruit,& à terrę cōspectu procul abstra
Sedata verò tempestate, rursus ad terram propius
dunt. Cùm enim nondum esset nostris in illis re-
ibus nauigandi ratio penitùs explorata, minimè
m videbatur, à terra longius abduci. Vident autē
ias insulas,quæ paulò longius,cc.xxx.passuum mi
s aberant ab eo loco, vbi vltimam aquationem fe-
nt. Erant autem amœnissimæ, arbores altissimæ,
a viridissima,pecora innumerabilia,quæ passim va
antur. Erat summa tranquillitas, pelagus profun-
n,ita,vt sine periculo possent ad terram accedere,&
lis esset,cum iucunditate perspicere.Sic omnem il-
oram legentes x.Ianuarij die insequentis anni,ma
m hominum & mulierum multitudinem in terra
mbulare conspiciunt.Erant oēs colore subnigro,vt
qui, quos in oris illis viderant, corpore procero, &
ie liberali. Hic Gama proras ad terram flectere iu-
Misit deinde virum linguarum peritissimum, qui
nine illius, gentis Rectorem honorificè salutaret,
munera deferret. Fuit nūcius liberaliter acceptus,
um muneribus illis, q̄ tellus ferebat, dimissus. Hæc
s erat reliquis humanior,& lautius vitam institue-
:brachia armillis æneis ornabat, & capita similiter
eo cultu amiciebat. Viri pugiones gestabant cū ma-
brijs stanneis non admodum inscitè fabrefactis:va-
æ aūt erant ex ebore. Hîc reliquit Gama duos exu-
qui mores & cultum gentis exactè perdiscerent. E-
t enim in ea classe decem homines capite damnati,
bus fuerat ea lege vita cōcessa,vt quibuscunq; in lo-
à Gama relicti fuissent,regiones lustrarēt,hominū-
e mores & instituta cognoscerent. Indè profecti,de-
na quinta die Ianuarij ad fauces ingentis fluuij per-
nêre,cuius ripas vndique arbores fructibus onustæ
fusis latè frondibus opacabant: tellus erat herbida,

Insulæ quædā par uæ, sed amœnissimæ.

Gamæ nuncius ad ignotā Africæ gētem.

Flumen bonorum signorum.

&

& amœna. Hic iactis anchoris constitêre, vt sequen
die (Sol enim iam præcipitabat) terræ cultum diliger
ter inspicerent. Manè verò conspiciunt multos hom
nes eiusdem propè coloris & cultus, lintribus inuect
ad naues tendere. Qui simul atque ad eas accesserun
sine vlla fraudis suspicione conscenderunt, fuerunt
à nostris cibo atq; potu liberaliter accepti. Linguam
men eorum nemo ex nostris quiuit intelligere. Nut
bus tantùm, quidquid exprimere volebant, signific
bant. Post tres dies venêre quatuor viri regionis illi
principes, vt Gamam salutarent, & classem nostram
derent. Erant autem hi paulò elegantius culti: quos G
ma appositis epulis inuitauit, & vestibus sericis orn
uit: quibus illi non mediocri lætitia se affectos esse d
monstrârunt. Sed nec ab illis intelligi quidquā potui
per quod nostri possent, quàm longè ab India, aut qu
propè essent, aliqua ratione suspicari. Vnus tamen m
lè Arabicè dixit, ad regionem, vndè paucis illis diebu
venerat, naues eiusmodi formæ atque magnitudini
qua nostras esse conspiciebat, frequenter appelli, qu
quidem nō erat ita magno interuallo ab eo portu di
iuncta. Nostri cùm id audirent, in spem venerunt, f
re, vt intra breue temporis spacium Indiam aspicer
Id monuit Gamam, vt illi fluuio, bonorum signoru
nomen imponeret. Hîc autem columnam lapidea
in ipsius fluminis ripa collocauit, in qua erat Crux
Emmanuelis insignibus incisa. Hoc autem faciebat
portubus, quos ad Christiani nominis gloriam, &
Regis clarissimi monimenta diutius conseruanda, n
gis opportunos iudicabat, & ad eam rem multæ col
næ eiusmodi fuerant nauibus illis impositæ. Terra v
rò illa, statuit, vt nomine Sancti Raphaelis insignis
set. Hîc duos reliquit ex illis, quos diximus vitam e
lio redemisse. Hîc postquàm naues refecit, & infirm
curauit, sexto Kalen. Martij anchoras moliri, antenn
erigi, velaq; fieri iubet. Kalendis autem Martij consp
ciuntur à nostris quatuor insulæ, non ita lato mari à
inuicem distantes. Ex vna illarum Coëlius septem n
uig

Barbarorū ad Gamā legatio.

Columna lapidea ad ripam fluminis bonorū signorū erigitur.

Terra S. Raphaelis.

Insulæ 4. inter quas Mozābiq;

gia plenis velis inuecta, ad nostros accedere conspitus est. Qui illis vehebantur, cùm prætoriam nauem vexillo, quod erat in summo malo alligatum, cognoscerent, ad eam proras detorquent, propiusque fa-, magno clamore sublato, nostros Arabicè salutant. i Gama Coëlium, quòd nauis illius esset aliarum inima, præcedere iubet, & ad eam insulam cursum rigere, vndè nauigia soluisse conspexerat. Præit sen-n Coëlius, & fundo prius diligenter explorato, reliæ paulatim subsequuntur. Nauigia interim nostras ues circumsistunt, & tibiarum concentu & alijs muis instrumentis nostros oblectant, èisque de aduen-in illas oras maxima voce gratulantur. Homines tem erant colorati, specie liberali præditi, vestibus mbycinis ornati: longissimis linteis auro intertex-& arctè compressis, vt spiris multifariam circumctis caput obtegerent, ornabantur. Erant præterea uncis gladijs accincti, parmasque brachijs insertas stabant. Nostras naues ingressi, nostros Arabicè saant. Qui linguam probè tenebant, benignè responnt. Gama dapes apponi iubet. Illi conuiuium non ernantur. Dum comedunt & bibunt, sciscitatur de s Gama, quod esset illius insulæ nomen, quæ gentis io & cultus, & quod iter indè in Indiam esset hadum. Respondent, insulæ nomen esse Mozzambie: gentē esse simulachris deditā, magnam tamē insupartem à mercatorib. Saracenis habitari, esse verò iln sub imperio Regis Quiloæ, qui illi rectorem præerat hominē autoritate insigni præditū: emporium aliud celebrius in regionib. illis reperiri. Indè enim ues in Arabiam, in Indiā, in multas præterea orbis arum partes nauigare, & ex omnib. illis merces inmerabiles in eàm conuehi. Præterea dicūt esse quān in ea ora regionem, quam nostri fuerant prætersti, quæ Zofala nominaretur, & auro plurimū abunret. Postremò quantum ab ea insula Calecutium diret, exponunt. Hoc audito, nostri manus in cælum dere, summas Deo gratias agere, seque maxima ex

Rex Quiloæ.

Zofala auriferare-gio.

Insulæ Mazzambiquensis situs.

parte laboribus perfunctos arbitrari. Insula est illa i regione, quam appellabant olim Aegesimbam. Dista enim ab æquinoctiali plaga decem & sex gradib. Au strum versus. Incolæ sunt nigri: tellus propter palude est parum salubris. Domos extruunt è terra, quas co gestis paleis integunt. Propter tamen opportunitate commercij, naues vndiq; ad illam rei gerendæ grat commeabant. Arabes tunc plurimũ in ea opibus & p tentia florebant. Hi myoparonibus paruis vtebantu eisq; ferreis, clauis minimè reuinctis, sed palis teretib per foramina vice clauorum adactis, Compages ve nauium funibus è palmarum folijs factis obturaban

Palmarũ arborum descriptio.

Palmas aũt appellant arbores altissimas, folijs longis mis & acutissimis hirsuras, patulis frondibus circun quaq; diffusis vmbram gratissimam efficientes. nuc ferunt ingentis magnitudinis, quas nostri Cocos n minant. Vtebantur in nauigãdo normis nauiculari quas nautę Acus appellant. Quarũ formã propter ec qui à maritimis regionib. semoti sunt, haud alienu arbitror explicare. VASCVLVM est è ligno factũ, p

Acus siue pixidis nauticæ descriptio.

num atq; rotundum, altitudine duorũ aut triũ digi rum. In medio habet stylum præfixũ, in summo pr acutum, aliquantò breuiorẽ, quàm sit vasculi ipsius titudo. Regula deinde è ferro solertissimè facta, ten & angusta ad vasculi modũ dimensa; ita tamen, vt metri ipsius vasculi longitudinem nõ exæquet, indu tur. Styli verò cuspis per medium huius regulæ, qu est inferiùs excauatum & fastigiatũ, superiùs immi ita eam suspensam, paribusq; momentis libratã co net, vt vtrinq; angulos pares efficiat. Operculo dei vitreo ænea virgula circundata firmato, nè possit re la excuti, & aliqua ex parte labare, cõtegitur. Cùm rò magnetis ea natura sit, vt non modò ferrum a trahat, verumetiam vna illius pars ad Septentrione spiret, altera in Austum propendeat, naturamq; su cum ferro communicet: efficitur, vt, cùm regulæ hu caput ad eam magnetis partem, quæ spectat ad Sept triones, applicatum, attrituque illius extersum fue

eand

eandem in se vim concipiat: & cùm ita suspensa extiterit, vt mobiliter in varias partes impelli possit, semper in Septentriones insita propensione referatur. Sic autem fiebat, vt nautæ hoc instrumento moniti, quãuis in profundo pelago versarentur, & cælum esset nubilum, & caliginosum, possent tamen ad Septentrionis rationem cursum dirigere. Hanc autem regulam quia ad acus similitudinem proximè accedebat, acum nauicularia appellabãt. Deinde cùm facillimum sit, humanis ingenijs addere semper aliquid ad ea, quæ sũt solerter inuenta, aliam normæ rationem excogitârũt, qua possent exactius, quem cursum in nauigando tenerent, ratione perspicere. E virgulis enim ferreis figuram efficiunt lateribus paribus, angulis imparibus, in rhombi speciem deformatam. Huic vnam ex parte superiore, alteram ex inferiore chartam orbiculatam adglutinant. Magnetis autem adiuncta vi, sic figuram hanc temperant, vt vnus ex acutis angulis Septentrionem, alter Austrum respiciat: ex obtusis verò vnus ad ortum Solis, alter ad Occasum spectet. Diametri autẽ orbis huius longitudo figuræ longitudinem non excedit. Habet autem orbis hic in medio æneum vmbilicum affixum, ad eam formam factum, qua diximus regulæ medium fabricatum fuisse. Per vmbilicum illud igitur styli cuspis immissa, orbem hunc suspensum cõtinet, qui non modò regulæ illius, de qua diximus, vice fungitur, sed omnes ventorum regiones, quorum flatibus nauis impellitur, in conspectu proponit. In charta namq; superiore Septentrio, & Auster, & Oriẽs, & Occidens, & interiectæ inter hos terminos regiones exactissimè describuntur. Norma ad hunc modũ constituta, hoc restabat incommodi, quòd opus erat, quoties nauis fluctibus agitata, vt fieri necesse est, in puppim, aut proram, aut in alterutrum latus inclinaret, vt illa in profundo subsidens adhæresceret, neq; motu libero in Septentriones dirigi posset. Nè autẽ hoc eueniret, fuit solertissimè excogitatum. Nam vas ipsum paulò infrà labrũ circulo æneo arctè constringitur. Vtrin-

Instrumenti alterius nautici descriptio.

que autem ab eo circulo virgula calybea ducta, in foramen alterius circuli maioris & exterioris, modico interuallo ab interiore distātis, immittitur. Virgulæ verò binæ ita sunt æquales & oppositæ, vt si ex vtraq; vna & perpetua fieret, circularis illius spatij diametrum contineret. Exterior autem circulus circa duas illas virgulas quasi circum axem versatur. Rursus ab exteriore circulo aliæ binæ virgulæ pari interuallo ad ambitum alueoli cuiusdam orbiculati, intra quem hæc machinatio continetur, simili ratione perducuntur. Ita sunt autem hæ virgulæ exteriores interiorib. ex aduerso constitutæ, vt si duæ tantum ex illis quatuor directę fierent, sese ad angulos rectos intersecarent. Cùm verò machinatio ex inferiore parte ænea & ponderosa sit, neq; fundum attingat vllum, ita vndique pellitur, vt medium locum teneat. Et cùm pensilis & mobilis existat, pondere suo nixa ea ratione consistit, vt quamuis maximi fluctus nauem iactēt, ipsa semper ad libellam directa permaneat. Sic autem fit, vt nihil interueniat, quod normam ab eo motu, quo in Septentriones fertur, impedire queat. His normis solebant vti iam illo tempore Arabes illi, & chartis præterea, quibus maritimarum regionum situs, secundum descriptas in illis lineas explorate cognoscerent. Quadrātibus etiam, Solis varias conuersiones, & quantum quæq; regio ab æquinoctiali circulo distaret, obseruabant. Tam multis denique erant ad nauigandum artibus instructi, vt nō multum Lusitanis nautis de rerum maritimarum scientia & vsu concederent. Cum nostris autem ideò iucundè fabulabantur, quòd crederent eos esse Mahumetanos, ex illis, qui Mauritaniam tenebant. Illos autem Gama muneribus affectos, cum donis, quæ ad insulæ rectorem, illius nomine ferrent, dimisit. Nomen autem rectoris erat Zacoeia. Hic cùm à suis intellexisset, qua humanitate fuerant à nostris accepti, muneraque sibi missa conspexit, ad officium suum pertinere existimauit, nostros inuisere. Itaq; se continuò vestib. ornauit, quæ erant aureis distinctæ florib⁹, gladiumq;

Arabū in nauigando solertia.

Zacoeiæ Mazzambiquensis rectoris humanitas.

accin-

ccinxit gemmis fulgentem, & eodem etiam gemma-
um ſplendore cultum pugionem. Armatorum præ-
erea hominum caterua cinctus, in naues ire perrexit.
nterim verò tibiarum & tympanorum concentibus
mnia perſtrepebant. Gama antequam ille nauibus
ppropinquaret, ægrotos ab omnium conſpectu remo
eri, & ſanos atque valẽtes armari more noſtro iubet,
in ſummo nauis tabulato conſiſtere. Is enim erat,
ui nullam fidem Saracenis habendam cenſeret, ſed
iſſimulanter omnes inſidias, quę fieri ab illis poſſent,
ræcauendas exiſtimaret. Ad latus deinde nauis ac-
eſſit, vt Zacoeiam venientem exciperet. Conſcendit
le cum ſuis: Gamam ſalutat. Ille viciſſim eum perbe-
ignè complectitur. Aſſidunt omnes, & iucundiſſimè
ermocinantur. Gama dapes apponi, & vinum infun-
i iubet. Illi verò ſatis hilari fronte comedunt, nec vl-
Mahumetis ſuperſtitione impediuntur, quò minùs
ocula libenter exhauriant. Quærit deinde Zacoeia de *Gamæ cũ*
oſtris, an eſſent Mauri, an Turcæ. non enim dubita- *Zacoeia*
at, quin Mahumetis ſectam ſequerentur. Deinde qui- *colloquiũ.*
us armis in prælijs vti ſolerent. Poſtremò, an habe-
ent aliquot legis Mahumetanæ libros. Se namq; illos
benter eſſe viſurum. Gama reſpondit, ſe ex vltima So
s occidentis regione ad eas oras acceſſiſſe: noſtros ar-
is illis vti, quibus homines, qui eum ſepiebant, te-
os animaduertebat. Vti præterea tormentis illis, quę
idebat, quibus non hominum tantùm acies profliga-
, verùm & arces munitiſſimæ diſturbari atque diſijci
oſſent. Libros autem legis, quam obſeruabant, ſe li-
enter oſtenſurum, poſtquam aliquot dies à labore
onquieſceret. Sibi eſſe iter in Indiam. Proinde illum
rare, vt ſibi daret aliquot homines nauigandi peritos,
uorum ductu poſſet Calecutium peruenire. Quod
faceret, operam ſe daturum, nè vnquam illum colla-
beneficij pœniteret. Id Zacoeia ſe facturum polli-
etur. Poſtridiè verò Gamam inuiſit, duoſque ma-
iſtros adduxit, cum quibus Gama certo auri pondere
epactus eſt, vt eum Calecutium perducerent. Hoc in-

terim tempore donis vltrò citroque missis, sic videbatur esse familiaritas constituta, vt nihil interuenire posse crederetur, quod eam turbaret. Sed accidit, vt Zacoeia perciperet, Gamam & comites illius Christianos esse. Quo audito, omnis illa amicitia fuit in acerbum odium conuersa. Cœpit igitur continuò insidias machinari, exitiumque moliri, omnibusque modis excogitare, qua ratione posset naues aut capere, aut incendere. Nostris interim omnia malignè præberi, pretium augeri, seditiones præterea ab incolis contra nostros temerè concitari. Postremò vnus ex magistris, quos Zacoeia adduxerat, Gamæ insidias à Zacoeia cōparatas indicauit. Alter enim in terram reuersus, nunquam se rursus in nostrorum conspectum dare voluerat. Accessit, quòd cùm aliqui ex nostris aquatum atque lignatum abfuissent, septem nauigia in illos inuecta sunt, quibus vt subsidio occurrerent nostri, impetum in illa faciunt, eaque frequentibus pilis disijciunt. Quo facto nostri se confestim in Insulam, quæ indè aberat quatuor passuum millia, conferunt. Indè aliam Insulam nomine Quiloam petunt. Sed cum vento deficiente progredi non possent, aduersa quædam tempestas eos retrocedere compulit. Eandemque igitur Insulam rursus petunt, in quam se insidiarum metu contulerant. Illuc accurrit Arabs quidam cum paruo filio, Gamamque obsecrauit, vt illos in nauem reciperet, vt possent in aliquem locum descendere, vndè facilius Mecham, quæ erat illius patria, reuerteretur. Quæsiuit ab illo Gama, quam artem coleret: Nauticam respondit. Hoc audito, illum libentissimè recepit, duobusque illis magistris se cursum posse conficere putauit. Abduxerat præterea per vim in seditione quadam, quæ fuerat à Mozambiquensibus contra nostros excitata, Paulus Gama hominem, vt videbatur, minimè nauticæ artis imperitum. Eo verò tempore nostris non erant nisi tantùm tres naues. Quarta enim, consumpto iam omni commeatu, fuerat iussu Gamæ multis antè dieb. incensa. Indè igitur cùm pri-

Insidiæ Christianis à Zacoeia structæ.

Quiloa Insula.

mum

rum secundus ventus flare cœpit, anchoris solutis ve-
faciunt, & Quiloam contendunt: eò tamen naues
pellere non potuerunt, vel ventis ab Insula repulsi,
el cursus errore decepti, vel Mozambiquensis magi-
ri, qui de eorum interitu cogitare cœpit, fraudib⁹ in
lium cursum deducti. Ab eodem autē magistro mo-
iti sunt, vt Mombazam se conferrent. Quod vt facili-
s persuaderet, fingebat magnam illius ciuitatis partē
Christianis habitari, nec vllum locum magis oppor-
unum curandis atque reficiendis ægrotis posse reperi-
i. Iam eo tempore bona pars eorum, qui cum Gama
onscenderant, varijs morbis consumpta fuerat, &
qui euaserant, erant graui inualetudine debilitati. Est
autem vrbs illa sita intra sinum quendam in rupe præ-
elsa & edita. Fluctus cùm se ab introitu sinus incitāt,
n aduersam frontem vrbis incurrunt. Indè deducti,
ntrorsus penetrant, & vtrumque latus vrbis alluunt,
ta, vt peninsulam efficiant. Habebat autem in portu
vrbs arcem munitissimam, armis & telis, varijsque tor-
mentis refertam, firmissimisque præsidijs, atque singu
ari vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, &
oleribus, & frugibus, & pecorum & armentorum gre-
gibus, & aquis dulcibus. Vtitur præterea mira cæli tem
perie. Homines viuunt admodùm lautè, & domos mo
re nostro ædificant, tectoriaque varijs coloribus depi-
cta parietibus inducunt. Huc igitur Gama se ea mente
contulit, vt aliquot diebus in portu consisteret, vsque
eò, dum ægrotos recentibus terræ fructibus recrearet.
Vix anchoras nautæ demiserant, cùm cernunt actua-
riam ad prætoriam nauem accedere. In ea veheban-
tur centum homines Turcarum more vestiti, & gla-
dijs & scutis armati, inter quos, quatuor specie digni-
tatis, & cultu corporis excellere videbantur. Cùm o-
mnes vellent in nauem ascendere, Gama omnes a-
scensu prohibuit, præter illos quatuor, quos tamen ar-
ma prius deponere iussit, Illi nauē ingressi, Ducis pru-
dentiam laudant, quòd non sineret homines ignotos
ad se cum armis venire. Cùm eos Gama liberaliter

Mozambiquensis nauarchi dolus.

Mombazæ ciuitatis situs.

Mombazēsis ad Gamam legatio.

Gamæ prudentia.

inuitaret, epulati sunt, multisq; amoris signis nostros ad se allicere contendunt. Aiunt postremo, Mombazę Regem factum fuisse illis proximis diebus de illorum aduentu certiorem, esseque amicitiæ cum illis iungendæ cupidissimum. Gama similiter responsum dedit egregiæ voluntatis & officij plenissimum. Postridiè misit Rex nuncios, qui Gamam nomine illius salutarent, muneraque deferrent, ad reficiendos ex iactatione milites accommodata. Aiunt deindè, regionem illam esse opulentissimam, earumq; rerum omnium plenissimam, quarũ gratia multi in Indiam nauigabant. Regem adeò esse in illos voluntate propensum, vt nihil esset tam difficile, quod non se eorum gratia facturum polliceretur. Proindè Gamam orare, vt propius vrbem accederet, & in intimum portus sinum penetraret, vt posset à Rege, qui eum inuisere cupiebat, facilius conueniri. Quod se Gama facturum ostendit, & quasi voluntatis suæ obsides, duos ex illis exulib⁹, de quibus suprà dictum est, ad Regem misit. Rex læta & hilari fronte exules accepit, imperauitq; domesticis suis, vt illis vrbis situm & pulchritudinem demonstrarent. Vbi verò reuersi sunt, Rex multa aromatũ genera, quæ ex India deportari solent, illis ostentat, & quantulum visum est, donat, vt Gamæ monstrare possent, & admonere, quantò esset vtilius apud Regem amicum rem gerere, quàm vitam tam periculosæ nauigationi committere. Cum his mandatis redeunt exules in classem. Gama mirificè lætatus est, & postridiè anchoras tolli iubet, & naues propè vrbem constitui. Cùm verò illius nauis æstus incitati vi celeriùs, quàm commodum esset, inueheretur, timens ille, nè in vadum incideret, in quo posset affictari, vela contrahere, & anchoras demittere confestim iussit, idemque vt in reliquis nauibus sine vlla mora fieret, imperauit. Quo facto Mozambiquenses gubernatores metu repentino perculsi, se præcipites in mare deijciunt, & ad lintres quasdam, quæ non procul aberant, nando confugiunt. Cùm enim viderent tam præter eorum opinionem ancho-

iaci, suspicati sunt, esse iam factum proditionis in-
ium. Vt enim statim compertum est, Mombazæ
k per eos, quos tanquam nuncios frequenter in na-
mittebat, cum illis pactus fuerat, vt nostros in lo-
n inducerent, vbi naues vel allidi, vel capi facillimè
ssent. At Gama magnis vocibus ad eos, qui in lintri-
erant, inclamauit, vt sibi suos gubernatores redde-
t: at illi clamores illius aspernati, gubernatores in
am exposuerunt. Hìc Gama cùm & coniectura, &
uo etiam Arabis gubernatoris indicio, & multis
terea signis perspexisset, è quanto periculo fuisset
ilio diuino liberatus, manus in cælum sustulit.
t deinde homines magno cum silentio scaphis &
ribus submittebat, qui securibus anchoralia nocte
ciderent. Quod nisi fuisset à nostris singulari Gā-
industria vigilatum, & insidijs scelerati illius Re-
occursum, nostri in summum vitæ discrimen in-
issent. Indè post duos dies (citius enim se expedire
potuerunt) vela faciunt, & cursum Melindem ver-
nstituunt. In via nauem Saracenorum capiunt, ex
ous Gama quatuordecim tantùm vinctos habere
uit, reliquos autem missos fecit. Cùm verò intelle-
et, vnum ex illis esse illorum patronum, qui præ se
ninis authoritate grauis speciem ferebat, multa de
quæsiuit: ad quæ omnia, vt vir prudens, verè &
sideratè respondit, & de institutæ nauigationis ra-
e sapienter admonuit. NAVES ad hunc mo-
n nauigantes, die, qua exsurrectio Christi in om-
Christiana Republica cum ingenti lætitia celebra-
Melindem appulsæ sunt. Vrbs est in planitie sita.
gitur autem vndique multiplici hortorum viridi-
Abundat multis arboribus, in primis autem citre-
alis, è quarum floribus odores suauissimi admo-
n longè diffunduntur. Regio est fertilis & opima,
ue gregibus tantùm, sed omni genere animanti-
, quæ venatu & aucupio ad cibum capi solent, ab-
at. Aedes sunt è quadro lapide constructæ, tecto-
& cœnaculis, & laquearibus eleganter ornatæ.

Insidiæ Mōbazensis regis in Christianos detectæ.

Nauis Saracenorum capta.

Melindis vrbis situs et regionis mores.

Gens colit simulachra deorum, quos peculiari supe-
stitione sanctos habet, homines sunt atro colore, capi-
lo crispo, habitu tamen corporis non deformi. Capi-
gestant spiris lintearum vestium multiplicibus inu-
luta. Reliquum corpus vmbilico tenus nudum reli-
quunt. Indè verò vestes quasdam sericas, aut bomb-
cinas ad media crura demittunt. Vtuntur in bello gl-
dijs aduncis, & parmis, & hastis, & arcubus, & sagitt-
Opinione virtutis militaris incredibiliter efferuntu-
Statio naualis non est vrbi propinqua: est enim ora r-
pibus cincta, & procellis atque tempestatibus freque-
ter obnoxia. Id coegit Gamam in anchoris paulò lo-
giùs ab vrbe consistere. Cùm verò Saracenus, quē G-
ma ceperat, intellexisset, illum propter Mombazæ pe-
culum Regi Melindensi diffidere, vt se ad Regem m-
teret, animumque illius exploraret, hortatus est. Di-
prætcrea esse in illo portu quatuor naues ex India,
ctores autem Christianos esse ex illis, qui Indiam
colunt, qui fortasse, rebus iam ex animi sententia
Gamæ ad Melindensem Regē nuncius. stis, domum redire properarent. Horum autem co-
tatu nauigationem fore multò faciliorem. Gama
fidem illi non habebat, animaduertens tamen qu-
paruo periculo illa salutis via tentaretur, hominem
paruula quadam insula vrbi opposita constitui iu-
qui indè lintre sibi ex vrbe missa transuectus, ad reg-
deducitur, eique mores nostræ gentis laudat, hum-
tatem atque fidem extollit: ducem cum reliquis om-
bus amicitiam illius vehementer expetere: valde
ad dignitatem suam pertinere confirmat, homini-
nostris amicitiæ fœdere coniungi. Rex erat gra-
admodum natu, & miti clementique natura prędi-
Misit igitur ex suis domesticis, qui Gamam nom-
Melindensis ad Gamam cum muneribus nuncij. illius salutarent, muneraque deferrent ex ijs, qu-
victum erant necessaria, arietes nempe, & fructu-
varia genera. Gama vicissim eum donis alijs rem-
rauit, & in eo pugnauit, nè vllo humanitatis offici-
eo vinceretur. Deinde naues propius terram cons-
iubet, & Christianos Indos appellat, qui ex nostro

ctu voluptatem incredibilem perceperunt, eosque multis rebus admonuerunt, quæ valdè ad salutis curiam & nauigationis securitatem pertinebant. Rex valdè cuperet naues nostras aspicere, id morbo ne senio præpeditus assequi non potuit. Filius, qui vice illius imperium administrabat, ad naues ma- hominum nobilium caterua stipatus accessit. E- autem regio cultu satis eleganter indutus. Omnia in illius comitatu tibiarum concentu, & tympa- um vocibus personabant. Gama vt illum honori- ntius exciperet, in scapham descendit. At is vix ad ham peruenerat, cùm saltu se in illam coniecit, & issimè Gamam, quasi hominem vetusta consue- ine, & familiaritate coniunctum amplexatus est. entes deinde iucundissimè fabulantur. In omni au- sermone Princeps ille non hominis barbari spe- en dabat, sed ingenium & prudentiam eo loco ham præ se ferebat. Gamam autem cum admira- ne quadam intuebatur, & nauium formam consi- abat: & multis signis, quàm benè esset in nostros matus, ostendebat. Tum Gama Saracenos omnes, s ceperat, illi donauit: quod quidem ille in loco eficij ingentis accepit. A Gama deinde postulauit, atrem illius inuisere dignaretur, se interim filios s obsides in nauibus relicturum. Negauit Gama id licere. Flagitauit deinde, vt saltem duos ex suo co- atu secum abire permitteret. Quod facilè impetra- Postridie Gama propius vrbem, scapha inuectus, essit, vt vrbis pulchritudinem perspiceret. Vbi rur- illum Princeps inuisit, nullumque officium præ- nisit quo posset voluntatem in nostros egregiam nificare. Postremò optimum gubernatorem illi cessit, qui erat ex ea Indiæ parte, quam fluuius In- interfluit, oriundus. Accepit deinde à Gama fi- n, vt cum rediret in Portugaliam, eò transiret. Vel- amq; se legatum in Portugaliam mittere, vt ami- am cum Rege clarissimo, fœdere sanctissimo con- naret. SOLVIT indè Gama x. Kalend. Maij

Indi Christiani Melinde reperti.

Melindensis Regis filius Gamam inuisit.

Quan-

Gamæ reliqua in Indiam vsq; nauigatio.

Quanquam autem nostri Orientem versus nauiga-rent, cursum tamen ad Septentrionem inflectebant. Intra paucos autem dies, regionem circulo æquino-ctiali subiectam peragrant, atq; rursus sydera, quæ tam multos menses latuerant, cum voluptate conspiciunt: Vrsam maiorem & minorem, & Orionæ, & reliqua quæ circa polum Arcticum exiguum orbem confici-unt, oculis vsurpant. Pelagus deinde maximum, cuius intimo recessu Septentrionem versus multæ Aethio-piæ, & Arabiæ, & Caramaniæ partes alluuntur, tem-pestate admodum secunda transmittunt. Tandem

Lusitanorũ in Indiam aduentus.

xiij. Kal. Iunij terram editam & excelsam contuentur, quam gubernator propter offusam caliginem non a-gnouit. Post duos autem dies, montes Calecutio vici-nos aspexit. Itaque ad Gamam accurrens, tam fau-nuncij præmium flagitauit. Quod ille non modò c-mulatè præstitit, verùm Deo summas gratias egit, vinctos è vinculis expeditos in gratiam recepit: tan-que lætitia affectus est, vt videretur iam fructus lab-rum omnium, quos in tam longa & difficili nauiga-tione pertulerat, excepisse. Eodem die nostri in loc-qui aberat Calecutio duo passuum milia, constité-Eos multi continuò lembi circunsistunt. Multa qu-runt, multa etiam respondere cogũtur. In primis p-contatur ab illis Gama per interpretes, vbi Rex co-tempore contineret. Deinde vnum exulem in vrbe-

Nuncius à Gama Calecutium missus.

misit. Vix exul terram attigerat, cùm innumerabi-turba confluit, vt hominem habitu & cultu prorsus gnoto conspiciat, & interroget, vnde venerit, quæ patria sit, quid quærat, aut qua tempestate delatus eas oras accesserit. Sed nec is eos intelligebat, nec linguam illius nouerant. Is autem circunfusa mul-tudine oppressus, quasi in salo fluctuabat, & modò hanc, modò in illam partem iactabatur, donec casu duos mercatores Tunete oriundos impulsus fuit. cùm ex habitũ Hispanum esse cognouissent, admi-sunt. Vnus ex illis, Monzaida nomine, eum Hispa-verbis interrogat, ex qua Hispaniæ regione esset.

P

ugalia respondit. Quo audito, Monzaida domum
n inuitat, & cibo potuque reficit: docetque sibi
e magnum cum Portugalensibus vsum eo tempo-
uo Ioannes Rex Tunetem suos mittebat, vt indè
rtarent multa, q̃ erant ad armamentaria illius val
ecessaria: in quibus rebus comparandis se egregiã
operam dedisse. Postulatque, vt se ad Nauarchum
icat. Itaque pergunt ambo continuò in nauim.
zaida Gamam Hispanicè salutat: Gama vicissim
n benignè accipit. Multis inde verbis vltrò citro-
habitis, Gamam de multis rebus admonuit, & ad
ia, quæ ille quærebat, ita respondit, vt facilè pos-
ntelligi, illum & prudentem & curiosum esse. Po-
iò dixit, si quid esset, in quo opera sua vti Gama
t, se officio probi viri minimè defuturum. Osten-
ræterea fore, vt aduentus nostrorum esset Cale-
Regi gratissimus. Illum namque valdè gentium
narum commercio delectari. Nam quamuis im-
m illius esset latum, & multi Reges illi parérent,
tamen illius magis portorijs, quàm fructuum ve-
libus contineri. Postridie Gama duos ex suo co-
u cum Monzaida ad Regem misit, qui quidem
npore in oppido nomine Pandarane, quod indè
t duo passuum millia, consedebat. Illi postquam
ssi fuêre, dicunt Portugaliæ Regem fama dignita
amplitudinis illius, quæ per orbem terrarum la-
gabatur, commotum, eò vnum ex suis ducibus
e, qui cum illo sempiternum amicitiæ fœdus no
illius percuteret, fidemque daret, se gratia illius
ia, quæ is vellet, libentissimè facturum. Ipsum-
ucem à Rege petere, vt faciat sibi potestatem ad
adeundi. Respondit Rex, sibi valdè gratum esse
ani ducis aduentum, neque se vllo modo com-
rum, vt voluntatem in se clarissimi Regis asper-
ur. Seque operam daturum, vt breui à Duce no-
onueniri posset. interim verò illum admonebat,
daranem versus classem deduci iuberet. Portum
illum, in quo consistebat, esse eo anni tempore
valdè

Monzaida Tunetensis mercator ad Gamã proficiscitur.

Gamæ ad Regẽ Calecutiensem legatio.

Pandarane opp.

Regis ad legatos respõsio.

valdè periculosum & infestum. Vt autem id comm
dius fieri posset, ad illum, gubernatorem maris ill
valdè peritum misit. Deinde post aliquot dies venit
Gamam vir quidam primarius, qui ius illi genti di
Catualis. bat. Appellant illi hunc magistratum, Catualem. H
autem miserat Rex, vt ad se Gamam honorificen
Gama ad Calecutij Regē proficiscitur. simè deduceret. Gama classi Paulum Gamam fratr
suum interim præfecit, eidemque & Nicolao Co
imperauit, vt si quid sibi secùs eueniret, quàm con
dum esset, de illo curam abijcerent, & in patriam c
tinuò cum nauigationis exploratæ nūcio remeare
nec enim conuenire, vt dum ei frustra opem aff
contenderent, omnes occumberent, & tanti lab
fructus interiret: se non posse Regis illius congres
vitare, si facere vellet id, quod sibi ab Emmanuele
scriptum fuerat. Nec se periculum vitæ defugere, d
modò morte sua posset eam, quam debebat, ope
& Regi, & Reip. nauare. Nè autem naues sine præs
necessario remanerent, duodecim tantum hominē
Pōpa, qua Gama deductus est. bi comites adiunxit. Cùm verò primùm terram
git, fuit Catualis iussu lectica sublatus: Catualis
lectica ferebatur, reliqui pedibus iter faciebant. Ma
turba nobilium hominum, quos illi Naires appell
Naires, Indorum nobiles. eos vndique sepiebant. Deinde peruentum est ad
pidum, vnde, postquam commodè pransi sunt, len
ad eam rem paratos ingrediuntur, secundoq; flun
nauigantes, ad locum perueniunt, in quo magna
minum multitudo eos cum alijs lecticis expecta
Indè fuerunt nostri à Catuale in templum apud
Templum magnificū. sanctissimum deducti: quod quidem Gama, eò q
audierat, bonam partem regionis illius ab homin
Christianis habitari, esse Christianorum arbitr
est. Confirmauit autem magis illam opinionem
templi magnificentia, & ædium amplitudo, mu
signa rerum, quæ non multum à nostrorum tem
rum religione abhorrere in principio videbantur
templi ostium ingressis occurrunt quatuor viri à
te ad vmbilicum nudi, deinde ad genua vestibus b

cinis accincti. Quilibet eorum terna fila à dextro hu
ro ad sinistrum latus demissa, & sub brachio sinis-
o complicata gestabat. Hi nostros aquis lustralibus
ergunt: porrigunt deinde cuilibet pulueres è ligno
timi odoris contuso, quibus frontes consignarent.
mpli parietes erant multis imaginibus depictis or-
i. In medio templi erat sacellum editum, forma ro-
ndum, ad quod per multos gradus ascendebatur. O-
um erat ex ære factum, & valdè angustum. Intra sa-
lum erat signum in aduerso pariete locatum, cuius
mam nostri propter loci obscuritatem aspicere ne-
iuerunt. Erat enim locus ita ab omni solis radio se-
sus, vt vix aliquis malignæ lucis splendor in eum
etraret. Nostris autem aditus in illud minimè con-
sus fuit: solis enim æditiuis atque sacerdotibus pate-
. At illi quatuor æditui propius accedentes, digito
imaginem intento, bis Mariam inclamant. Catua-
cum reliquis, qui eum sequebantur, se repentè in
ram proni manibus extensis abijciunt. Deindè sur-
nt, & more suo precationem peragunt. Nostri sus-
ati sunt, opem sanctißimæ Virginis implorari, ge-
busq; flexis, pacem à Deo exposcunt; Virginemque
i matrē more nostris vsitato venerantur. Indè pro-
ti, aliud eadē magnificentia templū adeunt, atq; tan-
in Regias ædes tendunt. Tanta porrò hominū mul-
udò conueniebat, vt nisi Naires, qui nostros armati
instructi præcedebant & sequebantur, viam distri-
s gladijs aperuissent, nostris aditus ad Regem patere
nimè potuisset. Interim omnia tibiarum sonitu, &
barum clangore perstrepebant. Postquam ad regiæ
tibulum peruentum est, Dynastæ, quos illi Caima-
appellant, Gamæ obuiam prodiêre. At vbi domui,
qua rex eum expectabat, appropinquauit, homo
ndis natu, bombycina veste ab humeris ad talos v-
e demissa cultus, ex ea domo egressus, Gamam com-
xus est. Is erat Brachmanarū magister, plurimumq;
ad Regem authoritate poterat. Reliquis autem pri-
i intromißis, ipse postremò cū Gama, quem dextera
tene-

Maria ab Indis sacrificis inclamata.

Caimaes, Regis Calecutij Dynastæ.

tenebat, subsequutus fuit. Domus erat satis ampla, sel-
las complures è ligno, singulari opere factas, pariet-
bus coniunctas habebat, ita tamen, vt aliæ super alia
ad theatri similitudinem extarent & eminerent. Pau-
mentum erat sericis vestibus instratum: similiter &
parietes aulæis sericis auro intertextis obducti. Rex i
Regis Calecutiensis ornatus, & statura. lecto pulcherrimè ornato & instrato decumbebat, &
pileum bombycinum auro atq; gemmis distinctu
capite gestabat: vesteque bombycina, multis aureis f
bulis secundum pectus stricta, tegebatur. Ex auribu
ingentis pretij monilia pendebant. Ex annulis manu
atque pedum eximius gemmarum fulgor emicaba
Rex erat procero corpore, & facie liberali, & qui faci
maiestatem Regiam specie repræsentaret. Gama illu
more nostro vt Regem salutauit. Ille Gamam ad
propius accedere iussit, atque vt in sella proxima sed
ret, præcepit. Reliquis deinde Lusitanis, vt sederen
imperauit. Aquam deinde ad lauandas & refrigera
das manus afferri, variosque fructus importari iussi
vt nostri possent a labore atq; lassitudine recreari. P
stremò Gamam de legatione, quam ad illum nomi
Regis Emmanuelis afferebat, diligenter inquirit. N
gauit Gama moris esse Lusitanorum, Regis sui ma
data, quæ erant solis Regibus exponenda, in homin
turba proferre. Proinde si vellet, vt is officio suo fu
geretur, conuentum illum vitaret, & cum paucis, qu
bus arcana sua credere soleret, eum audiret. Rex vt p
stulato satisfaceret, illum in aliud cubiculum mu
pulchrius ornatū secedere iussit, & eum continuò cu
magistro Brachmanarum, & paucis admodum pr
Gamæ ad Calecutensem Regē oratio. terea sequutus est. Tunc Gama orationem habuit, c
ius hæc summa fuit. Emmanuelem Portugaliæ R
gem esse principem virtute & dignitate præcellente
rerumque maritimarum cupidum, & studio multa c
gnoscendi flagrantem. Sic autem esse animatum,
arbitraretur, esse se cum Regibus, qui dignitate & a
plitudine multum excellerent, fœdere coniunctu
Nihil enim esse ad voluntates conglutinandas fin

lit

udine virtutis efficacius: maximè verò id in Regibus
parere, quorum dignitas proximè ad diuinam ac-
deret. Proinde cùm sæpiùs accepisset de Indiæ ma-
itudine, & simul ex fama, quæ per orbem terrarum
mma cum admiratione hominum volitaret, intelle-
set, imperium Calecutij esse latissimum, Regemque
us nō magis opibus & imperio, quàm Regiæ digni-
is amplitudine florentem; desiderio amicitiæ illius
grare cœpisse. Ea verò cupiditate ductum misisse,
i nomine illius à Calecutij Rege postularet, vt fœdus
amicitiam illius tanti faceret, quãti ille voluntatem
sius esset facturus, si cum illo amicitiam firmare vel-
. Præterea se non dubitare, præter dignitatem fœde-
illius, fore, vt multiplex vtilitas ex ea coniunctione
iusque regno & imperio proueniret. Habere autem
literas Emmanuelis, quibus certus esse posset, ea, quę
illo dicebantur, esse verissima. Ad hæc Rex paucis
spondit, sibi tam excellentis Principis coniunctionē
e gratissimam, omniaque se libenter esse facturum,
ibus posset intelligi, se Regem Emmanuelem in lo-
fratris habiturum. Hæc vbi dixit, Catuali negotium
dit, vt Gamam domum, in qua erat diuersaturus, sta
n deduceret, & reliquos etiam apud hospites colloca
. Gama triduo se domi continuit. Sed antequam ea,
quæ sequuta deinde sunt, exponam, non erit alie-
num, de regionis illius situ, et de gen-
tium moribus & institu-
tis pauca dicere.

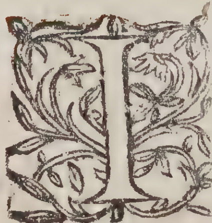
Regis ad Gamam responsum

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER SECVNDVS.

Indiæ descriptio.

NDIA EST omnis regio, quæ ab Occasu, Paropamissadarum, & Arachosiæ, & Gedrosiæ finibus terminatur: ab Ortu verò cum Sinarum extremis limitibus coniungitur. A Septentrione autem Imao monte, qui est pars Caucasi, definitur: ab Austro, Oceano Indico alluitur. Ea tamen in duas partes diuiditur. Vna est intra Gangem, quę ijs ex occasu finibus, qui dicti sunt, incipiens, ad Gangem vsque protenditur. Altera, quæ vltra Gangem ad Sinarũ fines excurrit. Nostri tamen angustius interdum Indiæ nomen vsurpant. Appellant enim Indiam, omnẽ regionẽ, quæ duobus maximis fluuijs, Indo atq; Gange, continetur. Hæc autem vniuersa regio. Indostam ab accolis appellatur. Indus ab Occasu, Ganges ab Ortu fluit: vterque pari propemodum à Septentrione interuallo ab Imao exoritur. Indè autem præcipites magno impetu feruntur, varijsq; flexibus multas regiones interfluunt, multisque fluminibus vndique in illos influentibus augentur, vsque adeò, vt cùm prope Ocea-

India duplex.

Indostam.

um sunt, naues valdè magnas aluei profunditate su-
incant. Vterque autem cùm in Oceanum influit, in-
entem sinum efficit. Indè terra in Austrum magna
atij longinquitate procurrit, ita tamen, vt aliquando
nibus arctiùs angustetur, aliquando rursus laxata li-
eriùs dilatetur. In promontorium tandem, quem In-
i appellant Comorim, desinit: in cuius fine angulus *Comorim*
utus efficitur. Patet autem hæc regio ab ostio Indi *promonto-*
uminis vsque ad dicti promontorij finem in longitu *rium.*
inem circiter D CCCC. passum milia. Latitudo in- *Indiæ ma-*
r ostia horũ fluminum duorum, est circiter D C C. *gnitudo.*
illia passuum, quæ deinde paulatim angustatur. Pro-
ontorij angulus extremus, qui, vt dictum est, ad Au-
rum spectat, ex Septentrionali parte ab æquinoctiali
gione circiter septem distat: quod spatium quadrin-
nta & nonaginta passuum millia conficit. Oras au-
m maritimas huius regionis, siue quæ ad Occasum,
ue quæ ad Ortũ pertinent, quas Oceanus alluit, mul-
& variæ nationes incolunt. Illam tamen regionem,
æ ad Occasum Solis spectat, eo tempore, quo nostri
illas oras appulsi sunt, maxima ex parte gens, quam
alabares appellant, occupabat. Eam verò multi Re- *Malaba-*
li possidebant: quibus tamen omnibus fermè Cale- *res populi.*
tij Rex imperitabat, & tributa ab omnibus exigebat.
eque tamẽ tantum regionis amplitudine, quantum
rtorijs opes suas auxerat. Erat enim tunc illud em-
rium Indiæ celeberrimum, ad quod mercatores vn-
que confluebant. Abundabat regio multis merci-
s, partim natiuis, partim ex varijs regionibus impor- *Indorum*
is. Gens est falsorum deorum superstitione miserri- *religio.*
è conflictata. Templa habent quamplurima. Maxi-
o in honore habent sacerdotes, quos appellant Bra-
manas, penes quos arbitrantur esse rerum diuina-
m & humanarum scientiam. Reges nulli fiunt, qui
n sint prius eorum disciplinis imbuti. Tempore bel- *Brachma-*
ecurè possunt Brachmanæ vltrò citroque commea- *næ, & eo-*
Inexpiabile namque scelus existimatur, illos secus, *rum fides*
am postulat opinio sanctitatis, attingere. Terna fila *ac studia.*

 ab hu-

ab humero dextero in latus finiſtrum gerunt, vt deſignēt trinam in natura diuina rationem. Credunt Deū in ſpecie humana latentem terras luſtrauiſſe, vt humanum genus à peſte ſempiterna redimeret. Hæc quidem, vt veriſimile eſt, à Chriſtianis antiquiſſimis acceperunt. Artes Mathematicas & Philoſophiam colunt. Religionem ſingulari artificio ſimulant, & in ſpecie fictæ pietatis fraudes inſignes in omni vita ſuſcipiunt. Reliqui Malabares eorum doctrinis inſtituti, portenta venerantur. Vndecimo Kalend. Septembris ſacrum ſolenne fit, in quo pueri arcubus armati, in ſodales per ludum ſagittas leuiſſimas emittunt. Deinde ij, qui ætate magis prouecti ſunt, ſimiliter tela conijciunt, quibus multi grauiſsimè ſauciati moriuntur. Cum ijs, qui ad hunc modum è vita diſcedunt, præclarè actum putant. Hos enim cenſent in cælum, vt cum dijs æuum exigant, immigrare. Multa ſunt apud illos anniuerſaria ſacra, in quibus quidam varijs ſibi modis in maximo hominum conuentu & celebritate vitam exhauriunt. Annum à Septembri menſe inchoant, ſed diem certum, vnde menſem incipiant, non habent. Aſtrologos & augures primùm conſulunt, & ab hora quam illi fauſtam atque felicem fore prænunciant, anni principium auſpicantur. Qui iam decimum quintum annum exceſsêre, faciem eo die inuoluunt, & oculos obtegunt, ne quidquam aſpiciant. Deindè à pueris in fana deducuntur, in quibus varia deorum ſigna ſunt. Ibi detractis oculorum inuolucris, aſpectum in res oppoſitas repentè cōijciunt. Quod ſi ſimulachrum Dei illius, quem præcipuè colunt, ante res alias contuentur, illum annum ſibi fauſtum fore confidunt. Nobilibus ſunt interdicta matrimonia, ne quidquam ſit illis impedimento, quò minus perpetuò ſe in armis exerceant. Habet autem quilibet eorum amicas ordinis eiuſdem complures. Nefas enim eſt illis, mulieri quæ non fuerit nobilis, commiſceri. Similiter & illæ tot amatores habent, quot habere volunt, dummodo nobiles ſint. Nulla eſt inter illos æmulatio: ſed alij

Sacrum ſolenne Indorum.

Initiū anni apud Indos.

Superſtitioſa diuinādi ratio.

Nobilium mores.

lijs per vices sine vllo dissidio aut obtrectatione succedunt. Si verò aliquis mulieri coniungitur, quæ nobilis non sit, aliorum nobilium gladijs conciditur. Similiter & mulieres, quæ eam legem transiliunt, idem supplicium subeunt. Testamento filios hæredes non instituunt, eò, quòd ignorent, an sint ab illis progeniti. Eorum autem loco sororum filios sibi hæredes asciscunt. Regum stipendio nutriuntur, & prò eorum statu intrepidè sese in quoduis vitæ discrimen inijciunt. Vmbilico tenus nudi ambulant. Indè vsque ad tibias demissis vestibus integuntur. Armis in bello vti non possunt; antequam Reges, apud quos sacramento dicunt, eos militaribus ornamentis afficiant. A pueris arma tractare condiscunt: magistros, à quibus militarem disciplinam accepêre, summa obseruantia colunt atque venerantur. Sunt in armis strenui, plurimumque celeritate valent. Si vir ignobilis eos attingit, nobilitatem contaminari, genusque pollui censent, & tam insignem iniuriam illata cæde miseris hominibus, qui in eos inciderunt, vlciscuntur. Idcircò qui nobiles non sunt, quoties iter faciunt, voces edere coguntur. Nobiles verò cùm eos aduentare ex vocibus illorum præsentiunt, eos deflectere de via iubent: & sic fit, vt ignobiles mortis, nobiles maculæ sempiternæ periculum depellant. Illic neque nobilitatem obscurari flagitijs, neque generis obscuritatem illustrari virtutibus concessum est: sed omnibus est illa conditio necessariò subeunda, in qua maiores illorum versati sunt. Artificum genera ita sunt distincta, vt non sit inter dissimiles vllum ius connubij. Nec enim licet sartoris filijs sutoris filias ducere; neque aliam artem, nisi eam, qua pater illius victum comparauit, addiscere: & sic in reliquis artibus summo studio retinendis, eadem à maioribus tradita disciplina conseruatur. Est genus deuotionis, quo inter se alij alijs interdum fœdere coniunguntur, quo se execratione deuinciunt, si vno per iniuriam occiso, reliqui omnes non in illo vindicando mortem oppetierint.

Artificum distinctio.

 rint.

Dira soda litas. rint. Hac ratione fit, vt non modò cùm Reges interi- muntur, sed cùm socij vita priuantur, ij, qui superstites sunt, humanitatis obliti, in gladios irruant, per omnes flammas currant, nullisque armatorum præsidijs ex- terreri possint, quò minus necem ijs, qui socios interfe- cerunt, afferre conentur, vsque eò, dum ipsi varijs cædi- bus absumantur. *Scriptura Indorum & chartæ* In scribendo neque charta vtuntur, neque papyro, sed stylo in folijs arborum sylueſtrium, quas propter nonnullam similitudinem palmas appel- lant, literas exarant. *Historiæ* Multorum verò seculorum memo- riam libris ad hunc modum factis diutissimè conser- uant. Multa eiusmodi folia ita præcidunt, vt omnia longitudine paria sint: in quibus annales & res histo- ria dignas literis mandant. Foliorum verò extremita- tes perforant: ijs autem compingendis duo ligna com- planata, & ad eum modum perforata coniungunt. Ti- folijs ordine compositis, & lignis intrinsecus adiectis, vtrinque per foramina funiculos immittunt, & omni- complicant, & arctè deuinciunt: & quod, post ita com- pactum volumen, funiculorum vtrinque superfluit, circa illud inuoluunt, & illud nodis astringunt. Quo- ties autem legere volunt, nodos laxant, & folia rursu explicant. Multa dici præterea possunt de eorum mo- ribus, quæ tamen ad alia necessariò properantibus o- mittenda sunt. *Calecutij situs.* Calecutium est in medio fermè illiu- oræ, quam paulò antè descripsimus, non procul à ma- ri situm. Portus, vbi naues tutò possint consistere, no- est vrbi cōiunctus. Vrbs ipsa ingens est. Aedes nō sun- continuæ, sed discretæ, magnisque hortis & viridarij- latissimum spatium occupant. Aedes Regiæ solùm e- lapide structæ sunt; reliquis per leges minimè licet æd- ficare magnificè, quamuis ditissimi sunt. Tellus est fer- tilis & abundans rebus omnibus, quę ad victum requ- runtur. Rex eo tempore omnibus illius regionis reg- bus & potentia & opibus antecellebat. Hic erat Calec- tij status eo tempore, quo nostri eò peruenerūt. *Alterum Gamæ cū* Gam- post triduum ad Regem deductus à Catuale fuit: lite- rasque dedit, quas afferebat cum muneribus. Rex mu- ne-

era contemnere visus est. Gama dixit, non esse miran Calecutiẽ-
um, illa munera non esse maiestate illius dignissima, si Rege col-
ropterea quòd Emmanueli exploratum esse minimè loquium.
otuisset, nauigationem illam adeò felicem fore. Præ-
erea nullum se munus ad illum clarius & amplius de-
erre potuisse tanti Regis amicitia. Si verò vtilitatem
pectaret, reputaret animo, quanta posset vtilitas ab eo
ercipi, si singulis annis ingentes è Portugalia naues
n regnum illius mercibus valdè preciosis onustæ per-
enirent. Petijt deindè, nè literas, quas à rege Emma-
uele deferebat, cum Saracenis communicaret, sed alijs
nterpretibus vteretur. Iam enim indicio Monzaidæ
ompertum habebat, eos illi pestem atque perniciem
nachinari. Lectis & explicatis à Monzaida literis, Rex
Gamam dimisit, illumq; admonuit, vt contra Sarace-
norum fraudes se summa vigilantia muniret. Gama Saraceno-
ummas illi gratias ob consilium dedit: ab eoque di- rũ in Chri-
gressus domum redijt eo animo, vt, cùm primùm pos- stianos cõ-
set, se in naues reciperet. Saraceni interim colloqui in- iuratio.
er se: de nostrorum pernicie coniurare: domesticos &
amiliares Regis adire, fatigare precibus, corrumpere
donis, & obtestari, nè fidem maleficis hominibus adhi-
berent, Gamam esse piratam immanem & truculen-
um, & in omnibus oris, in quas hospitaliter admissus
uisset, impressa latrocinij sui vestigia reliquisse. Per
mercaturæ speciem, regionem exploratum venisse, vt
postea eam posset damnis quamplurimis afficere. Par-
uum illum ignem esse, qui si non statim extinguere-
ur, fieri posse, vt illius incendio regnum illud confla-
graret. Hæc & alia eiusmodi Regis auribus inculcabãt.
Partim enim Christiani nominis odio, partim metu,
nè nostrorum in illas regiones aduentu illi pelleren-
ur, vel saltem non ita magnos quæstus facerent, om-
nia tentabant, quibus illis exitium compararent. Ca-
tualem verò donis ad se pelliciebãt, vt per calumniam
& malitiam nostros, quibuscunque rebus posset, euer-
eret. Rex cùm esset ingenio vario atque mutabili, æ-
stuabat, & modò in hanc, modò in illam sententiam

trahebatur. Si enim nostros de medio tolleret, vel saltem vt Saracenis aliquo modo satisfaceret, in custodiam tradi iuberet, perfidiæ maculam formidabat: si eos abire permitteret, nè Arabes illos, quorum opera vectigalia sua amplificata cernebat, ab se abalienaret metuebat. Illi postremò vt nihil omninò prætermitterent, ad Regem frequentes adeunt: è quibus vnum qui inter eos & audacia, & dicendi artificio præcellebat, ad hunc modum loquutum fuisse, multi perhibent. ITA sumus de te, Rex inuictissime, meriti, vt humanitatem tuam iure atq; merito obtinere debeam°. Quantus enim cumulus ad vectigalia tua nostris mercibus & operis allatus sit, adeò perspicuũ est, vt nullius commemoratione indigeat. Publicanos consule: scripturæ magistros interroga: rationes puta, & explorato cognosces, nos huic regno tuo nunquã inutiles extitisse. Adde, quòd hoc studium à maioribus nostris ingenitum habemus, qui multis ab hinc seculis hanc terram, vt patriam atque natale solum, coluêre, & Calecutij Reges summa semper fide & pietate venerati sunt. Hanc animorum concordiam cum tuis antiquis officiorum consuetudine conglutinatam, & has tantas vtilitates vt dissoluant, & funditùs euertant homines isti profligati atque perditi, qui modò huc appulsi sunt, nisi tu eorum consilijs occurreris, summa contentione perficient. Quod si tu id nondum suspicione consequeris, mirandũ non est. Animus enim verè regius, cũ ex fide & animi sui candore de alijs coniecturam faciat, non facilè adduci potest, vt credat, quempiàm in se pestem machinari. Præterea non sunt tibi mores istorũ hominum cogniti, quos nos multis nostrorum experimentis exploratos & cognitos habemus. Multis enim nationibus, à quibus nunquam læsi sunt, ambitione tantùm atque multa posidendi libidine stimulati, vastitatem & exitium intulerunt. An tu credis, illos, vt commercium cum tuis habeant, è tam longinquis regionibus, cum tantis vitæ periculis huc peruenisse? Credibile non est. Sed aut piratæ sun

Saracenorum ad Regem Calecutiensẽ in Christianos, oratio

nt, clementiaque tua abuti volunt ad multorum
rniciem, & ea de causa fictas tibi literas attulerunt:
t Rex, qui eos huc misit, nimis ambitiosus est: nec
s misit, vt tecum fœdus ferirent, sed vt vrbis huius si-
m diligenter explorarent. An non hac eadem arte
ısitani Reges in vrbes Africæ complures inuaserũt?
n non bonam Aethiopiæ partem his fraudibus occu
uerunt? An parum liquet, quam multis gentibus i-
latrones in hoc cursu graues iniurias intulerint? Mo
mbiquem armis aggressi sunt: Mombazæ portum
nguine repleuerunt: naues cum multis hominibus
via ceperunt. Qui modò, cùm tam tenues opes illis
nt, contineri non possunt, quin immanem importu
mque naturam factis indicent: quid facient, cùm
ultò maiores vires collegerint? Quare si regni opes
eri vis, homines sceleratos extingue: si piratæ sunt,
nti sceleris meritas pœnas luant: si à Rege potentis-
mo missi, vt horum interitu reliquis Lusitanis spem
ius tentandæ nauigationis incîdas, hos, quos in po-
state nunc habes, interime. Facilè malum nascens
secatur: at robustum & inueteratum, non nisi cum
aximo labore comprimitur. Nunc igitur, dum tem-
is est, occurre sceleri, reseca dominandi libidinem,
atumque tuum præsidio confirma. Vt autem nihil
t credulitate regnis infestius: ita nullum propugna-
ulum poterit esse ad depellenda pericula sagacitate &
ffidentia salutari munitius. At quas merces aduè-
ère? Adeò tenues, vt rumor est, vt ex illis possit intel-
gi, eos valdè egentes esse. Quomodo igitur speran-
um est, vt qui rei familiaris angustia laborant, regnũ
um mercib. ingentis precij locupletent. Quid dicam
e muneribus tibi nomine sui Regis oblatis? Iudicare
ofectò non possum, vtrum nobis maiorem risum
n grauiorem offensionem attulerint. putabátne Rex
le, cuius potentiam isti in cælum fictis laudibus ef-
runt, se dona Aethiopiæ regulo cuidam mittere,
ui erat propter inopiam & stultitiam leuissimis re-
us in fraudem alliciendus? Itáne verò? ludibrio ha-

bitam fuisse potentissimi Regis amplitudinem? Ten
ri mansuetudinem? Contemni sapientiam? Sed
ces fortasse, hanc à nobis criminationem, propter o
um, quod nobis cum gente Christiana est, conficta
fuisse. Fateor esse nobis perpetuum cum gente nost
rebus infesta dissidium. Sed in hoc rerum discrimin
arbitramur non esse tam nobis de nostro statu, quà
de tuo laborandum. Nobis enim, si Christianos ad
am amicitiam aggregaueris, erit hinc necessariò ser
grandum, vt alias sedes quæramus, in quibus non
commodè negotiari possimus. Illa interim vti quæ
monia poterimus apud Reges alios, quibus non
ingratus noster aduentus, quòd ignotos homines
tis, alienos domesticis, suspectos spectatis, antetuler
Quod tamen ad rem augendam attinet, vbicunque
erimus, non cum minore fortasse lucro & compend
negotium geremus. Tibi vero, nisi maturè opem reb
tuis attuleris, valde vereor (quod Deus omen auert
ne sit intra paucos annos non modo de statu regni
imperio, sed etiam de salute cum gente nimis auara
ambitiosa, & bellicis in rebus acerrima, maximo cu
periculo dimicandum. HIS & alijs eiusmodi oratio
bus Arabes illi pugnabant & à Rege contendebant
nostros perderet, & naues, si posset, interciperet. At G
ma interim, cùm hæc & alia multa contra vitam sua
scelera patrari animaduertisset, & Catualis fraudes
calliditates, quibus eum circumueniebat, perspexis
diutius minimè cunctandum ratus est, & ante luc
Panderanen versus iter suscepit, & tantum quantu
potuit, accelerauit, nè à Catuale posset iter illius im
diri. Præceperat autem, antequam in terram desc
deret, vt quotidiè sibi præstò scaphæ ad littus essent
posset sibi aliquod periculum à Saracenis intent
subterfugere. Illi interim nihilò seciùs instare, & ar
etiam comparare, & omnes apud quos aliquid gr
poterant, in nostros incendere. Tantoq; odio flag
bant, vt cogitarent nostros armis adoriri. Cùm v
intellexissent, Gamam abesse, id molestissimè tuler

Gamæ de fuga consilium.

cũ Rege egerunt, vt eũ ab illa fuga retrahendum cu-
et. Rex igitur eorum ſermonibus inductus, Catua- *Gama à*
n miſit, qui Gamam remoraretur. Catualis igitur vt *Rege inco-*
perata conficeret, Pandaranen ſumma celeritate *tinente de-*
ntendit, Gamamq; ſumma vi retinere cœpit, & per *tentus.*
ulationem officij, vt illum omni præſidio ſpolia-
laborabat. Dicebat enim ſibi ſummæ curæ eſſe, vt
omnia à Rege, quæ vellet, impetraret. Id autem fieri
n poſſe, niſi is Regis animum ſiniſtris opinionibus
ilceratum ſanaret, vt intelligeret, quo animo noſtri
eas oras acceſſiſſent. Proinde iuberet claſſem propi-
terram conſtituere, ſibiq; & vela & gubernacula tra
et, vt illis pignoribus poſſet Rex certus eſſe, illum in
e manſurum. Quod quidem Gama nulla ſe condi-
ne facturum oſtendit, quamuis eſſet ſibi ob id acer-
um ſupplicium cum interitu vitæ ſubeundum. In-
porrò ad fratrem literas miſit, quibus vt antè præ-
erat, eum admonebat, vt ſi videret, eum diutius à
nte perfida detineri, vela faceret, & in Luſitaniam
erteretur, atq; Regi, quomodo via in Indiam aper-
uiſſet, indicaret. Se de vita minimè ſolicitum eſſe:
autem fructus tanti laboris interiret, anxiè formi-
re. Interim verò ſumma contentione Catuali repu-
abat, omneſque illius fraudes conſtanter eludebat.
rijs altercationibus duo dies fuêre ſine vllo fructu
nſumpti. Tandem fit pactio inter eos, vt merces, quę *Gamæ ad*
t in nauibus, in terram exponerentur cum homini- *claſſem re-*
s qui eas viderent. Mercibus traditis, Gama dimiſſus *ditus.*
Catuale ſe in nauem contulit. Inde nuncium Regi
ſit, qui Catualis in ſe perfidiam criminaretur, & do-
et, ſe fraudibus illius coactum fuiſſe ita diſcedere.
d hæc Rex ſe de cauſa cogniturum promiſit, & ſi Ca-
lem aliquo eiuſmodi crimine alligatum depreheń
ret, eum ita puniturum, vt deinceps fidem ſeruare
ceret. Quod verò ad merces attineret, ſe eum admo- *Exploratum*
re, vt Calecutium conuehendas curaret, vbi pluris *à Gama*
nire poſſent. Aſſenſit Gama, merceſq; Regis ipſius *Calecutiũ.*
mptu Calecutium importatæ ſunt. Interim Gama

na-

nauibus propius vrbem deductis, singulis propè d
bus binos aut ternos homines in vrbem mittebat,
sic tandem posset ab omnibus situs animaduerti. N
stri nullam iniuriam ab incolis interim accipieba
Gama verò se,quoad fieri poterat,pacis & amicitiæ
pidissimum esse demonstrabat. Postulauit deinde
Rege per nuncios, vt liceret sibi ad maius fœderis v
culum, relinquere hominem Lusitanum Calecu
qui Regis Emmanuelis negotia procuraret. Rex
quod non intelligebat, quorsum illa procuratoris
vrbe permansio pertineret,siue quòd suspicaretur,
mam sine portorij solutione discedere velle, non
diocriter offensus est: responsumq; dedit stomachi
num. Gama cum cerneret,responsum longè secùs
postulatum flagitabat,datum esse, ne verbum quid
2. *Lusitani vnà cum mercibus à Rege capti.* vllum,quod in rem esset, cum Rege leuissimo com
tandum existimauit. Rex hoc Gamæ silentio mult
crius irritatus, duos homines Lusitanos, quos Ga
cum mercibus Calecutium miserat, in custodiam
dit,mercesq; diligenter asseruari iussit. Gama à R
Belli Calecutiensis initium. flagitabat,vt sibi homines cum mercibus redderent
Rex in iniuria nihilominus perseuerabat. Hoc anin
uerso, Gama, vt ius suum obtineret, viribus vtend
putauit. Primam igitur nauem,quam in portum in
re perspexit,armis expugnat: inde sex viros primari
cum famulis vndeuiginti, vinctos abduxit, reliqu
autẽ turbam dimisit. Deinde vela fieri iubet,ita tam
vt à conspectu terræ non procul abscederet. Spera
enim,Regem,vt suos reciperet, Lusitanos cum me
Regis ad Gamam nuncius. bus continuò redditurum. At Rex misit ad illum n
cium, qui diceret, se factum illius vehementer adi
rari, quòd homines nobiles ex suis domesticis sine
la causa in vinculis detineret, cùm ab illis nullam
iuriam accepisset. Lusitanos enim, quos secum ha
bat, se non prius dimittere voluisse, quàm ad Reg
fratrem suum literas daret: seque illos confestim c
bonis atque literis dimissurum. Hoc promisso in
ctus Gama,rursus ad vrbem propius accessit. Postri

unt Lusitani cum literis ad Emmanuelem scri-
Misit præterea, qui Gamæ diceret, si vellet aliquē
n vrbe relinquere, qui Emmanuelis negotia procu-
t, se operam daturum, vt id cum magno illius com
do fieret. Merces verò se ideo non remittere, quòd
aret fore, vt per manum illius, quem Gama ei ne-
o præficeret, venundari cum maiore lucro pos-
. Respondit Gama, se mutâsse consilium, neque
e quemquam in ea vrbe relinquere. Proinde si vel-
vt is illius domesticos missos faceret, merces con-
m restitueret. Sequenti die venit in nauem Mon-
a animo perturbato, narratque Saracenos tumul-
i, insidias comparare, varijs calumnijs animum
is in nostros incendere, seque fuisse propter illo-
n dierum vsum, qui sibi cum nostris fuerat, in ma-
um vitæ discrimen adductum, vixque eorum ma-
effugisse. Se nullo modo posse, quandiu Calecu-
naneret, vitam ab hominum perditorum insidijs
ndere. Proinde illum orare & obtestari, vt se in
tugaliam ducat. De rebus suis, quas Calecutij re-
uebat, parùm esse solicitum: vitam solùm conser-
e velle. Recepit illum in fidem Gama libentissimè,
ortugaliamque perduxit: vbi ad Christi nomen
unctus, in omni vitæ ratione boni viri atque verè
istiani officio perfunctus est. Eadem die Rex se-
n lembos misit, in quibus merces, quas Gama re-
rebat, erant impositæ. Gama cùm mallet vinctos
Portugaliā ducere, quàm merces recuperare, ait, se,
ot mendacijs ad illum diem illusus fuisset, nemini
fidem habere. Sibi exploratum esse, non omnia,
e fuerant Calecutiū inuecta, reportari. Otium verò
non esse, ad ea, quæ deerant, inquirenda. idcirco
Malabares illos minimè dimissurum, sed in Portuga
n ducturū, vt illorum testimonijs apud Emmanue-
vteretur, vt posset intelligere Rex clarissimus, qui-
iniurijs illi⁹ dux atq; legatus fuisset à Calecutij Re-
propter Arabes, homines scelestissimos affectus. Hęc
dixit, ignē tormētis applicari iussit, vt eo terrore oēs
sese

Monzaida in clientelam à Gama susceptus.

sese in fugam darent. Rex hanc contumeliam indi-
Calecutana gnissimè tulit, sed eam vlcisci non potuit, eò quod o-
claßis ad mnis illius classis esset propter anni tempus in terra
uersus Lu- subducta: veruntamen cùm venti Gamam deficerent,
sitanos. neque posset ea celeritate, qua volebat, ex illis regioni-
bus abduci, Rex sexaginta naues actuarias instruxit,
armatis hominibus compleuit, vt in nostras naues i-
currerent. Sed excitata subitò tempestas classem hosti-
um disiecit, & vento minimè nostris aduerso naues
nostras à Calecutiensium cõspectu celeriter abstraxit.
Gamæ ad Gama tamen ex eo portu, quẽ primùm subire potuit,
Calecutij litteras ad Calecutij Regem dedit, in quibus, quot in-
Regem li- dijs appetitus à Mahumetanis, quot dolis proditus
teræ. Catuale fuerat, enarrabat. Eamq; rationem fuisse dice-
bat, cur eum minimè ante suum discessum salutâsset.
Attamen se fore semper illius studiosissimum, oper-
que daturum, vt Rex Emmanuel omnia, quæ ad digni-
tatem illius pertinere videret, studiosè atq; libenter
ficeret. De viris autem illius domesticis, quos ceperat,
non esse cur solicitaretur: fidem namq; dabat, se cu-
turum, vt salui & ornati in patriam redirent. Has lit-
Gamæ à ras per vnum ex captiuorum famulis, quem in litto-
Calecutio constitui iussit perferendas misit. INDE verò digr-
discessus, sus, ad paruas quasdam insulas delatus est. Sed an-
et victoria quam ad eas accederet, octo naues longæ in illius n-
naualis. ues inuehuntur: quarum septem fugauit, & vnam ce-
pit multiplici commeatu, varijsq; fructibus onustam.
rat autem classis illa piratæ cuiusdam, cui nomen e-
Timoia Pi- Timoia, hominis acris, quem omnes, qui mare illi
rata. nauigabãt, valdè metuebant. Ex insulis illis in insu-
Anchedi- Anchediuam nomine, quæ aberat à continente cir-
ua insula. ter quatuor passuum millia, cursum direxit, vt ita
quomodocunque posset, naues diuturna iactatione
quassatas reficeret. Ibi cùm vndique multi illius vide-
di gratia confluerent, venit inter alios vir familia-
atq; domesticus Dynastæ cuiusdam, qui insulam n-
longè ab ea regione sitam, dominatu premebat. Ins-
Goa insula. lam appellant Goam, Dynastam Zabaium nomin-
ba-

:.Erat autem Zabaius vir animo magno præditus, taribus & imperatorijs artibus instructus, multos- milites alebat, & omnes, quos acres in armis cog- erat, ad se magnis stipendijs inuitatos aggregabat. s verò familiaris, quem diximus, ad Gamam adijt, q; Italo sermone nomine Zabaij honorificè ad- lum salutauit. Dixitq; præterea, Zabaium illius fa- commotum, omnia curaturum, quibus illum in- re perspiceret. Proinde siue illi commeatu, siue ar- siue pecunijs opus esset, omnia sine vlla dubitatio- ostularet. Illum namque minimè boni principis nici officio defuturum. Admiratur Gama & viri iem, & orationis Italæ venustatem, & ingenium, ad omnia, de quibus illum percunctabatur, acu- mè respondebat. Quæsiuit vnde esset oriundus. rat se in Italia natum. Cùm tamen Græciam ver- cum parentibus nauigâsset, in piratas incidisse, & js casibus in tantam miseriam deuenisse, vt sine vl be reditus principi Mahumetano seruire cogere- Cum deinde multa solerter inquireret, & curiosi- uàm par erat, indagaret, & quasi res alias agere vi- tur, à proposito sæpè deflecteret, & rursus ad insti- m sermonem rediret, Gama suspicatus est esse pro- rem, neq; salutandi, sed speculandi gratia eò se cō- ls. Itaq; ea suspicione tactus, hominem corripi, & ementissimè torqueri iubet. Is doloris magnitudi- pactus, se natione Sarmatam, religione verò Iudæ- esse confitetur, in Zabaijq; famulatu versari, ab eo- missum vt nostras naues speculaœtur: & quot mi- in illis essent, & quibus armis vterentur, inspice- Illum nanque in animo habere, comparata classe, ras naues opprimere. Hac re intellecta, Gama cùm hum potuit, indè profectus est. Iudæum tamen um facere noluit. Hic postea Christianus effectus, paris nomen obtinuit, Regiq; Emmanueli egregiā am multis in rebus nauauit. Ex ea insula digres- Gama, institutum cursum tenuit, ita tamē, vt pro- ventorum nimiam lenitatem tardè & incommo-

Zabaij Goæ Dynastæ, ad Gamam legatio fraudulenta.

Proditio detecta.

Gamæ in Aethiopiā reditus.

dè

dè nauigaret. Pelago illo ingẽte transmisso, in Aethio-
Magadaxũ Aethiopiæ ciuitas. piæ, quæ supra Aegyptum est, oras ad Austrum perti-
nentes delatus, ad ciuitatem nomine Magadaxum per-
uenit: quàm cùm accepisset à Saracenis possideri, tor-
mentis acerrimè verberauit, maximamq; mœniũ par-
tem disturbauit, & naues, quæ erant in portu, aut de-
pressit, aut crebris ictib⁹, quò minus citò nauigare pos-
Pugna cũ Saracenis naualis. sent, impediuit. Indè profectus, in octo Saracenorum
nauigia incidit, quæ in illum impetum tulerunt. In q
Gama confestim inuectus est, paruoq; certamine om-
nem illam classem fugere compulit: quam tamen in-
qui non potuit, eò quòd ventus deficeret. Tandem
Melindensem portum ingressus, fuit ab amico princi-
pe satis amanter exceptus, multisq; rebus ad milites
labore & morbo grauissimo reficiendos adiutus. i
quinq; tantùm dies commoratus (verebatur enim, n
tempus flectendi promontorij propter hyemem, qu
aduentabat, effluerct) vela pandere statim iussit. In na-
Melindẽsis Regis ad Emmanuelẽ legatio. ues tamen prius legatum Melindensis principis acce-
pit, quem is ad Emmanuelem mittebat. Et quia nau
Pauli Gamæ ex vetustate nimia laborabat, & dissol
tis aliquot in locis compagibus, aquam immodica
accipiebat, & nautæ atque milites ad tres naues di
gendas atque tuendas deficiebant, incendere eam iu
sit, fratremque in nauem suam recepit. Milites ve
atque nautas cum Nicolao Coelio ita diuisit, vt
partem attribueret, partem ipse retineret. Tertio K
Zamzibaris insulæ descriptio. Martij peruenit in insulam nomine Zamzibarim, fe
tilem & opimam, fontibus crebris, & densis nemor
amœnam, multisque gregibus abundantem, à con
nente circiter passuum viginti quatuor milibus d
iunctam: in qua, præter alias arbores, altissimæ M
medicæ in syluis sponte nascuntur, è quarum floribu
cùm ventus leniter spirat, in loca etiam longinqua su
uissimi odores afflari dicuntur. Insulæ Princeps q
uis sectam Mahumeti sequeretur, Gamam tamen b
nignè complexus est, illumque cõmeatu & fructib
onerauit. Mozambiquen deinde præteruectus, ad

qu

ationem S. Blasij naues appulit, quo in loco aqua- *Gamæ Portugaliam versus nauigatio.*
oni, & lignationi, & venationi operam dedit. Ventis
clusus, eos portus, in quibus exules remanebāt, sub-
non potuit. Promontorium Bonę spei sexto kalen.
aij superauit. Indè ad Insulam S. Iacobi ventis secun
naues appulit. Inde verò duces aduersa tempestate
pulsi sunt. Nicolaus Coelius Olysipponem rectà
ntendit. Gama in insulam, quam appellant Tertiā, *Tertia insula.*
uigauit. Erat enim frater illius Paulus Gama diutur
morbo oppressus, atq; tabe propemodum consum-
is, ita, vt maris iactationem ferre nullo modo pos-
. Itaque vbi vita functus est, Vascus Gama exequijs *Pauli Gamæ mors.*
ē persolutis, vt quod reliquum erat itineris, confice-
, indè proficisci maturauit, Olysipponisque portum *Vasci Gamæ in Lusitaniam optatus reditus.*
iuit Anno à Christo nato, M cccc xcix. QVO qui-
n tempore iam Rex omnia, quæ eis in nauigatione,
n India, & reliquis partibus acciderant, è Coelio co
puerat. Homines interim admiratione quadam de-
, eos, qui ex India redierant, quasi ab inferis excitā-
intuebantur. Multi tamen desiderati sunt morbis
uissimis absumpti. Centum & quadraginta & o-
profecti cum Gama fuerāt: quinq; & quinquagin-
antum reuersi sunt, & hi maxima ex parte labore
nualetudine debilitati. Gama fuit à Rege cum mul *Emmanuelis in Gamam & Coelium atque socios munificentia.*
audibus acceptus, & titulis, & ornamentis, & mu-
ibus ob tam præclarum facinus perinde atq; meri-
erat, illustratus. Et Coelius item fuit auctus hono-
is, & reliqui deinde omnes pro cuiusque meritis &
nitate remunerati. Hoc autem tempore Emmanu-
visum est, ossa Ioan. Regis, quæ erant Syluijs Algar-
ciuitate, in templo maximo eiusdem ciuitatis con- *RES EVROPEAE.*
a, in oppidum, quod Bataglia nominatur, transfer-
Obtinuit autem oppidum id nomen, propter præli- *Bataglia Lusitaniæ oppidum.*
illud acerrimum, quo Ioann. Portugaliæ Rex, hoc
mine primus, Ioannem Castellæ Regem, Henrici
gis filium, non longè ab eo loco superauit. Perspi-
m est enim, Bataglie nomine prælium significari.
ruxit autem Ioannes primus eo in loco templum

In honorem Sanctissimæ Virginis amplissimum: sta-
tuitq; vt in ædibus, quas in eum finem ædificauit, tem
plo coniunctis, religiosi viri, qui Diui Dominici insti-
tutum sequerentur, habitarent, vt sacra conficerent, &

Lusitanorū Regū Mausoleum.

vicinos populos sanctis disciplinis instruerent. Eum
autem locum sepulturæ suæ delegit. Nec ille solùm, sed
illius filij, & Rex Alfonsus, & Alfonsus Ioannis secun
di filius, multiq; præterea Lusitani principes eodem in
templo sepulti sunt. Emmanuel igitur vt eodem etiam
in loco Ioannis reliquiæ conderentur, in Algarbium
cum Georgio Ioannis filio, & multis præterea viris no

Ioannis Regis corpus quarto post mortē anno translatum integrum.

bilitate & virtute præstantibus profectus est. Aperto
autem sepulchro, Ioannis corpus integrum inuentum
est, ex quo suauissimum odorem diffusum fuisse me
morant, cum ingenti omnium admiratione. Nam su
pra quatuor annos in eo sepulchro constitutum iacue
rat. Addebant permulti, fuisse illi, editis in eo loco mi
raculis, egregiæ sanctitatis testimonium à Deo tribu
tum. Fuit autem tam solenni pompa delatum, & tāt
hominum frequentia & celebritate, quæ illud pros
quebatur, ornatum, vsque eò, dum in sepulchro cond
retur, vt nihil omninò fuerit ab Emmanuele præte
missum, quo posset, quanta fide Ioānis memoriam co
leret, apertè significari. Qui tamen interim Indiæ stu
dium non intermittebat, & classem, quam rursus in o

Templū D. Virgini ab Emmanuele conditū.

rientis Solis regiones immitteret, ædificabat. Sed cùm
esset ea mente, vt nihil vnquam agitaret animo, quo
non castissimæ religionis auspicio instituendum arb
traretur: in eo loco, vbi Henricus templum in hono
sanctissimę Virginis ædificârat, vt dictum est, aliud te
plum multò amplius, & magnificentius ædificare in
stituit: cuius statim fundamenta iecit, eiusdemq; diu
næ Virginis, quam singulari pietate colebat, memor
consecrauit. Locum illū Bethlehē appellari voluit, no
mine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus ad huma
ni generis salutem natus est. Asciuit autem homin
singulari religione, qui se Diui HIERONYMI in
stitutum sequi profitebantur: quos in illius temp
cu

stodia poneret, qui sacra conficerent, & numen di- *Locus sepulturæ ab Emmanuele delectus*
num religione placarent: & omnes nautas atque ve-
ores, qui ex varijs partibus eò commeare solent, san-
s disciplinis erudirent. Eum verò locum sepulturæ
e delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini flu-
is circumfluunt, non longè à templo Occasum So- *RES INDICAE.*
versus, instituit munitissimam, quæ prohiberet po-
Olysipponensis aditu naues omnes, quæ non se pa *Noua Classis in Indiam destinata.*
icas esse, signo nautis vsitato significarent. Classis
rem, quam misit, erat tredecim nauium. Mille &
ingentos milites habebat: erat præterea bellicis mu-
ionibus egregiè instructa & armata. Illi verò Pe. *Petrus Aluarus Capralis Classis præfectus.*
m Aluarum Capralem, cuius virtuti plurimum fi-
at, præfecit. Caprali autem præcepit, vt quoad fie-
posset, amicitiam cum Calecutij Rege firmaret, ab
que peteret facultatem arcis prope vrbem ædifican-
, qua Lusitani possent vitam ab hostium immani-
e tueri, & sine vllo periculo negotiari. Quòd si vi-
et Regis animum adeò à nostris alienatum, vt om-
n fœderis rationem aspernaretur, illi bellum infer-
ninimè dubitaret. Iussit præterea, vt, si posset Me-
den accedere, Regi significaret, sibi gratissimam
us legationem fuisse, eiusque causa omnia, quæ po-
aret, libentissimè facturum. Misit autem in hac *5. Monachi ordinis D. Francisci in Indiam missi.*
lè quinque monachos religionis opinione præstan
ex his, qui FRANCISCI viri sanctissimi mo-
& instituta sequuntur, qui Calecutij, si fœdus ritè
et, remanerent, vt Lusitanis, qui erant in ea vrbe ne-
iandi causa mansuri, sacra ministrarent: & si qui ex
nis gentibus ad CHRISTI nomen adiungi vel-
, eos sanctis disciplinis instituerent. His autem e-
præfectus Henricus vir singulari religione & pieta-
qui postea ob vitæ sanctimoniam Septensis Ponti-
effectus est. Soluit autem Capralis cum omni clas- *Annus Christi 1500.*
iij. Idus Martij, Anno à CHRISTO nato. M. D.
ST hæc Emmanuel Georgium Ioannis Regis fi- *RES EVROPEAE*
nouis titulis honestauit, vxoremq; illi dedit Bea-
em, Aluari, cuius sæpè mentio facta est, Brigantini

Ducis fratris filiam, singulari probitate fœminam. Alfonsum verò, filium Iacobi fratris ipsius Emmanuelis, cui Ioannes propria manu necem intulerat, magistrũ equitum effecit. Erat autem Alfonsus nothus: mater tamen illius fuit mulier summa nobilitate, quæ Iacobi eximia pulchritudine, tempore, quo is in Castella versabatur, accẽsa, operam summo studio dedit, vt illius complexu potiretur. Hoc eodẽ anno, qui fuit à Christo nato. M. D. princeps Michael, Emmanuelis & Isabelæ filius, cum iã duos fermè annos natus esset, morbo sublatus est. Fernandus verò & Isabela rursus, vt noua affinitate sibi Emmanuelem deuincirent, elaborârunt. Mirè enim cupiebant filiã suam Mariam illi collocare. Emmanuel vbi id intellexit, summa voluntate eorũ desiderijs assensus est. Nec enim aliud poterat esse matrimoniũ vel generis amplitudine, vel dotis magnitudine, vel virtutis egregię significatione clarius, & eorum vtrique conuenientius. Eluxit enim in Maria summum modestiæ, & mãsuetudinis, & probitatis exemplum. Sed quia matrimonium propter affinitatem in matrimonio Isabelæ contractam, per Pontificij iuris sanctiones iungi minimè licebat, à Pont. Maxi. postulârunt, vt eos solueret legib. nè religione aliqua posset impediri coniunctio, quæ tam multas vtilitates erat omnibus Hispanię regnis allatura. Hac impetrata Rom. Pont. facultate, nuptiæ celebratæ sunt. Quamuis aũt noua nupta illi propter insignem virtutẽ maxime cordi esset, nõ illius tamen amor eum poterat ab ea cupiditate deducere, qua tenebatur. Cupiebat enim, vt maiorum suorum vestigijs insisteret, in Africam trãsire, vt Mauros bello premeret. Multi fuerunt in consilio, qui eum ab ea cogitatione conarentur auertere. Dicebant enim, non esse regium munus, exercitum ducere: sed ijs, qui exercitum ducerent, imperare. Præterea ad Mauritaniam omnem debellandam, copias minimè suppetere: ad bellum commodè ducendum, eas sufficere, quæ erant strenuis Ducibus assignatæ. Minimè autem pertinere ad illius dignitatem in Africam tr

Michaelis Hispaniæ Principis mors.

Emmanuelis secundæ nuptiæ.

Expeditio in Africã Emmanueli dissuasa.

aijcere,nisi cum illis copijs,quibus posset omnem il-
m regionem sub imperium subiungere. Accedebat,
iòd nondum filium habebat, quem posset, si illum
sus aduersus belli sustulisset, hæredem relinquere.
è vellet igitur gloriæ causa Regnum in tantum dis-
imen inijcere. Regis enim gloriam sempiternam pa-
iæ caritate contineri, non in bello sine vlla publica v-
litate suscepto consistere. Adhæc vxor cum lachry-
is illum obsecrabat, nè vellet tam subito discessu da-
sermonem multis, qui interpretarentur, illud consi-
um non tam bellandi studio, quàm illius deserendæ
ipiditate susceptum. Multò sibi tolerabilius fuisse,
inquam domum ab illo ductam esse, quàm ductam
pentè relinqui. Illud enim consilij, hoc acerbitatis ar-
imentum continere. Ad hæc per literas cum paren-
bus agebat, vt Emmanuelem ab eo consilio reuoca-
nt. Neque se, quò minus bellum à viro fieret, recusa-
, sed nè eo tempore fieret, enixè contendere. His qui-
m argumentis & consiliarij, & vxor eum ab institu-
nitebātur abducere. Ille tamē nihilò secius in eo per-
stebat, & bellum summo studio comparabat. Exerci-
m summa celeritate conscribi, & classem instruere
ssit. Exercitus viginti sex millia peditum continebat,
sex millia equitum, & equites præterea cataphractos
tingentos. Cum his copijs se, quod animo designa-
t, confecturum facilè confidebat. SED in hoc susce-
i atque propemodum instituti belli apparatu, crebri
eum rumores allati sunt, Baiazetum Turcarum Im-
rat. ingentem classem instruxisse, qua omnes insulas
ciuitates Græciæ, quæ ad Venetorum Imperium &
tionem pertinebant, euerteret. Veneti cùm id explo-
tum habuissent, & quantus contra illos scriberetur
ercitus, accepissent, neq; tantam belli molem se solos
stinere posse confiderent, cùm ab alijs Regibus Chri
anis, tum ab Emmanuele auxilium per Legatos pe-
runt. A Pontifice Maximo præterea flagitârunt, vt
Emmanuele postularet, vt ea classe, quæ iam erat re-
s omnibus instructa, Remp. illam iuuare vellet. Itaq;

Exercitus Emmanuelis.

Turcarum in Græcos & Venetos expeditio.

Veneti subsidium contra Turcas ab Emmanuele petunt.

Pontificis ad Emmanuelem literæ pro Venetis.

Pontifex Legatis Venetis, qui cum his postulatis ad Emmanuelem Reipub.suæ nomine mittebantur,literas ad eum dedit, quibus admonebat, nè Venetorum postulata negligeret. Commune namq; Reip. Christianæ discrimen coniunctis omnium Christianorum viribus esse depellendum. Cogitaret enim,si sempiternus Christiani nominis hostis, quod animo designabat,efficeret, quanta cum superbia esset in Italiam, deindè in Galliam & Hispaniam inuasurus. Bellum Africanum intermitti commodè posse: at occasionem tantæ calamitatis arcendæ prætermissam reuocari nō posse. Multò deindè esse ad laudem illustrius, ab amicis propulsari, quàm inimicis inferre periculum. Multos Italiæ Principes esse ad auxilium Venetis afferendum incitatos. Sed eos non tam citò posse opem afferre, quàm periculi magnitudo postulabat. At Emmanueli,cùm iam classem omnibus rebus ornatam haberet, nihil impedimento fore, quò minus,si vellet, ad se omnem gloriam illius Reip.conseruatæ reuocaret. Celeritate opus esse,quam reliqui propter rerum suarum difficultatem adhibere non poterant. Videret autem quanta gloria illius esset futura,si Resp. Veneta à vicinis deserta,ab eo,cuius regnum tanto locorum interuallo dissidebat, in tanto discrimine sustentaretur. Postremò in illius belli societate non solùm humanitatis atq; virtutis, sed etiam Christianæ pietatis specimen clarissimum, sempiterna memoria consecrandum dari ab illo posse. His rationibus inductus Emmanuel,& Pōtificis etiam literis ad misericordiam inflexus,

Emmanuelis ad Venetos Legatos responsum.

Legatis benignè respōdet, seq; officio suo minimè defuturum pollicetur. Statuit igitur, vt ex tota classe, triginta naues, quanta maxima celeritate fieri posset, re frumentaria & omni commeatu ad tam longinquam nauigationem necessario instruerētur. Et quia classe

Classis Lusitana Venetis missa subsidio.

diminuta,nō poterat ille pro dignitate bellum per se Mauris,vt cogitauerat,inferre, illud in aliud tempus distulit, & toto animo in opem, quam erat Venetis allaturus,incubuit. INTERIM dum hæc summo studio

untur, in Mauritania hæc euenerunt. Ioannes Menesius post illam victoriam, quam de Baraxa & Almanarino consequutus est, iussu Regis in Portugaliā redijt. Deindè anno M. D. I. fuit Arzilam remissus cum supplemento centum & quinquaginta equitum. Sic enim bellum à nostris gerebatur in Africa, vt rarò pedites depugnarent: & ideò omnes fermè copiæ, quas Reges summittebant, erant ex equitibus. Eo tempore Rodericus Castrensis Tingitanæ ciuitati præerat. Menesius cùm primùm Arzilam attigit, contineri diu nō potuit, quin Mauros aliqua clade afficeret. Quia verò tantas copias non habebat, quantis erat opus ad rem, quam cogitabat, commodè gerendam, Castrensem per literas ad facti societatem inuitauit. Coniunctis hac ratione copijs, in maximos pagos intendunt, inopinatoque Mauros aggrediuntur. Maxima eorum pars formidine perterrita, se in fugam dedit. Multi tamen, vt in extremo vitæ casu dignitatem retinerent, acerrimè dimicârunt. E quibus multi occisi, centum verò & octoginta capti fuêre. Cum verò ex nostris equites quinq; septem Mauros cōspicati fuissent, qui cum quinq; mulierib. latenter fugiebant, eos insequuntur. Mauri quā[..]s equos non habebant, eos enim amiserant, pedibus tamen, vt summa contentione resisterent, se parabant. Fuit atrox inter illos atq; nostros pugna commissa, & [..]utius vtrinq; quam pro numero dimicatum. Mauri [..]es equos confodiunt, & omnes nostros conuulnerant. Nostri verò omnes eos concîdunt. Vnus ex Mauris cùm in extremo iam vitæ discrimine fortissimè pugnaret, sponsæ, quæ erat in illo mulierum comitatu, tantum dolorem attulit, vt maxima voce exclamans, diceret: Itáne verò, anime mi, videbo te crudelissimè secari, neque tibi opem vllam afferam? lachrymisque tantùm mortem tuam prosequar, & non me sociam tibi mortis adiungam? Te extincto, quam ex vita iucunditatem percipiam? Hæc vbi dixit, in nostrorum gladios ruit, & equitem vnum, qui pedibus (iam enim equus illius erat occisus) cum mulieris sponso dimica-

RES AFRICANAE.

Annus à Christo nato 1501.

Belligerandi in Africa ratio.

Victoria de Mauris relata.

Acris velitatio.

Maurus quidam ab amasiā in præliū excitatus.

bat, summa vi corripit, & adeò arctè cõplectitur, vt se expedire non posset. Parumque absuit, quin ab ill us sponso vita priuaretur, propterea quòd gladio v non poterat, sed aliorum interuentu, qui iam reliqu occiderant, pugna fuit cum omnium hostium inte tu finita. Ita tamen hi septem Mauri conciderunt, in extremo etiam spiritu, virtutis egregiæ significati nem darent. Fuit præda ingens capta, multi pecoru & armentorum & equorum greges abacti. Cùm ve duces exercitum in ciuitates, vnde fuerant profecti, su ducerent, & à pagis quatuor passuum millia abessen dux oppidi munitissimi, quod appellant Mauri Alca sarelquibir, cum equitibus mille & ducetis, in nostro inuadit, & agmen postremum, quod Menesius duc bat, aggreditur. Nostri ordine instructi, progredi bantur cum præda, & vt se à Maurorum incursio defenderent, non autem vt illos offenderent, labor bant: & ita paulatim excedebãt, quamuis à Mauris l uibus prælijs certaretur. Genus autem pugnæ hoc era MAVRI hastis infestis in nostros incursabant, continuo se cursu recipiebant: vnde rursus alijs cu sibus initis, in nostros impetum dabant. Nostri re ctis parmis eorum ictus excipiebant, & respectantes, quorum terga tegebant, & equos, quoties acrius pr mebantur, in hostes concitabant. Cùm verò Mau ferocius instarent, Menesius in illos cum parte copi rum inuectus, impressionem fecit, qua quinquagin ex illis hastis transfixi conciderunt. Mauri cùm cern rent, nostros cum præda paulatim abire, consilium i ierunt, vt cum nostris acie instructa dimicarent. cursibus igitur abstinentes, in ordinem à Ducibus c guntur. Menesius prælium minimè detrectabat. Co stitit igitur, & misit ad Rodericum Castrensem, q diceret, se in animo habere prælij casum experiri. Pr inde si ei videretur, suos in nouissimum agmen red ceret, vt vno agmine facto in hostes irruerent. R spondit Castrensis, non esse boni Imperatoris, fo tunæ varios euentus in rebus ex animi sententia g

Alcassarel quibir oppidum.

Maurorũ cum Lusitanis velitatio.

Menesij cũ Castrense de prælio ineundo cõsultatio.

tis absque vlla necessitate periclitari. Multa namque accidere, quibus id, quod feliciter inceptum fuerat, Ducum insolentia teterrimè caderet. Hostes esse numero plures; nostros verò posse, si vellent, cùm tam facilem receptum haberent, prælij periculosi conditionem recusare. Strenui verò Ducis esse, commodo suo, non ex hostium voluntate prælium inire. Prædam esse satis magnam: ex nostris neminem desiderari: nè vellet igitur quod egregiè factum erat, consilio audaci corrumpere. Menesius non improbauit consilium. Mauri verò, dum nostri tempus in hac consultatione consumunt, animaduertentes nostros commorari, existimârunt eo consilio cōsistere, vt signa in illos inferrent. Cùm verò multis in locis experti fuissent, quàm acriter nostri, post rem obstinato animo constitutam, ferro decernerent, abierunt. Nostri verò Duces præda diuisa domum incolumes reuersi sunt. NON post multos dies Menesius certior factus est Mauri cuiusdam speculatoris indicio, Fessensem Regem egressum esse, vt excursiones faceret, & Tingitanam ciuitatem vel expugnaret, si posset, vel agrū saltem popularetur, & quam maximam posset vastitatem nostrorum reb⁹ inferret. Habere autem sub signis equitum duodecim millia. Tingi verò tanta celeritate contendere, vt non posset nuncius ad Castrensem, antequam ille accederet, peruenire, maximè verò cum nulla esset via, vbi hostes eo tempore non insiderent. Hac re perculsus Menesius, ignem tormentis æneis applicare iussit, vt globorū strepitu posset Castrensi significare, quo in periculo versaretur. Præterea ciuis quidam Tingitanus proximis illis diebus Arzilam venerat, & catellam ibi per ob liuionem reliquerat. Menesius catellam ligari, literasq; cera circunlitas, quibus ea, quæ acceperat de Regis aduentu, nunciabat, collo illius appendi iubet, eamq; sub noctem acerrimè verberatam in littore constitui. At catella dolore verberum grauiter affecta, tanta celeritate domum properat, vt ante lucem ad Tingi portas consisteret. Ibi lectis literis, Castrensis, vt omnes in armis

Fessensis Regis in Tingitanos expeditio.

Callida literarum mittendarum ratio.

parati essent, imperat. Vix hæc facta fuerant, cùm rex ciuitati appropinquauit, maioremq; partem exercitus præmisit, quæ populationem agris inferret, & omnes greges abigeret, & homines, quos in agris inueniret, ferro trucidaret. Castrensis vt illis resisteret, egressus vrbe, in eos inuectus est. Sed multitudine oppressus, in vallum, quod est à nostris circum vrbem munitionis gratia constitutum, se magno cum labore recepit. Antequam enim id efficere posset, fuit vtrinq; plus duabus horis acerrimè dimicatũ. Cecidit in ea pugna Castrensis quidam filius, & octo equites viri fortissimi, & ipse Castrensis hastæ coniectu fuit in facie grauissimè vulneratus. Nostris intra vallum receptis, Mauri nihilo se[...] cius instant, & intra vallum irrumpunt. Cùm verò no[...]stri in vrbem se recipere conarentur, Mauri nostros a[...]criter insequentes, vt simul in vrbem irruerent, sum[...]ma contentione pugnabant. Hac re animaduersa, Castrensis cum equitum turma in Mauros conuersus [...] tanto impetu in eos incurrit, vt facilem receptum omnibus præberet. Postremus omnium quidam eques e[...]gregiè fortis, Lupus Martinus nomine, vrbem ingres[...]sus, vectem ad medias portas induxit. Cùm autẽ mul[...] illum magnis clamoribus admonerent, vt totam por[...]tam clauderet: respondit, nunquam se tantum facinu[...] admissurum, vt eam Portugalensibus maculam sign[...]ficatione timoris inureret. Se paratum esse, pro illiu[...] mediæ portæ defensione ad extremum vitæ spiritu[...] dimicare. Neque solùm hoc dixit, sed factis etiam [...]stendit. Nam cùm Mauri in illum ferociter inuade[...]rent, primum impetum animo magno sustinuit, do[...] nec multi opem illi afferrent, quorum virtute exclu[...] mœnibus Mauri, se in castra contulerunt. AT Re[...] post dies quatuor, castris indè motis, Arzilam exe[...]citum traducere maturauit. Menesius per speculator[...] de aduentu illius certior factus, præsidijs in vrbe disp[...]sitis, copias suas in locum, quod appellant oppidum [...]tustum, eduxit, aciemque equitum & peditum i[...]struxit: quibus imperauit, vt se continerent vsq[...]

Parũ felix Lusitanorum in Mauros eruptio.

Rara Lupi Martini fortitudo.

Tingi oppidũ obsidione solutũ.

ò, dum is signum daret, quo animaduerso erant om-
es exituri. Interim verò, vt hostium exercitum spe-
ularetur, cum viginti tantùm equitibus ad flumen,
uod dulce nominatur, progressus est. Ibi cum multi-
idinem hostium conspiceret, se in oppidum sensim
tque leniter recipiebat. At illum abeuntem antesigna
i Maurorum equites adoriuntur tanto impetu, vt co-
erent illum, cùm iam non longè ab eo loco, in quo
uos reliquerat, abesset, in illos equum incitare. Sed eo
empore non habebat secum nisi quatuor tantùm e-
uites. reliqui enim multò celerius, quàm decebat, in
ppidum egressi fuerant. Equites tamen quinquagin-
a cùm illum in hostes incurrere perspicerent, quanta
eleritate possunt, accurrunt, tantoque impetu in ho-
es feruntur, vt eos funderent, magnamque cædem e-
erent. At qui in oppido vetusto relicti fuerant, cùm
nimaduerterent, Menesium longius hostes fugien-
es insequi, non esse signum diutius expectandum rá-
, vt illi suppetias afferrent, accelerant. Sed iam Mau-
eo tempore per alias campi partes immissi, vias om-
es obsederant. Menesius interim animaduertens à
ege recentes & integros equites, qui fessis & vulne-
atis succederent, frequentèr mitti, seque, cùm paucis
ominibus stipatus esset, non posse vllo modo hosti-
m impetum sustinere, vt se ad suos reciperet, om-
i contentione pugnabat. Quod non sine maxi-
no labore fieri potuit. In hoc tanto vitæ discrimine
liquot illius equites ceciderunt, & multi vulnerati
int, & Menesius vulnus secundum femur accepit: &
amen aciem, qui obsessis vijs eum intercipere conten-
erant, tam acri animo perrupit, vt ad suos tandem
ccederet. Indè igitur cum suis copijs omnib. in Mau-
os, qui iam intra vallum pugnabant, impetum dedit:
quibus multi occisi, multi vulnerati, aliquot etiam
apti, omnesque tandem extra vallum eiecti sunt. Ad
unc modum confecto prælio, Menesius vrbem in-
ressus est. Accidit tunc ridiculum quiddam nostris:

Christianorum in Mauros insidiæ.

Menesij periculum.

Casus ridiculus.

sed

ſed illi, qui riſus materiam præbuit, non valdè lætum
Nam cùm quidam Maurus è campo in oppidum ad
quitaret, quod exiſtimabat iam à ſuis captum eſſe, la
tus & ouans per portam ingreſſus eſt: iniectiſque ſt
tim illi à noſtris vinculis, præproperæ lætitiæ pœna
tulit. DVM hæc in Africa geruntur, Emmanuel ſum
mo ſtudio laborabat, vt claſſis, quam in Venetorū a
xilium mittebat, intra breuiſſimum ſpatium rebus o
nibus inſtructa & ornata eſſet. Illique præeſſe iubet
annem Meneſium, Odoardi Meneſij Viēnenſis Dyn
ſtæ filium, virum ſingulari virtute & conſilio præd
tum. Aliam deinde claſſem eidem Meneſio commiſ
in qua erant præſidia militum, quæ erant in caſtel
nomine Mazalquibiri diſponenda, ſi poſſet obiter e
pugnari. Eſt id caſtellum in regione maritima Mau
taniæ Cæſariæ, in littore, Orannenſi ciuitati oppoſit
Præſcripſerat enim ſecreto Rex Emmanuel ipſi Me
ſio, vt in eo expugnando belli fortunam experiri mi
mè dubitaret, dum modo non multum tempus in
pugna conſumeret. Claſſis xvj. kalen. Iunij anno M
L I. Olyſippone ſoluit, ſecundiſque ventis vtens M
neſius, breui in fretum Gaditanum peruenit: indè,
Regis imperata conficeret, Mazalquibirium petijt: a
uerſis tamen ventis excluſus, ante diem tertium po
ſubire non potuit. Mauri hoc ſpatio temporis inter
cto, cum animaduerterent, quo animo noſtri ad p
tum appellere conarentur, vt ſumma vi reſiſterent
comparabant, & animos hominum confirmabant,
ſtellumque firmis præſidijs muniebant. Noſtri tar
terra potiti, caſtellum oppugnant, ſcalas admouent,
muros certatim adſcendunt: neminem repugnare
dent: exiſtimant, hoſtes metu perterritos latebris
cultari. Hac opinione decepti, tanquam victores q
cunque libet, inambulant. At Mauri, qui inſidijs c
catis hanc expectabant occaſionem, eos diſſipatos
nihil iam hoſtile ſuſpicantes aggrediuntur, & præc
tes eijciunt. In hoc conflictu viginti ex noſtris deſ
rati ſunt. Meneſius vt in mandatis habebat, non di
in op

RES EVROPEAE
Claßis Venetis ſubſidio mittendæ apparatus.
RES AFRICANAE.
Mazalquibiris caſtelli ſitus.
Luſitanorum victoria Mauricis inſidijs corrupta.
RES EVROPEAE

i oppidi oppugnatione tempus conterendum statu-
ns, reliqua classe dimissa, cum triginta nauibus ad au- *Lusitanæ*
lium, quod Venetis mittebatur, assignatis, institutũ *classis iter*
ursum tenuit. In Sardiniam tandem delatus fuit, & *& succes-*
o illius insulæ Prætore admodum honorificè rece- *sus aduer-*
us. Indè, cibarijs comparatis, & aquatione facta, pro- *sus Tur-*
ctus, cùm non à Tunetensi portu procul abesset, na- *cas.*
em onerariam ingentem cum duabus rostratis naui-
us conspicatus est. In eas igitur inuectus omnes cepit,
in Sardiniam reuersus, merces exponere in terram
ssit. Erant autem hæ naues è Genua, multos autem
urcas, & Mauros, & Iudæos, & Christianos cum mul
s mercibus Tunetem conuehebant. Genuensibus au-
m nauem onerariam, & omnia bona restituit: Chri-
ianos & Iudæos liberos abire permisit: Turcas &
auros in custodiam tradidit, eorumque bona vni-
ersæ classi distribuit: duas rostratas naues tantisper re-
nere voluit, dum bellum illud, ad quod properabat,
nfectum cerneret. Indè Italiam versus, Calabriam &
puliam præteruectus, in Epirum transmisit, & indè
orcyram perijt. Veneta classis nostris obuiam pro-
jt, tormentorumque sonitu, & tubarum clangore,
anta lætitia essent omnes affecti ex nostræ classis ad-
ntu, significauit. Lusitana classis ne officio illo vin-
retur, operam vicissim dedit. Naues nostræ, quia re-
is non agebantur, et malacia atque tranquillitas erat,
ère in portum opera triremium Venetarum remul-
deductæ. Menesius à classis custodia nullis Veneto-
m precibus abduci potuit: reliquos duces in terram
scendere permisit: qui omnes satis hospitaliter acce-
i sunt. Vt tamen intelligi possit, quàm periculosa sit
ilitaris licentia, quandiu non fuerit seueriore disci- *Orta inter*
na coercita, non erit abs re, quæ tunc à militibus no *Christia-*
is commissa fuerunt, paucis exponere. Tam nautæ, *nos ex mi-*
àm milites Lusitani, cùm essent natura elati & inso- *litari inso*
ntes, paulò confidentius & petulantius in insula ver- *lentia con*
antur. Quod grauem offensionem hominibus Græ *tentio &*
, & ad rixam similiter natura concitis afferebat, illi *pugna.*
vicissim

vicissim Lusitanos verborum conuitijs,& multis iniurijs onerabant. Eò tandem res deducta fuit, vt concitato dissidio,armis,quæ repentinus ille casus cuilibet offerebat, congrederentur. Accurrunt Duces Veneti, vt sedent illam discordiam.Similiter & Menesius,vt suos à furore contineat,in terram accelerat. Vix ducum imperio & comminatione tam funesta contentio dirimi potuit. Ex nostris ad septuaginta in ea pugna temeritatis & insolentiæ pœnas cæde luerunt. Ex Venetorum autem exercitu, & ex Corcyrensibus magnus etiam numerus nostrorum armis confectus occubuit. Ita factum est, vt illis ipsis, quibus nostri opem afferebant, non mediocre detrimentum temeritate multitudinis importarent. Pugna verò cum Turcis nulla fuit. Turcarum enim imperator cùm accepisset, Hispaniæ Reges, aliosque Christianos Principes,classes maximas, vt auxilium Venetis afferrent, summo studio comparare,vrbesque Venetorum firmissimas, & ea ratione se classem sine vllo fructu maximis sumptibus ędificâsse, classem in portum subducere, & suos à bello abstinere iussit. Itaque Venetus Prætor Menesio dicit, Senatum,populumque Venetum Regi clarissimo summas gratias agere,quòd tanto studio illius saluti prospexerit, quo quidem beneficio ita Rempub. Venetam obstrinxerit,vt nullo vnquam tempore esset illius memoriam depositura,breuique fore,vt Senatus populusque Venetus ad Emmanuelem legatos mitteret, quibus quanto studio dignitatis & amplitudinis illius teneretur,clarius demonstraret. Menesius igitur refecta classe,& imposito commeatu,in Lusitaniam redijt, varijsque tempestatibus vsus, Olysipponem tandem peruenit,omnesque naues, quas duxerat, in portu constituit. INTERIM verò Capralis, qui in Indiam nauigabat, eundem cursum, quem Gama tenuit,sequutus est,donec ad insulam S.Iacobi peruenit. Cùm verò vlterius progrederetur,coorta tempestate sæuissima,classis dissipata fuit,& nauis vna,fractis armamentis,Olysipponem redijt. Capralis, sedata tēpestate,naues om-

Turca Christianorum metu à bello abstinet.

Menesii à Venetis dimißio,& in Lusitaniam reditus.

RES INDICAE.

es rurſus collegit præter illam, quam duobus die-
is, demiſſis infra medium malum velis, expectauit.
um verò ea minimè compareret, Occaſum verſus
auigauit. Octauo kalend. Maij, nautæ terram conſpi-
unt. Quæ res omnibus incredibilem voluptatem at
lit. In ea enim regione nemo ex noſtris terram ex-
re aliquam ab hominibus cultam, fuerat vnquam
ſpicatus. Capralis igitur proras in terram flectere iu
t. Nauis autem prætoriæ magiſtro imperauit, vt ſca-
a vectus ad terram proprius accederet, illiusque ſitū
naturam diligenter inſpiceret. Redijt magiſter, &
unciauit, tellurem eſſe fertilem & amœnam, herbis
tiſſimis, & arboribus altiſſimis veſtitam, & aquarum
am copia redundantem. Se præterea homines vidiſ-
coloratos, molli atque demiſſo capillo, nudis corpo-
bus, cum arcubus & ſagittis propè littus ambulan-
. Capralis magiſtri teſtimonio minimè contentus,
quot Duces armatos iuſſit in ſcaphas deſilire, vt ter-
m diligentius perluſtrarent. Illi confeſtim impera-
conficiunt, & ad Capralem redeuntes, ea, quæ ma-
ter nunciauerat, vera eſſe confirmant. Ibi cùm in
choris nocte conſiſterent, ſumma quædam tempe-
s excitata claſſem iactauit, & ſecundum oræ illius
gitudinem vagari, & fluctibus exagitari, & in va-
s partes contorqueri compulit, donec tandem in
tum optimum penetrauit, quem, portum tutum
pralis nominare præcepit. Ibi claſſe conſtituta Ca-
lis curam dedit ducibus, vt ſcaphis inuecti, terram
ctarent. Redeunt illi cum duobus piſcatoribus,
os in lintre ceperant. Cùm verò nemo ex noſtris
um linguam poſſet intelligere, nutibus & ſignis
n illis agere cœperunt. Sed tanta erat in homini-
ingenij tarditas, tantusque ſtupor in animo, vt
lis ſignis de re aliqua admoneri potuerint. Tum
pralis eos veſtibus ornatos, tintinabulis & æneis
illis, & ſpeculis donatos in terram exponi iubet. Il
uneribus elati, cum ingenti lætitia ſuis opes il-
oſtentant. Eorum prædicatione commota multi-
tudo

Braſilia quādo & quomodo inuenta.

Portus tutus.

tudo vndique confluit cum frugibus minutis, & cum
magna farinæ copia, & cum varijs fructibus, eaq; om-
nia cum nostris facillimè permutāt. Admirantur spe-
cula, oblectantur tintinabulis, efferuntur armillis, in-
tuentur nostros, & expleri, singula spectando neque-
unt. Tum Capralis simplicitate gentis inuitatus, in ter-
ram descendit. Ibique sub vmbra arboris ingentis alta-
re construi iubet, & statuit, vt res diuina maxima cum
cæremonia fieret, & concio etiam de rebus diuinis ha-
beretur. Ab huius sacrificij spectaculo non fuêre terr-
illius cultores exclusi. taciti verò & stupore defixi, cæ-
moniarum sanctitatem, et symphoniæ concentum in-
timis sensibus vsurpabant: & demisso corpore se mo-
ueri plurimum religione significabāt. Cùm verò, pe-
actis rebus sacris, Capralis se in classem recipere vol-
isset, eum ad scaphas cum maximo gaudio prosequu-
sunt. Quanta verò lætitia affecti essent, cantibus c-
bris, & buccinarum & cornuum concentibus, & cor-
rum gestibus, & sagittis in aerem missis, & manibus
cælum intentis indicabāt. Videbantur enim Deo sum-
mas agere gratias, quòd gentem illam ad eas oras d-
tulisset. Ita verò erant admiratione oppressi, vt mi-
mè mentis compotes esse viderentur. Multi enim du-
Capralis in naues tendit, eum mare ingressi pedib-
vsque eò sequuti sunt, dum aqua pectora eorum per-
geret. Alij verò illum nando sequebantur, alij lintrib-
inuecti, ad naues vsque perueniebant, nec ab ijs au-
aliquo modo poterant. Hîc dum Capralis in ancho-
consisteret, vt aquationi operam daret, & rei frume-
tariæ prouideret, & reliqua cibaria in naues impo-
præciperet, eiectus est in littus piscis, qui nostris adm-
rationem non mediocrem commouit. Crassitudo -
que illius erat ingentis dolij, longitudo crassitudin-
duplo superabat. Capite & oculis, porci similitudin-
referebat. Aures erant auribus elephanti similes. Ca-
bat dentibus. Pellis erat setis hirsuta. Cauda circiter
des quinque in longitudinem tendebatur. Pellis cra-
tudo erat vnius digiti. In hac terra, quam Capralis

Brasiliensium simplicitas.

Primū S. Missæ sacrificium in Brasilia celebratum.

Brasiliensium de Lusitanorum aduētu gaudiū.

Piscis monstrosus.

e Crucis nomine celebrari voluit(quam nunc Brasi- *Terra S. Crucis, nūc Brasilia.*
m appellant)columnam marmoream illis similem,
as multis in locis Gama statui præcepit, collocari
Jit,& indè vnum ex Ducibus nomine Gasparem Le *Nuncius Emmanueli missus de Brasilia inuēta.*
um,in Portugalium remisit,qui Emmanueli de hu-
s terræ situ nunciaret: quam aliqua ex parte describe-
minimè arbitror alienum. SITVS illius ad Austrū
rtinet: & fines, qui quidem sunt latissimi,cum ea re- *Brasiliæ situs ac descriptio.*
one, quæ Castellanorum Regum Imperio contine-
,quam appellant Perû,coniuncti sunt. Tellus est fer
s & amœna,& tanta salubritate prædita,vt vix sit o-
s vlla medicina. Omnes enim fermè, qui moriun-
, non aliquo morbo, sed senio consumpti moriun-
r. Multis & ingentibus fluuijs alluitur: fontes habet
uæ dulcis atque perennis innumerabiles. Campi
nt latissimi,lætissimaque pabula profundunt. Por-
habet optimos, aditus facilimos, in quibus naues
n facilè tempestate iactari,aut vadis afflictari possūt.
axima regionis illius pars est montibus & vallibus
tincta: syluę sunt densæ & opacæ: arbores variæ,an- *Arbor incognita.*
nostris incognitæ, inter quas est illa, è cuius sum-
s frondibus ferro præcisis balsami quoddam genus
tillatur. Arbores, è quibus ruber color,quo lanæ in-
untur, confici solet, sunt valdè frequentes & altissi-
e. Fundit præterea tellus herbas admodum saluta- *Herba Sācta.*
,qualis illa est,quam multi Sanctam appellant. Me-
ur enim vlcerib.& anhelitus frequentis angustijs,&
cris præterea, & gangrenæ ex vulnere putrido ad
poris totius pestem repentino contagio permanan-
multos præterea morbos, in quibus ars medicorum
strà consumitur, facillimè depellit. Homines sunt
ore subnigro. Capillum habent mollem, nigrum, *Brasiliensium natura & mores.*
ue promissum. Sunt omnes imberbes,propterea qđ
sellis omnes corporis pilos euellunt. Nullas literas
tunt: nullam religionem colunt: nullis legibus alli-
tur: nullis ponderibus aut mensuris vtuntur: nul-
s Regis imperio subijciuntur. Cùm tamen bellum
er eos exoritur, eum ducem eligunt, quem omniū

fortiſſimum, & in bellis gerendis acerrimum fore cre-
dunt. Nullis veſtibus vulgò teguntur. Qui tamen inte-
eos nobilitate præſtant, veſtes induunt è pſittacorũ
aliarum auium variorum colorum plumis confecta
Et hi pileis ex eiſdem plumis contextis caput ornant,
brachijs armillas ex plumis ſimiliter factas inducun
Veſtes autem ab vmbilico ad genua tantùm demiſſ
gerunt. Mulieres capillos nutriunt. Viri à frone ad m
dium verticem caput abradunt. Qui verò elegantiu
ornari volunt, aures, & nares, & labia, & facies etia
perforant, & in locis illis lapillos varijs diſtinctos col
ribus infigunt. Mulieres autem pro lapillis, minu
conchilijs, quæ apud illas in magno pretio ſunt, ſim
Braſilienſium arma & belligerandi ac ſagittandi ratio. liter excoluntur. In bellis arcubus vtuntur, & tanto a
tificio ſagittas emittunt, vt in quemcunque corpo
vllius locum ſagittam collineare velint, eum configã
Loco ferri, oſſibus piſcium ſagittas armant: quibus t
men tam altum vulnus imprimũt, vt tabulam qua
uis ictu perfodiant. Venationibus aluntur: veſcunt
Victus. ſimijs atque lacertis, & anguibus, & muribus, null
Naues. que eiuſmodi dapes aſpernantur. Lintribus vtuntu
corticibus arborum ingentium factis: quæ tamen ta
ta ſunt interdum capacitate, vt homines triginta ſ
Piſcatio. tineant. Cùm piſcari volunt, alij remis lintrem
gunt, alij verò mare fuſtibus verberant, & piſces
terrent. Piſces attoniti ad ſummam aquam enata
Tum qui ad eam rem parati ſunt, cucurbitas aridas
exinanitas ingentis magnitudinis ſub fluctibus op
Panificiũ. ſitas habent, in quas piſces ſponte ſubeunt. Frume
minimè ferunt. Panem è radice vnius herbæ conf
unt portulacæ magnitudine. Hæc autem tam lethi
rum venenum continet, vt qui illam crudam come
rit, repentè moriatur. Illi verò radicem contundu
contuſam exprimunt, nè quidquam in illa ſucci ill
venenati remaneat. Tum ad Solem exſiccant. M
deindè conterunt, atque farinam efficiunt. Pane
eiuſmodi farina facti, non modò ſalubres ſunt, ſed
Potus. iam ſciti admodum ſaporis. Ex ea & milio, genus
tio

onis faciunt ceruisiæ persimile, quo quidem vbi se ingurgitant, quod frequenter illis euenit, tum omnes fraudes & insidias plus solito machinantur. Obseruant auguria, veneficijs dediti sunt. Est in magno apud illos honore quoddam genus hominum maleficum, quos de rebus incertis consulunt. Appellantur ab illis Pages. Hi gestant in summa sagitta cucurbitam in faciem hominis figuratam. Quoties autem illis libet, intra cucurbitam ignem subijciunt, & fumum ex herbis congestis faciunt. Tum fumum illum naribus accipiunt, vsque eò, dū ebrij vacillent, & corruant, & extra mentem rapiantur. Habent enim herbæ illæ eam vim, vt fumo, quasi vino supra modum sumpto, mentē eripiant. Tū verò stridere dentibus, in ore spumas agere, oculos torquere, necē multis comminari, turbulentis motibus & gestibus eos, qui circumsident, exterrere. Nemo enim suspicatur, illos absque diuini spiritus instinctu tam horrendas voces iacere. Quod si quis ex illis, quibus homo ad eum modum lymphaticus quidquam dirum prænunciauit, aliquem grauem casum subierit, non dubitant, quin illud supplicium ad eam diuinationem referendum sit. Hi quocunque veniunt, summo omnium plausu recipiūtur, viæ muniūtur, carmina ad tibias gentis more concinnuntur, choreæ agitantur: fœminæ formosæ, vel virgines illæ sint, vel cuiusuis matrimoniū teneant, ad illos introducuntur. Opinātur enim miseri, si illos placatos habuerint, omnia sibi feliciter euentura. Illic neque filias parentibus, neque sorores fratribus collocari licet: reliquas mulieres sine vllo discrimine sibi matrimonio cōiungunt: quas offensione interposita deserunt. In adulterio autem deprehensas vel occidunt, vel tanquam seruas vendunt. Parentes non habent in filias potestatem, sed fratres: quas quidem, quoties eis libet, venales proponunt. Venditio autem, est pro rebus alijs, quas ipsi concupierint, permutatio. Pecunia enim carent. Sunt ad laborem pigri, ad luxum & otium propensi: quoties à bellis conquiescunt, totum tempus in conuiuijs,

Artes diuinatoriæ & veneficia.

Pages, harioli Brasiliensium.

Coniugia Brasiliensium.

Adulterarum suppliciũ

Cōtractus.

& cantibus, & saltationibus sine vllo modo consu-
munt. Choros in eodem loco semper insistentes circum orbem versant. In cantibus non distinctis sonorum interuallis, sed simplici vocum ratione carmina modulantur. Illic autem quæ fecerint in bello, commemorant, facinoraque sua summis laudibus extollunt: & omnes cantus ad virtutis militaris laudem reuocãt, & interim sibilis & pedum strepitu eandem symphoniam prosequuntur. Alij verò saltantibus pocula ministrant, donec tandem omnes temulentia oppressi sternantur. Domos è lignis ædificant, & culmis congestis obtegunt, & muris binis aut ternis circumuallant, propter frequentia bella, quibus exerceri solent. In vna domo (sunt enim longissimæ) multi simul habitant. Et ij inter se fraternè amant, libenterq; alij pro aliorũ, qui cum illis viuunt, salute vitam in quoduis discrimen inijciunt. Bella non pro tuendis aut propagandis finibus, sed pro dignitate suscipiunt, quoties opinantur, se fuisse à vicinis, aut ab aliqua longinqua natione cõtẽptos. Tum verò homines senes, qui magnum in rebus bellicis nomẽ, cùm essent iuuenes, habuerũt, in consilium adhibent. Ante deliberationẽ quantum quisque vult, tantum potionis exhaurit. Quidquid senes de bello aut pace decernunt, sine vlla recusatione pro virib. exequuntur. Ducem eligunt, vt superiùs dictum est, quem acerrimum esse iudicant. Hunc verò, si timiditatis significationem aliqua in re dederit, honore confestim spoliant, & alium in eius locum substituunt. Hic domos circumiens, magnis vocibus omnes ad bellum adhortatur: quibus rebus instrui debeant, admonet, & quanta virtute sit opus, edisserit. Neque solùm arcubus & sagittis, sed gladijs etiam è ligno durissimo fabrefactis vtuntur, quibus hostium membra frãgunt & dissecant. Insidijs vti frequenter solent, & in eo pugnant, vt hostes inopinatò aggrediantur. Quos in bello capiunt, senes præsertim, statim comedunt: reliquos vinciunt. Eos, qui ex suis in bello conciderunt, funere efferunt cum multis lachrymis, eo-

Saltatiões & cantus.

Aedificia.

Charitas mutua.

Bellorum causæ, & suscipiẽdorum ratio.

Arma.

Stratagemata.

ımq́ue virtutem prædicatione celebrant. Captiuis ci-
aria largiſsimè præbent, eisq́ue mulieres, cum quibus
ıbent, elargiuntur. Cùm vero feſtos dies agere volūt,
num ex captiuis, quem iam ſatis fartum & opimum
lè conſpiciunt, funibus alligant. Primùm illius ami-
ı in amoris ſignum in collum funem inijcit, & deli-
as ſuas ad ſupplicium trudit. Homines deindè cir-
ımſiſtunt, & ventrē, & brachia, & tibias illius aſtrin-
ınt: tum colūnæ affixum colorib. depingunt, & plu-
ıis varijs exornant. Ne verò parum humani videan-
ır, laxant illum vinculis interdum, & cibo atque po-
ı ſanè lautè atque liberaliter accipiunt. Interim verò
mnes comedūt, & plurimum illius, quam diximus,
ɔtionis abſumunt. Saltant præterea, & canunt, at-
ıe tripudiant, & tres dies in hoc apparatiſsimo ludo
ɔnſumunt. Tandem poſt triduum, illum pedibus at-
ıe manibus, iam vinculis expeditis in caueam dedu-
ınt. Mulieres atque pueri vinctum ſecundum ven-
em funibus trahunt. Homines verò & mulieres re-
quæ, mala citrea, & fructus varios in eum iaciunt. Il-
verò quæ poteſt ex coniectis pomis colligere, rurſus
illos, à quibus fuit impetitus, intorquet. Bibit inte-
m, vt apparet, iucundiſsimè, nec enim ei cibus aut po-
ıs denegatur. Præ ſe fert autem non mediocrem lęti-
am. Illi forticulum hominem, vt ſe exiſtimari cupit,
ɔnuitijs onerant, & multis contumelijs inſequuntur.
Dabis, inquiunt, homo perditiſsime atque profligatiſ-
me, pœnas ſcelerum: & ſanguine tuo manes eorum,
ui in bello ceciderunt, vlciſcemur. Te enim contru-
dabimus, & dilaniabimus, & aſſum comedemus.
le verò, nihil moror, inquit: Non enim ignaui, neq;
midi pœnam ſuſtinebo. Semper enim viri fortis offi-
ò functus ſum. Si me occiſuri eſtis, multos ipſe mul-
s in locis occidi. Si carnib. meis ſaturandi eſtis, & ipſe
ıultorum carnibus ſaturatus ſæpè ſui. Præterea ſunt
ıihi fratres atq; cognati, quos ſcio meam necem haud
npunitam relicturos. Ad hunc modum in caueam
ındem includitur. Tum ille, cui fuerat captiuus in

custodiam traditus, in caueam simul ingreditur. Corpus autem habet depictum, & collum plumeis ornamentis excultum: manibus verò ingentem gladiũ vibrat. Tum saltat, & sibilat, & gladium intentat. At is, vt gladium illi è manibus extorqueat, summo studio cõtendit. Sed dum in vnam partem impetum dat, mulieres atque pueri eum fune, quo est alligatus, quem manibus tenent, ad se trahunt. Dum rursus in contrariam partem se contorquere nititur, ex illa parte similiter mulierum manibus impeditur. Vtrinque enim ita distinetur, vt se eodem loco cõmouere non possit. At strenuus ille gladiator eum gladio contundit & debilitat, atq; tandem medium illius caput ingenti vulnere diffindit, cerebrumq; dispergit. Manus deinde præcidit. Tum mulieres accedunt, & corpus exanimum in pyram coniiciunt, vt omnibus pilis adustis illud facilius abluere queant. Dissecto autem ventre, ilia cum extis euellunt: reliqui corpus in frusta decerpunt: & nè plura persequar, illius carnibus omnes cum magna voluptate vescuntur. Sunt & alij syluestres atq; montani homines, qui cũ his, qui in domibus habitant, continenter bella gerunt, eisdemq; se sceleribus & eadem immanitate contaminant. Nullum apud eos delictum plectitur, præter homicidium. Coguntur enim hi, qui sanguine coniuncti homicidæ sunt, eum tradere illis, qui cæsi necem propter sanguinis communionem & propinquitatẽ iure persequũtur. Hi verò eum strangulãt, atque sepeliunt, & cum multis omnium propinquorum lachrymis atq; lamentis vtriusque mortui funus instaurant, epulasque dant, in quibus omnes depositis inimicitijs accumbunt. Quod si casu aliquo homicida subterfugiat, tum eorum filiæ, vel sorores, vel cognatæ occisi propinquis in seruitutem traduntur, & sic demum omnis vtrinq; discordia obliuione sepelitur. Operæpretium mihi visum est, tam barbaros & immanes mores oratione describere, vt intelligi possit, in quantam errorum colluuionem incurrat humanum genus, literis & humanitate destitutum, &, quod multò fu-

Immanitas planè ferina.

Scelerum impunitas excepto homicidio.

Literarũ & Christianæ religionis commẽdatio.

funestius est, præsidio sanctissimæ religionis orba-
m: & simul cognoscatur, quanta benignitate clemē-
ssimus rerum omnium Dominator huic miserrimæ
enti, Portugalensium in eas oras aduentu, prospexe-
t. Christianorum enim consuetudine & familiarita-
, & hominum sanctorum ex societate, quam IESV
ominant, quos Portugaliæ Reges in eas partes misê-
, disciplinis factum est, vt multi, dispulsis tenebris, er-
ores, in quibus versabantur, clarè perspiciant, & ad
CHRISTI Optimi Maximi studium ardentibus ani-
is excitentur, & ingentes DEO gratias ob tam diui-
um beneficium grata atque memori voluntate per-
oluant. CAPRALIS è Brasiliæ regione profectus est *Capralis in*
ertio nonas Maij. Nono autem kal. Iunij nautæ nebu *Indiā na-*
am aduentare, cælumque atra caligine circunfundi *uigatio cō*
onspiciunt. Cùm verò mare cernerent commoueri, *tinuata.*
 fluctus excitari, trepidare & antennas demittere cū
estinatione cœperunt. Sed tam subita tempestas eos *4. Naues*
ppressit, vt antequam multi se comparare potuissent *Lusitanæ*
d tantum periculum fugiendum, quatuor naues in- *submersæ.*
itatis turbinibus impulsæ atque depressæ sint, & flu-
tibus ita demersę, vt nemo ex ijs, qui illis vehebantur,
uaderet. Fuit quidem reliquis hoc spectaculum, su-
rà, quàm dici potest, acerbum atque luctuosum, cer-
ere in medio mari homines laborū socios, atq; natu-
a coniunctos, & multos etiam propinquitatis necessi-
udinibus implicatos, voragine ingētis illius gurgitis
bsorberi, neq; esse potuisse sese in tanta calamitate ho
ninibus miserrimo genere læthi consumptis auxilio.
ndè cum multis lachrymis reliquæ septem naues di- *Tempesta-*
ressæ, rursus alia coorta tempestate dispulsæ sunt. Tā *tę claßis*
em vj. kal. Augusti sex tantùm naues iunctæ cursum *Lusitana*
enuerunt. Vna namq; ex illis septem aduersa tempe- *disiecta.*
tate iactata, in sinum Arabicum penetrauit, atq; indè
n Portugaliam redijt cum sex tantùm hominib. Reli-
ui namq; morbis & fame atq; siti cruciati, multisq;
ericulis atq; tormentis afflictati perierant. At sex na-
es post flexum promontorij Bonæ spei, conspiciunt

tellurem amœnissimam, arborib. refertam, & gregibus abundantem, quam multi pellucidi amnes irrigabant. Ad eam igitur Capralis naues conuerti iussit. Sed nemo ex incolis cum Lusitanis commercium habere voluit. Itaque quamuis cõmeatus inopia nostri laborarent, cùm nihil tamen possent ab hominib. illis obtinere, profecti sunt, et totam illam oram lustrauêre, donec ad duas insulas contra terram continentem oppositas peruenirent. Ibi duæ naues in anchoris consistebant: qui in illis erant, vbi Portugalenses naues conspicati sunt, fugæ se mandarunt. Eas naues Capralis insecutus cepit. Cũ verò intellexisset, eas esse principis cuiusdam, nomine Fonteimæ, qui erat Regi Melindio coniũctissimus, liberas cũ ingenti auri pondere, quod è Zofala exportabant, & cum mercibus maximi pretij dimisit. xij. Kalend. Augusti ad Mozambiquem appulsus, aquationem sine vllius impedimento fecit, emptisq; cibarijs, & magistro, qui eum Quiloam deduceret, cõducto, iter conficere maturauit. Cũ verò à terra non procul absccederet, cernebat multas insulas egregiè cultas atq; nitidas, quarum omniũ imperium summũ penes Quiloæ Regem erat. Illius namq; regnum supra nongenta millia passuum in longitudinem oræ illius patebat. Rex & omnes Quiloẽses Mahumeti placitis addicti sunt. Homines partim sũt nigri, partim colorati. Arabicè loquũtur, & multas præterea linguas nôrunt, propter multarum nationum, quę ad oras illas veniũt, commercium. Arabum aut Turcarum more vestiuntur. Viuunt admodum lautè. Abest Quiloa à Mozambiquẽnsi tellure circiter quadringenta passuum millia. Angusto mari à continẽti diuiditur. Insula consita est plantis & arboribus: fontes habet gelidos atque perennes: armentis & pecorum gregibus abundat: animantia multa in syluis atque nemoribus nutrit, ex ijs, quæ venatorum opera capiuntur. Tellus est fertilis, & adhibita mediocri hominum cultura, varias fruges effundit. Mare continet pisces varios & optimos. Vrbs est magna, habitatorumque multitudine referta. Ædes sunt

Capralis in Melindium Regem fides.

Quiloæ Regis potentia & Imperij amplitudo.

Quiloensiũ mores.

Quiloæ situs & descriptio.

nt amplæ & extructæ magnificè, cœnaculis, & lacaribus, & tectorijs pulcherrimè ædificatæ, & ornamulta & varia supellectile. Naues non sunt absimi- Mozambiquensium: thure tamen notho propter nuriam picis oblinuntur. In huius vrbis portu cùm pralis anchoris iactis constitisset, misit ad Regem, i nomen erat Abrahemus, qui diceret, se iussu Regis rtugaliæ ad eas partes peruenisse, cum ipsius Regis ndatis atque literis ad illum scriptis, è quibus intelli posset studium, quo Rex Emmanuel tenebatur, fœris & amicitiæ cum illo iungendæ. Se verò non posullo modo in terram descendere, nè Regis sui impem aspernari videatur, qui vetuerat, nè vnquam rei us obtentu è classe discederet. Proinde videret, quem um magis opportunum statueret ad vtriusque colquium. Rex nuncios perbenignè excepit. Capraliq; eosdem responsum dedit, sibi gratissimùm esse ils aduentum. De Regis Emmanuelis amplitudine, de virtutibus regijs, quibus erat ornatissimus, multa percepisse, quamuis illius regnum tantis locorum eruallis esset ab ea terra disiunctum: quibus admous, libenter sese ad quamuis amoris mutui pactiom deuenturum. Et quando fieri non poterat, vt letionem illam in terra audiret, se postridie daturum eram, vt in mari cum Caprali loqueretur. Hæc vbi xit, vnum è suis domesticis ad Capralem cum muribus misit. Postridie igitur parua nauigia ad eam n instructa & ornata cum suis ingreditur. Erant omes vestibus aut aureis aut purpureis, aut sericis & mbycinis exculti, gladijs & pugionibus accincti, in orum manubria erant gemmæ miro splendore fulntes inclusæ. Buccinarum præterea & tibiarum con nu summa lætitiæ significatio dabatur. Lusitani ntrà tubis atque tormentis, quo gaudio tenerentur, dicabant. Capralis iubet omnes duces, qua vestium gantia possent, ornatos in scaphas descedere. Quod e similiter fecit. Itaque omnes ad nauigia Regis acdunt. Capralis verò vbi ad Regem peruenit, cum vt

Capralis ad Quiloẽsem Regẽ legatio.

Responsum Regis Quiloæ.

Capralis cũ Quiloæ Rege colloquium.

Regem salutat : Rex honorificè respondet : deind
de Capralis manu literas Arabicè scriptas accipit, le
gationem audit, &, vt apparebat, fronte & vultu bel
lissimis. Ostendit postremò, se Regem Emmanuelem
in loco fratris semper habiturum, operamque datu
rum, nè studio erga illius maiestatem ab aliquo vinc
posset. Fuit deinde ab vtroque statutum, vt sequen
die Capralis mitteret ad Regem, qui amicitiam inst
tutam fœdere confirmaret. His ita constitutis, merca
tores Arabes interueniunt: nostros sceleris & imma
nitatis insimulant, simplicitatem Regis admirantu
quòd statum atque dignitatem suam piratis credere:
qui, nisi eorum insidijs esset occursum, intra pauco
annos erant illum per simulationem pacis omnibu
bonis euersuri. His sermonibus animum Regis imm
tant, ita, vt non solùm pacem turbarent, sed etiam o
dium illius satis acerbum in Lusitanos incenderen
Rex igitur vrbem munire, milites euocare, vigilias di
ponere, omniaq; moliri, quæ fieri à maritimis ciuita
tibus solent, cùm hostes in portu sunt. Hæc omnia v
bi Capralis Homeris, qui regis Melindij frater erat, &
tunc se Quiloæ tenebat, indicio cognouisset, noluit il
tempus sine vllo fructu conterere, & Melinden versu
cursum tenuit. Quod cum Rex Melindius intellexisse
fuit incredibili gaudio cumulatus. Confestim autem
curauit, vt classis omni commeatu & fructibus, qu
tellus illa suppeditabat, reficeretur. Capralis duceb
secum Melindij Regis legatum, muneribus ab Emm
nuele ornatum, & dona præterea, quæ Emmanuel
nomine ad Regem deferenda curaret. Nostri igitur p
stridie iussu Capralis munera Regis Emmanuelis f
runt. Melindius, vt omnis populus tantum honore
sibi à potentissimo Rege habitum fuisse cerneret (su
enim Reges illi in huiusmodi rebus nimis ambitio
nihilq; honorificentius arbitrantur, quàm à Regib
magnis aliquo munere decorari) equum ingentem
phippio & bullis aureis, & phaleris pulcherrimè fact
quæ inter alia dona ab Emmanuele missa fuerant, c

Noua Quiloensis cũ Lusitano amicitia per Arabes turbata.

Melindij Regis erga Lusitanos hospitalitas.

Emmanuelis ad Melindiũ Regem munera.

i cõtinuò præcepit, in quo insidens ad mare côten-, vbi Capralis cum reliquis ducibus in scaphis eum ectabat. Ibi se mutuò complexi sunt, multisque ver um officijs inter eos certatum est, cùm neuter alte- uidquam de humanitate concedere vellet. Quam- autem à Rege detineretur, noluit tamen Capralis diutius immorari: duos tamen exules eo in loco quit, vt viderent, an pedibus iter in AEthiopiam, e supra Aegyptum est, vbi Christianum Imperato- n dominari Emmanuel acceperat, facere aliquo mo possent, & ritum, & mores, & instituta gentis ex- ratè cognoscere. Septimo Augusti die Melinde pro- tus, & secundum ventum nactus, pelagus transmi- & vicesimo secundo die ad Anchediuam insulam aes appulit. vbi, vt nautas atque milites ex labore re- ret, aliquot diebus commoratus est. Indè Calecu- n nauigauit, & tertio decimo tandem die classem in lecutiensi portu constituit. Quod vbi Regi nuncia- n est, duos ex Nairibus suis cum mercatore summæ ad illum authoritatis ex ea Regione, per quam dus in mari influit (regio Cambaia, homines zarates appellantur) in Classem misit, qui præfe- m nomine illius salutarent. Capralis remisit illos Regem cum Ioanne Sala, equestris ordinis viro, qui sci Gamæ, cùm ille viam in Indiam fecit, comes ex- erat. Misit præterea cum illis Gasparem Gamam: c enim cognomen Iudæus ille qui Zabaio operam bat, cùm Christianus effectus est, vt Gamæ, quem pa num adoptarat, nomen sequeretur, assumpserat. um his autem quatuor ex illis Nairibus, quos Ga- n in Lusitaniam abduxerat (reliquos enim obsidum o retinere voluit) cultu & ornatu Lusitano vesti- s ad Regem misit, quorum aspectu Rex mirum in odum lætatus est. Nuncijs deinde vltrò citroq; mis- fuit à Rege constitutum, vt in ædibus quibusdã re- s, quæ sitæ erant in littore, Capralis illum conueni- , & quæ vellet, nomine Emmanuelis exponeret. E- nt ædes ornatę & instructæ magnificè. Rex stipatus

Capralis cũ Melindio congressus.

Aethiopia supra Aegyptum.

Capralis quando Calecutium adpulerit.

Cambaiæ regionis situs.

Capralis ad Calecutiensem Regẽ legatio.

vndique magna nobilitatis multitudine, & Dynast
quam plurimis circunseptus, in eas ædes se cōtulit. T
bicines antecedebant cum tubis partim aureis, parti
argenteis, singulari opere factis, qui earum modulati
ne & concentu lætitiam, qua Rex affectus erat, vt
debatur, demonstrabant. Venit Capralis cum aliqu
ducibus: vnum porrò ducem, Sancium Thoarem n
mine, vt interim præfecti munere fungeretur, in cla
reliquit. Vbi primum terram attigit, multi viri nobi
atque Dynastæ obuiam illi prodierunt. Is quidem
ctica sublatus est, illi verò omnes pedibus in ædes R
gias eum prosequuti sunt. Domus erat aureis & seri
peripetasmatis ornata. Regis cultus miro gemmaru
splendore collucebat. Postquam Capralis Regem sa
tauit, fuit in argentea sella propè illum collocatu
Tum Gaspare interprete accersito, quæsiuit de i
Rex ea, quæ solent amici in familiari congressu p
contari: num benè valeret: num ex animi senten
nauigâsset: num Emmanuel frater suus eo tempo
quo classis Olysippone soluerat, fuisset optima vale
dine. Tum Emmanuelis literis per interpretem exp
catis, agi de fœdere cœptum est. Rex admodum pro
xè omnia de sua voluntate promittebat, plusq; dab
quàm erat à Caprale postulatum. Omnibus Portu
lensibus potestatem fecit liberè in ciuitate negotia
di: se enim curaturum, vt sine vllo periculo commo
rem gererēt. Aedes præterea satis magnas nostris p
pè littus assignauit, in quibus habitare, & merces as
uare possent. Et quia Saracenus, cuius ædes erant, co
tinuò fraudes in nostros machinari cœpit, alias ma
res, & littori viciniores Regi Emmanueli donauit,
quibus omnes, qui illius negotia procurarent, habi
re laxius, & negotia gerere commodius possent. Ha
verò donationem literis in aurea tabula incisis ad se
piternam memoriam consignauit. Saraceno aute
ditissimo, nomine Coiebiquio, qui erat studio Lusi
ni nominis incensus, & ob id fuit postea omnibus b
nis euersus, cuius ædes erant, cumulatè satis fecit. Sa

Capralis cū Rege Calecutiensi colloquium.

Aedes Calecutij à Rege Emmanueli donatæ.

præterea, vt in earum fastigio vexillum insignibus
is Emmanuelis illustratum figeretur, vt esset om-
is testatum, eas ad Emmanuelem pertinere, seque,
nonimentum Regis sibi charissimi in ea ciuitate
petuò conseruaretur, effecturum. DVM hæc ge- *De magna nauià Lusitanis in gratiã Calecutij Regis expugnata*
ur, fuit Regi nuncius allatus, soluisse Colchimo
em ingentem onerariam, quæ elephantum, ad bel
erenda præferocem conuehebat, & in regnũ Cam-
e nauigabat. Hac re comperta, misit ad Capralem,
nomine illius peteret per amicitiam institutam, vt
caperet. Esse namq; hominum, in quos odio iu-
imo erat incensus. Vt autem scire posset, quo ani-
nostri nauem aggrederentur, aliquot Saracenos ex
domesticis, vt prælium spectarent, immisit. Capra
nam tantùm paruam nauem ad eam rem geren-
n expediuit, cuius nauarchus appellabatur Petrus
ideus. Huic autem tres comites adiunxit: vni no-
n erat Odoardus Paciecus, alteri Vascus Sylueria,
us fuit Ioannes Sala. Rex vbi vidit vnam tantùm
em, & eam non magnam, à reliqua classe, vt na-
n maximam, magno militum præsidio, & telis, &
nentis, & multis præterea armis egregiè munitam
aderet, segregari, vehementer admiratus est. Itaque
um rei animo suspensus expectabat. Nostri vix ar-
sumpserant, cùm nauis hostium in conspectum se
it. Nostri expansis subitò velis in eam feruntur, nõ
amen, vt cominùs eam oppugnare contenderent,
elis hostium è superiori loco missis opprimeren-
sed mediocri interuallo diiuncti, in eam pilas par
lapideas, partim ferreas iaciunt, & glandibus etiam
mbeis acerrimè pugnant. Multos interimunt, mul
conuulnerant, nauem multis in locis perforant, &
ic à dextera parte, nunc à læua eos impetu facto
errent. Hostes in principio nostros contemnere
sunt, & sublatis clamoribus, probra iacere, arma
ipere, tela vibrare, tormentis nostros impetere cœ
unt. Sed postquam se tantis damnis affectos anim-
erterunt, omnem salutis spem in fuga collocârunt.
No-

Cananoris portus. Noſtra nauis eam inſequuta, Cananoris portum,
abeſt Calecutio Septentriones verſus paſſuum circi
quadraginta millia ſub noctem ſubire compulit,
quatuor Arabum naues in anchoris conſiſtebant.
ſtri vigilabant, nè de nocte nauis elaberetur. Vbi d
xit,in eam paſſis velis incurrunt, tantaque formid
perterrent,vt à nauibus,ad quas ſe receperant, diu
altum peteret. Sed Portugalenſis nauis cùm eam cu
longè ſuperaret, ita ſe illi ſemper infeſtis tormen
opponebat, vt non quò vellent hoſtes, ſed quo no
eam flectere proram cogerent, nauigaret, donec t
dem victam & ſuperatam præ ſe agentes, in Calec
portum intrare compulerunt. Obſtupuit Rex, &
ijs,qui ſe iuſſu illius prælij ſpectatores præbuerant,
quiſiuit,quo pacto res geſta fuerat: Reſpondent,n
quam ſe parem in hominibus vllis induſtriam, ne
fortiorem animum, neque maiorem in periculis
eundis alacritatem perſpexiſſe. Rex miſit ad Ca
lem,qui nomine illius ab eo contenderet, vt homi
eos,qui ſe in eo prælio excellentius geſſerant, ad ill
venire præciperet. cupere namque homines vid
Regis Calecutienſis erga Luſitanos munificentia. dignos,qui ab omnibus Regibus ſummis ornamen
afficerentur.Satis fecit poſtulato Capralis. Rex om
laudibus & muneribus ornauit, in primis tamen
ciecum,cuius, vt Arabes,qui interfuerant prælio,r
rebant,clarior virtus extiterat. Sed quò magis ho
cto Luſitanos efferebat, eò grauius eis periculum o
Arabũ in Luſitanos calumniæ & fraudes & inuidia mercatorum Arabum intentum fuit. N
cùm eos extinctos propter religionis diſſidium c
rent, tum nè apud Regem tantam gratiam inire
vt ipſi excluderentur, anxiè formidabant. Itaque r
dis omnibus noſtris erant impedimento, quò mi
eum numerum piperis, & aromatum reliquor
quem emere cupiebant, ab incolis acciperent. Ob
gitur omnes fraudes excogitabant,calumnijs anim
Regis exulcerabant,& latrocinij crimen omnibus
ſitanis intendebant. Ad hæc multò maiora pretia
matum dominis polliceri, omnia clam coemere

npressa tenere, nè quidquam ad Lusitanos perue- *Regis Calecutiensis perfidia.*
et. Rex in eorum dolis conniuere, fidemque da-
i fallere. Iam antea Caprali in perfidiæ suspicio-
n venerat, antequam domus esset nostris assignata,
quòd obsides, quos habebat in naui, se in mare de-
rant, vt ad suos nando confugerent: è quibus ali-
capti sunt, alij euaserunt, neque tamen Rex eos re-
uit, aut Caprali, vt debuerat, satisfecit. His rebus of-
fus Capralis, ad Regem misit, qui de iniurijs sibi *Capralis de Rege Calecutij querela.*
is quereretur. Illum dedisse fidem, se curaturum,
naues Portugalenses intra viginti dies onus accipe-
t: tres menses esse consumptos, nullamque nauem
eratam esse, cùm ante suos oculos Arabum naues
nari conspiceret: quod etiam contra percussum fœ
s esset. In fœdere namque cautum fuisse, nè vllis
ionibus aliquod piperis aut zingiberis pondus vl-
oretio tribueretur, antequam Portugalensibus na-
us iustum pondus esset impositum. Illum igitur
re, vt fidei suæ atque dignitati consuleret. Iter e-
a instare, neque se posse diutius in eo portu consi-
re. Rex cùm hoc accepisset, se ea iniuria grauiter *Ficta Regis excusatio.*
nmoueri simulauit: dixitque, se imprudente fla-
a illa ab hominibus fraudulentis admissa fuisse. Et
ando Saraceni tam scelerati & audaces extitissent,
contra illius imperium naues onerarent, se face-
potestatem Lusitanis Arabum naues, persoluto mer
oribus aromatum pretio, exonerandi, vt citius in-
nauibus onustis soluere possent. Hoc audito Ca-
lis veritus est nè Regis indulgentia ad fraudem
tineret, vt videlicet Arabum animos irritaret, & a-
ua turba commoueretur, qua nostri possent ab il-
qui erant multò plures, & potentiores, opprimi, &
leris culpa vel in nostros, qui materiam turbulenti
idij dedissent, vel in Arabes, qui Regis iniussu se
dicare ausi fuissent, deriuari. Itaque se continebat,
ꝗ quid optimum factu esset, satis explicabat. Arius
erim Correa, qui in ædibus relictus erat, vt Emma-
elis Regis negotia procuraret, à Caprali summo o-
pere

pere contendebat, vt ea indulgentia Regis vteretur,
à Saracenis viribus eriperet, quod illi fraudibus auer
bant. Aliter enim futurum, vt naues in Portugalia
inanes redirent, & nullo lucro tantæ impensæ fac
compensarentur. Cùm Capralis hæreret, & cuncta
tur, Correa instabat, & obtestabatur eum, nè pateret
nomen suum nominè timiditatis & inertiæ macu
ri, neue Regem Emmanuelem eo commodo priua
quod ostendebatur. Ad hæc testes, & à scribis testin
nia publicis literis consignata postulabat, vt esset
statum omnibus, non per se stetisse, quò minus Re
negotia commodè fierent, sed ducis ipsius culpa. C
pralis igitur Correæ querimonijs & obtestationib
impulsus, aliquid sibi gerendum arbitratus est, vt q
men, quod intendi facilè poterat, aliquo modo dil
ret. Erat autem iam paululum extra portum nauis n
cibus onusta, quæ anchoras soluere, & vela facere
stituebat, cùm Capralis per vnum ex suis domest
Nauarcho atq; magistro denunciauit, nè indè abire
Sibi namq; factam fuisse à Rege potestatem naues
mnes, quæ in illo mari consistebant, retinendi. Na
autem dominus erat Saracenus quidam ditissim
qui multum gratia & authoritate Calecutij apud R
gios poterat. Dux atq; magister, & reliqui omnes C
pralis imperium irrident. Capralis scaphas expedir
armari iubet, & nautas atque milites confestim mi
qui nauem funibus alligatam in portum remulco t
Saracenici tumultus occasio. herent: quod illi sine vlla mora conficiunt. Saracen
cùm id factum esse cognouisset, graui iracundia co
motus, omnes suos propinquos atque necessarios
cersit: rem exponit: de nostrorum iniuria & iniqu
te conqueritur: contumeliæ indignitatem verbis e
gerat. Pro se quisque quantum potest illius animu
iam satis sua sponte incensum, verbis inflammat, r
rique satius esse dicit, quàm tam insignem contu
Saracenorũ apud Calecutij Regẽ liam pati. Itaque omnes continuò ad Regem adeu
facinus esse indignum clamitant, tantum anim
Christianos homines assumpsisse, vt in Calecutij

homines in ipsius Regis patrocinio latentes inua- *de Lusitanis querela.*
rent, & quasi iam regnum possiderent, ita cogere im
rijs, minitari liberis, vinctas naues abducere, & in i-
ius Regis oculis, vim hominibus, qui illius imperio
ntinebantur, inferre. Eam verò iniuriam non tam
illos, quàm ad ipsius Regis contumeliam pertinere.
uam si non statim vindicaret, fore, vt maiora facino-
molirentur, & in ipsum arma conuerterēt. Clemen-
illius factum esse dicunt, quòd homines externi, &
moribus Indicis abhorrentes, omniumque præsidio
stituti, Regem præpotentem despicerent, tantumq;
i in ipsius Regis imperio, atque tam insolenter arro
rent. Rex ita respondit, vt facilè intelligerent, eum
n grauiter esse laturum, si quidquam sceleris fuisset
illis in nostrorum perniciem comparatum. Omnes *Saracenorū in Lusitanos impetus & pugna.*
tur confertim in ædes, vbi nostri nihil hostile suspi-
ntes, iussu Regis habitabant, irruunt, Nairesq; mul-
s sibi socios adiungunt. Correa sublato signo discri-
en, in quo versabatur, classi denunciat. Erant autem
sitani, qui cum illo erant, ad septuaginta. Saraceno-
m verò cum Nairibus ad quatuor millia conuenē-
Capralis quartana laborabat. Itaque præcepit San-
Tobari, vt cum omnibus scaphis in littus propera-
, vt subsidio nostris occurreret, & fugientes excipe-
. At Saraceni cædere ianuam securibus, conuellere
ietes trabibus, tela conijcere, & summa contentio-
pugnare, vt prius quàm auxilium venire posset, o-
nes interficerent. At nostri acri animo restiterunt,
quia videbant sibi moriendum esse, nè inulti cade-
nt, fortissimè dimicabant. Paries interim ex vna par-
machinis admotis disiectus fuit. Hostes ferociter ir-
unt, Lusitanosque cædunt. At qui ex illis euadere *Lusitanorum cædes*
uerunt, globò facto ad mare se conferunt, vbi iam
lti ex Lusitanis, qui subsidio veniebant, impetum
hostes fecerunt, vt illis parumper repressis, suos in
phas recipere facilius possent. Ceciderunt ex nostris
quinquaginta, in quibus Arius Correa fuit. Vigin- *Arij Correæ mors.*
antùm euasère, saucij tamen, eorumque bona pars

ex eiſdem, vulneribus interijt. Henricus monachoru
præfectus, aliquot vulnera accepit. Arius Correa d
xerat ſecum in Indiam filium, nomine Antoniu
Corream, annos natum decem: quem eques quidar
cui nomen erat Nonius Leitanus, in hoc tanto diſc
mine ſumma contentione protexit, & incolumem
littus vſque perduxit. Hic cùm hæſitaret, neque poſ
puerum in ſcapham perferre, nauta quidam pueri c
bitatem miſeratus, accurrit, illumque cum magno v
tæ periculo humeris ſublatum in ſcapham impoſu
Fuit hic Antonius poſtea vir admodum ſtrenuus, m
tasque res memorabiles in bellis effecit. Fuit hoc ta
tum ſcelus à gente perditiſſima cõflatum xvij. die D
cembris, anno à CHRISTO nato M. D. Capralis tu
admodùm dolenter hunc caſum, & febri multò veh
mentius afflictari cœpit, & Correæ mortem lach
mis proſequutus eſt: non tamẽ quidquam hoſtile m
liri voluit, expectans, an Rex ſe aliqua tolerabili exc
ſatione defenderet, & in authores ſceleris animadu
teret. Cùm autem ex Regis ſilentio & taciturnita
intelligeret, illum tam ſceleſti facinoris eſſe non m
dò conſcium, ſed etiam fautorem, poſtridiè ex ducu
conſilio, decem Arabum magnas naues, quæ erant
portu, aggreſſus eſt. Fuit vtrinq; ſumma virium cõte
tione dimicatum. Luſitani tamen magno impetu
naues irrumpunt, multorumq; nece ſuorum morte
vlciſcuntur, & ſupra ſexcentos ferro concîdunt: de
dè naues exonerant, & paucos, qui ſe metu occulta
rant, capiunt, & per omnes naues diſtribuunt, vt mi
ſtrorum nauticis in rebus penuriam ſupplerent. T
elephanti fuerunt inuenti, quibus occiſis & ſalitis, n
ſtri (erat enim magna commeatus inopia) veſcer
tur. Poſtremò ſub noctem naues omnes incenſæ ſu
inter quas fuit nauis Arabis illius, qui tantam diſc
diam concitârat. Appellabatur autem Cogecem
Micidius. Exterruit hoc incendium omnes, tam ciu
quàm peregrinos, qui Calecutij morabantur. Co
ueniunt vndiq; clamores ingentes tollunt: naui

Antonij Correæ periculum.

Initium belli aduerſus Regem Calecutiñ geſti.

Victoria Luſitanorum naualis.

ıcturam plangoribus atque lamentis prosequuntur: ıanus in cælum tendunt, & diras imprecantur: nemo tamen ad resistendum se comparat. Incensis in Re is conspectu nauibus, cùm primùm diluxit, naues orine constitutæ sunt, vt vrbem tormentis, quam acerımè fieri posset, concuteret. Multas ædes disturbârūt: ıultos mortales occiderunt: magnamq; multis in los stragem ediderunt. Rex ipse, cùm ad illius pedes vıus ex suis familiaribus ictu ingentis pilæ dilaceratus oncidisset, metu perterritus omnem salutis spem in ræcipiti fuga collocauit. HIS rebus gestis, Capralis ochimum versus nauigare instituit. Acceperat eim, Cochimi Regem amicitiam Lusitanorum expere. Abest autem vrbs hæc Calecutio Austrum versus rciter passuum septuaginta millia. Vndique verò flebus fluuij, qui non longè ab illa in mare influit, alıitur. Portum habet optimum, & stationem nauium ıtissimam. Solum est macrum & sterile, arborum taıen viriditate ad aspectum iucundum. Abundat piere. Regis opes erant tenues, & Calecutij regi tributa ndebat. Mores gentis sunt Calecutiensium moribus institutis vitę persimiles. Capralis Cochimi portum gressus, ad Regem misit Indum, Michaelem nomi, qui de suo in regnum illius aduentu eum certiom faceret, & simul peteret, vt piper, & aliquot aroatum pondus iusto pretio venderet, vt posset aliıot naues onerare. Fuerat hic Michael vir abstintia mirabili, addictus religioni, quam sequuntur i, qui Iogues ab Indis appellantur. Præ se ferunt singularem rerum humanarum contemptionem. ullas opes possident: emendicatis cibis victitant: per nnia fora cursant, vt suæ sectæ disciplinam omum auribus inculcent. Maxima eorum pars prægijs illudit hominibus imperitis, eorumque demen ad suum quæstum abutitur. At Michael cùm simci animo in religionis fallacissimæ rationem fuis ingressus, eam fraudibus illius compertis improuit, auresque dedit hominibus Lusitanis, qui reli-

Calecutij oppugnatio

Cochimum vrbs.

Capralis ad Cochimi Regem nuncius.

Ioguium mores & religio.

gionem reliquis purius obseruabant, eorumq; cohor-
tationibus inductus, CHRISTI religionem suscepit.
Is cùm Cochimi Regem Capralis nomine salutaret
ad eumq; illius postulata deferret, responsum human
tatis & officij plenissimum tulit. Regem dixit non m
dò de illius aduentu plurimùm gaudere, sed omnia il
admodum munificè atq; largè polliceri. Itaq; fœder

Fœdus Lusitanorum cum Rege Cochimi.

facili negotio constituto, Capralis misit in ciuitatem
qui Regi aliquot argentea vasa deferrent, & aromata
quæ possent in ea reperiri, vsitato pretio compararen
Rex Lusitanos ad id negotium missos in domo sat
ampla, & non vsquequaque immunita collocari præ
cepit, eisq; Naires, qui eos armis, vbi opus esset, tueren
tur, assignauit. Dum omnia summa Regis fide, quæ i
rem erant, ad Capralis voluntatem administrantu

Cananoris et Coulami Regum ad Capralem legatio.

veniunt legati à Rege Cananoris, & Rege Coulam
quorum vterq; Regis sui nomine & stabilem amicit
am, & fidele commercium nostris hominibus ostend
bat: & ad onerandas in suo regno naues eos inuitaba
Vtrique Capralis, vt par erat, gratias egit. Se verò, qu
minus eorum beneficijs vteretur, humanitate Prin
pis illius, apud quem iam negotium gerebat, impedi
Ita tamen se obligatum profiteri, atque si beneficiu
illud, quod offerebant, accepisset. Quòd si ei aliquid
eo pondere, quod emere statuebat, defuisset, tunc se e
rum voluntatem minimè aspernaturum. Dum nau
summo labore & industria onerantur, aduenêre du

Duo Indi Christiani D. Thomæ disciplinis imbuti.

fratres Christiani, ex illis, qui Thomæ disciplinis i
buti, summa per tot annos constantia Christi religi
nem eadem perpetuò fide colunt: & à Caprali post
lârunt, vt vellet eos secum in Portugaliam ducere,
inde Romam atq; Ierosolymam petere possent: vt
loca inuiserent, vbi Christus, discipuliq; illius insti
sent. Quod Capralis eis summa voluntate conces

Cranganor vrbs.

Erant autem è ciuitate, quam Cranganorem app
lant, quæ Cochimo viginti passuum millibus aber
Cum verò onus fuisset nauibus impositum, fuit R

Calecutia

factus certior, Calecutij Regem classem viginti m

arum nauium, & nauigiorum præterea minorum *claßis in*
ıagnum numerum comparâsse, quò suorum cædem *Lusitanos.*
indicaret. Exercitum verò, qui classe vehebatur, esse
uindecim hominum millia. Id Cochimi Rex Capra-
per suos domesticos confestim nunciauit. Capralis
bi id accepit, omnes ad prælium parari iubet. Sibi
amque in animo esse, cum Calecutiensi classe dimi-
are. Antennis igitur sublatis, in eos inuehitur. Ven-
s tamen expulsus, non potuit ad illos accedere. Illi
erò cùm cernerent, quàm præsenti animo nostri in
os inuadere conarentur, & simul tormentorum vim
k impetum formidarent, quamuis secundus ventus
orum naues in nostras impelleret, neque eas petere,
ec vllo pacto prælium inire voluerunt. Capralis igi-
ur sine vllius impedimento in Portugaliam iter face-
e instituit. Cochimi autem reliquit duos Lusitanos
onesto loco natos, vnum nomine Gundisaluum
arbosam, alterum verò Laurentium Morenum, cum
erto Lusitanorum numero, qui negotia Regis Emma
uelis administrarent. Cùm autem Cananoris oram *Cananorẽ*
egeret, fuit à Rege inuitatus, vt ibi, quod deerat ad iu- *sis Regis er*
um pondus, acciperet. Capralis inuitantis liberalita- *ga Lusita-*
em minimè repudiauit, portumq; vrbis illius subiuit *nos libera-*
nno à CHRISTO nato, M.D.I. Erat vrbs ingens, mul *litas.*
isq; habitatoribus frequentari solita. Magnus sinus in *Cananoris*
ıbem influens, portum optimum efficit. Regio est o- *descriptio.*
nnibus rebus, quæ ad victum pertinent, abundans.
Rex erat opulentus, & immunis, & à moribus & insti-
utis aliorum Regum, qui Malabaribus imperant, mi-
ıimè abhorrens. Hîc emit Capralis certum pondus
ingiberis atque cinnamoni. Rex vbi vidit illum non
antum onus, quantum illi offerebatur, accipere, arbi-
ratus est, id pecuniæ inopia fieri. Misit igitur ad il-
um, qui diceret, se compertum habere, illum Calecu-
ij pecunia & bonis omnibus fuisse spoliatum. Proin-
lè sibi fore gratissimum, si vellet vti suis pecunijs, per-
ndè atq; si Regis Emmanuelis essent. Egit illi gratias
Capralis, & ostendit nuncijs magnùm numerũ aureo

rum numorum,vt posset Rex intelligere, se nō rei numariæ difficultate impeditum, sed quòd naues essent

Cananorēsis Regis ad Emmanuelem legatio.

iam satis oneratæ, emere plura noluisse. Rex vt cum Emmanuele pacem firmaret, Legatum cum Caprale in Portugaliam misit.Indè profecti sunt xvj.die Ianuarij. Cùm verò Capralis non longè à Melindensi portu abesset, nauem satis magnam mercibus onustam cepit.

Saracenica nauis capta & dimissa.

Quam cùm intellexisset esse Saraceni cuiusdam viri valdè potentis, nomine Milicupii, qui in Cambaiæ regno domicilium habebat,& oppidum nomine Barochium possidebat,eam liberam dimisit: præfectoq; dixit, Regi Emmanueli nullum bellum in India nisi cum Calecutij Rege, & cum Arabibus illis,qui erant à Meca,futurum,à quibus grauissimas iniurias acceperat. Hic sæua tempestas excitata classem iactauit, & nauem,cui præerat Sancius Thoarius, in vadis allisit. Nauem fractam Capralis, cùm primùm fieri potuit, incendere iussit,ne quidquam ad hostium manus perueniret.Mombazæ tamen Rex postea multis vrinatoribus,multisque machinis vsus, tormenta ex aquis extraxit. Indè Capralis cùm Melinden petere,ventis exclusus,minimè posset, Mozambiquem versus cursum tenuit:vbi refectis nauibus Sancium Thoarium in alia naui misit, qui sitū Zofalæ diligenter exploraret, atq; indè se in patriam conferret.Ipse verò aquatione facta, sine vlla cunctatione domum redire constituit,

Capralis in Lusitaniā reditus.

varijsque tempestatibus vsus, Olysipponem tandem peruenit pridiè Kal. Augusti. Cuius aduentu Rex variè affectus est. Ex eorum nanq;, qui euaserant, incolumitate voluptatem magnam cepit: eorum verò casum, qui partim fluctibus obruti, partim insidijs oppressi perierant, admodum dolenter tulit.

Tertia Lusitana classis in Indiam missa.

Miserat autem eodem anno Rex Emmanuel in Indiam aliam classem perexiguam, cui præerat vir acer, nomine Ioannes Nouius. Erant autem tres naues tantùm. Cùm enim confideret,in ea classe, cum qua Capralis anno proximo missus fuerat,satis præsidij fore vel ad pacem cum Calecutij Rege constituendam,vel ad spiritusRegis insolentis &

elati comprimendos: tunc illud trium nauium sup-
ementum sufficere arbitratus est. Sed cùm è Caprali
gnouisset insidias, quibus circunuentus fuerat, vidit
ntum scelus maioribus opibus vindicandum. Itaque
no sequente, qui fuit à Christo nato, M.D.II. misit *Annus à nato Christo. 1502.*
rsus Vascum Gamam in Indiam cum clade decem
uium. Omnes præter nauem prætoriam, in qua Ga-
a vehebatur, fuére hominibus fortibus attributę, qui *Duæ nouæ classes in Indiam missæ.*
is præessent. Aliam præterea classem instrui præce-
t, cui vir egregiè fortis, Vincētius Sodermus nomine
æerat. Fuit autem hoc illi munus assignatum, vt te-
ëret Indicum mare, acerrimumq; bellum Saracenis,
ui in Indiam nauigabant, inferret. Hæ quindecim
ues instructæ rebus omnibus, è Bethlehemitico por-
soluerunt quarto Idus Februarij. Neq; ijs classibus *Alia classis Emmanuelis Indica.*
ntentus Emmanuel, aliam classem quinque na-
ium comparari iussit, cui Stephanum Gamam, Va-
i Gamæ fratrem patruelem, præfecit, qui Kalendis
prilis eiusdem anni Olysippone profectus, eundem
ursum tenuit. Animus enim Regis acer, & maxima-
m rerum cupidus, &, quod caput est, ad spem, quam *Pium Emmanuelis studium.*
n diuino numine collocauerat, excitatus, nihil ma-
is ad officium suum pertinere arbitrabatur, quàm vt
egionem illam armis expugnaret, Christianique no-
ninis hostes oppremeret, & orientis Solis plagas
Christi nomine compleret. Eodem anno Olysippone *RES EVROPEAE*
eperit Regina Maria primum filium, in cuius ortu *Natus Emmanueli filius.*
àm sæua tempestas excitata fuit, quantam nunquam
omines summa senectute præditi in vita meminē-
ant. Cælum enim tenebris densissimis obductū tam
rebrò tonabat, atque fulgurabat, vt eos etiam, qui for- *Prodigiosa tempestas.*
es existimabantur, ingenti formidine perterreret. Ad
æc, multa loca de cælo tacta fuēre: excitati turbines
rbores euellerunt: imbres effusi non vias tantùm, sed
edes etiam quamplurimas aquis impleuerunt. Red-
dita verò tranquillitate, non solùm Emmanuel, sed o-
mnis ciuitas ex Principis ortu, summo gaudio cumu-
ata fuit. Octauo die fuit infans sacro fonte ablutus, &

Ioannis nomen obtinuit. Inter reliquos autem, quo
Petrus Pascalius Venetus ad Emmanuelem Legatus.
Emmanuel diuinæ cognationis filio affines esse vo
luit, fuit Petrus Pascalius Venetus legatus, qui fuera
ad eum missus, vt ei Reipub. nomine summas gratia
ageret pro classe, quam in auxilium illius, vt dictum
est, miserat: & ostenderet, S.P.Q. Venetum fore sempe
ei hoc tam singulari beneficio deuinctum. Hunc Le
gatum Rex manu propria equestris dignitatis insig
nibus ornauit, multisque muneribus affecit. Quibu
beneficijs allectus, multa de singulari illius virtute
cùm esset Venetijs, cõmemorauit, & effecit, vt institu
ta cum Venetis amicitia, sanctiore quodam fœdere fi
Regia Emmanuelis incensa.
maretur. Hoc autem die, quo Princeps Ioannes aqui
salutaribus expiatus est, ædes regiæ subito incendi
inflammari cœperunt. Sed fuit multorum hominu
opera continuò restinctum. Eodem anno aliam cla
sem Rex Emmanuel comparauit, quæ Gaditanum
fretum peruagaretur, vt Maurorum ferociam compri
meret. Sed nihil, quod dignum sit memoria, per illam
RES INDICAE.
gestum fuisse constat. IOANNES interim Nouius se
cundis ventis vsus, postquam regionem æquinoctia
circulo subiectam transmisit, in insulam nostris inco
Insula Conceptionis inuenta.
gnitam delatus est, cui Conceptionis nomen indi
dit. Indè Mozambiquem petijt. Sed antequam eò per
ueniret, naues ad terram aquandi gratia conuertit, a
eum locum, quem S. Blasij aquationem nominan
Ibi calceum vetustum è frondibus cuiusdam arbo
Petri Ataidæi literæ casu inuentæ de fraudib. Calecutij Regis.
ris alligatum cernit. Non temerè visum est itaqu
calceum solui, & ad se deferri iubet. Erant in illo li
teræ Petri Ataidæi manu scriptæ, quibus admoneba
omnes duces Lusitanos, qui eò deflecterent, vt Cale
cutij portum vitarent. Regem esse sceleratum & im
manem, in nostrosque pestem primò insidijs, deind
summis viribus fuisse machinatum. Cùm verò Qu
loam perueniret, offendit vnum ex illis exulibus, qu
varijs in locis relicti fuerant. Is Capralis literas i
eandem sententiam scriptas Nouio dedit. Ad Melin
dem verò cùm naues appelleret, fuit à Rege de omni

frau

udib⁹ & insidijs, quas Rex Calecutij Caprali fecerat, monitus. Indè in Anchediuam se aquandi gratia cō it: & inde Cananorem versus iter instituit. Rex ita um excepit, vt nullum officium hominis amantis ni præteriret. Ibi Lusitanus nomine Gundisaluus ixotus, qui eo tempore, quo Arius Correa fuit inter tus, opera Coiebequij occultatus fuerat, ne in eandē lamitatem incideret, venit Calecutio ad Nouium, gis Calecutiensis iussu, qui diceret illum tumultum quo Arius Correa ceciderat, fuisse, Rege imprudenmultitudinis furore & amentia concitatum, animū c illius nunquam fuisse à studio Regis Emmanuealienum: eique gratissimum fore, si Nouius vellet alecutium petere. Futurum namque, vt omnia, quæ llet, ab illo facillimè impetraret, & onus acciperet, ex o posset maximum lucrum ad regias opes accedere. æc vbi regis nomine dixit, tum Coiebequij monita ligenter exposuit. Admonebat enim, nè Regi omnin scelestissimo fidem adiungeret. Illum nanque eo ruos omnes intendere, vt per amicitiæ simulationē mnes Lusitanos, quos posset, crudelissimè necaret. im verò qui fidem haberet ei, qui nunquam fidem luisset, meritas stultitiæ pœnas daturum. Nouius illum responsum dare, neque Peixotus Calecutium dire voluit. Nouius cùm Cochimum versus cursum neret, in Calecutiensem nauem incidit: quam armis pugnatam, & spoliatam incendere iussit, & ad Cohimensem portum tandem peruenit. Cuius conspeu nostri tanta lætitia affecti sunt, vt existimarent, se ncè mortis ipsius faucibus ereptos. Quamuis enim ex eos humanissimè tractaret, & certis Nairibus tuen os committeret, perfidiam tamen Arabum eorum, i satis frequentes eam vrbem incolebant, valdè foridabant. Omnia Regis officia in Nouium constitê , quæ ab homine singulari probitate atque fide præto postulari, & expectari potuissent. Itaque Nouius egotijs ex animi sententia gestis, & maxima ex parte auibus oneratis, Cananorem rursus se contulit, vt

Calecutij Regis ad Io. Nouiū simulatus nūcius, & detectæ fraudes.

Lusitanorum Cochimi de classis aduentu gaudiū.

Nuncius de claſſe Calecutiẽſi aduerſus Luſitanos.

aromatum aliorum onus acciperet : quod ei fuit larg
atq; munificè conceſſum. Cùm vellet inde diſcedere
fuit à Cananoris Rege certior factus, Regem Calecu
tij octoginta parones inſtruxiſſe,qui portus aditũ ob
derent,vt illum interclusum armis opprimerent. Pro
indè illum Rex admonebat,vt ad terram propius acce
deret,vt illi poſſet ei cum ſuis auxilium afferre. Nec e
nim fieri poſſe,vt is cum quatuor tantùm nauibus tan
tam hoſtium claſſem ſuſtineret. Agit gratias, quas de
bet Nouius, Regemq; monet, vt de noſtrorum ſalute
minimè ſolicitus ſit. Se namque omnem victoriæ ſp
in ſummo Deo repoſitam habere, cuius præſidio ſe c
multò maiore claſſe facillimè congreſſurum. Poſter
die conſpicatus eſt Nouius portus aditum ab hoſtibu
teneri. Nauium numerus erat ſupra centum. Nouiu
ita naues inſtruxit, vt poſſent tormentis omnibus vt
Deindè duces ſingulos admonuit, omnem ſalutis ſp
in eo poſitam eſſe, vt non cogerentur vllo modo co
minus cum tanta multitudine pugnare. Proindè e
ordine curarent tormenta diſponi, vt continenter p
læ in hoſtes iacerentur. Si enim vlla fieret intermiſſio

Pugna naualis cum Calecutiẽſibus & Luſitanorum victoria.

magnum periculum vitari non poſſe. Illi ſumma vig
lantia, quod fuerat imperatum, conficiunt. Fuit h
ratione vſque ad occaſum Solis magna noſtrorum al
critate & contentione dimicatum. Fuére ex hoſtibu
vt poſtea compertum fuit, quadringenti atque ſepte
& decem homines occiſi,& complures plumbeis gla
dibus vulnerati, aliquot naues depreſſæ: cum interi
Luſitani nullum incommodum accepiſſent. Hoſt
vexillum in pacis ſignum ſuſtulerũt. Nouius fraude
aliquam ab illis comparari ſuſpicatus, belli ſignu
contrà ſuſtulit, & prælium redintegrare præcepit. I
nihilominùs in eadem pacis ſignificatione perſeu
rant. Tum Nouius pacis etiam ſignum tolli iuſſit. I
verò per Arabem ad eam rem miſſum illius noctis in
ducias petunt: poſſe namq; pacem poſtero die ſub al
qua iuſtæ conditione, quæ eſſet in rem vtriuſque pa
tis, conſtitui. Reſpondet Nouius, eas inducias ſe mir

n

daturum, nisi prius illi ab aditu portus secederent,
; liberum mare permitterent. Facessunt illi conti-
ò, quod Nouius postulârat. Nouius è sinu cum na-
us egressus est, & vtraque classis non longè à portus
roitu in anchoris constitit, ita tamen, vt non ma-
m inter vtranq; spaciū interesset. Illi tamen contra
m homines submittebant, qui nando ad naues ac-
erent, anchoraliaq; præciderent: lintres deindè cū
b. instruebant, vt succisis funib. faces continuò ia-
ntur. Quod scelus, nisi fuisset à nostris summo stu-
vigilatum, exitum habere potuisset. Itaque nostri fi
is ferreis, æneisq; tormentis eos, quos accedere sen
ant, facillimè propellebant. Ad hunc modū inte-
nox fuit in laboris huius continuatione consum-
. Hostes verò cum cernerent, nec apertam vim, nec
ultas insidias illis, vt sperârant, processisse, anchoris
utis, idoneumq; ventum nacti, se Calecutium rece-
e. Nostri tāto periculo liberati, gratias summas Deo
runt, & sine vlla mora in Portugaliam velis plenis
facere instituerunt. Nouius cùm non multùm in
uigando progressus, vnam nauem Calecutiensem
spiceret, in eam confestim incurrit, & captam spo-
uit, & coniectis facibus incēdit. Deindè admodum
mmodè nauigando, Bonæ spei promontorium su-
, & indè in paruam quandam insulam cursu dela-
s est, cui Sanctę Helenæ nomen imposuit. Est autem
sula ita in medio mari sita, vt diuino consilio consti
a videatur, vt Lusitanos homines ex India redeun-
, iactatione, multarumque rerum penuria, quod fi-
in tam larga nauigatione opus est, afflictos refice-
. Fluuios namque habet gelidos atque perennes, &
luas atque nemora densissima, cælumque saluberri-
um. Posteà verò, quàm hominis cuiusdam, cuius ꝓ-
io loco mentionem faciemus, cultus accessit, multis
rcorùm & pecudum gregibus, varijsque fructibus &
eribus abundauit. Itaque nostri in ea aquationem &
nationem commodissimè faciunt, & piscatione, &
natione, & aucupio non oblectantur solùm, sed

Calecutiē sium perfidia.

Calecutiē sium fuga.

Calecutiē sis nauis capta & incensa.

Insula S. Helenæ.

Nouij felix in Lusitaniam reditus. naues commeatu reficiũt. Ex ea insula Nouius ead[...]
felicitate nauigandi vsus, Olysipponem peruenit[...]
die mensis Septemb. anno à Christo nato. M D II. n[...]
solùm Regi, sed vniuersæ ciuitati tam felici adue[...]
summam iucunditatem attulit. Hoc anno Emman[...]

RES EVROPEAE *Emmanuelis pia quædam liberaliter & iustè facta* Compostellam profectus est, vt ad D. Iacobi sepulc[...]
nuncupata vota persolueret. Conimbricam cum p[...]
uenisset, & sepulchrum Alfonsi Regis sanctissimi[...]
inuictissimi, cuius virtute Mauri fuerunt è Lusita[...]
finibus expulsi, parum magnificè extructum cerne[...]
id demoliri, & aliud satis amplum & magnificum [...]
ficare iussit. Similiter in Portugalensi ciuitate sep[...]
chrum martyris Pantaleonis, viri summa sancti[...]
præditi, magnis sumptibus extrui iubet, vt fuerat te[...]
mento Regis Ioannis institutum. Porrò autem qua[...]
que iter faciebat, pupillis & viduis benignè cõsulel[...]
templa donis & muneribus cumulabat, scelera pot[...]
tium hominum, quæ fuerant ad illum diem impu[...]
ta, acerrimo supplicio vindicabat. Compostellæ m[...]
sit triduo, sepulchrumq; D. Iacobi singulari signific[...]
one religionis inuisit, templumque donis auxit &[...]
chnum argenteum singulari opere perfectum, qui p[...]
petuò in eo luceret, appendi præcepit. Hospites a[...]
quos diuertebat, multis muneribus affecit: ita deni[...]
iter illud habuit, vt vbicunq; pedem poneret, & pi[...]
tis, & liberalitatis, & regiæ munificentiæ vestigia [...]
pressa relinqueret. Reuersus Olysipponem, incre[...]
bilem lætitiam cunctis attulit, qui illius desideri[...]

ANNVS à Christo nato, 1503 minimè ferendum existimabant. Principio insequ[...]
tis anni, rursus eadem consilia de transmissione[...]
Africam, vt bellum per se Mauris inferret, suscepit. [...]
que milites conscribi, classem comparari, rei frume[...]
riæ prouideri iussit. Sed hunc illius conatum agror[...]

Fames in Lusitania vastitas impediuit. Primo enim vere imbres immo[...]
ci, & tempestates assiduæ, segetes corruperunt. Pri[...]
igitur caritas annonę, deindè fames, non modò ho[...]
nes tenues & egentes, sed etiam diuites afflixit. M[...]
herbarum radices euellebant, & res alias, quas nun[...]

gus[...]

ſtari poſſe cogitârant, ſibi comparabant, vt illis ſuntarentur. Indè propter ciborum noxiam vim, & crupti & infecti aeris intemperiem grauiſſimi morconſequuti ſunt. Quod cùm cerneret Emmanuel, onem bellicæ rei apparatum neceſſitate compulſus oiſit, & totam induſtriam in re frumentaria comparā ponendam arbitratus eſt. Ex Gallia igitur & è Brinia magnam vim frumenti importandam curauit, à Regni inopiam ſubleuaret. Hoc anno ſex naues in diam miſit, tribus quidem Alfonſum Albuquerciū, js verò tribus Franciſcum Albuquercium illius fraem patruelem præfecit. Aliam deindè claſſem Gunſaluo Coëlio commiſit, qua regionē à Caprale exoratam, quam Braſiliam vocant, perluſtraret. Sed uigandi in regionem parùm cognitam imperitia faum eſt, vt Coelius ex ſex nauibus quatuor vadis alliſ amiſerit, atq; duas tantùm plenas illis rubris lignis, æ tellus paſſim fert, & pſittacis, atque ſimijs in paam reduxerit. Hoc eodem anno alias duas naues mi- Emmanuel in regiones ſub Septentrionibus ſitas, vt ntarent, poſſetne quidquam de caſu, quo duo fratres, ri nobiles & impigri, aut mortui, aut capti fuerant, plorari. Res enim ſic acciderat. Gaſper Corteregalis um eſſet egregiè fortis, & gloriæ cupiditate vehemenr incenſus, ad ſui nominis memoriam poſteris alio facto memorabili prodendam pertinere arbitrais eſt, aliquas terras incognitas perueſtigare. Et quia debat, omnia fermè littora, quæ ad Auſtrum ſpectaant, eſſe iam noſtrorum nauigationibus exploratè ognita, animum ad ea perluſtranda, quæ ad Septentrines pertinebant, applicuit. Itaque ſuis ſumptibus naem inſtruxit, & commeatu, & armis, & nautis, & miibus egregiè munitam. Anno autem M D. Olyſſippo e profectus, curſum in Septentrionalem plagam diret. Ad terramque tandem peruenit, quam propter ſin ularem amœnitatem, viridem appellauit. Homines, t ipſe poſtea referebat, ſunt barbari & inculti, colo- candido: qui tamen color ætate propter magnitudinem

RES INDICAE.

Claßis in Indiam et Braſiliam miſſa.

RES EVROPEAE

Corteregalis nauigatio ad Septentrionē prima.

Terra viridis eiuſque incolæ.

nem frigoris infuſcatur. Valent plurimùm celerit
ſunt iaculandi peritiſſimi : iaculis vtuntur in ſum
peruſtis, quibus coniectis hoſtes ita traijciunt, atqu
ferro armata fuiſſent, Pellibus animantium veſtiũ
antra colunt, aut humiles caſas ſtramentis tectas e
tant, in quib. habitent Nulla religione aſtricti ſunt,
guria tamen ſequuntur. Vxores legitimo ſibi matri
nio copulant. De fide & pudicitia vxorum valdè ſo
citi ſunt, cũ ſint natura ſuſpicioſi. Corteregalis in P
tugaliam reuerſus, cùm ad ſpem multò plura cogno
di raperetur, rurſus anno, M D I. ſe in eandem regio
contulit, vt latiùs littora illius omnia peruagaretur
gentis mores & inſtituta perdiſceret. Sed quid illi ac
derit, aut quo fato abſumptus fuerit, nunquam ſciri
tuit. At frater illius Michael Corteregalis, qui mag
apud Regem locum tenebat, amore fraterno duct
vt fratrem inquireret, anno M D II. duas naues inſ
xit, quibus in eaſdem oras nauigaret. Sed nec is vl
comparuit. Emmanuel autem cùm homines nobil
quos plurimi ob egregiam vtriuſque indolem facieb
ita abſumptos animaduertiſſet, id ægrè admodu
tulit: & quod erat boni Principis officium, nihil om
tendum ratus eſt, ex quo poſſet intelligi, quo gen
mortis obijſſent, vel quibus cuſtodijs arcerentur. S
cùm naues omnia illa maria peragrarent, nihil de
lorum exitu cognoſcere potuerunt. Itaque & illi f
tres perière, & tellus ſimul nomen amiſit, & pro tel
re viridi, tellus Corteregalium appellari cœpit. Cù
verò alius eorum frater natu maior, nomine Vaſc
Ioannes Corteregalis, Regiæ præfectus, aliqua ter
ſpe de fratrum vita teneretur, eandem nauigatione
ſuſcipere inſtituit : ſed fuit à Rege prohibitus, nè ſi
vllo fructu ſe in eundem caſum demitteret. H O
anno poſtquam Albuquercij in Indiam iter nauib
ſibi, vt dictum eſt, attributis ſuſceperunt, Emman
concilium regni totius indixit, vt populorum fide
ſacramento Ioanni ſuo legitimo hæredi, vt fieri
Hiſpania ſolet, obligaret. Quod ſumma omnium v
lunta

Corteregalis ſecunda ad Septentriones nauigatio.

Comitia regni Luſitanici. eorũque decreta.

ntate factum est. Fuerunt præterea in hoc concilio
ulta populis salutaria, quæ concilium flagitauerat,
stituta. Fuit præterea à populis Rex adiutus certo pe- *RES INDICAE.*
iniæ numero in sumptus, quos in Africano bello fa-
ebat. Gama verò, postquam promontorium Bonæ
ei flexit, classem diuisit. Vincentio Soderio vndecim
aues attribuit, vt Mozambiquem contenderet, ibique
lum præstolaretur: quatuor autem sibi reseruauit, vt
im illis Zofalam peteret, regionisque situm & natu- *Zofalæ*
im cognosceret. Ibi fuit à gentis illius Principe libera- *Principis*
ter acceptus, & amicitia inter vtrunque constituta. *fœdus cum*
ùm tamen è sinu egrederetur, nauem vnam ad va- *Lusitanis.*
a allisam in ipsius æstuarij faucibus amisit. Homines
erò, & omnia, quæ erant in illa, fuêre in alias naues
nposita. Indè Mozambiquem profectus, cum vrbis
rincipe atque rectore collocutus est. Iam enim ille,
ui nostris necem comparabat, abscesserat, & alter in
ocum illius fuerat substitutus, à quo Gama fuit per-
enignè acceptus. Dederat autem Gama Soderio curã,
t interim dum ille Zofalam diuertebat, nauẽ in portu
lozambiquensi ædificaret, ex his, quas Portugalenses
arauellas appellant, ad quam efficiẽdam fuerat è Lu- *Nauium*
tania in ea classe materia comportata. Quarum for- *quas Cara*
ıa hæc est. Carchesijs carent: antennas non habẽt trãs *ueles vo-*
ersas ad pares angulos, sed obliquè paulùm infra sum *cant, de*
um malis alligatas. Vela sunt in speciem trianguli fa *scriptio.*
a, cuius basis non multum ab infimis armamentis
ninet. Antennæ sunt in infima parte, qua secundum
tera nauis obuersantur, instar mali, crassiores: indè
ulatim attenuantur ad summum. Hoc autem na-
ium genere Portugalenses propter nimiam celerita-
m in rebus bellicis vtuntur. Antennarum namque
artem infimam facillimè vel ad proram, vel ad pup-
m versant, vel in medio latere nauis alligant: & nũc
dextera ad læuam, modò à læua ad dexteram celer-
mè detorquent: & vela, quæ quidem sunt ex imis
ngulis, qui sunt Antennis oppositi, colligata, facilli-
è vel laxant, vel contrahunt, prout nauigationi
expe-

expedire vident: & quocunque ventus se dat, eò vel
sinus sine vlla mora conficiunt, omnesq; ventos ex
piunt, ita, vt sæpenumerò à lateribus impulsæ recti
cursum commodissimè teneant, eodemq; vento, m
tata subitò velificatione, in contrarias partes incre
bili celeritate deferantur. Ad hanc igitur formam c
uit Gama, vt nauis ædificaretur, quæ per oram ill
discurreret, & quanta maxima posset, incommoda
stibus Christiani nominis importaret. Cum hac eti
naue suis adiuncta Quiloam contendit. Eò cùm p
uenisset, Stephanus Gama cum illis quinque naui
quibus præerat, ad portum similiter accessit. Era
hanc rationem classis decem & nouem nauium. N
nauis vna, cuius præfectus erat Antonius Campen
ventis aduersis in longinquas partes iactata, mini
comparebat. Rex maxima formidine perterritus,
Gamam supplex accedit. Gama illum vinculis prop
iniurias nostris illatas alligauit. Is cùm veniam fla
taret, eo fœdere emissus fuit, vt certum pondus aur
buti nomine, Regi Emmanueli quotannis pende
Huius autem fœderis obsidem dedit Mahumeten A
conium, virum singulari authoritate præditum, &
post Habrahemum regem, secundum dignitatis gra
in locis illis obtinebat. At Habrahemus cùm se libe
tum cerneret, aurum, quod erat pactus, minimè dis
uit: vt simul aurum retineret, & Mahumeti necem
fraude moliretur. Putabat enim fore, vt Gama perfi
illius offensus, Mahumetem interficeret. Illum nar
pessimè oderat, quamuis odium animo conceptum
micitiæ simulatione tegeret. Erat enim Habrahem
homo maleficus & iniustus, & Regem, qui ante illu
fuerat, per insidias occiderat, vt ipse regnare posset
omnes homines, in quibus acris animi vim & indu
am cernebat, suspectos & inuisos habebat: à Mahur
te verò præcipuè sibi malum formidabat. At Ma
metes cum Habrahemi perfidiam sentiret, Gamæ f
dem, quam sibi ab homine profligatissimo fieri su
cabatur, aperuit, & de suo aurum persoluit. Quo fa

Classis 19. nauium Lusitanorum.

Quiloæ Rex à Gama cõiectus in vincula.

Habrahemi Quiloæ Regis perfidia aliaque scelera.

ama illum missum continuò fecit. Inde Melindem *Melindij Regis ad Gamam nuncius.*
e contendit. Eò tamen propter æstus maximis ventis
citati vehementiam, naues conuertere non potuit.
i sinum verò, qui Melinde circiter triginta millia pas-
um aberat, delatus est. Eò misit Rex ad illum quen-
ım ex exulibus, nomine Lodouicum Mouram, quē
apralis reliquerat, vt eum salutaret, & quæreret, an o-
ra sua aut opibus indigeret. Indè Gama, postquam
quationi & rei cibariæ prouidit, in Indiam transmi-
t. Cùm verò non longè esset à continenti, ingentem
auem, rebus omnib. ad dimicandū instructissimam,
ıspicatus est. Erat autem nauis illa Sultani Aegyptio- *Ingēs Aegyptia nauis à tota Lusitana classe ægrè capta.*
ım Imperat. & Calecutio zingibere, pipere, cinnamo
o, & alijs ingentis pretij mercibus onerata veniebat,
Mecam cursu petebat, vt ibi multos, qui religionis
atia Mahumetis sepulchrum inuisere cupiebant, ex-
ıneret. In eam Gama confestim inuectus est. Arabes
AEgyptij multò acrius, quàm credi poterat, restitē-
. Tanta verò contentione dimicatum est, vt prælium
erit ad principium diei sequentis perductum, cùm
iuersa classis vnam tantùm nauem oppugnaret. Nec
ım nostri eam deprimere, antè quàm spoliarent, vo-
bant: & illi cùm sibi moriendum esse putarent, vt
on inulti caderent, laborabant. Irrumpunt tandem
usitani, supra trecentos homines ferro concidunt,
ıeris tantùm parcunt: prædam ingentem capiunt,
nauem coniectis facibus inflammant. Indè Gama
ananorem vehitur, vbi Regi legatum, quem ad Em-
anuelem miserat, tradidit, & simul munera, quibus *Parones aliquot Calecutiēses captæ.*
nmanuel illum donabat, deferenda curauit: quibus
e supra modum lætatus est. Indè Calecutium pete-
instituit. In eo cursu parones aliquot Calecutienses
pit, in quibus inerant ad quinquaginta ex Calecuti- *Subdola Calecutiēsis Regis ad Lusitanos de pace legatio.*
sibus ciuibus, quibus omnibus catenas iniecit. In
rtu tandem classem constitui iussit. Venit autem ad
um Arabs quidam, vestitus eorum habitu & cultu,
i disciplinam Diui Francisci se tenere profitentur.
ùm verò fuisset ad Gamā perductus, se Mahumeta-

num esse fassus est: illamque vestem induisse, eò quòd vereretur, nè sibi aditus alia ratione ad classem minimè pateret. Vestis autem erat vnius ex illis monachis, qui cum Ario Correa ceciderant. Arabs denunciat Gamæ, Calecutij Regem esse pacis & amicitiæ cum Lusitano Rege cupidissimum, molestissimeque tulisse facinus illud, qđ homines Arabes, quos imperio minimè continebat, in Lusitanos admiserant. Gama respondet, neque se à fœdere pacis abhorrere. Et idcircò iussu Regis Emmanuelis eò se contulisse, vt pacem, si fieri posset, cum illo certo fœdere confirmaret. Si igitur pacem habere vellet, voluntatis suæ signum aliquod daret, atque in principio omnia, quæ fuerant Lusitanis erepta, cùm Correa fuit interfectus, statim restitueret. Multis autem nuncijs vltrò citroque missis, nihil, qđ in rem esset, à Rege fiebat. Intellexit Gama, omnem Regis animum in fraudibus versari, nec ad vllam stabilem & firmam concordiam adduci posse. Quod cùm videret, dixit, si non omnia sibi continuò redderentur, se Malabares illos, quos vinctos habebat, in Arij Correæ vltionem crudelissimè necaturum. Rex nullum ad hanc comminationem responsum dare voluit. Gama omnes vinctos suspendi iussit, præcisisque manibus atque pedibus, cadauera vni ex paronibus, quos ceperat, imponi cum literis, quibus Regi bellum indicebat, & tam ei, quàm omnibus, quibus ille imperabat, ferro flammaque minabatur. Paronem deindè prope terram remulco subduci suis imperauit. Rex vbi literas nimis aspere & ferociter scriptas accepit, suosque crudelem in modum necatos & dilaceratos animaduertit, maximo animi motu perturbatus est, omnisque ciuitas lamentis se dedidit. At Gama propiùs terram naues statui iussit, & postridiè, vbi primùm diluxit, tormentis vrbem acerrimè conquassari præcepit. Multæ domus disturbatæ, & ædes regiæ, quæ erant propè littus, euersæ: multique mortales occisi sunt. HAC re gesta, Cochimum rectà contendit, & Vincentium Soderium cum sex nauibus, qui totam illam oram in-

Bellum Calecutio Regi, necatis prius captiuis, à Gama indictum.

Calecutiū oppugnatur.

festan

estam redderet, ibi reliquit. Vbi Cochimum peruenit, Lusitani, qui apud Regem manserant, ad eu continuò venêre, & quanta humanitate fuerant habiti, & quàm singulari vigilantia contra Saracenorum insidias defensi, exposuêre. Rex eum continuò per vnum è suis domesticis, qui magnum apud eum locum tenebat, honorificè admodum salutauit. Cum eo Gama cōstituit, vt postero die Rex locum deligeret, quem magis opportunum ad colloquium vtriusque iudicaret. Velle namque se illi mandata Regis Emmanuelis explicare. Et interim misit Emmanuelis nomine munera ad illum partim aurea, partim argentea, & auream præterea coronam. Rex contrà, vt cum Emmanuele magnificentia certaret, enxiè contendit. Et cùm alia multa, tum duas aureas armillas gemmis distinctas, & vnam pergrandem gemmam ad Gamam ferri iussit, quam illius nomine Regi Emmanueli deferret. Fuit postridiè colloquium cum non mediocribus amoris mutui signis inter eos institutum. Non multis pòst diebus veniunt ad Gamam legati ex Christianis illis, qui Cranganorensem vrbē incolebant. Legationis autem hæc summa erat. Se gratias dignas Christo Optimo Maximo pro tam singulari beneficio non posse vllo modo persoluere. Id enim adepti fuerant, quod nullo vnquam pacto fieri posse crediderant, vt ex tam longinquis regionibus Christiani tantis virtutibus ornati ad eas terras peruenirent. Se velle deindè Emmanueli seruire, nullumque alium dominum in terris agnoscere. Idcircò Gamam orare & obsecrare, vt nomine regis optimi & inuictissimi eos omnes in fidem reciperet. Gama manus in cælum sustulit, eosque ad spē multo felicioris conditionis excitauit: fidemque dedit, se pugnaturum, vt omnes Lusitani Duces, qui deinceps in Indiam à Rege mitterentur, eos à tyrannide perditorum hominum, & Saracenorum iniurijs tuerentur. Legatis dimissis, Gama, vt naues iustum onus acciperent, operam strenuè nauabat. Interim verò vnus ex Brachmanis, quibus Calecutij Rex multùm vtebatur,

Emmanuelis ad Cochimi Regem munera.

Gamæ cū Rege Cochimi colloquium.

Cranganorensium Christianorū ad Gamam legatio.

Subdola Brachmani

ad Gamā pro Calecutio Rege legatio. venit ad Gamam cum duobus adolescentibus, ex quibus vnus erat eius filius, alter sanguine ei valdè coniūctus. A Gama autem postulabat, vt illos adolescentes in Portugaliam duceret, vt literas Latinas discerent, & religionem Christianorum, & disciplinam, & institutа cognoscerent. Gama illius postulatis satisfacere visus est. Sed postquam is se penitùs in Gamæ familiaritatem insinuauit, tunc apertè significauit, quod in principio confiteri minimè ausus fuerat: nempè se Legatum Calecutiensis Regis esse: ab eoque missum, vt ostenderet, nihil ardentius illum optare, quàm vt pax inter eos sanctissimo fœdere cōciliaretur. Paratum esse Regem non modò ad bona Lusitanorum reddenda, sed ad omnia hominis amantissimi officia cumulatè præstanda: Gamamque orare, vt inimicitiarum memoriam deponeret, & satisfactionem acciperet. Quod verò ad aromatum onus attinebat, nec alibi plura, nec minore pretio reperiri posse. Proindè si vellet naues Calecutium ducere, futurum, vt ex animi sententia, quod in rē esset, feliciter administraret. Gama voluit, an Regem admissorum flagitiorum aliqua ex parte pœniteret, experiri. Itaque classe Stephano Gamæ interim commissa, & Brachmana pro obside relicto, Calecutium cū duabus tantùm nauibus proficisci maturauit. Vbi Calecutium peruenit, duos illos adolescentes ad Regem misit, qui vltrò citroque commeabant, & pacis conditiones à Rege ad Gamam, & ab illo rursus ad Regem deferebant. Rex tamen insidias comparabat. Arabes enim cum eo magnis vocibus expostulare, animumq; illius in nostros incendere minimè desistebant. Is cùm neque fidem coleret, neq; constantiam vllam retineret, & copias, quas Gama eo tempore habebat, valdè contemneret, Arabum vocib. inductus, quàm maximo silentio fieri potuit, xxxiiij. pa- tones instruxit, qui Gamam improuiso adorirentur. Quod summa quadam celeritate factum est. Itaque in Gamam festinanter incurrunt. Gama re adeò repentina perculsus, anchoras præcidi, velaq; fieri confestim ius

Calecutij Regis dolus & incōstantia.

ussit. In hoc discrimine res erat, cùm subitò Eurus paulò vehementior nauem à terræ conspectu beneficio cælestis numinis abstraxit. Parones tamen nihilo secius Gamam & remis & velis insequebantur. Sed accidit, cùm iam appropinquare viderentur, vt Vincentius Soderius cum classe, cui præfectus erat, occurreret. Gama namque cùm aliquid suspicione de fraude illa assequeretur, quamuis non ita subitò id scelus conflari posse existimaret, vnam ex nauibus ad illum miserat, vt Calecutium properaret. Gama adiuncta sibi Soderij classe, naues in hostes conuertit, & in eorum classem nimis acriter inuadit. Aliquot autem paronibus depressis, & multis ex hostibus occisis, reliqua classis disiecta atque dilacerata, fuga salutem petere constituit. Gama deindè Cochimũ reuersus, Brachmanam suspendi iussit. Adolescentes euaserunt, propterea, quod in terram descenderant, antequam vllum fieri posset iam sceleratæ coniurationis indicium. Calecutij Rex cùm cerneret, nec insidias illi, neque vim, vt cogitârat: processisse, alia ratione perniciem comparare Lusitanis instituit. Literas enim ad Cochimi Regẽ misit, quibus illum rogabat, vt sibi Lusitanos traderet. Ad hoc autem scelus, eum ingentibus promissis impellere contendebat: contrà, si id facere recusaret, quæ pericula illi intendentur, exponebat, & minas etiam iactabat. At Rex Cochimi se vehementer admirari respondit, quomodo tam illustri Regi in mentem veniret, Reges alios in fraudem impellere. Minimè namque ad Regis officium pertinere, fidem violare, & eos, qui se illi commiserant, prodere. Vt enim nihil erat magis regium fidei stabilitate & constantia: ita nihil esse perfidia magis à regijs moribus & institutis alienum. Fide namque gloriam comparari: perfidia verò maculam dedecoris sempiterni omnibus, qui eam frangerent, maximè verò si Reges essent, inuri. Et idcircò se minimè regem arbitrari eũ, qui fidem sanctam non haberet. Nõ enim imperium summum, sed virtutem imperio dignam, reges efficere. Se verò id minimè facturum,

Lusitani diuinitus ab hoste liberati.

Calecutiẽsis classis fuga.

Noua Calecutij Regis in Lusitanos techna.

Regis Cochimi ad Calecutiẽsis Regis literas respõsum.

quamuis certò sciret, esse sibi è regni statu propter fi
dei constantiam demigrandum, & maximum pericu
lum vitæ subeundum. Nullam enim vnquam poten
tiam, nec vllam vitæ iucunditatem se officio antiquio
rem duxisse. Institit nihilominùs Calecutiensis, &
Cochimensis Regis in fide constātia. ter in eandem sententiam literas, partim præmijs al
liciendo, partim minis exterrendo, ad Cochimensem
dedit. Is tamen in eadem perpetuò sententia perman
sit. Hoc autem Gamæ Cochimensis, quamdiu nunc
hæc cum illo agebant, indicare noluit, nè illius anim
aliqua sinistra suspicione conturbaret. At postquam
Calecutiensi spes illius corrumpēdi omninò præcis
fuit, tum demùm quantis fuerat machinis oppugna
tus, Gamæ significauit. Gama gratias egit, quas de
buit, &, vt omitteret timorem, admonuit. Se namqu
eam classem in India relicturum, quę facilè posset pe
fidi Regis immanitati resistere. Indè profectus est Ca
nanorem cum tredecim nauib. oneratis, vt alias tre
quæ in Cananoris portu erant ad anchoras deligatæ
vt onus similiter acciperent, cum ea classe cōiungere
Pādarane Sed cùm non amplius duodecim passuum millib. Pa
darane abesset, viginti nouē naues, quas Calecutij re
Classis Calecutiensis 29. nauiū. ad illius perniciem armis, & telis, & militib. instrux
rat, offendit. De consilio reliquorum ducum, cum e
classe pugnare constituit. Vincentium verò Soderium
& Petrum Raphaelem, & Iacobum Petreium, eò quò
Pugna naualis, & Lusitanorum victoria. illorum naues essent minus oneratæ, vt in princip
prælium committerent, in prima acie collocauit. I
impigrè imperata conficiunt, & in duas naues Arab
quæ reliquas antecedebant, incurrunt. Qui erant in n
uibus, antè quàm Gama appropinquaret, exanima
metu, sese in mare deijciunt, vt nando confugian
Nostri in scaphas repentè desiliunt, & supra trecent
homines in medijs fluctibus interimunt. Reliqua cl
sis cùm duas illas naues interceptas, & homines oc
sos animaduerteret, conuersis proris se in terram tr
dè recipiunt. Eas Gama insequutus, propter oneris in
pedimentum consequi minimè potuit. Nostri cùm

es spoliarent,signum ex auro factum,in speciem mō-
tri cuiusdam similem figuratum , inuenerunt. Pon-
us erat librarum quadraginta. Pro oculis habebat in
ronte duos ingentis pretij Smaragdos: similiter Pyro-
um miræ magnitudinis , instar prunæ incensæ col-
ucentem, in pectus inclusum gestabat,& pallio aureo
miciebatur . Nauibus exinanitis , Gama ignem im-
licare continuò præcepit , vt in conspectu classis ho-
tilis exustæ terrorem inijcerent.Indè Cananorem pe-
ijt,& cum Rege fœdus percussit , quo cautum est , nè
nquam Cananoris Rex bellum cum Rege Cochimē
i gereret: néve vnquam cum Rege Calecutij de Cochi
ni pernicie coniuraret : neque , cùm Calecutiensis in
egem Cochimi bellum compararet, illi suppetias vl-
as mitteret.Illius deindè fidei Lusitanos, qui erant ne
otia Emmanuelis Regis administraturi , commisit.
NDE digressus est xxviij. die mensis Decemb. anno
CHRISTO nato. MDIII. Vincentium verò So-
lerium reliquit cum sex nauibus : cui hoc munus assi-
nauit, vt à Regibus amicis pericula propulsaret,& cō
inenter cum hostibus bellum gereret : & si cerneret
ellum à Calecutij Rege Cochimensis regni finibus
nferri,Calecutiensis impetum,quoad posset, à Cochi
ni rege reprimeret.Si verò vsque ad Februarium men-
em nihil hostile geri videret , tum in Arabicum fretū
auigaret, vt Arabes acerrimo bello contunderet. In-
lè Mozambiquem petijt,vbi aquationi & commeatui
rouidit . Cùm verò à promontorio Bonæ spei non
rocul abesset,aduersa tempestate iactatus est,& nauis
tephani Gamæ à reliqua classe segregata, eundem tūc
ursum, tenere non potuit. Gama tandem Kalen. Se-
tembris,anno MDIII.in portum Olysipponis cum
uodecim nauibus onustis feliciter inuectus , nō mo-
ò Regem , sed omnes regni Proceres , & vniuersam
Remp. ingenti gaudio cumulauit. Post sex dies Ste-
hanus Gama vsus eadem felicitate nauigandi , por-
um similiter ingressus est. IN Africa sub id tempus
æc acciderunt. Caserquibirium oppidum est in Mau
rita-

Signum monstri aureum.

Gamæ cū Rege Cananorensi fœdus.

Gamæ discessus ex India.

Gamæ classis tempestate disiecta.

Gamæ in Lusitaniā reditus.

RES AFRICANAE.

Caserquibirium oppidum.

ritania Tingitana, non ita longo interuallo à Gadita-
no freto disiunctum, quod aquis fluuij Lixi alluitur.
Fluuius quidem non valdè magnus est, sed cum aquis
pluuijs impellitur, ita redundat, vt in oppidum sæpe
impetu concitetur, & influat. Hanc ciuitatem aiunt æ-
dificatam fuisse à Manzore Marroquiensi Imperato-
re, qui Regis simul & Pontificis, vt reliqui, quos Ara-
bes Mahumetani Caliphas appellabant, munus & of-
ficium sustinebat. Ciues fontibus & puteis carent: ci-
sternis tantū & aqua dicti fluminis vtuntur. Est tamen
vrbs illa à multis mercatorib. & viris nobilib. frequen-
tata. Florebat in ea philosophiæ studium, artiumque
bonarum gymnasium, ita, vt multi vndque in eam ex-
colendi ingenij gratia conuenirent. Erat præterea inge-
tis Aedis hospitalis nomine celebrata, in qua multi e-
gentes & peregrini varijs morbis impliciti curabantur.
Regio circumcirca multis arboribus & oleribus abun-
dabat, hortosq; habebat egregiè consitos. Tellus est fe-
tilis & opima, ita, vt cum trigesimo frequenter effici-
at. Rex Fessensis, postquam Arzila fuit, opera & virtu-
te Alfonsi, hoc nomine quinti, Portugaliæ Regis expu-
gnata, hanc vrbem munierat, multisq; præsidijs cinxe-
rat, illiusque custodiam ducibus assignauerat, qui in-
de crebras excursiones in fines Arzilæ faciebant: quod
Emmanuel indignè patiebatur. Itaque scripsit ad Io-
annem Menesium, qui, vt dictum est, Arzilæ præe-
rat, vt continenter cum illa bellū gereret. Erat eo tem-
pore vrbis Tingitanæ præfectus Ioannes ille Menesi-
us Taraucensis Comes, qui, vt suprà memorauimus,
auxilium contra Turcarum Imperatorem Venetis iuf-
su Regis attulerat. Menesius igitur, vt, quod sibi præ-
scriptum fuerat, commodius efficeret, gentilem suum
Taraucensem Comitem ad societatem facti, quod in
animo habebat, per literas inuitabat, & quid ab illo fi-
eri vellet, exposuit. Comes Tingi profectus cum du-
centis equitibus, Arzilam contendit: Menesius equi-
tes ducentos & quinquaginta satis acres reduxit. Ita
coniunctis copijs, magno silentio Caserquibirium ve-

Manzor Marroquiensis Calipha.

Bellum Caserquibirio à Lusitanis illatū.

s iter suscipiunt: media fermè nocte in pontem per-niunt, qui abest Arzila circiter triginta passuū mil-ı. Sed ibi exploratores hostium fallere minimè po-erunt. Vrbis præfectus vbi id resciuit, signum belli re, & classicum canere, & milites euocare iubet: & ima luce cum omnibus copijs, quas habebat, collem ope vrbem insedit, qui collis voluptarius ab illis no-inatur. Ibi aciem suo more instruxit, & nostris pu-ıandi potestatem fecit. Comes Menesius de Menesio r nuncium quæsiuit, quid illi de exercitu hostium deretur. Benè, inquit. Quod enim inuenire cupieba-us, offendimus. Ibi igitur cum nemo prælium inire cusaret, vterq; Menesius suos instruxit, & in hostes gna inferri præcepit. Hostes interea velitari, & leui-ıs pugnis certare, & varijs cursibus nostros lacessere eperunt, vt ordinem, quo erant instructi, ardore pu-ıandi desererent. Sed vbi neminem extra ordinem lle dimicare vident, & ipsi conferti, vt in nostros im-tum daturi viderentur, è colle paulatim descendere cipiunt. Nostri collem subeunt, & hostes aggrediun-r. Illi confestim terga vertunt. Nostri illos insequun-r, & centum & octoginta ad portas occidunt. Ciues etu perterriti, portas occludunt. Cùm multos ex suis ciperēt, multos tamen excluserunt. Timebant enim, nostri in hostium tergis hærentes, vrbem vno im-tu caperent. Qui exclusi fuerant, desperatione com-oti, globum efficiunt, & in nostros impetum faciūt. ælium redintegratur, multi ex Lusitanis aut ex e-ıis cadunt, aut vulnerantur. Odoardus Menesius Co-itis Taraucensis filius in facie vulnus accepit, & Pe-ıs Leitanus eodem etiam in loco vulneratus fuit. d cum à reliquis eis, qui ceciderant, subsidio occur-m fuisset, nemo interfectus est. Ducibus autē visum it, exercitum rursus eodem ordine reducere. Cùm ıtem in pontem paruum, qui ab oppido duo millia ıssuum aberat, peruenissent, oppidi præfectus cum ongentis equitibus eos insequutus est. Nostri pontē ansierunt, & in campi planicie acie instructa hostes

Lusitanorum cum Mauris pugna.

Barbarorū fuga.

Prælium à victis redintegratum.

expectabant, vt si pontem transire conarentur, ant
quàm omnes copiæ traductæ fuissent, in earum part
impetum ferrent. At hostes cùm id metuerent, pont
transire noluerunt, nisi postquam nostros à ponte lo
go interuallo secessisse conspicati sunt. Interim vnd
que Mauri confluebant, & quò longius progrediebar
tur, eò magis eorum numerus augebatur. Illi igitur f
rociùs instare, & nostros audacius insequi, & acri
oppugnare cœperunt, donec ad pontem alterum pe
uentum est. Iam eo tempore præfectus hostium mi
le & trecentos equites sub signis habebat. Cùm Mau
arbitrarentur, fore, vt Christiani in pontis transitu t
multuari, & trepidare, & institutum ordinem deser
re cogerentur, longè secùs euenit. Neq; enim primu
agmen maiore ordine, quàm nouissimum, in quo
hostes incursabant, transijt. Itaq; traductis copijs, du
ces, acie rursus instructa & explicata, hostibus pugna
di facultatem præbuerunt. At illi pontem transire m
nimè ausi sunt: & retrò se in vrbem, & in vicinos p
gos contulerunt. Ex nostris autem nemo desideratu
fuit. Non multis pòst diebus vterque Menesius copi

Alia in Mauros excursio.

eduxit, vt in Maurorum multitudinem, quæ non pr
cul Alcasserquibirio in certis pagis propè flumen h
bitabat, improuiso irruerent. Sed illi transfugæ cuiu
dam indicio, qui erat è Gallia Belgica oriundus, eade
nocte certiores facti, diffugiunt. Christiani tamen a
quinquaginta ex his, qui nondum se recipere potu
rant, occiderunt, & totidem captiuos abduxerunt. D
indè cùm exercitum reducere vellent, magnus host
numerus in eos inuehitur. Christiani ita pedem ref
rebant, vt identidem agmine facto in hostes incita
multos occiderent. Illi vicissim in Christianos incu
rentes, non mediocre detrimentum illis inferebar

Petri Sousæ periculũ in pugna.

Fuit in hac pugna Petrus Sousa vir fortissimus in m
gnum discrimen adductus, cùm suos ordine reduce
& ab hostibus tueri contenderet. Quamuis aũt pug
pro numero militum nimis atrox extiterit, quatu
tantùm è Christianis ab hostibus interfecti sunt. It
qu

: nostri, hostibus inuitis, cum præda Arzilam per- *Periculosa*
nère. Hoc eodem annò cùm Menesius accepisset, in *de nocte in*
nte, qui aberat Arzila passuum viginti millia, mu- *Mauros ex*
es eximia pulchritudine à fortissimis militibus, *cursio.*
eas nimis ardenter amabant, asseruari, constituit
proficisci, vt illas caperet, Reginæque Mariæ dono
tteret. Sed erat illi iter per multos pagos maximo
n periculo faciendum. Sub noctem igitur densis te-
oris & caligine, propter tempestatem, quæ vigebat,
olutam, cum ducentis equitibus eò tanto cum si-
tio contendit, vt omnes falleret, & de tertia vigilia
montis illius frequentissimum pagum perueniret.
antè, quàm hostes illius aduentum sentire possent,
ltas cereas faces, quas in eum vsum comportari ius-
t, incendi præcepit, vt earum splendore Christiani
nere possent, quid esset in hostium trepidatione ge-
dum. Tum tubarum clangore, & armorum strepi-
tantus pauor hostes semisomnes occupauit, vt ma-
na eorum pars se repentè in fugam daret. Quidam
nen in vltimo illo vitæ discrimine, in quocunque
o institerant, fortissimè dimicabant. Mulierum ve-
plangores, & lugubres eiulatus, & hominum cla- *Maurorum*
res in cælum sublati, omnes, qui vicinos pagos in- *trepidatio*
cbant, de somno suscitauerunt. Sed ij cum neque *& fuga.*
ntus esset Christianorum numerus, neque quan-
repentinæ illius calamitatis magnitudo, cognosce-
possent, & omnia multò tristiora animis fingerent,
llumque ducem, quem sequerentur, haberent, non
odò auxilium non tulerunt, verùm cum liberis &
ulieribus summam in fugiendo celeritatem susci-
ntes, se in intimam montis partem, & in densissi-
s syluas abdiderunt. Nostri ex ijs, qui erãt in armis,
pertinacissimè repugnabant, octoginta tantum, aut
ulò plus occiderunt: sexaginta viros atq; fœminas
perunt, & pagum sine vllius impedimento diripue-
nt. Inter captiuas fœminas, aliquot ex illis, qua-
m forma laudibus summis efferebatur, quarum
ecipuè gratia nostri tantum periculum adierant,

ab-

abductæ sunt. Hac re gesta, Menesius exercitum redu-
xit, & dum nox fuit, nemo illum vestigijs persequi au-
sus est. At prima luce magnus hostium numerus im-
petum in illum tulit. Sed tam singulari ordine Mene-
sius exercitum reducebat, vt minimum detrimentum
ab illis acciperet. Magnum tamen aliquot in locis pe-
riculum nostris intentum fuit, & vtrinq; magna con-
tentione pugnatum, multiq; ex nostris sauciati, &
qui etiam vulneribus concisi, ipseq; Menesius in sum-
Menesij discrimen. mum vitæ discrimen iniectus: nemo tamen ex Chri-
stianis desideratus fuit, & ita cum omni præda do-
mum rediêre.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER TERTIVS.

RES INDICAE. DVM hæc in Africa geruntur, in India Tri-
mumpara (hoc enim erat Cochimi regi no-
men) maximis motibus agitari cœpit. Ca-
lecutij namque Rex delectum habere, &
maximas copias parare instituit, vt illum propter ami-
citiæ fœdus, quod cum Portugalensibus icerat, & re-
gno & opibus euerteret. Multi fuêre in Trimumpa-
co

ilio, qui illi persuadere conabantur, vt Portugalen uos in fidem è Gamæ manu receperat, Regi Cale- traderet, & paucorum hominum externorum, & ius institutis abhorrentium, interitu, salutem su- tque totius regni redimeret. Quod consilium nō ò non accepit, sed in eos, qui id suadebant, asperis is inuectus est. Dixit præterea, non esse tam hosti- Calecutiensis animum, qui eum regno spoliare, & priuare conabatur, quàm eorum, qui eum, vt fidē eret, admonebant. Vitæ namq; spacium breue es- gniq; vsuram exiguo termino definitam, perfidiæ maculam sempiternam. Idcirco malle exturbari o, & vitam in maximū discrimen inducere, quàm parum sanctè cultæ infamia flagrare. In hac re- perturbatione, Vincentius Soderius Cochimum classe peruenit. Cùm verò indè rursus abire con- eret, Iacobus Fernandus Correa, qui fuerat Co- ni à Gama relictus, vt, quod esset in rē Emmanue egis, administraret, illum obtestatur, nè vellet eo pore Regem amicum, propter Lusitanum nomen atiam in tanto periculo constitutum, deserere. namque potissimum de causa in illis partibus instructissima classe relictum fuisse, vt ab amicis nicorum impetum propulsaret. Recogitaret præ- a, quantum esset in se dedecus admissurus, si ciues ium immanitati proderet. Nec enim proditoris nen in eos solùm conuenire, qui contra fidem suis em molirentur, sed in eos etiam, qui eos in rebus ctis tueri nollent. Respondit, illud sibi negotium à e minimè datum fuisse, sed vt cum nauibus quæ rabia in Indiam nauigarent, bellum gereret. Se e munus sibi impositum vllo pacto aut conditio- egligere. At Correa rursus ait, non esse semper, l rex imperauerit, sed potius, quid fieri voluerit, spe dum. Varios esse rerum euentus, & consilia pro m incidentium nouitatibus immutanda. Non fu- verò eam Regis optimi mentem, vt is regis amici, iorum salutem negligeret: sed cum esset otium à

Trimumparæ Cochimi Regis erga Lusitanos fides.

Soderij & Correæ de discessu ex India contentio.

vi-

vicinis hostibus,tunc alijs hostibus vltrò bellum in
ret . Hæc & alia multa in eandem sententiam cum
ceret,& diuini numinis fidem imploraret,& huius
stulati publicum testimoniũ peteret,nihil tamen p
fecit.Valuit enim plus apud Soderium siue timor,si
prædæ ingentis spes,quàm fides aut officiũ. Itaq; p
fectus inde Solis occasum versus, angustias Arabici
nus obsedit.At Naubeadarimus, iuuenis & natura
sertus & Brachmanarũ disciplinis eruditus,sororis R
gis Calecutiensis filius,qui erat gẽtis legibus vnicus
lius hæres,cùm bellum ab auunculo susceptum imp
baret,huiusmodi apud illum orationem habuisse di
tur. Quanuis ætas mea ad consilia accipienda , quà
danda,magis opportuna videatur, ex vna tamen pa
amoris vis,ex alia periculi magnitudo me stimulat,
quæ sentio de summis rebus,aperiam.Es enim tu m
auunculus natura , amore verò penitus insito pate
mantissimus . Accedit quòd si sinistris consilijs re
tui opes fuerint cõminutæ, maximis ex eo casu inc
modis afficiendus sum:si verò regnum salutaribus
silijs fuerit stabilitum,id etiam in meam vtilitatem
det.Idcircò te suppliciter oro,vt orationem meã, qu
hominis tecum & natura,& amore,& periculi socie
te coniunctissimi,ad aures admittas.Si aliquid com
dè dixero,id velim comprobes: si secus euenerit , tu
id facies,quod ex re mágis esse iudicaueris.Bellum
ximum in Trimumparæ exitium comparas. Mini
mirandum est,cùm sit admodum vsitatum Regib
inter se bello contendere . Sed causam belli videam
Bella enim,quæ sine legitima causa suscipiuntur,di
plerunque exitus habere solent.Quid igitur? Num
butum pendere recusauit ? Num in fines regni tui
mis inuasit? Nũm de pernicie tua coniurationem
cit? Minimè. Quid ergo dictu saltem speciosum p
obtendere , cur contra illum tantum bellum mou
Hoc certè dices, quòd homines in fidem receptos,t
vt imperabas,minimè tradiderit,in quos insitum c
tra gentem Lusitanam odium adhibitis tormentis

Naubeadarimi ad Calecutij Regem de bello aduersus Lusitanos oratio.

meres. Hoc igitur doles, quòd is ius gentium vio-
;, & fidem prodere minimè voluerit. Quid igitur fa
illis, qui contra diuinum & humanum ius scelera
nita suscipiunt, si tam infensum te illis præbes, qui
il fide & officio antiquius arbitrantur? Nunquid be
icijs eos ornabis, qui supplicijs omnibus digni sunt?
nimè verò. Regium enim est, vindicare perfidiam
plicio, non conferre immanissimo sceleri benefi-
Sed dices, illum hostibus, qui tibi graues iniurias
ılerunt, fauere. Te quantum possum oro, vt in bo-
n partem, quę sum de ea re dicturus, accipias. Nemo
n æquum est vt grauius ferat, si qua fuerit in maie-
em tuam hominum scelere offensio concitata. Sed
od ad Lusitanos attinet, nihil, mea quidem senten-
gerunt, quod valdè vituperandum sit. Id enim fa-
nt, quod fortium hominum officium est. Offensi
ent, lacessiti pugnant, illatas iniurias acerrimè per-
untur. Si illi prius aliquod contra tuum statum fa-
us suscepissent, meritò pœnas de illorum improbi-
repeteres. Sed nihil hostile gesserunt, imò vt postu
tuo satisfacerent, nauem cum ingenti præda ca-
n tibi dederunt. At cùm ij, qui erant in terra, in fide
ue patrocinio tuo conquiescerent, sine vlla causa
diti, spoliati, & crudelem in modum necati sunt.
n igitur illi, qui tam immane facinus vlciscuntur,
qui causam tam repentinæ dissensionis attulerunt,
orum omnium, quæ sunt postea consequuta, æ-
m est, vt pœnam sustineant. Arabum mores diu
ulimus: eorum fraudes & insidias exploratè co-
uimus: quàm singulares mentiendi artifices sint,
ignoramus. Sed hæc omnia quandiu supplices e-
;, tolerari poterant. At nunc opibus, quas sibi in re-
tuo parauerunt, tantos spiritus assumunt, vt ferri
possint. Iam imperium pati nequeunt, sed leges
n tibi Regi potentissimo dare contendunt. Quam
autem & quam feroces incedunt? Quanta fiducia
norum subnixi volitant? Quam impudenter se in-
nt & intrudunt? Quam minaciter à te, quę volunt,

effla-

efflagitant?Eò denique progreſſi ſunt, vt ſi illos audie ris, ſit tibi regnum ex eorum arbitratu gerendũ. Qui enim poſtulant? Tolle de medio gentem nobis odio ſam & inuiſam, cur ita tandem? nunquid ſi admiſ fuerit,vos continuò expellendi eſtis?minimè.Sed no poſſunt oculi noſtri ſuſtinere Chriſtianæ gentis aſpe ctum.Et præterea veremur,nè quæſtus, quem antè ſ ciebamus,illorum aduentu minuatur. Itaq; iam no humiliter poſcimus, ſed te pro iure noſtro compell mus,vt tam delicato oculorum noſtrorum faſtidio, auaritiæ tam immani, quæ nullis opibus expleri p teſt,cum tui regni periculo,& cum inſignis turpitud nis infamia ſatisfacias.Inquiunt tamen,multùm ſal tis communis intereſſe,gentem in armis acrem ex I diæ finibus exterminari.Quid ergo?Si paucos illos h mines,qui apud Trimumparam ſunt, extinxeris,co tinuò totum Portugalenſium genus interimes? No certè.Et eos,qui venturi ſunt,in te multò acrius irrit bis.Si igitur tam fortes ſunt,quàm homines iſti præd cant,dum,vt ab eis malum metuas, admonent, & te rorem tibi ex eorum armis incutiunt, multò certè ti ad ſalutem melius eſt, eos amicos, quàm inimicos infenſos habere.Plerunque enim fit,vt qui hoſtes acc rimi ſunt, ijdem ſint amici firmiſſimi. Vtrumq; eni ab eodem virtutis fonte profluit. Vereor autem, vt pibus tibi eorum viribus detractis, opes Cochimen Regis augeantur, & multi tibi tunc in calamitatib inſultent. Nec enim dubito, quin maximæ claſſes has oras venturæ ſint, & vaſtitatem in terris eoru quibus ſunt infenſi,propter iniurias, quas acceperu efficiant.Quare Arabes iſtos odio maximo dignos iſtimo. Primùm quidem, quia te principem clari mum,& regio iſto imperio digniſſimum,propter i tum odium & auaritiam, in eam fraudem impell nituntur, vt fidem & officium deferas. Deinde, q tanta ſuperbia tument, vt arbitrentur,eſſe tibi regn ad eorum libidinem adminiſtrandum.Tum quia f nore,quod in oculis tuis ſuſcepêre, indignam nom

t

o notam sempiterni dedecoris inusserunt. Nemo e-
m credet, eos tam immane scelus, nisi te conniuen-
suscipere ausos fuisse. Postremò quia tibi authores
nt, vt homines egregiè fortes, quorum fideli opera
gni tui opes amplificare potuisses, cùm magno re-
i periculo hostes tibi ex aduerso constituas. Quare
nseo, vt bellum hoc omittas, & pacem cum Lusita-
s hominibus, qui fidem & iustitiam colunt, & ami-
iam summa, vt fama est, fide conseruant, & hostibus
bitum supplicium irrogare solent, fideli pactione
nstituas, eisq; pro detrimentis, quæ Arabum sceleri-
s accepêre, satisfacias. Aliter enim vereor, nè quàm
irima mala, quod dij omen auertant, in hanc nostrã
gionem ex hominum perditorum consilio redun-
nt. Me quidem, quod fides facere admonet, cuiuscũ-
e fortunæ socium habebis. Neq; enim pro tuæ digni
is amplitudine vitam profundere recusabo. Ad offi-
m tamen meum pertinere arbitratus sum, ea, quæ
tiebam, explicare. Deos autem precor, vt quæ geren
esse putaueris, approbent. HAEC cùm sæpè dixis-
, nulla tamen ratione Regem ab instituta sententia
nouere potuit. At Trimumpara milites euocabat,
omnia summa diligentia comparabat, quæ ad de-
lendum belli periculum necessaria videbantur. Sed
m tantæ essent opes Calecutiensis, & multi fortunã
ochimensis inclinatam, vt opinio erat, despicerent; *Cochimenses ad Calecutiensem transfugæ.*
e ad Calecutiensis nomen adiungebant, & Cochi-
ensis causam deserebant, vsq; adeò, vt non pauci ex
s, qui Cochimensis imperio tenebantur, ad Galecu-
nsem deficerent. Inter quos fuêre Dynasta Chirabi-
ensis, & Dynasta Cambalamensis, & insulæ cuius-
m Princeps, quæ est Cochimo opposita. Calecutien
igitur cum maximo exercitu in Repelinum perue- *Calecutiensis in Cochimensem bellum.*
, qui locus Cochimo distat millibus passuum sede-
n. At Lusitani ad Cochimensem adeunt, & orant,
velit propter illos tantam belli molem sustinere: Se
nanorem ituros, vt ibi classem Lusitaniæ præstolẽ- *Repelinũ.*
. Rex se vehementer admirari dixit, quomodo for- *Calecutien*

K tissi-

ſis Regis oratio fidei & conſtantiæ plena.

tiſſimis hominibus, & ſibi diuturna familiaritate con
iunctiſſimis in mentem venire potuiſſet, vt vel hoſti
potentiam timerent, vel de ſua fide dubitarent. Man
rẽt porrò, & pro certo haberent, omnibus eſſe eande
fortunam ſubeundam. Se pro Emmanuelis Regis am
plitudine ad extremum vitæ ſpiritum pugnaturum
Exercitui deindè ſororis ſuæ filium, qui erat in regn

Naramuhimus, Cochimenſis exercitus Imperator.

ſucceſſurus, Naramuhimum nomine, Imperat. conſt
tuit. Is autem valdè ſtrenuus habebatur. Eum verò m
ſit cum quinq; millibus & quingentis militibus, qui
cum tuerentur, quò Calecutienſis tranſire cogitaba
Regni namque vtriuſque fines æſtuario ingenti era
diuiſi. Locus autem, quo Calecutienſis Cochimu
contendebat, erat eiuſmodi, vt æſtu decedente, vad
tranſiri poſſet. Eò cùm Calecutienſis exercitum per
xiſſet, continuò anteſignanis vadum tentare præcip
Sed ij nõ modò tranſitu prohibiti ſunt, verùm mult
è ſuis amiſerunt. Poſtera die Repelinenſem Dynaſta
cum magno delectorum militum numero ad vadu
miſit, vt Naramuhimum è loco pelleret, vt poſſet re
quus exercitus ſine vlla offenſione traduci. Quod
facilius fieret, multos parones inſtructos ad inferi
rem æſtuarij partem, vbi maior erat profunditas, n
longè tamen a vado conſtitui iubet, vt ſuis auxilio e
poſſent, & ſagittis hoſtes configere. Eo tamen die N
ramuhimus multò acrius repugnauit, maioremq; n
merum hoſtium interfecit. In his autem prælijs con

Laurentij Moreni Luſitani virtus.

lio Laurentij Moreni, viri valdè ſtrenui, plurimum
tebatur, qui cum paucis Luſitanis, qui intereſſe po
rant, eum fortiter adiuuabat. Cùm hoſtes ſæpiùs
dum aggrederentur, ſemper cum eorum, qui antece
bant, ſtrage repulſi ſunt. Tandem per eos pagos, qui
ditionem Trimumparæ Regis pertinebant, diſtribu
vt vaſtitatem maximam Cochimenſibus inferrent

Naramuhimi victoriæ.

mni ſtudio contendebant. Sed Naramuhimus om
bus locis occurrebat, & aut per ſe, aut per alios duc
quos identidem ſummittebat, eorum impetum a
bat, & ſemper cum multorum hoſtium cæde victo

n consequebatur. Cùm verò Calecutiensis animad- *Dolus Calecutiensis Regis.*
rtisset, apertam vim illi minimè, vt cogitârat, proces-
e, ad fraudem conuersus est. Itaque Cochimensem
æstorem, qui singulis propè diebus de gentis more
litibus stipendia persoluebat, per internuncium ma
is muneribus atque promissis allexit, vt milites sti-
ndio fraudaret. Quæstor pecunia corruptus, mor-
m simulauit, & in vrbem se continuò recepit, edi-
que militibus, vt qui stipendium sibi soluere cupe-
, in vrbem ad illum tenderet. Quo facto multi se in
bem conferebant, quos Naramuhimus continere
n poterat. Quæstor solutionem de die in diem dif-
ebat. Hostes interim vadum minimè tentabant, vt
ochimenses negligentiores redderent. Postquam Ca
utiensis ad hunc modum milites dilapsos, & eos,
i remanebant, minus ad defensionem intentos a-
maduertit, repentè parones accedere, tormentis at-
e telis hostes vndiquè propellere, suas copias vadum
m celeritate transire, Naramuhimique præsidia ma-
a vi perrumpere iubet. Milites in Regis sui conspe-
, quod erat imperatum, incredibili alacritate con-
iunt. Erat adhuc nox, cùm hæc gesta sunt, in qua
r exploratoris & Quæstoris indicium cognouit Ca- *Proditio.*
utiensis, portum multorum militum discessione, &
orum securitate minus diligenter asseruari. Ac-
rrit Naramuhimus. Sed cùm hostium multitudi- *Naramuhimi cædes.*
m & impetum sustinere non posset, fortissimè di-
icans, sagittis confixus, occiditur. Eundem casum
o adolescentes illius cognati subiêre. Ita enim
ortui sunt, vt antequam caderent, virorum fortium
ficio fungerentur. Fuit magna cædes, & vtrinque
ulti grauissimè sauciati cadunt. Prælium cùm an-
lucem incepisset, ad vesperum protractum est. Co-
imenses fugæ se mandant. Calecutienses primò *Cochimensiũ clades.*
rociter insequuntur, deinde tenebris impediti, vlte-
us victos persequi destiterunt. Trimumpara huius
adis nuncio maximo animi motu conturbatus est.
oluit tamen vltimum belli casum experiri. Itaque

K 2 omnes

omnes copias, quas potuit, inſtruxit, & collatis ſign
cum hoſte dimicauit. Exitus belli is fuit, qui ſolet eſſ
cùm pauci timore perculſi & debilitati, cum maxin
multitudine hoſtium, quos victoria confidentes atq
nimis feroces effecit, re iam deſperata congrediuntu
Ad hunc modum fuſus Trimumpara, inſulam qua
dam traiecit, & Luſitanos, quos ſecum habebat, in
andem inſulam tranſduci iuſſit: quos in illa ruina, ta
ta fide conſeruauit, atque ſi illorum opera, quorum g
tia in tantas calamitates inciderat, fuiſſet aliquand
ab omni calamitatis acerbitate defenſus. Calecutien
legatos iterum ad illum in inſulam miſit, qui dicerer
ſe ei omnia redditurum, ſi vellet ſibi Luſitanos, qu
poteſtate continebat, tradere. Reſpondit, ſibi regnur
atque adeò vitam eripi poſſe, fidem non poſſe. Hoc r
ſponſo Calecutienſis acerbius irritatus, vrbem incen
continuò iuſſit. Deindè inſulam oppugnare inſtitu
Sed inſula erat ſitu atque natura egregiè munita, &
lis copijs, quas rex in eam tranſmiſerat, facilè defen
poterat. Itaque Rex Calecutienſis cùm in eam conar
tur inuadere, virtute militum fuit ſæpè cum non m
diocri damno de conatu depulſus. Cùm verò hyer
aduentaret, obſidionem ſoluit, & Cochimum reu
ſus, locum foſſa & vallo muniuit, in quo præſidia d
poſuit, eoq; animo indè digreſſus eſt, vt primo vere
oppugnationem inſulæ rediret. Multi cùm Trimur
paræ fortunam afflictam poſt mortem Naramuhir
deſpicerent, à fide non illi ſolùm, ſed noſtris deb
nefariè deſciuerunt. Inter quos duo Mediolanenſes e
titêre, qui cum Gama in ſecundo illius in Indiam a
uentu, permiſſu Regis Emmanuelis venerant. Ij re
gionis immemores, ad Calecutienſem transfugerur
multaq; detrimenta noſtris intulerunt. Sed quò illo
perfidia, qui ſe Chriſtianos ementiebantur, ſcelerati
extitit, eò fides illius barbari Regis clarius eluxit: q
tanta fuit, vt pro hominibus parùm notis, cum quib
nullam communionem ſanguinis, aut iuris, aut re
gionis habebat, ſummo ſtudio conſeruandis, extru
reg

Cochimenſis Rex victus aufugit.

Summa fides Regis.

Mediolanenſes 2. ad Calecutienſem transfugiunt.

gni finibus, ſpoliari cunctis opibus, vitæ ſummum crimen adire voluerit. Rariſſimum profectò fidei que probitatis ſpecimen, ſempiternæ memoriæ com endandum. INTEREA verò Soderius in Arabi- navigans, cùm oram Cambaiæ legeret, incidit in inque naues Arabum, multis opibus onuſtas, quas pugnauit, diripuit, & incendit. Indè in inſulas dela- eſt, quæ paruo interuallo diſſident à promontorio, od Guardafum appellant, neque procul ab aditu ſi- s Arabici diſtant. Appellantur inſulæ Curia, Mu- . Ibi naues reficere inſtituit. Saraceni inſulas incole- nt, qui noſtros hoſpitaliter acceperunt, & omnia, æ ad victum pertinebant, pretio tolerabili eis ſuppe- ârunt. Erãt enim aratores, & à bellandi ſtudio ni- s abhorrentes. Cùm autem cernerent, nauem Petri aidæi in terram, vt per otium compages obſtrui, & lini poſſent, ſubduci (laborabat enim, & aquam ni- am accipiebat) ad noſtros adeunt, atque monent, nè tius in eo loco morentur. Nam initio menſis Maij nnes naues Septentrione vehementiſſimo ad littus tari & allidi, nullaque ratione exitium vitari poſſe, empus illud expectarent. Soderius monita contem- t: & cùm illi multis obteſtationibus vterentur, & re- ui etiam Duces inſtarent, & dicerent, non eſſe negli ndum conſilium, quod tam facili negotio ſuſcipi ſſet: naues in alia inſulæ parte, quæ pertinebat ad iſtrum, in aprico loco facillimè poſſe conſtitui: ſta- nis mutationem ſine periculo fieri: manſionem, vt mines regionum peritiſſimi iureiurando confirma- nt, eſſe nimis periculoſam: Soderius tamen in inſti- a ſententia permanſit. Qua quidem pertinacia Pe- s Raphael, & Fernandus Rodericus Badarcenſis, & obus Petreius, trium nauium duces offenſi, ab eo ceſſerunt pridiè Kalendas Maij, & ſe in aliam inſu- partem contulerunt. At Soderius in naui animo cu vacuo atque ſoluto conſiſtebat, cùm ſubitò coorta ptentrione tempeſtas naues ad littus eiecit, & alliſit: tique fluctus extiterunt, vt omnes fermè, qui in na-

De rebus Soderij circa Arabiã geſtis.

Guardafum promontoriũ.

Curia, Muria, inſulæ.

Soderij pertinacia grauiter punita.

Vltio in Soderium diuina. uibus erant, interirent: inter quos Vincentius So-
derius, & Blasius Soderius illius frater fluctibus obr-
ti sunt, & illorum cadauera in littus cum reliquis
iecta. Diuino autem iudicio factum existimabatu
vt non modò Soderius eo genere mortis interire
sed ne particula quidem prædæ, quam ceperat, col-
gi posset. Fractis enim nauibus, cùm funes, armame
ta, mali, dolia, tabulæ, multæque res eiusmodi fluc
bus eijcerentur, non tamen aurum ex præda, nec a
quid quod esset pretio dignum, neque arcæ, in qu
bus lautissima supellex asseruabatur, vnquam co
Ducum Soderij, de rerum summa consultatio. paruerunt. Tres illi Duces, qui vim tempestatis effug
rant, ea sedata, ad locum, vnde fuerant a Soderio
gressi, reuertuntur. Ataidæus eò quòd in terra con
derat, cum suis euasit. Naue illius refecta, fuit is à re
quis Ducibus in locum Soderij constitutus, qui cla
præesset. Duces inter se consultant, quid optimum
ctu sit. Omnium sententia hæc fuit, Soderios frat
perfidiæ pœnas exoluisse. Idcircò nihil à se, nec
numinis placationem sanctius, nec ad nominis c
ritatem illustrius fieri posse, quàm naues in India
reducere, vt auxilium Trimumparæ, atque Lusi
nis, qui cum eo manserant, afferrent. Itaque qua
uis hyems esset, quoduis periculum adire minimè c
bitabant, dum illam nominis Lusitani maculam
lerent. Sed tempestatibus aduersis exclusi, ad insul
Anchediuam naues conuertere coacti sunt, vbi, qu
reliquum erat hyemis, quando aliter fieri non p
rat, transigerent, vt primo vere Cochimum int
RES EVROPEAE derent. HOC anno peperit Regina Maria f
Emmanueli Isabela filia nasci tur. am, cui pater Emmanuel Isabelæ nomen impos
quæ postea Carolo Imperatori nupsit. Fuit eximia
chritudine, magnisque virtutibus ornata: ad max
status amplitudinem semper aspirauit, adeò, vt c
stantissimè affirmaret, se nisi maximo Reipubl
Christianæ Principi nulla conditione nupturam
Concilium ordinis e- huius anni fine Rex in oppido, quod Tomar app
tur, vbi sacerdotes militiæ Christi amplum & ma
fic

quitum Christi.

Alexandri VI. Pont. mors.

cum templum summa religione tuentur, concilium Equitum eiusdem Ordinis indixit: & multa, quæ ad eam religionem constituendam pertinebant, sapienter instituit, moresque dilapsos ad seueriorem disciplinam reuocauit. Hoc eodem anno Alexander Pontifex Maximus vita functus est: & Pius non multò pòst, quàm ad illud honoris fastigium euectus fuit, è corpore excessit, & in illius locum Iulius, natione ligur, fuit summo omnium Patrum consensu substitutus.

RES AFRICANAE.

Sacerdotes in Aethiopiæ regionẽ Congum missi.

Congi regionis situs & descriptio.

Principio verò insequentis anni, Emmanuel multos homines religionis opinione præstantes, in Aethiopiæ partem, quæ Congo appellatur, misit, vt homines illos multò melius, quàm à principio fuerant instituti, ad disciplinam religionis instituerent. Hæc regio est vltra plagam æquinoctiali circulo subiectam, ab eaque gradibus septem ad Austrum distat. Est admodum fertilis, varijsque frugibus & gregibus abundat, multisque fluuijs irrigatur. Regnum latissimis finibus continetur. Quemadmodum verò regnum illud fuerit ad Christi fidem conuersum, est altius à principio repetendum, vt melius intelligi possit, quàm singulari consilio Rex Emmanuel studium ad gentis illius institutionem applicuerit.

Conuersionis Aethiopum Congensium occasio.

Iacobus Canus Aethiopiæ lustrator.

CVM Ioannes totam mentem in explorandis AEthiopiæ regionibus maritimis collocauisset, vt via, quæ ferret in Indiam, aperiri posset, factum est, anno à Christo nato, M.CCCC.lxxxiiij. vt quidam eques, vir acris animi, nomine Iacobus Canus, qui iussu illius oras AEthiopiæ perlustrabat, in fluuij altissimi & rapidissimi fauces incideret. Cùm verò magnitudinem fluuij, & aquarum naturam perspiceret, fieri non posse suspicatus est, quin multæ gentes ad illius ripas haberent sedes atque domicilia constituta. In fluuium verò cum penetrare voluisset, paulum progressus, multos homines conspexit, reliquis Aethiopibus quos sæpè viderat, colore & capillo simillimos. Ij neq; timore vllo, nec ignotæ gentis insolentia perturbati, ad nostros accedentes, egregiam lenitatis & mansuetudinis speciẽ præ se ferebãt. Cùm

verò Canus eos, qui varias Aethiopiæ linguas noue-
rant, iussisset cum illis loqui, nemo hominum sermo-
nem intelligere quiuit. Signis igitur agi cum illis cœ-
ptum est. Illi verò signis demonstrabant, esse Regem
in illis partibus, opibus & potentia florentissimum: vr-

Cani ad regem Congēsem munera & legatio.

bemq; regiam, in qua se continebat, inde aliquot iti-
neribus abesse. Hoc cùm Canus intellexisset, eos præ-
mijs atque promissis allexit, vt certos homines ex illi-
us comitatu deducerent. Per illos autem ea dona atqu
munera Regi misit, quibus gentes illas oblectari com-
pertum habebat. His autem, quos misit, certum tem-
pus præstituit, intra quod erant cum aliqua terræ cla-
riore notitia reuersuri. Cùm ij duplo maiorem mor
facerent, quàm Canus fieri posse crediderat, anchori
solutis quatuor ex illis, qui in nauem ventitabant, sec
in Lusitaniam duxit. Erant autem illi homines nobi-
les & acuto ingenio prædit. Quos Canus in via sic di-
ligenter instituit, vt cùm ad Regem deducerentur, ian
multa Lusitana lingua explicare possent. Eorum inge-
nio Rex mirificè delectatus est, hominesque donis &
muneribus affecit, Canoq; præcepit, vt sine cunctatio-
ne in eam rursus terram nauigaret, & homines cum
muneribus ad regem continuò reduceret, eumq; ad-

Ioannis Lusitaniæ Regis ad Congensem legatio.

moneret, vt CHRISTVM summum Deum vniuersæ
que naturæ parentem coleret. Redijt ad eundem lo-
cum Canus, vnumq; ex illis AEthiopibus, quos secum
duxerat, ad Regem misit, qui nomine illius postularet
vt sibi mitteret eos Lusitanos, qui apud illum versabā-
tur, seq; similiter sine mora remissurum eos tres, quo
interim retinebat. Esse sibi vlterius progrediendum
quod postquam, iussus à Rege suo fuerat, perficeret, s
continuò rediturum, vt illum conueniret, & mandat
Ioannis Regis exponeret. Rex per vnum è Ducibu
suis Lusitanos statim remisit. illis receptis, Canus tre
illos AEthiopes missos fecit cum muneribus, quæ Io-
annis nomine ad Regem deferrent. Rex & muneribu
& suorum prædicatione, qui Ioannis virtutem & ma-
gnificentiam in cælum laudibus efferebant, in ipsiu
Ioan

ıannis ſtudium acriter incitari cœpit. Cũ verò Canꝰ
ıſt alias oras diligenter exploratas, ad locum eundẽ
uertiſſet, nullam moram interpoſuit, quin ad Regẽ
liret: à quo fuit nimis honorificè acceptus. Deinde
ım multa de Ioannis Regis ſtatu, de moribus Luſita-
æ nationis, de legibus & inſtitutis percunctaretur, tũ
Chriſtiana religione diligenter inquirebat, & pau-
tim ad illius ſtudium animo propendebat. Canum
men dimiſit, & cum illo ſtatuit, vt rediret vnus ex il-
s, quos Canus Olyſipponem duxerat, nomine Zacu-
m, cum legatione, cuius hæc erat ſumma, vt à Ioan-
e contenderet quantum poſſet, & per Deum, quem
ılebat, obteſtaretur, vt in illius regnum mitteret ſa-
rdotes, quorum diſciplinis poſſet ille cum toto re-
ıo ad veriſſimi Dei notitiam peruenire. Canus cum
egato & aliquot pueris nobilibus, quos Rex in eum
nem in Luſitaniam mittebat, vt Chriſtiani fierent,
cultum animi caperent, ad Ioannem reuerſus eſt, &
agnã eboris vim, cum ſtragulis & veſtibus ex palma-
ım folijs contextis, illi nomine Regis Congenſis ob-
ılit. Rex hoc nuncio incredibilem in modum læta-
ıs eſt, eò quòd videret aditum apertum, ad Chriſti di-
iplinam in terris illis latiſſimè propagandum. Lega-
ıs cum pueris plus duobus annis in Luſitania com-
ıoratus eſt, vt melius & linguam, & religionis Chri-
ianæ diſciplinam perciperent. Cùm vero iam omnes
ſſent luſtralibus aquis expiati, Chriſtique nomen Sa-
amento profeſſi, Ioannes tres naues inſtrui iuſſit, ꝗ-
us Gonzalum Souſam, virum inſigni nobilitate, præ-
ecit, quibus tam legatus, quàm pueri veherentur. Mi-
t præterea cùm illis ſacerdotes religione præſtantes,
ım ſacris vaſis & infulis, & Chriſtianæ religionis in-
gnibus, qui gentem ſacris ſanctiſſimis expiarent, &
d diſciplinam Chriſtianæ pietatis erudirent. Cùm ve
ò eo tempore peſtis Vrbem maximè infeſtam redde-
et, illius contagione factum eſt, vt poſtquam è portu
oluerunt, peſtis multos in eo curſu conficeret, inter
uos Gonzalus Souſa fuit. In cuius locum Rodericus

Cani cum Rege Congenſi congreſſus.

Congenſis ad Luſitaniæ Regẽ legatio pro obtinendis Sacerdotibus.

Claßis cũ legatis ad Chriſti fidem in Aethiopiam inuehendã miſſa.

Sousa, qui erat illi sanguine coniunctissimus, consen[s]
omnium successit. Postquam naues eò, quò tendebã[t]
appulsæ sunt, & omnes in terram, qui erant ad Rege[m]
profecturi, descenderunt, tantis cantibus, tantaq; sig[ni]
ficatione eximiæ cuiusdam voluptatis accepti ab om[ni]
Congensiũ de Lusitanæ classis aduentu gaudium. nibus fuêre, vt syluæ etiam atque nemora lætari vid[e]
rentur. Qui primus omnium ad Christi nomen adiu[n]
ctus fuit, erat Regis patruus, qui terras lætissimas im[pe]
rio tenebat: cui fuit nomen Emmanuelis impositum.
Congensis Regis patruus fit Christianus. Audierat enim esse in Lusitania Principem summ[is]
virtutibus ornatum, Regis ipsius fratrem patruele[m]
qui Emmanuel vocabatur, & ea de causa nomen [il]
lius sequi constituit. Hic tanto studio religionis disc[i]
plinam excepit, vt satis appareret, illius mentem esse [ra]
dijs diuinæ lucis illustratam. Duces autem cum inn[u]
merabili hominũ multitudine de more gentis instr[u]
Qua pompa Lusitani in Aethiopia sint excepti. cta, Regis ipsius iussu, obuiam nostris prodiêre. O[m]
nia interim tympanorum & buccinarum cantibus [&]
hominum vocibus personabant. Postquam ad Rege[m]
ventum est, Sousa illum vt Regem salutauit, & ille [vi]
cissim Sousam more & instituto suo honorificenti[ssi]
mè recepit. Postquam verò Sousa legationis summa[m]
Sousæ cũ Rege Congensi colloquium. exposuit, & ille gratias summas Ioanni Regi, verbis [a]
moris eximij significantibus egit, à Sousa postulau[it]
vt sacras vestes, & alia, quæ ad religionis cultum pe[rti]
nebant, quæ adhuc erant inuoluta, explicari, & in o[m]
nium conspectu proponi iuberet. Tum singula con[tem]
plari, & cum veneratione suscipere, & vehementer [ad]
Crucis veneratio. mirari, & religiosos homines intueri. Cùm verò Cr[ux]
sublata fuit, omnes qui aderant, cùm viderent nost[ros]
flexis de more genibus in terram procumbere, id[em]
Studium erga pietatem Christianorum singulare. fecerunt. Rex neque singula quæque inspiciendo, [ne]
que de illorum vsibus inquirendo satiari poterat. Q[uæ]
autem à religiosis dicebantur, memoria firmissi[mè]
continebat, & Reginæ deinceps luculenter enarrab[at].
Fuit statim constitutum, vt templum ædificaretu[r].
Quanuis autem lapides è longinqua regni parte f[uis]
sent conuecti, tanta tamen celeritate propter flagr[antia]

t

issimum Regis studium, & innumerabilẽ multitudinem, quæ operas vigilantissimè dabat, ædificari cœpit, vt intra breuissimum temporis spacium absolutum, & Sanctæ Crucis nomine consecratum fuerit. Dũ hæc geruntur, cùm fuisset illi nuncius allatus, gentes illi subditas, quæ insulam in medio ingentis lacus sitam incolunt, quam fluuius nomine Zairus efficit, ab illius imperio defecisse, finitimisque terris non mediocrem populationem crebris incursionibus intulisse, illarum impetum & audaciam per se comprimere & vindicare constituit. Antequam verò proficisceretur, sacris aquis expiari, & nomen Christi profiteri voluit. Quod similiter Regina, & aliquot viri nobiles effecerunt. Is Ioannes appellari voluit, Regina verò Leonora, vt studium, quo erga Reges optimos erant incensi, nominibus indicarent. Tradidit illi vexillum Sousa imagine Crucis illustratum, illumque admonuit, vt confideret, se virtute Crucis victoriam de hostibus adepturum. Is fiducia nominis Christiani subnixus, hostes, primo impetu profligauit, multoque celerius, quàm potuisset quisquam suspicari, bellum confecit. Domũque reuersus, Sousam cum multis amoris signis dimisit. Sousa verò non modo religiosos homines, qui munus institutum peragerent, sed alios etiam, qui terram peragrarent, & lacum illum ingentem, quem diximus, explorarent: & terræ situm & latitudinem, & mores hominum cognoscerent, reliquit. Post Sousæ discessum, venit Regis filius natu maximus è regni finibus in quibus bellum contra hostes finitimos gerebat, ad patrem, operamque dedit, vt antiquorum flagitiorum sordes aquis sacratis elueret, & fidem Christi reciperet: Alfonsique nomen, propter Alfonsum Ioannis Regis filium, vsurpauit. Multique viri nobiles similiter Christiani effecti sunt. Magna præterea multitudo vndique confluebat, vt iisdem sacris expiata, noua cælestis vitæ luce frueretur. Qui erant recepti, incredibili lætitia efferebantur, & Christianorum numerus in dies augebatur. Sed iis tam saluta-

Zairus fluuius.

Congensis Rex vna cum Regina & multis nobilibus baptizatus.

Miraculosa victoria

Maximus natu Regis Congensis filius Christo initiatur.

Fidei Christianæ per Congẽsem Regem successus.

salutaris atque repentinæ conuersionis initijs sempiternus hostis generis humani magna contentione repugnauit. Ad eamque rem gerendam alium Regis filium, nomine Pansum Aquitimum, qui à Christianæ religionis sacris vehementer abhorrebat, instigauit, vt patrem à studio religionis auerteret. Facinus esse indignum clamitabat, instituta patriæ deseri, Deorum simulachra conuelli, fana, quæ fuerant ad illum diē sanctissima, violari. Ad hæc, Rex molestissimè ferebat, esse sibi per homines religiosos concubinis interdictum, nec vsum illi nisi tantùm vnius vxoris legitimæ concedi. Et ipsæ mulieres cùm cernerent se Regis coniunctione destitutas, & de honore, in quo fuerant, deiectas, Regem per se & per regni Proceres solicitabant, & vt eum à sententia deducerent, maximo opere contendebant. Accedebant augures atque venefici, qui apud gentem illam in summo honore fuerant, qui minas à dijs proponebant, diraque supplicia denunciabant illis, qui à pristina religione desciuissent. Cùm verò Alfonsus summa vi perditis hominum impurorum conatibus obstitisset, acerbissimum patris odium in illum concitauerunt: in eamque fraudem Regem impulerunt, vt crederet, sibi à filio insidias comparari. Itaque eum in vltimos regni fines relegauit. Et quantum scelerato filio indulsit, tantum de religionis Christianæ studio remisit. Sed cùm fraudes detectæ fuissent, Rex filium in pristinum honoris gradum cum amplificatis opibus reuocauit. Is autem instinctus diuini spiritus appulsu, in terris sibi à Patre commissis capite sanxit, si quis simulachrum aliquod fallacissima religione dedicatum domi contineret, aut ei aliquo in loco supplicaret. Hac re nunciata, magnus hominum motus factus est, multique contra illius statum cum fratre coniurârunt. Pater illum euocauit vt admoneret, nè tumultum excitare vellet, & ab ea sentētia desisteret. Sed is cùm se negotijs innumerabilibus impeditum esse diceret, nec ad patrem ire, neque decretum rescindere vllo pacto voluit. Ita multi ab illo ad fratrem deficiebāt.

Persecutio in Christianos.

Idolorum cultus à Congensis Regis filio prohibitus

Interim

Interim pater cùm esset & senio confectus, & morbis oppressus & impeditus, è vita paulatim discedere videbatur. Cùm multi Alfonsum certiorem de valetudine patris efficerēt, & eum accerserent, vt fratris, qui copias ad occupādum regnum comparabat, sceleri resisteret, ille tamen quandiu de morte patris certus esse non potuit, venire non est ausus. At vbi illum vita functum esse resciuit, nocte (sic enim mater illum, vt faceret, admonuerat) in vrbem ingressus est. Postero die conuocatis illis regni Proceribus, quibus multum fidebat, in modici campi planicie, quæ ante regias ædes erat, orationem habuit, qua ius hæreditatis, quod obtinebat, & humanitatem, qua suis consulebat, & fidem, qua erant illi omnes obligati, prudenter exposuit, & ad fidem & officium omnes cohortatus est. Illi, quod faustum felixque esset, Alfonsum Regem continuò salutant, eiq; musicorum instrumentorum concentib. & maximis clamoribus de regni maiestate & amplitudine gratulātur. Id frater cùm accepisset, cùm iam magnas circum se copias haberet, duplicem aciem instruxit, & in fratrem recta contendit. Alfonsus perexiguo militum numero stipatus erat. Quos tamen ad spem victoriæ vehementer excitauit, adhortatusque est, vt firmissimè crederent, cæleste auxilium eis minimè defuturum. Facillimeque maximos exercitus à paucissimis hominibus Christi ope defensis profligari. In eoque loco fratrem expectauit. At frater magno cum impetu in eum inuehitur, tantaque erat sagittarum copia, vt in nubis modum vmbram efficere videretur. At Alfonsus quanuis fortiter dimicaret, omnem tamē spem habebat in Dei præsidio collocatam. Itaque maximis vocibus Christi numen inuocabat, & opem Apostoli Iacobi (quod Hispanos facere in bellis acceperat) implorabat, & has voces magna cōtentione identidem repetebat. Nec illum spes in Christo reposita fefellit. Hostes enim subito timore perculsi, terga verterunt. Et cùm prima acies se in fugam conijceret, secundam aciem impressione facta perturbauit, atque similiter fugere compulit. At frater exani-

Alfonsus Congensi regno inauguratus.

Præliū inter fratres

Victoria diuinitus concessa.

exanimatus metu, cum in ſyluas ſe abdere voluiſſet, in cippum incidit (ſic enim appellant inſtrumentum, ad feras capiendas in ſyluas appoſitum) & ibi captus eſt cum Duce, quem ſecum propter virtutis militaris opinionẽ coniunxerat. Is Dux cùm ſe captum animaduerteret, miſit ad Regem, qui diceret, ſe mortem minimè deprecari, quam ſe meruiſſe iudicabat. Hoc tamen per illum ſummum Deum, quem Rex ipſe colebat, orare, nè ſe pateretur ad ſupplicium trudi, antequam Chriſtianus fieret. De vita hac exigua miſerijs innumerabilibus circumuallata minimè ſolicitum eſſe: ab illa verò ſempiterna nè prorſus excluderetur, id maximè formidare. Addidit præterea, tantam hominum multitudinem à tam paucis hominibus nulla ratione vinci atq; ſuperari potuiſſe. Sed ſe magnam militum copiam in equis inſidentem, & crucibus inſignitam, tantaq; luce ſplendentem, vt omnium oculos perſtringeret, in prælio conſpexiſſe, cuius metu perterritus, terga repentè dare coactus ſit. Quare ſe minimè dubitare, ſolius Chriſti numen eſſe ſumma fide colendum, & ſempiterna prædicatione celebrandum. Alfonſus verò non modò pio illius poſtulato ſatisfecit, ſed etiam viuum conſeruauit, fidelique illius opera multis in locis vſus poſtea fuit. At frater partim ex vulneribus, quibus in præcipiti ruina percuſſus fuit, partim ex dolore intra paucos dies mortuus eſt: &, quod fuit multò funeſtius, nulla ratione potuit à ſuſcepti ſceleris & impietatis pertinacia dimoueri. Alfonſus verò in regni poſſeſſione conſtitutus, multas victorias de hoſtibus Dei propitio numine conſequutus eſt. Tantoque ſtudio religionem Chriſtianam coluit, vt non plus temporis in Reip. negotijs gerendis, quàm in ſubditis ad cultum pietatis incitandis conſumpſerit. Habebat præterea frequentes ad populum conciones de iuſtitia & pietate, de iudicij diuini ſeueritate, de ſempiternæ vitæ præmijs, de Chriſti diſciplina, & ſanctorum hominum, qui veſtigia illius ſequebantur, exemplis. Quandiu denique manſit in vita, regnum perpetuò in Chriſtianæ pietatis officio,

Dux captus ante mortem Chriſtianus fieri flagitat.

Subſidium Congenſi regi diuinitus miſſũ.

Alfonſi ſingularis pietas.

cio, cùm singulari probitatis & iustitiæ laude continuit. Emmanuel igitur cùm tāto ardore religionis studium in illis partibus excitari conspiceret, cum esset ipse natura, & studio, & disciplina, cupiditate religionis incensus, id quod fuerat à Ioanne Rege feliciter institutum, vt perfectum & absolutum cerneret, elaborauit. Itaque anno à Christo nato, M D IIII. homines sanctissimis literis eruditos, & religionis laude præstantes, in illas partes misit. Multos præterea ludorum magistros, qui scholas aperirent, & pueros literis instruerent, & artifices etiam multarum artium eò similiter mittendos existimauit. Multas præterea sacras vestes, partim aureas, partim sericas, multos libros Christianam disciplinam, & sacrorum omnium rationem, & Christi vitam, & hominum sanctorum exempla continentes, argenteos præterea calices sacrificijs dedicatos, & Cruces argenteas, & thuribula, & omnia denique, quæ tam ad Christi disciplinam tradēdam, quam ad sacra ritè procuranda pertinebant, in naues imponi iussit, vt facilius gentem in fide susceptа confirmaret. Ad hæc, sacerdotibus, & reliquis omnibus, quibus onus lustrandæ illius regionis imposuit, stipendium, & commeatum largè atque munificè suppeditati præcepit. Cùm autem in his rebus omnibus maximos sumptus faceret, nullum tamen sibi fructū & emolumentum, quibus Regiæ opes amplificari possent, sed diuinum tantùm atque sempiternum inflammato studio proponebat. Cùm autem homines religiosi cum muneribus sacris à Rege missis in eas oras peruenirent, magna repentè hominum multitudo cōfluxit, vt eos humeris suis tolleret. Omnes, qui conuenerant, homines religiosos venerabundi suspiciebant, & quasi cælo delapsos intuebantur. Rex eos valdè amanter accepit, Emmanueliq; pro tanta benignitate felicitatem sempiternam precatus est. Multi verò certatim ad illos vndiquè conueniebant, vt Christo nomina darent, & sacro fonte abluti, in nouum vitæ genus ingrederentur. Et quia neque sacerdotes linguam

ANNVS à Christo nato. 1504. Christianæ religionis summum studium.

Charitas Congensis erga Christianos insignis.

Rex interpretis &

catechistæ munere fungitur.

guam eorum nouerant, neque plebs Portugalensem linguam intelligebat, Rex interpretis officio fungebatur, & quod ab illis acceperat (iam enim nostram linguam probè tenebat) habita conciõe suis enunciabat. Egit Emmanuel prætereà cum illo per literas, vt filios suos in Lusitaniam mitteret. Se namque daturum operam, vt non Latinis tantùm literis, sed etiam maximarum artium disciplinis erudirentur. Ita factum est, vt non solùm Regis filij, sed multi pueri nobiles Olysipponem venirent, & Emmanuelis sumptibus alerentur, & omnes artes homine libero dignas acciperent. E quibus aliqui, qui sese sanctis literis impensè dediderant, in AEthiopiã reuersi, multos mortales ad CHRISTI Ecclesiam & concionibus & virtutis exemplis aggregârunt. Opera denique Emmanuelis hoc tam præclarum opus absolutum fuit. Hoc anno cùm nullo modo studium Indiæ retinendæ intermittendum arbitraretur, classem magnam instruxit, cui præfecit Lupum Suarium Aluarengam. Quid verò ab illo actum in India fuerit, suo loco dicemus. Nunc verò consequẽs est, vt, quid Albuquercijs acciderit, aperiamus. Alfonsus Albuquercius octo diebus antequam Franciscus Albuquercius soluere posset, Olysippone profectus est. Franciscus tamen prius in Indiam peruenit, atque cum duabus tantùm nauibus in Anchediuam insulam delatus est. Nicolaus Coelius, cui altera nauis erat attributa, simul cum illo ad eandem insulam nauem constituit. Tertius Dux, cui nomen erat Petrus Vascius Veiga, vel fluctibus, vel flammis, vel quouis alio casu (certũ enim sciri non potuit) miserabiliter absumptus fuit. Ibi verò Albuquercius cùm Petrum Ataideum, & reliquos Duces, qui cum illo erant, offendisset, intellexit, quo modo Soderij perierant, & Cochimensis Rex è regno Calecutiensis viribus eiectus fuerat. Hoc autem cùm accepisset, minimè cunctandum ratus, quamuis adhuc hyems vigeret, Cananorem cum illis sex nauibus petere contendit. Quatuor enim illas, quæ in Anchediuæ portu consistebant, duabus suis adiunxit. Rex

Regis & procerum liberi in Lusitania educati.

RES INDICAE.

De Albuquerciorũ in India rẽbus gestis.

Petri Vascij Veigæ interitus.

Cana-

Cananoris illi Trimumparæ aduersum casum, & nimis afflictam fortunam vberius enarrauit. Indè igitur cũ celeritate profectus, in insulam, quę Cochimo adiacet, nomine Vaipinum, vbi adhuc Trimumpara se continebat, accessit. Nostri cùm naues aspicerent, incredibili lætitia affecti sunt. Rex ipse contineri non potuit, quin Portugaliam sæpè maximis vocibus inclamaret, & in ducum complexum rueret. Nostri vicissim illum ad spem pristinæ fortunæ confestim recuperandæ magnis clamoribus excitârunt. Naires Calecutienses, qui erant Cochimi in præsidijs, continuò vrbem præ metu reliquere. Iam hoc tempore Odoardus Paciecus, qui cũ Alfonso Albuquercio Olysippone profectus erat, nauem suam ad eas oras appulerat, & se cum Francisco Albuquercio coniũxerat. Franciscus Albuquercius vbi Regis fidem collaudauit, eique Emmanuelis nomine gratias egit, cùm videret illum exhaustum, & rei numariæ difficultate vehementer implicitum, præter alia dona atque munera, decem millia ducatorum ex Emmanuelis pecunia donauit. Fuit hoc donum non modò propter temporis illius angustias Trimumparæ gratissimum, verùm & omnibus magnam admirationem incussit. Reges enim Indi quamuis elati & insolẽtes natura sint, & opes magnas habeant, tenuissimo tamen victu contenti, & ad rem nimis attenti sunt. Cùm igitur illius rei fama cùm ad alios Reges, tum ad Calecutiensem perlata fuisset, obstupuit. Eo die Albuquercius (nihil enim in tantis rebus procrastinandum existimabat) Trimumparam Cochimum transduxit, & illum Regis Emmanuelis nomine in vrbis atque regni possessione constituit: & nè suos otio torpere, & animos hostium confirmare sineret, in aliam insulam Cochimo oppositam, cuius Princeps a Cochimẽse ad Calecutiensem defecerat, inuasit, hostesque inopinantes aggressus, dissipauit, multosq; ex illis occidit, & aliquot oppida atque vicos exussit: & Cochimum continuò reuersus est. Postera die in aliam insulam traiecit, quæ similiter ad ditionem Trimumparæ pertinebat,

Vaipinum insula.

Cochimensis erga Lusitanos amor.

Odoardus Paciecus.

Munera Cochimensi regi data

Trimumpara in regnum restitutus.

illiusque princeps se eodem crimine defectiōis alligâ-rat. At Princeps habebat in armis ad tria millia fortiū militum, & multi parones Calecutienses armis & militibus instructi, vt illi opem afferrent, circum insulam versabantur. Hîc Albuquercius ita Duces distribuit, vt Paciecus cum paronibus in mari congrederetur. Coelius verò, & Antonius Campensis, & Ataideus in acie prima cum hostium copijs dimicarent. Paciecus hostium classem inuasit, paronesque partim depressit, partim in fugam coniecit, multosque ex hostibus & ferro & flamma consumpsit. Reliqui duces in insula primo impetu hostes fundunt, & vallum, quo Principis ædes septæ fuerant, reuellunt, & in ædes irrumpunt, ipsumque Principem interficiunt, & ędes inflammant: eodēque die, parta victoria, reuertuntur. Postridiè verò ad aliam insulam, nomine Repelinum, Albuquercius naues accedere iussit. Illius Princeps idem in se scelus admiserat. Timore igitur admonitus, nè idem cum reliquis proditoribus supplicium subiret, magna vi se ad resistendum comparabat: Nairumque duo millia sub signis habebat. Ad littus igitur, vt nostros aditu prohiberet, accessit. Fuit ibi acriter vtrinque dimicatum. Sed hostes tandem in fuga salutem ponere coacti sunt. Nostri illos vsque ad maximum insulæ oppidum insecuti fuerunt. Ibi cùm insulæ Princeps rem in extremum discrimen inductam cerneret, suos à fuga collegit, instructaque rursus vt potuit, acie, fortissimè repugnauit. Redintegrato prælio, fuit vtrinque summa cōtentiōe certatū: sed hostes in fugā versi tandē sunt. Nostri cū multos occidissent, & reliquos ex insula præcipites eiecissent, insulam diripiendā Trimumparæ militibus concesśere. Hoc facto, oppida atq; pagi Albuquercij iussu incensi, & exusti sunt. His rebus gestis, Albuquercius Regem iam lætissimo rerum successu recreatum adiit, ab illoque petijt, vt faceret sibi potestatem arcis ædificandæ, qua & Lusitani possent pericula ab hostibus intenta propulsare, & statū ipsius Regis multò sa-

Pugna cū Calecutiēsibus.

Lusitanorum victoria.

Repelinū insula.

Repelinenses victi.

Arx Cochimi quādo & à quo condita.

tò facilius à Calecutiensis immanitate tueri. Rex id facillimè concessit, dixitque, quòd viueret, & dignitatem recuperaret, & contra hostis improbissimi conatū muniretur, id totum sibi esse, & illi, & Regi clarissimo, & Lusitanorum virtuti in acceptis referendum. Proindè si illi videretur, arcis illius ædificationem ex re Emmanuelis Regis esse, velle se sumptum omnem suppeditare. Itaq; locus ad eam delectus fuit valdè opportunus. Erat enim editus, & maris illius angustijs imminebat. è quibus, quoties Calecutij Rex bellum nauibus inferre conaretur, nostri illum facilè aditu prohiberent. xxvij. die Septembris anno M D III. arcis fundamenta iacta sunt. Magnaque hominum multitudo Regis iussu operas perpetuò nauabat. Neque Lusitani quidē sese à labore, vllius vel nobilitatis, vel ætatis excusatione defendebant, quamuis eos Rex ab opere auertere conaretur. Quatriduum iam fuerat in arce ædificanda consumptum, cùm Alfonsus Albuquercius Cochimū peruenit. Multiplicatis igitur operis, arx ad summum peruenit, & absoluta tandem fuit. Deindè, re prius deliberata, Albuquercius cum reliquis ducibus, & aliquot Trimumparæ militibus, in oppida, quæ ad Repelinensem Dynastam pertinebant (qui, vt dictum est, à Trimumpara rebellârat) se contulit. Ea verò viginti passuum millibus Cochimo distabant, erantque à fluminis ripis, quod in æstuarium influit, non magno interuallo disiūcta. Nostri igitur scaphis & paruis nauigijs egressi, improuisò hostes adoriuntur. Multos interimunt, reliquos fundunt fugantq;, & vastitatem, & populationem eorum rebus inferunt. Huius stragis fama celeriter ad omnes vicinos peruenit. Rem namque esse in magno discrimine, sublato clamore significant. Qui clamorem excipiunt, rursus vt alios ad auxilium excitent, eadem significatione clamoris vtuntur: & sic fit, vt partim nuncijs ad eam rem missis, partim clamoris successione continuata, intra breue tempus magnæ militum copiæ congregari soleant. Tunc igitur supra sex millia eorum, quos Naires appellant,

Arcis situs

Impetus in Repelinenses.

Noua nuncij mittendi, & milites euocandi ratio.

ad auxilium ſuis afferendum repentè prouolârunt, & in noſtros impetum fecerunt. Noſtri ordine inſtructi cedere paulatim incipiunt. Illi tamen nimis ferociter inſtabant, & noſtros grauiſſimè premebant: neque ſolùm telis & iaculis eminùs, ſed ſtrictis etiam gladijs dimicabant. Quòd ſi per ordinem, quo Luſitani erant inſtructi, non ſtetiſſet, magna tunc clades accepta fuiſſet. Sed cùm nauigia non procul abeſſent; & à noſtris nullus tumultus excitaretur, omnes ſe, magno tamen cum labore, & vitæ diſcrimine, in ſcaphas & nauigia receperunt. Odoardus tamen Pacietus cùm ſcapham ſuam (ſuorum namque temeritate à loco deducta fuerat) minimè reperiſſet, magnum periculum adijt. Hoſtium namque multitudo illum circumſtetit, vt, antequam ſubſidium afferri poſſet, opprimeret. Ille tamē cùm eſſet acer & ſtrenuus, eorum tantiſper impetum inſita virtute repreſſit, dum Albuquercij, periculo, in quo is verſabatur, animaduerſo, ſubſidio occurrerent. Itaque omnes recepti, ſe Cochimum contulerunt. Fuêre in prælio octo tantùm vulnerati, nemo autem occiſus. Ex hoſtibus magna multitudo cecidit: ſeptem parones in fluuio capti, & quindecim incenſi ſunt. Inſequenti nocte (nec enim ardor animorum, qui in Ducibus inerat, militibus vllam quietis facultatem dabat) vt alios pagos Dynaſtæ Repelinenſis euerterent, in ſcaphas atque nauigia conſcenderunt. Alfonſus Albuquercius reliquos antecedebat. At hoſtes in armis excubabant. Itaque conferti, ſumma contentione reſiſtunt: duos occidūt, viginti conuulnerant. Alfonſus Albuquercius inopinato caſu diſtinetur, neque quomodo tantæ multitudini reſiſtat, neque quo pacto retrocedat, rationem inire poteſt. Quod tamen erat viri fortis officium, acriter dimicandum ſtatuit, vſque eò, dum reliqui Duces opem afferrent. Sic ad primam lucem impetum hoſtium ſuſtinuit. At Franciſcus Albuquercius cum cæteris Ducibus ſeſe è ſcaphis eiecit, & incredibili celeritate ad locum, in quo pugna committi cœperat, ſe contulit. Illorum aduentu noſtris animu

Paciecipericulum.

Alfonſus Albuquercius diſcrimen fortiter propellit.

nimus additus fuit,& hostes in fugam cōiecti,magnaque eorum pars ferro concisa, & pagi flammis exusti. Eodem die aliam insulam, nomine Cambalam, aggressi sunt, vbi supra septingentos homines interfecerunt. Neque ijs rebus contenti, in terras alias ad ditionem Calecutiensis Regis pertinentes ingressi, hominum stragem ediderunt, & populationem maximam intulerunt.Sed cùm supra sex millia hominum ad eorum impetum reprimendum conuenirent,ægrè repulsi sunt.Odoardus interim Paciecus triginta & quatuor parones Calecutiensis Regis, qui aditum in portum Cochimi mercatoribus intercludebant, superauit, & fugere compulit. Post has calamitates hostibus illatas, cùm mercatores Cochimum piper, & alia aromata in Cochimensem portum conuehere non auderent, visum est Alfonso Albuquercio Coulamum petere, vt ibi tres naues oneraret. Ciuitas erat omnium priscis temporibus in regionibus illis & amplissima & opulentissima. Sed postquam Calecutium à mercatoribus frequentari, & opibus augeri cœpit,magna Coulamensis imperij inclinatio facta est. Cochimo abest circiter quadraginta & octo passuum millia: ad ortum Solis spectat. Nauigatio est tutissima secūdum fluuium, nisi cùm propter fluminis angustias,insidiæ ab hostibus ab vtraque parte in ripis collocantur. Flumen enim est valdè profundum: cum marinis enim aquis, quas accedens æstus inducit, commiscetur, portus est optimus. AEdes, phana, religio, mores, instituta sunt eadem fermè, quæ apud reliquos Malabares fuisse diximus. Gens est assueta prælijs;continenter enim bellum cum Rege Narsingę gerit.Quamuis enim Narsingæ regnum maxima ex parte latus Indiæ,quod spectat ad orientem Solem, occupet, cùm tamen latissimum sit,ad confinia Solis occidentis extenditur. Rex maximam temporis partem in vrbibus mediterraneis consumit. Coulamum verò regendum hominibus committit,quos fide præstantes esse iudicat. Regio à Christianis illis etiam colitur, qui Thomæ disciplinam

Cambala Insula.

Lusitanorum præclaræ victoriæ.

Coulamū ciuitas, eius descriptio & gētis mores.

Narsingæ regnum.

Christianorū D. Thomæ disci-

 acce-

plinis imbutorum constantia acceperunt, & in tanta temporum varietate, & regnorum commutatione, & aduersis rerum incidentium casibus inuicta semper fide & constantia retinuerunt. Est in ea vrbe templum peruetustum, quod Christiani perhibent fuisse à Thoma ædificatum. Apostoli autem corpus est in ora Regni Narsingensis sepultum, in templo, quod non à Christianis tantùm, sed etiam à Saracenis & reliquis gentibus sanctissimũ habetur. Fama namque constans est, viri illius diuini meritis multa miracula diuinitus edi, & complures, qui opem illius vel in grauissimis morbis, vel in rebus afflictis implorabant, mirabiliter alleuatos, & maximis malis liberatos extitisse. Eo tempore, quo Alfonsus Albuquercius in eam vrbem nauigauit, mulier quædam vidua Regnum nomine filij, qui nondum ætatem maturam ad regendum habebat, non segniter administrabat. Fuit à ciuitatis Principib. qui nomine Reginæ omnia, quæcunque vellet, se facturos ostendebant, valdè honorificè receptus. Itaque oneratis ex sententia nauibus, & amicitiæ fœdere percusso, & traditis regiæ fidei Lusitanis, qui erant gerendi negotij causa Regis Emmanuelis nomine in ea vrbe relinquendi, Cochimum reuersus est. Dum hęc geruntur, Calecutij Rex animaduertẽs, in quam fraudem fuisset Arabum cohortationib. impulsus, magno silẽtio, ne Arabes fœdus perturbarent, pacem cũ Lusitanis facere cõstituit. Ad quam celerius constituẽdam, Naubeadarimi, quẽ, vt dictum est, animi inclinatione in Lusitanum nomen egregiè propendere constabat, assiduę cohortationes impellebant. Conditiones fœderis hæ fuerunt: Vt omnes classes, quæ erant in mare, belli cum Lusitanis aut cum illorum amicis gerendi causa, deductæ, continuò subducerentur. Vt omnia bona Regis Emmanuelis, quæ tempore, quo Arius Correa fuerat interfectus, Arabes, & reliqui eorum socij diripuerant, restituerentur. Et pro illis Calecutij Rex certũ piperis pondus intra tempus asignatum persolueret. Nè Saracenis, qui Calecutij negotiabantur, facultatem tribueret in Arabiam

Templum à D. Thoma ædificatum.

D. Thomæ corpus, vbi sit, & quanti fiat.

Fœdus cũ Coulamensi Rege.

Pax cum Calecutiẽsi inita, eiusque leges.

biam nauigandi. Flagitabat præterea Franciscus Albuquercius, vt Mediolanenses, qui ad Calecutij Regē transfugerant, illi redderentur. Id solùm Rex pernegauit. Turpissimum namque sibi fore iudicabat, si homines semel in fidem receptos proderet: reliqua omnia concessit. His ita constitutis, Naubeadarimus Crā. ganorem petijt, vt ibi bonam piperis partem appendi, atque Pacieco, qui eò iussu Francisci Albuquercij ad eam rem venerat, assignari iuberet. Accidit interim, cùm iam bonam piperis partem Paciecus nauibus imponi iussisset, vt nauigium pipere onustum, quod Calecutiensis Regis erat, Cranganorem versus nauigaret. Id cùm ad Iacobum Fernandum Corream perlatum esset, Albuquercij iniussu misit, qui nauigium caperet, & Cochimum perduceret. Illi, qui erant in nauigio, cùm se captos animaduertunt, indignum facinus esse clamitant, pacem inter Regē Portugaliæ & Regem Calecutij esse iam solenni fœdere constitutam. Et tamen post factam pacem, Calecutiensis Regis ministros atque famulos per vim à Portugalensibus capi, & piper regium diripi. Præterea piper illud Cranganorem conuehi, vt Portugalensibus traderetur, & Rex Calecutij citius fidem suam liberaret. Nè vellent igitur, quod erant sine cuiusquam iniuria confestim accepturi, cum tanta Regis offensione per vim è Regiorum manib. extorquere. At Correa nihilominùs in instituta iniuria fortissimè perseuerat, nauigiumque oppugnat: Naires sex occisi sunt, & multi præterea vulnerati. Ex nostris verò nō pauci vulnerib. acceptis è prælio discesserūt, ita, vt non magnum piperis illius pondus, quod per vim & iniuriā direptū fuit, multorum sanguine constaret. Id vbi Naubeadarimus resciuit, à Francisco Albuquercio postulauit, vt Regi satisfaceret. Fœdus enim violatū fuisse, regisq; animū grauiter offensum, materiamq; datā hominib. qui pacem hanc turbare cupiebant, ad bellum acerbissimū temerè concitandū. Præterea turpissimū fore Lusitanis, si scelus, quod in alijs vindicare conabantur, in se ipsos

Pax à Fernando Correa violata.

Naubeadarimi pro pace resarcienda ad Franciscū Albuquercium exhortatio.

admitterent. Iure enim visi fuerant Regi Calecutiensi bellum mouere, quòd noluisset in eos, qui facinus illud in cæde Arij Correæ, & in opum regiarum direptione conciuerant, animaduertere, & Emmanueli Regi satisfacere: cur igitur idem facinus à suis susceptum inultum esse pateretur? Cur nō aliquam Regi Calecutiensi satisfactionem daret, qua illius animus tā atroci iniuria stimulatus placari posset? Regem esse natura mutabilem, & iracundum, & Saracenis obnoxium, ita, vt eorum sermonibus inductus, cum à nostris nullam iniuriam accepisset, eas tamen illis clades, quas acceperant, intulisset. Quid igitur facturum existimaret, postquam is iure bellum suscipere videretur? Hoc & alia multa cùm Naubeadarimus in eandem sententiam repeteret, Franciscus Albuquercius postulata illius cōtempsit. Quo quidem crimine vel sceleris, si neglexit fidem, vel timiditatis, si non ausus est coercere hominis vesani temeritatem, laudes, quas fuerat adeptus, obscurauit. Rex Calecutij ira grauissima commotus, classem rursus instruere, & delectum habere instituit, vt mari atque terra bellum Cochimensi Regi atque Lusitanis inferret. Vbi id Trimumpara compertum habuit, à Francisco Albuquercio enixè postulauit, vt ea sibi præsidia relinqueret, quibus posset Calecutiensis impetus ab illius regni finibus propulsari. Indignissimum namque fore, se, cum propter Lusitani nominis studium tam graui bello, quam erat illud futurum, premeretur, Lusitanorum ope destitui. Id Albuquercius se facturum pollicetur. Sed id minimè, vt par erat, præstitit. Vnam enim tantùm nauem cum duabus carauelis, quarum formam iam suprà descripsimus, & aliud paruum nauigium illi cum centum Lusitanis reliquit. Erant apud eum præterea alij quinquaginta Lusitani, ita, vt centum & quinquaginta tantùm Lusitani ad tanti belli molem sustinendam eo in loco remanerent. His omnibus præfectus erat Odoardus Paciecus, qui summa voluntate prouinciam illam suscepit, vt vitam, si ita opus esset, pro Christi gloria,

Franc. Albuquercij facinus inhonestum.

Albuquercij perfidia

Odoardi Paciecii exiguū præsidium, & virtus.

ria,& Regis Emmanuelis dignitate profunderet. Interim venit Alfonsus Albuquercius Coulamo. Albuquercij igitur Cochimo profecti Cananorem peruenêre, quo in loco cognouit Alfonsus è literis Raphaelis Reineli, qui apud Naubeadarimum piperis accipiendi gratia remanserat, maximum bellum comparari. Idem etiam Coiebiquius, cuius iam antea mentionem fecimus, qui plurimum Lusitanis fauebat, literis ad Albuquercios missis, indicauit. Indè cùm oram Calecutij legerent, ad Regem miserunt, qui Lusitanos, quos apud se retinebat, missos faceret: quod postulatum ille reiecit. Indè igitur digressi, iter in Portugaliam suscepêre. Alfonsus Albuquercius Olysipponem peruenit xvij. die mensis Iulij, anno à Christo nato, M.D.IIII. Franciscus verò Albuquercius, & Nicolaus Coelius quomodo perierint, incertum est. Nunquam enim comparuerunt, nec vllus euasit, qui posset illorum interitum nunciare. Petrus Ataideus, fracta in vadis naui, in terram euasit: in qua nauigium nactus, cum Lusitanorũ parte, qui erant in eadem naue, Mozambiquem se contulit, vbi mortuus est. Alia verò pars se Melindem recepit. Per idem fermè tempus, quo hęc acciderunt, Dux alius, nomine Antonius Saldagna, varijs tempestatibus iactatus fuit. Missus autem fuerat ab Emmanuele, post Albuquerciorum Olysippone discessum, cum tribus nauibus, vt mare, quod vltimo Aethiopiæ promontorio, Guardasu nuncupato, & Arabico sinu continetur, armis infestum redderet. Vnus ex Ducibus, qui sub illo erant, cui nomen erat Iacobus Fernandus Pereira, vi tempestatis à reliquis nauibus segregatus, nauem suam Melindem appulit. Indè Zacatoram insulam antea nostris incognitam, non ita lato mari ab introitu sinus Arabici disiunctam, petijt, in qua hyemare constituit. At Saldagna gubernatoris imperitia cursum non tenuit, & in insulam, quam appellant Sancti Thomæ, æquinoctiali circulo subiectam, peruenit. Postquam verò indè digressi sunt, alia coorta tempestate factum est, vt alter ex Ducibus Rodericus Laurentius Ra-

Bellũ Calecutiense cõtra Lusitanos & Cochimẽsem.

Alfonsi Albuquercij in Lusitaniam reditus.

Francisci interitus.

Antonij Saldagnæ casus.

Zacatora insula.

S. Thomæ insula.

Rodericus Laurẽtius Ranascus.

uaſcus ab illius conſpectu diſtraheretur. Saldagna verò cùm promontorium Bonæ ſpei ſuperare contenderet, fuit eiuſdem gubernatoris inſcitia, qui iam ſe promontorium flexiſſe credebat, in ſinum delatus, in quo aquationem fecit. Cui loco deinde fuit nomen, Aquatio Saldagnæ. At Rauaſcus cùm multò citius promontorium flexiſſet, Mozambiquem verſus nauigauit: indè verò Quiloam petijt, vbi viginti dies Saldagnam expectauit. Quem cum diutius opinione ſua morari cerneret, in inſulam Zanzibarem nomine, cuius iam anteà mentio facta eſt, nauigauit. Abeſt autem hæc inſula Mombaza ad occidentem Solem octoginta paſſuum millia. Inter hanc inſulam & continentem, fretum interiectum eſt adeo anguſtum, vt nauis nulla eò trāſire poſſit, quæ non ſimul & ab inſula, & à continente faciliimè cernatur. Circum eam inſulam Rauaſcus duos menſes peragrauit, vbi ſupra viginti naues Zanzibarenſium, diuerſis temporibus multis rebus onuſtas cepit: & pretio in ſingulas conſtituto, eas dominis reſtituit. Attulit hoc hominis flagitium grauiſſimam terris illis offenſionem, multorumq; animos à noſtris alienauit. Erat enim noſtris cùm inſulæ illius incolis amicitia. Inſulæ Princeps miſit ad Rauaſcum, qui diceret, ſe vehementer admirari, quo iure Dux Luſitanus, à qua gente audierat fidem ſanctè coli, in res inſulæ illius, Luſitanis addictæ tam ferociter inuaſiſſet. Se cætera, quæ abſtulerat, non iam curare. Arma ſaltem & tormenta, quæ erāt in nauibus, redderet, & reliqua ſibi reſeruaret. At Rauaſcus non modò æquiſſimo poſtulato ſatisfacere noluit, ſed reſponſum nimis aſperum & cōtumelioſum dedit. Hac iniuria Princeps irritatus, aliquot paruos parones inſtruxit, qui in Rauaſcum inuaderent. At Gomezius Carraſcus eiuſdem nauis ſcriba, & miles alius, nomine Laurentius Phæus, Ducis iuſſu priuſquam parones comparari & egredi poſſent (nauis enim appropinquare terræ non poterat) in ſcaphā tormentis & armis inſtructam repentè deſiliunt, & in parones inuehuntur. Quatuor autem capiunt, reliquos in

Aquatio. Saldagnæ.

Zanzibar inſula.

Zanzibarēſes naues ſupra viginti captæ à Rauaſco contra fœdus.

Rauaſci iniquitas.

Pugna cū Zanzibarenſibus nauali.

in fugam conijciunt: aliquot homines occidunt, inter quos fuit vnus eiusdem Principis filius. Princeps cum cerneret, se ius suum neq; legitima disceptatione, neq; armis obtinere potuisse, nè malum illud ad totius insulæ perniciem emanaret, quanuis esset & incommodis affectus, & filio orbatus, pacem tamen cum Rauasco cõstituit, ea conditione, vt certũ pondus auri quotannis tributi nomine Regi Emmanueli persolueret. Pace ad hunc modum constituta, Rauascus Melinden petijt. Erat aũt acre bellum tunc temporis inter Melindium Regem, & Regem Mombazæ concitatum. Rauascus vt Mombazam perterreret, nauem suam in Mombazæ portu constituit: ibi duas onerarias naues, & tria nauigia minora pugnando cepit. Inter eos, qui fuerant in nauibus capti, erant Arabes duodecim, viri & opib᷒, & dignitate ciuitatis suæ Principes. Ciuitas appellabatur Braua: aberat autem Mombaza quadringentis millibus passuum. Ij aliam nauem expectabant multis magni precij mercibus onustam. Cum autem se pecunia redemissent, ciuitatem suam dediderũt, fidemq; suam obstrinxerunt, fore se & reliquos ciues Brauenses semper in Regis Emmanuelis potestate. Illis similiter Rauascus, quod sibi visum est aurum, quod singulis annis Emmanueli soluerent, imperauit. Fœdere percusso, nauis, quam expectabant, interuenit. Quam Rauascus nõ attigit, nec vt ab aliquo alio fœderatis iniuria fieret, permisit. Interim Saldagna cum tribus nauibus, quas in illo cursu ceperat, Mombazæ portum subijt. Rex cũ iam classis speciem intueretur, veritus nè graue aliquod incommodum Lusitanorum armis acciperet, pacem cum Melindio fecit. Saldagna verò inde in Indiam nauigauit, & insulis Canacaniæ, & Anchediuæ classem applicuit: quid autem ab illo gestum fuerit, suo loco dicemus. HOC anno M. D. IIII. Octobri mense, Alfonsus, equitum Magister, Iacobi Emmanuelis fratris filius, de quo suprà dictum est, in adolescentiæ flore graui morbo oppressus, è vita migrauit, vnamque tantùm filiam, eximia pulchritudine & singulari virtute

Pax Zanzibarensiũ cum Lusitanis.

Bellũ inter Melindiũ, & Mombazensem.

Braua ciuitas Lusitanis deditur.

Canacania insula.

RES EVROPEAE ANNVS 1504.

Isabelæ Castellæ reginæ mors. tute fœminam, reliquit, quæ postea Petro Villæregalis Principi, viro egregie forti, nupsit. Eodem fermè tempore Isabela Castellæ Regina similiter è vita decessit, maximumque sui desiderium cum multis lachrymis vniuersæ Hispaniæ reliquit. Fuit enim illa mulier tam excelso animo, & tam singulari prudentia, tantisque laudibus probitatis & religionis ornata, vt meritò videatur nomen illius sempiternæ memoriæ consecrandum. *Emmanueli nata filia Beatrix* Vltimo die Decembris eiusdem anni peperit Regina Maria filiam singulari pulchritudine. Fuit illi impositum nomen auiæ Beatricis. Quæ postea Carolo Allobrogum Duci nupsit, vt posteà dicetur. Hoc anno *Terræmotus.* ingentes & crebri terræmotus extiterunt, ædes multæ corruerunt, terra multis in locis descdit, ingentesq; labes factæ sunt. Homines domicilia deserebãt & montes etiam attingere non audebant, metuentes, nè vel domibus disiectis oppressi, vel montibus de sede conuulsis obruti, miserabiliter interirent. Campos & planiciem sequebantur: in tabernaculis habitabant. Per idem fermè tempus Ioannes Menesius non indignum memoria facinus aggressus est.

RES AFRICANAE.

EST oppidum Mauritaniæ clarum, nomine Larache, quod viginti millibus passuum Arzila distat. Flumine autem Zilia, quod *Larache oppidum.* in Oceanum influit, alluitur. Ceperant autem Mauri quinque naues Portugalenses, quæ tunc in Larachensi portu consistebant. Id cùm Menesius resciuisset, indignè admodum tulit, & in portum inuehi cogitauit, vt naues abduceret. Erat autem in ipsius fluminis ostio turris natura, & arte, & armis, atque tormentis egregiè munita, in qua milites per vices excubabant. Erat autẽ is receptus piratis omnibus, qui ex ea Mauritaniæ parte quotannis, vt prædas agerent, egrediebantur. Menesius secum excogitat, quomodo sine periculo, quod à turri eminere videbatur, in eiusdem oppidi portum & stationem intraret. Id cùm iam secum animo deliberatum & constitutum haberet, accidit, vt die quadam quinque biremes, & vnam triremem conspiceret, quæ occidentem Solem versus nauigabant. Qua re animad-

uer-

uerſa, ſpeculatores partim terra, partim mari continuò miſit, qui earum curſum diligenter explorarent. Renunciant illi, omnes, in Larachis portum inuectas, in terramq; ſubductas fuiſſe, ita tamen, vt triremis non procul ab aqua conſiſteret. Cum id compertum haberet, quatuor Carauelas inſtrui confeſtim iubet, & milites, quos ad eam rem alacrius gerendam aptos cognouerat, accerſiuit, & anchoris de nocte ſolutis Larachem petijt, & claſſem ante fluminis oſtium prima luce conſtituit. Accurrunt Mauri, ignem tormentis applicant, & globos ingentes emittunt, ſummaque vi contendũt, vt aditum noſtris intercludant. Meneſius verò æſtus opportunitatem expectabat, quem vbi vehementius incitari ſenſit, latera nauis vnius culcitris laneis, & ſaccis, quos lana diligenter inferciri iuſſerat, fulcienda, & molibus obſtruenda curauit, & turri opponi præcepit, vt tormentorum ictus exciperet. naues reliquæ huius præſidio tectæ portum ſubiêre. Mauri interim ſagittis, & iaculis, & plumbeis glandibus acerrimè decertabant. At Meneſius introrſus illis fruſtra repugnantibus, cum integra claſſe penetrauit. Fluuius eſt & aquarum copia, & æſtus acceſſione profundus, ita, vt noſtri facillimè poſſent ad illius ripas accedere. Quod cum factum eſſet, illi, quibus id imperatum fuerat, in terram deſiliunt, & vt coniectis facibus triremem incenderent, ſumma contentione pugnant. Mauri contrà, vt incendium arceant, vndiq; prouolant. Fit atrox prælium, neq; mediocri temporis ſpacio fuit vtrinq; acerrimè dimicatum. Tandem cùm multi ex hoſtibus caderent, multi grauiter ſauciati ſecederent, reliqui ſe in fugam dederunt, quos noſtris longius inſequi per Meneſium licitum non fuit. Sed quod erat illi propoſitũ, triremem exurere confeſtim iubet. Quinq; verò biremes cum duabus nauibus longis, & vna ex nauibus Portugalenſibus (eas namque iam in terram ſubduxerant) à noſtris in mare continuò deductæ fuerunt. Reliquæ tres Portugalenſes naues deduci non potuerunt: & idcirco cum trireme ſimiliter incenſæ ſunt. Hac re

Eruptio Io. Meneſij in Larachenſes.

Stratagema Io. Meneſij.

Atrox cũ Mauris prælium.

Maurorum naues aliquot partim captæ partim incenſæ.

ex animi ſententia geſta, Meneſius cùm ingentem hoſtium multitudinem confluere vidiſſet, æſtu ſecundo (iam enim minui, & decedere incipiebat) ſe ſine vllo incommodo recepit. In hoc autem prælio vnum ſolùm hominem deſiderauit. Et cùm quatuor tantum ex Arzilæ portu naues eduxiſſet, cum duodecim reuerſus eſt. Exterruit hæc hominis alacritas & audacia vehementer hoſtes, quod in intimo eorum portu, in præſidijs firmiſſimis, & intra munitiones, quas ipſi tutiſſimas arbitrabantur, non dubitâſſet inuehi, & eorum naues incendere, tantamque cum tam paucis nauibus, in oppidum munitiſſimum, peſtem & perniciem machinari. Nec eos tam ſolicitos habebat hominum cædes atque nauium iactura, quantum facinoris editi magnitudo. Metuebant enim nè tam felicis audaciæ, parum, vt videbatur, conſideratæ ſucceſſu, noſtri animos aſſumerent, quibus maiora facinora molirentur. Emmanuel verò cùm huius facti nuncium accepiſſet, maximo gaudio affectus fuit Meneſijq; virtutem, & ſagacitatem, & induſtriam debitis laudibus ornauit. At is cùm nullam benè gerendæ rei occaſionem prætermittere voluiſſet, vt aliud non leuius incommodum hoſtibus afferret, excogitauit. EST mons, Farrobus nomine, quem minoris Atlantis partem eſſe ſuſpicor, qui viginti paſſuum millibus Arzila diſtat. Secundum illius radices amnis fluit, qui hyeme tantis aquis augetur, vt vado tranſiri non poſſit. Hoſtes ea re freti, ſecurè in pagis, qui ſunt in monte admodum frequentes, hyemabant, maximoſque armentorum & pecudum greges alebant. At Meneſius in intimis ædibus, ne ea res in vulgus emanaret, duas quadratas ædificari iubet. In quem verò vſum id fieret, nullus ex fabris lignarijs, quorum fidei opus illud commiſerat, ſuſpicari potuit. Cuiuſlibet autem lintris magnitudo tanta erat, quanta poſſet vnius validi iumenti tergo ſupportari. His perfectis, ſe tantiſper continuit, dum noctem pluuijs & tempeſtate turbidam videret. Eam nactus tempeſtatem, quam optabat, ſignum excurſionis propere faciendæ

Audacia Io. Meneſij

Aliud Io. Meneſij in Mauros ſtratagema.

Farrobus mons.

endæ dari iubet. Admirantur omnes eo tempore classicum cani, quo propter imbrium vim omnis mentio belli necessariò conticescit. Id tamen à sapiente Duce, & in bellis exercito non temerè fieri suspicantur. Armati conueniunt, eumque sine vlla recusatione sequuntur. Nemo tamen quid ille animo agitaret, aut quorsum tenderet, inquirebat. Erant autem illi, quos tunc secum eduxit, equites viginti supra ducentos, quibus, vbi commodum visum fuit, quid sui consilij esset, aperuit: quàm facilè res fieri posset, exposuit: quid ab omnibus fieri vellet, ostendit. Eos tamen, qui rem aggredi dubitarent, admonuit, vt domum redirent: Sese namque multo confidentius cum paucis, iisque fortissimis, quàm cum multis, omnia pericula metuentibus quoduis facinus aggressurum. Nemo tamen fuit ita sui decoris oblitus, vt domum redire vellet. Vbi ad fluuium peruenêre, qui tunc super ripas effusus, multò maiorem telluris partem, quàm suspicati fuerant, inundabat, lintres, quas iumenta portabant, in ripa deponi præcepit. Tum vni è suis domesticis, qui Fernandus Freitas appellabatur, imperauit, vt extremitate cuiusdam funis mordicus apprehensa, fluuium nando traijceret, vsque eò dum modicæ terræ planiciem, quæ vltra aluei partem, qua fluuius maiore impetu ferebatur, in aquis eminebat, attingeret. Eo fune erat iam vna ex lintribus alligata. Ergo postquam is, qui fluminis alueum transierat, in locum peruenit, & inde contrariam ripam superauit, lintrem ad se facillimè traxit. Similiter cùm funis alius, quo altera ex lintribus colligata fuerat, ex prima necteretur, minimo cum negocio traducta fuit. Cùm igitur vtraque fuisset vtrinque funibus validè retenta, fiebat vt funibus altera ex parte laxatis, ex altera verò contentis, prout transmissionis illius vsus flagitabat, vt illæ vltrò citroque facilè commearent. Equites ephippia detrahunt equis, eaq; lintribus imponunt, ipsiq; lintribus ita fluuium paulatim traijciunt, vt equos habenis deductos transnare compellerent. Vbi omnes in vlteriorem

rem ripam euaserunt, equos rursus insternunt, quibus
insidentes, Menesium noctis illius silentio per loca pa-
lustria & lutulenta sequuntur, quamuis eos interdum
immodica pluuia tardaret, & aqua pectora equorum
pertingeret. Menesius, qui regionis illius omnes anfra-
ctus nouerat, prope pagos, quibus quam plurimùm
posset, detrimētum inferre cogitabat, in loco collocan
dis insidijs aptissimo copias suas continuit. Vbi dilu-
xit, continuò montani in camporum planiciem de-
scendunt (erat enim iam tempestas sedata) alij, vt sege-
tes suas inspicerent, alij, vt greges suos in pascua dedu-
cerent, alij postremò, vt venarentur. Menesius tamen
nolebat è latebris exire, donec tanta hominum copia,
in quantam ille inuadere cupiebat, in illius se conspe-
ctum daret. Sed accidit, vt duo venatores in insidias il-
lius inciderent: quo factum est, vt fuerit illi necesse cō-
tinuò prodire. In homines igitur inopinatò ferociter
inuadit, multos capit, plures interimit, magnamque
prædam facit, exercitumque incolumem reduxit. Vbi
ad fluuium ventum est, abacti greges primùm fluui-
um nando traijcere compelluntur, deindè ipsi lintri-
bus eadem ratione, qua nocte fuerant transuecti, &
multò etiam faciliùs eundem fluuium transmiserunt,
Arzilamque, cùm aduesperasceret, ingressi sunt, cum
magna eorum, qui relicti fuerant, admiratione. Fieri e-
nim non posse crediderant, vt in tam sæua tempestate
vel fluuium transire, vel, illo transmisso, hostium mul-
titudinem armis exercitam euadere possent, maximè
verò, cùm regressus esset difficillimus, & posset facilli-
mè recisis lintrium funibus impediri. INTERIM
dum hæc in Lusitania & Africa geruntur, Trimum-
para in India, & Lusitani, qui cum illo erant, grauissi-
mo bello premebantur. Rex enim Calecutii, vt suprà
dictum est, acerrimè delectum habebat, classem maxi-
mam comparabat, antequam Albuquercij iter in Lusi-
taniam susciperent. Paciecus ab illis digressus Cana-
nore, Cochimum nauigauit. Rex vbi tam exiguas co-
pias sibi præsidio a nostris relictas animaduertit, & cre
bri

RES INDICAE.

Rex Cochinensis ob

bris nuncijs accepiſſet, tantum eſſe exercitum hoſtium, quantus neque iuſto quidem exercitu ſuſtineri poſſet, & ſimul intelligeret, non ſolùm mercatores Arabes, quorum opera res frumentaria in ciuitatem importari ſolebat, verùm multos ciues de fuga cogitare, & non paucos etiam ad hoſtem deficere, ſalutem omninò deſperauit. Accedebat, quod fieri non poſſe putabat, vt Paciecus cum tam paucis hominibus haberet in animo, belli fortunam experiri: cùm magis temeritati & amentiæ, quàm virtuti meritò videretur eſſe ſtudium illius, ſi vellet in re perdita armis fruſtra contendere, tribuendum. In eam tandem opinionem venit, vt exiſtimaret ſibi data verba à Franciſco Albuquercio fuiſſe. Quomodo enim, ſi fuiſſet verè & ex animo auxilium pollicitus, non firmiora præſidia reliquiſſet, cùm poſſet? Itaq; ſe deluſum exiſtimauit, & hoc ſibi fuiſſe præmium pro tam ſingulari fide & conſtantia perſolutum. His curis anxius, ad Paciecum adijt, & flens Deos obteſtans, illum precatus eſt, vt mentem ſuam aperiret: ita ſe de Luſitanis eſſe meritum, vt ſi fuiſſet ab illis in fraudem impulſus, iure de illorum iniuria conqueri perpetuò poſſet. Iam non, inquit, auxilium in re deplorata flagito, ſed nè mihi illudas, id à te contendo. Si enim opis tuæ ſpem mihi omninò præcideris, aliquid excogitabo, quo non funditùs inteream. Si verò falſa ſpe delinitus, mihi, dum tempus eſt, minimè proſpexero, ſublata ſalutis occaſione, fruſtra ærūnas meas poſtea lamentabor. Non autem adducar, vt credam, te ab Albuquercijs, vt mihi auxilio eſſes, ſed vt rem Emmanuelis gereres, in India relictum. Quomodo enim tibi ex tam multis nauibus, ex tanta militum copia, tres tātum perexiguas naues, & eas aliqua ex parte laborantes, cùm tam paucis hominibus attribuiſſent, ſi me cōſeruatum vellent? Si, vt hinc Coulamum, aut Cananorem te recipias, cùm me belli mole vehementer afflictū perſpexeris, ſatis eſt in tanta nauium & militum pautate præſidij. Si, vt impetum Regis potentiſſimi à regni mei finibus arceas, illorū ſapientiam requiro. Quare

multitudinem de ſalute deſperat.

Cochimenſis regis ad Paciecum oratio.

Paciecire-ſponſum. re te per Deum, quem colis, oro & obteſtor, nè me de ludi ſinas: &, an ſis mihi opem in rebus afflictis allatu rus, an hinc, vt impendentem calamitatem effugias, m graturus, enũcies. Hac oratione Paciecus iracundia ve hementer exarſit, & cũ Rege de tã inſigni conuitio ſi bi facto nimis acriter expoſtulauit. Erat enim oratio hominis de illius fide dubitãtis, qua nullam maiorem contumeliam nomini honeſti hominis inuri poſſe cõ firmabat. Sibi verò ſemper fuiſſe fidem vita chariorẽ De Albuquercijs non erat, cur queri poſſet. Eas enim copias reliquiſſe, quas ſatis eſſe viderant ad Regis ſcele rati & inſani elationem coërcendam. Non enim mul titudinis inconditæ temeritate, ſed paucorum vigilan tia & conſilio victoriam contineri. Præterea aditum in Cochimi regnum à Calecutij finibus fluuio & æ ſtuario diſcluſum, eſſe peranguſtum, & eiuſmodi, vt paucis poſſet cõtra infinitam hoſtium multitudinem cuſtodiri. Poſtremò tantum eſſe Chriſti Optimi Max mi numen, vt nutu, cum vellet, omnes hoſtiles copia profligaret. Nec enim humanis opibus poſſe diuina impediri. Se verò pro certo habere, auxilium diuinum ſibi minimè defuturum. Idcircò bono animo eſſet. S namque paratum eſſe, pro illius ſtatu & dignitate vſ que ad extremum vitæ ſpiritum decertare. De belli ve rò exitu, ſe firma ſpe teneri, fore, vt Calecutij Rex non modò victus, ſed etiam catenis alligatus breui in Por tugaliam duceretur. Hac oratione Regis animum de miſſum erexit, atque ad ſpem ſalutis excitauit. Ab e autem digreſſus, eos Arabas, qui opibus & authorita te inter reliquos excellebant, accerſiri iuſſit, & admo nuit, ne metu aliquo turbarentur, néve loci illius, in quo tam commodè ad illum diem vixerant, deſerend conſilia ſuſciperent. Multas deinde rationes attulit quibus perſuadere conatus eſt, non eſſe illis vllo modo

Pacieci minæ in trans fugas. de victoria deſperandum. Poſtremò nimis atrociter il lis minitari cœpit, qui vel perfidia à Trimumpara de ſciſcerent, vel ignauia fugam pararent. Id ſe publicè te ſtificatum eſſe velle, flagitium eorum, qui ab ea vrb

de

demigrare conarentur, minimè impunitum fore. Nè suspicaretur autem quisquam illum posse falli. Esse namq; sibi vigilandum, & omnibus hominum conatibus occurrendum,& ijs custodijs exitus omnes tenēdos, nè quisquā posset vel mari vel terra manus illius effugere. Qui igitur vitam carā haberet, se domi contineret,& consilia plena dedecoris & infamiæ detestaretur. Secus enim, pro certo haberet, esse sibi vitam cum acerbissimo supplicio deserendam. Hanc autem vltimam orationis partem qua minas proponebat, voce adeò contenta & atroci pronunciauit, vt omnibus ingentem metum inijceret. Ardebant enim oculi,& facies inflammari videbatur, & è vultu species quædam furoris eminebat. Illi respondent, se in officio futuros, neque passuros vllo modo, vt Rex de illorum perfidia conqueri posset. Factum est deindè, vt omnes, qui de vrbe deserenda consilia frequenter inibant, illa partim voluntate, partim metu deponerent. Paciecus interim secundum fluuium discurrebat, vigilias disponebat, omnes exitus & mari & terra, quibus custodijs poterat, vigilantissimè sepiebat, nè quisquam auderet abeundi cogitationem suscipere. Accidit autem, vt piscatores quatuor, quòd illius iniussu piscari ausi fuissent, ad illum ducerentur. Ille eam causam prætendēs, quòd fugere decreuissent, homines corripi vehementissimè,& in insulam traduci, & suspendi maxima voce iussit. Rex vbi id resciuit, ab illo postulauit, vt miseris hominibus veniam tribueret. Ille verò dixit, se vehementer admirari Regis sapientis in tam atroci scelere vindicando negligentiam. Non esse Rempublicam in periculis dissolutè gerendam, sed seuerè & acriter administrandam. Illorum hominum supplicio sanciri disciplinam, venia verò confirmari eorum, qui similiter abscedere vellent, audaciam. Se nullo modo passurum, vt propter Regis inconsideratam clementiam, dignitas illius, & regni totius salus in discrimen veniret. Clanculùm verò per fidelem nuncium Regi significauit, se homines minimè vita priuaturum:

Pacieci vigilantia.

Pacieci seueritas in trāsfugas.

ſed vt eo timore iniecto, reliquos in officio contineret, illis minis vſum fuiſſe. At illi, quibus necem ſe allaturum ſimulauit, in inſulam traducti, nocte fuêre rurſus in vrbem reducti, & apud Regem diligenter occultati, nè poſſet quiſquam ſuſpicari, eos per ſimulationem tantùm fuiſſe perterritos. Neque ſatis habebat Paciecus, ſi vrbem diligentiſſimè tueretur, niſi etiam damna quamplurima hoſtibus inferret. Itaque fluuium ſæpè tranſmiſit, & in Repelini fines, & in alias finitimas terras inuaſit. Multos vicos exuſſit, multos homines occidit, & incredibili celeritate multis in locis incautos oppreſſit. At Calecutij Rex celerius exercitum eduxit, vt illius impetum reprimeret, & Repelino appropinquauit. Interim literis Roderici Reineli, qui Calecutij morbo grauiſſimo laborabat (ex quo paulò pòſt mortuus eſt) intellexit Paciecus, quantas copias Calecutienſis educeret. Hoc állato nuncio, Cochimi tumultuari cœptum eſt, & Arabum perfidia multi fuêre ad defectionem ſolicitati, qui tamen metu Paciecci ſe, quamuis eſſent timore perterriti, continebant.

Paciecci excurſiones.

Cochimenſis autem regio verſus Septentriones, qua erat hoſtis venturus, eſt frequentibus æſtuarijs conciſa, quæ inſulas complures efficiunt. Non patet autem ab vna in alias hominum armatorum multitudini facilis aditus, propterea quòd neque freta pedibus tranſiri poſſunt, neque propter frequentia vada commodè nauigari. Cùm claſſe verò lato mari Cochimenſem vrbem inuadere, etiam erat propter ipſius portus aditum peranguſtum valdè difficile. Tentare autem vadum, quod Calecutienſis ſuperauit, cùm primùm Trimumparam regno expulit, admodum ei periculoſum videbatur, eò quòd meminerat, quantum damnum in eo loco acceperat, & multò ſe maius accepturum formidabat, ſi ad Regis Cochimenſis præſidia auxilium Luſitanorum accederet. Eſt inſula non longè à Repelino ſita, Cambalamus nomine, quæ magis ad Orientem pertinet, cuius Principem diximus à Trimumpara defeciſſe. Ex ea inſula & tranſmiſſio in Cochimenſem

Cochimenſis regionis ſitus.

Cambalamus inſula

ſem

ſem regionem facilis, & vadum militibus non valdè
mpeditum forę videbatur. Illuc igitur Calecutienſis
um claſſe & exercitu ſe contulit, vt expugnato vado,
copijs traductis, Cochimenſes & Luſitanos oppri-
neret. At Paciecus vt illum eo tranſitu prohiberet, o-
nnes animi neruos intendere cogitabat. Vt tamen in-
erim oſtenderet, quantum Calecutij opes negligeret,
na nocte in Repelinum copias traiecit, & oppidum *Oppidum*
ngreſſus, hoſtes partim graui ſomno conſopitos, par- *Repelinen*
im ſemiſomnes ferro concidit, & locum flammis ex- *ſe combu-*
ſſit. Accurrunt multi milites, & cùm is re geſta rece- *ſtum.*
tui ceciniſſet, illum veſtigijs inſequuntur. Eorum
mpetus à noſtris egregiè ſuſtinetur: itaque omnes, o-
to duntaxat exceptis, qui ſaucij rediêre, incolumes e-
aſerunt. Cùm verò Calecutienſis ad vadum accedere
araret, Paciecus hac ratione Luſitanos diſtribuit. In *Luſitani*
naiore naui viginti quinque reliquit, eisque nauis Ma *exercitus*
iſtrum nomine Iacobum Pereiram præfecit. Erat au- *partitio.*
em nauis armis, & tormentis, & bellicis munitioni-
us inſtructiſſima. Illis autem hoc munus aſſignauit,
t vrbem & arcem ab hoſtium incurſione defende-
ent. In arce verò triginta & nouem hominum præſi-
ia diſpoſuit, eosque Iacobo Fernando Correæ dicto
udientes eſſe iuſſit. In Carauelam autem viginti & ſex
omines ingredi iuſſit, eisque Petrum Raphaelem du-
em conſtituit. Et quia altera Carauela reficiebatur, il-
us loco duo parua nauigia inſtruxit, quorum vnum
acobo Petreio cum viginti & tribus militibus commi
t. Alterum ſibi reſeruauit, in quem viginti & duos ho
ines impoſuit: inter quos erat adoleſcens nomine Si- *Exercitus*
on Andradius, qui iam eo tempore magna virtutis *Luſitanus*
ilitaris documenta dederat. Itaque omnis exercitus, *71. homini-*
ui tribus illis nauigijs vehebatur, erat hominum vni- *bus con-*
& ſeptuaginta. Qui tamen prius, quàm è terra diſce- *ſtans.*
erent, omnes flagitiorum confeſſione atq; deteſtati-
ne de more ſanctiſſimæ religionis expiati ſunt, & e-
lo cæleſti, quo ſanctiſſimũ Ieſu Chriſti corpus Chri
anæ nationi porrigitur, mirificè confirmati. Dein-

de omnes se Sacramento obligârunt, nè vllum in se dedecus admitterent, nè pedem vllo timore referrent, nè alij pro aliorum defensione mori recusarent, néve se capi permitterent, neque postremò fuga salutem peterent: sed aut honestè decumberent, aut victoriam domum cum honestate summa reportarent. His cohortationibus excitati, atq; fiducia pleni nauigia ingrediuntur, ab arce autem digressi, ad locum accedunt, in quo Rex eos in littore expectabat. Qui cùm Paciecum tanta alacritate in hostes innumerabiles ire perspiceret, summa lætitia affectus fuit. Paulò tamen pòst cùm cerneret omnem spem suam esse septuaginta hominibus innixam, conturbari & afflictari cœpit. Accessit deinde misericordia, qua dolenter admodum ferebat, illos homines in pestem ante oculos positam ruere. Et quò magis eos acres & animosos, & nullum periculum recusantes animaduertebat, eò magis miserandos existimabat. Indignum enim esse statuebat, tam excellentem virtutem, tam funesto exitio consumi. Itaque cum multis lachrymis Paciecum orauit, vt ab incepto desisteret. Se namque de regni defensione omnem spem prorsus abiecisse. Nè vellet igitur morte sua & aliorum Lusitanorum, quos ipse fraternè diligebat, impedentem cladem, quæ vitari non poterat, cumulare. Sibi iam ab illo egregiè satisfactum esse. Cernebat enim, illos nequè morte quidem proposita à fide & officio deduci potuisse. Non minus igitur dolenter se talium hominum casum esse laturum, quàm regni iacturam.

Dissuadet Rex Lusitanis bellū Calecutiense.

Paciecus quamuis animo maximo fuisset, Regis oratione mollitus, vix lachrymas tenuit. Illum tamen bono animo esse iussit, & admonuit, nè oculos in perexiguam classem, nec in hominum paucitatem sed in numen cæleste conijceret. Neque enim se viribus humanis confidentem, sed diuinis tantùm nixū, in hostes ire. Fore namque vt CHRISTVS summi Dei filius, quem Christiani cæli atque terræ Dominum confitentur, præsentiam suam in prælio declararet, & hostes potentiæ suæ nutu peruerteret. Quid de [illegible] fuit. Rex eo tempore qui

Oratio fiduciæ Christianæ plenissima.

que tantùm millia militum habebat. Reliqui enim, cum bellum comparari cernerent, ad hostem transfugerant. Ex his Pacieco quingentos assignauit, quorum Duces erant ij, Candagora, & Frangora, qui viri satis fortes habebantur, & duo præterea Dynastæ Palurlensis atque Darraulensis, quibus Rex imperauit, vt omnia, quæ Paciecus illis præscriberet, sine vlla recusatione conficerent. Cum his copijs profectus est Paciecus de nocte decimo sexto die Martij, anno à CHRISTO nato M. D. IIII. Et æstu secundo per flumen inuectus, quod in Cambalami portum influit, in vadum ante lucem peruenit. Nondum Calecutiensis aduenerat. Visum autem est illi, interim dum hostis aberat, aliquod detrimentum illius fœderatis inferre. Repelinum igitur ea de causa contendit. Erant in Repelini portu sagittarij circiter octingenti, cum aliquot hominibus, qui ferreis etiam fistulis vti sciebant. Hi vt nostris aditũ in insulam prohiberent, accurrunt, & sagittis atque glandibus, & missilibus acerrimè pugnant: sed tormentis facilè repelluntur. Nostri in terram descendunt. Hi, qui fugerant, postquam nostros in terra longius à nauibus semotos animaduertunt, conferti in eos inuadunt. Media hora fuit vtrinque magna animorum contentione dimicatum. Hostes tandem pulsi, & in fugam coniecti sunt: multi tamen prius in prælio ceciderunt. Locus, in quem nostri ferebantur, fuit confestim incensus, & indè multi boues ad commeatum abacti: quos cùm Naires, qui cum nostris erant, occidi vidissent, non mediocriter offensi sunt. Est enim illis nefas, bouem cædere: vesci verò carnibus illius, sacrilegium. Nostri verò cùm multò magis famem, quàm illorum offensionem pertimescerent, de ineptissima eorum religione minimè laborabant. Eo die misit Cochimi Rex alios quingentos milites ad Paciecum, quibus tamen omnibus ille parùm fidebat, omnemq; spem primum in Christi præsidio, deinde in Lusitanorũ virtute collocabat. Postero die venit Calecutiẽsis cum exercitu, cuius hæc summa

Exercitus Cochimensis.

Pacieci in Calecutiensem Regem expeditio.

Pugna & Lusitanorũ victoria.

Nairum superstitio.

Calecutiensis exercitus summa.

ma fuit. BERTACOROLVS Tanoris Rex quatuor millia hominum ducebat: Cantanambarius Rex Bipuri & Cucurrami, quæ regiones monti, qui ad Narsingæ regnum ad Solis ortum pertinet, finitimæ sunt, duodecim millia. Rex Cotagami, quę regio ad Septentriones spectat, & est inter Calecutium & Cananorem non procul à montibus interiecta, decem & octo millia sub signis habebat. Curriuacuilus autem, Curigæ Rex, quæ ciuitas intra Cranganorem & Pananem sita est, tria millia. Erant autem hi Reges signis & ordinibus inter se distincti, omnesque Calecutiensi tributa pendebant. Reliqui verò, quos Naubeadarimus, & multi præterea Dynastæ ducebant, erant supra viginti millia, inter quos multi Arabes censi fuerant. Hæ copiæ numerum quinquaginta & septem millia hominum, & eo amplius, efficiunt. At verò præter has copias, quæ terra ducebantur, classem Calecutiensis instruxerat centum & sexaginta nauium, quæ remis agebantur. E quibus sex & septuaginta parones erant, quorum latera fuerant à Mediolanensibus munita saccis ingentibus, quos ipsi bombycinis laneis ad tormentorum ictus excipiendos inferserant. Conflarant præterea Mediolanenses ex ære ingentem tormentorum vim, & multa belli machinamenta fecerant, quibus nostri faciliùs opprimerentur. Eorum etiam consilio viginti parones catenis inter se ferreis colligati, reliquos antecedebant, quorum Ducibus erat hoc munus impositum, vt in Carauelam inuaderent, eamq; manibus ferreis quanta possent celeritate corriperent. Milites, qui in hac classe vehebantur, erant duodecim hominum millia. His omnibus Naubeadarimus præerat. Præter hæc omnia Calecutiensis de Mediolanensium consilio aggerem comportari, & turrim contra nostrorum stationem excitari vna nocte præcepit, vt ex ea possent milites in turri dispositi sagittis nostros cōfigere, & crebra variorum globorum multitudine lacerare. Paciecus verò Carauelam modico interuallo ab vno nauigio disiunctam, rudente ferreis catenis cir-

Bipurū & Cucurramū regiones.

Cotagamū.

Curiga ciuitas.

Copiæ terrestres 57000. hominum.

Classis Calecutiensis, 160. nauiū

12000. milituū in classe.

circumplicato, nè possent ferro præcidi, cum nauigio colligauit, & illud idem nauigium cum tertio similiter astrinxit: & sic omnem fermè latitudinem fluminis occupauit. Interim classis, quæ per mare, quo insularum partes ad Septētrionem pertinentes alluuntur, nauigabat, appropinquauit. Hostes & multitudine & tubarum clangore, dissonis vocibus, & armorū, quæ Solis radijs percussa micabant, atque vibrabant, splēdore, & postremò crebro tormentorum, quæ terram tremefaciebant strepitu, tantum Cochimensibus horrorē incutiunt, vt omnes repentè diffugerent. Soli Frangora & Candagora duces inuiti (erant enim in naui) remansêre. Hos Paciecus, non vt quicquam opis afferrent, sed vt prælium spectarent, retinuit. Prælium fuit ab hostibus magno impetu commissum, & terra atq; mari pilas atque tela iaciebant: omnia videbantur incendio conflagrare: fumus lucem cunctis eripiebat. Nostri neque quomodo classi resisterent, neque qua ratione tela à turri frequenter iniecta vitarent, prouidere poterant. Non tamen animus illis vel ad resistendum vel ad honestè moriendum deerat. Quo enim maior erat hostium vis, eò magis videbantur ad contemnenda pericula confirmari. Atque primùm aliquot ex paronibus disiecerunt: cùm tamen illi viginti, quos diximus catenis reuinctos fuisse, propius accederent, multò grauiorem laborem Lusitanis militibus attulerunt. Crebris enim glandium ictibus ita certabāt, vt nullum nostris respirandi spacium concederent. Nostri autem erant ita pugnando defessi, vt vix consistere possent. Cùm iam prælium aliquot durasset horis, Paciecus ingens tormentum in hostes conuerti, & globum mira magnitudine in parones intorqueri semel & iterum iussit: quo facto parones dissoluti sunt, & quatuor ita dilacerati, vt secedere cogerentur. Succedunt reliqui, & prælium redintegrant. Sed cùm nostri octo parones deprimerent, & tredecim dissiparent, & hostes reliqui tardiores ad dimicandum suorum casu redderentur, Repelinensis Dynasta, qui erat in subsidijs, cum classe

Cochimēsium ex aduentu hostili terror & fuga.

Prælium Calecutiēsium cum Lusitanis.

in nostros iam nimio labore defatigatos inuehitur, & Rex Calecutij instructa acie vadum transire, & nostros armis obruere contendit. Fuit tunc multò acrius, quã antea dimicatum, ita, vt fluuius sanguine fluere videretur. Repelinensis clamabat, vt nauem harpagonibus alligarẽt, & in nostros acriter irruerent: & partim cohortando, partim minas iaciendo, vt rem conficeret, laborabat. Sed frustra. Hostes enim tandẽ, qui è terra pugnabant, fusi fugatique sunt, & classis retrocessit, præliumq; fuit sub vesperum cùm magna omnium admiratione finitum. Ex nostris nemo desideratus fuit, sed aliquot vulnerati. Ex hostibus supra mille & trecenti homines cecidêre. Prælium enim, vt Paciecus futurũ confidebat, diuinis viribus gestũm fuit. Cõstat enim, multos ex nostris ferreis pilis acerrimè percussos extitisse, qui tamen non aliud ex illis incommodum acceperunt, quàm contusionis leuiter inflictæ notam: vt appareret, nullis telis eos opprimi posse, qui cælesti præsidio muniuntur. Hoc exitu prælij nunciato, Rex Cochimi incredibili lætitia affectus fuit, misitque statim Principem regni successorem, qui Pacieco de parta victoria gratularetur. Lusitani quamuis essent eximio labore fracti, ab opere tamen se minimè remouerunt. Nauigia enim continuò refecta sunt, & altera Carauela, quę erat in pristinam integritatem restituta, ad reliquas naues adiuncta fuit: & cùm de augurum sententia Calecutij Rex pugnandi diem differret, Paciecus quietem pati non poterat. Itaque in Cambalamum traductus, vastitatem frugibus & arboribus, inflammationem pagis, necem hominibus inferebat, & prædas non mediocres faciebat: & quamuis aliquot in locis illi fuisset ab hostium præsidijs occursum, semper tamen victoriam reportabat. Ad quas res faciendas, non modò celeritate & industria, sed etiam consilio optimi Ducis vtebatur. Calecutij Rex quamuis vindictã ardenter expeteret, nõ ausus tamẽ fuit, ante cõstitutam ab auguribus diem, rursus prælium inire. Accidit autem, vt dies ab illis dicta esset ea, qua Iesu Christi à mor-

Stupenda Lusitanorum victoria.

Mira Lusitanorum diligentia.

Pacieci in Cambalamum excursio.

Calecutij Regis superstitio.

à mortuis excitati memoria, cum ſummo totius reip. Chriſtianæ gaudio & celebritate renouatur. Claſſis, qua hoſtis rem illa die gerendam eſſe conſtituit, erat multò maior. Centum enim parones,& centum longas naues, & octoginta præterea minora nauigia continebat. Supplementum enim Calecutio crebrò ſubmittebatur. Numerus militum, qui claſſe vehebantur fuit tunc ſupra quindecim millia. Vt autem Rex facilius poſſet rem totam conficere, vnum è ducibus ſuis cum ſeptuaginta paronibus Cochimum miſit, qui nauem ad vrbis cuſtodiam relictam expugnaret, aut ſaltem Paciecum ad illius defenſionem eliceret. Sic enim diſtractis noſtrorum viribus exiſtimabat, multò citius bellum profligari poſſe. Parones per anguſtum æſtuarium, quod in fluuium excurrebat, nocte, nè ſentiri poſſent, in vrbem nauigauerant. Erat autem æſtuariũ eiuſmodi, vt per illud facillimè tota claſſis inuehi Cochimum poſſet. Sed Calecutienſis, vel quòd æſtuarij anguſtias metueret, vel quod loco cedere minimè dignitatis eſſe putaret, vel, quòd magis reor, Chriſti beneficio, qui noſtris præſens aderat, conſilio orbatus extiterat, id facere noluit. Cùm parones in nauem inuaderent, Rex Cochimenſis nuncium confeſtim ad Paciecum miſit, qui ei demonſtraret, in quanto periculo nauis illa verſaretur. Paciecus hoc nuncio valdè conturbatus eſt. Intellexit enim, in quem finem ea oppugnatio fuiſſet inſtituta. Sed neceſſitate coactus, illi ſubſidium afferre conſtituit. Itaque cum vna ex Carauelis, & paruo nauigio, quanta maxima potuit celeritate, æſtu ſecũdo Cochimum inuectus eſt. Hoſtes autem vbi illum conſpexêre, repentè diffugiunt, & in Repelinum ſe contento curſu recipiunt. At Paciecus nec eos inſequi voluit, neque nauem ingredi, nec quempiam alloqui: ſed cùm iam æſtus acceſſione ventus ſimiliter, vt ſæpè fit, immutatus fuiſſet, eadẽ celeritate, qua venerat, redire feſtinauit. Cùm verò ad Cambalami tranſitum peruenit, res erat in vltimum diſcrimen adducta. Nam Carauela, quæ in tranſitus cuſto-

Claſsis hoſtilis 280. nauium.

Milites ad 15000. claſſe vecti.

Auxiliũ diuinum.

Hoſtilium nauium fuga.

Luſitanorum diſcrimen.

custodia remanserat, erat crebris ictibus perforata, illius armamenta dissipata, bombycinæ moles disiectæ. Parua similiter nauigia perfractis scutis,& munitionibus dissipatis, in maximo periculo versabantur: hostes mari atque terra Lusitanos acerrimè premebant. At illi nihil de pugnandi studio remittebant: imò quò acrius vndiquè petebantur, eò vehementius repugnabant. In hoc statu Lusitanorum res erant, cum Paciecus ad suos reuersus est, qui continuò in hostes à tergo nimis acriter inuectus, eos re inopinata perculsit. Lusitani autem, qui à fronte pugnabant, cùm fuisset illis animus addit⁹, multò fortius institère. Hostes ancipiti prælio distenti, fugæ se mandant. Prius tamen, quàm euadere possent, decem & nouem parones amisère. Ducenti verò & nonaginta milites interfecti sunt, cũ ex nostris nemo cecidisset. Et vt clarius cerni posset, totum hoc bellum fuisse ope diuini numinis administratum, hoc planè compertum fuit, multos ex nostris fuisse pilis secundum caput, aut pectora, aut brachia, aut reliquas corporis partes vehementissimè sine vllius interitu percussos. Quæ tamen pilæ tanta vi contortæ ferebantur, vt cùm è corporibus, in quæ primùm acciderant, elaberentur, ingentia scuta perfringerẽt, & moles obiectas facillimè dissiparent. At Rex Calecutiensis cùm tantum dedecus pati non posset, classem in ordinem redigi, vt nostros rursus oppugnaret, continuò præcepit. Paciecus verò suis imperat nè telum vibrent, nè tormentum colliment, nè vocem mittant vllam, antequam ille pugnæ signum det. At hostes cum silentium nostrorum animaduerterent, existimârunt eos iam vulneribus confectos, & metu exanimatos spem diutius repugnandi prorsus abiecisse. Itaque voces in cælum tollunt, & incredibili celeritate mari atque terra sine ordine vllo ad naues accedunt. Cùm iam appropinquare inciperent, Paciecus signum dedit. Nostri repentè prosiliunt, clamorem tollunt, tormentis & omni genere missilium certant. Multos parones deprimunt: complures etiam dissipant, atque dilacerant: mul-

Hostiũ fuga, & Lusitanorum victoria insignis. et plane diuina.

Aliud prælium.

multis etiam mortalibus vitam eripiunt. Reliqui, cùm homines, quos ipsi concisos vulneribus existimabant, sanos atque valentes tam acriter præliari conspicerent, vehementer exterriti sunt, maximè verò cùm tantam stragem edi cernerent. Itaque quamuis in Regis conspectu prælium fieret, nullo tamen vel pudore, vel metu impediri potuêre, quò minus se in fugam darent. Quod animaduertens Dynasta Repelinensis, fugientes recipit, & rursus instructa classe, in nostros impetum facit, ita tamen, vt non propius accedere auderet, sed è longinquo spatio certandum statueret. Quod Rex fieri videns, hominem multis asperis verbis accipit: ignauiã & timiditatem increpat, & graues in illum contumelias intorquet. Naubeadarimum euocat, & adhortatur vt sine vlla cunctatione in Lusitanos irruat, hominesque tantis iam laboribus afflictos, acri atque vehementi impressione prosternat. Suscipit negotium Naubeadarimus, & in vadum contendit, nostrosque perrumpere conatur. Nostri verò tam acriter illi restiterunt, vt non modò impetum illius reprimerent, sed omnes in fugam compellerent: quos nostri insequuti, magnam illis cladem intulerunt. Nam suprà viginti parones depresserunt, & plus sexcentis hominibus interfecerunt. Rex cùm transitum eo vado desperaret, tormenta in turri disposita detrahi, & castra moueri iussit. At Paciecus illius classem longo spatio persequutus, tandem cõstitit, & in terram descendens, duos maximos pagos exussit. Ad vadum deinde rediјt hora decima: ad illud enim tempus prælium, quod prima luce fuerat initũ, durauerat. Paucis deinde horis ad quietem sumptis, cũ ex speculatoribus intellexisset, oppidum esse non procul inde situm, multitudine quidem hominum frequens, sed imminutum, eò sine mora contendit, & homines securos & inopinantes aggressus est. Multi fuerunt occisi, & oppidum excitato incendio deflagrauit. Cùm verò se Paciecus recipere vellet, hostes, qui erant dissipati, coeunt, & conferti in illum inuadunt. Is verò magna eorum parte vel occisa vel vulnerata, reliquos fudit,

Hostium fuga.

Lusitanorũ victoria

Oppidũ hostile incensum.

Durities, celeritas & diligẽtia Pacieci.

fudit, fugauitq́;. In quo quidem minimè victorias admiror, sed duritiam, & celeritatem, & diligentiã hominis obstupesco. Nec. n. vllo labore frangebatur, neq; vlla difficultas eum morabatur, nec vllum vitæ periculũ à perterrendis hostibus auertebat. Cùm verò ad vadũ redijsset, multos satellites atq; ministros Cochimensis Regis offendit, cum multis dapib. & fructibus, ex illis, quos regio suppeditat, quibus tam ille, quàm milites recreati sunt. Eo tempore iã Calecutiensem instituti belli pœnitebat, & cupiebat, dimissis maxima parte copijs, in vrbẽ redire. Hoc consilium Naubeadarimus maximè probabat. Sed Repelinensis Dynasta, et Arabes, qui in consilio aderant, & Mediolanenses etiam contrà disputabant, iam Regi non esse integrum id omittere, in quo non modò dignitas illius, verùm etiam salus agebatur. Si enim re infecta domum redijsset, fore, vt præter ignominiam, qua nomen illius notari necesse erat, hostes feroces & infestos redderet, & cum difficultate summa eos postea à Calecutij finibus reprimeret. Rem non inchoari absq; magna dignitatis imminutione potuisse: at institutam deseri, sine maxima dedecoris & ignominiæ labe non posse. Præterea transmissionẽ nõ esse desperandam, cum alia loca nondum tentata fuissent, per quæ exercitus multò facilius traduceretur. Nõ longè ab eo loco erat aliud vadũ, nomine Palignarium, adeò lutulentum, vt qui id transire conaretur, nõ facilè pedem in profundo cœno demersum euelleret. Ripa verò vlterior densis vepribus, & dumetis erat obsita. Eò tamẽ sperabant transitũ non ita difficilẽ futurum, propterea quòd naues propter breuia eum in locum penetrare non poterant. Indè verò cogitabant idem vadum petere, quod Rex transierat, cùm, vt dictum est, Trimumparam oppressit. Confidebant enim illac se multò celerius, quàm Paciecus opem afferre posset, irrupturos. Putabant enim Paciecum falli posse, neque vlla præsidia comparaturum, quibus Regem transitu prohiberet. Hoc ita constituto, castra mota sunt. Speculatores primò suspicati sunt, Regem Calecutium victo-

Calecutiẽsium de belloprosequẽdo consultatio.

Palignarium vadũ.

victoria desperata reuerti. Sed cùm eum petijsse Palignarium vadum animaduertissent, nuncium Pacieco confestim pertulerunt. Per alios deinde speculatores certior factus est, in Arraulensi insula quingentos milites Calecutienses versari, qui syluas læti concidebant, quod est apud illos victoriæ signum. Et quia insula non longè aberat, cum ducentis militibus Cochimensis Regis (iam enim multi redierant, & flagitij veniam impetrârant) & paucis præterea Lusitanis, eò proficisci maturauit. Duplicem verò aciem instruxit: vnam Petro Raphaeli attribuit, alteram ipse retinuit. Hostes autem cùm resistere conarētur, maxima ex parte concisi fuêre: quinquaginta tamen capti, & ad Cochimensem Regem perducti sunt. Et quia nec opus erat, vt Paciecus diutius in illius vadi præsidio remaneret, neque periculi magnitudo patiebatur, vt is transitū, quem hostis petebat, liberum illi permitteret, ad alium opportunum ad transmissionem locum, nomine Palurtium, qui duobus millibus passuum à vado distat, naues maturè conuertit. Ibi cū in anchoris consisteret, certior factus est, Regem Calecutij deliberâsse, postero die, qui erat kalendis Maij, vadum transire. At Paciecus statuit cum minoribus nauigijs eò contendere, maiora verò cum Ducibus in vado, in quo tunc se tenebat, relinquere. Nec enim dubitabat, fore, vt hostis vtrunque simul vadum tentaret. Sed antequam indè discederet, in ea insulæ parte, quæ erat nauibus opposita, arbores succidi & incendi iussit, nè possent hostes illarum præsidio tegi, atque quasi obiectis munitionibus occultari, vt à tormentis, quæ erant in nauibus, minimè læderentur. Naues autem statuit, vt modico interuallo disiunctæ permanerent, ita tamen, vt inter se rudentibus ad mutuum præsidium necterentur, & vadum occuparent. In his autem difficultatibus, hoc commodum inesse conspiciebat, quod vtrumque vadum simul transiri non poterat. Cùm enim æstus se ex alto incitabat, ita vadum Palignarium fluctibus operiebat, vt pedibus transmitti non posset:

Arraulēsis insula.

Palurtiū.

naui-

nauibus autem paulò maioribus neque æstu accedente, neque decedente, aditus per illud patebat. Vadum verò, in quo naues consistebāt, æstu accedente transmitti poterat nauibus, decedente verò non poterat. Ita eueniebat, vt cùm Palignarium vadum pedibus transiri posset, Palurtium nauibus transmitti non posset. Contrà verò, cùm Palurtiū facilem transitum peditibus præberet, Palignarium æstus vehementis accessione transitum militibus impediret. Hoc cùm Paciecus animaduertisset, vtrique vado, diuersis temporibus subsidium diligenter afferre statuebat, vt æstu augescēte, Palurtium; minuente verò, Palignarium tueretur. Cùm igitur Palignarium petere constitueret, Ducibus, quibus Palurtium custodiendum permisit, quid ab illis fieri vellet, ostendit, & quo signo, si illis opus esset auxilio, id significarent, demonstrauit. Tum omnes ad honestatem & dignitatem, & ad studium religionis excitauit, docens, eam dimicationem, quæ erat illis omnibus subeunda, fore multò acriorem atque difficiliorem. Scire se, quibus hominibus loqueretur, nempe quos nulla periculi magnitudo perterreret, sed quò grauius periculum immineret, eò vehementius omnes animi vires excitarent. Confiderent porro, idem Christi numen, quod illis tam præsens reliquis in prælijs adfuerat, illis in eo, quod instabat, minimè defuturū. Dei namque summi potentiam nec vllis terminis definiri, nec vllis hominum viribus impediri, neque innumerabili multitudine retardari. Tum illos, vt cibū sumerent, admonuit. Die namque sequenti dubitare se, an liceret eis alijs epulis frui, quàm ijs, quæ virtutis inuictæ fructu continerentur. Faciunt illi quod iusserat, & sumpto cibo, & vigilijs dispositis conquiescunt. Non tamen opem Dei implorare, quoad fieri poterat, intermittunt. Prima luce Paciecus in vado constitit, & in ripa vidit Cochimensem Principem cum sexcentis militibus, qui iussu Regis, vt vadum etiam tueretur, aduenerat. Expectabat autem Paciecus, vt Calecutiensis in vadum se daret vellet. Sed cùm nihil ab illo mo-

Paciecti ad milites oratio.

Lusitanorum militū pietas.

ueri cerneret, & aqua iam æstus reciprocatione locum compleret, & vadum tueretur, ad naues rursus se contulit, & indè in omnibus circũquaq; locis in quos impetũ ferre poterat, cædes faciebat. Hoc autem siue nocte, siue die, siue serenitas esset, siue tempestas omnia commoueret, factitabat, vt cùm æstus decessisset, in Palignario, cùm rursus accessisset, in Palurtio cerneretur. Nunquam tamen alterutrum vadum incustoditũ relinquebat. In profundiore namq; maiores naues, in altero, nempè Palignario, minora nauigia collocauerat. Cùm verò ex exploratorib. intellexisset Regem constitutum habere, die sequenti vadum Palurtium summis viribus oppugnare, ad illius defensionem omnia, quæ videbãtur necessaria, summo studio comparauit. Ante lucem verò veniunt ad illum Christophorus Iusartes, & Simon Andradius, qui cum duobus paruis nauigijs in Palignario collocati fuerant, vt prælio interessent. Vado namq; aquis oppleto, dicebant, non esse cur tam præclaram occasionem decoris & dignitatis amitterent. Se, cùm æstum imminutum cernerent, continuò in Palignarium reuersuros. Cùm primùm diluxit, hostes, qui iam aduenerant, è littore tormẽtis classem Lusitanam acerrimè verberabant. Classis item hostium se in cõspectum dedit. Erat autem ducentarum & quinquaginta nauium. Sed cùm adhuc procul abesset, visum est Pacieco aliquid interim moliri, quò minore cum periculo tanti prælij impetum sustineret. Itaque minora nauigia remis in littus impelli, & milites, quos ad rem gerendam educebat, in terram continuò descendere iussit, & cum illis in hostium munitiones inuasit. Illi acriter initio restitêre. Sed tande partim cæsi, partim in fugam pulsi sunt. Tormenta verò, quia in naues trahi non poterant, nè quidquam nocere possent, clauis per foramina, quibus prope basim ignem accipiunt, adactis, impedita. Hac re celerrimè gesta, in classem euestigiò reuersus est. Iam verò classis appropinquabat, & crebris tormentorum ictib. naues impugnabat, & horrifico telorum omnium fremitu

Paciecì vigilantia.

Hostilis classis 250 nauium.

Stratagema Paciecì.

Pugna naualis.

N perstre-

perstrepebat. Paciecus imperauit, vt omnes se abijceret, atq; silerent, donec ipse pugnę signum proponeret. Hostes id metu atq; desperatione fieri suspicabātur. Præcedebant autem quadraginta parones catenis, vt nostros obruerent, inter se deuincti. At cùm Pacieco visum est, signum sustulit. Continuò clamor militū, & clangor tubarum, & tormentorum fragor, quanta esset in militibus Christianis alacritas, indicauit. Cùm acerrimè vtrinque tormentis æneis certaretur, horrenda caligo ex tormentorum fumo profluens, omnium oculis offusa, tam densas tenebras attulit, vt conspectum cæli, atque terræ, & maris adimeret. Nec enim aliud cerni poterat, nisi horrificum incendium ex innumerabilibus tormentis erumpens. Parones tamē hostium primi tormentis dissoluti atque dissipati sunt. Illis autem fractis, Dynasta Repelinensis alios integros continuò submisit. Interim victoria anceps erat. Hostes propius accedebant, neq; iam pilis tantùm, sed sagittis atq; iaculis, & omni missilium genere pugnabant. Sed cùm nullus è Lusitanis caderet, & ingens hostiū multitudo cecidisset, & aquæ multo sanguine cruētæ fluerent, hostes cedere incipiunt. At Dynasta Repelinēsis, vt in Regis conspectu aliquod facinus ederet, quo gratiam illius adquireret, bis vadum transire conatus est: sed fuit à conatu cum ignominia & suorum cæde repulsus. Dum hæc geruntur, Candagora venit ad Paciecum cum nuncio ingentis, vt apparebat, discriminis: Naubeadarimum cum manu firmissima in Palignarium properare, & Regem vestigijs illius insistere, vt vadum summa contentione superaret. Paciecus illum bono animo esse iussit. Adhuc enim vadum tantis fluctibus operiri, quantis opus esset ad hostium impetum retardandum. Se in tempore subsidio occursurum. Itaque in pugna tandiu perseuerauit, dum aquam transitum impedituram animaduertit. Cùm verò magis imminutam cerneret, cōtinuo properauit, vt Naubeadarimo resisteret. Ibi verò tanta vi hostium impetum repressit, vt quamuis Naubeadarimus Rege inspectante, &

te,& verbis ad prælium acriter adhortante, in alteram vadi partem erumpere conaretur, fuerit tamen retrocedere compulsus. At Rex hominem increpabat,& cōtumelijs onerabat,minimeq; dignum esse dicebat,qui Principis personam sustineret. Esse namq; Repelinensis Dynastæ ignauia & timiditate simillimū. Se namque spectante, hostibus vtrumq; in vtroq; vado cessisse & è prælio turpissimè discessisse. Naubeadarimus hoc sibi conuitio ab auunculo facto vehementius irritatus, statuit, conceptam illam dedecoris maculam proposita etiam morte delere. Rursus igitur amplius duodecim millibus hominum stipatus, in vadum irrumpere conatur. Fuit aliquo temporis spacio fortissimè vtrinque pugnatum, donec tandem hostes multis incommodis affecti, in fugam conijcerentur. In his vtriusq; vadi prælijs quot naues, & quot homines hostis amiserit, incertum est. Complures fuisse constat: naues tamen nostræ perforatæ, multæq; munitiones dissipatæ & disiectæ sunt, & è Lusitanis aliquot etiam vulnerati. Interim pestilentia castra hostium vehementer oppressit, quæ Regis animum tantisper à bello infeliciter instituto auertit, dum malum illud finem interimendi faceret. Quæ res nostris magno vsui fuit. Naues enim reficiendas curauerunt: magnum armorum atque telorum numerum comparauerunt: atq; vt essent rebus omnib. ad bellum multò acrius gerendum expediti, summa vigilantia prouiderunt. Antea verò Paciecus ferreos stimulos, palis infixos, in luto vadi ipsi⁹ infoderat, quibus se hostes, si vadum transire conarentur, induerent. Sed cùm stimuli propter luti mollitiem altius, quàm conueniebat, fuissent in vadum depressi, nullum hostibus nocumentū attulêre. Tunc verò Paciecus præustas sudes præacutis acuminib⁹, cùm æstus omninò decessisset, subter lutum abdidit, & ab infima parte reuinxit, nè conuelli possent, vt hostes vulneribus, & acerbissimo dolore cōficeret, nè vel ingredi, vel vestigio hærere possent. Calecutiensis interim Brachmanas euocat, eosq; monet, vt deos consulant, atq; ab

Lusitanorum insignis victoria.

Pestis in castris Calecutiensibus.

Brachmanes ab Rege de prælij die consulti. illis sciscitentur, quo die prælium iniret, vt de hostibus debitum pro tantis iniurijs supplicium sumeret. Erāt autem Brachmanæ irati regi, eò quòd illos multis maledictis confixisset, atq; mendaces & scelestissimos appellâsset. Victoriam enim illi denunciârant, & is pro victoria innumerabiles clades acceperat. Respondent Brachmanæ, Deos illi iratos esse. Antequam verò illorum numina placaret, omnia illi deterrimè casura. Opus igitur esse, vt fanum ædificaret, in quo possent homines religiosi illorum sacra procurare. Rex se id facturum vouit. Hi deorum nomine victoriam pollicentur & prælio diem præstituunt. Interim multi ex illis, qui à Trimumpara defecerant, bonis illius successibus inuitati, se rursus ad illius nomen adiungunt, & Pacieco inuito veniam impetrant. Calecutiensis cùm illius diei fructu, quem Brachmanæ portenderant, nullo modo priuari voluisset, religioni diligentissimè paruit. Hoc autem ordine ad nostros accessit. Tria millia fortium hominum præibant, qui triginta tormenta ænea curribus inuecta custodirent. Deinde prima acies sub ductu Naubeadarimi sequebatur, quæ duodecim hominum millia continebat. Totidem Dynasta Repelinensis milites educebat. Postremum agmē, in quo inerant ad quindecim hominum millia, ipse rex agebat. Paciecus eo tempore in Palignario vado, in duobus nauigijs, cum quadraginta tantùm hominibus Lusitanis has tantas copias expectabat. Calecutienses, qui antecedebant, in loco nauigijs opposito tormenta disponunt, ingentesque globos emittunt vt Paciecū è vado propellant. At ille paululùm se continuit, vt eos securiores efficeret. Tum repentè nauigia propius terram incitari, & tormētis rem acerrimè geri præcipit. Quod tam scienter & diligenter effectum fuit, vt hostes metu perterriti, se in densam syluam abderent. Cùm ad hunc modum initium pugnæ fieret, Naubeadarimus in vadū irruit, idq; summa vi transire contendit. Nostri glandibus plumbeis, densisque telis ferreis in cubi speciem figuratis, quæ fistulis ferreis compacta & inclusa

Brachmanarum responsum.

Calecutiensis aciei descriptio.

Lusitanæ copiæ.

clusa vi tormentarij pulueris intorquebant, multos eorum grauissimè sauciabant. Maioribus etiam tormentis non paucos interimebant. Aestus autem adhuc decedebat. Metuens verò Paciecus, nè nauigium, quo vehebatur, in vado hæreret, paululum cessit, & Christophoro Iusarti, eò, quòd nauigium illius breuius esset, & ad vadum excipiendum conuenientius, vt in loco, quoad posset, insisteret, imperauit. Se, cùm æstus, vt fieri necesse est, motum reciprocaret, continuò rediturum. Indè verò pugnandi ardorem non intermisit, sed non minus acriter, quàm Iusartes, qui propius aberat, hostes ab ingressu vadi repellebat. Erat locus, in quo milites à Rege Cochimensi in auxilium missi, se tenebant, vt hostes si fortè vadum transirent, indè reprimerent, & natura & vallo egregiè munitus. Ij vbi copias Regis vadum ingressas animaduertunt, repentè diffugiunt, Cochimensis Princeps non aderat. Fuerat ille quidē à Pacieco per quendam Brachmanam accersitus. Sed Brachmanæ scelere & improbitate factum est, vt non posset ad tempus venire. Neque enim quidquam illi significare voluit, antè quàm Calecutiensis rem ex animi, vt sperabat, sententia conficeret. Maxima verò eorum pars, qui in eo præsidio erant, sub vno ex proditoribus, qui à Cochimense defecerant, & fuerant in illius gratiam restituti, militabant. Ea autem de causa Paciecus, quòd illis minimè fidebat, principem futuræ pugnæ certiorem facere voluit, vt cum firmiore præsidio veniret. Nam propter belli intermissionem in vrbem redierat. Desertorum autem flagitium Iusartes Pacieco maxima voce significauit. Sed tantus erat armorum fragor, & hominum clamor, vt Paciecus audire non posset. Eo iam tempore Repelinensis Dynasta Naubeadarimum sequutus, in vado consistebat. Rex eorum etiam vestigijs ingressus, vt vadum superaret, summa animi contentione laborabat. In eum Paciecus (illum enim ex regijs insignibus agnouit) tormentum dirigi iussit. Globus emissus, ad illius pedes, duos ex intimis familiaribus repentè dilacerauit:

Brachmanæ perfidia.

Calecutij Regis discrimen.

crauit: quo metu Rex ipse perturbatus, pedem retulit. Et tamen Naubeadarimum, & Repelinensem adhortari, vt acriter instarent, minimè desistebat. Illi fustibus eos, qui præcedebant, vt in vlteriorem ripam euaderent, impellebant, & gladijs etiam, si non impigrè quod erat imperatum conficerent, acerrimè minabantur, & aliquos etiam vulnerabant. Itaque alij alios vrgebant, & se ipsos præpediebant. Cum verò ad sudes peruentum est, multi plantis pedum grauissimè sauciatis cadunt. Fit clamor & luctus, & vbique lamentatio admodum lugubris audiebatur. Alij super alios procumbunt. Interim tormenta, quæ erant in nauigijs disposita, cùm in multitudinem adeò confertam & implicitam pilas emitterent, magnam stragem faciebant. Ingens inter hostes turbatio secuta est, cùm multi dolore vulnerum regredi frustra contenderent: multi, quamuis metu perterriti cedere vellent, suorũ gladijs vlterius festinanter progredi cogerentur. Dum ad hunc modum res geritur, multi alia ex parte cum securibus in vadum prouolant, illudque sine offensione traijciunt, vallumque rescindunt, & locum à Cochimensibus desertum occupant. Quod cùm Paciecus animaduertisset, rem perditam esse credidit. Animum tamen minimè demisit. Ad Iusartis autem nauigium propius accedens, in id se coniecit, & Iusarti imperauit, vt in illius nauigium desiliret. Maius enim nauigium terræ appropinquare non poterat. Sic autem cùm ad vadum propius accederet, hostes è loco repellere telis atque tormentis instituit. Sed interuenit Naubeadarimus, qui prælium ita redintegrauit, vt tunc videretur incepisse. Hostes autem acriter instabant, &, vt nostros circumsisterent, confluebant. Multi nauigij remos manibus retinebant, vt se commouere non posset. Hic Paciecus cùm se funditùs euersum cerneret, diuinam opẽ maximis vocib. implorauit. DEIQVE præsentissimũ numen sibi adesse persensit: æstus enim se vehementius incitabat, & vadum aquis operiebat. Nostris animus augetur, & nauigium remis agere, & propellere

Lusitanorum summum discrimen.

Auxilium diuinum

nituntur. Res iaculis, & haſtis, & miſsilibus, & ſudibus etiam præuſtis gerebatur. Sed quo magis fluctus vadum operiebant, eò noſtri maiores animos aſſumebãt, & acrius & vehementius, vt ſe è medijs hoſtibus eriperent, certabant. Aeſtus tandem cùm maxima iam aquarum copia redundaret, illud prælium, quo nullum eo in bello acrius extiterat, diremit. Itaque Paciecus hoſtium multitudine liberatus ad Iuſartem ſe contulit, qui in eo certamine præclara facinora militaris virtutis ediderat. Tum cùm nauigia facilè nauigarent, vterq; tormentis vtendum cenſuit. Non enim erant ij, qui vellent vllam oblati temporis occaſionem prætermittere. Itaq; in eos hoſtes, qui prope vadum in terra conſiſtebant, globos intorquent, multos occidunt, reliquos in ſyluam fugere compellunt. Calecutienſis eo die fractus deſperatione, dedecus ſuum acerbiſsimè lamentatus eſt, quòd cum tantis copijs quadraginta tantùm homines vado pellere nequiuerit. Cùm verò è loco illo diſcederet, & lectica ſublatus, in locum, qui non procul à profundiore vado diſtabat, perueniret, Petrus Raphael in illum non mediocrem globum intorqueri præcepit, cuius ictu tres illius familiares ad illius pedes dilacerati ſunt, & ipſe eorum ſanguine conſperſus fuit: metuq; perturbatus, in terram ſubitò deſiluit, & pedib. ſeſe ab eo loco cum celeritate ſubtraxit. Hoc prælium cùm prima luce incepiſſet, ad nonam circiter horam perductum fuit. In eo autem Calecutienſis tam multas naues atque milites amiſit, quàm multos nullo adhuc in prælio cum noſtris initio amiſerat. Ex noſtris autem, cùm ſagittis, iaculis, haſtis, & infinita pilarum multitudine, & acerrima immaniſsimorum hoſtium contentione peterentur, nemo tamen cecidit. Ex quo facilè cõſtat, totum hoc bellum fuiſſe numine illius confectum, qui nutu poteſt ſui nominis hoſtes euertere, neq; ſuos vnquã præſenti ope deſtituit. Quòd ſi alicui incredibile viſum fuerit, is non hominib. ſed Deo gloriam detrahit: atque demonſtrat, ſe, quantas vires vera religio habeat, ignorare. Ij verò, qui minimè

Iuſartis virtus.

Rex Calecutius mortis periculum pedes effugit.

Clades hoſtium, & mira Luſitanorum victoria.

ſunt veræ pietatis ignari, & experti ſunt in ſe præſentiſſimi numinis beneficia, intelligent planè, multò maiora facinora poſſe ab illis fieri, qui firmam ſpem in Chriſti præſidio repoſuerint, maximè verò cum pro illius gloria certamen initum fuerit. Id autem eo præſertim tempore fieri conueniebat, quo nondum Chriſti nomen à gentibus illis celebratum extiterat, neque imperium conſtitutum fuerat, vt illis ſignis facilius homines ad Dei notitiam peruenirent, & Luſitani cõfirmatis viribus fundamenta iacerent imperij, cuius opera poſſent gentes, quæ ad orientem Solem pertinent, radijs diſciplinæ cæleſtis illuſtrari: quod factum poſtea fuit, vt cernimus, & clarius in dies futurum ſperamus. Paciecus autem cùm ſe tanto periculo liberatum, & hoſtes fuſos animaduerteret, ingentes Deo gratias egit. Interuenit autem Cochimenſis princeps, quẽ Paciecus auerſatus eſt, & quaſi hominem timidum, & deſertorem, & parùm in fide cuſtodienda diligentem indignum colloquio ſuo reputauit. Quod Princeps indigniſſimè tulit, & ſe purgauit, atque iureiurandò confirmauit, non ſua, ſed Brachmanæ ſceleratiſſimi culpa prælio non interfuiſſe. Non enim illum euocare voluiſſe, niſi poſtquam nomen Luſitanum fuiſſet opera Calecutienſis extinctum. Accepit ſatisfactionẽ Paciecus, & auunculi culpam eſſe dixit, quod ſceleſtiſſimos homines in fidem recepiſſet. Nunquam enim ſapientem fidem ei, qui ſemel fidem prodiderat, habiturum. Principium autem fugæ ab illis factum eſſe conſtabat, qui ſtipendio Principis Mangatenſis, qui à Cochimenſe per ſummum ſcelus & flagitium deſciuerat, alebantur. Principe dimiſſo, Paciecus ſe ſe ad naues contulit, vbi illum Rex Cochimenſis inuiſit, eique cum ſumma gaudii ſignificatione de tam inſigni victoria gratulatus eſt. Paciecus verò de militum fuga & proditione conqueſtus, omnem illius ſceleris culpam in Mangatenſem contulit, Regemque admonuit, vt iure regio vteretur, & hominem profligatum atque perditum, ſi nollet occidere, à ſe dimitteret, vt Calecutienſi ope-

Proditori non fidendum.

Mangatenſis Princeps proditionis accuſatus.

si aperam daret. Nullum enim periculum esse magis timendum eo,quod à proditore comparatur. Esse nãque malum occultum & intestinum,quòd priusquam prouideri possit,interimit. Itaque regias opes nunquã sceleratorum hominum præsidio stabiliri: frequenter tamen euerti. Idcirco se vehementer optare,vt Calecutiensis talium hominum præsidijs sepiatur, vt facilius possit de statu conuelli, & scelerum pœnas exoluere. His & alijs sermonibus, cùm diei bonam partem consumeret, Rex in vrbem reuersus est, & Paciecus, vt se atque suos ab immenso labore reficeret,curauit. Calecutiensis autem suos probris omnibus maledictisque vexabat, & per eorum ignauiam stetisse dicebat, quò minus nostri funditus interirent. Repelinensis vt ei aliquo pacto satisfaceret,quando viribus non poterat,vt fraude Lusitanos de medio tolleret, operam dare statuebat. Primum igitur Cochimenses aliquot pecunia corrupit, qui fontes, ex quibus nostri aquam hauriebant,mortiferis venenis inficerent. Deinde,vt venenũ in pane illis daretur,summa sedulitate constituit. Hęc cùm ad Paciecum delata fuissent,operam dedit,vt singulis diebus putei foderentur, è quibus omnes Lusitani biberent. Est enim tellus humilis,& aquis abundãs, vt sunt fermè omnes, quæ mari sunt finitimæ. Ne autem quidquam cibi venderetur, quod non venditor, prægustaret,diligentissimè prouidebat. Cùm hæ fraudes Repelinensis minimè processissent, vt exercitum noctis silentio Cochimum nauibus duceret,cuius pars vrbem incenderet,pars autem nostros inopinantes opprimeret,excogitauit. Sed etiam omnibus istis insidijs Pacieci vigilantia diligenter occursum fuit. Paciecus interim vadum fossa muniebat, & turres excitabat,& machinamenta comparabat, quibus se exitium Calecutiensi allaturum minabatur, & hostibus terrorem frequenter incutiebat,& in continentem sæpè traijciebat,& detrimenta quamplurima hostibus importabat. Neque flumina & æstuaria intacta relinquebat. Naues enim aliquot cum tormentis cepit, quas Cochimensi

Repelinẽsis in Lusitanos technæ & quomodo euitatæ.

Paciecimunitiones.

donauit. Et vt fingeret, se non ità citò è vado discessurum, prope illud ædes ædificari præcepit, & circuncirca fossam perduxit, in quam aquam ex fluuio deriuauit, quæ illam compleret. His rebus Calecutiensis stimulatus; vt vadum rursus tentaret, in animum induxit. Sed interim classes submittebat, quæ populationẽ Cochimensium rebus inferrent: cum quibus nostri assiduè bellum gerebant, & hostes cum magno eorum detrimento fugere compellebat: & Paciecus ipse cum vellet cum duodeuiginti paronibus congredi, fuit ab alijs quatuor & triginta, qui in insidijs latebant, de improuiso circumuentus, quod periculum vehementer Paciecum exterruit. Parùm enim consideratè obuiam illis processerat, antequam nauium numerum exploraret. Fuere tamen in eo discrimine à nostris edita pręclara facinora, & hostes tandem in fugam versi sunt: nostriq; cum quatuor nauib. & multis tormentis, atq; varia præda in vadum reuersi. Rex Calecutij quanuis rursus in nostros cum maximis copijs inuehi in animo haberet, pestilentia, quæ iterum in illius regno sæuire cœpit, belli consilia distulit. Attamen nunc vt aperta vi, nunc vt occultis insidijs in Paciecum pestem compararet, vehementer elaborabat. At Paciecus insidias ingenio & sagacitate, vim virtute reprimebat, & multas de illorum classibus victorias consequebatur. Venit tandem tempus illud, quo Calecutiensis in nostros copias iterum maximas educere cogitabat. Repelinensis primum agmen ducebat: magnumque numerum rusticanorum hominum cum ligonibus, & securibus, & instrumentis rusticis, qui vias munirent, fossas ducerent, aggeres excitarent, vt tormenta sua tutò collocari, & à nostris defendi facillimè possent, agebat. Rex ipse cum triginta millibus hominum & magno tormentorum numero sequebatur. Mari autem moles ingentes stupa circunligatę, & pice oblitæ, quæ flãmis vbi opus esset, naues nostras incenderent, ferebantur. Deinde centum & decem parones rebus omnib. instructissimi, partim catenis inter se colligati, partim disiuncti

Pugna naualis.

Pacieci discrimen.

Hostium fuga.

Pestis in regno Calecutiensi

Altera Calecutiensis in Lusitanos expeditio.

Classis Calecutia.

cti

cti veniebant. Postremam classis aciem centum naues longæ, & octoginta actuariæ claudebant. Sed quòd regis Calecutiensis animum efferebat, erāt castella, q̄ Saraceni cuiusdā Repelinensis ingenio, viri in bellis exerciti, qui multas nationes peragrarat, extructa ad hunc modū fuerant. Duo parones detractis armamētis tāto se interuallo distabant, quantum esset vnius hastæ modicæ longitudo. Vtriusq; autem proram tignum iungebant. Alterum deinde tignum ab vnius puppi in alterius puppim cōiectū, vtrunq; paronē, nè posset alter ab altero disiungi, firmè retinebat. Super hæc aūt duo tigna, alia tigna transuerso ordine sternebātur. Interuallum verò, quod duobus istis tignis continebatur, alijs tignis adeò frequentibus explebant, vt contabulationis speciem præberet. Erant autem tigna singula tribus lōcis ferro fortissimè reuincta. In quolibet aūt huius quadratæ contignationis latere, alius ordo tignorum in vniuscuiusque lateris extremitate præfixus altitudine pedum quatuordecim, muri similitudinem referebat. Erant autem omnia cardinibus, & commissuris aptissimè perfectis, ita firmata, & ferreis retinaculis coniuncta, & solidata, vt nulla vi conuelli posse viderentur. Super ligna verò trabes iniectæ totum opus multò firmius efficiebant. Cratibus deinde atq; longurijs consternebantur. In hoc summo tabulato in maiore Castello quadraginta milites commodè consistere, atque depugnare poterant. Ad hanc formam octo Castella paulò minora super sedecim parones excitata sunt. Fuerunt autem hæ machinationes ideo factæ, vt cùm æstus decederet, nauibus à puppi vehementius impulsis, & nauibus Lusitanis applicatis, Castella nostris imminerent, & milites è superiore loco tela atq; flammas adijcerent. Hac perspecta machinatione, nemo erat ex hostibus, qui de victoria dubitaret. At Paciecus hoc contra præsidium comparauit. Malos octoginta pedum longitudine inter se ferreis vinculis arctissimè colligauit, & formam ex illis quadratam constituit. Tantundē enim in latitudinem, quantum in longi-

Castella naualia Calecutiensis Regis.

Machinæ bellicæ Paciecï. Calecutijs oppositæ.

gitudinem patebat. Hanc autem machinam ante nauium proras modico ab illis interuallo constitui iubet,& secundum æstus naturam sex anchoris alligari: vt videlicet tres anchoræ, cùm æstus accederet, aliæ tres cùm decederet, illam firmissimè retinerent. Id autem hoc consilio effecit, vt nauium carinæ, cùm appropinquare vellent, impedirentur, quò minus Castella nauibus nostris adiungerent. Petrus autem Raphael excisis aliquot malis, ex illis columnas effecit, quas in nauium tabulato præfixit, & in summo earum fastigio capitella instituit, in quibus possent seni milites insistere, & illis, qui erant in Castellis, repugnare. Altitudo enim cuiuslibet capitelli, altitudinem Castellorum, quæ hostium nauibus ferebantur, adæquabat. Per exploratores enim Paciecus non modò exercitus multitudinem, sed etiam genera machinamentorum eorumq; dimensionem exactè nouerat, & quid hostes animis cogitarent, exploratè cognoscebat. Exercitus, q terra gradiebatur, dissonis vocibus, & instrumentorũ bellicorum strepitu inanes quosdam terrores inijciebat, qui potuissent homines rerum bellicarum ignaros metu exanimare. Sed dum illi inanes formidines iactabant, Paciecus vt veras proponeret, operam dabat. Nam in Arraulensis insulæ partem, quam nõ longè à nostris nauibus fluctus marini subluebant, egressus, vt primum hostium agmen carperet, enixè contendit. sed nè circunfusa multitudine opprimeretur, se post aliquod detrimentum hostibus importatum, in nauigia absque vllo incommodo recepit. Cùm tamen præliũ fieret, Calecutiẽsis cùm hominis audaciam accepisset, iracundia & furore flagrare cœpit, neque tantam contumeliam, quantam sibi eo facto impositam arbitrabatur, ferendam putauit. Itaque ducibus suis imperat, vt Paciecum ad se vinctum trahant, vt illum tormentis excruciatum necaret. Illi aduolârunt, & vt impigrè, quod fuerat imperatum, efficerent, summam diligentiam adhibuerunt. Paciecus autem non modò perductus non fuit, sed antequam in nauigia regredi potuisset,

Inania hostis aduentantis terriculamẽta.

Thrasonica Calecutij mandata.

set,

ſet,non paucos ex hoſtibus interemit. Dum hæc gerun tur,Sol exortus eſt. Aeſtus autem decedens, hoſtium claſſem in Luſitanos impellebat. Primò moles,quas diximus, inflammatæ cùm in malos ex anchoris alligatos,vt dictum eſt,incidiſſent,repentè ſubſtiterunt. Itaque non modò nullum damnum intulêre, verùm nō mediocre alleuamentum noſtris afferebant. Dum enim incendium vigebat, hoſtes propius accedere non auſi ſunt. Hoc inani terrore depulſo, cùm iam incendium fuiſſet reſtinctum,claſſis hoſtium acceſſit. Caſtel lum verò,quod erat maximum illorum,quæ diximus nauibus inuehi, primùm cùm in malos incideret, nec vlterius progredi poſſet,neceſſariò conſtitit,& indè cer tare globis maximis, & plumbeis etiam glandibus inſtituit. Noſtri contrà tormentis parones primos, qui prope Caſtellum erant, acerrimè verberabant, ex quibus aliquot diſſipârunt. Paciecus vnum ſanè magnum tormentum ex his,quæ noſtri Camelum appellant, in Caſtellum conuerti, & globum intorqueri præcepit. Fragor quidem horrendus fuit: caſtellum tamen integrum permanſit. Cùm id interim fieret, & Caſtellum nulla ex parte labaret, hoſtes multò confidentius noſtros vrgere & acrius inſtare, & intemperantius exultare,& voces lætitiæ ingentis indices attollere. Reliqua Caſtella cùm hoc animaduertiſſent, multò audacius in eundem ſe locum contulêre. Tanta deinde telorum vis ab hoſtibus coniecta fuit, vt nihil aliud, quàm ſagittæ denſiſſimæ,& globi ferrei,& plumbei in tenebris illis, quas fumus efficiebat, & in illis horrificis incendijs cerni & conſpici poſſet. Hìc Paciecus animo conturbatus,oculos in cælum ſuſtulit,& maxima voce, vt ab omnibus audiretur, O ſumme cæli rector,inquit, ſcio me commiſiſſe flagitia maximo ſupplicio digna. Te tamen ſuppliciter oro, vt in aliud tempus vindictam differas, in quo non decus & gloria tui ſanctiſſimi nominis agatur. Hæc vbi dixit, iterum tormentum dirigi atque librari iuſſit. Emiſſus cum maximo fragore globus, Caſtelli bonam partem diſſipat,& homines in

Pacieci ad Deum preces.

in mare deturbat: noſtri manus in cælum tendere, Chriſti nomen celebrare, numen illius præſens agnoſcere, & tunc multo alacrius hoſtibus obſiſtere. Fuit tandem Caſtellum alijs globorum ictibus diſiectum. Alia tamen Caſtella nihilo ſecius in loco permanebant: & qui in illis erant, ſumma contentione pugnabant, vt Luſitanos obruerent. Sed cùm non poſſent accedere, eminùs pilas innumerabiles, & ingentem telorum multitudinem ſine vlla intermiſſione iaciebant. E noſtris nullum fruſtra telum in hoſtes accidebat. Multi enim ex illis cæſi ſunt, multique parones aut depreſſi, aut dilacerati. Dum ad hunc modum mari decertatur, Rex Calecutienſis in vadum ſummis viribus inuadit, & in vlteriorem ripam erumpere conatur. At Chriſtophorus Iuſartes & Simon Andradius, qui minoribus nauigijs vehebantur, & Laurentius Morenus, qui ex paronibus Cochimenſibus pugnabat, ſumma ope reſiſtere contendebant. Cochimenſis etiam Princeps cum mille è ſuis militibus, qui vallum tuebantur, ſtrenuam eo die operam nauauit. Omnes ita ſe geſſerunt, vt non modo tranſitum intercluderent, ſed etiã multis incõmodis hoſtes afficerent. Conſtat hoc prælium fuiſſe multo ſuperioribus atrocius & immanius, in eoque multas naues hoſtium depreſſas, & magnam hominum multitudinem extinctam. Prælium cùm prima luce cõmiſſum fuiſſet, ad veſperũ ductum fuit. Aeſtus tandem violenter accedens, vadum cõpleuit aquis, & Caſtella in contrariã partem cõpulit: & ſic tandem fuit neceſſariò ab omnibus certamen omiſſum. Ex noſtris multi vulnerati fuerunt, nullus tamen occiſus. Poſt hanc pugnam, fuit aliquot diebus ceſſatum, quibus Rex Cochimenſis Paciecum valdè lætus inuiſit, multis laudib⁹ affecit, & vt noſtros cõmeatu, & terræ fructibus reficeret, operam dedit. Calecutienſis verò cùm iam victoriã deſperaſſet, & domum redire vehementer expeteret tamen cùm multi illum, vt ſigna rurſus in Luſitanos inferret, & extremum belli caſum experiretur, importunè ſolicitarent, poſt reliquas cla-

Caſtellũ globis deiectũ.

Prælium terreſtre.

Clades hoſtium & Luſitanorum victoria inſignis

des acceptas illos aggreſſus eſt. Sed cum noſtri victorijs elati multo acrius depugnarent, & hoſtes cladibus exterriti, nimis titubanter & timidè pugnam capeſſerēt, eueniebat, vt hoſtes multo facilius funderentur, & claſſis multis partibus dilacerata è prælio diſcederet. Calecutienſis igitur auguribus acriter infenſus, qui quaſi de Deorum ſententia loquerentur, eum in firmiſſimam ſpem victoriæ fraudulenter induxerant, deteſtatus, exercitum reduxit. Non tamen ceſſauit inſidias ſtruere, quibus Paciecum interimeret. Sed detectis inſidijs, fuerunt aliquot proditores à Pacieco primùm fuſtibus acerrimè verberati, deinde ad extremum ſupplicium detruſi. Sed cùm ſe multi è Cochimenſi nobilitate medios interponerent, & à Pacieco enixè contenderent, vt hominibus ignoſceret, is eos ad Regem miſit, vt de illis, quod ei commodius videretur, ſtatueret. Calecutienſis igitur cùm cerneret nihil ſibi, vt cogitarat, proceſſiſſe, odio vitæ, & tanti dedecoris offenſione regno ſe abdicauit, & Naubeadarimum in Regia ſede conſtituit, ipſeque fanum, & ædes religione conſecratas ingreſſus eſt, vt ibi in Deorum ſuorum cultu, quod reliquum erat vitæ, conſumeret. Mater tamen illius, mulier natura ferox, illum literis atque nuncijs ſtimulabat, vt bellum repeteret. Non eſſe ferendum, ita conſternari animo, vt vindictæ ſpem omninò deponeret. Præſtare namque millies mortem oppetere, quàm tantum dedecus inultum relinquere. Illam religionis ſpeciem non eſſe pietatis, ſed timiditatis argumentum. Proinde ſi vellet hominum famæ commendari, & in dignitatem amiſſam reſtitui, forti animo pergeret, & hoſtibus demonſtraret, ſe nullo caſu de mentis ſtatu detorqueri potuiſſe. His inſtigatus orationibus, rurſus egreſſus eſt, vt bellum renouaret. Sed omnes Reges & Principes, qui eum ſequuti fuerant, rebus illius deſperatis abierant, neque rurſus ad belli ſocietatem adduci poterant. Quin etiam multi pacem cum Trimumpara & Pacieco fecerant. Ea deſperatione fractus, ſe rurſus in fanum recepit. Fuit bellum hoc

Noua hoſtium calamitas.

Inſidiæ Pacieco à Calecutienſi Rege ſtructæ.

Calecutienſis regno ſe abdicat.

Matris literis Calecutienſis ad vindictam excitatus.

Belli Calecutij tempus 5. menses.

à Pacieco intra quinque menses maximo cum labore & hominis insigni gloria confectum. In quo quidem, vt postea compertum fuit, hostis vndeuiginti millia hominum partim morbis, partim prælijs amisit, & magnam præterea nauium multitudinem. Profligato hoc bello, & pace cum multis Principibus firmata, fuit Paciecus factus certior, Coulami tumultuari cœpisse, & Saracenos, cum fieri non posse crederent, vt Lusitani ex hostium manibus euaderent, de eorum, qui Coulami remanserant, pernicie coniurâsse, vnumq; Lusitanum hominem eorum fraudibus occisum. Paciecus igitur Coulamum pergit, de homicidis supplicium sumere non potuit, ne magnam discordiam in ciuitate cum maximo nostrorũ discrimine concitaret. A Principibus tamen ciuitatis efflagitauit, vt in fœdere permanerent. Cautum namque fœdere fuisse, ne nauis vlla aromatum onus acciperet, antè quàm nauibus Lusitanis fuisset iustum pondus impositum. Se verò cernere in portu Saracenorum naues onustas, & Emmanuelis Regis naues inanes. Respondent, id non voluntate sua, sed Saracenorum importunitate & audacia, quam reprimere propter illorum summas opes nequiuerant, accidisse. Paciecus igitur de Principum consensu, Saracenorum nauibus exoneratis, & pretio aromatum eis persoluto, ea confestim in Regias naues imponenda curauit. Deinde vela fieri iussit, & illam oram Indicam cum nauibus instructis peruagatus est, & aliquot naues cepit, & prædas etiam fecit. Tantaq; ue erat virtutis illius opinio, tantusq; ab eo metus & regibus, & Dynastis, & piratis etiam incussus, vt nemo auderet armis illius obsistere. Hæc autem ab eo gesta sunt vsq; ad Septembris mensis initium eiusdem anni, qui fuit à Christo nato M D IIII. Eo tempore Lupus Suarius, cuius antea mentio facta est, cum classe tredecim nauium in Indiam peruenit. Is literis Petri Ataidei, quas in vrbe Mozambiquensi, antequam obiret, scriptas reliquerat, fuerat de belli magnitudine, quod à Calecutiensi parari existimabatur, admonitus. Id etiam Melindius

Coulami tumultus.

Paciecі per Indiam fama & authoritas.

Lupi Suarij cum 13. nauibus in Indiam aduentus.

dius Rex, cùm is ad illius portum naues appulisset, significarat. Eaq; de causa magnam in illo cursu celeritatem susceperat, vsque eo, dum in Anchediuam insulam perueniret. Ibi Antonium Saldagnam, & Rodericum Laurentium, qui in ea insula hyemauerant, offendit. Inde cùm iam ver in regionibus illis inciperet, Cananorem profectus, è Rege Cananoris & à Gonzalo Barbosa, qui Regis Emmanuelis negotia procurabat, de rebus à Pacieco gestis certior factus est. Postridiè autem illius diei, quo fuerat cum Rege Cananoris amantissimè colloquutus, venit ad illum Arabs quidam cum puero Lusitano, atque literis à Lusitanis, qui fuerant Capralis tempore capti, datis. Summa literarum hæc erat. Regis Calecutiensis opes fractas atque comminutas esse: consilium, quo bellum fuerat susceptum, post tantas clades acceptas (vt ab imperitis fieri solet, qui non ante, quàm temeritatis pœnas luant, rebus suis consulere nôrunt) ab omnibus improbari. Ciuitatis Principes eos admonuisse, vt scriberent ad Lusitanos Duces, si pacem cum Rege Calecutiensi fieri vellent, nullum tempus magis ad eam opportunum optari posse. Regem namq; semper bellum illud detestatum fuisse. Esseq; natura benignum, & in fide tuenda constantem. In literarum fine orabant, & obtestabantur, nè à consilio pacis abhorreret. Fore namque, vt præter vtilitatem, quæ posset ex ea Lusitanis afferri, & ipsi è miserrima seruitute in libertatem vindicarentur. His lectis literis, Suarius Saracenum dimittere, & puerum retinere voluit. Puer autem constantissimè repugnauit, dicens se nunquam tantum in se dedecus admissurum, vt contra datam fidem, causam crudelissimæ cædis, quæ erat, si ille non rediret, Christianis, qui vincti iam remanserant, afferenda, metu mortis aut seruitutis afferret. Suarius illis dimissis, Calecutium versus nauigare instituit. Cùm verò iam in Calecutiensi portu consisteret, ijdem ciuitatis Principes ad eum varia ciborum genera, & fructus multiplices, in signum amicitiæ continuò miserunt. Quæ omnia ille repu-

Literæ Lusitanorum quorundã captiuorũ ad Suariũ.

Mira pueri fides & cõstantia.

diauit, adſerens, ſe nullo modo quidquam ab eis, antequam pax fieret, accepturum. Nunquam enim hoſtile munus vllam iucunditatem hoſtibus attuliſſe. Venit deinde Coiebiquius Saracenus ille, cuius, vt antea dictum eſt, egregia in Luſitanos merita conſtiterunt. Cum illo autem duo ex captiuis Luſitanis veniebant: de pace agi continuò cœptum eſt. Principes orabant, vt Regis aduentum expectaret, qui erat intra quatuor dies venturus. Dixit Suarius, ſe pacem minimè daturum, niſi prius ſibi Luſitani cum Mediolanenſibus redderentur: & in eo perſtitit. De Luſitanis quidem fuiſſet illi facillimè ſatisfactum. De Mediolanenſibus verò quomodo id, quod poſtulabatur, abſque nefario ſcelere fieri poſſet, minimè videbant. Turpiſſimum namque facinus exiſtimabant, eos, qui fuerant in fidem recepti, contra datam fidem ad ſupplicium tradere. Quò autem illi rectius ſe gerebant, eò ducis noſtri conſilium reprehenſione maiore dignum arbitror, qui pluris eſſe ſtatuebat, de duobus transfugis & peregrinis ſupplicium ſumere, quàm tot ciues in libertatem aſſerere. Accedebat etiam turpiſſimæ timiditatis indiciũ, cum adeò pertinaciter in eo poſtulato perſeueraret, quaſi poſt res hoſtium afflictas, poſſet aliquod maximum malum à duobus illis hominibus in noſtrorum perniciem comparari. Præterea qui in alijs perfidiam vindicandam arbitrantur, quo modo par eſt, vt eos, cum quibus pacem conciliari volunt, fidem violare compellant? Et vt nihil aliud dicam, cùm bellum cum hoſte ciuium cauſa ſuſcipiendum ſit, multò vigilantius eſt de ciuium ſalute, quàm de hoſtium interitu cogitandum. Hæc quidem non conſiderans Suarius, minimè de Luſitanorum vita, & de Coiebiquij etiam, qui propter Luſitanum nomen in ſummo diſcrimine verſabatur, ſtatu & conditione ſolicitus, cùm illius poſtulato minimè ſatisfieret, vrbem tormentis conquaſſauit, & ædes quamplurimas diruit. Indè verò Cochimum petijt, & Regem inuiſit, & Emmanuelis nomine fidem illius collaudauit, regiaq; illi munera ſatis ampla

Tractatus pacis à Suario cũ Calecutijs initus.

Suarius pertinaciæ notatus.

Calecutiũ oppugnatũ.

pla detulit. Deindè duces duos, quorũ vnus Petrus Mẽdoza, alter Vascus Carualliꝰ appellabatur, cũ nauibꝰ, quibus præerant, misit, vt totam illam oram, vsque ad Calecutij portum, amicis atq; fœderatis tutam, & hostibus infestam redderent. Alfonso autem Lupio Costæ, & Petro Alfonso Aquilari, & Leonello Coutino; & Roderico Abræo negotium dedit, vt Coulamum peterent, vt aromata, quæ erant iam industria & labore Pacieci congesta, à procuratore acciperent, & naues sibi attributas onerarent. Paciecus autem, nauibus ex animi sententia oneratis, Cochimum reuersus est, & à Suario tantis laudibus affectus, quantis erat omnium confessione dignissimus. Hic fuit Suario nuncius allatus, Cranganorem ciuitatem, quæ in Calecutiensium fide permanserat, esse in armis, omnesque ciues ad bellum solicitari, & ducem nomine Maimamen octoginta parones & quinq; naues instruxisse, terra verò Naubeadarimum magnum exercitum eduxisse, & copias in dies augeri. Hæc autem omnia eo consilio fieri, vt cùm primum Lusitana classis è portu Cochimensi solueret, de improuiso Regem opprimerent. Alio namq; vado, nomine Paliporto, quod multò commodius arbitrabantur, copias traducere cogitabant. His belli motibus exploratis, Suario de reliquorum ducum sententia visum est, Cranganorem festinanter inuehi vt hostes inopinantes de conatu depelleret. Itaq; vna nocte cum scaphis quindecim, paronibus quinq; & viginti, & Carauela vna, magno silentio proficiscuntur. Erant in ea classe Lusitani mille, & mille Cochimenses. Cochimensis verò Princeps eos in Paliporto cum octingentis militibus opperiebatur. Inde Princeps terra, nostri Duces mari, eò quò destinârant, alacres & pleni fiducia contendunt. Suarius Tristanum Syluium, & Antonium Saldagnam, & Petrum Alfonsum Aquilarem, & Alfonsum Costam, & Vascum Caruallium in classis fronte constituit. Dux verò Maimames eo tempore in duabus magnis nauibus, catenis inter se fortissimè colligatis cum duobus filijs insidebat. Naues erant iã

Varitanis Ducibus præscripta munera.

Cranganoris tumultus.

Palipertũ vadum.

Bellum aduersus Crãganorenses.

tormentis & munitionibus, & magno telorum numero, & militum etiam multitudine, ad confligendum, si opus ita fuisset, comparatæ. Quinq; illi Duces, qui primum agmen ducebant, in eas inuehuntur. Maimames & illius filij incredibili animorum robore resistũt, eorumq; virtute factum est, vt diutius, quàm quisquam opinari potuisset, prælium traheretur. Tandem Maimames cum filijs occiditur, milites atque nautæ se in mare alia ex parte conijciunt. Reliqui Duces cùm in parones incurrerent, non magno certamine eos in fugã compulerunt. Superata classe, Lusitani Duces in terram copias exponunt: Cochimensis Princeps suas etiam adiungit. Naubeadarami exercitus obuiam prodit. Fuit continuò prælium summa vtriusq; partis contentione commissum. Cùm tamen ex hostibus multi caderent, reliqui tanto metu perterriti sunt, vt in vrbẽ trepidè fugerent, omnemq; illius tuendæ curam deponerent. Itaque ea celeritate, qua per vnam portam ingressi fuerant, per aliam egrediuntur. Nostri in illorũ tergis hærentes, vno impetu in vrbem ingressi, eam coniectis ignibus inflammant. Sunt ædes è ligno maxima ex parte ædificatæ, & congestis palmarum folijs integuntur, ita, vt subitò flammam corripiant. Dum ignis omnia populatur, incolæ Christiani, qui antea hostium metu latitabant, accurrunt, & à nostris petunt vt incendium restinguant, ne sacras ædes, in quibus illi religioni operam dabant, simul incenderent. Cum id nostri facere conarentur, non tanta potuit adhiberi diligentia, vt non prius, quam ignis opprimi & extingui posset, multæ etiam Christianorum ædes eisdem flammis absumerentur. Domicilia Arabũ atq; Iudæorum, quæ nondum fuerant incensa, spoliata repentè sunt. Naues & parones eodem incendio conflagrârũt. Tormenta tamen prius & arma, & munitiones, quæ nostris vsui esse poterant, in nauibus impositæ. Hac re gesta, Suarius cum reliquis Ducibus Cochimum redijt. Sed quia iam sæpè Cranganoris mentio facta est, operæpretium erit, de illius situ & magnitudine, dé gen-

Prælium nauale.

Lusitanorum victoria.

Prælium terrestre.

Hostium fuga.

Cranganor capta & incensa.

gentium, quæ illam incolebant, multitudine, de Christianorum, qui in ea habitabant, moribus & institutis pauca dicere. Distat Cranganor, vt antè diximus. Cochimo ad Septentriones, decem & sex millibus passuum. Fluminis, quod propter illam in mare influit, varijs flexibus alluitur. Erat vrbs sanè magna, & à multis nationibus, propter admodum celebre emporium, frequentata. Ciuitas erat libera, & magistratibus legitimis populi suffragio creatis regebatur. In patrocinio tamen Calecutiensis Regis latebat, & illius partes, vbi bellum aliquod motum erat, sine recusatione sequebatur. Ab illius tamen fide defecit, postquam illius res nostrorum armis afflictas esse cognouit. Habitant in ea præter indigenas aduenæ quamplurimi, qui ex Arabia, & ex alijs regionibus eò mercaturæ faciendæ gratia confluxerunt. Indigenæ, qui simulachris dediti sunt, eisdem moribus, quibus reliqui Malabares, vtuntur. Christiani templa habent non satis eleganter ædificata. Sunt enim eorum opes valdè tenues. Septimo quoque die, quem dominicum appellamus, in templum conueniunt, vt sacris intersint, & conciones audiant. Summus eorum antistes in mōtibus, qui ad Septentriones spectāt, à mari disiunctissimis, quam regionem illi Chaldæam nominant, sedem habet. Is cum duodecim Cardinalibus, & duobus Patriarchis, & multis Pontificibus, qui in consilium similiter adhibentur, omnia, quæ ad religionem sanciendam pertinent, decernit. Huic omnes Christiani, qui in orientis Solis regionibus habitant, obtemperant. Sacerdotes in capite ita sunt attonsi, vt Crucis imaginem in vertice summo contineant. Vino ex passis vuis confecto in sacrificijs vtuntur. Omnibus sine discrimine, cùm ad Eucharistiam accedunt, non solùm Christi corpus in panis specie, verum & in Calicis consecrati potione porrigitur. Nemo tamē epulū illud diuinum sumit, antè, quàm flagitiorum confessione animorū sordes eluat. Pueri infantes nullo modo ante quadragesimum diē, nisi periculum aliquod impendere eorum vitæ perspe-

Cranganoris vrbis et incolarum descriptio.

Christianorum Cranganorensiū ritus & mores.

Pontifex summus Indorum.

Sacerdotū tonsura.

Eucharistiæ & sacrificij vsus.

Confeßio.

Baptismus paruulorū,

ctum fuerit, sacris aquis expiantur. Cùm aliquis periculoso morbo premitur, sacerdos illum inuisit: ægroti sacerdotis precatione animũ alleuari confidunt. In ingressu templi, lustralibus aquis, perindè atq; nos facimus, asperguntur. Eodem etiam ritu mortuos, & eadẽ religione sepeliunt. Deindè cognati & affines epulum dant, & octo dies in cõuiuijs, mortuorum gratia instructis, accumbunt, & illorum memoriam celebrant, & pro eorum sempiterna salute Christum venerantur. Viduæ, quæ ante annum post virorũ obitum nubunt, dotem amittunt. Sanctas literas Syrio sermone, quem Chaldæum nominant, scriptas, studiosissimè colunt, earumq; interpretes in locis publicis omnes, qui conueniunt, ad earum intelligentiam diligenter erudiunt. Ieiunia temporibus, quæ ad Aduentum & Quadragesimam appellamus, diligenter obseruant. Sacra solennia, quibus vtimur, summa cum religione & celebritate procurant. Eandem anni computationem cum die intercalari, qui quarto quoq; anno inseri solet, quam obseruamus, diligentissimè retinent. Kal. Iulij non Christiani tantùm, sed indigenæ à sacris Christianæ nationis abhorrentes, in Thomæ honorẽ diem festum agunt. Sunt apud illos & monachorum sodalitia, & virginum sacrarum cœtus ædibus semotis inclusi. Ab omnibus illis pudicitia cum summo probitatis, & abstinentiæ, & religionis studio conseruatur. Sacerdotes vxores ducunt. Prima tamen vxore mortua, est illis in posterum nuptijs omnibus interdictũ. Aliorum matrimonium, nisi aut viri, aut vxoris morte, dirimi nulla conditione licet. Hanc autem morum institutionem à tempore Apostoli Thomæ, qui primus eas nationes ad Christi notitiam instruxit, ad hæc nostra tempora continuatam summo semper studio, non solũ in Cranganoris regione, sed in multis alijs, Christiani, qui in India sedes habent, summa semper religione & studio tenuerunt. Corpus illius in vrbe, quam Malipur appellant, quæ ad regnum Narsinguæ pertinet, sepultum est, multis miraculis celebratum. Tempore

Aqua lustralis. *Cura defunctorum* *Annus luctus.* *Sacri libri.* *Ieiunia* *Sacra solennia.* *Anni computus.* *Festum D. Thomæ.* *Vota monastica.* *Sacerdotes coniugati.* *Malipure, sepulchrũ D. Thomæ.*

quo Martinus Alfonsus Sousa, vir fortissimus, pro Rege Ioanne tertio Indiam cum imperio obtinebat, fuerunt ad illum æneæ tabulæ delatæ, in quibus erant incisæ literæ, quarum vsus obsoleuerat, ita, vt nemo eas legere posset. Fuit tandem ab illo Iudæus accersitus multis linguis eruditus, & minimè antiquitatis ignarus, qui eas tandem cum difficultate propter scripturę antiquitatem, & linguæ parum notæ rationem (erat enim ex multis conflata) perlegit. Literæ autem nihil aliud in summa continebant, quàm Regis, qui Thomæ temporibus, illis terris imperabat, donationē Thomæ factam telluris certa dimensione definitæ, in qua templum extrueret. Et quia huius diuini viri mentio facta est, non alienum arbitror, hoc in loco aliud testimonium antiquitatis afferre, quod Thomæ monimentum continet. Anno à CHRISTO nato M. D. Lxij. Pontifex Cochimensis misit ad Henricum Cardinalem testimonium publicis literis consignatū, quod historiam commemoratione dignam cōtinebat. In ea ciuitate, quā diximus appellari Malipurem, & nunc, postquam à Lusitanis frequentari cœpit, S. Thomæ ciuitas appellatur, erat in colle sacellum ædificatum, eò quòd affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuisse à religionis hostibus interfectum. Erat autem hoc solenniter institutum, vt in eo sacello octo diebus ante diē natalem CHRISTI res diuina fieret, & omnes Christiani eò conuenirent. Fuerat quoq; ante quatuordecim annos in illo colle inuenta Crux in lapide incisa, in cuius fastigio colūbæ imago insidebat: basis verò erat in specie quadam herbarum, quæ diffundi latissimè videbantur, collocata, & tam fastigium, quàm basis, & brachia in liliorum formam desinebant. Arcus eam ex eodem lapide factus vndique muniebat. In arcu erant incisæ literæ, quas nemo legere poterat. Totū hoc opus integrum, quod erat satis magnum, fuit super altare eiusdem sacelli multorum operis statutum. In Cruce eminebant notæ sanguinis insignes. Accidit autem die, quo Christiani conueniebant, vt in eo fano

Insigne de Christianismi per Indiam antiquitate testimonium

Aliud eadem de re testimoniū notatu dignissimum.

D. Thomas vbi mortuus.

Crucis forma antiquissima.

Festū Annunciationis D. Virginis.

Stupendū vetustæ Crucis miraculum.

no ſalutationem ab Angelo factam ſanctiſſimæ Virgini, octo dies, antequam dies Chriſti natalis adueniret, celebrarent, cùm ſacerdos, qui rem diuinam faciebat, Euangelium inchoaret, vt Crux in nigrum colorē verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dimanaret: deinde color cœruleus pro nigro ſubiret. In locis autem, vbi notæ ſanguinis extabant, roſei coloris ſplēdor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem die ſemper eueniebat. Nec enim alio die (quod magnam admirationem commouebat) id in illa cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermiſſio. Anno autem, M. D. LXI. cùm Chriſtiani in eundem locum cum eadem pompa & celebritate conuenirent, eo die, quo crux, dū ſacrificium fieret, ſtillare ſolebat, & ſacerdos Euangelium inchoaret (id enim etiam admirandum videbatur, quòd nunquam prius, quàm Euangelium legi cœpiſſet, ea Crucis mutatio fieret) Crux repentè nigris maculis, ſplendidis tamen, inficeretur, donec tandem alijs atque alijs ſubeuntibus, tota nigreſceret. Ita verò ſplendebat, atq; ſi fuiſſet oleo delibuta. Dum inſtar roris guttæ defluere cœperunt, quæ paulatim grandiores effectæ, totam Crucem humore largiſſimo compleuerunt. Peregit ſacerdos cum multis lachrymis, & crebro ſingultu ſacrificium. Deinde aſcendit in altare & linteis, quibus in rebus ſacris de more procurandis vti ſolebat, Crucem exterſit. Lintea maculis ſanguineis tincta repentè ſunt. Ciuitatis præfectus, & reliqua multitudo, quæ cōuenerat, manus in cælum tendere, Chriſti numen implorare, flagitiorum veniam poſtulare, & ad ſtudium ardentius religionis excitari. Crux autem poſtquam multo liquore fluxit, clarius ſplendere cœpit, & color ſanguineus euidentius eluxit. Hoc ſignum commouit & præfectum vrbis, & primarium ſacerdotem, vt diligenter inquirerent, ecquis eſſet, qui literas illas interpretari poſſet. Aiunt incolæ, in Narſingæ regno eſſe Brachmanam, inter omnes Brachmanas literis & eruditione præſtantē, qui varias linguas

Aliud eiuſdem crucis miraculū.

tenebat. Hominem continuò accersunt, & interrogãt, an illas literas nosset. Respondit, literas esse priscas, q̃bus antiqui sapientes vtebantur: negligentia verò hominum factum esse, vt earum cognitio interiret. Quin etiam linguam, qua erant descriptæ, à paucis admodũ teneri. Admonent illi Brachmanam, vt in altare ascendat. Restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, altare, in quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari. Inuitus tamen subiit, et literas perlegit, quarum vim eã esse dixit, vt vna nota decem, & quindecim, & viginti literarum officio fungeretur. Sententia verò literarum in summa hæc erat: Thomam diuinum virum fuisse à Dei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Sagami Regis tempore missum, vt Dei summi notitia gentes illas erudiret. Ibiq; templum extruxisse, & res admirabiles effecisse: atque tandem cùm genibus flexis ad Crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, à quodã Brachmana fuisse hasta transfixum. Crucem verò eiusdem viri sanctissimi cruore tinctam ad memoriam virtutis illius sempiternam relictam fuisse. Hæc erat sententia, quæ literis continebatur. Fecit autem maiorem fidem alius eiusdem sectæ vir aliundè accersitus, grandis admodum natu, & sapientiæ opinione præstans, qui literas in eandem sententiam interpretatus est. Huius autem Crucis exemplum, in eodem ligno, ex quo templum ædificatum perhibent, insculptum, cum literis publicis multorum virorum testimonio consignatis, retineo: cuius fides tantis tunc argumentis explorata fuit, vt nemo possit de tam claris atque testatis viri diuini monimentis ambigere. Hæc quidem inserenda putaui, vt rectius percipi possit, quam clara sint apud Indos Christianos Thomæ viri diuini monimenta.

Sententia literarum vetustæ illius crucis

LIBER

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER QVARTVS.

RES EVROPEAE

DVM hæc autem, quæ sunt paulò antè scripta, gerebãtur, Emmanuel magnã classem in Indiam comparabat. In ea verò classe misit Frãciscum Almeidã, virum insigni virtute præditum, cum summo imperio, qui in Orientis regionibus Regis vice & officio fungeretur. Partim enim quod vellet in India aliquod imperij fundamentum iaci, partim ne Lusitani, qui negotij gerendi causa relinquebantur, vitæ periculum adirent, & fœderati etiã Reges incommodum aliquod propter studium Lusitani nominis subirent, visum est illi, vt vnus Dux in India cum imperio versaretur, qui id posset industria, fide, & vigilantia perficere. Hoc eodem anno, qui fuit, M D V. misit Romam Iacobum Sousam Portugalensem Pontificem, & Iacobum Paciecum, virum iuris ciuilis scientia & dicendi etiam facultate non vulgari præditum, qui nomine illius fidem Iulio II. Pontifici maximo, qui tunc ad eam summæ dignitatis amplitudinem summo patrum consensu peruenerat, obligarent,

Frãciscus Almeida cum imperio vice Regis in Indiã missus.

ANNVS Domini. 1505. Emmanuelis ad Pontificẽ Max. legatio.

rẽt, & ab illo peterent, vt quoniam bellum Africanum non absque magnis sumptibus administrari poterat, eos, qui in id aliquid opis sponte sua conferrent, muneribus ex diuino Ecclesię thesauro depromptis afficeret. Eodem fermè tempore venit ad Emmanuelem vir religionis opinione præstans, ex Francisci diuini hominis institutione & disciplina, qui Ierosolymis prefectus erat monachorum, qui Sionem montem incolũt. Huic nomen erat Maurus. Causa autem aduentus illius hic fuit. Sultanus, qui tunc Aegyptum & Syriam imperio continebat, grauiter offensus detrimentis, quæ Lusitani rebus suis intulerant, literas ad Iulium Pontificem Maximum dedit, quas per hunc Maurum mittẽdas esse statuit, vt illius religione & authoritate facilius Pontificem in eam mentem, quam cupiebat, impelleret. Literarum sententia hæc erat. Se à Regibus Hispaniæ admodum graues iniurias accepisse. Fernandum namque Aragonię Regem Hispaniam Bęticam armis inuasisse, & Saracenos, qui eam possidebant, partim crudeliter occidisse, partim omnibus bonis euersos, in exilium compulisse, & eos, qui domi remanserant, durissimo dominatu violenter oppressisse: & quod multo grauius erat, eos per vim, vt Christi religionem susciperent, coegisse. Non licere autem nec apud Christianos, nec apud Mahumetanos, malo cogere quenquã, vt eam religionem detestetur, in qua fuerat ab incunabulis enutritus. Hoc autem, quod ad commune gentis incommodum & vastitatem, & religionis iniuriã pertinebat, se dissimulare non posse. Præterea Emmanuelem Portugaliæ Regem classibus suis Indiam infestam reddere, grauissimasque iniurias hominib⁹, qui ex Aegypto & Arabia in Indiam nauigabant, intulisse, ipsiusque Sultani naues cepisse & direptas incendisse. Id autem nullo iure fieri. Nec enim vnquam ab illo Lusitanos fuisse vlla iniuria lacessitos. Opera tamen eorum atque immanitate magnam vectigalium, quæ possidebat, inclinationem fieri. Se verò vsque ad illum diem Christianos, qui vel in Aegypto & Syria domicilium ha-

Aegyptij Sultãi ad Emmanuelẽ legatio.

Eiusdẽ ad summum Pontificẽ literæ.

habebant, vel negotia gerebãt, vel Christi sepulchrum inuisebant, ne vlla iniuria afficerentur, sedulò curauisse. Si verò Reges Hispaniæ pergerent eiusmodi maleficijs Mahumetanam gentem diuexare, sibi tunc necesse futurum, vt pestem etiam in nomen Christianũ machinaretur, & iniuriam sibi illatam acerrimè vindicaret. Se igitur necem Christianis omnibus, qui in regno illius inuenti essent, illaturum, illorumque templa, & Christi etiam sepulchrum demoliturum, operamque daturum, vt nomen Christianum in illius imperio deleretur. Præterea esse sibi in animo, in huius tanti facinoris vltionem, ingentem classem instruere, qua multas Europæ regiones maximis detrimentis afficeret. Postremò ipsum Iulium admonebat, si vellet ingentem Christianorum multitudinem à nece & supplicijs eripere, & templa, quæ in Asia & in Aegypto inuiolata permanserant, tueri, & Christi sepulchrum defendere, & à multis oris Christianę reip. incendium & vastitatem propulsare, ageret cum Emmanuele Rege, nè vellet amplius classes in Indiam mittere. Aliter enim maximam Europæ cladem vitari non posse. Has literas cum ab ipso Mauro Iulius accepisset, earum exemplum ad vtrunque Hispaniæ Regem per eundem Maurum misit, & per literas ab eis quæsiuit, quodnam responsum vellent, vt ipsi Sultano daret. Quid Fernandus Iulio responderit, à nobis explorari non potuit. Emmanuel verò in hanc sententiam rescripsit. Vidi Pater sanctissime literas tuas, quas mihi Maurus attulit, & simul exemplum literarum, quas tibi Sultanus misit, accepi, in quibus de iniurijs, quas Mauris Granatæ regnum incolentibus intulit Fernandus Rex, quem in loco patris amantissimi colo & obseruo, conqueritur: & simul de damnis, quæ Saraceni à Lusitanis in India accepêre, grauissimis verbis expostulat. In quo quidem inuitus nomen nostrum illustrat, dum ostendit, quam sit vterque nostrum Saracenis infestus. Quid enim fieri potest à Christianis principib. ad gloriã sempiternam aptius & elegantius, quã omnes suos conatus

Emmanuelis ad Pontificem sũmum literæ de legatione Aegyptia.

tus ad Mahumetis diram & nefariã superstitionẽ tollendam, & nomen perditissimi latronis extinguendũ comparare? Minas deinde iactat, & terrores barbara quadam superbiá & immanitate proponit, existimans fieri posse, vt qui pro Christi religione pugnant, aliqua verborum atrocitate perterriti, ab instituto facinore, & à suscepta religionis sanctissimæ causa continuò desistant. Socer meus Fernandus, Rex inuictissimus, dignũ rebus à se clarissimè gestis, dignumq; virtute & sapientia sua responsum dabit. Hoc tamen scio, nunquam fore, vt ille sic hostis barbari minas extimescat, vt gloriæ sempiternæ, quam ex Hispania Arabum tyrannide liberata adeptus est, eum aliquando pœniteat. De me verò hoc tibi Pater sanctissime affirmare possum, mihi maximè molestum esse, non multo grauiorem querimoniæ causam tyranno isti subesse, qua stimulatus, multo ferocius verbis accepta detrimenta vindicaret, & quos virtute frangere non posset, oratione minaciter exterrere frustra conaretur. Nobis enim, cũ iter in Indiam classibus nostris aperire, & regiones maioribus nostris incognitas explorare decreuimus, hoc propositum fuit, vt ipsum Mahumetanæ sectæ caput, vnde tam multa mala in orbem terrarum opera dæmonis infestissimi redundarunt, extingueremus, & Mecha Arabiæ ciuitas, in qua Mahumetis sepulchrum est, Lusitanorum armis excisa, funditus interiret. Quod autẽ hoc non sit, vt cupiebamus, effectum, indignissimè patimur. Spem tamen habemus, fore, vt Christi præsidio id opus aliquando perficiatur, cuius iã nunc fundamẽta Lusitanorũ virtute & industria iaciuntur. Tunc igitur, cùm Mahumetis monimenta euersa atq; disiecta fuerint; cùm tellurem, quæ tantum monstrum aluit, & quæ reliquias illius gremio suo complectitur, excindi & vastari perspexerit, fremat immanis & importunus hostis, & istas minas inanes proponat: & nõ modò, cũ est tam leuibus damnis affectus. In quo verò homini Christiano cædem, Christi sepulchro euersionem, Europæ ferro atq; flamma minitatur, nõ est, cur quis-

Indicarũ nauigationũ Emmanuelis scopus aut finis.

quiſquam merito poſſit inania verborum portenta metuere. Nec enim hoſtis auarus vectigalia ſua, quæ Chriſtianorum religione amplificari cernit, exciſione ſanctiſſimi ſepulchri, & aliorum locorum, quę frequentari à Chriſtianis cum magno illius commodo videt, imminui patietur: nec adeo mentis expers eſt, vt velit ea iniuria vniuerſæ Reip. Chriſtianæ facta, omnium animos irritare, & à mutuis diſſenſionibus ad illius peſtē atq; perniciem traducere. Communis enim offenſio & contumelia ſolet animos diſſidentes coniungere, & ſtimulis incitare ad pœnas de hoſte ſuperbiſſimo repetendas. Non eſt autem gens Chriſtiana vſq; eo vel ſanctiſſimę religionis, vel antiqui decoris oblita, vt tantū hoſtis facinus inultum & impunitum relinquat. Non dubito igitur, quin ſi hanc ſtragem Sultanus ediderit, omnes Chriſtiani tam iuuenes, quam ſenes, vndiq; certatim confluant, vt tantum ſcelus animis coniunctiſſimis vlciſcantur. Quod cum ille planè percipiat, non erit adeò amens, vt tantum ſibi atque ſuis opibus periculum ſtruere velit. Valdè tamen doleo, tantos ex Chriſtianorum Principum diſcordijs animos tyrannum iſtū aſſumpſiſſe, vt atrociter etiam illis minari audeat, per quos potuiſſet facillimè imperium illius, atque nomen extingui. Quare Pater ſanctiſſime te non modò hortor & moneo, verùm etiam ſuppliciter oro, vt actionem iſtam dignam virtute tua, dignam religione & ſapientia, dignam iſtius loci, in quo CHRISTI vicem geris amplitudine & ſanctitate ſuſcipias, vt Chriſtianos Principes inter ſe nefariè diſſidentes, in concordiam authoritate tua ſacroſancta reducas, vt ſumma animorum conſpiratione, ſigna in Africam & Aſiam inferant, quibus hoſtem non virtute ſua, ſed Chriſtianorū negligentia ferocem de ſtatu deijciant, Mahumetiſque nomen ex hominum memoria penitus euellendum curent. Quod ſi feceris, præclarè viam in cælum munies, nomenque tuum memoriæ ſempiternæ conſecrabis. Hoc quidem iam ab Alexandro Pontifice, in cuius locum ſucceſſiſti, aliquot Principes Chriſtiani mecum ſimul

ſimul magna contentione poſtularunt. Sed idcirco fortaſſe tunc id effectum minimè fuit, quod Deus hanc vni tibi immortalis laudis & gloriæ materiam reſeruabat. In quo verò nos admones, vt quod reſponſum te Sultano dare velimus, tibi per literas ſignificemus, animum iſtum in nos humanitatis & clementiæ pleniſsimum libenter agnoſcimus, quem perpetuo vitæ ſtudio, & debita pietate & veneratione proſequemur. Noſtrum tamen non eſt, vel ſapientiæ tuæ, vel grauiſsimo Cardinalium ſenatui præſcribere, quid hoſti reſpondēdum ſit: ſed tantùm, quæ noſtra mens ſit, & quid animis agitemus, aperire. Vt igitur quid habeam in animo, tibi demonſtrem, is planè ſum quem nullæ minę, nulli terrores, nullæ difficultates impediant, quo minus exequar id, quod ſemel inſtitui, & eò omnes animi neruos intendam, vt pro mea parte quanta maxima belli contentione poſsim, contundam & frangam hoſtis feri & immanis audaciam, Chriſtum Optimū Maximum precor, vt ſpiritus ſui numine mentem tuā confirmet, vt perpetuò poſsis, quemadmodum facis, illius Eccleſiam cum magna ſanctitatis tuæ gloria gubernare. Cum his literis Emmanuel Maurum donis & muneribus affectum dimiſit: qui alijs à Fernando rege literis ſimiliter acceptis, Romam redijt, atq; inde cum Pontificis Maximi literis ad Sultanum reuerſus eſt. E quibus Sultanus intellexit, non minis, ſed viribus eſſe cum Luſitano confligendum. Claſſem igitur magnam inſtruendam ſuſcepit, qua in India Luſitanos opprimeret: de qua ſuo loco dicemus. Hoc anno Lupus Suarius Olyſipponem peruenit. Et quamuis is fuiſſet tam à Rege, quàm ab omni nobilitate cum maxima gratulatione acceptus, omnium tamen oculi in Paciecum, qui cum illo veniebat, cū incredibili admiratione conijciebantur. Illius enim in gerendo bello celeritatem, in periculis animi magnitudinem, in laboribus perferendis conſtantiam, in exitu præliorum felicitatem multis in cælum laudibus efferebant. Rex ſupplicationem illius nomine decreuit, & à maximo

Suarij in Luſitaniā reditus.

Paciecicō mendatio & in Luſitania authoritas.

Vrbis

Vrbis templo in aliud templum ſanctum & religioſum, diui Dominici nomine conſecratum, cum ſolenni pompa cum ſuis inceſsit. Illius autem latus Paciecus tegebat, vt omnes perſpicerent, quanto honore Rex virtutem honeſtaret. Vbi ad templum ventum eſt, Iacobus Ortiſius Viſenſis Epiſcopus, vir ſanctis literis non mediocriter eruditus, atq; diſertus, orationem luculentam habuit, qua hominis egregia & admiranda facinora verbis ampliſsimis ornauit, ita tamen, vt omnia ad Dei gloriam, vt par erat, & pie & ſanctè reuocaret. Nec hoc tanto honore contentus Emmanuel, literas ad oēs fermè Chriſtianos Principes dedit, quibus res à Pacieco geſtas debitis laudibus illuſtrabat: vt nomen illius per omnem Chriſtianam Remp. cum maxima nominis gloria vagaretur. Sed vt intelligi poſsit, quàm fallaces ſint ſpes humanæ, non erit abs re cognoſcere, quod tandē fuerit pręmium meritis hominis fortiſsimi perſolutum. Cùm Rex intelligeret, Paciecum eſſe nimis tenuē (quidquid enim habuerat, erat in armis abſumptum) neque quidquam ex India præter egregiam laudem ex bello tam periculoſo fortiter & feliciter adminiſtrato reportaret, illum pręfecit vrbi Aethiopiæ, quā S. Georgij nomine nuncupari diximus, vnde aurum in Luſitaniam importari ſolet, vt in ea præfectura cōmodè poſſet rei familiari proſpicere. Sed cum is inuidia maxima flagraret, fuit ab inimicis & inuidis inſimulatus, quod Regem maximo auri pondere fraudâſſet, multaque ſcelera & flagitia ſuſcepiſſet. Rex igitur illum vinctum catenis in Luſitaniam perduci iuſsit, vbi longo tempore carcere incluſus miſerrimè vixit, vſque eo, dum re diligentius excuſſa compertum fuit, crimina illi ab inimicis illata, partim falſa, partim leuia fuiſſe. Tunc igitur vinculis expeditus, & in dignitatem reſtitutus fuit, ſed non illo præmio affectus, quod tam eximiæ virtuti debebatur, adeò, vt vitam in egeſtate traduceret. Tantum valet ſæpenumerò quod eſt opera maleuolorum hominum, optimorum Regum auribus inculcatum, vt eos à virtute debitis muneribus afficienda,

Pacieci fortuna tenuis: & ſumma integritas.

Summa in Paciecum ingratitudo.

ficienda, in quo maximè laudis regiæ magnitudo consistit, abducat. Eodem anno Rex leges multas vetustis legibus addidit, & antiqua instituta correxit, multaq; sanxit amplificandis vectigalibus accommodata, summamque diligētiam adhibuit in regendis finibus prædiorum, quæ erant locis religiosis, & peregrinorum, & pauperum ægrotantium vsibus destinata. Per idem ferè tempus Ioannes Siqueira, Regis permissu, in AEthiopiæ regione, quam Gadanabarum appellant, in promontorio nomine Guer arcem extruxit: quam postea, cùm eam tueri minimè posset, Regi tradidit, qui laborē & sumptus illius Regia magnificentia compensauit. At Octobri mense pestifera lues Olysipponem inuasit, multosque mortales absumpsit. qua pestilentia coact[9] Emmanuel, se Almerinum contulit. Erat eo tempore Arzilæ Franciscus Pereira Pestana, vir nobilis & acer, qui iam multa in re militari facinora egregiæ virtutis ediderat. Is à Ioanne Menesio, qui, vt dictum est, Arzilæ præerat, equites septuaginta obtinuit, quibus stipatus, pagum in monte præcelso & edito situm spoliaret. Nocte igitur egressus, insidias non longè à pago posuit. Vbi diluxit, montani, qui pagum incolebant, greges pecudum & armenta pastum egêre. Pestana illos inopinantes aggressus, in fugam compulit, omnesque greges abegit, & cum ea præda domum redire instituit. At Mauri de gentis more sublatis clamoribus, & signo dato, viciniratem excitârunt. Multi igitur equites conuenêre, Pestanamque celeriter insequuti sunt. Pestana eorum impetum, vt poterat, sustinebat, & sensim se Arzilam recipiebat: & interdum in hostes incitatis equis impetum dabat, vt eorum ferociam frangeret. Cùm verò iam octo millia passuum progressus fuisset, & Arzila quatuor adhuc millibus abesset, & valdè hostium incursu premeretur, suos in collem editum subduxit. Hostes cum suspicarentur insidias post collem latere, substiterunt. Reliquum igitur iter expeditum nostris esse videbatur, vt tutò se reciperent. Erat in eo comitatu eques quidam valdè strenuus, nomine Ia-

Nouæ leges Emmanuelis.

RES AFRICANAE.

Gadanabarum Aethiopiæ regio

Olysipponē inuadit pestis.

Frācifcus Pereira Pestana.

Iacobi Viegæ fortitudo. cobus Viegas, qui magnis vocib⁹ omnes, vt in Mauros incurrerent, incitare cœpit. Agite, inquit, in hostes inuehamur. Impetum, mihi credite, nostrum minimè sustinebunt. Pestana cùm esset natura ferox, iracundia flagrauit, hominemq; asperis verbis accepit. Et inter alia ꝓbra illi cannabeā vestem, qua tunc erat indutus, obiecit: & tamē tam demens eris, inquit, vt tale consilium homini bellandi perito dare audeas? Hîc Viegas ridēs, inquit: hæc cannabea vestis, ô Pestana, chalybea tibi confestim apparebit. Hac oratione Pestana incensus, ait: Si adeò fortis es, id videre statim cupio. Agite igitur commilitones, in hostes feramur. Itaque omnes in hostes impetum ferunt, eosque re inopinata perculsos exterrent, atque tandem fundunt, fugantque: octoginta interficiunt, triginta viuos capiunt. Interim verò dum prælium committitur, Pestana in Viegam oculos conijcit. Ille autem tanta virtute dimicabat, vt ipsi Pestanæ ingentem admirationem commoueret. Itaque prælio confecto, Pestana ad illum supplex adijt, dixitque. Vir fortissime, da veniam temeritati, aut, si lubet, me fuste contunde. Meritò enim hominemtuę virtutis ignarum plagis afficies. Hac profectō mente sum, vt si tales sex equites sub signis haberem, minimè dubitarem Constantinopolim ingredi, vt Turcarum Imperatori catenas inijcerem. Sic demùm læti & benè conuenientes Arzilam cum omni præda, quæ fuit satis magna, reuersi sunt. Interim verò in Lusitania pestis indies ingrauescebat, quæ cum Scalabim contagione peruasisset, &, nè indè propter loci propinquitatem in Regiam penetraret, multi metuerent, fuit coactus Rex inde celeriter emigrare. In oppidum autem se contulit cis Tagum in edito colle situm, quod Abrantes appellant. Ibi verò cùm Regina grauida esset, atque ad pariendum vicina, iij. die mensis Martij anno. M. D. vj. filium peperit, quem pater Lodouicum appellauit. In quo quidem Principe fuit summum virtutis, ingenij, & humanitatis, & religionis specimen, tantisq; laudibus excelluit, vt à multis orbis terrarum imperio

RES EVROPEAE.

Pestis in Lusitania.

Annus 1506.

Emmanueli nascitur

imperio dignissimus haberetur. Qui tamen quamuis virtutis militaris & imperatoriæ disciplinis egregiè instructus fuisset, & pacis etiam artibus cum magna omnium admiratione floruisset, nulla tamen clarior laus apud illum viguit ardentissimo pietatis studio. Quo quidem adeò flagrabat, vt quamuis in corpore maneret, animo tamen in cælo sæpenumerò versaretur Eodem anno fuit classis imperio Regis instructa, qua Tristanus Cugna in Indiam nauigaret. Per idem fermè tempus Olysippone tumultus multitudinis furore & amentia cōcitatus fuit, quo parum abfuit, quin omnes Hebræi, qui, vt dictum est, ad Christi fidem cōuersi fuerant, fœdè perirent. Res autē ad hunc modum gesta fuit. Maxima pars ciuium propter pestilentiam aberat. Illis fortè diebus multi è Gallia Belgica & Germania Olysipponem naues cum mercibus appulerāt. xix. verò die April. non pauci ex ijs, qui in vrbe manserant, in Aedem nomine D. Dominici consecratam, cuius superius mentio facta est, vt rebus diuinis operam darent, conuenêre. Ad sinistrum latus templi est sacellum sanctum, & mira omnium religione celebratum, quod Iesu Sacellum appellant. In eo supra aram est imago Christi Crucifixi collocata, in cuius latere vulnus illud assimulatum, operculum vitreum contegebat. Cùm multi in vulnere illo oculos & mentem defigerent, ex eo splendor emicuit. Conclamant igitur omnes, ingens esse miraculum, cælesteq; numē præsentiam suam signis admirandis ostendere. Quidam ex Hebræis illis, qui non ita pridem Christo nomen dederant, maxima voce miraculum esse negauit. nec enim esse verisimile, vt aridum lignum miraculū ederet. Quamuis autem multi de miraculi veritate dubitarent, non tamen tempus, neque persona, neq; concio erat satis apta, vt quisquam ex illo genere deberet tunc in errore illo, intimis hominum sensibus penitùs insito, depellendo operam frustra cōsumere. Multitudo igitur natura præceps, & incōsiderata, & specie quadam religionis attonita, cùm audiret hominem

Lodouicus filius.

Tumultuatum Olysippone in Hebræos.

Tumultus occasio.

Hebræum miraculo fidem derogare, fremere cœpit. Iudæum perfidum, & sceleratum, religionis proditorē, & Christi hostem immanē & importunum appellat, extremoq; supplicio & cruciatu dignissimum. Cùm ad hunc modum probra vndique multi congererent, exarsit iracundia concio, & impetum in hominem facit, & in capillum inuolat, & raptat, & vexat, & in forum, quod ante templum illud est, pertrahit, & crudelissimè necatum dilacerat, ignemque repentè facit, in quem cadauer illud coniiciat. Ad hunc tumultum plebs vniuersa confluxit. Ibi monachus quidam orationem satis popularem habuit, qua multitudinem ad Christi vindictam nimis acriter incitauit. Multitudo satis spōte sua furens, ea oratione vehemētius efferata est. Duo verò monachi crucem sustulerunt, maximisque vocibus populum ad cædem concitârunt. Et altero quoque verbo, hæresim, hæresim dicebant, nefandam vindicate, gentemque sceleratam extinguite. Galli & Germani, qui in nauibus erant, in terram desiliunt, & se ad Lusitanos, qui iam cædem immanem faciebant, adglomerant. Quingentos homines fuisse constat illos, à quibus fuit hoc immanissimum facinus institutū. Ruunt igitur amentia & scelere flagrantes, & in gentem miseram nimis ferociter inuadunt, multosque trucidant, & in ignem semiuiuos abijciunt. Erant ad eam crudelitatem pyræ satis frequentes extructæ eo in loco, vbi primus ille, qui multitudinem offenderat, crematus extiterat. Serui & homines etiam vilissimi summo studio & alacritate materiam vndique conuehebant, ne ignis posset tanto facinori perficiendo deficere. Mulierum luctus & lamentationes, & virorum implorationes acerbissimæ, omniumq; miserabiles eiulatus eiusmodi erant, vt hostes immanes misericordia frangere possent. Illi tamen, qui cædem faciebant, ita humanitatem exuerant, vt nulli neque sexui, neque ætati parcerent, sed in omnes absque vllo discrimine crudelitatē suam exercerent. Et eo quidem die supra quingentos homines ex Hebræo genere fuerunt necati, atque combusti.

Seditiosa 2. monachorum amentia.

500. seditiosorū crudelitas.

Hebræi supra ·oo· vno die necati.

busti. Sequenti die cùm immanitatis illius rumor latè dissipatus fuisset, homines ex pagis scelere & audacia furentes, supra mille in vrbem conuenêre, & se ad reliquos sicarios aggregârunt. Itaq; cædem instaurant. Et quia omnes Hebræi generis formidine perterriti in domibus suis latitabant, fores perfringebant, & in domos irruebant: viros, & mulieres, & virgines immanissimè iugulabant: pueros autem infantes ad parietes allidebant; omnes partim enectos, partim spirantes pedibus trahebant, vt in ignem conijcerent. Multi simul concisi quidem vulneribus, viui tamen adhuc eodem igni consumebantur. Ingens eo iam die stupor adeò miserrimæ gentis sensus oppresserat, vt nè lamentari quidē cladem illam, & deplorare miseriam suam possent. Qui se occultabant, quamuis filios, aut parentes suos ad supplicium abripi viderent, nè lugubri gemitu proderentur, vocem emittere nō audebant. Sic autem eos metus exanimauerat, vt viui non multum à mortuorum similitudine distarent. Domus interim diripiebātur. Sicarij aurum, argentum, & preciosam supellectilem coaceruabant: Galli prædam in nauibus imponebant, eoque prędandi studio factum est, ne multo plures eo die occiderentur. Eò autem progressus est hominum perditorum furor, vt in ædes sacras absque vllo numinis metu inuaderent, & inde pueros, & senes, & virgines, quæ ad aras confugerant, Crucibus, & hominum sanctorum imaginibus affixas, & Christi fidem miserabiliter implorantes euellerent; quos repentè crudelissimè necabant, aut viuos in ignē proijciebāt. Multi specie quadam & similitudine cùm Hebræi existimarentur, summum vitæ periculum adierunt, & aliqui etiam ob eam causam interfecti sunt & quidam, antequam explorari posset, sibi cum Hebræis nullam esse necessitudinem, plagis atque vulneribus deformati fuêre. Multi cum in inimicos suos inciderent, eos Iudæos esse dicebant: qui antequam falsum testimoniū refutare possent, sanguine suo inimicorum crudelitatem satiabant. Magistratus non tantùm animi habe-

Crudelis seditiosorum impietas.

bant, vt multitudinis furori se opponere auderẽt. Multi tamen honesti viri, ad quos Hebręi confugerant, eos summa fide tuebantur, & clanculum è periculo crudelissimæ necis educebant, & in tuto collocabant. Eo tamen die supra mille ad hunc modum interierunt. Tertia rursus die ad eandem cædem sicarij mente prorsus alienata redierunt: sed neq; quem occiderent, reperiebant. Omnes enim fermè, qui ad Hebræum genus pertinebant, aut fuga sibi salutem pepererãt, aut in domibus proborum hominum latitabant. Aliqua tamen cędes facta fuit. Illis tribus diebus circiter duo hominũ millia ex Hebræa gente ad eum modum occisa sunt. Cùm tamen aduesperasceret, Arius Syluius, & Aluarus Castrensis, viri adprimè nobiles, qui tunc Regijs iudicum decurijs præerant, cum præsidijs in vrbem se contulerunt. Eorum aduentu furor repressus est. Galli & Germani se confestim in naues cum præda magna recipiunt, datisque velis in patriam ea, qua potuerunt, celeritate confugiunt. Emmanuel vbi nũcium de tam insigni facinore percepit, ira nimis acriter exarsit, & cõtinuò Iacobum Almeidam, & Iacobum Lupium, viros primarios, cum summa authoritate Olysipponem misit, qui tantum scelus debito supplicio vindicarent. Magnus hominum numerus extremo supplicio pœnas immanitatis & amentiæ dedit. Monachi verò, qui sublata Cruce hortatores cædis extiterant, sacerdotij primũ dignitate solenni ritu priuati sunt, deinde strãgulati, atque combusti. Qui verò segnes se præbuerunt in furore populari cõprimẽdo, partim honorib. priuati, partim pecunia multati sunt: & ciuitas ipsa multis ornamentis spoliata fuit. Dum hæc in Lusitania gerebantur, Franciscus Almeida cursum in Indiam tenebat. Verùm cũ partim aduersa tempestate, partim diuturna malacia impediretur, & tardè admodum nauigaret, Bonæ spei promõtorium commodè flectere nequiuit. Erat enim tunc in illis regionibus ad Austrũ pertinentibus hyems, & nostri tempestatibus sæuissimis iactabantur. Nautæ præterea cursus errore decepti,

Hebræi supra mille vno die occisi.

Hebræi ad duo millia triduo occisi.

Seditiosorũ supplicia.

Negligentia punita.

RES INDICAE.

Classis Indicæ difficultates et infortunia

pti,ad Austrum longius,quàm oportebat, delati sunt, vbi dies,propterea quòd sol tunc Septentrionalem plagam peragrabat,erant propter illius abscessum breuissimi. Vt autem breuiores multò viderentur, faciebat densa caligo,& imbres immodici, & niues immensæ, quæ nostris in tolerandis frigoribus grauissimam molestiam exhibebant. Vigesimo tandem die Iunij promontorium superârunt. Quo facto Almeida classem proprius terram dirigere præcepit. Secunda verò die Iulij tempestas atque procella repentè coorta classem maximis fluctibus agitauit. Ea sedata,nostri Australes Aethiopiæ oras prætervecti,in Quiloæ portu classem constituunt. Almeida misit confestim, qui Regem illius nomine salutarent. At ille sceleris conscientia perturbatus,noctis silentio vrbem deseruit. Mahumetes verò Anconius,cuius anteà mentio facta est,in vrbe mansit. Milites,qui relicti fuerant, ad Mahumetem confugiunt,vt sub illius ductu nostrorum impetum à mœnibus & vrbe reprimerent. Almeida cum videret neq; Regem ad illum venire,nec ei de ea negligentia satis facere,suspicatus est, hominem scelestum & impurũ hostilia machinari. Itaque vrbem oppugnare constituit. Cùm autem æstu influente mare iam ædes vrbis attingeret, Almeida 500. viros acres eduxit. Primam aciem, in qua erant 200. viri, Laurentio filio satis impigro iuueni attribuit. Alteram aciem,in qua erant 300. viri, sibi reseruauit. At eo tempore iam Mahumetes etiã metu perterritus ex vrbe diffugerat, ingrediuntur nostri. Cum verò nemo esset,qui illos aditu prohiberet. Almeida suspicatus est,esse dispositas insidias,vt nostros securitate nimia dispersos,& in spolijs diripiẽdis occupatos de improuiso adorirẽtur. Itaq; substitit, filioque præcepit,vt non nisi sensim & explorato incederet,nec ordinem turbati pateretur. Erat in vrbe mira solitudo. Pauci tamen suberant, ijque tanto animi motu perturbati, vt neque quomodo fugerent, neque quemadmodum domi consisterent,rationẽ inire possent. Præda ipsius Almeidæ iussu fuit in vnam domum satis

Almeidæ ad Quiloensem legatio & Regis fuga.

Quiloa capta & spoliata.

amplam congesta, & summa æquitate inter milites distributa: è qua tamen Almeida vnam sibi sagittam reseruauit. Deinde arcem ædificare constituit propè littus, in loco ad impetum hostium propulsandum satis opportuno. Interim verò dum arx struitur, ad Mahumetem Anconium, & ad reliquos ciues nuncium misit, qui diceret, esse quod Deo gratias agerent, qđ fuissent optimi atq; potentissimi Regis Emmanuelis auspicijs, & singulari benignitate, ex immanis & perfidi tyranni dominatu in libertatem vindicati. Admonebat deinde, vt secum animo reputarent hominis malefici & iniusti fraudes, insidias & flagitia, iniuriasque grauissimas, quas sub illo pertulerant. Tunc autem vice versa fore, vt æquitate singulari gubernarentur, & eorum quilibet ius suum contra perfidi hominis impotentiam & scelus retineret. Se præterea operam daturum, vt Lusitanorum armis muniti, omnium hostium iniurias facillimè propulsarent. Et vt magis id futurum confiderent, se velle Mahumetem, hominem, cuius fidem & probitatem cum regia prudentia coniunctam multis in locis experti fuerant, illis Regem præficere. Venirent igitur, & fœdus cum hominibus amicissimis ferirent, & bonis suis impunè fruerentur. Læti nuncium accipiunt, Mahumetemque equo pulcerrimè insidentem faustis acclamationibus insequuntur. Almeida nomine Regis Emmanuelis illum Regem appellauit, & corona aurea donauit, tributumq; illi tolerabile, quod impenderet singulis annis, imposuit. Mahumetes verò fidem suam iurando astrinxit, fore se semper imperio Regis Emmanuelis obsequentem, neque vnquam officio stipendiarij fidelissimi defuturum. Interim dum hæc fiunt, veniunt ad Almeidam nauarchi duo, vnus nomine Gonzalus Paiua, alter Fernādus Bermudus, è Mozābique, quos ille eò miserat, vt explorarent, quo animo insulæ præfectus erga Lusitanum nomen esset: & num literis à nostris in eo cursu in insula relictis sciri posset, quo in statu Indicæ res forent. Nunciant illi, omnia esse a-

Arx Quiloe struitur

Almeidæ ad Mahumetem Anconium et S. P. Q. Quiloensē nuncius.

Mahumetes Quiloæ fit rex et Emmanueli stributarius.

pud insulanos pacata, & literas afferunt à Francisco Albuquercio, & Lupo Suario scriptas, quas apud insulæ præfectum reliquerant, dum in Lusitaniam nauigarent, quibus omnia læta nunciabant. Accidit deinde vt nouus ille Rex Mahumetes Almeidam de more salutaret, & illum suppliciter oraret, vt omnes Arabas, qui captiui detinebantur, liberos esset vellet. Id Almeida libentissimè concessit. Deinde Mahumetes cùm illi summas gratias ageret, aliud postulatum multo præclarius interposuit. Mihi quidem, inquit, fuit magnus vsus & amicitia, sancto admodum fœdere constituta, cum Alfudailo Rege, quem Tyrannus hic, quem regno expulisti, per insidias interemit. Alfudailus si in vita maneret, ego illi regno cederem. Nec enim is sum, qui vllas regias opes fidei & officio præferendas existimem. Sed quoniam is vita priuatus est, te quantũ possum oro & obsecro, vt facias mihi potestatem accersendi illius filium, quem regni hæredem instituam. Filij mihi quidem sunt isto honore, vt mihi videtur, non prorsus indigni. Verùm si filios meos in regni successione liberis defuncti Regis, qui cum coniunctissimè vixi, prætulero, videbor mihi maculam ignominiæ sempiternam subire, quæ non mihi tantùm, sed vniuersæ posteritati meæ sit insigne dedecus allatura. Itaq; malo liberis meis fidei & honestatis exemplum, quàm amplissimum patrimonium testamento relinquere. Attulit hoc postulatum magnam admirationẽ nostris, cùm animaduerterent, hominem Mahumetanis disciplinis imbutum, ea fide amicitiam colere, & tanta animi magnitudine regni opes contemnere, vt facilè officium, amico mortuo debitum, caritati filiorum præponeret. Omnes igitur illum certatim laudãt, & eo solùm nomine, quòd regnum vellet à filijs suis ad Regis filium transferre, maiore regno dignissimum iudicant. Itaque defuncti regis filius accersitur, & ab omnibus ciuibus Almeidæ iussu, fides datur, fore, vt post Mahumetis illius obitum, illum Regium adolescentẽ Regem habeant. Rebus ad hunc modum ordine consti-

Arabes captiui Quiloensis Regis precibus liberantur è vinculis.

Sũma Mahumetis fides erga Superiores.

Animi magnitudo insignis.

ſtitutis, Almeida Petrum Ferreirā Fogazam arci præfecit: cui omnia, quæ erant illi ad arcis cuſtodiam facienda, diligentiſſimè præſcripſit. Inde verò profectus, intra quatuor dies ad oſtium port⁹ Mōbazæ peruenit. Ibi præmiſit Gōzalum Paiuam, vt portus altitudinem exploraret. Ducebat autem ſecum Paiua duos magiſtros Arabes, qui optimè portus ipſius introitum tenebant. Dum Paiua imperata conficit, ad turrim accedit. Qui erant in præſidio, tormentis nauem illius vehementiſſimè quatiūt. At ille viciſsim maioribus tormentis turrim verberare inſtituit. Accidit autem cùm emiſſus globus aut tormentarium pulucrem, aut materiam aliquam ad ignem repentè concipiendum aptiſsimam ſcintillis incenderet, vt flamma ſubitò exoriretur, qua præſidiarij milites perterriti, turrim deſererēnt, & fuga ſe in vrbem reciperent. Hac re geſta & ſinus altitudine penitus explorata, redijt ad Almeidam Paiua, docetque, nullum eſſe à vado periculū. Almeida igitur in portu claſſem non procul ab vrbe conſtituit. Inde per vnum ex magiſtris Regem admonitum eſſe voluit, ſe non vt bellum faceret, ſed vt illius ſaluti & dignitati proſpiceret, ad Mombazæ portum naues ſtatuiſſe. Eam namque Regis Emmanuelis virtutem & benignitatem eſſe, vt qui illius imperio tenerentur, multo meliore conditione eſſent, quàm ſi nullius Regis potentiſsimi leges accepiſſent. Si enim nullius imperio aſtricti eſſent, fore, vt ſoli magno cum periculo hoſtibus repugnare cogerentur. At in regis optimi tutela & patrocinio conſtituti, futurum, vt facillimè à ſuis rebus hoſtium iniuriam prohiberent. Præterea non indecorum regi Mombazenſi fore, ſub Rege illo eſſe, cui magni reges in Africa, & in India libenter obtemperarent. Quod ſi faceret, ſe illum in loco Regis fideliſsimi, & cum Emmanuele fœderati ſemper habiturum, nihilque omnino prætermiſſurum, quod ad illius dignitatem & incolumitatem pertineret. Secus enim fieri non poſſe, quin eum cogat Regis optimi dominatum pati, vt in illius ditione felicius vitam degat.

Almeidæ ad Mombazenſem Regem nuncius.

gat. Hac cùm legatione profectus est Arabs: quem Mombazenses in terram descēdere minimè passi sunt. Si in terram, inquiunt, pedem posueris, dilacerabere. Abscede hinc protinus, & Lusitano isti denuncia, hactenus ei cum fœminis Quiloensibus, nunc verò cum viris fortissimis rem futuram. Quod quidem si voluerit experiri, sentiet continuo, magno suo malo classem hanc in Mombazensem portum delatam fuisse. Almeida cùm hoc accepisset, illa nocte iussit Ioannem Nouium cum alio nauarcho aliquem ex incolis illius vrbis arripere, ex quo sciri posset, ecquid Rex deliberatum haberet, aut quibus præsidijs circunseptus esset. Illi magno cum silentio in terram deferuntur, & hominem improuiso corripiunt, ad Almeidamque perducunt. Erat autem is ex Regis domesticis & familiaribus. Is minis exterritus narrat, Regem Mombazēsem, cùm accepisset, Quiloam esse à nostris occupatā, præter milites suos, quatuor millia militum ex vicinis gētibus mercede conduxisse, & alia duo millia expectare. Habere præterea magnam tormentorum vim, & omnibus esse rebus instructissimum, quibus confideret, se impetum multò maioris exercitus à mœnibus & vrbe repulsurum. At Almeida nihilosecius ciuitatem oppugnare constituit. Itaque postridiè Laurentium filium cum alijs Ducibus præmisit, vt in terram summa celeritate se conferrent, & coniectis vndique facibus, eam ciuitatis partem, quæ ad littus pertinebat, incenderent. Factum est hoc ab illis tanta alacritate, vt priusquam hostes obsistere possent, multas ædes flamma corriperet. Multi tamen occurrunt, & in nostros impetum faciunt. Nostri summa contentione resistunt. Fit atrox prælium, in quo ex hostibus septuaginta cæsi sunt. E Lusitanis duo tantùm ciciderunt. Interim flamma vehementius excitata, ciuitatem populabatur, & ciues ancipiti cura distinebat. Nam & cum nostris erat necessariò dimicandum: & ignis, ne omnia incēdio vastaret atque conficeret, extinguendus. Tanta interim vis incendij illius

Legatus repulsam passus.

Almeidæ stratagema.

Bellū Mōbazense.

Mombazà incensa.

extitit, vt noſtri ardorem ſuſtinere non poſſent. Feſtinanter igitur ſeſe in ſcaphas & in naues recipiunt. Sequenti die Franciſcus Almeida antequam diluceſceret, in terra copias expoſuit. Tenebras aũt noctis flamma, quæ nondum erat prorſus extincta, diſpellebat, ita, vt animaduerti poſſet, nullos eſſe iam in littore, qui noſtros aditu arcerent. Almeida tamen veritus inſidias, noluit ante lucem ciuitatem oppugnare. In aliam

Mombazæ oppugnatio

verò ciuitatis partem Laurentius Almeida ſe contulit, quam aggrederetur, vt à patre fuerat imperatum. Murus nullus erat oppoſitus, qui illorum impetum retardaret. In vias hoſtibus confertas inuadunt. Erant autem nimis anguſtæ, & ædes cœnaculis ſublatæ. E feneſtris, & è tectis (non enim ſunt faſtigiata, ſed ad libellam directa) ingens vis lapidum & iaculorum eos obruebat. Noſtri eo incommodo præpediti, cedentes hoſtes inſequi non poterant. Fiſtulis autem ferreis & reliquis tormentis vti propter anguſtias minimè licebat. Quidam è noſtris in ædes irruunt, fores & repagula conuellunt: per ſcalarum gradus aſcendunt, & magno cum periculo in tecta frequentes euadunt. Cum vero ædes ita coniunctæ fuiſſent, vt tecta continuarentur, illi totam illam ædium contignationem hoſtibus nudant, & ita liberum tranſitum ijs, qui relicti fuerãt in via, prębent. Hoſtes interim parietes domus vnius diſturbarunt. Ea ruina noſtrorum aciem impediuit. Prębat Laurentius Almeida: aciem verò poſtremam firmabat Ioannes Nouius. Moles autem lapidum alterũ ab altero ita diſiunxit, vt ſibi mutuò opitulari non poſſent. Hic rurſus ę feneſtris & è tectis tanta telorum multitudo decidebat, vt noſtri in maximo diſcrimine verſarentur. Ita coguntur iterum noſtri ædes alias expugnare, & à primis ædibus ad alias tranſilire, vbi magna hoſtium multitudine partim conciſa, partim ex ſummis ædium tectis detruſa, malum, quod noſtros affligtabat, fuit omninò depulſum. Laurentius verò cùm intelligeret, quo in diſcrimine, qui erant in ſubſidijs, verſarentur, regreſſus eſt, vt opem illis afferret. Sed

iam

iam illi erant periculo perfuncti. Itaq; coniunctis copijs in Regiam contendunt. Ibi Petrum Bermudium reperiunt, cui Almeida Regiæ custodiam commiserat. Ab eo autem intellexêre, quāta virtute Franciscus Almeida hostes repulisset, vsq; eo, dum in Regiam penetraret, & quo metu perterritus Rex vrbem deseruisset. Laurentius patrem sequitur: qui quidem in via quadam cum confertis hostibus acerrimè dimicabat. Ibi filius impetum in hostes dat. Illi verò terga vertūt, & in densam syluam, in quam se Rex abdiderat, incredibili celeritate confugiunt. Nostri vbi sese paululum à labore refecerunt, vrbem diripiunt. Præda non magna fuit. Ipsi namq; hostes inde maiorem rerum suarum partem asportauerant. Tela tamen & tormenta varia reperta sunt. In hac expugnatione, vt compertū postea fuit, ceciderunt ex hostibus mille & quingenti viri. Capti verò fuerunt supra duo hominum millia. E quibus Almeida ducentos homines primarios, & lectissimas fœminas seruauit: reliquis libertatem concessit. E nostris quinq; desiderati sunt: è quibus vnus fuit Fernandus Decius vir insigni nobilitate, qui in pede venenata sagitta vulnus acceperat. Multi vulnerati fuerunt. Ciuitas Almeidæ iussu fuit rursus incensa. Dum Almeidam hæc negotia morantur, portum subijt Nauarchus alius nomine Vascus Gomezius Abræus, cuius nauis tempestate fuerat à reliqua classe disiuncta. Hinc Melinden versus cursum tenuerunt: sed æstu vehementissimo à cursu deducti sunt, & in sinum delati, qui Melinde viginti quatuor millia passuum distat. In eo reperit Almeida naues duas, quæ etiam fuerant tempestate disiectæ. Vnius erat nauarchus Lupus Chanoqua, alterius autem Ioannes Homo vir & corporis, & animi viribus præstantissimus: militaribus tamen artibus, quàm imperatorijs accommodatior. Almeida cūm Regem cuperet inuisere, aduersa tempestate prohibitus, se in classe continuit. ad illum tamen misit, qui eum nomine illius salutarent, & Regis Emmanuelis munera deferrent. Rex fratrem quendam suum

Mombazæ regia capta rege fugato.

Mombaza capta diripitur.

Fernandi Decij mors.

Ioannes Homo.

Melindīj regis ad Almeidam legatio.

suum ad Almeidam cum maximo commeatu atque muneribus legauit, qui diceret, quàm molestè ferebat se illius aspectu priuari. Hinc profecti, ad insulam Anchediuam peruenêre, decimo tertio die Septembris eiusdem anni, qui fuit. M.D.V. In ea insula fuit literis Gonzali Egidij Barbosæ, quas præcipiebat dari cuiuis Duci, qui primus è Lusitania eò nauem appulisset, admonitus, iam magnam aromatum multitudinem ab eo congestam, qua facilè possent multæ naues onerari. Expectari præterea ex Arabia tres naues multis mercibus onustas. Quod si toto mense Septembri in ea insula aliqui è nostris in specula permanerēt, fore, vt earum nulla posset euadere. Hac re comperta, Franciscus Almeida Ioannem Hominem dimisit, qui Cochimi, Cananore, & Coulami, illius aduentū nūciaret, & admoneret regios procuratores, vt, quāta industria possent, onera, quæ in naues erant imponenda, ad aquas exportarent. Lupo verò Chanoquæ & Gonzalo Paiuę negotium dedit, vt nauibus suis illas regiones diligentissimè perlustrarent, ne naues illæ, quæ expectabantur, effugerent. Ipse verò arcis continuò fundamenta iecit in loco non multū à mari disiuncto, in quo parietinas reperit, crucib. colore nigro & rubro multis in partib. insignitas: quod suspicionē faciebat, fuisse olim insulam illā à Christianis frequentatā. Opus multorū operis intra breue tempus ad magnā fuit altitudinem perductum. Nec enim vti cuiquā vel nobilitatis vel dignitatis excusatione licebat. Interim peruenit Emmanuel Pazagna, quem Almeida, anteq̄ Bonæ spei promontorium flecteret, classis parti præfecerat. Cum illo veniebat Antonius Vascius. Gondissaluus Vascius Goes, Quiloe manserat: sic enim Almeida præceperat, Lucas Fonseca Mozambique hiemabat. Lupus Sancius fluctibus oppressus, cum omnibus, qui in eadem erant naui, interierat. Quinq; tantùm viri euaserunt, quos semiuiuos Petrus Barretus in nauem suam recepit. Hi autem erant nauarchi, quibus Pazagna Almeidæ iussu præfuerat. Ex eodem Pazagna intellexit Almeida,

ANNVS à Christo nato, 1505.

Arx in Anchediua struitur. Christianismi reperta vestigia.

Lupi Sancij naufragium.

Almeida, Habraemum tyrannum, qui fuerat per Almeidam regno ſpoliatus, operam dediſſe, vt Rex Mahumetes per inſidias interficeretur. Ad id autem facinus patrandum, virum valdè ſtrenuum miſiſſe, qui cùm ſe per amicitiæ ſimulationem in Mahumetis familiaritatem inſinuâſſet, illius brachium ſica tranſfixerat. Vulnus autem non fuiſſe mortiferum: proditorem verò comprehenſum ſceleris pœnas nece atque cruciatu perſoluiſſe. non multis poſt diebus Chanoqua & Paiua redeunt cum aliquot nauigijs, quæ ceperant, in quibus erant Arabes permulti. Erat etiam inter alias paruas naues Celox Indica, qua vehebatur Luſitanus quidam, à Barboza miſſus cum literis ad Almeidam, quibus ſignificabat, vnam ex illis tribus nauibus, quas ex Arabia venturas ſcripſerat, iam Calecutium perueniſſe, reliquas autem duas expectari. In ea autem naui, quæ iam erat in portu, quatuor homines Venetos ab Aegypti Imperatore, quem Sultanum appellabant, miſſos fuiſſe comperit, tormentorum conflandorum artifices, quos ab eo Calecutienſis per literas poſtularat. Narrabat præterea, ab eodem Sultano magnam claſſem contra noſtros ædificari: & ſimiliter Calecutij maxima induſtria bellum cõparari. Almeida vbi ea comperit, Chanoquam rurſus & Paiuam dimiſit, quibus præcepit, vt ſumma vigilantia mare tenerent, & ſpecularentur, ne reliquę duæ ex Arabia naues effugerent. Ipſe verò triremem magnam, ad quam ædificandam, materiam è Luſitania comportarat, Arabum captiuorum remigio diligenter inſtruxit: illique Ioannem Serranum præfecit. Duas præterea celoces illi attribuit, quibus mare illud ab hoſtium incurſione prohiberet. Vni ex celocibus præfectus erat Simon Martinus, alteri Iacobus Diazius. Hic Merlaus Onoris Rex (eſt autem Onor ciuitas ab Anchediua triginta & duobus millibus paſſuum diſtans) ad Almeidam de pace legatos miſit. Erat autem Onore Timoia pirata, cuius antea mentio facta eſt, qui etiam cum Almeida fœdus ferire in animo habebat, & cum Onoris

Mahumetes rex per dolum occiſus.

Barbozæ ad Almeidã literæ.

Apparat⁹ bellicus cõtra Luſitanos.

Onorenſis regis ad Almeidã legatio.

Rege de eadem pace consenserat. Hi in fidem recepti fuerunt. Ab ijs didicit Almeida, non procul inde arcẽ egregiè munitam esse, nomine Zincaturam, quæ ad Dacami regnum pertinebat. Arcis tamen præfectus stipendiarius erat Zabaij, quem diximus Goam Imperio tenere. Onorensis cum Goensi bellum sæpenumerò gerebat. Præcepit Almeida Laurentio filio, vt altitudinem illius portus exploraret. Is cum Ducibus illi attributis ad ostium fluminis, quod secundum arcem fluit, accedens, triginta pedum altitudinem esse comperit: vlteriùs verò progressus, quinquaginta. Arcem verò conspicit in colle sitam. Milites autem vbi scaphas conspexerunt, in littus properârunt. Erant autem circiter mille egregiè armis instructi. Octo solum equis vehebãtur, è quibus vnus arcis præfectus erat. Nostri pacis signum sustulêre. Quo cõspecto, præfectus continuò ad Laurentium contendit, & cum illo pacem facit. Ad Franciscum verò fructus telluris & munera ad vires militum reficiendas satis largè misit. Deinde intra nouem dies, missis ad Almeidam legatis, pacem maiore cum cæremonia confirmauit. Eo verò tempore cùm nondum Almeida ab Anchediua discessisset, conspicati sunt nostri nauem ingentem, quæ equos è Perside ferebat. Nostri scaphas conscendunt, & in nauem incurrunt. Persæ & Arabes, qui in naui erant, metu perterriti, ex parte alia in suæ nauis scapham desiliunt, & in terram confugiunt. Nauis verò impegerat, ita, vt eã nostri remulco trahere non possent. Hîc subito sæua admodum tempestas coorta est, ita, vt scaphæ Lusitanæ maximo in periculo versarentur. Equi, qui fuerant in naui, erant vndeuiginti, è quibus iam nouem erant scaphis impositi. Nostri fluctibus in terram eijciebantur. Arabes autem telluris illius incolæ vndique concurrunt. Nostri ab illis petunt, vt equos tantisper custodiant, dum illi sedata tempestate reuertantur. Arabes equorum curam suscipiunt. Nostri Anchediuam magno cum periculo se receperunt. Postquam tempestas sedata est, redeunt, vt equos traijciant. Aiunt incolæ, Ono-

Zincatura arx.

Zincaturæ præfecti fœdus cum Lusitanis.

Ingens nauis capitur

Onoris Regem equos habere. Ad illum misit Almeida continuò, qui admoneret, vt pacis fœdera sanctius conseruaret, & equos sibi confestim restitueret. Regis autē responsum id fuit, ex quo posset intelligi, gentē illam nulla fœdera religione, sed vtilitatis præsentis imagine metiri, eamque sæpenumerò illius animos à cogitatione periculi consequentis abducere. Almeida igitur, Emmanuele Pazagna in arce Anchediuensi cum modico præsidio relicto, Onorem cursu petijt. In ostium verò fluminis, quod ciuitatē alluit, inuectus, regionem populari, & naues, quæ erant in statione, inflammare constituit. Arabes qui erant cum nauibus in portu, se perfecturos esse polliciti sunt, vt Onoris Rex Almeidæ satisfaceret. Ea promissio vnum diem Almeidam morata fuit. Interim omnes vrbis incolæ in proximos montes cum bonis, quæ potuêre, nocte commigrârūt. Rex etiam eò se contulerat. Hîc Almeida filium misit, vt continuò naues omnes, quę erāt in ea statione, incēderet. Rex (nec enim erāt montes valdè disiūcti) cū animaduerteret naues omnes in vltimū esse discrimē adductas, quatuor milia hominum armatorum subsidiò misit. Ignis verò partim in naues, partim in vrbem cōiectus, magnopere sæuiebat. Almeida, nè posset ignis hostium opera restingui, filiò præcepit, vt eos, qui suppetias afferebant, aggrederetur. Hostes erant eo ordine instructi, vt facilè pelli non possent. Cetrati namq; primum agmē ducebant. Sagittarij eorum cetris protecti, nostros tutò vulnerabant. Prælium anceps esse videbatur. Tandem nostri impressione facta, eos in fugā conijciunt. Almeida cùm Lusitanos cerneret auidius insequentes, receptui signum dedit. Hostes cùm suspicati fuissent, nostros timore in classem redire velle, cōglobati rursus in illos impetū dederunt. Nostri eo ordine sese receperunt, vt tumultus nullus fieret. In ea pugna multi ex hostibus ceciderunt: quatuordecim naues incensæ sunt, & vrbs propemodum vniuersa miserabili incendio cōflagrauit. Vnus autem tātum è nostris occubuit. Almeida in pollice manus dexteræ vul-

Onorensis regis perfidia.

Bellum Onorense.

Onorensis tum classis tum vrbs incensa.

Onorensiū fuga.

Prælium cum Lusitanis.

Incruenta Lusitanorū victoria

nus accepit. Rex confestim per Legatos pacem & veniam postulauit. Almeida respondit, sibi tunc non esse otium ad firmandum fœdus, sed breui filium missurum, vt id firmioribus conditionibus sanciret. Hac re gesta, Cananorem se contulit. Cum hæc geruntur, Ioannes Homo, vt fuerat ab Almeida missus, de illius aduentu & imperio, vbicunque necesse fuit, omnibus nunciauit. Deinde Coulamum versus, ex Antonio Sala, qui erat Regius procurator, intellexit, nauibus Regijs Arabum importunitate onus aromatū, quod debebatur ex fœdere, denegari. Erant enim in portu triginta, & quatuor Saracenorum naues, qui tantum poterant, vt vellent in omnes eorum naues tantum onus imponi, quantum illis libuisset, antè, quàm Lusitanæ naues onus vllum acciperēt: quamuis fœdere cautum esset, vt nullum aromatum pondus Saracenis daretur, antequam Lusitanorum naues expletæ fuissent. Hîc Ioannes Homo, vt erat natura ferox, & nunquam vllum in vita periculum formidaret, Saracenos velis & gubernaculis spoliauit, eaque omnia Antonio Salæ tradidit. Nunc demū, inquit, tutò naues onerabis. Nec enim naues & gubernacula perfidis istis hominib. vllo modo restitues, antequam nostræ naues iustum onus accipiant. Antonius Sala ita se facturum promisit. Inde profectus Ioannes Homo, duas Saracenorum naues in cursu cepit. Saracenos deindè in nauis vtriusq; sentina arctissimè colligatos inclusit: singulis autem nauibus è naui sua ternos nautas imposuit. Plures enim non poterat: & ventus erat secundus, ita, vt illis tantùm ternis nautis eas facilimè cursum retenturas suspicaretur. Iam erat in Almeidæ conspectu, & portum intrare incipiebat, cùm subitò Saraceni, qui erant in vna ex duabus illis nauibus, se vinculis improuiso expediunt, & Lusitanos nautas obtruncant, & commutata velificatione, se è nostrorum conspectu proripiunt. Tulit hunc casum Almeida permolestè, Ioannemque Hominem indignum iudicauit, qui ducis aliquādo munere & officio fungeretur. Sed multorum tunc

Arabū in Lusitanos importunitas.

Ioannis Hominis facinus audax

Capta Saracenorum nauis elabitur.

tunc precibus impeditus, nauis præfectura eum minimè priuare potuit. Antè quàm verò indè discederet, cõsilio Gonzali Aegydij Barbosæ arcem ædificare cõstituit. Admonuit enim illum de Saracenorum perfidia, qui tam multis insidijs Lusitanos pellebãt, vt Rex Cananoris, etiamsi vellet à nostris pestẽ auertere, non posset. Ibi igitur tandiu permanere constituit, quamdiu arcem, quam cupiebat, extrueret. Ibi accepit regis Narsinguæ legatum aduenisse, vt eum Regis sui nomine salutaret. De qua legatione antè, quàm aliquid dicamus, operæ pretium erit de regni Narsinguensis situ & amplitudine pauca dicere. Regnum hoc est in ea Indiæ parte citra Gangẽ, quæ spectat ad Orientem Solem. Pertinet etiam ad Occidentẽ, & est à parte mediterranea cum regionibus quæ sunt Goæ coniunctæ, finitimum. Cum hominibus autem, qui eas incolunt, continenter bella gerit. Regio est latissima, multis vrbibus culta: multis fluminibus alluitur. Est valdè fertilis & opima: piscatu, venatu, & aucupio, multisq; pecorum & armentorum gregibus abundat. Homines superstitione dirissima conflictantur: vnum tamen summum Deũ esse confitentur, penes quem aiunt esse summam rerum omniũ potestatem. Templa profusis sumptibus ædificant, quæ tamen, vt alia Indiæ templa, mõstrorum atq; prodigiorum simulacra contegunt, quib. diuinos honores habent. Brachmanæ tam viri, quam mulieres sacris præsunt, & in summo apud illos honore sunt. Est aliud gen⁹ hominum, quod valdè sanctum habetur. Hi Baneanes appellantur. Lapidem oui magnitudine pertusum, è cuius foramine tria fila prodeunt, è collo appensum gestant. Huius lapidis significatione summum eorum numen contineri prædicant, & ea de causa maximo honore ab omnib. afficiuntur. Lapis tanta religione cultus, Tambarane nominatur. A carnib. & piscibus abstinẽt. Semel in vita vxorẽ ducunt. Illis defunctis, vxores prope illorũ cadauera viuę sepeliuntur. Reliquæ, quæ alijs hominib. nubunt, post virorum mortem viuæ in rogum cum magno suorũ

Regni Narsinguensis descriptio.

Baneanes sancti.

Tambarane lapis superstitiosè cultus.

comitatu, & multis cantibus atq; laudibus inferuntur.
Dies festi. Septimo quoq; die ferias agitant. Hic dies est, qui Veneris apud nos appellari solet. Præter hunc diem, multos Anno vertente dies cantibus, & sacris, & statis cæremonijs, insita ingentis religione celebrant. Credunt *Animorũ immortalitas.* animum immortalem esse, & post hãc vitam præmia bonis, improbis autem supplicia esse iudicio diuino constituta. Sunt colorati, & eleganter exculti, & amoribus dediti, quorum gratia inter se digladiari solent. Qui alium ad singulare certamen vocat, à Rege campum, in quo cum aduersario congredi illi tuto liceat, *Duella.* exposcit. Si de illius virtute opinio habetur, Rex illum spectat. Victorem aurea catenula donat, quam is, qui victoriam obtinuit, tueri perpetuò debet. aliter enim parti decoris nomen & gloriam amittet. Licet enim ei, qui velit, armis cum eo de catenulæ illius merito & dignitate certare. Catenula namq; victorem sequitur, & ei detrahitur, qui ab alio superatus extitit. Neq; milites tantùm, verùm & artifices de artificij præstantia armis inter se disceptant. Maxima huius regni ciuitas *Bisnaga Narsinguæ metropolis* Bisnaga nominatur. Ambitus illius supra quatuor millia passuum cõtinet, multis muris cingitur, habet multas ædes amplas, & templa valdè magnifica, & est hominum ingẽti multitudine referta. Mercib. quam plurimis ex omnibus partibus mirum in modum cumulata est. Mercatores, qui equos è Perside aut Arabia nauibus vehunt, portoria minimè soluunt. Reliqui portoria pendunt. Equos omnes Rex à mercatorib. emit: indè eos, quos vult, sibi retinet, reliquos vel pretio, vel *Regia.* gratuitò distribuit. Regia est amplissima, maximisque sumptibus ædificata. hortus habet amœnissimos, & piscinas, in quibus sunt pisces innumerabiles. Rex mul*Regis virtus & cultus.*torum militum præsidio circumseptus incedit, & maxima veneratione atque adeò superstitione à suis colitur. Illius mensa cõquisitissimis cibis instruitur: corpus illius vnguentis nitescit, & gemmis & auro perpetuò fulgens conspicitur. Vnam præcipuè vxorem, quã præter cæteras eximiam habeat, minimè ducit. Maximum

mum tamen cõcubinarum numerũ habet, quæ è Principum genere deliguntur. Cùm Rex moritur, pyra è lignis odoratissimis incẽditur, in quã regium cadauer infertur. Ibi cõcubinæ omnes, & omnes illius familiares, & quicunque illi ministrauerant, aut magnum apud illum nomen obtinuerant, in rogum similiter inferuntur. Tanto autem studio, vt cremẽtur, ad rogum accelerãt, vt appareat eos in ea mortis, qua Regẽ suum prosequuntur, societate summũ decus arbitrari. Colitur à Narsinguæ Regib. æquabile ius. Mercatores ab omni iniuria tutos & incolumes præstant: sunt plurimi sub illo Dynastæ. In eos tamen, si maleficium inferũt alicui, vel cæde, vel fustibus animaduertunt, ita vt nemo queat sibi propter magnas opes impunitatẽ polliceri. Reges ipsi maximos thesauros coaceruãt, & eos, qui à maiorib⁹ illis relicti sunt, attingere, nisi cùm extrema necessitas vrget, nefas existimãt. Itaq; auri argẽti, gemmarũ maximos aceruos possident. Ex illis præcipuè gemmis, quos Adamantes appellant, qui in ea regione excidi solent, ingentis magnitudinis & ponderis, in thesauros cõgerũt. Multos milites alunt, quibus equos attribuunt, singulis dieb. è Regia cibi & illis & equis assignati sunt. Eis, qui semel apud illum Sacramento dicunt, absque Regis iussu nullo modo è regni finibus emigrare licet. Pedites habet innumerabiles. Multa alia de moribus Narsinguę, de Regis opulentia, de luxu illius & magnificentia dici possunt, quę, nè simus longiores, quàm instituta ratio postulat, omittimus. Rex qui eo tempore imperium tenebat, fama earum rerum, quas nostri in India gesserant, commotus, cum Prætore amicitiam iungere, fœdusq; ferire constituit. Itaq; Legatũ ad Almeidam misit cum literis & muneribus, quæ nomine illius ad Emmanuelem deferenda curaret. Fuit Legatus ab Almeida satis honorificè receptus. Legatus postquam Almeida literas legit (eæ autem non aliud, quàm vt legato crederet, admonebant) legationem suam exposuit. Legationis sententia hæc in summa fuit. Narsinguę Regem summo stu-

Sepulturæ Regis.

Iusticia Regis.

Thesauri Regij.

Exercitus & stipendiarij Narsinguensis Regis.

Pacifica Narsinguẽsis regis ad Almeidã legatio.

dio & cupiditate fœderis cum Rege Emmanuele sanciendi flagrare. Famam namq; virtutum admirabiliũ, quibus Emmanuel ornatus erat, illi acres stimulos admouisse, adeò, vt nihil ardentius expeteret, quàm Principi tam preclaris artibus prædito, amore summo coniungi. Se verò huius famæ testimoniũ non aliud desiderare, quàm admiranda facinora, quę Lusitani in India paucis illis annis ediderãt. Nec enim fieri posse in animũ inducebat, quin Rex, qui tam fortibus hominibus imperabat, esset singulari, atq; propè diuina virtute præcellens, atq; valdè dign⁹, quem omnes orbis terrarum Reges certatim amarent, & omnia gratia illius cuperẽt. Proindè se libẽtissimè omnia, quæ posset, pro illius dignitate perfecturum: neque commissurũ, vt ab aliquo Rege alio amoris & studij magnitudine erga Regem Emmanuelem vinceretur. Quod si connubij ius haud aspernaretur, se libentissimè desponsurũ filiã virginem, quam habebat excellenti specie & pulchritudine, cum dote summa, Ioanni Regis ipsius Emmanuelis filio, vt amicitia nuptijs eiusmodi sanctius firmaretur. Hæc quidem legatio continebat. Attulit pręterea à Rege suo torques duos gemmis clarissimis distinctos, & annulos similiter cum gẽmis ingentis pretij, & vestes aureas & sericas: quæ volebat, vt ad Emmanuelẽ, vbi primum nauigandi tempus esset, mitterentur. Hanc legationẽ Almeida lætus accepit, Legatumque multis munerib. affecit, Regisq; nomine, Narsinguæ Regi honorificis admodum verbis rescripsit, fidẽque dedit, se munera illius Emmanueli missurum, operamque daturum, vt intelligeret, vix aliquem reperiri, qui meliori animo sese ad amicitiam illius applicuisset. Vbi Narsinguæ Legatum dimisit, in terram scaphis inuectus est. Ibique prope littus in palmeto quodam tabernaculum collocari præcepit. Quo in loco Rex Cananoris illum inuisit. Ibi verò multis sermonibus vltrò citroque satis amanter habitis, Almeida à Rege postulauit, vt illi faceret potestatem arcem ædificandi, quæ non solùm nostros à Saracenorũ importuni-

Narsinguẽsis ad Emmanuelem munera.

Almeidæ responsum.

Cananorẽsis cum Almeida cõgressus.

portunitate defenderet, verùm & ipſi locum cõtra hoſtiles impetus & incurſiones tutiorem efficeret. Satisfecit illius poſtulato Rex, & arx ædificari tanta diligentia cœpit, vt intra paucos dies ad ſummam altitudinem perueniret. Aegidius namque Barboza iam pridem illius fundamenta iecerat. Non tamen arcem, ſed domum amplam ſe ædificare ſimulabat, in qua laxius habitaret. Timebat enim, ne ei plurimum nomen arcis in principio noceret, antè quàm Almeida id in magni beneficij loco, poſtquam tempus maturius eſſet, à Rege poſtularet. Arx Sancti Angeli nomen obtinuit. Lupus Brittius præfectus illius extitit, cui centum & quinquaginta Luſitani milites attributi ſunt. Dum hæc fiunt, fuit Almeidæ nuncius allatus de nece Antonij Sale, qui, vt diximus, Coulami Regis Emmanuelis negotia gerebat. Poſtquam enim Ioannes Homo magis intrepidè, quàm prudenter Saracenis gubernacula & vela detraxit, eaque omnia Antonio Salę aſſeruanda commiſit, tantiſper dum Regis Emmanuelis naues iuſtum onus acciperent, ipſe profectus eſt, vt ad Almeidam contenderet. Interim verò Saraceni ea cõtumelia laceſſiti, multo acri⁹ odium, iam diu in Luſitanos conceptum, exprompſerunt. Quod vt facilius efficerent, ad facinoris ſocietatẽ vrbis ciues incitabant. Expectate, dicebãt illi, dum homines ambitione & temeritate præcipites, poſtquã maiores opes habuerint, veſtræ libertati faueant, & fidẽ, quam dederũt, religione ſumma tueantur. Videtis homines pauciſſimos, ab omni ſuorum auxilio diſiunctos, audere tantum facinus, vt in ciuitate veſtra, atque adeò in oculis veſtris, nos homines vobiſcum antiquo fœdere & ſocietate coniunctos velis & gubernaculis ſpoliârint, & mercatores ingenuos, è quibus tãtum emolumentum quotannis accipitis, indigniſſima contumelia vexarint, & quaſi iam ſint in huius regni dominatione conſtituti, veſtra patiẽtia ad tyrannidẽ abuſi fuerint? Quid enim aliud egerunt, cum hanc tam inſignem iniuriam nobis intulerunt, quàm vt nos omnes contemnerent, &

Arx Cananore extruitur.

Antonij Salæ mors.

Seditioſa Saracenorum ad Coulamenſes oratio.

ipsi sese pro dominis admodum insolenter ostentarẽt? Id enim tam pauci numero in alieno solo, & in excellentis Principis regione, & in maxima ciuium frequentia fecerunt, quod rex ipse ciuium dominus, vt faceret nunquã in animum sibi conditionib. vllis induxisset. Quare contumelia hæc non nobis, sed vobis ab hominibus audacissimis illata est: qui nunc nõ id agunt, vt nobis molesti sint, sed vt vestram patientiã tentent: & si id dedecus inultum patimini, vobis non libertatem modò, sed etiã fortunas eripiant. His vocibus gentem ad facinus incendunt, & in Salã impetum faciunt. Ille verò cum duodecim Lusitanis (non enim plures erãt) in Fanum confugit Sanctissimæ virgini dicatum. Ibi tunc acri animo ad resistendũ se parant, tantoque animo furorem hostium repellunt, vt perrumpi non facilè possent. Hostes cũ cernerent, se non posse sine suorũ cæde Fanum oppugnare, ligna circundant, & ignem subijciunt; atq; ita omnes Lusitani, qui erant in Fano, combusti sunt. Erat in portu Petrus Raphael, qui socijs opem afferre in re tam præcipiti & inopinata nequiuit. Qui tamen in cædis illius vindictã, quinque naues hostiũ, qui in anchoris consistebant, incendit: deinde Cochimũ versus cursum tenuit, vbi iam Almeidam reperit, & ea, quæ acciderant, illi narrauit. Almeida sine vlla cunctatione filiũ iussit, vt Coulamum versus cũ classe, quantum fieri posset, acceleraret, & in omnes naues, quas in portu inueniret, ignẽ conijceret. Factum est hoc tanta celeritate, vt priusquam id Saracenorum aliquis suspicari potuisset, Lusitanæ naues se in conspectum darent, & viginti & septem hostium naues incenderent. Ioannes tamen Homo, in temeritatis illius pœnam, nauis præfectura ab Almeida priuatus est. His rebus gestis, Almeida in terram delatus, atque à Cochimi Rege honorificè admodum salutatus fuit. Eo autem tempore Rex ille, qui pro seruanda nostris fide tantum salutis & imperij periculũ adierat, minimè regnabat. Religionis enim gratia se regno abdicârat, & in fanum quoddam apud illos valdè san-

13. Lusitani vna cũ templo cõbusti per seditionẽ.

27. Coulamensium naues incẽsæ.

ſanctum, vt ſacris vacaret, ſe contulerat. Regnum verò Nambeadarę ſororis filio, ad quem regnum gentis mo re veniebat, voluntate ſua reliquerat. Almeida igitur cùm exiſtimaret eſſe ſuperuacaneum, ad Regem, qui præ ſe tulerat, & regnum & omnes regias opes pro nihilo putare, munus aliquod deferre, ea munera iuueni Regi deferenda eſſe ſtatuit, quæ erant auunculi fidei & amicitię debita. Decreuit enim, vt ad eum, ad quem regni patrimonium venerat, præmium etiam virtutis & conſtantiæ, quaſi quædam hæreditas valdè legitima perueniret. Itaque tabulatum altitudine modica conſtitui iuſſit, periſtromatis maximi pretij & tapetibus inſtratum. Ibi verò Regem, vt ab omnibus conſpici poſſet, in ſella collocauit, orationemque habuit, quæ illius animum ſpe multò felicioris conditionis erigeret. Dixit enim, Regem Emmanuelem pro meritis excellentibus, & ſingulari fide Trimumparæ Regis, illum ſemper ornatiſſimum cupere, & ſocium & amicũ non appellare tantùm, ſed etiam habere velle. Et quando Trimumpara fuiſſet eo animo, vt omnia viuens abieciſſet, quæ reliqui mortales maximi faciebant, omnia iure ad eum, qui in locum illius ſucceſſerat, eſſe trãsferenda. Quocirca ſe nomine Regis Emmanuelis Nãbeadaram corona aurea donare. Præterea fidem dedit, illum in Regis Emmanuelis patrocinio ſemper futurum, è cuius manu regnum tunc ſibi & hæredibus ſuis accipiebat: eumque Calecutienſis Regis imperio atque dominatu liberabat: fidemque ſuam aſtringebat, fore, vt ab illo omnium hoſtium impetum propulſaret. Prę terea faciebat illi poteſtatem æris, auri, & argenti conflandi, cudendi, & feriendi: & vt eſſet ſemper immunis, eoque iure regnum poſſideret, quo optimo quiſquam Rex maximus opes ſuas tueri potuiſſet. Rex ſummas egit Regi Emmanueli gratias, fidemque dedit, ſe ſemper in poteſtate illius futurum, nullamque dimica tionem pro illius amplitudine recuſaturum: Almeida verò coronam auream, quam manu tenebat, capiti illius impoſuit. Hanc orationem tubarum concentus

Nambeadara Cochi mi Rex.

Munera & honores in Cochimensẽ Regem collata.

consequuti sunt, & rex corona & alijs præterea muneribus, quæ acceperat, lætus domũ redijt. Almeida onerandis octo nauib⁹ quæ erãt in Lusitaniã continuò reuersuræ, strenuam operã nauauit. Nauarchi indè profecti, cursum suum tenuerunt, quo tandem Kalendis

ANNVS à Christo nato, 1506.

Februarij, anno M. D. vj. in terram incognitam delati sunt, latissimã, multisq; syluis densissimis vestitam, & pecoribus abundantẽ. Conspiciunt deinde decem lintres, quibus homines colorati, capillo crispo, nudo corpore, cum arcubus & sagittis vehebãtur. Hi in nauem, cuius Fernãdus Suarius nauarchus erat, ferũtur. Quinque & viginti ex illis nauem conscendunt. Fuerunt libenter admissi, & cibis liberaliter inuitati atque vestiti. Sermonis sonus erat ignotus. Nutibus mentis sensa proferebant. Discedunt illi læti, vt apparebat: sed vbi paululum se à naui remouerunt, hospitij mercedem sagittis soluere constituunt. Nostri tormentis eos propellunt. Fernandus Suarius cum videret alios propè nauem, cuius nauarchus Rodericus Freirius appellabatur, eum admonuit (nec enim naues inter se valdè distabant) vt aliquos interciperet. Fuerunt viginti & octo capti. Inde secundum oras illas nauigantes, incidunt in flumen, vbi aquationem fecerunt. Quo in loco incolæ manu comparata in illos impetum tulerunt. Nostri se in scapham receperunt, & hostes è nauibus tormentis acerrimè vulnerarunt, qui partim interfecti, partim in fugam conuersi sunt. His signis Lusitani experti sunt, gentem illius oræ minimè hospitalem esse. Atque primum insulam esse minimè putabant. Postquam omnes illius oras præteruecti, promontoria extrema transmisêre, tunc liquido perspici potuit, eam insulam esse, quæ nominabatur olim Madagascar. Nostri insulam S. Laurentij nominant. Ea verò est illi regioni opposita, quam appellãt Aegesimbam, & ad ortum Solis sita est. Classis Olysipponis portum subijt vigesimo quarto die Maij, anno M.D. VI. Interim in ea Aethiopiæ parte, quam Zofalam nominant (ea autem Aegesimbæ pars est) hæc acciderunt.

Lusitani in terram incognitam deferũtur.

Ingrati hospites.

Pugna cũ Barbaris.

Madagascar insulæ n. S. Laurentij inuentio.

Anno

Anno M.D.V. Rex Emmanuel, postquam Franciscus Almeida Olysippone profectus est, aliam classem instruendam curauit, cuius præfecturã Francisco Gnaiæ attribuit, ea sex naues continebat. E nauarchis autẽ vnus, nomine Ioannes Lacteus, dum orã Aethiopiæ legeret, & hamato telo piscem transfigere vellet, in mare demersus, nusquam comparuit Alius autem nauarchus dum in terrã, vt carnes naui pararet, paulò audacius ingrederetur, ab incolis cum multis, qui illum sectabantur, occisus est. In vtriusque locum alij substituti sunt. Hinc profecti, dum ad promontorium Bonę spei cursum dirigunt, tanto interuallo ad Austrũ deflexêre, vt illis aqua conglaciaret, & ipsi niue & pruina torperent, nimioq; frigore distenti, vix se loco mouere possent. Tandem ad Septentrionem promontorio superato delati, ad orã Zofalæ naues constituunt. Gnaia cum quatuor minoribus nauib. (duæ namq; maiores portum intrare non poterant) in intimũ Zofalę sinum penetrauit. Regioni illi vir annos natus septuaginta, qui tunc cæcus erat, sed in re militari, antequã in morbum illum incidisset, magnum sibi decus pepererat, imperabat. Oppidum non erat valdè magnum, nec ędes magnificę, instratæ tamẽ bombycinis peristromatis, & densis veprib. circunuallatæ. Erat autẽ huic regi nomẽ Zufe, qui Gnaiam valdè comiter atque benignè suscepit, illiq; fidem dedit, se omnia Regis Emmanuelis causa libentissimè facturũ. Erat autẽ multis militibus circũseptus. Hi erant Saraceni colorati, vmbilico tenus nudi, gladijs cũ manubrijs eburneijs accincti, reliquum corpus pannis sericis & gossipinis amiciebant: capita circunductis bombycinarũ & gossipinarum vestium spiris valdè implexis, & circunplicatis ornabant. Ibi post multa beneuolẽtiæ signa, petijt à Rege Gnaia vt faceret sibi potestatem, quod sperabat ipsi Regi feliciter euenturũ, arcis ædificandæ. Rex id summa facilitate cõcessit. Postquam autem Gnaia ab illo digressus est, Saracenus quidam natione Aethiops, qui plurimũ apud Regem poterat, Acotes nomine, cũ Gnaia amicitiam

RES AFRICANAE.

Franciscus Gnaia nouæ classis præfectus.

Zofalæ rex cæcus, Zufe nomine.

Gnaiæ cũ Rege amicitia.

citiam firmauit,illumque de regionis illius natura, & de moribus gentis admonuit. Gnaia continuò arcem ædificauit,& tam diligenter operi institit,vt intra paucos menses illud ad iustam altitudinem perduceret. Deinde à se alios partim in Indiam, partim Quiloam dimisit,& ipse cum illis copijs,quę sibi visæ sunt,in arce remansit: ad quam perficiendam, indigenæ etiam strenuam operam nauabant.Id cum Saraceni permulti, indignè tulissent, ad Regem adeunt, eumque monent, vt hominum maleficorum insidias præcaueat. Amicitiam ab illis simulari, perniciem verò & exitiũ interim illius rebus intendi.In quem finem,inquiunt, arcem in sedibus tuis excitant, nisi vt potentiores effecti,te hinc exturbent,omnibusque te opibus atque fortunis expolient? An non his fraudibus Quiloe Regem expulerunt? An non in India multos Principes per summum scelus bonis euerterunt? An non vbicunq; pedem ponunt, fraudis & latrocinij impressa vestigia relinquunt? Si sapis igitur, eos antè, quàm vires colligant, opprime, ne postea frustra pestem à te & à ciuibus tuis auertere coneris. His sermonibus stimulatus Regulus ille, manum secretò comparat, & diem facinori præstituit. Fuit huius sceleris indicium per Acotem Gnaiæ delatum.Gnaia vt conueniebat, ad hostes acerrimè propulsandos se parauit. Hostes, vt erat constitutum,in arcem impetu feruntur, tela ignita conijciunt & quibus possunt machinis, muros oppugnant, Acotes verò cum centum hominibus vt nostris subsidio occurrat, in arcem ingreditur. Fuit acre prælium. Hostes tandem telis atque tormentis repelluntur: & cũ se in fugam darẽt,nostri eos insequuntur,nec vllo modo patiuntur, vt illi se à timore & trepidatione reficiant.Itaque in illorum tergis inhærentes, eos vsque in oppidum, in quo regulus domicilium habebat, persequi contendunt,& in Regiam denique vadunt. Regulus in cubile suum se receperat:ibi cùm nostri vestigijs illius insisterent,is quanuis & senex, & oculis orbatus esset, in extremo tamen vitæ discrimine animum minimè

Arx à Gnaia extruitur.

Saracenorũ de Arce zofalensi querela.

Perfidia regis Gnaiæ indicata.

Arcis oppugnatio.

Regis cæci militaris fortitudo.

nimè

nimè demisit, sed iacula contra nostros intorsit. Vix fieri poterat, vt telum aliquod frustra, eò quòd nostri valdè conferti essent, accideret. Itaque aliquot Lusitanos homines iaculis emissis vulnerauit, inter quos ipse Gnaia fuit, cuius ceruicem iaculo sauciauit. Quod cùm Emmanuel Fernandus, qui Regis Emmanuelis in ea regione negotia gerebat, animaduerteret, in Regulum inuasit, & caput illi continuò præcidit. Occiso Rege præcepit Gnaia nostris, vt à maleficio abstinerent, & vniuersæ multitudini parceretur. Voluit enim ea significatione clementiæ incolas ad se allicere, vt qui virtutis documenta perspexerant, humanitatis etiam lumẽ in perditis rebus experirentur. Hac re gesta Gnaiæ visum est, reipub. illius statum collocare, & præmio etiã digno Acotem, qui strenuam operam in eo tumultu nauarat, afficere. Illum igitur Regis Emmanuelis nomine Regem creauit, & ciues, vt illi libenter obtemperarent, effecit. Acotes fidem dedit, se perpetuò, quæcũque Rex Emmanuel, & Duces illius ei præscriberent, esse facturum. Interim cùm cælum illius regionis esset nostris infestum, & propter palustres humores ardentissimis Solib9 exsiccatos, corpora multorum inficeret, accidit, vt Lusitanorum corpora summus languor occuparet, & multi decumberent, & tetra lue atque tabe confecti morerentur: ipseq; Gnaia eodem morbo sublatus est. In cuius locum fuit Emmanuel Fernandus omnium consensu substitutus. Eo autem tempore Almeida ex Cidebarbuto, & Emmanuele Coresma nauarchis, qui in Indiam missi ab Emmanuele fuerant, intellexit, Petrum Gnaiam morbo extinctum esse: & præterea in vrbe Quiloensi tumultuari, propter necẽ Mahumeti regi per summum scelus illatã. Illum namque Rex Tirendicundus, qui erat cognatus Abrahemi, insidijs occiderat. Hæc illi, cum oram illius regionis legerent, vt fuerant ab Emmanuele iussi (volebat enim Rex intelligere, an Franciscus Albuquercius, & Petrus Mendoza, qui perierant, in aliquam illius regionis oram euasissent) in cursu cognouerant. Almeida conti-

Rex occisus.

Gnaiæ clementia.

Acotes Zofalensi regno præficitur.

Gnaiæ mors.

Quiloensis tumultus.

continuò Nonium Vascium Perieram in Zofalam misit, qui arci præesset, & in cursu Quiloã motib. propter necem Regis agitatam constitueret, & in authores etiam cædis, si fieri posset, adnimaduerteret. Hoc in loco non erit abs re, de regionis huius situ pauca dicere. Cõstat iam inde ab Homeri temporib. eam Africæ partẽ, quam Græci Aethiopiam appellant, in duas partes esse distinctam. Vna namq;, vt ipse Homerus author est, ad occasum Solis, altera ad ortũ pertinet: & vtriusque partis regiones vltimæ, quæ ad Austrũ longissimo tractu protenduntur, Oceano terminantur. Occidentalis Aethiopia cũ ea Africæ parte, quæ Gaditano freto definitur, continens est, atq; in Austrum inde continuata distenditur, vsq; eo, dum quinq; tantùm fermè gradibus ab æquinoctiali regione distet, atq; deinde in ortum Solis inflectitur, & ad principiũ promontorij Bonæ spei maximo spatio dilatatur. Inde verò rursus in Austrũ tanta longitudine procurrit, vt æquinoctiũ superet, & Austrũ versus, circiter grad⁹ triginta & quinq; ab æquinoctiali plaga dissideat. Inde ad ortũ Solis extenta, ad æquinoctialem rursus adducitur, & Septentriones respicit, donec tãdem in sinum Arabicum atq; in promontorium Prasum perueniat. Ibi Arabiam ab ortu solis spectat. Intimus autem ille sinus Heroum ciuitate definitur. Continet autem AEthiopia supra dimidiam Africæ totius partem. Regio partim est fertilis, & multis frugibus, & armentis, & pecoribus abundat, & quamplurimis fluminibus alluitur: partim deserta & inculta & rerum omniũ asperitate vastata. Est etiam in illa nõ solum maxima linguarum, sed etiam morum dissimilitudo. Nam quidam sunt mites, & cõmodi, & ad omnem rationem humanitatis propensi. Alij verò sunt moribus immanib. efferati. Ea verò pars Aethiopiæ, quæ spectat ad Solis ortum, à promontorij illius maximi flexu incipit, & deinde ad Aethiopiam, quę supra Aegyptum est, post varios sinus & flexus extenditur. Continet aũt Aethiopia elephantos quãplurimos, è quibus magnam vim eboris mercatores inde in mul-

Zofalensis regni descriptio.

Aethiopia duplex.

Aethiopũ lingua & mores.

in multas alias orbis terrarum regiones important. Abundat multis auri,& æris,& argenti venis, alijſque rebus innumerabilibus,plurimis in locis opulenta eſt. Calores tamen noſtris hominibus infeſtiſſimi, & febres mortiferæ eos his commodis omnibus arcent,terroribuſq; mortis obiectis impediunt,quò minus multas ex Aethiopia vtilitates excipiant. Quanquam tantas plerunque vires habet auaritia, vt mentes hominũ à cogitatione mortis,qua nihil videtur eſſe terribilius, frequenter abducat.In hac autẽ Aethiopiæ parte, quæ eſt vltra promontoriũ Bonæ ſpei, quæ Auſtrali Oceano terminatur, eſt regnum latiſſimum, quod Benomotapa nominatur,cui,antè,quàm Luſitani eas oras perluſtrarent, omnes illius oræ Reges ſine recuſatione parebant. Eſt autem auro, ſupra quam quiſquam exiſtimare poteſt,ditiſſimum. Nam è fluuijs etiam atque lacubus eruitur.Multique Reges Regi Benomotapæ auri tributum quotannis impendunt. Gens ſimulachra minimè colit: vnum Deum cæli & terræ conditorem confitetur.Cultus & veſtitus nõ eſt cultui, quo reliqui Aethiopes vtuntur,abſimilis. Regem incredibili ſuperſtitione venerantur. Rex duo Regiæ maieſtatis inſignia geſtat. Vnum eſt, paruus quidam ligo cum eburneo manubrio. Alterũ iaculis duobus haud ita magnis continetur. Ligone ſubditos ad terræ culturam adhortatur,ne propter ignauiam atq; deſidiam terram deſerant,& fame coacti latrocinentur.Vno verò ex iaculis ſignificat,ſe ſcelerum vindicem futurum, altero vim externam ab hoſtibus armis atque virtute repreſſurum.Regum filij, quos habet ſtipendiarios, apud illum nutriuntur, tum vt ea educatione Regẽ debita fide & amore proſequi ſtudeant, tum vt illis obſidibus Rex eorum parentes in officio & fide contineat. Eſt maximo ſemper exercitu conſtipatus,quãuis ſumma pax & otium cum omnibus finitimis nationibus ſit illi firmo fœdere conſtitutum. Tunc enim cenſet, ſibi nullum à bello fore periculum, cùm in pace bellũ

Benomotapa regnum ditiſſimũ auri.

Regis inſignia.

Prudenter factum.

ſemper

ſemper Regum fortunis impendere ſuſpicatus fuerit. *Superſtitio ſus mos ignis à Rege quotannis petendi.* Singulis annis mittit ex ſuis domeſticis & familiaribus, qui ignem nouum Principibus & Regibus, qui in illius ditione ſunt, nomine ipſius Regis impertiat, atque inde reliquis hominibus diſtribuatur. Quod quidem ad hunc modum fit. Vbi Legatus ad domum cuiuſuis Principis accedit, ignis extinguitur. Deinde rurſus à legato nouus ignis excitatur: tunc omnes eò commeant, vt ignem inde in domos ſuas inferant. Hoc qui facere recuſat, proditor, atq; rebellis exiſtimatur, & tanquam maieſtatis reus extremo ſupplicio punitur, & ſi opus ita fuerit, exercitus in illum comparatur, vt hominem fidei deſertorem multis excruciatum ſupplicijs interimat. Hæc quidem de regione illa Aethiopiæ, *RES INDICAE.* cuius ambitu Zofala etiam continetur, ſatis eſſe puto. In India verò Franciſcus Almeida, ne tempus vllum abire ſine fructu pateretur, Laurentium filium cum *Maldiuæ inſulæ.* claſſe nauium nouem miſit in inſulas, quæ Maldiuæ appellantur. Sunt autem complures, modicis inter ſe æſtuarijs diuiſæ, Cochimoque circiter bis centum & quadraginta millibus paſſuum diſtant. Ibi eum iubebat ſpeculari, num quæ naues Saracenorum ab Oriente Sole in Occaſum nauigarent, quas ipſe captas Cochimum perduceret. Tanta verò fuit æſtus vis, vt Laurentius à curſu prorſus abduceretur. Delatus autem fuit *Comorinũ promontorium.* in inſulam non ita lato mari à Cori promontorio, quod Comorinum appellãt, diſiunctam: quam multi ſuſpicantur eſſe Taprobanam. Sed qui Ptolemæum ſequuntur, Taprobanam aſſerunt eſſe illam, quæ eſt aureæ Cherſoneſo oppoſita, quam incolæ Samatram appellant. Hæc autem, de qua loquimur, à Ptolemæo Cori, nomine promontorij Indici, in quod ſpectat, appellatur. *Zeilanda inſula.* Inſula nominatur ab incolis Zeilanda. Ea patet in longitudinem à Septentrione ad meridiem circiter ducẽta & quinquaginta paſſuum millia: latitudo autem, vbi eſt latiſſima, non vltra centum & quadraginta millibus paſſuum dilatatur. Eſt autem admodum fertilis, neque ſolùm varijs frugibus abundans, verùm & herbis, &

bis,& plantis odore mirifico redolentibus egregiè vestita: quæ quidem sine vlla cultura proueniunt. Malorum citreorum nemora sunt densissima: fructus varij atque multiplices tam sapore, quàm odore gratissimi. Magnã præterea vim cinnamomi passim fundit. Multi præterea pretiosissimi lapides atque multiplices è saxorum ingentium venis eruuntur: & gemmæ etiam incredibili multitudine,& singulari colore atq; fulgore,extractis ostreis è profundo maris gurgite, reperiũtur. Ad hæc,mirã Elephantorum copiam nutrit. Erat tota insula septem regnis distincta,è quibus tamẽ vnus & opibus,& dignitate,& imperio multum reliquis anteibat.Is in ciuitate maxima, quæ Columbum appellatur, imperij sedem & domicilium collocabat Est in media insula mons præcelsus, multis paludibus cinctus. Ex illius summo fastigio collis assurgit,è cuius medio è lacu quodã aquæ dulces atque perennes emanant. Prope lacum est silex,in qua cernitur vestigium hominis impressum. Est autem insitum incolis, vestigium illud esse primi parentis generis humani,qui inde in cælũ sublatus ab illis esse dicitur. Non procul autem inde Sacellum visitur,in quo duo sepulchra mira superstitione coluntur. Existimant enim in his condita fuisse corpora primi hominis,& vxoris illius,è quorum semine fuit vniuersum genus humanum propagatum. Ea verò opinio animis penitus infixa facit, vt eò multi Saraceni,& alij longè diuersis superstitionibus impliciti,religionis gratia confluant, Locus adeò accliuis est,vt neq; manibus niti ad summum possint, sed scalis & catenis adiuti eo perueniant. Ad hanc insulam Laurentius cum classe sibi commissa delatus, portum subijt,quem incolæ Gabalicamum appellant. Id cùm Rex (nec enim indè procul aberat) accepisset, Legatum ad illum cõtinuò cum muneribus misit,qui ab eo pacem peteret. Laurentius Legatum benignè & hospitaliter accepit,& muneribus illis ornauit, quæ ei grata fore suspicatus est. Tandem vt pacem cum illo firmaret,misit vnum de comitibus suis, virum nobilem

Columbũ Zeilandæ metropolis

Adami vestigium.

Protoplastorũ sepulchrum.

Gabalicamus port' Zeilandæ.

Zeilandensis ad Laurentiũ le-

gatio pacifica.

lem atque primarium, Pelagium Sousam nomine, qui in regiam deductus, Regem offendit miro fulgore circumlucentem. Partim enim gemmis, quibus erat excultus, partim cæreis facibus, quamuis dies esset clarissimus, omnia splendebant. Ad maiestatem enim pertinere existimabat, eiusmodi facibus circumsederi. Fuit Pelagius Sousa cum reliquis, qui illi fuerant comites attributi, admodùm honorificè receptus, fœdusq; sine vlla recusatione sancitum. Fœderis conditiones hæ fuerunt, vt is Emmanueli Regi singulis annis tributi nomine ducenta & quinquaginta millia pōdo cinnamomi penderet, Rex autem Emmanuel illum in fidem & clientelam reciperet, & Ducibus suis præciperet, vt illius portus atque maritimas ciuitates ab hostium iniuria prohiberent. Id fœdus sub ea conditione ratum habuit Laurentius, si pater illius author fieret. Pondus tamē cinnamomi fuit Regis iussu nauib. Lusitanis impositum. Tantus enim erat regi metus iniectus, vt vix vllum officium, quod ad pacem cū nostris firmandam valeret, ei satisfaceret. Eiusdem consensu Laurentius in terra columnam marmoream cum Regijs Emmanuelis insignibus statui iussit, quo significabat, insulæ possessionem ab illo nomine Emmanuelis occupari. Hac re confecta, Cochimum ad patrem rediit, à quo fuit in Anchediuā missus, vt arcē muniret, & totam illā oram maritimā perlustraret. Emmanuel Pazagna similiter Cananorē eiusdem Almeidæ iussu petijt, vt Laurentio Brittio in arce ædificanda atq; munienda opem afferret. Interim dum tempus in his negotijs teritur, venit ad Laurentium vir quidam Italus nomine Lodouicus VVartmanus, patria Bononiensis, qui studio orbis terrarum cognoscendi, multas regiones peragrarat, atque tandem sub mercatoris habitu, cùm se Saracenum esse simularet, Calecutium peruenerat. Ibi cùm multi multa de Portugalensibus commemorarent, nomine gentis excitatus, quasi quæ gens esset, ignoraret, qui mores & instituta illius essent, quā religionis sectam sequeretur, quo casu fuisset in Indiā delata

Fœdus Zeilandensis Regis cum Emmanuele.

Lodouici VVartmani ad Lusitanos aduentus.

delata, quæsiuit. Saraceni gentem esse malificam & sceleratam narrant, cuius omne studium in latrocinio & crudelitate consumeretur, multaque iam detrimenta Saracenis in partibus illis intulisse. Tum Lodouicus simulat se indignissimè pati, tantam gentis impurissimæ audaciam & temeritatem tandiu impunitam esse, quæ iam interitu funestissimo debuisset meritas facinorum & scelerum pœnas exoluere. Inde cũ se in familiaritatem eorum, qui plurimum poterant, insinuaret, & consilia Regis explorat, & quo animo classem ingẽtem compararet, quibus auxilijs se in nominis Lusitani perniciem sepiret, intelligit. Interim spem maximam concipit, fore, vt breui Lusitanorum ope sese à Saracenorum familiaritate impurissima vẽdicaret. Cum Mediolanensibus autem consilia communicãt, & eos adhortatur, vt relicto Calecutio se ad Lusitanos conferant. Respondent illi se Christianos esse, scelerum tamen suorum conscientia perterreri, ne ad Christianos confugiant. Lodouicus bono illos animo esse iubet, seque operam daturum pollicetur, ne illis fraudi esset facinus, quod in Christianum nomen consciuerant. His ita constitutis, quam primùm occasionem oblatam vidit, arripuit, atque ad Almeidam se contulit. In eo cursu in Laurentium incidit. Ibi tunc quas copias Rex Calecutiensis pararet, quam classem instrueret, illi nunciauit. Docuit præterea, valde Mediolanenses facti sui pœnitere. Eosque, si veniam impetrarent, libentissimè ad Lusitanos redituros. Quod vt confestim fieret, Laurentium vehementer adhortari cœpit. Illorum namque opera quamplurima tormenta apud Calecutiensem Regem conflari, multosque idem artificium ab illis inuitissimis perdiscere. Laurentius illum laudat, & muneribus afficit, atque promissis excitat; ad patremque deduci iubet. Pater confestim filium per literas admonuit, vt se ad dimicandum cum hoste pararet. Et Lodouicum dimisit, vt Calecutium reuersus, Mediolanenses data fide Cochimum perduceret. Id Mediolanenses lætissimis *Perfidia*

Mediolanensiũ punita. animis acceperunt. Sed dum fugam parant, fuit eorum consilium enũciatum, deprehensiq; pœnas morte crudelissima luerunt. Lodouicus vix se fuga à periculo cædis proripuit. Interim classis Calecutiẽsis summa vi parabatur. Ea fuit octoginta maiorũ nauium, & centum & viginti quatuor paronum. Erat autem & armis, & tormentis, & hominum multitudine, multisque munitionibus instructissima. Laurentius cum classe vndecim nauium in illam inuectus est. Erant autem in hac classe octingenti milites Lusitani, viri acres, & armis egregiè muniti. Auxilia præterea Indica, non tamen valdè firma, conquisierat. Ventũ erat ad Cananoris oram, cum vtrinq; concursum est. Atque primùm cùm dissonis clamoribus, tubarum cantibus, tormentorum crebris ictibus mare atque tellus tremefacta strepitus horrendos edidissent, tandem naues ipsæ manib. ferreis inter se deuinctæ concutiũtur. Laurentius nauem hostium prætoriam conspicatus, in eam impetum fecit, & harpagone sæpè frustra coniecto, tandem eam firmè retinuit. fuit vtrinque satis acriter dimicatũ. Laurentius tamen in nauem insiluit. Illum Philippus Rodericus, Ioannes Homo, Fernandus Petreius Andradius, Vincentius Pereira, Rodericus Pereira, & alij quidam homines fortissimi sequuti sunt. Erant sexcenti milites in hostium naui, qui cũ rem in summum discrimen adductam cernerent, ne inulti caderent, laborabant. Sed tandem omnes partim occisi, partim capti sunt: aliqui verò se in mare demiserunt, vt nando salutem quærerent. Hac naui capta, Laurentius Nonnio Vascio Pereiræ opem opportunè tulit. Is enim cùm naui haud ita magnæ præesset, nauem hostium valdè magnam inuaserat, eamque iniecto harpagone suæ deuinxerat. Sed nihil propius est factum, quàm vt nauis illius, hostilis nauis ictibus allisa deprimeretur. Præterea tanta multitudo sagittarũ & iaculorum ab hostibus accidebat, vt omnes fermè quamuis acerrimè decertarẽt, se interituros arbitrarentur. Sed aduentu Almeidæ, hæc quoq; nauis hostium

Classis Calecutiensis.

Prælium nauale.

Nauis prætoria capta.

expugna-

expugnata fuit,& ex quingentis militibus, qui ea vehebantur, nemo euasit, nisi tantùm illi, qui natandi artificio vitæ suæ consuluerunt. Erant in hostiū classe ex eo numero, quem diximus, multæ mercatorum naues, qui reliquarum nauium robore & multitudine nitebantur. Hi cùm cernerēt duas illas naues expugnatas, diffidere de pugnæ euentu cœperunt. Dum igitur animaduertunt nostros ita pugnandi difficultatibus implicitos, vt minimè illos fugiētes insequi possent, vela dant: & alij quidem se in Calecutiensem portum recépêre: alij verò eum nauigando cursum liberè tenuêre, quem optabant. Reliquæ naues strenuè iaculis & tormentis partim æneis, partim ferreis, & nauiū impressione decertabant, & cominus etiam multis in locis hastis & gladijs rem gerebant. Erant aūt nostri in magno periculo. Nam multæ simul naues hostium vnam nauem ex nostris circumsistebant. Ab omnibus tamen fuit diu magna virtute dimicatū, & hostes tandem in fugam conuersi. Supra tria millia hostium cæsa sunt. Decem naues cum multis paronibus depressæ: duo signa Regia & nouē naues maiores captæ, & magna præda parta. è nostris sex tantùm in pugna ceciderunt. Re ex animi sententia gesta, Laurentius se Cananorem contulit. Fuit autem à Rege cum magna lætitiæ significatione, & cum non mediocri admiratione virtutis exceptus. Interim dum hæc geruntur, cùm Zabaius Goæ princeps intelligeret, Calecutiensem regem magnam classem cōparasse, & nostros, vt cum illa dimicarent, ex arce Anchediuensi soluisse, noluit eam rei benè gerendæ, vt opinabatur, occasionē amittere. Consilio igitur Lusitani cuiusdam, qui religionē abiurauerat (erat autem is ex illis exulibus, qui morte damnati fuerant, & ea conditione liberati, vt terras incognitas explorarent) classem sexaginta nauium in Anchediuam misit, quæ arcem expugnaret. Classi autem eundem Lusitanū præfecit. Fuerat is faber lignarius, & in reficiendis arte sua nauib. vsui nostris erat. Appellabatur Antonius Fernandus. Tunc verò post

Hostilis classis fuga.

Lusitanorum periculum.

Victoria Lusitanorum.

Zabaij in Anchediuam expeditio irrita, & Antonij Fernādi apostasia.

scelus nefarium cum religione nomen mutârat, & Abedella nominabatur. Is cùm naues ad Anchediuæ arcem appulisset, continuò eam oppugnare instituit. Emmanuel autem Pazagna, qui præfectus arcis erat, tanta vi restitit, vt hostibus magnam perniciem afferret. Itaque vir nefarius obsidionem soluit, & Goam cum suorum cæde & interitu, & cum insigni dedecore reuersus est. Almeida tamẽ cùm cerneret, illam arcem nullum vsum habere, nec ex insula aliquam vtilitatem percipi, neq; posse, eò quòd procul Cochimo aberat, nisi sumptib. immodicis, & cum magno periculo defendi, & copias quas habebat, esse exiguas, neq; cõmodum esse, eas dispertiri, de ducum omnium sententia arcem diruere iussit. Laurentium igitur in Anchediuam cum classe misit, vt id exequeretur. Is vt fuerat iussus, in naues Pazagnam cum militibus, qui erant in præsidio, recepit, & arce disiecta Chochimum rediit. Per idem ferè tempus, quo hæc in India gerebantur, Rex Philippus Maximiliani Imperatoris filius, & Fernandi & Isabelæ gener, è Gallia Belgica in Hispaniam venit. Habebat autem ille in matrimonio Ioannã Fernandi & Isabelæ filiam, ad quam post mortem Ioannis, & illius Isabelæ, quæ Alfonso primũ Ioannis Regis filio, deinde Emmanueli nupserat, regni patrimonium iure veniebat. Philippus igitur cũ vxore, postquã accepit Isabelã Reginam socrum suã è vita decessisse, in Hispaniam venire maturauit, vt regni hæreditatem adiret. Id cũ Emmanuel intelligeret, & iam eos in Artabros peruenisse, compertum haberet, ratione cognationis & vicinitatis admonitus est, vt illis sine vlla mora per Legatos de felice in Hispaniam aduentu gratularetur, fidemq; daret, se nullo in loco, in rebus omnibus, quæ ad illorum dignitatem & voluptatem pertinerent, officio fratris amantissimi defuturum. Legatus fuit Iacobus Lupus Aluitensis Dynasta: qui quidem fuit à Regibus illis admodum honorificè susceptus, responsumque ab eis tulit amoris & officij plenissimum. Hoc eodem tempore suscepit Emmanuel a-

Anchediuẽsis arx diruta à Lusitanis.

RES EVROPEAE

Philippi Regis in Hispaniã aduentus.

Emmanuelis ad Philippum gratulatoria legatio.

Emmanuelis de com-

ctionem

ctionem memoria sempiterna dignissimam, quanuis in eo, quod effectum cupiebat, frustra cōtenderet. Videbat enim Princeps Christianos, odijs acerbissimis stimulatos, inter se cum magno rerum omnium discrimine decertare, Rempub. Christianam dilacerari, vires frāgi & debilitari, & hostiū opes interim Christianorum furore & amentia indies augeri. Verebatur aūt nè malum illud serperet, & in Christiani nominis perniciem, si non esset opportuno remedio prouisum, erumperet. Cùm autem hæc secum agitaret, tum id in primis eum vehementer angebat, quòd Christi sepulchrū esset à Saracenis occupatū, & à Christianis Principibus turpissimè neglectum. Omnia verò mala, quæ tunc rebus Christianis accidebāt, interpretabatur propter hanc negligentiam pietatis incidere: & religionē socordia & desidia violatam, arbitrabatur esse magnitudine roboris atq; virtutis expiandā. His curis anxius, legationem ad Iulium Pontificem Maximum decreuit. Legatus fuit Odoardus Galuamus, Regis ipsius consiliarius. Summa legationis hæc fuit. Principes Christianos inter se propria de dominatione cum periculo vniuersæ Christianæ Rei. dimicare. Opes interim Principis Turcarum, & Sultani etiam vires vehementer amplificari, & rebus Christianis imminere. Neminem verò eorum Principum, quorum officiū erat, hostium impetū à Christianis proposita etiā morte reprimēre, tanto periculo commoueri. Si gloriæ cupiditas Principes ad arma solicitabat, quod decus tantum esse poterat, quod esset cum Christi sepulchro armis vindicato comparandum? Si multa possidendi cupiditas stimulos illis adhibebat, cur non animum ad Asiæ & Aegypti regiones opimas, maximisq; opibus opulentas adijciebant? Per Christum igitur Optimum Maximum ipsum Iulium obtestabatur, vt omne studium suum, omnem virtutem & industriam, omnes curas & cogitationes in discordijs tollendis, & pace constituenda consumeret: & Principes Christianos ad interitum Mahumetani nominis exhortaretur, vt ita sempiternam

muni salute sollicitudo.

Emmanuelis ad Pontificē Max. Legatio pro communi concordia.

ternam gloriam, quæ nullis vnquam seculis esset interitura, compararent. Se verò ad eam rem regni sui opes vniuersas polliceri, libentissimeq; per se in tam præclaro certamine quoduis discrimē capitis aditurum. Hęc quidem Emmanuel sine vllo fructu per literas atque legatos egit. Erant enim Principes animis propemodum efferati, & vsque adeò propter turbulenta dissidia à cogitatione impendentis calamitatis abducti, vt hāc orationem non solùm animis aspernarentur, verùm etiam ludibrio haberent. Hoc eodem anno Emmanuel Castellum in Africa ædificari præcepit, extra fretum Gaditanum, in ea ora, quæ ad Austrum pertinet, vt ex eo possent infesta signa Mauris eam regionē incolentibus sæpius inferri. Huius autem ædificij curam Iacobo Azambugeo, viro impigro, qui multa decora virtutis militaris obierat, assignauit. Fuit Castellum magno cum labore & contentione à nostris ædificatum. Multi namque Mauri vndique confluebant, vt nostros opere prohiberent. Itaque necesse erat nostris eodem tempore Castellum ædificare, & hostium vim armis atque virtute repellere. Anno insequente, qui fuit à Christo nato, M. D.vij. instruendas curàuit Emmanuel naues quatuordecim, quę varijs temporibus Olyssippone soluerunt. Vt quæque enim erat expedita, ita vela faciebat. Nulla tamen earum eodem anno in Indiam peruenit. Vascus Gomecius Abræus, vnus è Ducibus à Rege delectis, iussus erat in Zophala arci præesse. Is cum Aethiopiæ oram præterueheretur, instituit, vt nauigium incredibili celeritate, cuius erat nauarchus Ioannes Chanoca, facem præferret, quam reliqua nauigia sequerentur. Hoc tamen fuit Ducis negligentia dissolutum atque dissipatum, milites in terram enatarunt. Quorum pars aliqua, quæ in manus hominum immanium inciderat, fuit in vinculis detēta, & à nostris, qui oram eandem legebant, pecunia liberata. Rodericus verò Suarius, qui erat vnus è nauarchis, incidit in nauem, quæ ex Arabia soluerat, in qua erant homines quingenti: cum quibus magna armo-

RES AFRICANAE.

ANNVS à Christo nato, 1507.

Nauis Saracenica expugnata.

rum contentione manum conseruit, eamque tandem expugnauit, & omnes Saracenos ferro concidit. Tres autem nauarchi fluctibus oppressi periêre. Omnes verò naues, quę euaserant, in hyberna deductę sunt. Cùm verò in India exploratum fuisset, nullum è Lusitania nostris auxilium aduenisse, Saraceni animos erexerũt & confirmârunt, tempus adesse credentes, quo possent nomen Lusitanum omninò delere. Itaq; Regem Calecutiensem adhortantur & admonent, ne occasionem præclari cuiusdam facinoris diuinitus oblatam prætermitteret. Augures etiam insignem eo anno victoriam illi portendebant. Sacerdotes item atq; Brachmanæ, quasi Deorum oraculis incitati, multa referebant, quibus Regem ad spem summi decoris excitarẽt. Rex omnia, quæ ad bellum erant necessaria, summa industria comparabat. Hæc omnia Prætor Almeida per exploratores & transfugas exploratè cognoscebat. Vt autem hostibus significaret, sibi non opus esse vllius classis auxilio, duas festinanter classes instruxit. Vnam, vt naues, quæ Cochimo Cori promontorium versus nauigabant, ab hostium incursione defenderet: in qua erant triremes duæ, naues onerariæ duæ, & vnus paro: quam Emmanueli Pazagno commisit. Alteram, quæ oram illam tutaretur: in qua erant vndecĩ naues, quibus Laurentiũ filium præfecit. In hac classe nauarchus erat quidam, nomine Gundisaluus Vascius Goes, qui cùm minimè commeatu abundarẽt, vt rei frumentariæ consuleret, Cananorem petijt. Inde profectus, vt se rursus cum Laurentio coniungeret, festinauit. In eo autem cursu nauem Saracenorum, quæ Cananore veniebat, offendit, in eamque ferociter inuasit. Saraceni minimè repugnarunt. Se namque fœderatos esse dicebant, & litteras, quæ eiusdem fœderis fidem facerent, Laurentij Brittij, qui arcis Cananorensis, vt dictum est, præfectus erat, ostenderunt. Sunt enim hoc iure omnes, qui in Indico mari nauigant, iam inde ab eo tempore, quo Lusitani in India arces ædificare cœperunt, vt nemini liberum sit naui-

RES INDICAE.

Duæ Lusitanorum classes.

Lusitanorum ius & imperij nauticum.

gare, nisi ab aliquo Lusitano vel Duce, vel arcis Præfecto (fide prius illius, qui nauē cōscendere vult, diligenter explorata) literas acceperit, fidem fœderis continentes. His literis tuto nauigant. Aliter enim à nostris nauarchis capi, bonisq; omnibus euerti, & vita, aut saltem libertate priuari possunt. Tunc igitur cum Saraceni literas ostentarent, quibus nixi se mari commiserāt, Goes siue auaritia cæcus, siue barbara immanitate ductus, siue odio gentis illius efferatus, clamauit, litteras illas fuisse per fraudē extortas, seq; exploratum habere, illos esse Christiani nominis hostes, & perniciē Lusitanis omnib. per summū scelus & perfidiam machinari. Daturos igitur illius tam scelesti facinoris pœnas. Itaq; nauem diripuit, hominesq; miserrimos, hominū atq; Dei fide explorantes, in velum insuit, & nauē iam exinanitā, tormentorum ictib. perforatā depressit. Fuit hoc facinus non solū crudele, & inhumanū, contra ius gentiū, & contra omnē rationem humanitatis nefariè & flagitiosè susceptum: verùm etiā, propter temporis illius adeò periculosi rationē, temerarium, & furoris & amentiæ plenissimum. Cum enim nondum esset imperium fundatū, & exiguis admodū copijs Lusitani maria illa tenerent, conueniebat, vt quod virib. adipisci non poterant, existimatione fidei & humanitatis assequerentur. Nam cùm nullū vitæ præsidium fide firmius sit, tū eo tēpore, quo reliqua præsidia adeò infirma erāt, omnis salutis ratio erat in fidei opinione collocanda. Vt enim fidei & benignitatis nomen excellens omnium mortalium animos ad beneuolentiā allicit: ita infamia perfidiæ & crudelitatis odium incēdit, & ad vindictam stimulat. Quod tunc re satis perspectum fuit. factum enim est, vt facinus illud redderet Lusitanū nomē illis nationibus odiosum & inuisum. Almeida verò id indignissimè passus est, Goemq; honore priuauit, neq; post illum diem ad suam familiaritatem admisit. Eo tempore Rex Cananoris obierat, & alius in ipsius locum successerat, qui erat in nostros animo vehementer infesto. Opera namq; Calecutiensis

[illegible] [illegible] inhumanum et crudele facinus.

Perfidia detestanda.

Cananorēsis Rex Lusitanis infestus.

ad re-

ad regnum peruenerat. Erat Cananore Saracenus Mamele nomine, copijs & existimatione, eorum Saracenorum, qui terras illas incolebant, facilè princeps. Nauarchus autem nauis illius, quam Goes in alto merserat, erat sororis illius filius. Hic cū percepisset, merces suas, quas nauis illa conuehebat, esse direptas, nauemq; depressam, & hominem sibi coniunctissimum cum reliquis crudelissimè demersum, dolore stimulatus ad Laurentium Brittium recta contendit, & maximis vocibus de iniuria sibi facta conqueritur. Tu, inquit, nos prodidisti, tu nos in fraudem induxisti: quod nauem amiserim, quod bonis spoliatus sim, quod nepote meo charissimo sim orbatus, id perfidia & scelere tuo factum est. Qui fieri enim potuisset, si testimonium literarum tuarum bona fide conscriptum fuisset, vt vir Lusitanus, atque nauis magnæ præfectus, tam crudeli iniuria nos omnes affecisset, tantumque in multos nostræ societatis homines cladis inuexisset? Brittius iurat se nihil fraudis admisisse. Saracenus nullam satisfactionem accipit. Itaque vt erat lachrymis oppletus, & furore acriter inflammatus, ad Regem properat. Sequebātur illum vxores, & parentes, & liberi eorum, qui fuerant crudelem in modum interfecti. Ibi cum eiulatu lugubri clamores in cælum tollunt, manus in Regem intendunt, fidem illius implorant, ius acerrimè postulant, &, vt de gente scelestissima pœnas debitas expetat, obtestantur. Is se minimè postulata neglecturum ostendit. Tum arcessito Mamele, sibi minimè ingratum fore dicit, si illi, quacunque ratione possint, scelus illud vlciscantur. Mameles continuò ad Saracenos, qui Calecutij negotiabantur, literas de hac iniuria misit. Illi rem ad Regem deferunt. Is confestim misit, qui nomine illius animum Regis Cananoris in nostros acriter inflammaret, opemq; suam ad nostrorum exitium minimè defuturam promitteret. Fore autem si coniunctis viribus in perniciem Lusitanæ gentis incumberent, vt illius memoriam è terris exterminarent. Hoc accepto nuncio, Rex totam suam cogitatio-

Mamlis Saraceni de Lusitanorū iniurijs querela.

Calecutij Regis ad Cananorēsem legatio.

Cananorē-

sis in Lusitanos molimina.

nem ad exitium Lusitanorum traduxit. Atque principio, quod animo moliebatur, secretum tenuit. Interim autem fossam latissimam à littoris vnius fine, ad alterum littus perduxit. Ea fossa arcem (erat enim in angulo, quem mare circumluebat, sita) ab vrbe dirimebat. Hoc sese ad vrbem muniendam facere simulabat. Puteus autem erat non procul ab arce, è quo nostri ad bibendum aquam hauriebant. Hunc intercludere puteum hostis cogitabat. A fossa namque ad puteum erat semita perangusta, quam aggeribus & turribus munire Rex statuebat, vt inde nostros putei aditu prohiberet, atq; siti conficeret. Hæc res fuit Præfecto Principis opera, qui erat in regnum successurus, indicata. Is etiam demonstrauit, Regem Calecut. præter alias munitiones, viginti & quatuor ænea tormenta Regi Cananoris clàm, quibus arcem quateret, misisse: & præterea triginta hominum millia se in auxilium missurũ pollicitum fuisse. Laurentius Principi gratias egit, seque daturum operam confirmauit, ne vnquam beneficium apud ingratos collocâsse iudicaret. Itaque suos continuit, ne in vrbe hostili cum vitæ periculo vagarentur. Ad Almeidam verò nuncium misit, qui significaret, quo in discrimine versaretur. Almeida filium misit, qui arcem militũ præsidio, & cõmeatu, & armis firmaret, vt posset facilius obsidionem tolerare: quod ab illo diligentissimè perfectum fuit. Brittius cum animaduerteret, aquatione interclusa omnibus esse pereundum, illud telluris spatium, quod erat inter arcem & puteum interiectum, fossa & vallo muniuit, eaq; munitione vtrunque littus inclusit. Tum põtem sublicium extruxit qui vallũ cum puteo cõiungeret. Deinde varias turres excitauit, & tormẽta in illis disposuit, quibus si vellet hostis aquationẽ impedire, eũ propelleret. Hoc cum rex animaduerteret, insidias detectas esse cognouit. Non igitur vltra dissimulandum ratus, arcẽ oppugnare constituit. Quadraginta hominum millia tunc in castris habebat, partim ex suis copijs, partim ex auxilijs, quę Calecutio iã aduenerant. Itaq; copias eduxit,

Brittij munitiones.

Arcis Cananorensis oppugnatio.

xit,& vallum confeſtim aggreſſus eſt. Noſtri maximo cum labore hoſtium impetũ ſuſtinebãt. Sed de aquatione præcipuè acerrimũ erat inter noſtros & hoſtes certamen inſtitutum,cum illi maxima cõtentione, ne Luſitanis vlla facultas aquationis daretur, pugnarent: contrà Luſitani,ne aqua excluderẽtur,periculoſiſſimã dimicatione ſubirent. Aqua igitur ijs,qui bibere cupiebant,erat multo ſanguine cõparanda. Noſtri verò cõſilio Thomæ Fernandi, præſtantis architecti,ab arce in puteũ cuniculum egere:qui tanto ſilentio perfectus eſt,vt nunquam id ab hoſte animaduerti poſſet. Tum paulò ſupra illud cuniculi oſtiũ, quod ab arce ad puteum mediũ pertinebat,trabes immiſit,& ſuper eas alias tranſuerſas iniecit. Tũ magnã materiæ vim ſuper eas trabes demiſit,quæ puteũ tegeret,ne poſſent hoſtes venenũ in aquã infundere. Poſtremo ore sũmo putei diſturbato,terram omnẽ cõgeſſit,ne poſſet hoſtis materiã extrahere.Sic aũt fiebat,vt noſtri tuto hoſtibus inuitiſſimis aquarentur. Rex igitur ab hoc conatu depulſus, vallum oppugnare multò acrius inſtituit. Cùm verò multi in ea oppugnatione caderent,vt tutius rem gereret, ingentes ſaccos lana & ſimili materia infarciri iuſſit, vt his oppoſitis tormentorum ictus exciperet. Dum autem hoc opus apparabatur,caſtra retrò mouit, & ſuos ab oppugnatione prohibuit. Brittius id non ſine conſilio fieri ratus,excogitauit rationem,qua hoſtis conſilium exploraret. Faber quidam lignarius illius iuſſu laqueum extruxit, eumque non procul à vallo ea parte,quæ valli portam reſpiciebat,leui materia atq; tellure contexit. Brittius quadraginta milites iuſſit extra vallum egredi,vt vrbem verſus pergere ſimularent. Hoſtes illos conſpicati,in eos impetum faciunt. Noſtri ſe ſenſim recipiunt : hoſtes acriter inſiſtunt. Eorum autem Dux,cùm omnibus præiret,in laqueum incidit. Quo facto noſtri hoſtibus repugnare multò acrius incipiunt:alij extra vallum egreſſi,ſe cum illis coniungunt, & hoſtes re inopinata perculſos expellunt, & paulò longius inſequuntur, ſignoq; dato ſe recipiunt, & Du-

Luſitanorũ deſcrimen

Stratagema.

Aliud ſtratagema.

& Ducem laqueo expeditum ad Præfectum pertrahūt. Ex illo cognouit Brittius, quo animo rex bellum intermitteret. Præterea Princeps regni hæres per vnum de suis comitibus, scapha commeatu onusta silentio noctis inuectum, illi Regis consilium aperuit. Nostri ad propugnandum se comparauerunt. Perfectis operibus Rex confestim aciem hoc ordine instruxit. Saccos primùm sic oppositos esse iubebat, vt essent instar valli, quo milites possent sine periculo ad Lusitanorum vallum accedere. Deinde milites cum arcubus, & ferreis fistulis, & varijs telorū generibus sequebantur. Postremum agmen Rex cum valida manu firmabat. Arcis tormenta quanuis globos ingentes partim ferreos, partim lapideos emitterent, cùm hi saccis exciperentur, nullum detrimentum hostibus afferebant. Ea res animaduersa hostibus animos extulit, ita, vt quasi debellatum iam foret, clamores ingentes ediderint. Sequenti die fuit oppugnatio multò ferocius instaurata. At Brittio venit in mentem, tormentum vnum, quo nondum vsus fuerat, quod multò vehementius globos eiaculari cognouerat, collimare. Cùm ille igitur, qui tormenti curam gerebat, ignem admouisset, factum est, vt saccos disijceret, ictibusq; crebrius repetitis, omnes moles oppositas disturbaret. Cùm igitur maiora tormenta in aciem hostium propugnaculo nudatam ingentes pilas, minora glandes valdè frequentes emitterent, magnam stragem ediderunt. Ea nocte vir quidā nobilis Castellanus, cognomento Guadelajara, postulauit à Brittio centum & quinquaginta homines, quos ipse deligeret, quibus hostium castra terrore compleret. Cùm id illi fuisset concessum, de quarta vigilia (erat autem nox pluuia, caligoq; ue densissima erat castris offusa) nostri hostes, nihil hostile propter nostrorum paucitatem suspicantes, tubarum cantu & clamoribus magnis exterrent, & alios graui somno consopitos, alios semisomnes obtruncant, reliquos in fugam pellunt. Vbi primùm diluxit, nostri potiti castris, prædam non mediocrem in arcem conuehunt. Hunc felicem

Acies hostium.

Arcis oppugnatio.

Guadelajaræ Castellani strategema.

licem successum casus aduersus deformauit. Erant frequentes ædes arci coniunctæ, arcis ipsius præsidio ab hostium impetu & incursione defensæ. In his erant variæ merces, & multiplex, & preciosa supellex, & annona, qua milites in ea obsidione alebantur. Factum est autem, vt pueri cuiusdam negligentia, qui cùm iret cubitum, candelam incensam reliquerat, vt candela in aridam materiam decideret, quæ subitò ignem corripuit, & domum inflammauit. Sic autem cum omnes ædes illæ essent è ligno ædificatæ, & folijs palmarum contectæ, & coniunctæ, factum est, vt omnes eodem incendio conflagrarent. Quamuis autem iactura multarum rerum maximi pretij fuisset, nihil Præfectũ aliud angebat, quàm annonæ penuria. Commeatum enim maxima ex parte flamma consumpserat. Nec erat spes vlla, quandiu hyems vigebat, vt aliundè posset commeatus importari. Ergo cùm fames nostros opprimeret, cogebantur feles primùm, mures deinde & lacertos comedere. Præfectus aliquid audendum ratus, cognatum quendam suum cum triginta viris satis acribus misit, qui in hostes improuiso erumperet, & videret, an posset aliquid cibi è castris nõ valdè munitis abripere. At hostes in nostros inuecti, multos cõuulnerârunt, ipsius cognati Ducis vultum conciderunt, & crura etiam sauciârunt, ita, vt gradum facere nequiret: parumque absuit, quin in hostium potestatem veniret. Sed adolescentis virtute, annos nati quinque & viginti, cui Ioannes Gregorius nomen erat, fuit è medijs hostibus ereptus, & in arcem intromissus. Quatuor autem è nostris in eo conflictu cecidere. Interim per seruos transfugas fuit Rex certior factus, nostros grauissima fame premi. Existimauit igitur eam occasionem rei benè gerendę non esse prætermittendam. Itaque in loco satis accommodato, milites in insidijs locauit, duas autem vaccas propius vallum agi præceperat. At nostri cùm vaccas cernerent, Ducis iniussu (nec enim imperio, sed fame mouebantur) repentè desiliunt. Qui erant in insidijs, in nostros impetu fe-

Incẽdium circa arcẽ fortuitum.

Fames obsessos Lusitanos inuadit.

Hostiles in Lusitanos insidiæ.

tu feruntur. Noſtri tamē tanta virtute reſtitêre, vt prius, quàm maiora ſubſidia poſſent aduenire, vaccas per valli aditum hoſtibus fruſtra repugnantibus introducerent. Harum carnibus diebus aliquot noſtri ſuſtentati ſunt. Sed his cōſumptis, neceſſe erat noſtris aut deditionem facere, aut fame funditus interire. Sed ope diuina in extremo illo diſcrimine adiuti ſunt. Mare namque ventorum flatu agitari cœpit, & cùm maximos fluctus eiiceret, magnam ſquillarum ingentium vim in littus expulit, quibus noſtri famem depulerūt, & ægroti ſanitatem recuperârunt. Sic autem factum eſt, vt Luſitani obſidionem per totam hyemem tolerarent. Ver autem appetebat: ſubſidium, cùm primùm mare nauigari potuiſſet, expectabatur. Hoc cum Regem minimè lateret, ſtatuit, antè, quàm Cochimo auxilium adueniret, totis viribus experiri, an vallum & arcem oppugnare poſſet. Magnam igitur claſſem inſtruxit, & duo maxima Caſtella ſuper naues excitauit ea ratione, qua fuerant erecta Caſtella, quibus Rex Calecutienſis Paciecum euertere cogitârat. Huius apparatus indicium fuit per eundem Principem ad Præfectum repentè delatum, à quo fuit admonitus, vt eam arcis partem, quæ ad mare pertinebat, diligentiſſimè tutaretur. Erant milites, quos Rex ſub ſignis habebat, ad quinquaginta millia. Alia namq; ſibi auxilia conquiſierat. Vbi primùm omnia parata fuerunt, cū terra & mari noſtros oppugnare inſtituiſſet, factum eſt, vt vno tempore & claſſis eam arcis partem, quæ ad mare ſpectabat, cùm caſtellis inuaderet, & magnus exercitus in vallum impetum ferret. Vtrinq; tamen fuerūt cum magna ſuorum ſtrage, & nauium etiam iactura repulſi. Prælium fuit acerrimum, & ab exortu Solis vſq; ad occaſum durauit: quod tamen non humanis viribus, ſed diuinis geſtum fuiſſe conſtat. Cùm enim maxima multitudo hoſtium in prælio cecidiſſet, nemo tamen è Luſitanis deſideratus fuit. inſequēte die Brittius magnam tormentorum partem, quæ erant in arce diſpoſita, ad vallum tranſportari præcepit, & inde ciuitatem

Fortiter factum.

Diuinum erga Luſitanos auxilium.

Hoſtilis exercitus quinquaginta millium militum.

Stupenda Christianorum victoria.

Cananorēſis vrbis oppugnatio.

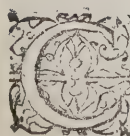
uitatem globis ingentibus concutere iussit. Aedes quamplurimæ dirutæ fuerunt, & in his Saracenorum templum, in quod multi conuenerant, vt Mahumetem precibus fatigarent, vt illis subsidio occurreret. Tantus autem terror fuit & ciuibus & peregrinis iniectus, vt omnes à Rege contenderent, vt pacem cum Lusitanis faceret: aliter enim, se indè continuò migraturos. Quod vt vehementius agerēt, fecit classis, cui præerat Tristanus Cugna, qui tunc aduenerat, quæ opem nostris, si in maiore tum discrimine fuissent, attulisset. Pax igitur certis legibus facta fuit, ea conditione, vt tū demùm rata esset, cum eam Prætor Almeida comprobaret. Quas verò res Tristanus Cugna, antequam Cananorem classem appelleret, in eo cursu gesserit, alio in loco memorabimus. *Pax Cananorensium cum Lusitanis.*

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICtißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER QVINTVS.

RES AFRICANAE.

CVM hæc in India gerebātur, in Africa hæc acciderunt. Safin est ciuitas in Mauritania Tingitana sita, extra fretum Gaditanum, ad Austrum spectans, quam Atlanticus Oceanus *Safin ciuitas.*

ceanus alluit. Erat autem ſanè magna, multisq́ue opibus opulenta, ad quam vndique mercatores quæſtus gratia libentiſſimè commeabant. Regio eſt valdè fertilis, frugibus & pecoribus abundans. Fuit autem ciuitas hæc longo tempore in ditione Regis Marrochienſis, cuius imperium maximam Mauritaniæ partem continebat. Sed tandem familia quædam nobilis, cognomento Farhomia, ab Imperatore deſciuit, opibusq́ue ſuis, & popularium gratia freta, tyrannidem occupauit. Huius tandem familiæ princeps extitit quidam, nomine Abdearus Rhamanus, vir magni animi, & ſupra modum dominationis appetens: qui, vt ciuitati imperaret, patruo ſuo, cui nomen erat Hamedux, qui tunc opibus & potentia multum gentilibus anteibat, vitam per ſummum ſceluseripuit. Deinde ſpecie liberalitatis & humanitatis plebis animos ſibi conciliauit, ita, vt ciuitatis imperium facillimè teneret. Erat autem Abdearo Rhamano filia eximia ſpecie, quam adoleſcens nobilis nomine Haliadux, non vulgari forma præditus amabat, & illius concubitu, matre puellæ nõ inuita, fruebatur. Hæc conſuetudo cùm fuiſſet ad Rhamanum delata, eo familiæ dedecore grauiter offenſus, necem adoleſcenti afferre conſtituit. Quod cùm Rhamani vxor atque filia ſuſpicione aſſequutæ fuiſſent, rem ad Haliaducem deferunt. Is vt Rhamani conſiliũ præriperet, cædem Rhamano machinatus eſt. Re autem cum iuuene ſibi amicitia valdè coniuncto, cuius fidei & audaciæ valdè confidebat, quem Iehabentafuſum appellabant, communicata, vt facinus ſumma celeritate patraret, excogitauit. Erat autem ſacrum ſolenne Saracenis, ſumma ab illis religione celebratũ. Rhamanus in templum profectus, per nuncium Haliaducem ad ſolennis precationis communionem inuitauit. Eſſe dicebat præterea ſibi cum illo poſt rem diuinam de re maxima conſultandum. Haliadux eo nuncio intellexit, tempus appropinquare, quo ſibi erat aut Rhamani crudelitate moriendum, aut Rhamano nex afferenda. Arceſſiuit igitur Iehabentafuſum, & ambo cum

Abdeari Rhamani parricidiũ.

cum decem viris fortibus ex gentilibus atque domesticis, qui erant coniurationis participes, rectà in templum gradiuntur, & Rhamanum confodiunt. Qui Rhamanum sectabantur, vt illius necem vindicarent, se comparabant. Cùm tamen viderent duodecim viros nobiles, & impigros districtis gladijs ferociter imminentes, & suspicarentur eos non sine multitudinis consensione tantum facinus ausos esse, seque Duce, quem sequebantur, occiso, præsidio nudatos animaduerterent, repentè diffugiunt. At Haliadux & Iehabentafusus in forum se conferunt, & ibi aduocata concione Haliadux orationem habuit, qua dixit, se meritò tyrannum occidisse, qui illi insidias comparabat: neq; mediocri beneficio ciues suos obligasse, cùm hominē maleficum & parricidam de medio sustulisset. Fore namque, vt post illum diem res eorum sub benigno & moderato imperio multo magis florentes essent. Ibi tunc populi consensu (gens enim leuis & inconstans, facilè in quamcunque partem illam pellere velis, inclinat) vterq; eorum ciuitatis moderationi præficitur. Eo tempore Iacobus Azambugius præerat castello, quod iussu Regis Emmanuelis, vt dictum est, non procul ab ea vrbe extruxerat. In ea verò ciuitatis trepidatione atque tumultu, tredecim Hispani captiui, nauigium adepti confugiunt, & ad castellum delati, statum ciuitatis Azambugio nunciant. Deinde post biduum Haliadux cùm cerneret cognatos Rhamani & amicos, qui multum in ciuitate poterant, illi atque socijs perniciem moliri, ad Azambugium se cōfert, & ne occasionem diuinitus oblatam amittat, adhortatur. Se namque perfecturum, vt ciuitas illa Regis Emmanuelis imperium libentissimè subiret. Opus tamen esse, vt qui hoc animo essent, ope Lusitanorum aduersus hostium insidias fulcirentur. Iacobus Azambugius quamuis Afrorum perfidiam exploratam penitus haberet, cum tamen animaduerteret, rem in tanto tumultu & ciuium dissensione in eō statu esse, vt Haliaduci atq; socijs fidem datam cōseruare valdè expediret,

Rhamanus in templo confossus.

Haliadux Safinij tyrannidem inuadit.

Haliadux Azambugij auxiliū implorat.

pediret, conditionem minimè reiecit. In ciuitatem igitur duodecim viris nobilibus stipatus, se contulit: ibi octo dies commoratus, leges pacis scripsit, & fœdere Haliaducem & socios Regi Emmanueli deuinxit. Ibi verò cũ indicio Abrahami Iudæi cognouisset, sibi insidias fieri, in castellum regium profectus est. Illum verò quatuor viri nobiles Saraceni, quorum princeps erat Haliadux, prosequuti sunt, cum interim Iehabentafusus imperium ciuitatis administraret. Erat autem fœdere cautum, vt Mauri locum Azambugio in ea parte, qua muri fluctibus alluuntur, assignarent, in quo domum magnam ædificaret: & vt ibi laxius & magnificentius habitari posset, turrim in muro ædibus coniunctam, & portam etiam, quæ in mare respiceret, attribuerent. Rebus ad hunc modum constitutis, Azambugius cum quatuor illis Mauris in Lusitaniam reuersus, Emmanueli rem totam exponit, & amplitudinem ciuitatis, & opportunitatem loci ad bellum mediterraneis Africæ regionibus inferendum explicat. Rex eo nuncio plurimum lætatus est, Azambugiumque in Africam remisit. Vt verò negotium rectius cõfici posset, literas ad Garsiam Melium, qui cum classe fretum Gaditanum tenebat, vt Mauros nauigatione prohiberet, dedit, quibus imperabat, vt se cum Azambugio cõiungeret. Is quamuis in morbo valdè periculoso versaretur, mandata tamen summa celeritate confecit. Ad Safinensem igitur portum se contulit, quò iam Azambugius peruenerat: sed omnia commutata vident. Erat ciuitas in armis: fidem datam neglexerat: multitudo nullo pacto se Christianorum imperium passuram cõfirmabat: varij tumultus excitabantur. Haliadux, qui iam in vrbem redierat, & Iehabentafusus in communi scelere & perfidia conniuebant, oblitique fœderis, erãt valdè Lusitanis infesti. Ibi tunc venit nostris Ducibus in mentem, discordiam inter duos illos tyrannos artificio serere, vt viribus vtriusque partis diuisis, facilius vrbe potirentur. Quod quidem sic ab illis excogitatum fuit. Garsias Melius adhuc eodem morbo laborabat.

Haliaducis cũ Lusitanis fœdus.

Safinensiũ perfidia et tumultus.

Lusitanicũ stratagema.

Medi-

Medicum igitur Iudæum ad morbi curationem ex vrbe arcessiuit. Hunc autem pecunia facilè persuaserunt, vt literas ad vtrumque vrbis præfectum perferret, ita tamen, vt eorum neuter posset odorari, literas ad alterum scriptas esse. Literæ autem erant scriptæ nomine Garsiæ Melij, quibus Haliaducem admonebat, vt insidias præcaueret. Sibi namq; exploratum & cognitum esse, vitæ illius insidias intēdi. Ad eas autem propulsandas opem suam pollicebatur, seque officio suo minimè defuturum confirmabat. Interim verò admonebat, nullas esse capitaliores insidias illis, quas imperij communio comparabat. Nam cùm nulla vnquam regni societas fidelis atque firma fuisset, tum aditum ad perniciem eò faciliorem esse, quo minus suspecti fuissent illi, cum quibus societas muneris inita fuerat. Idem ad Iehabentafusum scribebat, & admonebat, vt vitam suā contra Haliaducis occultas fraudes & insidias muniret. Quoties Medicus Melium inuisebat, manum intra vestem stragulam, quæ spondam contexerat, immittebat, quasi tentaret, an febris aliqua ex parte quidquam de solita vehementia remisisset. Et interim literas accipiebat, ne posset quispiam quod gerebatur, aliqua ratione suspicari. Interim verò vterque eorum clam altero gratias Melio summas agere, seque in potestate Emmanuelis futurum polliceri, obsecrare, & orare, vt non ꝑmitteret vllo modo, se fraude alterius interire. Hac igitur fraude contra gentem fraudis plenissimam solerter excogitata, factum est, vt vterque eorum cùm sibi ab altero timeret, muniendam salutem suam contra alterius perfidiam, Lusitanorum ope cogitaret. Vterque igitur, altero imprudente, Azambugium & Melium admonet, vt se in vrbem conferant. Se namque effecturum, vt breui vrbem in Regis Emmanuelis potestatem redigeret. Itaque Azambugius, & Melius quinquaginta tantùm militibus stipati, in vrbem ingrediuntur, & ædes, quæ Rhamani fuerant, quia amplæ & munitæ videbantur, & erant propius mare sitæ, sibi ad habitandum delegêre. Clanculum verò varia armorum gene-

ra arcis & dolijs inclusa domum comportari faciebãt. Mauri, vt est genus hominum non solùm infidum, verùm etiam suspiciosum, sinistra quadam suspicione tacti, non rectè de nostrorum hominum sedulitate sentiebant. Ipsosque tyrannos iam suæ leuitatis valdè pœnitebat. Multaque rectè moliebantur, quibus conijci poterat, rem ab occultis insidijs ad vim apertam esse vẽturam. Azambugius rem omnem, in quo statu esset, Emmanueli per literas significauit. Is nullam moram interposuit, quin firma subsidia illis mitteret. Quatuor igitur naues celeriter instruendas curauit, quibus Gondissaluum Mendesium Zacotum, virum in Africano bello exercitum, præfecit. Qui cùm naues ad portum vrbis appulisset, intellexit, nostros Maurorum perfidia esse in summas difficultates adductos. Nec enim Mauri in fœdere permanebant, sed multis fraudibus opus Azambugij impediebant: neque solùm omnia, quæ ad ædes muniendas, sed etiam quæ erant ad victum necessaria, denegabant: multisq; signis apparebat, eis non fraudem ad facinus, sed animum deesse. Cùm nostri de vno ex tyrannis conquerebantur, is in tyrannidis socium culpam omnem conferebat. Nostri cùm iã Zacoti aduentu maiores opes habuissent, confidentius in vrbe versabantur. Tyrannos igitur admonent, se minimè passuros, vt ambo simul vrbem gubernarẽt. Eos namque animo iter se inimico & infesto diffidere, & vtrumque eorum de alterius exitio cogitare. Compararent igitur inter se, vter eorum esset ciuitatem illam Regis Emmanuelis nomine moderaturus. Illi verò cũ cernerẽt eam sibi necessitatem impositam, vter eorum eam prouinciam susciperet, haud contentiosè deliberant. Summa namque animi moderatione, quod vix credibile videretur ei, qui vtriusque mentem cognosceret, vterque eorum alteri imperium concedebat. Tandem peruicit Haliadux, vt Iehabentafusus eam ciuitatem regendam susciperet. Is autem Imperij æmulo amoto, multo liberius fraudes in nostros concinnabat, omnique ratione, vt Azambugium opere prohiberet,

Subsidium Lusitanis Safinium missum.

Summa in duobus tyrannis animi moderatio.

Iehabentafusi in Lusitanos fraudes.

con-

contendebat. Lapides, & calcem, & reliquam materiam ne quisquam importare auderet, faciebat: operarijs etiam acerrimè minabatur: & hæc primùm occultius, deindè multo in dies apertius & insolentius gerebat. Quod vbi Azambugius intellexit, Haliaducem, quem sciebat valdè moderationis, qua facilè regnum socio concesserat, pœnitere, arcessiuit: eumque admonuit, vt suorum manu comparata, Iehabentafusum ex improuiso aggrederetur, & obtruncaret. Se namque opem, vbi opus esset, confestim allaturum, facturumque, vt ille solus vrbis imperio potiretur. At Iehabentafusus cùm se armis Haliaducis peti animaduerteret, & nesciret id consilio Azambugij fieri, in ædes Rhamani, in quibus arx extruebatur, se fuga proripuit. Ibi tunc Iacobus Miranda, ipsius Azambugij nepos, habitabat: qui etiam cum ignoraret, eum aui cõsilio in illud vitæ discrimen inductum, hominem in fidem receptum ab imminente clade seduxit. Azambugius cùm ab illo pœnas expetere statuisset: Maurus (erat enim singulari solertia, & plurimum in dicendo valebat) multis argumentis vsus, quibus demonstrabat minimè expedire rebus Lusitanorum, se vita tunc temporis spoliari, ab Azambugio impetrauit, vt ei potestatem in Lusitaniam eundi faceret, vt se Regi dederet, & fidem suam fœdere sanctissimo obligaret, fore, vt vsque ad extremum vitæ spiritum pro illius dignitate & amplitudine dimicaret. Quod si rex id facere nollet, tum fore illi liberum, ei supplicium, quod vellet, statuere. Id tandem ab Azambugio adeptus est, vt eum in Lusitaniam vinctum mitteret: qui tandem ab Emmanuele vitam impetrauit, & præfecturam equitum, quibus in campis finitimis in hostes incursaret, obtinuit. Qui beneficio & humanitate Regis obligatus, ei fidelem operam in bello præstitit, neque aliquid in vita gessit, in quo appareret, illi fidem parùm sanctam fore. At Haliadux, cui Azambugius vrbis imperium commisit, longè secùs, quàm fore quisquam existimabat, se in eo munere admini-

Dolus dolo delusus.

Iehabenta fusus arte mortem euadit.

Haliaducis in Lusitanos odiũ.

ſtrando gerebat, multoq́ue inſolentius, quàm Iehaben tafuſus noſtris aduerſabatur. In eo verò præcipuè neruos animi contendebat, ne opus inſtitutum ad exitũ perueniret. Minis fabros & operarios auertebat, materiam importari ſupplicio propoſito vetabat, & apertè odium, quo erat imbutus, operibus indicabat. Opus tamen paulatim ad iuſtam altitudinẽ perueniebat. Azãbugius interim ſe arcem extruere diſſimulabat, ſed amplas ædes ædificare dicebat, in quibus Chriſtiani mercatores merces imponerent. Feneſtras autem, in quib⁹ erant tormenta collocanda, luto atque tenui materia tegebat, & tectorium calcis inducebat, ne ab hoſtibus, quod in animo habebat, animaduerti poſſet. Præterea nocte in muro portam aperuit, qua ex claſſe noſtris aditus in arcem facilè pateret. Portam autem vtrinque ſecundum vtriuſque viæ latus, quæ in portam ferebat, vallo muniuit. Erat autem arx in tantam altitudinem excitata, vt facilè defendi poſſet. Sequenti die Azambugius expoſtulauit per nuncium cum Haliaduce, quòd in fœdere minimè permaneret, quòd fidem nefariè violaret, quòd iuſiurandum impiè & ſceleratè contemneret. Illum namq́ue per Mahumetis legem iurâſſe, ſe omnia, quæ ad extruendas ædes illas eſſent neceſſaria, largè atq; munificè præbiturũ: promiſſa verò nõ modò minimè conficere, ſed contrà odiũ acerbũ & immane factis exprimere. Diſceret igitur fidem colere, & numen cæleſte reuereri, & hominum pudore ab inſtituto flagitio reuocari. Haliadux reſpondet, ſe valdè hominis dementiam admirari, qui non videat, ſe neque vnde cibum, neque aquam compararet, habere, niſi is eius copiam ſuppeditare velit, & tamen adeò magnificè loqueretur, quaſi illi omnia, quę ad vitam ſuſtentandam opus eſſent, abundè ſuppeterent. Ad ea Azambugius reſpondet, Luſitanis hoſtium carnibus famem, & eorundem ſanguine ſitim explere, facillimum fore. Hoc dicto Haliadux digitum momordit. Hoc autem eſt apud gentem illam minationis cuiuſdam acrioris indicium. Hoc vbi intellexit Azambugius, vidit opus eſſe feſti-

Callidè factum Azãbugij.

Azãbugij cũ Haliaduce expoſtulatio.

festinatione', vt antequam Haliadux maiores ex pagis copias euocaret, illum opprimeret. Sed ne fidem violare videretur, si prius iniuriam afferre putaretur, quàm esset hostis iniuria lacessitus, hoc excogitauit. Maurus quidam Lanio colaphum inflixerat in macello homini Lusitano, qui erat ex Regis familia. Is apud Azambugium de illata sibi iniuria querelam habuerat. Azãbugius illum, vt patienter iniuriam ferret, admonuit: sic enim temporis rationem postulare. Tunc verò, cũ illum ab Haliaduce nuncium adeò ferum & importunum accepisset, Lusitanum illum euocat, & vt Maurum, à quo fuerat affectus iniuria, interficeret, adhortatur. quod vt expeditius faceret, vnum ex suis domesticis illi socium adhibuit. Abierunt illi continuò, & cum in forum peruenirent, in Maurum incidunt, quẽ gladio transfigunt. Clamor confestim & vlulatus exoritur, & tumultus excitatur. Saraceni vndique ruunt, & Lusitanos adoriuntur. Illi verò animo satis acri resistunt, paulatimque cedunt, atq; se tandem in arcem maximo cum labore recipiunt. Azambugius suos continuit. Saraceni arcem circundant, multisque telis & iaculis in arcem missis, vt nostris perniciem inferant, enituntur. Tandem maioribus tormentis admotis, arcem quatere instituunt. Lusitani armati vigilias agitabant, non tamen eorum quisquam telum iaciebat. Azambugius enim omnibus, vt se continerent, imperauerat. Integram noctem fuit arx summis hostium viribus oppugnata: cùm tamen eorum conatus omnes in nihilum reciderent. Vbi diluxit, Azambugius primùm quidem instituit, vt res diuina fieret, & numen CHRISTI religiosa precatione propitium redderetur. Deinde admonuit, vt omnes cibum sumerent. Itaque animis religione expiatis, & corporibus cibo & potione refectis, aciem magno silentio instruxit: & equum album sibi soli afferri præcepit. Erat enim valdè senex, & claudus. Nam cùm Ioannes secundus, Regis Alfonsi filius, in bello, quod Alfonsus cum Fernando Rege Castellæ & Aragoniæ gesserat, oppidum in tran-

Callidum rumpendi fœderis cõsilium.

Tumultus Safinij.

ſtagana Luſitaniæ prouincia, quod Alegretum nominatur, armis expugnaret, fuit Azambugius, qui tunc Ioanni acrem operam nauabat, in crure graui vulnere percuſſus. Is igitur ſolus eo die ex equo pugnauit, reliqui pedibus rem geſſerunt. Omnibus igitur rebus ritè paratis, cum eſſet meridies, erupit Azambugius, & re inopinata magnum terrorem hoſtibus iniecit. Nec enim ſuſpicari poterant, paucos homines, quos metu exanimatos eſſe crediderant, in tantam hoſtium multitudinem impetum facturos. Itaque cedunt, & in tēplum confugiunt. Noſtri eos acriter inſequūtur, multoſque cædunt. At poſtquam hoſtes in templo ſe à repentino illo timore refecerunt, pugna recruduit. Sed cùm ex illis multi caderent, templum fuit ab eis alia porta fugientib. incredibili celeritate deſertum. Multi tamen ſe ſe in eam vrbis arcem, quæ eorum præſidijs tenebatur, receperunt: & inde ingenti tormento arci, quam Azambugius extruxerat, maximum damnum afferebant. Hoc cùm cerneret vir quidam huius artis peritiſſimus, nomine Sebaſtianus Rodericus, cùm tormentum contra diſponeret, & aptiſſimè collimaret, globus ingens per os hoſtilis tormenti vehementer emiſſus, tormentum perfregit, & eum, qui illi præerat, dilacerauit. Sic tandem Saraceni ab omni ſpe depulſi, ſe ſe in fugam dederunt, & Haliadux in oppidū, nomine Targam, ſe recepit. Reliqui, qui in vrbe manſerunt, pacem ab Azambugio poſtulârunt, quam ille conceſſit, & leges illis ſcripſit, & tributum, quod quotannis penderent, imperauit. Quamuis autem non certus hoſtium numerus, qui in ea pugna ceciderunt, iniri potuerit, magnam tamen multitudinem fuiſſe conſtat, cùm è noſtris vnus tantùm deſideratus ſit, qui erat Azambugij familiaris, qui prope illum pilæ vnius ictu concidit. Melio autem cum Azambugio minimè conueniebat. Nam vterq; eorum diuerſam in tuenda ciuitate ſententiam ab altero ſequebatur: quo factum eſt, vt offenſus Melius in Luſitaniam rediret, & ſolus Azam-

Azambugæ erup.

Hoſtium fuga.

Incruenta Luſitanorū victoria.

zambugius Emmanuelis nomine vrbi præesset. Attamen post vrbem captam, hostes, qui in pagis habitabant, crebras in nostros excursiones faciebant: sed semper fuêre cum detrimento repulsi. Sic factum est, vt ciuitas illa opibus & armorum præsidijs munitissima, paucorum hominum virtute & industria, & Regis Emmanuelis felicitate, ipsius Emmanuelis imperio subderetur. Sub idem fermè tempus, quo hæc gerebantur, antè tamē, quàm ciuitas illa caperetur, in oppido, quod Abrantes appellatur, vbi tunc Rex Emmanuel, pestilentia Olysippone repulsus, se tenebat, natus est illi nonis Iunij, Anno à Christo nato M D vij. ex vxore Maria filius, cui Fernandi nomen inditum fuit. Valuit autem multùm ingenio: fuit in antiquitate peruestiganda valdè curiosus, maximarum rerum studio flagrabat, multisque virtutibus illo loco dignis præditus erat. Qui tamen in iuuentutis flore immatura morte sublatus est. At Emmanuel cùm nullo modo studium Indicarum rerum intermitteret, sedecim in Indiā naues comparauit. Quatuor ex illis Iacobum Siqueiram præfecit, quem iussit vltra Gangem nauigare, & auream Chersonesum petere, situmque ciuitatis opulentissimæ, quam Malacam appellant, celeberrimum Orientis emporium, explorare. Mandauit præterea, vt in cursu insulam S. Laurentij perlustraret, quam audierat esse & amplissimam, & multis rebus abundantem. Cū hac classe Siqueira Olysippone profectus est nonis Aprilis, Anno à Christo nato, M D viij. Duodecim verò nauibus præfuit Georgius Aquilaris. Huic imperauit, vt cum quinque nauibus promontorium, quod appellant Guardafum, ea parte, qua ab Austro ad Septentrionem in introitum Arabici sinus inflectitur, peragraret, & maria illa specularetur, vt naues, quæcunq; ex Arabia in Indiam nauigarent, interciperet. Septem verò naues, reliquæ certis Ducibus attributæ sunt: è quibus vnus fuit Franciscus Pereira Pestana, qui iussus erat arci Quiloensi præesse. Alijs præterea (Tristanus is Syluius appellabatur) dedit in mandatis

RES EVROPEAE

Fernandus filius Emmanueli nascitur.

RES INDICAE.

16. naues in Indiam mittuntur

ANNVS à Christo nato, 1508.

datis Emmanuel, vt cum duabus triremibus ex India in Guardafuense promontorium nauigaret, & se cum Aquilari coniungeret. Hæc classis soluit Olysippone eodem mense, quinque diebus postquàm prima classis vela dederat. Eam verò tempestas subito coorta disiecit, & malum nauis, cuius Pestana nauarchus erat, perfregit, & armamenta dissipauit, ita, vt cogeretur Olysipponem reuerti. Vnde refecta naui decimo quarto kaled. Iunij, rursus profectus est. Is impeditus hyeme, Quiloam peruenire non potuit, & in insulis citra Mozambiquem sitis hyemauit. Nauarchi, qui erant in Indiam profecturi, varijs casibus agitati, Cochimum tandem delati sunt. Aquilaris autem naufragio perijt. Odoardus Lemius vnus ex nauarchis, qui erat Aquilari sanguine coniunctus, cùm naues ad Mozambiquentem portum appulisset, inde discedere noluit, antequã de Aquilaris vel salute, vel exitio aliquid certi cognosceret. Cùm verò multis argumentis perspectum fuisset, Aquilaris nauem fractam, atque dissipatam, & fluctibus oppressam extitisse (in eodem enim cursu multa nauis laceratæ fragmenta, cum dolijs & instrumentis nauticis apparebant) nauarchorum omnium communi consensu statutum est, vt Lemius in locum illius succederet. Itaque cùm primum per anni tempus licuit, Pestana, qui iam se in eandem insulam Mozambiquensem contulerat, Quiloam recta contendit. In illius nauem Lemius conscendit, suam verò Vasco Sylueiræ concessit, & ita in promontorium Guardafuense cursum tenuerunt. Petrus Ferreira Fogaza, qui arcẽ Quiloensem cum imperio tenebat, Melindem, (sic enim iussus erat,) profectus est: & ibi tandiu constitit, quandiu per anni tempus nauigare non potuit. Cum primum verò tempestas secunda fuit, sese ad Lemium aggregauit. Lemius igitur cum classe septem nauium Zacotoram cursu petijt. Regiones autem regum, qui erant stipendiarij, circunuectus tributa collegit: & cùm aliqui tributum imperatum pendere recusarent, eos bello domuit. Magadaxum oppugnare cùm vellet, pro-

Classis Lusitana tempestate disiecta.

Aquilaris naufragium.

Magadaxum opp.

propterea quòd vidit ciuitatem esse situ & natura munitissimam, & stationem nauium parùm tutam, & aditum ex mari in vrbem dificillimum, de nauarchorum omnium consilio ab ea mente destitit. Ibi cùm in anchoris consisteret, vigilum negligentia factum est, vt nauigij, cui præerat Georgius Quadra, anchoralia præciderentur. A Estu porrò vehementissimo delatus, tantum maris transmisit, vt cùm milites atque nautæ de somno suscitarentur, non possent in qua tunc regione versarentur, vlla ratione conijcere. Ergo tantisper remis nauigium inhibuêre, dum exortu Solis tenebræ dispellerentur. Cùm verò neque sic possent, quam Regionem præterueherentur, agnoscere, se ventis agi permisêre. Sic in Zeilæ portum, quæ ciuitas non procul abest ab ore & introitu sinus Arabici, & ad Aethiopiā pertinet, delati sunt: atque ita factum est, vt omnes à Saracenis, qui eam ciuitatem incolebant, caperentur. Lemius à conatu, quo Magadaxum oppugnare constituebat, depulsus, in Zacotoram venit, atque ibi Petrum Fogazam in arcis præfectura constituit. Quæ deinde Lemio acciderint, alio in loco referemus. Nunc quæ Tristanus Cugna gesserit, explicanda sunt. Classis illi commissa erat vndecim nauium. Alias prætereà quinque naues instructas Emmanuel Alfonso Albuquercio permisit, quē voluit, vt postquam Almeida muneris sui definitum tempus expleret, Prætor Indiam cum imperio teneret. Cugna cum hac classe in Mozambiquem peruenit mense Decembri. Ibi propter hyemem hybernare coactus fuit. Aliquæ tamen naues ab illo tempestatibus seiunctæ, minimè comparuerunt. Alfonsus namque Lupius Costa nauarchus Zofalæ portum subierat. Lionelus Coutignus se Quiloam receperat. Aluarus Tellius in promontorium Guardafuense maximo cum periculo delatus extiterat. Ibi cùm se à iactatione refecisset, prædas è Saracenis egit, quibus cum militibus suis ditatus est. Postea verò Zacotoram petijt, vt se cum Tristano Cugna coniungeret. Rodericus Pereira Coutignus tempestate similiter agitatus in si-

Quadræ ex suorum negligentia, infortunium.

Zeila opp.

Tristani Cugnæ res gestæ.

Cugnæ sociorū pars tempestate disiecta.

Sinus pulcher insulæ S. Laurentij. in ſinum inſulæ S. Laurentij introiuit: quem ſinum propter illius amœnitatem, pulchrũ appellauit, quod adhuc nomen obtinet. Ibi cùm decem & octo adoleſcentes lintre inuecti ad nauem illius accederent, eos benignè accepit, & veſtibus donauit: & cũ reliquos dimiſiſſet, duos muneribus allectos retinuit, quos ad Cugnam in Mozambiquem perduxit. Cùm Cugna multa de inſulæ huius magnitudine percepiſſet, & nondum tempus eſſet idoneum ad iter Zacotoram verſus ſuſcipiendum, re prius cum Alfonſo Albuquercio cõmunicata, in eandem inſulam nauigare conſtituit, vt mores gentis, & inſtituta, & telluris etiam amplitudinem, & fertilitatem aliqua ex parte oculis vſurparet. Duxit autem ſecum Alfonſum Albuquercium, & Antonium Campenſem, & Emmanuelem Telliũ, & Franciſcum Tauoram, Ioannem Gomecium Abræum, & Rodericum Pereiram Coutignum & Triſtanum Aluarum. Reliqui autem nauarchi cum nauibus ſuis in Mozambique relicti ſunt. Cùm verò ad aliquot portus appuliſſet, & in terram deſcendere vellet, fuit à confertis incolis aditu prohibitus. quos tamẽ magna cæde perterritos, in fugam coniecit. Oram deinde omnem, quæ ad Aethiopiam ſpectat, perluſtrauit. Cùm verò Promontorium, quod pertinet ad Occaſum, flecteret, & totam inſulam circumuehi cuperet, vt eam etiam partem, quæ pertinet ad Auſtrum cognoſceret, ingenti tempeſtate impeditus eſt, quo minus id, quod conabatur, efficeret. Ea tempeſtate nauis Roderici Pereiræ ad vadum alliſa, demerſa eſt, maximaq; pars hominũ, quæ illa vehebatur, interijt. Cugna receptui ſignum dedit, & in Mozambiquem reuerſus eſt. At Ioannes Gomecius Abræus cùm ea tempeſtas excitata fuit, iam inſulæ promontorium ſuperauerat. Cùm verò oram Auſtralem legeret, in fluuium incidit regionis illius inſulæ, quam Mataranam nominant. Ibi vt aquationem faceret, conſiſtere in animũ induxit, cùm repentè multi lintribus inuecti, nauem circundant, nutibus hominem perbenignè ſalutant, piſces

Cugnæ ad S. Laurẽtij inſulã nauigatio.

Cugna ab incolis aditu prohibitus.

Roderici Pereiræ nauis ſubmerſa.

Matarana fluu.

piſces

piſces recentes offerunt: radices, quibus gens alitur, & arundines, è quibus ſaccharum exprimitur, munificè præbent: omnia denique ſigna ſingularis humanitatis oſtendunt. Ea gentis facilitate nauarchus allectus, magiſtrum nauis iubet in lintrem deſcendere, vt videat (erat enim multarum linguarum peritus) an poſſet cum illis ſermonem conferre, & ſimul admonet, vt aliquot homines munerib. delinitos in nauem conſcendere perſuadeat. At illi vbi primũ magiſtrum acceperunt, tanta celeritate lintrem remis egerunt, vt ſe intra breue ſpatium è noſtrorum conſpectu proriperent. Hoc cùm ex improuiſo accidiſſet, Nauarchus ſcapham in mare demittere iuſſit, & in ea, tormenta diſponere, & cũ viginti & quatuor hominibus in eam deſiliuit, vt lintres ſequeretur. At cùm terræ appropinquaret, cernit rurſus eoſdem lintres cum magiſtro ſcapham verſus ſumma ſecuritate nauigare. Magiſter autem nutibus admonebat, ne quid hoſtile molirentur: gentem eſſe benignam & perhoſpitalem. Cùm autem ad ſcapham peruenit, narrauit ſe fuiſſe ad Regem perductum, qui eum fuerat ſingulari humanitate complexus, illumque præterea torque argenteo, & armillis atque annulis argenteis donârat, ſtatimque remiſerat, vt nomine ſuo nauarchum precaretur, ne vellet congreſſum hominis illius cupidiſſimi fugere. Se nanque illius gratia omnia, quæ nauarchus ipſe vellet, libentiſſimè facturum. Hac ſpecie humanitatis inuitatus nauarchus, in terram deſcendit. Rex in littus contenderat, & vt hominem omnibus amoris ſignis ſibi egregiè deuinciret, ſumma ope nitebatur. Conuiuium inſtructum de more gentis ita fuit, vt nihil, quod tellus illa ferret, deſiderari poſſet. Sermo præterea multa iucunditate conſperſus. Sol iam præcipitabat, & nauarchus ſcapham repetebat, cùm ſubitò immanis quædam tempeſtas exorta fuit: caligo denſiſſima lucem eripuit, & ingentes fluctus eiecti ſunt, quibus impeditus nauarchus, in nauem redire non potuit. Ea tempeſtas quatuor diebus terram illam tenuit, cùm mare

Luſitanus nauis magiſter à Barbaris inopinatò auectus.

iam

Mira tempeſtatis terreſtris natura.

iam eſſet tranquillum. Qui erāt in naui, ſuſpicati fuerant, nauarchum manum cum gente illa magiſtri gratia conſeruiſſe, & in eo prælio cecidiſſe. Quomodo enim fieri aliter potuiſſet, vt is tamdiu in terra incognita verſaretur? Aut ſuos diuturna ſolicitudine diſtineri ſineret? Quibus epulis, aut lenocinijs à gente barbara & inculta inuitari potuit? Sed ſic fuit, inquiunt: magiſtrum, vt ſibi redderetur, poſtulauit: illi poſtulata repudiârunt. Is iniuriam armis vlciſci voluit, & à circunfuſa multitudine interfectus eſt. Quid igitur faciemus? Expectabimus dum nauis tempeſtate rurſus excitata ad littus allidatur, & omnes ſiue in mari fluctibus, ſiue in terra furentium hominum manibus fœdè pereamus?

Nauarchꝰ à ſocijs in inſula S. Laurentij relictus, mœrore cō tabuit vnà cum quibuſdā alijs.

Hæc cùm ſecum reputarent, vela fecerunt. At nauarchus ſcapha per oras illas circumuectus cùm nauē minimè reperiſſet, ad Regem redijt. Rex illum valdè amanter excepit, omnibuſque modis expertus eſt, an poſſet hominem ab ea mœſtitia, qua miſerrimè premebatur, auocare. Sed fruſtra conatus eſt. Ille namque cū ſe videret in illa vaſtitate relictum, & omni ſpe in patriam redeundi omninò deſtitutum, & gentis victum, & cultum aſpernaretur, omne ſolatium reſpuebat, & ſe lachrymis & lamentis dedebat: atque ita tandē mœrore contabuit. Similiter octo illius comites dolore cōfecti, è vita cum multis gemitibus exceſsêre. Reliqui ſcapham refecerunt, & multum ſui deſiderium Regi, vt apparebat, relinquentes, inde profecti, curſum in Mozambiquem tenuerunt. Incidētes verò in nauem, cui Lucas Fonſeca præerat, quæ in Zofalam nauigabat, ab illo excepti, & in Mozambiquem deducti ſunt. Locus autem poſtulat, vt huius inſulæ ſitum, & variarum gentium, quæ eam incolunt, mores & inſtituta, et telluris etiam naturam aliqua ex parte referamus.

Inſulæ S. Laurentij deſcriptio.

Inſula à noſtris inſula Sancti Laurentij nominatur, eò quòd die Diui Laurentij memoriæ conſecrato fuit à Luſitanis cognita. Patet in longitudinem circiter mille atque ducentis milliarijs: in latitudinem verò quadrin gentis & octoginta. Eſt varijs regnis diſtincta. Regio-

nis mediterraneæ cultores ſimulacris dediti ſunt: qui oras maritimas incolunt, maxima exparte Mahumetis ſectam ſequuntur. Partim nigri, partim colorati, breui autem, & criſpo capillo ſunt. Ditiores veſtibus goſſipinis amiciuntur: tenues verò pudenda tantùm goſſipina veſte contegunt. Licet eis tot vxores ducere, quot eis libuerit. Regio eſt ſingulari fertilitate prædita. Fontes habet quamplurimos, & aquas dulces atque perennes. Eſt præterea denſis ſyluis atque nemoribus culta. Abundat multum piſcatu, venatu, & aucupio, variaſque fruges modica cultura adhibita profundit: multiplicesque radices, quibus homines vice panis vtuntur, effert. Citreis malis, & alijs arboribus odore miro redolentibus veſtita eſt. Arūdines innumerabiles, è quibus saccharū vel natura inſtillatur, vel artificio exprimitur, in ea proueniunt. Zingiber paſſim effunditur, quo quidem viridi veſcuntur: ſiccum conſeruare neſciunt. Habent argenti metalla quamplurima. Gens eſt natura ſimplex, & ad humanitatem propenſa. Artificio nauigandi carent: lintribus tantū gratia piſcationis vtūtur. In prælijs nō alijs armis, quā leuibus iaculis vtebantur, ſed nunc Luſitanornm vſu & conſuetudine melius armati in aciem prodeunt. Et hæc quidem de inſulę ſitu & natura, & gētis moribus, ſatis eſſe dictum, quod ad præſens inſtitutum attinet, opinor At Triſtanus Cugna primum è Mozambi ue Melindem contendit, & cum Rege amanter collocutus, munera, quæ rex Emmanuel ei dono miſerat, cum honorifica amicitiæ ſignificatione detulit. Ei deinde tres homines tradidit, è quibus vnus erat Luſitanus, nomine Fernandus Gomecius Sardus: alter natura Maurus, qui tamen Chriſtianæ religionis ſacris erat initiatus, cui nomen erat Ioan. Sancius: tertius verò fuit Saracenus quidam Tunete oriundus, qui Mahumetes appellabatur. Hos autē mittebat Emmanuel cum literis ad Aethiopię Regem, quem noſtri ſatis imperitè Ioannem presbyterum nominabant. Hos Rex Melindius in fidem recepit, vt inde in Aethiopiam, quę ſupra Aegyptum eſt, ipſius Regis

Radicum vſus panis vice.

Cugnæ cū Melindio congreſſus

Emmanuelis ad Aethiopiæ regem legatio.

gis fide deducerentur. Hæc vbi mandata confecit Cugna, in Hoiam vrbem, à Melinde octoginta millia passuum distantem, quæ bellum cum Melindio gerebat, inuectus, eam cepit, diripuit, & incendit, multosque Saracenos occidit. Inde in aliam delatus vrbem, quæ inde sexaginta passuum millia aberat, eam, cùm armis nollet resistere, Regi Emmanueli subdidit, & ei tributi nomine certum auri pondo, quod singulis annis penderet, imperauit. Inde verò in aliam se contulit vrbem muris & mœnibus egregiè munitam, celebre regionis illius emporium, nomine Brauam. In illius portu cũ classem constitueret, ad ciuitatis Principes Lionelium Coutignum misit, qui illis Emmanuelis nomine pacem offerret, eosque ad communionem fœderis inuitaret. Illi simulabant à fœdere haudquaquam abhorrere, id tamen differebant, atque procrastinabant. Solet enim illis temporibus ventus quidam vehementissimus incitari, qui naues omnes, quas in portu illo reperit, afflictat: atque tandem ad vada vehementer allisas, effringit. Hanc malitiosam calliditatem cùm argumentis Cugna exploraret, vrbem oppugnare constituit. Ante solis exortum copias in littus exposuit, duplicemque aciem instruxit: primam aciem, in qua erant quadringenti milites, Alfonso Albuquercio attribuit, ipse secundam aciem, in qua erant sexcenti milites, ducebat. Erat in ciuitate præsidium, quod quatuor hominum millia continebat. Duo millia ex vrbe confestim egressa, nostris occurunt. Fit atrox prælium. Nostri tamen eos grauiter vrgent, & cedere compellunt. Illi tamen ordine minimè turbato se in vrbem recipiunt, & absque vlla trepidatione, portis occlusis, Lusitanorum impetum retundunt. Nostri bifariam diuisi, in varias partes, vt videant, sitne aliquis in vrbem aditus, discurrunt. Hostes interim missilibus & facibus in nostros è muro coniectis pugnabant. Tandem cùm Alfonsus Albuquercius locum immunitum reperisset (pars enim muri ea parte vetustate collapsa fuerat) in vrbem inuasit. Hostes conferti se in eam partem

Hoia vrbs à Cugna capta.

Alia vrbs dedita.

Braua vrbs.

Pacis fraudulenta procrastinatio.

Pugna cũ Brauensibus.

contulerunt, & maxima armorum contentione in extremo ſalutis diſcrimine reſtiterunt. Vtrinq; fuit impetu ſatis acri dimicatũ, donec Cugna acceſſit. Illius aduentu hoſtes ſe in fugam dederũt. Noſtri illos inſequi parabant, quod tamen Cugna prohibuit. Vrbs ſpoliata fuit, ingenſq; præda in naues impoſita: multi ex hoſtibus occiſi, multi etiã capti ſunt: maximę tamen parti libertas donata. Ex noſtris quinquaginta deſiderati ſunt, & multi grauiter ſauciati. Duodeuiginti homines auaritia cæcati, tantũ in ſcapham quandam onus impoſuerunt, vt ſcapha demerſa omnes interirẽt. Scapha tamen illorũ pondere leuata, rurſus emerſit. Tanta verò fuit in militibus ruſticanis immanitas, vt, ne quidquam illos à prædãdi ſtudio remorari poſſet, manus mulierũ multarum præciderẽt, quò minore labore illis annulos & armillas detraherent. Id tamen malum Cugna, ne vlterius progrederetur, maxima pœna conſtituta prohibuit. Vrbs verò flammis coniectis, incendio, hoſtibus è propinquo intuentibus, valdè miſerabili conflagrauit. Inde Magadaxũ contendit, & Lionelium Coutignum in vrbem miſit, qui ſimiliter atq; Brauæ fecerat, pacem & amicitiæ fœdus oſtenderet. In littore equites cataphracti diſcurrebant, muros armatorum præſidia vinciebant: alij verò extra muros cum armis inambulabant: omnia denique bellum horribili ſpecie minitabãtur. Coutignus antè, quàm in terrã deſcederet, vnum ex captiuis, qui Brauæ capti fuerant, in terram exponendum curauit, vt hominibus, ſe non bellum, ſed pacem nunciare ſignificaret. Illi verò captiuum in Coutigni conſpectu dilacerant, deinde Coutigno, ſi in terra pedem ponere auſus eſſet, idem ſe facturos minabantur. Coutignus ad Cugnãm redit, & hoſtium ferociam atque minas exponit. Cugna vrbem aggredi voluit, ſed à reliquis Ducibus, & à nauium magiſtris admonitus, id certamen omiſit. Vt enim exitus difficillimos, & ſtationem periculoſam et infeſtam, & vrbis mœnia valdè munita, & militum copiam, quæ vrbem tueri poterat, omittam, hyems in-

Braua à Luſitanis capitur.

Deteſtãda quorundã auaritia.

Ruſticanorum militum immanitas.

Braua incenſa.

Magadaxum à Luſitanis intactũ relinquitur.

ſtabat,& nauigandi tempus effluebat,ita, vt ſi vrbs nō vno impetu caperetur, maximum claſſi periculū cum ſummo dedecore Ducis, & interitu exercitus immineret. Inde igitur in Zacotoram properauit, ad quā intra breue tempus naues incolumes appulſæ ſunt. Hanc inſulam ſuſpicantur multi eam eſſe, quam olim Dioſcoridem appellabant, quæ ad Praſum promontoriū ſpectat. Eſt autem varijs montibus diſtincta: abundat varijs fructib⁹ & olerib⁹. Homines ſunt colorati. Se Chriſtianos eſſe profitentur. Templa more noſtro cum altaribus ædificant. Cruces tantùm habent in ipſis altaribus ſtatutas: imaginibus non vtuntur. Dies ieiunijs dicatos, de Chriſtianæ religionis more, ſingulari ciborum abſtinentia obſeruant. Nec enim illis, cùm ieiunant, piſces edere licet. Vnam tantùm vxorem ducūt. Eoſdem feſtos dies, quos nos agimus, & ijſdem temporibus celebrant, & diuorum etiam memoriam ſanctè colunt. Decumas frugum & fructuum ſacerdotibus integrè perſoluunt. Nauibus carent. Sunt diſciplinarū prorſus ignari, vſque adeò, vt cùm Chriſtianum nomen retineant, Chriſtianæ religionis imperiti ſint. Ignauia & otio torpēt: animo demiſſo & abiecto ſunt, vſque adeò, vt ſine vlla recuſatione paucis Saracenis obtemperent: & cùm impotenti ab illis tyrannide vexentur, nullam tamen pro libertate dimicationem ſubeundam exiſtiment. Rex Caxemi (eſt autem ea regio felicis Arabiæ, quam Oceanus definit) eam tunc duriſſimo dominatu oppreſſam tenebat, & vt illis ſpē recuperandæ libertatis adimeret, arcem non procul à littore extruxerat, multiſq; præſidijs & bellicis inſtrumentis egregiè munierat, filiumque ſuum iuuenem acri animo præditum, eidem præfecerat. Hanc Cugna expugnare ſtatuit, vt Chriſtianos incolas ea tyrannide liberaret. Primum tamen Abrahemum (ſic enim adoleſcens ille regius appellabatur) per legatum admonuit, vt è regione, in quam pater illius nullo iure armis inuaſerat, confeſtim excederet, & arcem ſibi omni præſidio nudatam traderet. Abrahemus reſpondit,

Zacotora inſula.

Chriſtiani Zacotorēſes, eorumque mores

Zacotorenſiū ſeruit⁹.

Caxemum reg.

Cugnæ ad Zacotorēſis arcis præfectum legatio.

dit, se patris sui imperium reuereri, aliorum verò Principum iussa pro nihilo putare. Ad bellum igitur se pararet. Rem enim non verbis, sed armis esse gerendam. Cugna omnia, quæ ad oppugnationem necessaria videbantur, impigrè comparat. Atque altitudinem maris ea parte, qua facilior in terram aditus fore videbatur, explorat. At Abrahemus ea nocte locum muniuit, præsidiaque in vallo disposuit, quæ nostros aditu prohiberent. Cugna duplici acie instructa, cùm primũ diluxit, ad littus accessit. Primum agmen ipse ducebat, postremum Albuquercio commiserat. At cùm Albuquercius cerneret, alium aditum propius arcem, qui pridiè propter salum multo periculosior apparebat, esse tunc valdè tranquillum, vt hostes ancipiti prælio distineret, ad eam partem scaphas agminis sui remis incitari iussit, & ita sine vllo impedimẽto copias suas in terra constituit. Id cùm minimè Cugna cerneret, palmetum versus contra Abrahemi præsidia celeri remigum contentione inuectus est. Id conspicatus Abrahemus, vt subsidio illis occurreret, qui erant in vallo, ex arce festinanter egreditur. Sed cùm eos, quos Albuquercius agebat, in terra conglobatos animaduerteret, ad eam partem se contulit, è qua maius sibi periculum intendi perspexit. In illius agmen Albuquercius armis egregiè tectus inuasit. Alfonsus Norogna, qui vnus erat ex Ducibus, quos Albuquercius ducebat, in Abrahemum impetum dedit, & hostes retrocedere compulit. At Abrahemus, vt illius copiæ tutò sese in arcem reciperent, nostrorum agmen animo maximo sustinebat, & virtutis militaris mirum specimen exhibebat: tandem à reliquis destitutus, octo tantùm militibus stipatus, ne inultus caderet, facinora memorabilia in nostros edebat. Hæc cùm Norogna cerneret, vt cum illo manum consereret, accelerauit. Nimis acre certamen inter duos illos Duces institutum breui spatio finitum fuit. Lusitani namque hostes circundederunt, qui quidem animo fortissimo in extremo vitæ discrimine resistentes, concisi vulneribus conciderunt, ita

Bellũ Zacotorense.

Pugna cũ Zacotorensibus.

Abrahemi virtus militaris.

Duorũ Ducum monomachia.

Hostium cædes.

tamen, vt multos è nostris grauiter sauciarent. At Cugna interim, cùm in terram ea parte, quam oculis antè designârat, desiliret, ij, qui erant in munitione dispositi, illum aditu telluris arcere conabantur. Sed cùm maxima vi repressi fuissent, in arcem se recipere voluerũt: nostri illos insequuti sunt. Cùm ad arcem propius accessissent, qui erant cum Albuquercio eos exterritos in effusam fugam compulerunt. Pauci tamen ex illis in arcem recepti sunt. Cugna eos, qui fugerant, persequi minimè voluit. Nihil enim arcis expugnationi anteuertendum arbitrabatur. Itaque nostri continuò iussu illius ad arcem accedunt, vt portas perfringerent. Arbitrabantur enim hostes exanimatos metu, non valdè eorum impetũ repressuros. Quod longè secus euenit. Hostes enim missilibus & saxis è turribus Lusitanos vulnerabant: Albuquerciũ lapide coniecto ita contuderũt, vt diu vocẽ mittere nõ posset. Cugna hoc animaduertens, signum receptui dedit, & vnũ tormentum è classe, & scalas importari iussit. Tormento autẽ portas dilacerare, & scalas mœnibus admoueri præcepit. Hostes cùm portas effractas cernerent, & se minimè posse Lusitanorum impetum, qui iam ingredi parabant, vlla ratione propulsare (pauci namque reliqui erant, qui arcem tutabantur) se in arcis turrim munitissimam receperunt. Nostri portis effractis in arcem se contulerunt, & turrim aliam occupârunt: ad eam tandẽ, quæ maiore virtute defendebatur, accesserẽ. Hostes tam acri animo turrim morte proposita tuebantur, vt Cugna molestissimè ferret, homines adeò fortes interire. Itaque illos per interpretem admonuit, se liberter misericordiã eorum virtuti tributurum, libertatẽque daturũ, si se dedere vellent. Illi verò mortẽ honestã deditioni, quam admodum turpem opinabantur, facillimè prætulêre. Turris igitur cùm omnium strage, qui erant in præsidio, capta fuit: vnus tantùm, qui erat optimus nauiũ magister, reseruatus est. E nostris octo desiderati, & quamplurimi vulnerati sunt. Arce ad hunc modũ capta, Cugna oppidi incolas admonuit, se, vt illos

Arcis oppugnatio.

Albuquercij periculum.

Zacotorensis arcis expugnatio.

Hostium virtus.

Turris cũ hostiũ internecione capta.

ſos in libertatem vindicaret, iuſſu Regis Emmanuelis in eas oras perueniſſe. Indignum namque clariſſimo Principi viſum fuiſſe, gentem Chriſtianam Saracenorum ſuperbiſſimum dominatum tandiu pati. Oppidani gratias agere, manus in cælum tendere, clamores lætitiæ ſignificantes emittere, omniaque felicia & fauſta Emmanueli precari. In templũ indè, in quo Saraceni ſacra impura è Mahumetis diſciplina procurabant, Cugna cum Luſitanis omnibus ſe contulit, in eoque ſacris expiato, res diuina ſingulari cæremonia atque ſanctitate facta fuit. Cugna arcem multorum operis multò melius munitam Alfonſo Norognæ, vt ab Emmanuele iuſſus fuerat, commiſit. Indè verò decimo die Auguſti, anno M D vij. in Indiam tranſmiſit, & cum ad Cananoris portum naues, vt iam ſuperius expoſuimus, appuliſſet, pax cum Rege Cananoris facta fuit. Deinde Cochimum delatus, ab Almeida Prætore fuit ſatis honorificè & amanter exceptus. Non multis pòſt diebus cum Almeida intellexiſſet, ad portum Pananis (eſt id oppidum magnum ad ditionem Calecutienſis Regis pertinens, à Cochimo Septentrionem verſus ſupra quinquaginta millia paſſuum diſtàns) Arabum onerarias naues conſiſtere, & cum ijs claſſem Calecutienſem, armis, & telis, & militibus inſtructiſſimam, vt naues amicas tueretur, cui præerat vir impiger, Cutialis nomine, multum in bellicis rebus exercitus, cum ea in ipſo portu confligere ſtatuit. Triſtanus Cugna opem ſuam pollicitus, illi ſe Comitem admodum libenter adiunxit. Itaque duodecim nauibus inſtructis Almeida Pananem contendit. Ibi ex captiuis, quos in portu cepit, cognouit, naues nondum in altum deductas, ſed eſſe ſecundum fluuium in ſtatione collocatas. Cutialem præterea iuxta fluuij ipſius oſtium vtraque ex parte ſtationes vallo muniuiſſe & tormẽta in ijs cum valida manu militum diſpoſuiſſe, Oppidũ etiã præſidijs & munitionibus cinxiſſe & habere ſub ſignis ſupra quatuor millia hominũ fortium, partim ex Arabia, partim ex Nairib. qui ſtipendijs Ca-

Chriſtianarũ de libertate gaudium.

Miſſa prima in Zacotora inſula celebrata.

Cugnæ in Indiã abitus.

Panane oppidum.

Almeidæ in Calecutienſes & Arabas expeditio.

lecutienſis Regis alebantur. Almeida ſeptingentos tã-tùm Luſitanos eduxerat. Cum hac autẽ manu hoſtes hoc ordine aggreſſus eſt. Ducem Petrum Barretum nomine in ſcapha præmiſit (nec enim naues magnæ, neque triremes, eò quòd æſtus deceſſerat, poterant in fluuio nauigare) qui in hoſtiles naues inueheretur, & is triginta viros ſecum duceret. Hunc verò ſequeretur Iacobus Petreius cum alijs triginta militibus qui in ſtationem, quæ prope fluminis oſtium, vnde maius periculum imminebat, inuaderet. Poſt hos Laurentius Almeida & Nonius Cugna Triſtani Cugnæ filius, ſcaphis ſimiliter inuecti, eundem curſum tenerent: hos autem alij Duces ſequerentur. Poſtremum agmen Almeida & Cugna duabus triremibus cogerent. Poſtridiè prima luce hoc ordine in fluuium ingreſſi, ad hoſtes appropinquârunt. Almeida tantùm & Cugna, ꝓpterea quod nondum æſtus acceſſerat, in fluminis oſtio conſtitêre. Hoſtes tormentis & iaculis ignitis noſtros obruere impetu maximo conabantur. Nihilo tamen ſecius noſtri ſatis intrepidè progreſſi ſunt, & per flammas atque tela ruebant. Barretus cùm ad naues, vt erat conſtitutum, feſtinanter accederet, & in terram deſilire conaretur, triginta Saraceni capitibus & mentis abraſis in eum impetum tulerunt. Erat autem abraſio illa deuotionis indicium, qua ſibi diras horribiles imprecabantur, ſi è prælio niſi victores excederent. vt autem poſtea compertum eſt, fuit tunc deuotorum magna multitudo, quibus erat neceſſe, aut hoſti vitam eripere, aut in certamine mortem oppetere. Sic igitur multò atrocius prælium quàm pro hominum multitudine commiſſum repentè fuit. Similiter Iacobus Petreius cum ad locum, quo erat iuſſus accedere, ſe conferre voluiſſet, à Saracenis eadem religione conſtrictis exceptus fuit. Cutialis verò ſubſidia ſuis ſubmittebat, & certamen ſumma vtrinque contentione miſcebatur. Prælio ad hunc modum commiſſo, Laurentius Almeida cum ſuis copijs aduenit, & inuitis hoſtibus in terram deſiluit, ita tamen vt multi ex noſtris grauiſſimè

Acies marina Luſitanorum.

Prælium.

Deuoti Saraceni Barretum aggrediũtur.

ſimè ſauciati illum ſequerentur. Noſtri tamen cum acrius inſtitiſſent, hoſtes paulatim cedere coegerũt. Laurentius ſecuri cum ſex ex hoſtibus interemiſſet, in admirationem ſui multos conuertit. Erat enim corpore procero, & ſpecie liberali magniſque viribus præditus, & quocunque ſe tulerat, hoſtibus terrorem inijciebat. Quidam tamen ex deuotis in eum fidenter inuaſit, & illi in brachio vulnus inflixit: qui tamen cum reliquis deuotis occubuit. Nonius item Cugna cum Barretum ſequeretur, ſtrenuè dimicauit, & ignem nauibus implicuit, quo decem & octo conflagrârunt. Dum autem certamen extraheretur, aduenien̄s æſtus effecit, vt triremes facillimè nauigarent. Almeida igitur (Triſtanus enim Cugna morbo impeditus in terram deſcendere nequiuit) cum regio vexillo in teram deſcendit, vt ſuppetias ſuis afferret. Illius aduentu hoſtes in fugam conuerſi ſunt. Almeida illos inſequutus eſt vſque eo, dum Panani appropinquaret. Ibi continuò oppidum coniectis vndique facibus inflammari præcepit. Quod quidem non ſolum hoſtibus ſpectaculum miſerabile præbuit, ſed Luſitanis militibus facinus indignum viſum fuit. Erat enim oppidum multis opibus refertum, è cuius præda noſtri ditari facillimè potuiſſent. Nunquam ne, dicebant, erit aliquod præmium militum virtuti perſolutum? Malè profectò de ſuo fortibus hominibus largietur, qui eos ne de præda quidem hoſtiũ quidquam lucrari permittit. Non intelligit præterea, præmijs virtutem militarem incendi, illiberalitatis autem ſignificatione reſtingui? Quis illum poſthac libenter ſectabitur, cùm viderit eos, quorum virtute gloriã ſibi ex victorijs comparat, in mendicitate verſari? Hæc milites & alia eiuſmodi iactabant. Almeida tamen nō is erat, qui militum cupiditatem, ſed rationem & conſilium ſequeretur. Videbat quantum periculum impẽderet, cùm hoſtes non procul abeſſent, ſi noſtros prædæ cupiditate diſſipatos, & oneribus impeditos ex improuiſo adorirentur. Intelligebat etiam, quàm ſubitò poſſet manus hoſtium maxima comparari, cùm om-

Laurentij Almeidæ præclara virtus.

18. Hoſtiles naues incenſæ.

Hoſtiũ fuga.

Panane incenſa.

Almeidæ prudentia.

nes Calecutienſes milites, qui totam illam regionem occupauerant, ſint ad repentinos caſus expediti, qua poſſet parta victoria de manibus extorqueri,& noſtris ingens calamitas importari. Ex hoſtib. ter centum ceci dére: nec enim noſtris eos longius, q̃ ſecuritatis ratio flagitabat,inſequi conceſſum fuit. E noſtris duodeuiginti cecidére,multi præterea vulnerati,tormenta omnia,quæ fuerant à Cutiali in ſtationibus collocata, in naues impoſita ſunt. Sic autem re benè geſta Almeida ſe Cananorem contulit, atq; inde Triſtanum Cugnã cum quinque nauibus onuſtis in Luſitaniam dimiſit. Anni autem inſequentis principio cũ Almeida ſemꝑ aliquid gerendum arbitraretur, ne noſtri ſegnitię languеſcerent, aut hoſtes animos à timore reficerent, Laurentiũ Almeidam cũ octo nauium claſſe miſit, qui orã maritimam peragraret,& Saracenos omnibus incõmodis affligeret. Is igitur eductis in altum nauibus in multos portus inuaſit, multis hoſtium nauibus inflãmationem intulit, & in Chaulis tandem portu claſſem collocauit,vt ibi naues,quę erant è Cochimo profecturæ,quas ipſe tuendas ſuſceperat, opperiretur. Eſt autem ea ciuitas opulenta, ad Septentriones ſpectans, regno Cambaiæ,quod Indus interfluit, finitima. Hic cùm in anchoris conſiſteret,accepit,Campſonẽ Aegypti Imperatorẽ magnam claſſem magnis præſidijs & munitionib. ornatam & inſtructam in Indiã miſiſſe, vt Luſitanos euerteret.Hanc claſſem, non ſolũ vt ſibi illatam iniuriam vindicaret,ſed etiam vt Regibus Calecutij & Cambaiæ ſatisfaceret, comparauerat. Erant enim hi Reges cũ illo fœderati,& vterque eorum ab eo per literas contenderat, vt gentem Mahumetanis moribus & inſtitutis infenſam, quæ tyrannidem occupare in India nitebatur,extinguendam atque delendã ſuſciperet. Id autem facillimum fore. Nam præterquam quòd Sultanus ipſe maximas opes haberet, viriſque in bello fortiſſimis vteretur, illos officio ſuo minimè defuturos, & coniunctis viribus effecturos, vt genus illud hominum, quod tantum malorũ Indicis rebus in uexe-

Cæſorũ numerus.

Alia Almeidæ expeditio.

Chaulis ciuitas.

Cãpſonis Aegyptij claßis aduerſus Luſitanos.

uexerat, de medio tolleretur. Sultanus eam classem instruxit, quã satis esse suspicatus est, ad Lusitanos funditùs euertendos. In hac classe misit multos ex illis, quos olim, dum illud imperium vigebat, Mamelucos appellabant: qui in pueritia à Christianis parentibus per vim abducti, & Mahumetanis institutis imbuti, & armis diligenter exerciti, bellicæ disciplinæ laudibus excellebant. Hos Indi, Rumes, hoc est, Romanos vocabant. Nam cùm ex antiquis monimentis accepissent, quantum Romanum imperium reliquis gentib. militari gloria præstitisset, cùm primum in Indiam hi Sultani milites inuecti sunt, eorumq; robur, & in re militari disciplinã & industriam percepissent, Romanos esse iudicârunt. Quemadmodum postea cùm Lusitanos animaduerterent eadem propemodum disciplina bellicas res administrare, Francos nominârunt. Frãcorum enim nomen ex eo tempore, quo Ierosolyma Duce Gothifredo capta est, per omnes Solis orientis regiones maxima cum gloria peruagatum fuit. Classis igitur huius magnitudo, & militum etiã fortitudo Indorum animos variè commouerat. Qui Lusitanos odio persequebantur, spe victoriæ elati, vehementer efferebantur: qui nostris fauebant, erant animo suspẽsi, & metu valdè conturbati. Almeida verò filium etiam per literas admonuit, vt non spectaret, dũ hostis vltra progressus, plures motus in India concitaret, sed illi occurreret, & vbi primũ posset, cum eo mari aperto cõfligeret. Itaque Laurentius se ad confligendum parat, & classem educere, & iter Dium, quæ quidẽ vrbs olim ad Cambaiæ regnum pertinebat, suscipere maturabat. Ibi namq; audierat classem hostium constitutam esse. At hostium classis id non expectauit, sed vt in Lusitanam classem inuaderet, in Chaulẽsem portum contẽderat. Prefectus erat Mirhocemus, vir militari gloria præstans. Is sex triremes, & vnam rostratam nauem, & alias quatuor naues valdè magnas ducebat. Ad eam classem Melichiazius (sic enim appellabatur, qui Regis Cambaici nomine Dium cum imperio tenebat) tri-

Mameluci.

Rumes, Indis Romani.

Diu, vrbs.

Mirhocemus hostilis classis Præfect⁹.

triginta quatuor longas naues tormentis, & telis, & militibus instructissimas adiunxerat. Triremes & longæ naues remis incitatæ, oram maritimam præteruectæ minimè conspiciebantur. Quinque reliquæ naues ex alto in portum secũdo vento delatæ, speciem Lusitanę classis primò nostris præbuerunt. Alfonsus enim Albuquercius, qui tunc res memorabiles in Persico sinu gerebat, expectabatur. Itaque nostri cùm illam classem Albuquercij esse suspicarentur, securi constiterũt. Nemo vel anchoras moliri, vel arma expedire, vel q̃dquam aliud gerere voluit, ex quo posset intelligi, eos sibi illa ex classe quidquam metuere. Mirhocemus secundo æstuario, in quod fluuius, qui alluit ciuitatem, influit, Lusitanam classem præteruectus, ingentes globos atque tela coniecit, multosque Lusitanos vulnerauit, & vnum virum nobilem, nomine Rodericum Pereiram, occidit: nostri simili ratione gratiam egregiè retulerunt, & multos ex hostibus aut vulnerârunt, aut occiderunt. Hostes vlterius prouecti, propius vrbem anchoras iecerunt. Melichiazius tamẽ eo die extra portus ostium substitit. Laurentius minimè differendum ratus, anchoras euellere iussit, vt confestim in rostratã nauem hostium, quæ prætoria erat, inuaderet. At Mirhocemus, eò quòd nondum Melichiazius classem suam intra portum adduxerat, noluit eo die prælium cõmittere: & ne cogeretur inuitus dimicare, triremes expediuit, vt celoces, quæ anchoras extrahebant, impedirent. Itaque eo die naues eodem in loco constitére. Sequenti die Laurentius anchoris solutis in Mirhocemi nauem inuehitur: sed æstu recedente, cùm ventus vim suam remitteret, ad hostilem nauem accedere nõ potuit. Ex propinquo prælium tormentis & iaculis commissum est. Sed cùm hostium rostrata nauis esset altior, omnia tela, quæ ex ea nostros accidebant, eos conuulnerabant, ipseque Laurentius sagitta confixus fuit. Tunc qui cum illo erant, eum hortantur, & admonent, vt quando ventus minimè flaret, & æstus aduersus esset, & ideo minimè posset in hostium nauem, vt cupie-

Prælium nauale.

cupiebat,inuehi, retro nauem suam regredi pateretur. Quod consilium ille iuuenili quadam audacia,& animi magnitudine motus,cùm arbitraretur,se, si id faceret, insigne dedecus subiturum, accipere noluit. Dum hærent reliqui, & quid optimum factu esset, in re tam implicita expedire non possunt, alia rursus sagitta, in faciem ipsius Laurentij immissa grauissimum illi vulnus imposuit. Vt tamen cominus rem gereret, ipse & Petrus Barretus vlterius progrediuntur: non ita tamē, vt possent cum hostili naue coniungi, eamque manibus ferreis iniectis alligare. Tormentis res gerebatur,et vtrinque multi aut occisi sunt, aut concisi vulneribus è prælio excedere cogebantur. Lusitanæ triremes,& naues humiliores, quæ facilius poterant, quanuis æstus aduersus esset,in hostium reliquas naues incitari,strenuè decertabant. Pelagius Sousa triremi sua inuectus est,& primus in triremem hostium insiluit: eum secutus est Ambrosius Pazagna, & Fernandus Petreius Andradius,& reliqui, qui molestè ferebant,se in ea dignitatis contentione superari: & sic factum est, vt illā cum hostium,qui ea vehebantur,exitio caperent. Iacobus Petreius alterius triremis præfectus, aliam similiter hostilem triremem cepit: duæ præterea aliæ hostiū triremes ab alijs Ducibus Lusitanis,qui nauibus humilioribus præerant, captæ sunt. Reliquæ triremes sese in fugam dederunt. Quandiu verò prælium committebatur, Saracenus quidam sanctitatis opinione præcellēs, in cubiculo triremis inclusus, vt numen precibus placaret,summa ope nitebatur. Quem tamen ignitus globus in precatione summo studio perseuerantem dilacerauit. Cum verò iam æstu rursus accedente Pelagius Sousa,& Iacobus Petreius hostium triremes ad Laurentij Almeidæ nauem remulco traherent, & illum viderent saucium, magnamque militum partem vulneribus impeditam,eum hortantur,ne vellet cum hostium rostrata naue congredi,sed eam,& alias tormentis eminus vsque eo verberaret, dum omnes deprimeret. Id consilium Laurentius aspernatus est. Dicebat enim

Bonū consilium repudiatum.

Laurētius bis sagitta vulneratus.

5. Hostium triremes captæ, reliquæ fugatæ.

Inanis superstitio Saraceni cuiusdam.

nim naues hostiles esse magnas, & omnibus rebus instructas. Itaque melius esse eas omnes capi, quod fore confidebat, quàm demergi. Sequenti die Melichiazius, quem substitisse extra fluminis ostium diximus, vento secundo, & æstu minimè repugnante, se ad Mirhocemi nauem cum classe sua contulit. Illius aduentu hostibus animus additus est, & nostri sanè perturbati sũt. Eam enim classem nondum conspexerant, & Chaulenses ciues clamores lætitiæ significantes ediderunt, & signis clarissimis ostenderunt, se nihil malle, quam nostris modis omnibus perniciem & interitum machinari. Nauarchi in naui prætoria coniuncti, quid in eo casu gerendum sit, intempesta nocte deliberant. Omnibus visum est, cum maxima Lusitanorum militum pars & vulneribus, & summa prælij contentione esset vehemẽter afflicta, & ipse Laurentius duplici vulnere laboraret, & naues ipsæ multis partibus perforatæ in summo discrimine versarentur, & hostiũ classis tanto supplemento refecta terribilẽ speciẽ exhiberet, & ciuitas ipsa hostilem in nostros animũ declararet, esse temeritatis summæ diutius in eo portu consistere. Tandiu igitur expectandum, dum recederet æstus, & ventus etiam flaret, vt tunc noctis silentio in altum properarent. Consilium fuit omnium sententia comprobatum. Itaq; post mediam noctẽ vela faciunt. Res tamẽ non potuit tanto silẽtio fieri, vt hostes minimè nostrorum consilium sentirent. Naues igitur festinanter expediunt, & Lusitanam classem insequuntur, prætoriãque nauem, quæ agmen cogebat, emissis telis remorãtur, eamque vnam multæ circunueniunt. Tormenti præterea vnius ictu perforata, aquæ magnam vim intra sentinam admisit, cuius pondere grauata, clauo dirigi haudquaquam poterat: atque tandem in piscatorum munitionem, quæ sub aqua latebat, incidens, impegit. Quod animaduertens Pelagius, Sousæ, vt eam remulco è vadis educeret, funẽ nautis illius tradidit. deinde triremem suam remis vehementer incitari fecit. Nauis ita in fundo fixa permanebat, vt nihil omninò mo-

Hostium coniungun tur copiæ.

Lusitanorum de rei summa deliberatio.

Lusitana claßis è Chaulensi portu disce dit.

Lusitanorum nauis Prætoria in fundum impingit.

moueretur. Melichiazius cùm nauem immobilem cerneret, illa relicta, quam in suam potestatem omninò redactam esse minimè dubitabat, triremem vt nauibus suis circunueniret, accelerauit. At qui erant in triremi, cum se saucios, & labore nimio fractos & debilitatos viderent, neque posse hostibus repugnare cogitarent, imprudente Sousa, funem, quo triremis erat naui prætoriæ alligata, præcidunt. Quo facto triremis tanta vi æstus abrepta fuit, vt quamuis Sousa magnis vocibus inhibere iussisset, nihil omninò proficeret. Peruenit tandem ad locum, in quo Petrus Barretus, & Odoardus Melius, & Iacobus Petreius, & alij nauarchi consistebant. Qui omnes cum maximè cuperent cum Laurentio societatem discriminis inire, æstus vehementia prohibiti, se cum dolore summo continebant. Fuit Laurentius à suis admonitus, vt in paronem, ad eam rem paratum, summa celeritate præditum desiliret, vt posset ad suos confugere. Quo consilio grauiter offensus, acriter illis, qui consilium illud dabant, minatus est. Nec enim sibi decorum fore dixit, id periculum deuitare, in quo commilitones suos desereret. Se non mortem, sed dedecus extimescere. Præterea confidere, tandiu se posse cum illo præsidio, quod sibi fuerat reliquum, nauem tutari, dum æstus reciprocatione possent rursus reliquæ naues ad opem ferendam accedere. Erant tunc in naui septuaginta homines vulnerati, & triginta tantum sani. Ex omnibus tres instruxit acies, vnam attribuit Emmanueli Pazagnæ, qua fores defenderet, alteram Francisco Nabaesio, cui præcepit, vt proræ castellum tueretur: ipse tertiam sibi reseruauit, vt præsidio, quo posset, puppim firmaret. Hostes cùm cernerent, quam acri animo nostri se ad resistendum pararent, cum hominibus fortibus & animosis, & in vltimum discrimen adductis, in quo etiam ignauissimus quisque desperatione ductus, hostes sæpenumerò signis insolitæ virtutis exterret, congredi noluerunt. Eminus tantum rem gerebant: crebris tormentorum

Laurentij magnanimitas.

torum ictibus omnia personabant: fumi caligo densissima aspectum omnibus adimebat. Nostri tormentis similiter in hostes globos frequentes iaciebāt. Laurentius hortator & spectator aderat, & omnibus rebus occurrebat, optimique Imperatoris officio fungebatur. Tandem cùm femur illius pilæ ictu dilaceratum fuisset, se in cathedra ad nauis malum collocari præcepit, & indè suis animo maximo imperabat, eosque vt virtutem factis egregijs ostenderent, hortabatur. Hæc maximis vocibus admonentem alia pila in pectus illius emissa interemit. Nauis erat iam maxima ex parte armamentis nudata, atque multis in locis dissoluta, & aquis oppleta. Hostes igitur vndique confluunt, vt in eam insiliant. Ter tamen fuêre ab ijs, qui erant in naui, acerrima contentione repulsi. Tandem cùm nostros vires deficerent, hostes fidenter ingressi, cædem magnam ediderunt. Nostri, vt in vltimo illo casu non inulti caderent, fortissimè dimicabant. Id cùm Melichiazius animaduerteret, indignum facinus esse putauit, homines adeò fortes interire. Viginti tantùm, nā reliqui omnes occiderant, humanitate illius conseruati sunt. Mortui sunt in naui prætoria octoginta viri: in alijs autem ad septuaginta, inter quos multi fuêre & nobilitate & factis insignes. Duces reliqui, qui æstu prohibiti fuerant, ne opem afferre Laurentio possent, cùm animaduerterent nauem esse captam atque depressam, vlterius contendere sine fructu noluerunt. Itaque passis velis in altum prouecti, Cananorem petierunt, & inde Petrum Gnaiam Cochimum mittunt, qui Almeidæ acerbum filii casum nunciaret. Attulit is nuncius Lusitanis omnib. insignem mœstitiam, cum multis lacrymis atq; luctu coniunctā. Erat enim Laurentius Almeida non solum egregiè fortis, sed humanitate singulari præditus, qua quidē omnes ad sui amorē vehementer alliciebat: morum verò integritate patrem imitari nitebatur. Itaq; omnibus qui cum illo vixerant, mirū sui desiderium reliquit. Rex Cochimēsis eo casu perculsus, ad Almeidam continuò venit, vt illum

Laurentij Almeidæ mors.

Lusitanorum fortitudo et cædes cruenta.

Cæsorum numerus.

Lusitanorū de Laurentio luctus.

illum à mœstitia, quoad posset, & doloris societate, & verbis amãtissimis auocaret. Almeida tamen cũ multis signis antea varijs in locis, quanto animi robore septus esset, ostendisset, tum eo die eam virtutem maximè declarauit. Cũ enim vnicum filiũ, virtute & moribus excellentem amisisset, ita dolorẽ vultu compressit, vt illum nullius solatio indigere cuncti perspicerẽt. Quin ipse reliquos, nè lugerent, admonebat. Se nanq; non diuturnam vitã filio, sed virtutem insignẽ à Deo precatum fuisse. Humanæ namque vitæ spacium esse breuissimum, virtutis autem præmium sempiternum. Omnia, quæ accidissent, ad consilium diuinũ referebat, Deoque gratias agebat, quòd iuuenem illum honestissima morte ornare voluisset. Confidere porrò, vt illum etiam opib. illis, quæ nunquam essent interituræ, muneraret. Ad hæc autem adiungebat, Qui filiũ meum carum habebat, non lacrymis, sed virtute amorem ostendat. illius enim cædẽ vlcisci statuo. Qui mihi alacrius in hoc opere perficiendo opem tulerit, eum existimabo maiore charitate filio meo deuinctũ fuisse. Hęc & alia eiusmodi dicendo, quò maiorem sui admirationẽ commouebat, plures lacrymas circunstantib⁹ excitabat. Quò enim altior & constantior illius animus apparebat, eò minus dignus ea calamitate videbatur. Dum hæc in India fiunt, Rex Emmanuel rerum Africanarum curam minimè deponebat. Azamora est Mauritaniæ ciuitas, in ea parte sita, quę Oceano Atlantico cõtinetur, quemadmodum de Safinio dictum est: à qua ciuitate abest passuum 80. millia Septentriones versus. Ingens autem fluuius, quem Asamam esse quidam opinantur, eam præterfluit. Hanc vrbem Emman. expugnare cupiebat. Vt autem hoc fore facillimũ in animum induceret, effecit Mauri cuiusdã Principis aduentus. Erat autem illi nomen Zeiamus, & regnum in ciuitate, quã Mequineziã appellãt, in mediterranea regione sitam, non procul Fessa distantem, possederat, & multis finitimis vrbib. atq; pagis imperabat. Erat autem is frater patruelis Mahumetis, qui Fessense regnum

Almeidæ fortitudo insignis.

RES AFRICANAE.

Azomora ciuitas.

Asama fl.

Bellum Azamorẽse.

Mequinezia ciuitas.

Nazzarius Fessæ Rex.

gnum imperio tenuerat, sororemq; illius vxorem duxerat. Nazzarius Regis Mahumetis frater, Fessæ Rex ea fide, quam gens illa colit, fœdus & sanguinis communione, & connubij affinitate firmatum conseruauit. Illum nanq; regno expulit. Is dignitate & opibus spoliatus, Azamoram contendit. Existimauit enim fore, eò quòd esset ciuibus illius ciuitatis carus, vt ei ciuitatis imperium traderetur. Id ciues tunc facere noluerunt. Ea igitur spe depulsus Zeiamus, ad Regẽ Emmanuelem se contulit, eique fidem dedit, se perpetuò in illius potestate futurum, atque perfecturum, vt non Azamoram solùm, sed quamplurimas alias ciuitates expugnaret. mediocri classe maximum bellum profligari posse. Se namque multos in ea ciuitate cognationibus, & affinitatibus, & clientelis implicatos habere, quos omnes confidebat futurum, vt ciuitatem libentissimè proderent. Esse namque tyrannide, qua premebantur, offensos: & fama clementiæ, qua Emmanuel sibi quamplurimas nationes alliciebat, inuitari, vt se in illius fidem & patrocinium conferrent. Id Emmanuel, quòd author rex esset, & indignè iniuria vexatus, & iusto odio commotus, & quia ipsi authori mentiri minimè expedire videretur, & quod caput est, quòd natura facillime ea, quæ valdè fieri cupimus, facta credimus, Mauro fidẽ adhibuit. Itaque classem non valdè magnam festinanter instruẽdam curauit, eique Ioannem Menesiũ præfecit. Qui soluit Olysippone XXVI. die mensis Iulij, anno. M. D. Viij. Exercitus erat quadringentorum equitum, peditum verò supra duo millia. Ad ostium fluminis tandem naues appulit. Nocte æstu secũdo per fluuium inuectus, ad mœnia Azamoræ classem constituit, & vrbem oppugnare cœpit. Ciues acri animo resistebãt, & faces, & tela, & pilas ingentes iaciebant, & rates pice oblitas & incensas in Lusitanam classem machinis detorquebant, vt eam inflammarent. Multi præterea ex vrbe egressi circũcursabant, & nostros, ne copias in terrã exponerent, enixè cõtendebant. Menesius Zeiami opẽ expectabat, qui iã è Lusitania

Zeiamus Azamorẽsis Rex Emmanuelis opem implorat.

Io. Menesij ad bellũ Azamorẽse profectio.

Azamoræ oppugnatio.

Zeiami perfidia.

ſitania Azamoram redierat. At is, vt eſt hominũ ingenium variũ & commutabile, fidemque minimè colẽs, principio quidem ſe venditare, & ſpem auxilij polliceri, varijsq; modis Meneſium ludificari. Deinde apertè noſtris exitium machinari. Iam enim illi cum ciuibus benè cõueniebat, & ſedecim millia hominum ſub ſignis habebat, cum quibus in campo ſecundum fluminis ripas concurſabat, & quemadmodum perniciẽ noſtris quàm maximã poſſet inferre, rationem inibat. Intra ciuitatem erant octo millia hominum in præſidijs, vt à mœnib. Luſitanorũ impetum propulſarent. Nihilominùs tamen Meneſius cum copijs omnibus egreſſus, caſtra fecit. Mauri, cùm eſſent loci valdè inſidijs opportuni, tribus in locis ſylueſtribus inter littus atque mœnia inſidias collocârũt. Deinde cum reliquis copijs è mœnib. egreſſi noſtris obuiam progreſſi ſunt. Meneſius certamen minimè detrectauit. Triplicem autem aciem inſtruxit: primam, quæ centum equites continebat, Tentugalenſi Dynaſtę attribuit: ſecundæ, in qua erant equites centum & quinquaginta, Ioannem Maſcaregnam præfecit. Tertiam ſibi reſeruauit, in qua erant equites ducenti & quinquaginta, & peditum etiã phalanx, quã equites vtrinq; diſpoſiti firmabant. Ho ordine in hoſtes inuaſit: qui valida impreſſione pulſi, ſe multò celerius, quàm fuerat ſtatutum, in oppidum receperunt. Cõſiliũ enim fuerat, vt paulatim cederent, vſque eo, dum Meneſius in inſidias incideret, & ita copijs vndiq; circundatus cum omni exercitu cõcideretur. Oppidani, nè noſtri hoſtium tergis inhærentes, in oppidum penetrarent, fores occluſerũt. Cùm igitur Mauri ſe excluſos animaduerterẽt, ea deſperatione confirmati, reſtitêre. Prælium que fuit magna vtrinq; cõtentione redintegratum. At qui erãt in inſidijs, repentè proſiliũt, & magno impetu in noſtros inuehuntur. Tentugalenſis Dynaſta, & Ioannes Maſcaregnas, Meneſij iuſſu in ſubſidijs poſt terga relicti, eorũ impetum, qui in inſidijs fuerant, acri animo ſuſtinebant. Zejamus cum manu valida, vt ſuis opẽ affer-

Maurorũ in Luſitanos inſidiæ.

Luſitanorum acies.

Prælium terreſtre.

ret,accelerauit. Equites è pagis etiam, vt Lusitanos circumuenirent,atque internecione delerent,influebant. Menesius hæc omnia circunspiciens retrocessit, tanto ordine atque disciplina, vt neque trepidatio vlla, neq; tumultus existeret. Qui erāt in subsidijs, postquam receptui signum datum est,eos,qui ex insidijs impetum dederant,perruperunt: & Menesius, qui extremū tunc agmen ducebat, illos, qui ex oppido nimis acriter instabant,singulari virtute repellebat. Sic autem se primùm in castra, deindè in classem recepit. Sedecim equites in hoc prælio ceciderunt, in quorum numero fuêre quidam viri & nobilitate & factis illustres. Ex hostibus,vt postea compertum fuit, ceciderunt mille & trecenti & sexaginta quinq;. Ioannes Rodericus Sala Menesius equo interfecto cecidit,& ab hostib. circūuentus,parum abfuit,quin occideretur. Duo tamē viri fortissimi, quorū vnus fuit Ioannes Homo, qui iam ex India reuersus in Portugaliam fuerat, alter Iacobus Fernandus Faria, eum è media cęde, hostibus partim cæsis,partim dispulsis,eripuerunt. Is equum Ducis,qui illius equum transfixerat,tunc Fariæ manu perempti, nactus, periculum euasit. At Menesius cùm animo Zeiami perfidiam & fraudes reputaret, & munitiones atque præsidia ciuitatis animaduerteret, intelligeretq; fieri non posse,vt cum ea classe oppidum tantis præsidijs munitum expugnaret, minimè terendum in obsidione tempus existimauit. Anchoris igitur solutis vela fieri iubet. Verùm cùm ęstus essent propter lunę decrescentis rationem languidiores,ita, vt flumen naues alueo sustinere non posset,& nautæ etiam trepidè oras soluerent, & anchoras vellerent, factum est,vt aliquot nauigia vadis allisa mergerentur, & hostes vnam nauem longam in sicco destitutam circunsisterent,& triginta remiges occiderent: qui tamen antequam caderent,duodeuiginti ex hostibus interemerūt, nauis autem fuit ab hostibus incensa. Menesius verò educta in altum classe,in fretum Gaditanum cursum tenuit.

Lusitani cedunt, ordinibus seruatis.

Cæsorum numerus.

Ioānis Roderici periculum.

Soluta Azamoræ obsidio.

Quod non humano consilio, sed diuino motu & instinctu

ſtinctu factum fuiſſe, poſtea à multis ſapientiſſimè indicatum fuit. Quin etiam Zeiami fraus, & Regis Emmanuelis in illa claſſe comparanda celeritas, & Azamoræ alieno tempore, & paruis copiis oppugnandæ parùm ſapiens cogitatio, non abſque cæleſtis numinis prouidentia, quæ Emmanuelis reb. fauebat, ſuſcepta fuiſſe videbatur. Si enim illa omnia ſic nō eueniſſent, maxima à noſtris clades accepta cū maximo dedecore fuiſſet, antè quàm quiſquam auxilium rebus in vltimum diſcrimen adductis afferre poſſet. Meneſius ex Azamoræ finibus egreſſus, in freto Gaditano naues aliquot hoſtiles cepit, & Ioannem Rodericum Salā Meneſium regis Emmanuelis iuſſu, in oppido, quod Alcaſſarem appellant, quod Luſitano etiam præſidio tenebatur, Ducem & Præfectum conſtituit. Dum autem hæc gerebat, rumore diſſipatum fuit, Feſſenſem Regem, vt Arzilam obſideret, cum maximis copiis aduētare. Fuerat autem exercitus illius tanta diſſimulationē coactus, vt nemo id futurum coniicere poſſet, antè, quàm acies explicatas, & maximis munitionibus & bellicis inſtrumētis armatas aſpiceret. Habebat autem ſub ſignis equitum 20. millia, peditū verò millia centū atque viginti. Arzilæ præerat Vaſcus Coutignus Dynaſta Borbenſis. Cum verò Feſſenſis rex mœnibus appropinquaret, Coutignus aliquot Mauros ex inſidiis capiendos curauit, vt ex illis intelligeret, an ipſe Rex adeſſet. Quo facto comperit & Regis ipſius animum, & exercitus magnitudinem, & reliqua omnia, de quibus ſe fieri certiorem conueniebat. Itaque literas confeſtim ad Odoardum Meneſium, qui Tingitanæ ciuitatis præfectus erat, & ad Ioānem Meneſium, qui oras illas cum claſſe peragrabat, dedit, quibus ſignificauit, quantum periculum immineret. xix. die menſis Octob. Annō à Chriſto nato. M. D. VIII. Rex Feſſenſis exercitum ad vrbem admouit. Sequenti die tormentis muros quatere, propugnatores denſis ſagittis obruere, teſtudines, & ſcalas admouere, muros excindere parat. Erant tunc in oppidi præſidio 400. tantùm

Bellū Arzilenſe.

Feſſenſis exercitus.

Arzilæ obſidio.

Oppugnatio.

Luſitanorū præſidium.

viri, qui hostium impetum fortissimè, vt poterant, repellebant. Fuit oppugnatio ea die ad noctem continuata. Sequenti die nostri oppidum circunsessum, stationes munitas, aggeres excitatos, tormenta disposita, acies instructas aspiciunt. Ad hæc, ne nauibus in vrbem aditus esse posset, hostis stationes crebras in littore muniuit, & vineas excitauit, & dolia, quæ tormentis opponeret, tellure & arena compleuit, tormentaque ordine collocauit, quibus nostros, si auxilium afferre vellent, propelleret. Multi præterea scorpionibus, & balistis, & fistulis ferreis, vt stantes in muro configerent, collimabant: & cùm primùm aliquod caput aut quoduis aliud membrum eminebat, in id tela conijciebant, ita vt nemo auderet in muro consistere. Ad hæc, testudinibus admotis muros suffodere incipiũt, tanta celeritate, vt cùm fessis integri succederent, & opus nõ esset momento temporis intermissum, eadem die magna pars ipsius muri corrueret. Per eam partem hostes irruerunt. At Coutignus cum equitibus quinquaginta in eos inuectus, eorum impetum sustinebat. Sed cùm sagitta brachium illius transfixum fuisset, in arcem se contulit, Georgiumque Barretum generum suum interim reliquit, qui hostes, quandiu ipse curaretur, insita virtute reprimeret. Sed cùm ij, qui cum hostibus præliabantur, eorum multitudine obruerentur, & Ducem abscessisse cognoscerent, in arcem confugiunt. Erat valdè miserabilis mulierum plangor & eiulatus, & militum trepidatio, & eorum omnium perturbatio, cùm nemini in tanta & tam repentina calamitate consilium & ratio aut consistendi, aut fugiendi, aut fortiter & animosè moriendi consisteret. Hostes omnes, in quos impetum ferebant, crudelissimè necabãt, & pueros infantes ad saxa atque rupes allidebant, multaque facinora summæ cuiusdam immanitatis in senes, & pueros, & virgines sine vllo vel ætatis, vel sexus discrimine faciebant. Cum omnes vndique in arcem concurrerent, & alij alios in introitu præpediret, clamores in cælum editi, & querimo-

Arzila capitur.

Lusitanorum fuga.

Hostium in deuictos immanitas.

rimoniæ eorum, qui ingredi nequibant, & mulierum vociferationes, quæ paruos filios complexæ, non sibi, sed liberis misericordiam cum multis lachrymis implorabant, eos, qui arce tenebantur, exanimabant. Cupiebant enim miseris opitulari, sed nullo modo poterant. Tandem cùm hostes magna vi fugientes insequerentur, & arcem ingredi contenderent, maximo cum labore fores occlusæ sunt, & multi in hostium potestate relicti: à quibus crudelem in modum interfecti fuerunt. Tunc hostes ad prædam conuersi, vrbem diripiunt. Huius cladis nuncius fuit Menesio confestim allatus, qui iam Arzilam properabat, & naues alias & Duces asciuerat. Vbi verò ad portum peruenit, ingredi statim voluit: sed fuit salo & tempestate prohibitus. Est enim portus ille, maximè cum ventus increbrescit, valdè propter breuia periculosus & infestus. Hærebat præterea, cùm nesciret, an arx esset iam ab hostibus capta. Si enim in hostium potestate fuisset, intelligebat, inconsideratissimæ temeritatis esse, in terram ingredi, vt parua illa manu cōstipatus, cum maxima hostium multitudine sine vllo fructu dimicaret. Tribus ita diebus in anchoris constitit, cùm in tali casu, quid optimum factu esset, explicare non posset. Duos deinde homines è suis familiaribus, quibus plurimum confidebat, in scapha egregiè instructa, quæ remis plurimùm valebat, per fluctus illos immisit, qui ad arcem, ea nāque mari imminebat, accederent. Illi non modò per fluctus atque salum maximo cum vitæ discrimine, verùm per medias flammas, & densas pilas, in eos vndiq; ex propinquis stationibus emissas, inuehuntur, & arci inuitissimis hostibus appropinquāt. Id vbi qui erāt in arce, conspexerunt, è fenestra vexilla regia cum regijs insignibus ostenderunt, & voce maxima Portugaliæ nomine sæpè repetito conclamârunt. Mulieres paruos filios, quos vlnis gestabant, in eorum aspectu proponebant, vt eos, qui foris erant, ad misericordiam in extremo rerum discrimine tribuendā vehementius incitarent. Coutignus præterea cū literis cera circūlitis homines

Io. Menesij subsidium Arzilæ serò missum

Rara duorum Menesij familiarium virtus.

mines notãdi peritissimos ad Menesium misit, ex quibus posset intelligere, quanto in periculo versaretur. Illum præterea admonebat, quo ordine rectius posset in arcem præsidia & commeatum, cuius penuria valdè laborabant, inferre. Menesius in humiliores naues, quæ in vadoso portu tutius consistere possent, milites imponit, & per præconem omnibus, qui erant criminibus alligati, propter quæ secundum leges erant vel morte, vel exilio multandi, veniam & impunitatem, si postridiè in littus egressi rem strenuè gererent, pollicetur. Primo deinde, qui in terra vestigiũ posuisset, quingentos numos aureos in virtutis & audaciæ præmium proponit. His ita constitutis, postridiè æstũ sequutus, naues remis agi & incitari præcepit. Coutignus, qui ex arce hæc conspiciebat, vt erat inter eum & Menesium constitutum, equites triginta equis insidentes, & reliquos præterea equites, quorum virtuti multũ fidebat, pedibus ex arce per posticum egredi iussit, vt nostris in egressu opem afferrent. Id erat signum, quo Menesius admonitus, copias erat in terrã expositurus. Itaq; primùm tormẽtis omnibus ignem admouere, & pilas in hostes emittere præcepit: quo facto hostes ingenti fremitu & strepitu, & multorum exitio vehementer exterriti, littus deserunt. At ex nostris quantum quisque potest enititur, vt primus in terram desiliat. Aliũ enim auri præmium, alium impunitas proposita, multò plures expectatum decus ad periculũ adeundum inuitabat. Primus tamẽ qui in terram egressus est, Tristanus Menesius fuit, qui scapha Ioannis Roderici Salæ Menesij vehebatur: quã Ioannes Rodericus, & Henricus Menesius secuti sunt. Post illos Ioannes Homo scapha similiter inuectus, in terram descendit. Ex primarijs autem Ducibus, qui primus terram attigit, fuit Ioannes Mascharegnas, equitum leuis armaturæ Magister. Hîc cũ iam littus esset à Christianis occupatum, hostes accurrunt, & in prælium ruunt, quod magna vtrinque contentione cõmissum fuit. Multi ceciderũt, plures tamẽ vulnerati sunt, donec tãdem cessere. Nostri stationem,

Prælium terrestre.

quæ proxima erat, oppugnarunt. Qui ex arce fuerant egreſſi, ſtrenuã operam in eo prælio nauarũt. Sex tormenta, quæ erant in ſtatione collocata, in arcẽ importata ſunt, & ducenti milites cum tormentario puluere, & telorum & armorum vi, & cõmeatu, bellicisq; munitionib. immiſſi. Hos Ioannes Maſcaregnas agebat. Hoc ſubſidio animi eorum, qui obſidione premebantur, mirificè cõfirmati ſunt ad obſidionem tolerãdam. Erant enim, cùm caſus ille pręter expectationẽ accidiſſet, ab omnib. rebus imparati, quę ſunt ad obſidionem ferendam neceſſariæ. Et homines erant fame, ſiti, labore, peruigilio confecti, multique vulneribus impediti, vſque adeo, vt vix eſſet quiſquam, qui telum vibrare poſſet. Dynaſta Tentugalẽſis in ipſo littore fuit ictu glãdis plumbeæ grauiter admodum ſauciatus, ita, vt cogeretur Tingim, vndè conſcenderat, reuerti. In prælio cecidit Emmanuel Goutignus, & Ioannes Pimenta, & alij præterea viri fortes, quorũ eo die virtus ſpectata valdè fuerat. Meneſius Regem Emmanuelẽ per literas admonuerat, vt ſubſidia ſumma celeritate compararet. In Bęticam pręterea nuncios miſerat, per quos auxilium poſtulârat. Petrus autem Nauarrus, qui tũc magnum in rebus bellicis nomen obtinebat, claſſem Regis Fernandi, cuius ipſe præfectus erat, ad Calpem in Guebaltarifenſi portu collocârat. Ab eo etiam Meneſius opem obnixè contenderat. Omnes certatim ad auxilium afferendum ſe comparabant. Arx interim ſummis viribus oppugnabatur, neq; dabatur aliquod obſeſſis laxamentum. Qui primus è Bætica tulit auxilium, fuit nobilis quidam vir, cuius nomen ſcriptũ minimè reperio, qui tunc in Xariſio ius nomine Regis adminiſtrabat. Is nauem militibus & armis, & cõmeatu omnibusq; rebus ad bellum neceſſarijs, incredibili celeritate comparatam adduxit. Et cùm hoſtes excitatis aggeribus ita muniti eſſent, vt ex tormẽtis, quæ erãt in arce conſtituta, nullum detrimentum acciperent, is oram maritimã præteruectus, in eo loco conſiſtebat, vndę caſtra hoſtium imminuta conſpiceret. Inde tormentis

Subſidiũ Arci immiſſum.

Tẽtugalẽſis vulneratus.

Meneſij ad diuerſos literæ.

Subſidiũ è Bætica miſſum.

Stratagema.

mentis quamplurimos necabat, magnumq́; tumultũ in regijs castris faciebat, & cùm illi tormenta in eum conuertebant, tanta se inde celeritate proripiebat, vt omnes hostium conatus, qui nauem illius deprimere cupiebant, inanes redderet. In illos rursus securos incitabatur, tantumq́; damnum his artib. hostibus inuexit, vt cogeretur Rex castra mutare. Petrus autem Nauarrus, vt erat vir in rebus gerendis acer, auxilium afferre minimè distulit. Ducebat autem sub signis ter mille et quingentos milites. De belli autẽ gerendi ratione cum Menesio deliberat. Vtriq; visum est, Regis Fessensis castra quam primùm adoriri: quòd in sequentem diem distulêre. Rex vbi conspexit auxiliũ obsessis aduenisse, non de obsidione diutius cogitandum existimauit. Itaque oppidum incẽdere iussit. Erat in illius castris vir quidam valdè nobilis, quam Menesius pugnando ceperat, & captiuum humanitate singulari tractauerat: qui postquam redemptus fuit, multa de Menesij virtute & benignitate commemorare solebat. Is à Menesio per nuncium postulauit, vt sibi faceret illum salutandi potestatem. Ea impetrata, ad Menesium viginti equitibus stipatus rectà contendit. Ibi cùm multis sermo vltrò citroque habitus amanter esset, tandẽ Maurus inquit: Magnũ profectò cumulum tuis summis laudibus addidisti, cũ tali tempore huic vrbi contra regem potentissimum auxilium attulisti. Maximo præterea beneficio Arzilam tibi deuinxisti. nisi enim tu adfuisses, arx profectò à nostris iam præsidijs teneretur. Sed tam præclarum facinus nullo modo, nisi à præclara illa virtute, quæ in te semper eluxit, confici potuisset. Ad hæc Menesius. Quod aliquid lucis huic vrbi in reb. aduerssis attulerim, pertenuis mea laus rẽ benè cõsiderantib. esse videbitur. Hoc.n. non tam mihi, quã regi præstantissimo, è cuius disciplina homines multò me meliores prodire solent, adscribendũ arbitror. Vester rex est, qui gloriari meritò debet, quòd vrbem Regis Emmanuelis non solũ aggressus sit (quod ipsum erat in laude non mediocri ponendũ) sed eam armis occupârit.

Subsidium Petri Nauarri.

Oppidum incensum.

Menesij cũ quodam Mauro colloquium.

Itaque

Itaq; quòd muros disturbârit, quòd vrbẽ ceperit, quòd arcem oppugnet, id laude sempiterna dignum censeo: quòd verò faces in ædes priuatas iniecerit, & ædificia intra muros inflammare instituerit, id neq; regiũ, neque decorum existimo. Bellum adhuc integrum est. Si victoriam sibi proponit, cur tam malè rebus suis consulit, vt vrbem, qua se breui potiturum confidit, flammis absumat? Si victoriã desperat, cur doloris sui pœnas à tectis expetit? Nam ideò tantum exercitum comparauit, vt bellum parietibus atque tignis inferret? Nõ, inquit Maurus, regis nostri humilis atq; demissus animus est, sed excelsus atq; planè regius. Nec vt domos euerteret, sed vt bellum contra Regem virtutis gloria præcellentem gereret, exercitum coegit. Si non fuerit assequutus, quod optabat, nemo poterit illum meritò vituperare. Principis enim officium, qui ad regiã laudem aspirat, est, magna & ardua moliri. Victoria verò non in hominum virtute, sed in Dei consilio & moderatione consistit. Quod verò ad ignem attinet, confirmare tibi planè possum, eum imprudente Rege coniectum fuisse. Itaq; cũ primùm illũ conuenero, & ei rem aperuero, dabit operam, vt ignis confestim extinguatur. Maurus continuò discessit: & iussu regis incendiũ fuit maxima hostium industria restinctum. Multi suspicati sunt, in eo Mauri comitatu ipsum Regem fuisse. Menesium namq; videre maximo opere cupiebat. Nomen namq; illius apud Saracenos ipsos erat cũ admiratione celebratum. Rex tamen cum cerneret arcẽ iam firmo satis præsidio munitã expugnari difficillimè posse, & auxilia vndique illius tuendæ gratia conuenire, & classem è Lusitania intra paucos dies adfuturam, & arcem, propter Hispaniæ vicinitatem, eius conditionis esse, vt si primo impetu minimè caperetur, esset valdè periculosum multis diebus in illius obsidione commorari: noluit diutius in eo certamine tẽpus absq; vllo fructu cõsumere. Nocte igitur illa obsidionem soluit, & Alcassarẽ Quibirium versus iter instituit. Sequenti die Menesius signis explicatis cum omni-

Arcis Arzilensis obsidio soluta & quare.

mnibus copijs vrbē ingressus est: cui Coutignus & illius vxor, & omnes ciues, qui erāt in arce, illi obuiam cum ingenti lætitia prodiêre, atq; tanquā parenti, qui omnibus vitam dederat, gratias egêre. Emmanuel interim cum primum nuncium de aduentu Regis Fessensis accepit, erat Eboræ. Quo audito, nullam moram interponendam existimauit, quin ipse per se oppido subueniret. Itaq; literas eadē die ad omnes Portugaliæ vrbes, & ad viros Principes, & vniuersam deniq; nobilitatem dedit, & omnes literis euocauit, & quæ potuit subsidia, continuò in Algarbiense regnum misit, vt indè quamprimū possent, in Africā transmitterent. Post quatuor aūt dies, ex literis alijs Menesij intellexit, ciuitatem esse captam, et arcem obsessam, & in summas angustias adductam. Hoc cū accepisset, equum sibi pernicitate mira præditum insterni præcepit, tantaq; celeritate iter in Algarbium suscepit, vt septem tantum aut octo ad summum comitibus circunseptus, in viam ingrederetur. Dies verò atq; noctes iter ita continuabat, vt vix vllum tempus reficiendi corporis gratia sibi sumendum existimaret. Cernebat enim, momento temporis maximas in alterutrā partē inclinationes fieri, & ideo periculosum nimis esse in rebus bellicis, occasionem vllam rei benè gerendæ prætermittete. Elapsam namq; temporis opportunitatem reuocari non posse. Timidi & ignaui hominis esse, præteritam facultatem frustra lamentari: fortis autem & industrij, nihil, quo res in tempore fieri commodè posset, elabi permittere. Præterea summum esse Regis flagitium, in rebus afflictis suos ope sua præsenti destituere; eos præsertim, qui Regis ipsius gratia erant in extremum discrimen salutis inducti. His cogitationibus stimulatus, tantam in via celeritatem suscepit, vt in montibus, qui Algarbium à reliqua Lusitania distinguunt, equus, in quo insidebat, ex nimio labore concideret, & repente moreretur. Ibi verò fuit illi nuncius allatus de auxilijs, quæ Arzilam conuenerant, & de præsidijs atque munitionibus, quæ in arcem hostibus frustra pugnan-

RES EVROPEAE.

Emmanuelis in reb⁹ gerendis summa celeritas.

pugnantibus inductæ fuerant. Ipse tamen nihil de alacritate suscepta remisit. Verebatur enim, ne cuniculis crebris, qui in arcem, vt audierat, agebantur, arx ipsa corrueret, nisi fuisset maturè subuentum. Peruenit tādem Balsam, si ea est ciuitas, quæ hodie ab incolis Tauira nominatur. Hoc autem Regis studium rei gerendæ flagrantissimum, & hæc incredibilis alacritas & diligentia tanto studio Portugalenses inflammauit, vt vndique certatim equites & pedites concurrerent. Sic factum est, postquam Balsam peruenit, vt intra dies quinque, supra viginti millia militū in eam ciuitatem confluerent. Importata præterea sunt Olysippone tormenta, & commeatus, & munitiones, & naues quamplurimæ, vt ille iusserat, adductæ, quæ vt celerrimè rebus omnibus instruerentur, summa vigilantia contendebat. Cùm autem conscendere vellet, literę sunt allatæ, quibus continebatur, obsidionem esse solutam, & regem desperatione fractum, exercitum dimisisse. Ipse nihilominus transmittere statuebat. Sed consilio eorum, qui nomine prudentiæ insignes esse videbantur, fuit ab ea sententia deductus. Si obsidionem, inquiūt, soluere vis, ea iā soluta est: si Africam subijcere paras, nondum hîc eas copias habes, quibus id aggredi possis. Non decet tantum Regem id suscipere, quod vel minimè necessarium est, vel exequi cum dignitate non possit. Transmissio in Africam tunc laudabilis erit & prędicanda, cum id, cuius causa transieris, efficere cum gloria magna poteris. Aliter enim non decus, sed ignominiam tibi comparabis. Nunc verò hoc tuorum decus, quo rex Africæ potentissimus illis cessit, est ad tuum nomen atque decus merito referendum. Quanta namque opinio excitanda iure de tua virtute sit, ex eo conijci potest, quòd per tuos rex Fessensis pulsus cū ignominia est, & obsessi magna cum tua gloria liberati. Hoc igitur nomen tibi opera tuorum partum deformabis, si aliquid, in quo hominum opinioni non respondeas, gesseris. Hoc autem à te non expectari debet, si in Africam signa intuleris, vt cum Mauris signis

Balsa ni-forte Tauira.

Nouus Africani belli apparatus.

Belli Africani ad Emmanuelem oratio dissuasoria.

collatis vno aut altero prælio cõfligas, ſed vt vniuersã Mauritaniã ſub ditionẽ & imperiũ ſubiũgas. Si igitur hominũ expectationi minimè ſatisfeceris, gloriam tuã nonnulla labe dedecoris inquinabis. At nũc eas copias nõ habes, quibus tantũ facinus aggrediare, poſtquam redieris, & opes omnes, quæ ad eã rem gerendã neceſſariæ fuerint, parau eris, tum demũ licebit tibi in Africã cum dignitate tranſire. Aliter enim conſiliũ temerarium exiſtimabitur, & offenſio, ſi aliquid ſecus, quàm oportet, acciderit, haud mediocrẽ nomini ſuo maculam dedecoris inuret. Eiuſmodi cõſilijs hominũ non valdè laudis militaris ſtudio flagrantium, ab ea mente deſtitit, in qua ſi tunc perſtitiſſet, maximũ ſibi decus compa râſſet. Erat enim tũc mirifica facultas oblata. Nam in Mauris neq; fidei religio, nec in Reges vlla pietas, nec pudor vllus vigebat, qui eos valdè a dedecore & flagitio deterreret. Armis aũt pars eorũ maxima carebat. Erant prætere a reguli permulti acerbo inter ſe odio diſſidentes. Qui plus armis poterant, humiliores iniurijs quãplurimis opprimebãt: iniuria vexati, inſidias in potentiores cõparabant. Ad hæc accedebat, ꝙ gens nouitatis appetens, quãprimùm occaſionem ſibi dari incõſtantiæ ſuæ atq; perfidiæ demonſtrandæ conſpiceret, nõ erat dubium, quin eã confeſtim arriperet, minimoque pretio corrupta, facillimè Principes & patriam ꝓderet: Regio verò ad alendum exercitũ, omnẽ cõmeatum abundè ſuppeditaret. Eſt enim valdè fertilis, & homines pecuniæ cupidi, libenter vndiquè cũ annona & vario ciborum genere conuenirent, quamuis regionẽ vaſtari & exuri cernerẽt. Si verò clementer & moderatè noſtros vti victoria conſpexiſſent, dubiũ certè nõ erat, quin illa benignitatis ſpecies eos facillimè ad ſtudium Emmanuelis alliceret. Itaque omnia, quod ad hoſtes attinet, erant in eo ſtatu, quem Emmanuel optare debuiſſet. Contrà verò in Portugalenſibus ſumma fides, inſignis in regem caritas, acerrimum bellandi ſtudium, & incredibilis bellicis in rebus audacia. Adde, quod tunc temporis erant tanto animorum ardore atque

Diſſuaſorũ belli Africani cireprehenſio, & regis inſtituti commendatio.

que impetu concitati, vt omnes fermè viri nobiles suis sumptibus vellent pro parte sua operam & industriam in tam præclara contentione consumere. Quod si Regis omnibus carissimi festinatio, qua tanto studio & alacritate in extremam Lusitaniæ partem se contulit, vt suis opem afferret, tanto studio Portugaliam vniuersam concitauit, vt intra paucos dies tot hominum millia ad eum se tanta alacritate conferrēt: quid futurum fuisset, si is tunc in Africam cum eo exercitu traiecisset? Deindè facilis & expedita ex Hispania Bætica in Africam transmissio, dubium nō est, quin maximam ex ea regione multitudinem ad auxilium ferendum concitaret. Cùm verò in bello administrando omnia rerum opportunitas & occasio gubernet, nullaque præstantior occasio dari possit ea, quæ militum ardore & hostium metu continetur, iudicari meritò potest, omnia tunc Emmanueli feliciter euentura fuisse, si tanto suorum ardore contra hostes infelici euentu perterritos vti voluisset. Postremò, quod caput est, optimi Regis pietas atq; religio, quæ illum stimulabat, vt longinqua etiam bella religiōis gratia susciperet, effecisset, vt omnia illi ex animi sententia succederent. Quamuis tamen hæc ita sint, regis animum, qui ad tantam gloriam aspirabat, laudandum: consilium eorum, qui eum à tanto studio dignitatis abstraxerunt, reprehendendū arbitror. Sed vt ad intermissam orationem redeamus, quamuis Rex à sententia sua, qua transmittere statuebat, suorum consilio deductus fuisset, reliqua, quæ gerenda videbantur, summo studio perfecit. Arzilam namque militum præsidia, & maximum commeatum misit, & fabros præterea quamplurimos, qui ædes dirutas, & mœnia collapsa reficerent, & arcem multò fortius munirent. Habebatur enim tūc oppidum illud, propter cāpestris regionis opportunitatē & fertilitatem & propter illius situm, firmissimum oræ illius maritimæ, quæ Lusitanorū præsidijs tenebatur, propugnaculū. Petro autem Nauarro sex millia numorum aureorum dono misit: quod

Arzilæ instauratio & nouum præsidium

Emmanuelis in Petrum Nauarrum et alios liberalitas.

munus

munus ille accipere nullò modo voluit. Se nã dixit regis Fernandi causa, cuius stipendijs alebatur, gessisse, q̃ gesserat, ab illoq; tantum laboris & industriæ suæ sibi præmium polliceri, cuius erat alumnus. Idem fecit prætor Xarisiensis. Ambo tamẽ postea multis ab Emmanuele beneficijs affecti fuerunt. At Menesius, postquã naues cum præsidijs & munitionib. Arzilã peruenêre, in Lusitaniã reuersus, fuit ab Emman. cum laudibus suæ virtuti debitis honorificè & amanter exceptus. Hoc eodem anno cùm esset inter Emmanuelem & Ioannam, Fernandi & Isabelæ filiam, orta disceptatio de regionum limite, qui fuerat à Ioanne rege Portugal. & Castellæ Regibus designatus, intra quas cuilibet ex regibus liceret, absque alterius iniuria, Saracenos expellere, & regiones etiam incognitas occupare, fuit eà contentio summa æquitate partis vtriusque decisa: & Emmanuel maxima Mauritaniæ parte cessit, quæ videbatur ad illius terminos pertinere, & Regibus Castellæ armis occupandam permisit. Ioanna vicissim de iure, quod existimabat in Aethiopia retinere, decessit, cùm eam regionem Portugalię regibus assignatam esse cognouisset. Sub eiusdem anni finem misit Emman. in Aethiopiam ad Congui regnum multos viros religionis & sanctimoniæ fama præstantes, qui Christi disciplinam multò diligentius gentibus illis traderet, & regiones illas clariore lumine perfunderent. Et hæc quidem sunt, quæ in Africa & Lusitania hoc eodem tempore gesta sunt. Quæ Tristanus Cugna, cum in Indiam nauigaret, in cursu gesserit, quas vrbes aut expugnârit, aut armis adortus fuerit, & quomodo tandem ad Zacotoram naues appulerit, & arcem à Caxemensi Regę ædificatam ceperit, & in ea Norognam præfectũ reliquerit, deindè in Indiam cursum tenuerit, & quomodo in Lusitaniam redierit, exposuimus. Quid autẽ post illius ab Alfonso Albuquercio digressum, Alfonsus ipse designârit, & quas res gesserit, explicare nondũ licuit. Is igitur fuit a Tristano Cugna relictus, vt cum ea classe, cuius præfectus erat, illud mare, quod ad Arabiam

Disceptatio de finibus regundis inter Lusitanũ & Hispanũ Reges.

Religiosi in Congui regnum missi.

RES INDICAE.

De reb. gestis Alfonsi Albuquercij.

biam

biam felicẽ pertinet, peragraret, & naues hostiles omnibus quibuscũq; posset incõmodis afficeret. Sed cùm esset animo maximo, se indignum putauit, instar piratæ prædas spectare, & non multò maiora & altiora moliri. Itaque Armuziense regnum oppugnare constituit. Armuzium autem est insula intra ostiũ sinus Persici, non ita lato mari à Carmania disiũcta. Nomẽ autem duxisse videtur ab Armuza, antiqua Carmaniæ ciuitate, cuius hodie nomen obliteratum cum memoria antiqui splendoris euanuit. Et fortasse hæc insula fuit Armuzæ antiquæ Colonia, & idcircò indè nomẽ obtinuit. Ambitus illius decẽ & sex passuũ millib⁹ continetur. Est autem ostio sinus propinqua, à Carmania verò 12. millibus passuũ distat: ab Arabia aũt ea parte, qua Carmaniam respicit, 40. millibus. Insula est nimis arida & sterilis, & solum adeò macrum, vt nihil omninò, quod ad vsum vitę valeat, vel natura, vel hominum cultu proferat. Perẽnib. aquis omninò caret. tres tantùm putei in insula procul à ciuitate sunt. homines cisternis vtũtur. & cũ reliqua omnia ex vicinis insulis, ex Carmania & Arabia ad victũ idonea importentur, aqua etiam ex ijsdẽ locis in eam afferri solet. In ea modicus collis assurgit, qui sulphuris magnã vim in vno latere, in altero aut salis multitudinẽ in lapides densatam gremio cõtinet. Duos portus habet tutissimos: vnus ad occidentem solem, alter ad orientẽ pertinet. Hi duo portus lingula, quæ in mare lõgius excurrit, diuiduntur. Horũ portuũ commoditatem secuti mercatores ex India, Perside, & Arabia, & è quãplurimis alijs regionibus, eam insulã frequentare cœperũt. Ea tandẽ frequentia & celebritate factũ est, vt ciuitas ædificaretur in planicie sita, quæ progressu temporis ad summã amplitudinem peruenit. Viæ sunt latæ & directæ, ędes magnificæ, & cœnaculis sublatæ, & tectorijs pulcherrime factis excultæ. Regia est non modò ad habitandũ amplissima, verũ ad vim hostium propulsandam munitissima. Solis ardores sunt vehementissimi: in quib. propulsandis omnis lautorũ industria multiplici modo &

Armuzij insulæ descriptio.

Collis salo abundans & sulphure.

Armuziensis ciuitas.

do & ratione cõſumitur. Incolæ ſunt maxima ex parte Arabes atq; Perſæ, Mahumetisq; ſuperſtitione conflictati. Ardent libidine, amoribus indulgẽt, obtrectatione laborãt: mulieres ne ab alienis viris conſpici queant, faciem velare compelluntur. Homines vt plurimum ſpecie liberali præditi ſunt. Muſicẽ ſummo ſtudio colunt, veſtibus elegantiſſimis excoluntur. Arma frequenter exercent, literis libenter incumbunt, hiſtorijs mirificè delectantur. Homines doctrina præſtantes in ſummo honore habent: illisque aſſiduè operam dant, & illorum diſciplinis erudiri ſummum decus exiſtimant. Reſpub. eſt cõmodis legibus aſtricta. Omnia, quæ væniunt, pondere væneunt. Summũ flagitiũ eſt apud illos, fallacibus vti ponderibus. Eum enim, qui per libram atq; lancem fallit, omnem generis humani ſocietatem euertere cẽſent, & vt ciuilis iuris hoſtem teterrimum execrantur. Inſula verò cùm nihil omninò proferat, quo vel homines ali, vel ornari poſſint, tantis tamen fructibus & fugibus, & cibis, atque delicijs affluit, vt vix vlla regio ſit magis omnibus rebus, quæ ad victũ & elegantiam vitæ pertinent, abundans. Nullæ namque ſunt vitæ deliciæ vel in Arabia, vel in Perſide, vel in India, vel in quacunque alia regione, è qua naues in inſulæ portus inuehantur, quæ non omnes terræ opes in eam inferant. Ita fit, vt cum nihil ex ſe ipſa gignat, multis tamen regionibus opimis rerum omnium abundantia præferatur. Reges è portorijs ingentes ſibi opes pepererunt, imperiũ deindè latè propagârunt, ita vt multis inſulis, & vrbibus etiam nõ paucis in Carmania & Arabia ſitis imperarent. Exercitus ſatis magni illorum ſumptibus alebantur. Sed tandem cum eorum miniſtri ad ſummas opes peruenirent, & tyrannidem vehementer affectarent, & ipſi Reges otio atque luxu diffluerent, factum eſt, vt regium tantum nomẽ penes Reges eſſet: miniſtri porrò regni opibus ad ſuum ſcelus atque flagitium abuterentur. Hic erat regni illius ſtatus eo tempore, quo Albuquercius illud ſub Emmanuelis imperium ſubiungere cogitauit.

Literarũ ſtudium.

Iuſticia.

Rerũ abundantia.

Armuziẽſis regni potentia.

gitauit.

gitauit. Itaq; xx. die Aug. anno à Christo nato M. D. VII. è Zacotora profectus in Arabiæ promontorium quod Rozalgatem appellant (antiqui regionum explicatores, Corodamum nominabant) aduectus est. Duces, quos secum ducebat, erant sex homines in rebus bellicis spectati & cogniti, quorum hec nomina fuere, Franciscus Tauora, Emmanuel Tellius, Alfonsus Lupius Costa, Nonius Vascius Albicastrensis, Antonius Campensis, Ioannes Nonius. Exercitus erat quadringentorum septuaginta militum. Cum hac tam exigua classe ad regnum illud opulentissimum expugnādum signa in eas oras inferre constituit. Arabiæ igitur oras præteruectus cùm ad primum oppidum, quod ad Armuzij regnum pertinebat (Calaiates appellatur, est autem id intra sinus introitum) naues appelleret, pacem incolis obtulit, ea conditione, vt classi commeatum præberent. Indè in oppidum aliud aduectus, quod appellant Curiatem, cùm milites cibum sumere vellent, se delusos aspiciunt. Nam in vasa, in quæ Calaiatenses commeatum intulisse simulauerant, sordes ingesserant, & in summo varia ciborum genera collocârāt, vt nostris illa vana specie commeatus illuderent: cuius quidem fraudis posteà debitas pœnas exoluerunt. At Curiatenses non dolis, sed armis cùm nostris agere maluerunt. Erat enim ibi quidam Regis Armuziensis præfectus, vir impiger, qui portum fossa & vallo munierat, & ea præsidia collocarat, quibus se confidebat multò maiores copias facillimè repulsurum. Ea confidentia cum Albuquercius ei pacem obtulisset, illā repudiauit. Albuquercius igitur re prius cum ducibus alijs communicata, & copijs eo ordine, qui conuenire videbatur, instructis, in terram egressus est. Hostes, qui illū littoris aditu ꝓhibere nitebātur, erāt ad tria millia. Fuit atrox ꝓlium cōmissum: nostri tamē hostes pellūt, & vallū deindè expugnant, & in oppidū tandē irrumpunt, idq; iam præsidio nudatū, impunè diripiunt, & subiectis ignibus inflāmant. Naues præterea tam quæ in anchoris erant, quàm q̄ in littus subductæ fuerant, incendunt.

Bellū Armuzinum. *Corodamū Arabiæ prom. n. Rozalgates.* *Albuquercij duces militares.* *Calaiates oppidum.* *Curiates oppidum.* *Calaiatensium dolus* *Prælium cum Curiatensibus.* *Lusitanorum victoria.*

Mascate oppidum. incendunt. Indè in aliud oppidum eiusdem regnì multò maius & opulentius inuecti sunt. Id Mascate nominatur. Abest autem à Curiate 40. passuum millia. Est autem in planicie situm, & duob. montibus, qui illud vtrinque muniunt, inclusum. Montes in littus oppidi procurrentes, portus aditum perangustum efficiunt. Incolæ fossam latam à monte in montem perduxerãt. & aggeribus & duplici vallo munierant. Valli atq; fossæ aditus, quos ad vsus ciuium maritimos in ea statione fecerant, erant duo, ijque nimis angusti. Albuquercius tamen in portum ingressus cum oppidi præfecto *Pactio cũ Mascatẽsibus rupta.* paciscitur, vt exercitui cõmeatum nomine tributi subministret. Parabatur autem cõmeatus, cùm subitò dux Regis Armuziensis cũ præsidio aduenit, præfectũque, quòd cõmeatum promiserat, malè accepit; totaque se ciuitas ad resistendum cõparauit. Erant in armis ad 4. *Mascatis oppugnatio.* millia virorum. Albuquercius, vbi quod hostibus consilium esset, animaduertit, vrbem per totã noctem tormentis acerrimè verberare, & mœnia cõcutere præcepit, vt nõ solùm mœnium ruinas ederet, verùm & hostes formidine perterritos peruigilio fatigaret. Die sequenti aciem triplicem instruxit, vnam Frãcisco Tauoræ attribuit, cui præcepit, vt cũ Alfonso Costa valli partem extremam, quæ ad vnum ex montibus pertinebat, oppugnaret. Similiter vt in aliam partem munitionis eiusdem ad alterum montem spectantem Ioannes Nonius & Antoni⁹ Cãpensis cũ acie secũda irrumperẽt, imperauit. Ipse Tellium sibi sociũ asciuit, vt cũ acie tertia munitionẽ mediã aggrederetur. Primus Tauora cum socijs in terram egressus, ad partem sibi assignatam contendit: & quamuis pilæ & sagittæ innumerabiles in nostros acciderent, illi tamen hostes repulerunt. & faces in vallum coniecerunt, quibus excitato protinus incendio, hostes eam partem deserere coacti sunt. Albuquercius iam vallum medium nimis acriter oppugnabat: hostes vi summa resistebant. Neq; segnius qui alteram valli partem fuerant aggressi, rem gerebant. Nostri tandẽ vallum transgressi, hostes fundunt,

dunt,& fugientes insequuntur: oppidum capiunt, diri piunt,& incendunt. Octo tamen è nostris in prælio ceciderunt. Inde, aliquot primùm dieb. ad corpora è labore nimio reficienda datis, Albuquercius soluit, & in aliud oppidum regni eiusdem, quod Soar appellabatur, inuectus est. in eo arx erat munita. Illius tamen præfectus, cùm fama de vastitate, quæ fuerat repugnātibus illata, regiones illas peruasisset, se repentè dedidit. Ex eo oppido profectus Albuquercius, in aliud se contulit, Orfazamū nomine, muris & tormentis munitum, in quo dux erat sanè fortis, & multum bellicis in rebus exercitatus: qui tamen nullo modo ciues cōtinere potuit: quin vbi primùm anchoras demitti cernerent, de fuga cogitarent. Igitur ea nocte, quæ post classis aduentum secuta est, cum omnibus bonis, quæ indè asportare potuerunt, præcipiti fuga sese in montes proximos proripuerunt. Postridiè vrbs spoliata, & incensa fuit. Hoc erat vltimum Arabiæ oppidum ad Septentriones spectans, quod Armuzij imperio in illa ora continebatur. Indè autem cursum in ipsam insulam conuertit. Erant in portu naues permultæ Saracenorum, rebus omnibus, si pugnandum esset, instructæ. Albuquercius duces in prætoriam nauem, cui ipse præerat, arcessiuit, vt de belli gerendi ratione cōsultaret. Cùm variæ sententiæ fuissent, tandem id fuit communi consilio decretum, ciuitatem oppugnari minimè posse, antè, quàm naues aut captæ, aut depressæ fuissent. Armuzium nanque communem Saracenorum omnium patriam existimari: proinde fieri non posse, vt si viderent vrbem illam incommodis vexari, id negligerent. Vrbis illius propugnaculum non mœnibus sed classe cōtineri. Itaque classe deuicta, facilius multò fore bellū, quod erat contra Armuzium gerendum. Hoc consilio cōprobato, anchoras iaciunt. Albuquercius per nunciū regi continuò significauit, se nō vt malū al quod machinaretur, sed vt pacem cum illo faceret, eò naues illas appulisse. Pacē verò non alia ratione cōstitui posse, quā Regis Emman. salutari impe-

Mascate capta, direpta & incensa.

Soar oppidum deditum.

Orfazamū captum & incensum.

Consultatio de debellando Armuzio.

Albuquercij ad Armuziēsem Regem nuntius.

rio in illis oris egregiè confirmato. Eamque virtutem & benignitatem Emmanuelis esse, vt multò præstantius esset ad vitæ securitatem, illius imperio subdi, quã multis gentib. imperare. Imperium namq; sine disciplinâ salutari, odiosum & inuisum esse, multisq; periculis, & fortunæ procellis obnoxium. At Regis optimi & inuictissimi disciplina & patrocinio vitæ atque salutis firmamentum contineri. Si vellet in regis Emmanuelis fidem & clientelam recipi, fore, vt contra omnes hostium insidias tutus & incolumis permaneret. Secùs autem opus esse sibi armis experiri, quod cõsilio obtinere minimè posset. Rex fama rerum, quas Albuquercius in illo cursu gesserat, exterritus, se pacis cupidum simulauit, & simul ad illum vnum è suis domesticis cum literis atque muneribus misit. Is literas cùm accepisset, munera repudiauit. Nulla enim ratione munus se accepturum dixit, antè, quàm pax firmaretur. Rex ad pacem se propensum asserebat. Id tamen de die in diem differebat, vsq; eò, dum classis, quam ille expectabat, in portum introiret. Interim Lusitani quidam, fide illius freti, in vrbe vagabantur. Sed vbi classis cum magna militum multitudine portum subiuit, Rex Lusitanos omnes, qui erant in vrbe, comprehendi continuò præcepit. Naues interim maximas secundum littus collocari, minores autem in altum deduci iussit, eo consilio, vt si Lusitani in naues impetũ darent, rates ex alto in nostras naues inuectæ, eas circumuenirent, vt nullum eis vndiq; vehementer oppugnatis perfugium relinqueretur. Insequenti die cum Albuquercius ordinem cerneret, quo classis hostium erat instructa, percepit eos ad pugnãdum paratos esse. Pugnã verò minimè detrectauit. Itaq; solutis anchoris, in naues in portu collocatas impetũ fecit. Id cõspicatus Coieatarus (hoc enim nomẽ erat præfecto, qui ratib. præerat) in altũ euectus, mutata velificatione cursum in nostras, vt eas à tergo circunueniret, inflexit. A nostris acre iam certamen erat cum nauib. quæ vrbis aditum tutabantur, institutũ, & fumi densa nebula vndique

Fraudulẽta pacis simulatio.

Classis hostilis.

Albuquercij pugna naualis.

dique tormentorum flammis excitata, aſpectum cunctis ademerat. Coieatarus opportunitate caliginis vtẽs, propius acceſſit. Itaq; non ſolùm pilis eminus emiſſis, verùm & ſagittis & iaculis res ab hoſtibus admodum ſtrenuè gerebatur. Tanta autem vtrinque contentione dimicatum eſt, vt terra dehiſcere, & cęlum tenebris obduci videretur. Rex è turri præcelſa certamen animo valdè curis anxio ſpectabat. Multæ mulieres grauidę horrendo tormentorum ſtrepitu perturbatæ, abortione conflictatæ ſunt. Tandem cum multæ naues diſſipatæ fuiſſent, reliquæ ſe fugæ mandârunt. Noſtri igitur illo periculo, quod ex alto impendebat, liberati, multò liberius contra naues, quæ in aditu portus conſiſtebant, depugnabant. Hoſtes tamen, qui in illis erãt, acerrimè rem gerebant. Nihilominùs tamen nauis, qua Princeps regni Cambaienſis hæres, qui Armuziũ proximis illis diebus aduectus fuerat, & ex ea periculum acri animo propulſabat, demerſa eſt. Altera deinde Melichiazij nauis ſimiliter depreſſa fuit. Reliquæ naues erant iam multis in locis diſſipatæ, ita, vt hoſtes permulti deſperatione ſalutis iuducti, in mare deſilirent, vt nando cædem effugerent. Albuquercius militibus in ſcaphas feſtinanter impoſitis imperauit, vt omnibus, qui natabant, cædem afferrent. Naues, quæ fugere potuerunt, ſumma celeritate in fugam conuerſæ ſunt, vna tamen conſtitit, cuius nauarchus erat vir ſingulari animo præditus. Noſtri in illam ingreſſi, neminem reperiunt. Hoſtes enim ſeſe in ſentinam abdiderant. Noſtri cum ſuſpicarentur omnes exceſſiſſe, paucis in naui relictis, naues reliquas fugientes inſequuti ſunt. At hi, qui ſe occultârant, repentè ex infima nauis parte proſiliũt, & multi paucos circunſiſtũt. Hi ſuorum opem magnis vocibus implorant, & interim acriter in repentino illo diſcrimine pugnant. Qui opem inuecti ſcaphis afferebant, non tam citò ſubuenire potuerunt, quin noſtri prius vulnera permulta ab hoſtibus acciperent. Hoſtes ipſi partim conciſi, partim metu in mare præcipitati ſunt: maxima eorũ pars

Pars hoſtilis claßis fugata.

Altera pugna.

Luſitanorum victoria.

Hoſtium cædes.

in fluctibus interfecta fuit,pauci nando in littus euaſerunt. Tanta autem cædes hoſtium fuit,vt mare ſanguine redundare videretur,& fluctus ipſi in ſanguinis colorem reuerſi, ſpectantibus terrorem inijcerent. Hoc certè conſtat, tantam fuiſſe hoſtium trepidationem, poſtquam rem inclinari conſpexêre, vt conuerſis arcubus ſe ipſos ſagittis configerent. Itaque maximus numerus hoſtium interfectorũ fluctibus eiectus in littus fuit, ſagittis transfixus, cùm à Luſitanis nulla ſagitta mitteretur. Georgius Barretus,qui in nauem illam, vt opem circunuentis afferret, ingreſſus fuerat, cum cerneret eam propè vrbem conſiſtere, & tormentis aptiſſimè diſpoſitis inſtructam eſſe, eiſdem tormentis hoſtilib. vrbem quatere,& mœnia quantũ fieri poſſet, diſturbari præcepit. Cum iam hoſtis nullus appareret, in naues hoſtium ſæuitum fuit. Multæ depreſſæ, multæ flammis exuſtæ ſunt. Quo facto vrbem propius Albuquercius acceſſit,ita, vt regiæ appropinquaret. Qui in regia conſiſtebant, quamuis eſſent ſtupore vehementer oppreſſi,vt ſagittis noſtros propellerent, contendebãt. Albuquercius & Meneſius, & quidam alij viri nobiles vulnerati ſunt. Inde oram illam præteruectus Albuquercius,quamplurimas alias naues exuſſit, donec ad quandam ſtationem peruenit,quæ ad Carmaniam ſpectabat,in qua centum & octoginta naues,quæ nõdum in mare fuerant deductæ,conſiſtebant, quæ omnes fermè flammis abſumptæ ſunt. Templum etiã in ſuburbano magnis ſumptibus extructum, & religione Mahumetana conſecratũ excitato incendio deflagrauit. Noſtri ſic ſtudio certaminis efferebantur, vt in vrbem inuadere properarent. Eos tamen Albuquercius continuit. Erant enim pauci admodum, & labore nimio defeſſi: in ciuitatem verò magnus numerus militum confluxerat. Prælium horis octo continuatũ fuit. E noſtris decem deſiderati, ſupra quinquaginta vulnerati ſunt, inter quos Gaſpar Diazius vexillifer extitit, cui manus dextera vno ictu præciſa fuit. Ex hoſtib. circiter duo millia hominum cecidêre. Hæc victoria magnum

Claßis hoſtilis depreßio & incendiũ.

Cæſorũ & vulneratorũ numerus.

gnum metum hostibus iniecit, sed multò grauiorem turbationem illis afferebat inflammatio nauib. illata. Vita namq; & salus insulæ nauib. continebatur, quibus sublatis, vastitas & interitus imminebat. Rex igitur re prius in consilio deliberata, per duos Saracenos vsu rerum peritos, & authoritate graues, quorum vnus appellabatur Coiebeirami⁹, alter verò Abdala, qui erat Hispanus Granata oriundus, ab Albuquercio pacem petijt, & humiliter atque demisse postulauit, vt errori suo veniam impertiret. Se namq; temeritate adolescentiæ, & hominum perditorum consilio in eam fraudē deductum fuisse. Satis iam pœnarum dedisse, & malis eruditum ita fuisse, vt sperandum esset, semper se in officio futurum. Itaq; libenter imperium Regis Emmanuelis agnoscere, & tributum, quod imperatum esset, pendere velle. Deinde Albuquercium obsecrabat, vt ei loco parentis esset. Se namque ei perpetuò pietatem non minorem, quàm si esset illius filius, præstiturum. Admonebat deinde, vt animaduerteret sapienter, quā rem gereret. Armuzium iam ad ditionem & imperiū Emmanuelis pertinere. Si igitur insulæ vastitatem & inflammationem inferret, bonā partem imperij Portugalensis interiturā. Insulam namque esse hominū frequentia celebrem, opibus abundantem, & ita Persidis & Arabiæ regionibus imminentem, vt qui eā teneret, facillimè posset imperium dilatare. Insulæ verò firmamentum in nauibus esse constitutum, ita, vt qui naues exureret, interitū sempiternum insulæ illius commodis esset illaturus. Vt enim (dicebant illius legati) arbor excisa radice arescit: ita Armuzium excisis nauibus, q̄bus vt radicibus alitur atque sustinetur, interibit. Si igitur opes tui Regis augeri & amplificari desideras, opus est, vt insulam cōserues, è cuius incolumitate magnus ad eius imperium cumulus accedet. Preterea, quemadmodū maximos imperatores, quorum nomen est immortalitati consecratū, virtute atq; factis egregijs imitaris: ita clementiæ exempla, qua non minorem admirationem gentibus q̄ victorijs attulêre, tibi ad imitan-

Legatio Regis ad Albuquercium de pace.

 dum

dum proponas. Hoc enim sibi ad nominis immortalitatem præclarũ existimabant, vt quos virtute diuicerant, misericordia conseruarent. Sic autem cùm virtutis magnitudine terrori hostibus essent, humanitatis laude cunctos mortales ad studiũ sui nominis excitabant. Quod ad virtutẽ attinet, tantum facinus edidisti, vt sis cũ omnibus summis Ducibus comparandus. Reliquũ est, vt, quemadmodum in bellis inuictus semper extitisti, ita parta victoria à nemine clementiæ & humanitatis laude vinci patiaris. Quare cùm iam dignas erroris pœnas pertulerimus, fac vt malis innumerabilibus perculsi & abiecti, tua benignitate recreemur. Maximi namq; hominis est, in summa felicitate imbecillitatis humanæ memoriam retinere, & hominibus in summa calamitate cõstitutis ignoscere. A te igitur per numen sanctissimum, quod colis, per dexteram istam tuam semper inuictam petimus & obsecramus, vt misericordiam afflictis tribuas, & errori regis adolescentis, quem valdè temeritatis suæ pœnitet, ignoscas, & ignem, quàm primum fieri poterit, extingui permittas. Quod si feceris, non solùm laudem Ducis fortissimi, verùm & gloriam Principis humanissimi cõsequeris, & opibus regis tui multùm prospicies. Ad hæc Albuquercius respondit, se molestè ferre, quòd non multò prius cum hac legatione ad eum venissent. Quod si fecissent, non tantum damni factum fuisset. Irent igitur, & ignem festinanter extinguerent. Se namque fidem dare, eos nullum interim incommodum à nostris accepturos, dum naues reliquas, in quas nondum incendium peruaserat, ex imminenti clade proriperent. Quod verò ad pacis conditiones attineret, se responsum postea daturũ. Cum hoc responso Coiebeiramius ad regem reuersus est. Abdala verò fuit obsidis loco retentus, & ignis absque vllo impedimento singulari multorum industria & sedulitate restinctus. Postridiè fuerunt à Rege missi Principes ciuitatis, inter quos erat Noradinus: sic enim appellabatur, qui regis nomine ciuitatem patrijs institutis & moribus regebat

Albuquercij ad legatos responsum.

gebat. Per hos cum Albuquercio pax firmata fuit. Pacis conditiones hæc fuerunt: Vt Zeifadinus,hoc nomine secundus,Armuzij rex, stipendiarius Regis Emmanuelis esset, & ei tributi nomine quindecim aureorũ numorum millia penderet: & præter hæc, ipsi Albuquercio pro impẽsis in id bellum factis solueret quinque millia. Vt Rex assignaret locum in vrbe,quam Albuquercius vellet, in quo posset arcem ædificare. Huius pactionis literæ fuerunt in aureis laminis insculptæ Arabica & Persica lingua. Persicum exemplũ, vt penes ipsum Regem seruaretur: Arabicum, vt ad Emmanuelem mitteretur.His pactionibus firmatis & obsignatis, Rex ab Albuquercio postulauit, vt ei vnum vexillum Regis Emmanuelis patroni sui insignibus illustratum mitteret, cuius admonitu disceret, Regem absentem, cui se addixerat,debita fide & pietate venerari, & vt intelligerent omnes, eum in illius patrocinio latere, cuius tam clarum apud quamplurimas nationes nomen esset. Vexillum ab Albuquercio missum,cum maxima ciuitatis totius lætitia,& faustis acclamationibus, quasi felicitatis perpetuæ signum exceptum fuit, & in regia turri collocatum. Albuquercius deinde è naui egressus, in regiam concessit, quæ erat instrata peristromatis aureis & bombycinis. Rex illum magni amoris significatione cõplexus est, multusq; sermo de pace fuit ab illis institutus, quam iterũ iureiurando valdè sancto & religioso confirmârunt. Indè cùm se rursus in classẽ Albuquercius reciperet, Rex munera ad illum misit satis ampla, Regisque magnificentia digna. Balteus erat ex auro factus, multisque gẽmis maximi precij distinctus, & sica cum vagina ex auro & gemmis simili ratione perfecta: & quatuor annuli, inter quos erant gẽmæ eximij splendoris inclusæ: & equus miræ pulchritudinis & pernicitatis, ephippio & phaleris valdè preciosis instratus. Duces etiam reliquos muneribus elegantissimis affecit. Aulbquercius illum vicissim remunerauit donis atq; monilibus opere singulari perfectis. Itaque persuasum

Pax cũ Armuzio inita, eiusque leges.

Vexillum Emmanuelis ab Armuzijs sũma cum lætitia susceptum.

Armuziẽsis ad Albuquerciũ munera.

erat

erat omnibus, nihil esse posse illa pace cõstantius. Lusitani igitur egressi, in domibus, quas Rex illis designârat, sine vlla suspicione fraudis habitabant. Aliquot naues fuerunt in littus, vt reficerentur, absque vllo metu subductæ. Arcis fundamenta continuò iacta sunt. Albuquercius cùm Saracenorum mores exploratos & cognitos haberet, & quanta perfidia vti solerent, intelligeret, propè locum, vbi arx ædificari incipiebat, in lingula littoris ipsius turrim excitauit, in qua tormenta disposuit, quibus si Saraceni opus impedire conarentur, eos dispelleret. Omnes Lusitani certatim operam strenuam nauabant: nullum erat generis & dignitatis discrimen: qui plus laboris in illud opus insumebat, is nobilior habebatur. Albuquercius instabat acriter operi, & laborantes vrgebat, eorumq; laborem & laudibus & sermonis vrbanitate leuabat, & frequenter admonebat, totam firmamenti & securitatis rationem in eo positam esse, vt opus summa celeritate perficeretur, vt si Regem fœderis percussi pœniteret, fidem frangere si vellet, postquam arx munitissima ceruicibus illius impenderet, minimè posset. Ipseque vt exemplo reliquis esset, operi etiam plerunq; manus admouebat. Rex materiam opera suorum abundè subministrabat. Et quia, vt fit, seditiones inter Lusitanos & Armuzienses excitabantur, ne nostris iniuria à ciuib. inferri posset, Noradinus quadringẽtis militibus stipatus, summa Regis ipsius voluntate præsidio nostris erat. Duo filij Noradini de Regis nece coniurauerant, & detecto scelere, antequam pœnas darent, aufugerant. Vnus appellabatur Delamixa, alter Zerafus. His Albuquercius propter singulare studium, quod in Emmanuelem præ se ferebant, à Rege veniam & reditum in patriam impetrauit.

Arcis Armuziensis initium.

Duorũ Noradini filiorũ in Regem coniuratio.

HIE-

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICtißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER SEXTVS.

VM hæc geruntur, duo legati Armuzium aduecti sunt, vt tributū Ismaëlis nomine, qui tunc Persidem, & quamplurimas orientis Solis regiones imperio deuinctas continebat, quod Armuzij Rex, vt alij permulti Reges stipendiarij, ex fœdere debebat, exigerent. Erat Ismael is, quē Sophum cognominabant, Princeps inter Saracenos omnibus artibus illo loco dignis excellens, qui propter ingenium & industriam, cùm se primum religionis nomine venditaret, deinde magnum virtutis specimē in bellicis rebus ostenderet, ad summas opes peruenerat, imperiumque latissimè propagarat. Armuzij autē Rex, vt alij permulti, metu & imperio coactus tributū illi pendebat. Tunc igitur cum legati tributum peterent, Rex animo suspenso & anxio, quid sibi agendum esset, explicare non poterat. rem ad Albuquercium retulit. Is eum sine cura esse iussit. Itaq; legatis per vnum è suis comitibus de aduentu, & de valetudinis firmitate gratulatus est. Deinde eos admonuit, ciuitatem illā

Persica ad Armuziū regem legatio.

Albuquercij ad Persarū legatos responsum.

& Ar-

& Armuzij regnum Regis Emmanuelis esse, belli iure subactum, & Armuzij Regem in fidem Emmanuelis Regis præcellentissimi receptum, ita, vt sibi necesse esset iniuriam ab illo propulsare. Quod verò ad tributũ attinebat, se tributum regis ipsius nomine continuò soluturum. Ferculum deinde, in quod tributum erat impositum, coram legatis ipsis euolutum fuit. Erant autem in ferculo globi ferrei, & sagittæ, & hastarum cuspides, & ferreæ fistulæ. His explicatis, & in legatorum conspectu propositis, adiecit is, quem Albuquercius miserat, Hoc est tributum, quod Emmanuel Portugaliæ, & Algarbiorum, & Indiæ, & Armuzij Rex pẽdere solet ijs, qui à Regibus sibi subditis tributum exigunt. Hoc responso legati, quamuis minimè ferẽdam iniuriam Ismaeli Regi omnium potentissimo factam esse clamarent, & minas etiam iacerent, inanes tamen in patriam rediêre. Arx interim ad tantam altitudinem peruenerat, vt præsidio relicto defendi facilè posse videretur. Duces verò molestissimè ferebant, se diutius in eo opere detineri. Animo namque reputabant prædas, quas agere è nauibus hostium potuissent, si circa Arabici sinus introitum mare illud peragrauissent. Ardẽtes igitur cupiditate, consiliũ ineunt, vt nomine Regis ab Albuquercio cõtendant, vt arcis præfecto, quẽ vellet, relicto inde discederet. Postulatum hoc scribũt, & nominibus obsignant, & obtestantur, ne contra Regis imperium vellet diutius tempus in eo opere contererere, ad quod efficiendum iussus non fuerat. Aderat scriba cum postulato, vt fidem scriptis faceret, illum, si postulato non satisfaceret, officium prodidisse. Is postulatum de manibus scribæ cùm accepisset, legere noluit, sed sub lapidem, qui erat in arcis limine, ad eam rem paulò altius machina sublatum, abdidit. Hac contumelia Duces offensi, ad Coieatarum, qui maximum apud Regem locum obtinebat, adeunt, eumque admonent, Albuquercium nihil eorum, quæ contra regem Armuzij gesserat, ex Emmanuelis Regis imperio gessisse:

Hostile ferculum.

Ducũ Lusitanorum aduersus Albuquercium conspiratio.

Lusitanorũ ad Coieatarũ de Albuquercio querela.

fiſſe: ſed hominem effrænata mente præditum & præter modum & rationem laudis appetentem, ea molitum fuiſſe, quæ fortaſſe non mediocrem eſſent offenſionem animo moderatiſſimi Regis allatura. Nec enim Emmanuelem velle, vt noſtri Regibus, à quibus nullas iniurias accepiſſent, bellum inferrent. Id Coieatarus cùm ab illis accepiſſet, lætitia incredibiliter elatus eſt. Exiſtimauit enim ſibi licere minore cum periculo fraudes machinari. Itaque ad Albuquercium accedit, eumque poſt longum ſermonem vehementer admonuit, vt claſſem inde deduceret. Illius enim metu mercatores eò naues minimè cum mercibus, vt antè ſolebant, appellere. Et ob eam cauſam Regis vectigalia, quæ maxima ex parte in portorijs conſiſtebant, imminui, ita, vt tributum, quod fuerat impoſitum, ſoluere propter rei familiaris anguſtias minimè poſſet. Dabat præterea fidem, ſe perfecturum, vt arx illo abſente perficeretur, & ita muniretur, vt Albuquercius ipſe cupiebat. Albuquercius ad ea ſic reſpondit, vt intelligeret Coieatarus, illum ab inſtituto conſilio minimè diſceſſurum. Itaque alia via concinnare fraudes inſtituit. Quinq; nautas pecunia corrupit, vt Albuquerciũ deſererent, in quib. erant quidã qui tormenta ænea conflare ſciebant. His aũt in continentem traductis, iuſſit omnia, quæ ad tormenta cõficienda pertinerent, largè ſubminiſtrari, eoſque victu lautiſſimo, atque muneribus deliniri. Id cum Albuquercius comperiſſet, miſit ad regem & ad Coieatarum, qui nautas ſibi continuò tradi poſtularet. Reſpondent illi, homines minimè comparere. Se tamen operam daturos, vt eos, ſi laterent, extraherent, & ad illum mitterent. Poſt triduum per nuncium ſignificant, homines ex inſula in continentem traieciſſe. Se tamen curaturos, vt inde abducerentur. Interim verò hi ſummo ſtudio tormenta partim ænea, partim ferrea faciebant. Coieatarus, homo quietis impatiens, & fraudulentus, arma comportari, milites adduci nocte, ne res palam fieret, iubebat, & bellum tanto

Coieatari in Albuquercium fraudes.

ſilentio

Lusitanorum & Armuzinorum in Albuquercium detecta conspiratio.

silentio & calliditate comparabat, vt quamuis Albuquercius sagax & callidus esset, id odorari non posset. Tandem Saracenus quidam, nomine Abrahemus, illi rem totam aperuit, atque demonstrauit, quosdam Lusitanos Duces Coieataro causam illius sceleris attulisse. Id Albuquercius admiratus, Deo summas gratias egit, Saracenumque admonuit, vt omnia, quæ posset explorare, ad illum continuò deferret: se nanque perfecturum, vt eum debito præmio largè atque munificè cum amplificatione dignitatis afficeret. Deindè per nũcios Regem & Coieatarum admonebat, nè vellent fœdus tanta religione percussum, propter quinque transfugas violare. Deum, qui est iusiurandum negligentibus infensus, metuerent, & belli renouandi materiam contra interpositam fidem præbere nollent. Illi iurant, se de hominibus illis, quo in loco essent, nihil certum habere. Albuquercius Duces ad consilium euocauit. Fuêre qui dicerent, non esse sapientis Ducis, bellum quinque perditorum hominum causa cum salutis atque dignitatis certissimo periculo moliri. Se namque admodum paucos esse, bellique proximi laborib. attritos: hostes autem innumerabiles. Si quidquam fuisset in contentione suscepti temerè certaminis offensum, multò maius dedecus illum subiturũ, quàm fuerat illud decus ex insigni victoria comparatum. Fore nanque, vt multi victoriam fortunæ, ruinam temeritati tribuendam meritò iudicarent. Non esse vires Lusitanas, cùm essent exiguæ, temerè distrahendas, & sine graui causa in summum discrimen inducendas. Quare censebant, nihil fieri posse dissimulatione sceleris atque conseruatione pacis antiquius. Constitueret porrò in arce præfectum cum præsidio; & ipse cum classe discederet. Hoc ille consilium accipere noluit. Neque enim erat è sana mente depromptum, neque sapienter de bello statuebat. Erant enim iam in ciuitate auxilia vndique cum multis armis, & tormentis, & bellicis instrumentis inuecta. Nemo erat inter hostes, qui de conseruanda pace cogitaret. Nihil erat in illis sim-

Albuquercij cũ Ducibus consultatio.

Consilium Ducũ ab Albuquercio quæque repudiatũ.

simplex, nihil non mendacio, & scelere, & calliditate subnixum. Ducem cum præsidio in arce nondum perfecta, neque satis adhuc munita relinquere, non erat hostes coercere, sed suos hostibus prodere. Arcem verò tanto labore fundatam prorsus omittere, summum dedecus, & minimè sapiens consilium videbatur. Timiditatis enim erat, incepto desistere: stultitiæ autem summæ, hostium opes munitione illa, Lusitanorum opera & contentione perfecta, confirmare, nè facilè deindè esset, ciuitatem arce illa defensam expugnare. Consilio ita minimè comprobato, nuncios ad Regem iterum misit, qui idē ab illo obnixè postularent. Cùm verò nihil impetrâsset, & eiusdem Saraceni, qui illum de instituto scelere certiorem fecerat, indicio percepisset, arma in certum locum comportari, milites vndiq; cōuenire, stationes muniri, & in illis præsidia disponi, & tormēta collocari, nocte vna Lusitanos omnes cum rebus omnibus quæ maioris prætij erant, in classem recipi iussit. Hæc cùm fieri rex animaduertisset, detectam fraudem esse cognouit, & idcircò minimè dissimulandam, aut rem differendam ratus est. Armati igitur vndique prodeunt, præsidia cōcurrunt, tormenta in nostros apertè dirigunt, milites concursantes feritatem oculis & aspectu denunciant. His rebus excitatus Albuquercius Duces in scaphas descendere, & propius vrbem accedere, & mœnia tormentis quatere præcepit. Coieatarus naues, quæ in anchoris erant, in portum subducere imperauit, nè à Lusitanis capi & incendi possent. Lusitani confestim accurrunt, & naues coniectis ignibus inflammant. Nullum diem intermitti patiebatur Albuquercius, quin tormētis quā plurimū damni mœnibus inferret. Sed cùm hoc belli genus illi nimis lentum videretur, aliud excogitauit, quo multò vehementius hostes affligeret. Iussit enim summa diligētia mare custodiri, ne quidquam cibi in vrbem importari aliundè liceret. Emmanueli Tellio, Barreto, & Antonio Campensi, & Alfonso Lupio Costæ hoc munus assignauit. Illi quamuis inuiti impera-

Bellū Armuziense secundum.

Classis hostilis incensa.

Armuziū oppugnatur.

tâ conficiunt, rates aliquot capiunt, & ad Albuquerci-

Inhumanū Albuquercij facinus

um adducunt. Is facinus edidit inhumanum, & illiu rebus gestis indignum. Omnibus enim, qui erant nautæ, aut sagittarij, aures & nares atque manus præcidi reliquis, præter aures atque nares, medium pedem secari iussit. Eos deinde in terram deduci præcepit, & admonuit, vt Coieataro dicerent, idem suppliciū subituros omnes, qui annonam in vrbem inferre conarentur. Erant hostes vehementer exterriti, ciborum penuria ciues affligebat: plebs tumultuari incipiebat: fames

Armuziensium iratæ ad Regem preces.

atque sitis eos premebat. Multi igitur ad Regem adeunt, de clade, quæ illos vexabat, maxima voce conqueruntur, & iratis precibus ab eo contendunt, vt vel pace, vel quacunque alia ratione posset, illorum malis remedium præsens adhibeat. Secus enim, sibi opus esse

Respōsum Regis.

remedium tantis miserijs inuenire. Adhæc Coieatarus (Regium enim est apud barbaros, aliena semper vti lingua, & in infantia grauitatē positam arbitrari) Regis nomine respondet, quod ad depellendam sitim attineret, cisternis ipsius vrbis, & puteis, qui inde quatuor milibus passuum aberant, in loco, quem Terumbaquem appellāt, posse ciuium sitim facillimè restingui Ciborum autem copiam tantam esse in vrbe, quanta satis esset ad bellum tolerandum, vsque eo, dum classis maxima rebus omnibus instructissima, quam propediem adfuturam confidebat, portum insulæ subiret. Essent porrò bono animo. Se namque vincula Lusitanis illis omnibus iniecturum, vt viui pœnas improbitatis atque perfidiæ luerent. Hac inani spe, ciuium à se furorem & impetum repressit. Re autem vera nec in cisternis, nec in puteis erat aqua, qua tāta multitudo sustētari posset, & ciborū erat extrema quædam inopia.

Albuquercij strata-gema.

Albuquercius, vt hostes grauiore cruciatu vexaret, & citius ad deditionem cōpelleret, obstruere puteos Terumbaquenses instituit. Itaq; negotium dedit Georgio Barreto, & Alfonso Lupio Costæ, vt puteos obturarent. Hi scaphis inuecti, oram legunt octoginta militibus stipati. Barretus sex viros nobiles, & in rebus gerendis

rendis industrios in terram exposuit, qui viderent, an arte quadam possent aliquem hominem corripere, è quo, an putei essent custoditi, cognoscerent. Hi duos homines capiunt, è quibus intellexère, puteos seruari à Duce, nomine Cidehamer, q. sub signis viginti quinque equites, & ducentos pedites sagittarios habebat. Hoc cùm Barretus acciperet, remis, quantum fieri potuit, accelerauit, vt in terram cũ omnibus copijs egressus ante lucem (erat enim nox) hostes inopinantes opprimeret. Quod quidem sic euenit. Nostri enim hostes dormientes offendunt: ducem interimunt, & præter paucos admodum, qui semisomnes excitati profugerant, omnes interfecti sunt, & putei hominũ & equorum cadaueribus oppleti. Nè autem cadauera extrahi possent, Albuquercius Laurentio Syluæ, Castellano viro valdè nobili, & in armis acerrimo curam dedit, vt cum viginti militibus puteum custodiret. Is cùm ab hostium multitudine circunuentus esset, Albuquercius, qui semper rebus omnibus intentus erat, & indè tunc non procul aberat, cum centum & quinquaginta viris accurrit. Hostes erant permulti, Rex hortator & spectator aderat. Coieatarus admonebat suos, vt in eo certamine vitam omnium contineri perspicerent. Instant illi: nostri multitudine penè obruti retrocedunt, quos hostes acriter insequuntur, & multos conuulnerant. Albuquercius erat vndique telis impetitus: Delamixa, cui Albuquercius veniam & reditum in patriam consecutus fuerat, multo acrius, quam reliqui omnes, in nostros ferebatur, donec tormento grauiter ictus, se à cædendo & a persequendo continuit. Albuquercius eo die maximum vitæ discrimen adiuit. Littus erat propè: id fuit in causa, vt nostri omnes, præter vnum ex Albuquercij domesticis, qui in prælio cecidit, euaderent. Maxima tamen eorum pars vulnerata discessit. Mare tamen summa vigilantia à nostris obseruabatur, nè commeatus vllus inueheretur. Multitado à Rege misericordiam implorabat: se diutius famem atq; sitim tolerare nõ posse dicebat. Nollet pau-

Pugna terrestris.

Delamixæ ingratitudo.

Albuquercij periculum.

Armuzini populi querimoniæ.

eis obtemperãdo ciuitatem vniuersam morte acerbissima conficere. Hæc clamoribus & interdũ etiam minis, & eiulatu valdè lugubri cum multis lacrymis agebant. Hos Coieatarus aliquãdo verbis lenibus, aliquando etiam minis à Regis aditu & congressu repellebat. Sed malum illud iam tolerari non poterat: itaque necesse erat deditionẽ tandẽ miseriæ, quæ vrbem premebat, finem imponi. Sed in hoc rerum statu, res accidit dedecore sempiterno dignissima. Duces enim, quãuis essent & nobilitate & factis egregij, odio parum iusto sui Imperatoris excæcati, cùm bellũ propè confectum esset, fidei & insitæ nobilitatis obliti, Albuquertiũ, sub quo militabant, repentè deserunt, & passis velis in Indiam inuehuntur. Hi fuerũt Emmanuel Tellius, & Alfonsus Lupius Costa, & Antonius Campensis. Cùm igitur Albuquercius cerneret, copijs ad hunc modum diminutis, se non posse bellum diutius sustinere, discessit indè fremens & indignabundus, quòd victoria non hostium virtute, sed suorum flagitio de manibus erepta fuisset. Est non procul insula ad idem regnum pertinens (Queixume nominatur) in eã delatus, in oppidum nomine Arbez inuasit, & ducem cum multis militibus occidit, locumq; spoliauit. Maximus autem ex præda commeatus fuit in naues impositus. Ibi cùm certior factus esset, arcem Zacotoram esse in maximas angustias propter annonæ penuriam adductam (bello enim premebatur, per quod cõmeatus in arcem inuehi minimè licebat) & simul accepisset, 70. nauiũ classem ex intimo sinu, qui Persidis extremo ex ea parte termino definitur, soluisse, vt Armuzio opem afferret, vidit sibi, tum vt classis cõgressum deuitaret, tum vt Lusitanis afflictis subsidio occurreret, nõ esse diutius in ea regione cunctandum. Prius tamẽ, quàm indè discederet, in aliud oppidum eiusdẽ insulæ Queixumensis inuectus est. Appellabatur Homeàl. Erat autem magnis præsidijs munitum. Atrox prælium commissum fuit: oppidum tamẽ cum magna hostium cæde captum & direptum est, & duces hostium cæsi. E nostris autem

Turpißima Lusitanorum Ducum ab Albuquercio defectio.

Armuziũ obsidione solutum.

Queixume insula.

Arbez oppidum spoliatum.

Homealis oppidi expugnatio & direptio.

nus nauta desideratus fuit, & duo Saraceni, qui sub Albuquercio stipendia faciebāt: Ioannes Nouius vulnus accepit. Indè cùm Nouium in Indiam dimisisset, in Zacotoram peruenit. Illius aduentu fuit bello finis impositus: hostes enim metu perterriti fugerunt. Cùm verò hostes ab illo pacē peterent, illam ea lege concessit, vt certum numerum boum & arietum in arcem nomine tributi, singulis annis inferrent. Vt autē abundantius commeatu arcem muniret, Franciscum Tauoram in Melindem rei frumentariæ comparandę gratia misit. Ipse verò in Goardafumense promontorium concessit. Tauora cùm in Melindēsi regno imperata faceret, Iacobus Melius, & Martinus Coelius, qui in Mozambiq; hyemauerant, in eundem portum adiecti sunt. Qui relicti in Melinde fuerant, vt ad Aethiopiæ Imper. deducerentur, adhuc ibi commorabantur, eò quòd neminem rex Melindius nancisci potuisset, cuius fidei rectè committi possent. Itaque in naues recepti sunt. Tres igitur illi nauarchi ad Albuquercium se contulêre: in via aūt nauem vnam cepêre, quæ spoliata primùm, incensa deindè fuit. Alteram aūt nauē Albuquercius ipse ceperat: qui horum nauarchorum aduentu mirificè delectatus est. Erat aūt in naui, quæ in manus Albuquercij inciderat, Saracenus quidam ex Arabia, vsu rerum peritus, qui apud Aethiopiæ Imperatorem diu versatus fuerat, & gentis mores, & regionis instituta cognouerat. Hunc ad Regem Emmanuelem Albuquercius misit, vt omnia quæ scire cupiebat, illi diligenter explicaret. Tres autem illos, qui ad Aethiopiæ Regem mittendi erant, in oppidum non procul à promontorio situm induci præcepit, qui indè eò, quò missi fuerant, absq; vllo incommodo peruenêre. Rex, qui tunc imperium tenebat, Dauid appellabatur, mater aūt Helena: quæ propter prudentiæ non vulgaris opinionem, eò quòd Dauid adhuc puer esset, regnū gubernabat. Hi cum Emmanuelis literas accepissent, incredibilem lætitiæ significationem dederunt, & legationem ad Emmanuelem decreuerunt, cuius sententiam

Albuquercius Armuziensi regno discedit.

Saracenus ad Emmanuelem missus.

Emmanuelis Legatorum ad Aethiopiæ regem aduentus.

tentiam alio in loco referemus. Hinc profectus Albuquercius, in Zacotoram delatus, hyemẽ traduxit. Indè cùm primùm per anni tempus licuit, vigesimo die Augusti, Calaiatem versus iter instituit, vt simul & quæ in Armuzio post illius digressum euenerant, intelligeret, & Calaiatensibus doli patrati pœnas imponeret. Ibi cùm naues ab incolis conspectę fuissent, duo Saraceni, homines opibus & authoritate præstantes, lintre inuecti sunt, & nauem prætoriam sine vllo metu conscenderunt. Existimabant enim illas naues è Lusitania tum primùm ad eas oras appellere, neque scire posse, quæ in Armuzio gesta fuerant: & intelligere cupiebant, quid in Lusitania de rebus indicis ab Emmanuele designatum esset. Hi verò cum Albuquercium cognouissent, & intelligerent eam fraudem, quã Calaiatensis præfectus cõflârat, exanimati metu conciderunt, & suppliciter admodum misericordiam implorârunt. Ille veniam ea conditione promisit, vt vera de ijs rebus quæ scire cupiebat, enunciarent. Illi se id facturos spondent. Ab illis autem cognouit, & quantis opibus Armuzium esset munitum, & simul intellexit, eundem ducem, qui fraudem fuerat machinatus, in oppido esse, idemque munus obire. Hoc vbi percepit, in portum inuehitur: hostes cum ipso duce protinùs, vt resistant, accurrunt. Sed paruo certamine in fugam conuersi sunt, in templumq; littori propinquũ se trepidè recipiunt. Templum fuit repentè captum. Hostes expulsi, in vrbem contendunt. Lusitani illos statim insequuti sunt vsque eò, dum in oppidum compellerent: quod statim oppugnare cum vellent, fuére ab Albuquercio prohibiti. Nox enim appropinquabat, & viæ erant angustæ, & ædes excelsæ, è quibus poterant hostes in nostros lapides & tela contorquere: quod si fieret in tenebris, non mediocre periculum nostris imminebat. Ea igitur nocte in templo substitit. Cùm verò diluxisset, in oppidum inuasit. Hostes inde formidine perturbati confugerant. Nostri ad prædam conuersi sunt. Ibi cùm Albuquercius diebus aliquot commoratus

Duorum Saracenorum Calaiatensium cũ Albuquercio cõgressus.

Pugnacũ Calaiatẽsibus.

Calaiate ciuitas capta & direpta.

moratus

moratus esset, dux impiger, nomine Zafaradinus, cum mille viris acribus vna nocte in nostros impetum silentio noctis intulit: quos non imparatos, vt suspicatus fuerat, offendit. Ea namque erat Albuquercij disciplina, vt vix quidquam illi posset inopinato contingere. Itaque magno cum damno atque dedecore repulsi sunt. Hîc rursus Albuquercius odio gentis inductus, simile exemplum immanitatis edidit illius, quod in Armuzio præbuerat. Omnibus enim, quos viuos cepit, aures atque nares amputauit. Oppidum deindè & templum, quod erat excellenti opere factum, & viginti septem naues, quæ erant in portu, flammis exussit. Inde aquatione prius in cursu cum magno periculo facta, Armuzium contendit, vt oculis vrbis statum & munitiones vsurparet, & simul aliquod damnum ciuibus inferret. Ibi cùm propius naues appellerat, arcem, quam ille fundârat, duplici contignatione sublatam, & tormentis egregiè munitam conspexit. Vrbem tamen tormentis concussit, & naues aliquot intercepit, & quibus signis potuit, odiũ quod in Coieatari & reliquorum perfidiam animo continebat, exprompsit. At Coieatarus ad illum literas Almeidæ misit, quibus Coieatarum admonuerat, Albuquerciũ absque Regis Emmanuelis iussu bellum Armuziensibus intulisse. Sibique summopere displicere, quod damni factum fuerat. Se libenter Emmanuelis nomine, cuius vice in regionibus illis vniuersis imperium tenebat, pacem & amicitiam cum illo firmaturum. Ex his literis Albuquercius non mediocrem molestiam cepit. Nihilo tamen secius vrbem, & aliquot oppida, quæ erant in illius ditione, damnis quamplurimis affecit. In continentem deinde traiecit, oppidumque Habande (sic enim appellant, vnde aqua in insulam ferebatur) incendit, & puteos, ne aquatio deinceps illa fieret, tellure multa cõpletos obstruxit: & in duos Ismaelis Persarum imperatoris duces, qui, vt præsidiũ afferrent mercatoribus, qui cum maxima camelorum multitudine commeatum & varias merces importabant,

Zafaradini in Lusitanos impetum.

Albuquercij in victos immanitas.

Armuzinum bellũ redintegratum.

Habande opp incensum.

Lusitanorũ de Persis victoria

bant,inuasit.Et acri prelio commisso,duces interfecit, *Lara insula.* & illorum copias,quæ erant quingentorum militum, partim cecidit, partim in fugam compulit. Iacobum verò Melium in insulam Laram nomine misit, vt alios similiter puteos obturaret. Omnes enim aquationes impedire volebat,vt vrbem siti conficeret. At Melius cum Albuquercij iniussu aliquid laude dignum gerere vehementer expeteret, fraude Saracenorum inductus,in hostiles rates incidit:qui tamen quãtum po- *Melij cædes.* tuit, animo satis acri hostibus in se immissis repugnauit. Sed tandem ipse cum nouem hominibus Lusitanis interfectus est: reliqui autem velis secundo vento plenissimis euaserunt. Rebus ad hũc modum gestis, Albuquercius in Indiam nauigauit, & in Cananoris portum ingressus est tertio die Nouembris, Anno à Christo nato, M D viij. quo tempore iam, vt dictum *Almeida in Lusitaniam reuocatur.* est, Laurentius Almeida in prælio contra Sultani duces inito tormẽtis dilaceratus occubuerat. Sub id tempus accepit Almeida literas ab Emmanuele Rege, quibus illum in Lusitaniam reuocabat, atq; præcipiebat, vt Albuquercio imperium traderet.Erat autem ille cõparandæ classi vehemẽter intentus, qua Mirhocemum inuaderet,& ab hostibus de filij nece pœnas expeteret. Prius tamen, quàm in hostes iret, septem naues, quæ erant in Lusitaniam profecturæ, diligenter instruxit: è quibus duæ in alto mersæ sunt, quinque incolumes in Lusitaniam peruenêre.Deinde cum ea classe,quam parauerat, Cananorem petijt.Ibi in medio belli totius apparatu Albuquercius interuenit, qui fuit ab Almeida cum non mediocribus amoris signis exceptus. Et postridiè illum in prandium arcessiuit,atque post epulas ei literas Emmanuelis ostendit, quibus præcipie- *Simultas inter Almeidã & Albuquercium.* bat,vt in Lusitaniam rediret, & Albuquercio eandem prouinciam moderandam relinqueret,Se deinde ostẽdit esse paratissimum ad ea,quæ Rex præscripserat,exequenda: sed eo anno id fieri commodè non posse. Nã classem illam esse iam à se magnis laboribus & sumptibus instructam,quibus erat bellum Myrhocemo at-

que

que Calecutienſibus, qui ſe cum illo coniunxerant, illaturus: neque iuſtum videri, illum, quod inſtituerat, minimè perficere, & ſui doloris vlciſcendi munus alteri delegare. Ad hæc Albuquercius reſpondit, Almeidam non rectè ſe gerere, ſi non præſcripto Regis obtẽperaret. Quod verò ad hoſtes attineret, ſe id bellũ, ſi illi claſſis, quæ parata iam erat, traderetur, ita geſturum, vt Almeidam muneris ei commiſſi minimè pœniteret. Id Almeida ſe facturum negauit. Inde ſimultas orta vtriuſq; animum ab altero alienauit, & Luſitani in duas factiones diuiſi, quidam ad Almeidam, alij aute ſeſe ad Albuquercium contulêre. Ita factum eſt, cùm omnibus eſſet hoc ſtudium, vt odium inter duos viros optimos & ſingulari virtute præditos excitarent, vt inter eos minimè conueniret. Vterque autem cum eſſet laudis appetens, titulum belli illius confecti vehementer expetebat, & ideo eam gloriam ſibi præripi alterius partis ſtudio & contentione, moleſtiſſimè ferebat. Ita tamen erant animis diſſidentes, vt nec armis, neq; maledictis inter ſe contenderent. Imò cum Almeida iam vellet inde proficiſci, vt cùm hoſtium claſſe confligeret, Albuquercius operam ſuam obtulit, & per cõmunes amicos Almeidam obſecrauit, vt ſe in id bellũ duceret. Almeida gratias illi ſummas egit, ſed æquum non eſſe dixit, vt is àntè, quàm eſſet à tanta belli contentione, & à maris etiam iactatione refectus, laborem illum ſuſciperet. Quieſceret porrò, & ſe ad alia bella nõ minus periculoſa, quæ erant illi, poſtquam imperandi munus ſuſciperet, adminiſtranda, pararet. Albuquercius cùm ſe ab illius belli ſocietate prorſus excluſum cerneret, Cochimum profectus eſt, & ibi cum nonnulla indignitatis illius, vt interpretabatur, offenſione cõſtitit. At Almeida cum claſſe vndeuiginti nauiũ ſoluit inde duodecimo die mẽſis Decembris eiuſdem anni. Erant in claſſe mille & trecenti milites Luſitani, & quadringenti Cochimenſes. In curſu autem Onoris oram prætereuectus, naues aliquot Calecutienſes, quæ erant in portu, incendi iuſſit: quod non abſque multo

Luſitani in duas factiones diuiſi.

Duorũ Ducũ ambitio.

Almeidæ in Calecutienſes expeditio.

ſanguine partis vtriuſque fieri potuit. Inde cùm primùm in Anchediuam aquationem feciſſet, in portum Dabulis curſum direxit. Ea namque ciuitas ad Zabaij, qui Goæ regnabat, ditionem pertinebat. Zabaius autem cum Myrhocemo, & Calecutienſi, & reliquis Luſitani nominis hoſtibus ſocietatem coiuerat, & Sultanum literis ad bellum Luſitanis inferendum ſolicitarat. Id autem Almeidam mouerat, vt vrbem illam, ſi fieri poſſet, excinderet. Porrò autem Pelagius Souſa vnus ex Ducibus aquationis & commeatus gratia ſe ſe à reliqua claſſe diſiunxit, & in terram egreſſus eſt. Cũ verò illius milites incolas iniurijs affeciſſent, incolæ iniurijs irritati, cùm vicinitatis vniuerſæ opem implorâſſent, impetu in noſtros facto ducem interemerunt. Reliqui verò cùm ducem occiſum aſpicerent, ſe fugæ mandârunt. Pelagium multi dicebant temeritatis pœnas luiſſe, quòd imperatoris iniuſſu in terram abſque vlla graui cauſa deſcendiſſet. Nec enim tanta erat penuria, vt illi neceſſe eſſet imperium Almeidæ non expectare. At Almeida cum propè Dabulis portum conſiſteret, præmiſit ea nocte, qui portus altitudinem diligenter explorarent. Ciuitas ad radices montis amœniſſimi iacet. Eſt autem ampla, & ædibus magnificis exculta, in planicie ſita, & erat tunc firmo atque valido præſidio firmata. Præfecerat illi Zabaius Saracenum impigrum ducem, qui habebat ſub ſignis ſex millia militum, in quibus erant quingenti Turcæ. Erant præterea in intimo portu naues non paucæ, tormentis, & armis, & militum præſidijs inſtructiſſimæ. Dux tantum & ſibi & copijs confidebat, vt vxorem ex omnibus, quas habebat, cariſſimam, in vrbem arceſſeret, & eos, qui erant in vicinis pagis, euocaret, vt victoriæ, quam ſibi pollicebatur, ſpectatores eſſe poſſent. Sequenti die cum æſtus accederet, & ſecundus etiam ventus à puppi naues impelleret, Almeida ſolutis anchoris, paſſiſque velis, in portum ingreſſus eſt. Triremes præibant, humiliores deinde naues ſequebantur, altiores agmen poſtremum claudebant.

Dabul opp.

Pelagij Souſæ cædes & ſociorum fuga.

Dabulis deſcriptio, & ſtatus.

Almeida Dabulem adnauigat

bant. Scaphæ erant expeditæ, in quas cùm tempus flagitaret, nostri desilirent, vt in hostes in terra consistentes irrumperent. Hoc ordine cùm Almeidam hostes aditu arcere nō possent, ipse cum acie prima signis explicatis terram occupauit. In turrim egregiè munitam aciem dirigebat, cùm dux ciuitatis cum omnibus copijs more gentis instructis illi obuiam processit. Nostri tanto animorum ardore in hostes inuecti sunt, vt impressione facta ducem, & multos homines primarios occiderent, & reliquos in fugam verterent. Cùm verò se se in vrbem reciperent, nostri in eorum tergis inhærentes, in vrbem simul irruerunt. Fuit tunc in omnem sexum & ætatem sæuitum, vsque adeò, vt neque fœminis, neque pueris infantibus, quos matres cōplexu in extremo illo vitæ spiritu arctissimè continebant, vlla conditione parceretur. Multi pro redemptione, auri & argenti magnam vim, & gemmas, & preciosam supellectilem cum miserabili luctu & multis lachrymis offerebant, quorum tamen preces neminē è tanta multitudine ad misericordiam inflexerūnt. Fuit cædes ad Solis occasum continuata. Almeida veritus, ne nostris in vrbe dispersis, & in cæde, atque præda furenter occupatis discrimen aliquod, vt fieri plerunque solet, vbi militaris disciplina negligitur, impenderet, signum receptui dedit, & se cum omnibus suis copijs in templo quodam satis amplo continuit, & multos, qui se excellentius in eo prælio gesserant, equestribus ornamentis affecit. Sequenti die militibus prædam concessit, quæ fuit maxima, ita vt milites non possent rapiendi cupiditate ab vrbe diuelli. Quod animaduertens Almeida, clàm submisit, qui partem ciuitatis incenderent. Itaque cùm flamma per ædificia continentia peruaderet, omnis ciuitas cum delubris, & mœnibus, & rebus maximi pretij deflagrauit, naues omnes similiter exustæ, & multi etiam ciues, qui latitabant, flammis absumpti sunt. Deniq; ex tanta multitudine, quæ præter milites eò conuenerat, pauci admodum in montes euaserunt. E nostris sedecim

Prælium cum Dabulensibus.

Dabul capta.

Lusitanorum in victos sæuitia.

Dabulēsis ciuitas spoliata & incensa.

Cæsorū numerus.

cim desiderati, ducenti verò vulnerati sunt. Almeida signa etiam in montes intulit: multa castella atque villas exussit: hostes, qui illi multis in locis occurrerunt, partim cecidit, partim fudit, atque fugauit: armenta & pecudes ad commeatum classis abduxit. Ad hunc modum profligatis hostibus, in classem reuersus est, vbi literas a Melichiazio & à Lusitanis captiuis accepit. Literæ autem Melichiazij officij plenissimæ videbantur, & de redemptione Lusitanorum ostendebant, ea quæ Almeida vellet, illum libentissimè facturum. Lusitani verò significabant, se se à Melichiazio commodè rebus omnibus haberi. Petebant tamen, vt de eorum redemptione, dum hostis eam lenitatis & mansuetudinis speciem præ se ferebat, cum illo pacisceretur, ne, si ab eo res abiret, multò difficilior eorum liberatio foret. Vt autem compertum postea fuit, ea legatio non tam Almeidæ conciliandi, quàm illius explorandi ab homine callidissimo instituta fuit. His literis Almeida, non literis, sed rebus ipsis responsum pro dignitate dare cōstituit. Tormentis igitur, & rebus alijs, quas nostri ceperant, in naues impositis, inde soluit, quinto die Ianuarij, Anno M D ix. Et oram illam præteruectus, tributa, quæ in locis illis ex fœdere debebantur, exegit. Tandem in fluuium delatus est, qui per Cambaię regnum in mare influit. Fluuium appellant Maim. Ibi vidit in oppido peruetusto maximum & amplissimũ templum, & campum latissimum, in quo erant sepulchra innumerabilia. Cum ab incolis sciscitaretur, quid infinita illa mortuorum monimenta designarent: responderunt illi, qui sapientes existimabantur, antiquissimis regionis illius scriptis atque monimentis contineri, Herculem in Indiam cum maximo exercitu penetrasse: & in eo loco bis cum Rege quodã potentissimo collatis signis conflixisse, & vtroque prælio superatum fuisse. Vt autem tam præclari facinoris memoria seculis innumerabilibus conseruari posset, institutum ab antiquis fuisse, vt locus ille, in quo milites Herculis ceciderant, religione consecraretur, & illa sepulchra inuiola-

Almeidæ victoriæ.

Melichiazij ad Almeidam literæ.

ANNVS à Christo nato, 1509

Maim flu.

Herculis militum sepulchra.

uiolata permanerent. Hæc quidem illi prædicabant: q-bus quanta sit habenda fides, liberum sit ei, qui velit, iudicare. Almeida inde profectus, Dium vela dare iussit. Ibi Mirhocemus cùm in altum naues educere, & cū Almeida mari aperto dimicare constituisset, quanuis Melichiazius id consilium minimè probaret, omnes duces confestim iussit ex angustijs prodire. In Mirhocemi classe erant tres constratæ naues ingentes, & tres aliæ rostratæ, sex triremes, quatuor naues Cambaienses, & longæ Melichiazij naues, quarum iam mentio facta fuit. Calecutienses verò parones erant etiam permulti. Erat deniq; numerus hostilium nauium supra cētum. Milites quos Mirhocemus adduxerat, & armis & animis præferoces, victoriam sibi certissimam pollicebantur. Idem animus erat in reliquis nationibus, quæ cum illo societatem coiuerant. Spes & odium illos acriter stimulabat, vt & libertatem tuerentur, & gē tem inuisam extinguerēt. Quod verò indignissimum fuit, non minus ardoris in Christianis quibusdam, q eadem classe vehebantur, erat ad manus cum Christianorum classe conferendas, quàm in illis, qui propter religionis odium Christianum nomen extinctum cupiebant. Hi erant partim Veneti, partim Dalmatæ, qui triremes ductabant. Variæ deinde fuerunt imperatoris vtriusque cohortationes, cùm Mirhocemus milites rerum ab illis gestarum commemoratione, imperij amplitudine, & Saracenorum omnium libertate, Christianique nominis odio, & spe opum atque munerum, quæ omnia vno illo prælio continebantur, excitaret. Viderent præterea socios spectatores esse. Si vincerent, se laudem sempiternam adepturos: si victi essent, dedecus & ignominiam subituros nulla temporis vetustate delendam. In illo prælio Indiæ imperium, sociorū salutem & libertatem, eorumque, qui dimicarent, dignitatem nullis seculis interituram consistere. Almeida verò CHRISTI nomen, religionis sanctitatem, sectæ Mahumetanæ scelus commemorabat: neque solùm spem amplissimæ dignitatis & gloriæ, verum &

Mirhocemi classis.

Christianorū quorundam in Lusitanos hostilis animus.

Mirhocemi ad milites concio.

Almeidæ ad milites oratio.

cæ-

cæleste præmiũ proponebat. Dicebat præterea, omnem salutis spem vna virtute contineri. Si victi eo prælio essent, reputarent animis, esse se hostibus innumerabilibus circunsessos, qui metu tenebantur, ne conceptum odium in nomen Christianum expromerent. Hoc autem metu sublato, fore, vt vndique ruerent, vt Christi memoriam in illis regionibus delerent. Subsidia esse longinqua, hostes autem circunfusos. Nullum fore tutum in calamitate receptum, fidem vbique lubricam, fraudem ad fidem violandam paratissimam. Idcirco, quod fortium virorum esset, cogitarent, eo prælio esse omnibus aut cum magna gloria vincendũ, aut cum magna virtutis significatione moriendum. Referebat deinde filij Laurentij omnibus carissimi necem, ad cuius vindictam omnes, qui dolorem non mediocrem ex casu illius exceperant, acriter incitabat. Confiderent porrò, CHRISTI numen, pro cuius gloria præcipuè dimicabant, adfuturum. His & alijs eiusmodi verbis Almeida Lusitanos satis sponte sua concitatos ad certamen acuebat. Deinde vela fieri iubet. Sed cùm ventus remitteret, & hostes ex angustijs egressos in statione teneri animaduerteret, & ipse substitit tantisper, dum rursus cum æstus reciprocatione ventus increbesceret. Sed cùm citius, quàm sperabat, ventus paulò vehementius inflaret, sublatis doloribus, signoque dato hostibus appropinquauit, ita tamen, vt tantum interesset inter classem vtranque spacium, quantum sat esset ad certamen tormentis eminùs gerendum. Longius enim progredi non potuit, propterea quòd nondum æstus accesserat: & timebat nè naues in vado, quod inter vtranque classem inerat, afflictarentur: & hostes idem fecerunt. In vrbis muris, & in turri, quæ mari imminebat, erant tormenta magna aptè disposita. Cùm igitur hostes & nostri iam essent in vrbis ipsius aspectu constituti, ex muris & è turri, & è classe innumerabiles globi iaciebantur. Nostri vicissim vehementissimè hostium classem oppugnabant. Certamen fuit tenebris intermissum. Al-

Prælium nauale.

meida

meida quamuis statuisset, in acie prima cum naui sua in Mirhocemi nauem inuadere, precibus nauarchorum ab ea mente deductus fuit. Dicebant enim fore, si is aliquod discrimen adiret, vt classis & imperio illius destituta, & Imperatoris sui periculo perturbata, ordinem ab eo præscriptum desereret, vt illi subueniret. Ille consilio paruit, quamuis id molestè ferret. Sed videbat aliter rem fieri commodè non posse. Itaque Nonio Vascio Pereiræ id munus assignauit, vt in Mirhocemi nauem inueheretur, eique viros acres ad rem gerendam attribuit: Georgium verò Melium Pereiram subsequi iussit. Nauarchus quilibet ea nocte ordines diligenter instruxit. In qualibet enim naui opus erat secundum puppim atque proram, & vtrunque latus acies quatuor instrui, & cuilibet vnum ducem assignari. At Mirhocemus cùm Almeidam ad confligendum acriter animatum perciperet, consilium Melichiazij, quod antè repudiârat, sequi constituit. Itaque vadum transire noluit, imò retrò classem deduxit, vt vrbis auxilio multò tutius atque confidentius cum nostris dimicaret. Nam fore confidebat, vt è muris ex propinquo posset grauius damnum nostris importari, & auxilium, vbi opus esset, ex vrbe summitti. Classem autē hoc ordine instruxit. Naues suas, quas sex fuisse diximus, in acie prima collocauit. Binas autem naues ferreis vinculis inter se colligari præcepit, ita, vt tribus in locis binæ naues coniunctæ, & inuicem alligatæ, ad opem sibijpsis mutuò ferendam consisterent. Ipse in media acie nauem, qua vehebatur, collocauit. Post has naues ad hunc modum deuinctas, triremes & naues longas cum paronib. vt subsidio, quoties opus esset, occurrerēt, & per media interualla in nostros inuehi possent, & quoties necesse esset, retrocedere, vt nauium maiorum præsidio munirentur, constituit. Naues aūt Cambaienses propè vadū secundum littus, vt primū impetum sustinerent, cōsistere iussit. Postridiè, signo, quod conuenerat, dato, Nonius Vascius Pereira, vt Almeida iusserat, vela facere præcepit: quem Georgius Melius

Lusitanorum acies.

Hostilis acies.

Melius negligentia magistri sui non continuò subse-
cutus fuit. Reliqui omnes eo ordine, quo iussi fuerant,
Pugna naualis. inuehuntur. Melichiazius cùm nostros prouehi cerne-
ret, è muris, & è turri tormentis omnibus Lusitanam
classem verberare præcepit. Tormenti autem vnius i-
ctu decem viri, qui in naui Pereiræ veli maximi sinũ,
vt vento vehementius impleretur, contrahebant, occi-
si sunt. Nihilo tamen secius Pereira progreditur, vt in
nauim Mirhocemi manus ferreas iniiciat. Id Mirho-
cemus animaduertens, nauem, quam alligatam tenẽ-
bat, laxari iussit, vt cùm Pereira eius nauem adortus es-
set, illũ altera ex parte aggrederetur, vt ancipiti prælio
distentum facilius opprimeret. At Pereira cùm id cer-
neret, ingens tormentum, quod erat secundum aquæ
summam faciem collocatum, in hostilem illam na-
uim, quæ se à prætoria disiunxerat, conuertere præce-
pit. Quo facto, globus tanta vi coniectus in hostilem
nauem fuit, vt vtrunqe latus parte infima perforaret.
Quo facto, hostes, dum, nè nauis ea parte, quam vulne-
rari conspexerant, aquam admitteret, metuunt, omnes
in alteram se confestim conferunt, et coniectis sarcinis
aliquantum deprimere conantur, vt eius lateris incli-
natione, periculum lateris aduersi declinaret. At cùm
ea pars, in quam propendebant, non minus laboraret
(quod illi prorsus ignorabãt) factum est, vt nauis subi-
tò mergeretur. Iacobus Petreius, vt erat ab Almeida cõ-
stitutum, triremi prouectus, Pereiram præibat, vt fun-
dum exploraret. Cum verò periculum à vado impen-
dere perspiceret, dato signo Pereiram admonuit, nè vl-
terius tenderet. Pereira velis demissis substitit. Quod
cernens Mirhocemus, in illum ferociter inuasit. Naui-
bus ad hunc modum harpagone deuinctis, nimis atro-
citer fuit vtrinque pugnatum. Nostri tamen in nauem
hostis ingressi, eos paulatim cedere compellunt. Hoc
in certamine Henricus Machiadus vir egregiè fortis oc-
Henrici Machiadi cædes. cubuit. Hæc in nauis foro gerebantur. At super densos
funes pice oblitos, qui reticulati supernè à prora in
puppim pertinebant, aliud prælium non minus peri-

culo-

culosum gerebatur. Nostri enim maximo cum labore eò conscenderant, quibus hostes acerrimè resistebant. Interim nauis hostium rostrata à reliquis diuulsa, in aliud nostræ nauis latus inuecta, auxit vehemẽtissimè laborem, in quo nostri versabantur, & periculum multò grauius inuexit. Pereira cùm id cerneret, multò ardentius dimicabat, vt cùm ex ea parte, qua hosti resistebant, impetum hostilem reprimeret, ad alteram partem se conferret. Sed cùm, vt aliquid laxamenti caperet, buculam sibi detraxisset, fuit sagitta guttur illius transfixum. Victoria tamẽ adhuc in neutram partem inclinabat. Franciscus Tauora periculum, in quo nostri versabantur, animaduertẽs, in Mirhocemi nauem inuasit, & latus alterum acriter oppugnans, milites, qui in funium retem scanderẽt, immisit. Pondere porrò factum est, vt reti perfracto, omnes, qui è superiore loco dimicabant, in forum deciderent. Quo facto, pugna recruduit. Hostes tandem partim cæduntur, partim sese in mare deijciunt. Qui erant in naui rostrata, quæ se cum Mirhocemi naui coniũxerat, cùm milites & nautas maxima ex parte cæsos, & ipsam nauẽ multis in locis laceratã, & armamenta conuulsa perspicerent, se in fugam dederunt: & cùm nemo iam esset, qui nauem gubernare posset, æstus ipsius impetu in littus eiecti sunt. Reliqui duces Lusitani, dum hæc geruntur, non minus impigrè rem gerebãt. Nam Petrus Barretus aliam Mirhocemi nauem pugnando cepit: similiter & Antonius Campensis nauem rostratam expugnauit, & Georgius Melius vbi primùm se expedire potuit, in naues Cambaienses impressionem fecit: & Petrus Canus in aliam rostratam nauem tanto impetu inuectus est, vt antequam eam iniectis manibus ferreis alligaret, in retis ipsius contignationem cum triginta & octo militibus insiliret. Qui in foro versabantur, nostros ex inferiore loco vulnerabant: nostri verò, reticulatis illis funibus impediti, gladijs vti non poterant. Quod Canus animaduertens, desilire cupiebat, vt in nauis foro cum hostibus manum consereret.

Lusitanorum discrimen.

Pereiræ guttur trãsfixum.

Cano caput præcisum.

Itaque cùm per ostium ingredi vellet, caput immisit, quod vno ensis hostilis ictu præcisum repentè fuit. Nauis alia vt nostris in maximo periculo constitutis opem afferret, accelerauit Cuius aduentu nostri liberati, & hostium nauis capta, & omnes hostes ferro cõcisi sunt. Almeida prælij spectator aderat, &, quid opus esset factu, decernebat, & tormentis interim rem acerrimè gerebat, ita, vt vnam magnam nauem, & aliquot longas naues, & parones nonnullos deprimeret. Melichiazius copias identidem è terra submittebat, vt cum fessis integri succederent, nihil de prælij contentione à suis remitteretur. In littore præterea ense districto concursabat, & quem è prælio fugientem viderat, aut occidebat, aut vulnerabat: reliquos in certamen redire morte proposita compellebat. Nostri tandem hostes maxima contentione profligârunt, tantumq; eorum numerum interfecerunt, vt fluctus in sanguinis colorem verterentur. Qui primi effusa fuga sese ab imminenti clade proripuerũt, Calecutienses extitêre, qui in altum prouecti repentè sunt. At Melichiazij naues lõgæ cum Mirhocemi triremibus sese in intimum portus illius sinum, atque fluminis ostium receperũt. Eas insecutus Rodericus Suarius, qui humilioris cuiusdam nauis præfectus erat, cùm duas triremes coniunctas aspiceret, cursum per angustũ illud inter vtranq; spatium interiectum tenuit, & in earum medio constitutus, ex vtroq; nauis suæ latere anchoras demitti in eas imperauit, & ita alligatas cùm primùm hostes aut occideret, aut in mare desilire cogeret; remulco ad Almeidam traxit. Vna tamen nauis reliqua erat, quæ adhuc expugnata non fuerat. Erat enim altissima, & munitissima, & corijs crudis, vt si nostri in eam ingredi vellent, eorum vestigia labarent, obducta. Et similiter si faces conijcerent, incendium excitari non posset. Milites in ea dispositi erant permulti, & ad periculum propulsandum viribus, & animis, & armorum exercitatione paratissimi. Vtrunq; autem latus erat tanta crassitudine & firmitate præditum, vt nullis globorum ictibus

Lusitanorum victoria.

Robustissimæ nauis expugnatio.

ictibus vulnerari posset. Tandem cùm nostræ naues illam circumsisterent, & diu atque vehementer oppugnarent, demersa est, & propugnatores se in mare demiserunt. Nostri eos nantes celocibus insecuti, in fluctibus occiderunt, ita vt pauci admodum euaderent. Prælium à meridie in noctem protractum fuit. In quo ex hostibus circiter quatuor millia ceciderunt, in quorum numero fuêre illi Sultani milites, quos Mamaluchos appellabant. Ex octingentis enim duo tantùm atque viginti cladi superstites extêre. Mirhocemus, cùm, ne Melichiazius voluntatem cum fortuna commutaret, & illum Almeidæ proderet, anxiè formidaret, ad Cambaiæ Regem se incredibili celeritate contulit. Tres naues ingentes cum multis paronibus atq; longis nauibus depressæ: duæ naues rostratæ, duæ triremes, & quatuor aliæ magnæ naues captæ sunt. Erat in captis nauibus magna tormentorum vis, magnus pecuniæ ex auro & argento conflatæ numerus: vestes præterea, stragulæ partim aureæ, partim bombycinæ & gossipinæ pulcherrimè factæ. Præda fuit militibus diuisa, è qua Almeida nihil attingere voluit. E nostris in prælio duo & triginta ceciderunt, tercenti autẽ vulnerati sunt. Naues autem Lusitanæ tantis locis dissipatæ atque conuulsæ fuerunt, vt esset necesse multum tempus in classe reficienda consumi. Victoria fuit præclara. Quam tamen Paulus Iouius, cùm de Sultani classe hac in Indiam contra Lusitanos delata narraret, silentio suppressit, iratus videlicet, quòd cùm Lusitanæ historiæ scribendæ munus Ioanni, huius nominis tertio, Lusitaniæ regi venale proponeret, rex optimus nõ illum muneribus Indicis ad res Lusitanorũ virtute gestas monimẽtis illustrandas inuitauit. Erat aũt exercitus hostiũ ex tam diuersis gentibus cõflatus, vt in classe multi libri Latino & Hetrusco, & Dalmatico, & Gallico, & Hispano sermone conscripti inuenirentur. Tria etiam Sultani vexilla capta sunt. Almeida, quamuis res illi ex animi sententia procederet, nè tamen classis ea nocte aliquid incommodi pateretur, eam ab vrbe lon-

Cæsorum numerus.

Mirhocemi fuga.

Præda.

Paulus Iouius notatus.

Exercitus hostilis.

Melichiazij de pace Legatio. gius abduxit. At Melichiazius postridiè ab illo pacem per literas petijt, crimenque suum in casum atque fortunam transtulit, cuius vi fuerat in tantam fraudẽ impulsus. Errati verò sui veniam suppliciter implorabat, fidemque dabat fore, vt deindè nemo vel in officio diligentior, vel in amicitia tuenda constantior erga Lusitanos inueniretur. Se nanque & eorum in armis virtutem expertum esse, & in societate cõseruanda fidem ex testimonijs multorum cognouisse. Itaque minimè commissurum, vt mallet cum suo damno atque dedecore virtutem deinceps experiri, quàm fidei cum vtilitate & dignitate constantiam. Deinde commemorabat, quanto vsui posset Lusitanis esse, si amicitiam illius non aspernarentur. Has literas attulit Saracenus, nomine Cidialle, natione Granatensis Almeidæ valdè notus iam ex eo tempore, quo is in Granatensi bello sub Rege Fernando militauerat. *Almeidæ responsũ.* Almeida respondit, se pacem non daturum, nisi & Lusitanos captiuos, & Mirhocemum cum Sultani militibus, & naues hostium, quæ ex prælio euaserant, sibi traderet. Melichiazius verò per eundem Saracenum respondit, se Lusitanos quidem & naues sine vlla cũctatione traditurum. *Melichiazij fides.* Mirhocemum verò fugisse, neque se, vbi is esset, exploratum habere. Et quãuis eum tum in potestate haberet, nullo tamen modo in se tam immane facinus admissurum fuisse, vt homines, quos in fidem receperat, hostibus eorum proderet. Nec enim id officium esse hominis in armis educati, qui facilè turpi vitę honestã mortem anteponeret. Almeida libenter assensus est. Lusitani redditi, & hostium classis tradita, è qua triremes Almeidæ iussu protinùs incensæ sunt. Nec. n. erat tunc is militum, & nautarum, & remigum numerus apud illum, quo posset eas triremes instruere. *Pax cum Melichiazio.* Pacis fœdere firmato, Almeida misit indè Antonium Norognam cum duabus nauibus, & multiplici cõmeatu in Zacotoram, vt arcem præsidio firmaret. Tristanũ autem Agaum in illo portu cum duabus hostium nauib. reliquit, cui negotium dedit, vt commeatu & tormen-

tis,

tis,quæ ceperat,& alijs munitionibus in eas impositis, iter Cochimum susciperet. Ipse verò indè profectus, oram illam omnem, quę inter Dium & Cochimũ interiecta est, ita peragrauit, vt omnibus Regibus atq; Dynastis tributum imperaret, & perfidos coërceret, omnesq; sub Regis Emman. imperiũ atq; ditionẽ subiungeret. Petro autẽ Barreto, & Garsię Sousæ, atq; Martino Coelio naues assignauit, quibus mare Saracenis infestum redderent. Cananorem deinde petijt, & in arcis conspectu facinus barbarum & immane fecit, quo magnã partem decoris sui bonorũ iudicio deformauit. Nam Sultani milites, quos iure belli ceperat, qui tanquàm serui illius non solùm dominatu, verumetiam patrocinio tenebantur, partim suspendere, partim tormentis dilacerare iussit. Ibi tum, dum suos à labore reficeret, & vrbis statum firmaret, diebus paucis commoratus est. Indè Cochimum delatus, à Rege, & à Lusitanis omnibus cum ingenti lætitia, & gratulationibus exceptus fuit. Interim verò perditorum hominum opera factũ est, vt odij seminarium, quod inter illum & Albuquercium institutum fuerat, adolesceret. Nam qui Almeidæ factionem sequebantur, illum hortabantur & admonebant, nè Indiæ procurationem homini temerario & insano committeret. Esse quidem illum nimis acrem, sed illius furore & amentia fieri posse, vt omnia parta decora de manibus elaberentur. Illi autem præcipuè, qui eum in Armuziensi bello deseruerãt, vt proprium flagitium hominis indigna vituperatione defenderent, illum accusabãt, quòd regis iniussu bellum inutile & periculosum sumpsisset, quòd gentem, à qua incommodum nullum acceperat, armis euertendam suscepisset, quòd cum parua admodùm classe, cũ classe maxima & instructissima sine vllo consilio & rationis moderatione conflixisset, quòd regis Emmã. dignitatem & hominũ, quos imperio continebat, salutem in maximum discrimen intulisset. Dei quidem beneficio factum fuisse, vt periculum illud, quod intentum omnibus illius temeritate fuerat, euasisset. Per illum

Tributum victis impositum.

Almeidæ in captiuos immanitas.

Lusitanorum de Albuquercio querela.

verò omnibus, qui ea classe vehebantur, fuisse pestem & exitium comparatum. Non enim esse rerum exitu, sed consilio, quo res instituebantur, de Ducis aut sapientia, aut temeritate iudicandum. Quod si fieret, nemini dubium esse, quin Albuquercius eo munere, quod illi rex Emman. commiserat, indignus haberetur. Si regis, inquiunt, offensionem times, magis metuere debes, si sciens homini temerario, quod Rex ignorabat, prouinciam tanto sanguine partam commiseris, quã is sit continuò funditùs euersurus. Rex, si illum per literas admonueris, consilium tuum, vt conijcere licet, comprobabit. Quod si non fecerit, non est animi magni magis iniustam regis indignationem, quam indignum Lusitanæ gentis exitium, cum ipsius regis detrimento & dedecore pertimescere. Ad hæc, hominis in fatigandis hominibus immoderationem criminabantur, & iocis etiam immodicis & maledictis absentem vexabant. Hæc omnia Albuquercius per homines non minus ad serendas discordias natos intelligebat, qui illius segnitiem obiurgabant, quòd tantam contumeliã tam molli animo pateretur, & non vt ius suum obtineret, summa ope contenderet. Homines inuidia rerum, quas ille gesserat, insanire, vsq; eo, vt etiam regis imperium contemnerent, & contra leges & instituta patriæ, & reuerentiam Regi debitam, scelus supplicio dignum machinarentur. Iret porrò, & publicè ab Almeida contenderet, hominumque fidem imploraret, iusque suum modis omnib. persequeretur, armisq; etiam, si ita necesse esset, Almeidam Indiæ possessione, quã, vt apparebat, occupare nitebatur, expelleret. His dictis stimulatus Albuquercius, cùm Almeida in arcẽ se reciperet, & illum ad epulas inuitaret, Almeidæ conuiuium aspernatus, magnis vocib. arcem sibi cõtinuò tradi postulat, illiusq; postulati publicum testimoniũ multorum nominibus consignatum, quod ad regem deferatur, si Almeida non præscripto Regis obtemperaret, à scribis sumere contendit. Almeida cùm se paratum esse diceret ad prouinciam tradendam, itamq; illius

Albuquercius cõtra Almeidã ab inquietis incitatur.

Albuquercij cum Almeida contenito.

Albuquercius captus

illius sedare conaretur, seque frustra in eo contendere cerneret, & ea de causa, nè tumultus fieret, vereretur, Albuquercium Cananorem duci, & in arce diligenter custodiri iussit, ita tamen, vt omnes ei debiti personæ illius honores haberentur. At Emmanuel cum ijs interim curis excubabat, vt Indiæ possessionem firmo præsidio retineret. Cùm igitur intellexisset & Campsonis Sultani potentiam, & illius in Christianum nomen odium, & opem, quam Sultani ducibus Rex Calecutij & literis & operibus ostendebat, classem non mediocrem parauit, qua Indiæ præsidia stabiliret. Ea autem erat nauium quindecim, in qua mille & quingenti milites Lusitani vehebantur. Classi autem præfecit Fernandum Coutignum, virum & nobilitate & virtutis opinione præstantem, qui Regijs castris metãdis præerat. Huic autem negocium dedit, vt Albuquercio Indiæ prouinciam moderandam traderet, & Almeidam in Lusitaniam redire cogeret. Is autem soluit Olysippone duodecimo die Martij, Anno M. D. ix. Mense verò Octobri in Indiam peruenit, & naues ad portum Cananoris appulit, cuius aduentu Albuquercius lætitia incredibiliter elatus est. Erat enim ei & sanguinis propinquitate, & amicitiæ non vulgaris ratione coniunctus. Indè profectus Coutignus, secum Albuquercium Cochimum perduxit. Fuit autem ab Almeida valdè honorificè & amanter exceptus. Is autem dedit operam, vt inter Albuquercium & Almeidam pacem conciliaret: quod non illi admodum difficile fuit. Repulsis enim malis vtriusque partis suasoribus, necesse erat, cùm vterque eorum esset probitate non mediocri præditus, & idem sibi quamuis sententia & ratione dissimili proponeret, vt non grauatè alter cum altero in gratiam rediret. Itaque instructa classe, quæ erat in Lusitaniam ventura, Almeida prouinciam Albuquercio tradidit, & nauem conscendit, nec in terram egredi posteà voluit. Albuquercius autẽ omnia, quæ ad illius commeatum & vsum pertinebant, officiosè & diligenter administrauit. Almeida

Classis Lusitana 15. nauium in Indiã missa.

Fernandi Coutigni in Indiam aduentus.

Pax inter Almeidã & Albuquercium.

Almeidæ ex India discessus.

Bellum Calecutiense. ad hunc modum profecto, Coutignus literas Regis Emmanuelis Albuquercio legendas dedit, quibus continebatur, vt vterque coniunctis viribus Calecutium excindere, & Regem opibus euertere niterentur, & in eo Albuquercius Coutigni sententiam sequeretur. Albuquercius confirmat, se nunquam officio hominis gratissimi defuturum. Pergeret porrò, & illi⁹ opera fidenter, perinde atque si gregarius illius miles esset, vteretur. Ambo de bello Calecutiensibus inferendo cum Rege Cochimensi deliberant. In primis placet, Coiebiquium (is erat in Lusitanos egregia voluntate propensus, & Calecutij domicilium habebat) clam arcessiri, vt ex eo cognoscerent, qualis eo tempore Calecutij status esset. Ex eo perceperunt, Regem Calecutij tunc abesse, eò quòd bellum cum Rege quodam finitimo gereret: vrbem tamen esse & armis, & hominum multitudine, & fortium militum robore munitam. Dum verò bellum summo studio & contentione parant, *Lemij ad Albuquercium literæ.* Vascus Sylueira appulit. Is à Lemio, qui cum classe Arabicum mare peragrabat, literas afferebat, quibus Prętorem admonebat, vt sibi milites & naues in supplementum mitteret. Esse námque copias imminutas, & classem etiam fluctibus & naufragijs magna ex parte debilitatam. Respondit Albuquercius, id se curaturũ, postquam Calecutio rediret. Sylueira se socium ad bellum illud libenter adiunxit. Erat enim vir militari virtute præcellens, multasque res memorabiles in bellicis rebus effecerat. *RES EVROPEAE. Alfonsus Emmanueli natus.* Sub idem tempus Eboræ natus est Emmanueli regi ex vxore Maria filius, quem Alfonsum nominauit, qui sacerdotijs amplissimis ornatus, & in Cardinalium collegium cooptatus, singulare specimẽ religionis, & probitatis, & magnificentiæ prębuit. Hoc *De Mondragonio pirata capto & dimisso.* eodem anno cum pirata quidam Gallus, nomine Mõdragonius, nauem ex India venientem cepisset, & Emmanuel per legatum suum de hac iniuria apud Galliæ regem conquestus fuisset, & nauem cum opibus quæ in eam fuerant impositæ, sibi frustra restitui postulasset, quatuor naues parari iussit, quibus Odoardum Paciecum

iecum præfecit. Is verò qua celeritate potuit, in Montragonium inuectus est: quem in ora Callaica, vbi finem terræ nominant, offendit, qui certamen minimè detrectauit. Fuit vtrinque acerrima contentione dimicatum. Paciecus tamen nauem vnam piratæ depressit, & tres cepit, ipsumque piratam vinctum ad Emmanuelem traxit. Qui cùm omnia, quæ ceperat, restituisset, fidemque dedisset se fore semper Regi Emmanueli deditissimum, neminique Lusitano iniuriam deinceps illaturum, custodia liberatus, in patriam reuersus est. At in India classe summa industria intra breue tēpus instructa, Coutignus & Albuquercius Calecutiū profecti sunt, cum duobus millibus Lusitanorum militum, & Indis militibus sexcentis classem in portu cōstituunt, & de belli gerendi ratione deliberant. Hîc Coutignus ab Albuquercio primam aciem sibi assignari postulat. Addit deinde, Tu, qui es in India inter tam feroces gentes diu mansurus, satis amplam gloriæ segetem paratam habes. Mihi, qui sum breui in Lusitaniam rediturus, non est, cur hanc laureolam inuideas, maximè cum tantis necessitudinibus implicati simus, vt nihil alterutri esse debeat ab alterius communione seiūctum. Huic Coutigni postulato Albuquercius nō libenter assensus est. Hominem enim norat acri quidē animo preditum esse, sed mente precipitem, & parùm in rebus maximi momenti gerendis, quid incidere posset, consilio prouidentem. Rebus autem omnibus ad egrediendum paratis, prima luce sequentis diei Albuquercius & Coutignus in terram cum instructis copiis descendere conantur. Hostes summa vi resistunt, stationes namque munierant, validaque in eis præsidia collocârant. Aedes autem quasdam Regias, quæ inde non procul extra ciuitatem aberant, & tormentis, & telis, & militum multitudine compleuerant. Inde & ex stationibus densæ glandes plumbeæ, & ingentes pilæ in nostros iaciebantur: quod vbi Albuquercius animaduertit, Fernandum Coutignum admonuit, minimè tutum exitum in terram fore, si coniunctis ita con-

RES INDICAE.

Coutigni ad Albuquerciū oratio.

Velitatio.

fertim copijs per medias stationes, è quibus nullum frustra in nostros telum emitteretur, egredi niterentur. Itaque præstare, diuisis militibus qua quisque primùm parte posset, terram occupare. Cùm id Coutigno placuisset, vterque eorum ab altero disiunctus, locum speculatur, quo posset commodius in terram descendere. Albuquercius cùm se expeditum cerneret, scaphas & celoces remis vehementer incitari præcepit, & in terram ea parte, quam petierat, egressus in hostes, qui illum aditu prohibere conabantur, irrupit, & acri prius prælio commisso, eos fudit fugauitque, proximũque vallum & munitionem, per medias flammas aggressus, excidit: hostes in Regias ædes se trepida fuga receperunt. Qui erant in ædibus, occurrunt, conferti nostros excipiunt. Fit atrox prælium, multi cadunt, plures vulnerantur. Nostri tandem hostes in fugam pellunt, regia illa domus expugnatur & flammis tandem absumitur. At Coutignus qui multò lentius mouerat, cùm iam in terram egressus fuisset, & vallum oppositum superasset, horrendo tormentorum strepitu & flammis admonitus intellexit, Albuquercium cum hoste conflixisse: quod molestissimè tulit. Itaque dolore & iracundia flagrans, Albuquercium maledictis omnibus insectatus est, perfidum altero quoque verbo nominans, nempè qui contra fidem primus in hostes inuasisset. Albuquercius vbi id accepit, ad illũ rectà contendit, & se quantum potest oratione moderata purgat: dicitque bella multis in locis non anticipato consilio, sed incidentibus inopinatò rebus administrari. Se non potuisse milites continere, quin opportunitatem oblatam arriperent, & in hostes violenter irruerent. Qui si consistere vno in loco voluissent, magnum fuisset eis periculum ab hostibus, illorum cunctatione ferocius incitatis, adeundum. Præterea nondum esse debellatum. Illudque velitationẽ, non iustum prælium fuisse. Integrumque adhuc bellũ restare, ex quo posset insignem gloriam consequi. Se illi omnia deberẽ, & idcirco minimè conuenire, vt se-

Pugna terrestris.

Regia ab Albuquercio capta et incensa

Coutigni de Albuquercio querela.

Albuquercij purgatio.

cus

us de se existimaret, quàm de homine maximis illius beneficijs obligato, & referendæ gratiæ cupidissimo. Maius enim se dignitatis pondus in animo grato atq; beneficiorum memore, quàm in victoria collocandũ existimare. At Coutignus ira vehementer excæcatus, nec vllam satisfactionem accepit, neque quidquam illo præsente de maledicendi contentione remisit. Tum Gasparem interpretem inclamans, ait, Duc me in vrbẽ regiam, atque adeò in regias ipsas ædes, quas hodie flãmis exuram, vt intelligi possit, quàm vanus sit eorum sermo, qui Regum Indorum opes atque vires verbis exaggerant, vt ipsi aliquid gessisse videantur. Cupio cum viris in ipsa vrbe media decertare. Hos namque, qui tam subitò victi sunt, adduci non possum, vt credam viros extitisse. Albuquercius conuitia patienter tulit, & temeritati repugnare non potuit, illumque, non quòd consilium probaret, sed quòd hominem absque flagitio deserere non posset, sequutus est. Ciuitas namque euerti alia ratione, cùm muris non esset cincta, potuisset, arboribus antè præcisis, è quarum densitate maximum periculum militibus nostris erat intentum: & agris antea peruastatis, & exercitu non raptim, sed explorato ex omnibus locis, in quibus insidiæ latere poterant, educto. Coutignus tamen nullo, qui nomẽ aliquod in bellis obtinuisset, consulto, duobus tormẽtis, quæ aciem præcederent, in currus impositis, signa protinus inferre iussit. Misit deinde qui Albuquerciũ admoneret, sibi in animo esse in vrbem inuadere, regiasq; ædes incendere. Illi verò liberũ esse, quidquid liberet, efficere. Habebat autẽ sub signis Lusitanos milites octingentos, & aliquot præterea Cochimensiũ militũ auxilia. Albuquercius quamuis hominẽ cerneret in pestẽ ruere, illũ subsidijs antea in littore cõstitutis, & duce Antonio Norogna cũ subsidijs relicto, cũ sexcẽtis militib. in eã viam, q̃ fore infaustam & infelicem augurabatur, ingressus est. Hostiũ tamen prius munitiones, & naues, quæ in anchoris consistebant, incẽdi, & hostilia tormenta cũ reliquis instrumentis bellicis

Coutigni temeraria oratio.

Cæca Coutigni temeritas.

in naues Lusitanas imponi, & scaphas & celoces dil
Coutigni prælium. gentissimè custodiri iussit. Coutignus duce Gaspare i
regias ædes tandem non absque certamine peruenit
Naires enim conferti in illum incursabant, deinde s
summa celeritate recipiebant. Conglobati rursus imp
tum faciebant: deinde cum nostrorum vim minimè
sustinerent, sese præcipiti cursu à cæde & exitio seduce
bant: aliquot è nostris vulnerabant, ex illis tamen mul
ti cadebant: In regia certamen multo periculosius initum fuit. Multi namque eò conuenerant, vt pro Regis nomine, quod ab illis valdè sanctum habetur, pro illius opibus, quæ erant innumerabiles, pro ciuitatis totius incolumitate, quæ ædium illarum defensione con-
Regia capta. tineri videbatur, præsenti animo dimicarent. Nihilominus tamen ædes expugnatæ, & milites ad prædam conuersi sunt. Emmanuel Pazagna vir strenuus & in bellis exercitatus, cum milites cerneret spoliorum cupiditate dissipari, Coutignum admonuit, vt eos recipi, et in ordinem rursus cogi festinanter imperaret. Grauius enim periculum imminere, quàm ille suspicaretur. Nec enim hostes tam facilè ædes deseruisse, nisi
Consiliũ bonũ malè repudiatum ea mente, vt in dissipatos & oneribus impeditos inuaderent. Coutignus ad hæc respondet, se exploratum habere nec in Saracenis, qui Calecutium incolebãt, nec in ipsis militibus Calecutiensibus, qui ætatem in armis contriuisse videbantur, quidquã roboris inesse. Se velle conquiescere tantisper, dum se à labore reficeret. Lusitani interim & ordinis & disciplinæ prorsus obliti arma deponebant, & in ædes irruebant, vt opibus onerati discederent, passimq; sine vllo metu per omnes vias & cõpita vagabantur. At hostes vndiq; confluebãt, & iam ædib. Regijs appropinquabant, cũ Albuquercius ad ædes accessit, in quas tamen ingredi noluit. Per nũcium tamen Coutignum admonuit, vt receptui signũ daret: magnum enim certamen imminere. Respondit Coutignus, vt is milites in ordinem reuocaret, atque præcederet, se continuò illum sequuturum, cùm primum

num regias ædes, quas incendere iusserat, flammis absumi perspiceret. At Albuquercius iam eo tempore erat ab hostibus acriter oppugnatus, & multi ex acie illius erant vulnerati. Itaq; in littús copias suas subducere confestim instituit. Vulnerati præibant, sani atque valentes, vt subsidio illis essent, sequebantur. Coutignus duabus horis in Regia consumptis, postquam omnia inflammari vidit, egressus est. Hostes autem bifariam diuisi, partim in Albuquercium, partim in Coutignum impetum dant: multos conuulnerant, multos etiam sagittis & gladijs interimunt, atque tandē Coutignum circunsistunt, qui quidem acri animo vim hostium, vt poterat, in extremo illo vitæ discrimine repellebat. Albuquercius vt opem illi afferret, enixè contendebat. Sed milites metu perculsi, Ducis imperium detrectabant, & aditus erat iā ad Coutignum multitudine hostium, qui illum circunuenerant, interclusus. Coutignus verò cum prius in crure maximum vulnus accepisset, tandem concidit, & cum illo Emmanuel Pazagna, & alij item permulti: qui tamen antè, quàm extremum spiritum ederēt, genibus in terra nixi, hostes vulnerarunt, & quosdam etiam interemerunt. Cum Coutigno non pauci viri nobiles à circunfusis hostib. interfecti sunt, inter quos Vascus Sylueira fuit, qui è vallo, vt illi opem afferret, desiliens, priusquam vulneribus multis concisus occumberet, tres, qui illum audacius fuerant aggresi, necauit. Albuquercius verò cū omnibus, qui ex acie Coutigni ad illum confugerant, cedebat: sed via non erat admodum lata: vtrinq; possessiones erant fossa & aggeribus munitæ: hostes tela in nostros ex aggeribus intorquebant. Cùm ita telū nullum frustra in aciem confertā accidere potuisset, factū est, vt multi vulnerib. icti cōciderēt. Albuquercius secūdum sinistrum brachium grauissimum vulnus accepit, & sagitta similiter in ceruicem illius immissa, eum in summum vitæ discrimen induxit. Postremò ingenti saxo, quod quidam ex hostibus in pectus illius coniecit, percussus, absque vllo sensu decidit. Fuit tamen con-

Redintegratū prælium.

Regia incensa.

Coutigni periculum

Coutigni aliorum'q; nobiliū cædes.

Lusitanæ aciei discrimen.

continuò ſublatus, & ſcuto cum labore atque periculo maximo delatus in littus, vbi ſubſidia fuerant illius opera conſtituta: quæ cùm hoſtium impetum repreſſiſſent, tutum noſtris receptum præbuére. In hoc prælio ceciderunt ex noſtris octo & ſeptuaginta milites, in quibus permulti viri nobiles, rebus geſtis illuſtres, numerati ſunt. Hoſtibus tamen non incruenta victoria conſtitit. Mille namque centum & triginta ex illis cecidère. Et præter hos, quingenti & ſeptuaginta homines flammis in ædibus regijs abſumpti fuerant. Reſpirauit Albuquercius, Cochinumque reuerſus, à medicis, quamuis de illius vita ſpem deponerent, curatus, priſtinam ſanitatem recuperauit. Deinde claſſes duas, quæ erant in Luſitaniam rediturae, diligenter inſtruxit, & militarem diſciplinam conſtituit. Hic caſus Coutignum virum animo excelſo, non tamen ſapiente præditum vita priuauit. Sed longè funeſtius exitium Almeidam ſuſtulit. Antequam enim promõtorium Bonæ ſpei ſuperaret, & ab illo non procul abeſſet, aquationem facere conſtituit. Quidam è noſtris, qui in terram egreſſi fuerant, incolarum conſuetudine familiarius vſus, omni metu ſublato, in eorum oppidum, quod inde quatuor millibus paſſuum aberat, cõceſſit. Hi hominem benè acceptum dimiſerunt, & ingenti ariete in amicitiæ ſignum donârunt. Is ad Almeidam refert, gentem eſſe ſingulari humanitate & ſimplicitate præditam, & multis pecorum gregibus abundare. Almeida illum cum alijs duodecim hominibus in oppidum remiſit, vt oues & boues, quibus claſſis indigebat, coemerent, & gentes illas barbaras muneribus, quæ apud illos in pretio ſunt, ad conſuetudinem & familiaritatem allicerent. Incolæ eos ad epulas inuitârunt, & muneribus, quæ tellus illa fundit, affectos, cum gregibus, quos emerant, dimiſerunt, & humaniſſimè proſequuti ſunt. In via factus eſt illis obuiam homo quidam cum arietibus, vt eos cum muneribus, quæ noſtri afferebant, etiam vt alij fecerant, commutaret. Hic quidam ex noſtris, hunc, inquit, per

Cæſorũ numerus.

De Almeidæ exitio.

Barbarorũ erga Luſitanos hoſpitalitas.

im abducamus ad Almeidam, vt cùm humanitate tractatus, & vestibus excultus ad suos redierit, eos nobis arctiore consuetudine & familiaritate conglutinet, vt cùm nostri huc aquatum venerint, securè & cũ emolumento sese à labore et iactatione reficiant. Consilium placet. Itaque in hominem insiliunt. Is clamorem ingentem sustulit: oppidani festinanter accurrũt, hominem è nostrorum manibus extorquent, eosque saxis & lapidibus cędunt, maleque mulctatos eijciunt, & gregibus etiam spoliant. Hi reuersi, nè id eis fraudi esse posset, rem longè aliter atque acciderat, Almeidæ retulerunt. Res consultatione digna permultis visa est. Si enim crimen illud impunitum dimitteretur, fore dicebant, vt nunquã eo posset quisquã aquationis gratia naues appellere, quin malè acceptus abiret. Gentem enim illam feram non nisi malo coactã officium facturã. Itaq; iniuriam vindicandam, & gentem imposito supplicio coercendam esse, nè in posterum simile facinus moliri auderet. Contrà quidam disputabant, non esse temerè bellum cum gente fera gerendum. Iniuriam leuem esse, & magis contemptu, quàm vltione dignam. E victoria præmium nullum vel decoris vel vtilitatis expectari: ex offensione magnum discrimẽ dedecoris imminere. Præterea non constare, quorum culpa id, de quo nostri conquerebantur, accidisset. Credibile autem esse, vt incolæ nostrorum insolentia & temeritate prouocati, non prius iniuriam intulissent, sed illatam repulissent. Alij verò in eo perseuerabant, quasi in ea vindicta salus & dignitas Lusitanæ nationis ageretur. Eoque rem adduxerunt, vt Almeidam ea grauitate & dignitate virum, annos sexaginta natum, rerum gestarum gloria circunfluentem, sine vlla graui causa cum gente, moribus & vitæ consuetudine belluarum simillima, bellum suscipere coegerint. Itaq; de media nocte in scaphas desiliens, in terram cũ centum & 50. militibus egreditur. Petrus Barretus & Georgius Barretus, qui primam aciem ducebant, in oppidum ante lucem peruenère. Inopinatoq; gentem ad-

Malum cõsilium.

Consultatio de bello cum Barbaris gerẽdo.

Infaustum Almeidæ cũ Barbaris bellum.

orti,

orti, terrorem præbuerunt. At oppidani continuò opem sublatis clamoribus implorant. Accurrunt vndique permulti cum sacculis è corio crudo confectis, in quibus vim lapidum cōgesserant, vt nostros, qui iam cum præda redibant, obruerent. Gestabant prætereà iacula innumerabilia non longa, quibus erant cuspides hamatæ trium palmorum longitudine præfixæ. *Prælium.* Hæc magna lacertorū vi coniecta, nostros grauissimè sauciabāt. Homines sunt nigri, capillo, vt reliqui AEthiopes, crispo & adusto, facie deformi: in bellis, gestibus truculentis, vt ferociores appareant, vtuntur. Tunc verò aspectu truculento, & gestibus horrēdis, & dissonis vocibus metum incutere nitebātur. Nostri re inopinata perculsi retrocedunt, & se ad Almeidam, qui Regio signo, vt opem afferret, explicato, in oppidū veniebat, recipiunt. Is non vlterius cunctandum ratus, in littus se conferebat. At scaphæ fuerant indè subductæ in locum alium magis tranquillum, vndè conscēsio facilior apparebat. Almeida in eam locum iter instituit. Greges erant in agmine medio, reliqui qui agmen cogebant, hostes à tergo ægrè sustinebant. Illi tamen in principio non ita grauiter nostros vrgebant. At vbi auxilijs vndiquè confluētibus copias suas amplificatas aspexerūt, edito clamore greges vnum in locum compulerunt. Sic enim pecudes & armenta assuefaciunt, vt illorum vocibus aut moueantur, aut subsistant, aut eò properent, quò illi iubent. Itaque neque longius abibant, & nostros interdum impediebant. Hostes, gregibus ad hunc modum conseruatis, in nostros ferocius irruunt, & postremum agmen carpunt, ordinemque disturbant. Almeida cùm cerneret multos adhuc in pecorib⁹ abigendis occupatos, gregem dimittere, & è medio agmine confestim expellere iubet. Deindè copias illas exiguas in vnum compulit, vt cōfertæ facilius hostium impetū repellerent. Quod longè secus accidebat Nam cùm hostes in confertum agmen lapides & tela conijcerent, & nostri inermes, eò quòd gentem contempserant, prodijssent, illi vulnera

gra-

grauiſſima noſtris infligebant: cùm interim noſtri hoſtibus nocere nullo modo poſſent. Nam cùm eſſent illi ſumma celeritate præditi, facillimè poterant curſu ſeſe à clade proripere, & rurſus eadem celeritate in noſtros incurſare. Noſtri erant ſumma laſſitudine præpediti: æſtus enim eos adurebat, laſſitudo conficiebat, ita vt vix plantas in arena ardentiſſima altius impreſſas euellerent. Tantaque erat in pleriſque debilitas, vt in veſtigio conſiſtere non poſſent. Multi formidine perterriti, diſſipari cœperunt. Hic Georgius Melius qui erat vnus ex Ducibus, & Albuquercij partes fuerat in India ſecutus, ad Almeidam conuerſus, inquit, Vellem, vt hi, qui ſe tibi in India venditabant, hoc in loco non innoxios criminãdo, ſed pro ſalute tua capita ſua in diſcrimen offerendo, amorem, quo te complecti ſimulabant, oſtenderent. At Almeida, parùm, inquit, tempeſtiua commemoratio. Quin tu iſta, quæ tempus minimè flagitat, omittis, & illud regium vexillũ tueris, nè ſi in belluarum iſtarum manus veniat, regis clariſſimi nomen ludibrio ſit? Nam quod ad me attinet, tot annis, & tot vitijs coopertus ſum, vt ſi mors hoc in certamine mihi oppetenda ſit, ea nec immatura, nec immerita poſſit exiſtimari. Hæc dicens, vexillum Melio tradidit. Deindè cùm rurſus hoſtium impetum ſuſtinere voluiſſet, hoſtis quidam coniecto iaculo guttur illius transfixit. Quo facto, is dolore vehementer afflictus, & viribus omninò deſtitutus, ita procubuit, vt genibus in terram flexis, & oculis ſublatis manus in cælum tẽderet. Itaque illo ſigno inſitę religionis in extremo illo ſpiritu ijs, qui cum illo erãt, oſtenſo, cecidit, vir probitate, & liberalitate, & rebus geſtis immortalitate dignis admirandus: qui tamen, quod valdè luctuoſum fuit, nonnulla dedecoris macula actæ vitæ decus aſperſit, cùm tam temerè leuium hominum ſermonibus inductus, in id ſe diſcrimen iniecit, è quo nullum præmium vel dignitatis ad ſui nominis gloriam, vel vtilitatis ad patriæ fructum polliceri vlla ratione poterat. Conſilij pœnas acerbiſſimo caſu luit, &

Melij cum Almeida diſceptatio

Almeida mors.

Humanæ fragilitatis exemplum.

ſimul exemplo ſuo mortales humanæ imbecillitatis admonuit, nè nimis præſenti felicitati cõfiderent, cùm animaduerterent illum, cuius in bello Granatenſi tam clara virtus extiterat, qui maximos in India exercitus fuderat, qui Campſonis AEgypti Imperatoris opes infregerat, & debilitârat, qui multis Regibus frænum iniecerat, à paucis hominibus, neque moribus & inſtitutis patriæ cultis, neque armis & militari diſciplina ad decus eruditis, ſed inermibus atque nudis, & non multum à beluarum immanium feritate diſtantibus occiſum, & eorum pedibus proculcatum. Eo vt diximus, interfecto, noſtri diffugiunt. Laurentius tamen Brittius, & Martinus Coelius mori in veſtigio maluerunt, quàm Almeidam inſepultum deſerere. Hi fugientes magnis vocibus compellant. Quam, inquiunt, rationem in Luſitania veſtri Ducis, ô viri immemores dignitatis & ingrati, reddetis? Illum, qui vos tantis auxerat beneficijs, in diſcrimen induxiſtis, inductum prodidiſtis, & nunc inſepultum deſeritis? Cùm verò clamando nihil proficerent, in hoſtes conuerſi ſunt, eorumque multitudine circumfuſi, lapidibus, & iaculis, & fuſtibus oppreſſi conciderunt. Quinque & ſexaginta Luſitani in hac infauſta & infelici pugna interfecti ſunt: in quibus erant Duces vndecim, viri magnanimi, maximisq; in rebus cogniti: qui cùm per medias flammas, per pilas innumerabiles, per tela, per gladios ſine vlla formidinis ſignificatione ruentes, maximum terrorem hoſtibus intuliſſent, & inſignes victorias contra innumerabiles hoſtes adepti fuiſſent, tunc à paucis hominibus inermibus atq; nudis interfecti, & ſpoliati fuerunt. Creditũ eſt illos, eò qđ ſeſe inſolentius in proſperis ſucceſſibus extuliſſent, & victoria non moderatè, ſed nimis interdum crudeliter vſi fuiſſent, eas pœnas diuino iudicio pertuliſſe. Noſtri ſe maximo cum labore in ſcaphas recepêre. Georgius Barretus & Georgius Melius poſtquam hoſtes diſcedere cognouerũt, in terram egreſſi ſunt, vt mortuos ſepelirent: quos omnes nudatos inuenêre. Funus non exequijs, ſed lacrymis cura-

Luſitanorum fuga & cædes.

Cæſorum numerus.

curatum fuit. Accidit hic acerbissimus casus Kalen. Mart. Anno M. D. X. Naues indè profectę, Olysipponem incolumes peruenére: cladisque nuncius insignẽ Regi mœstitiam, & vniuersæ nobilitati mœrorem & luctum attulit. Quid interim, dum hæc omnia gesta sunt, Iocobo Lupio Siquciræ acciderit, est hoc loco referendum. Is soluerat Olysippone cum nauibus IV. quinto die April. anno salutis. M. D. VIII. In insulam verò S. Laurentij peruenit IV. die August. quam secundum eam partem, quæ spectat ad Austrum, peragrauit, & aliquot nautas, qui fuerãt in comitatu Ioannis Gomecij Abræi, reperit: à quibus intellexit, Abræum, vt dictum est, dolore & mœrore contabuisse. Indè in Cochimum delatus est, & ab Almeida (adhuc enim imperium tenebat) fuit honorificè & amanter exceptus. Almeida illi nauem vnam cum sexaginta hominibus, in supplementum exiguę illius classis, attribuit. Huius nauis erat nauarchus Garsia Sousa. Cũ ijs quinque nauibus in insulam, quam olim Taprobanam, modò Zamatram appellant, peruenit. Ea est æquinoctiali circulo subiecta, & aureæ Chersoneso ea parte, quæ ad Austrum pertinet, opposita. Patet in longitudinem miliaribus nongentis & L X. Latitudo verò illius nõ supra CC & X L. passuum millia dilatatur. Regio est mira fertilitate prædita, regnisq; multis distincta, varijsque nationibus, quæ inter se moribus & institutis dissimillimo ritu dissident, frequentata. Quidam enim Mahumetis sectam sequuntur: quidam simulacris dediti sunt. Alij adeò immanes & feri sunt, vt humanis carnibus vescantur. Alij rursus moribus humanis excoluntur; & benignitatem præ se ferunt. Abundat ea insula plurimùm auro, cuius gratia in eam mercatores vndique commeant. In eam insulam delatus Siqueira, naues in portu regni, quod Pedir appellant, constituit, & per Legatum pacem cum Rege firmauit. Idem fecit in alia ciuitate, quæ Pacem nominatur, quæ indè octoginta millia passum aberat. Indè Malacam, quæ est in continenti Septen-

Annus à nato Christo 1510.

De rebus gestis Iacobi Lupij Siqueiræ.

Lupius Taprobanam primus accedit.

Taprobanæ descriptio.

Pedir Taprobanæ regnum

Pacẽ opp. Malachã

Siqueira accedit. ti Septentriones versus, cuius explorandæ causa missus ab Emmanuele fuerat, traiecit. Ea est in aurea *Malacæ descriptio.* Chersoneso ad ostium fluminis non valdè magni sita. Erat autem tunc celeberrimum Orientis emporium: quatuor millibus passuum in longitudinem patebat. latitudine erat perangusta. Arboribus & varijs fructibus abundat: frugibus, & rebus alijs ad victum pertinentibus, importatis vtitur. Fluuio, qui mediã vrbem interfluit, distinguitur: vtraque tamen vrbis pars inter se ponte coniungitur. AEdes & vrbis mœnia erant magnificè & eleganter extructa. Gens est colorata, & moribus atque vitæ cultu ad humani tatem propensa. Lingua adeò suauis existimatur, vt omnes finitimæ regiones, & insulæ etiam, quæ commercium cum ea ciuitate vllum habent, valdè ad vrbanitatem & elegantiam pertinere arbitrentur, linguam & orationem ciuitatis illius vsurpare. Gens est vestitu & cultu lautissima: musicis oblectatur: in bello tamen est acris, vt quæ facilè pro decore & dignitate mortem oppetat. *Siam regnum.* Pertinebat hæc ciuitas olim ad regnum latissimum & opulentissimum, quod Siam appellant. Rex enim Siamensi Regi parebat. At cùm ex portorijs ingentibus summas sibi opes comparauisset, & maiores quosdam diuitiarum magnitudine spiritus assumpsisset, à Siamensi Rege defecit. Hanc deinde libertatem partim armis, quibus Siamensi ferociter obsistebat, partim muneribus, quibus illius consiliarios, vt Regem à bello deterrerent, detinebat, facilè tuebatur. Rex erat Mahumetanus, & Mahumetes etiam, vt nomen cum secta consentiret, appellabatur. Siqueira classem in portu collocauit. In anchoris autem in eodem portu quatuor Sinarum naues fortè constiterant. Sinæ vbi nostras naues conspexêre, Siqueiram adeunt, & cum illo sermonem humanissimè conferunt. Illorum autem humanitate & vrbanitate, Siqueira captus, familiaritatem cum illis libentissimè contraxit, vsque adeò, vt in eorum naues ingressus, nullum officium amicitiæ confirmandæ necessarium prætermitteret. Rex misit

por-

portorij ministros, qui percontarentur, quæ gens illa esset, aut cuius rei gratia iter in eas oras suscepisset. Siqueira respondit, se ex Occidentis Solis extremis terminis à Rege clarissimo missum esse, vt cum eo rege, de cuius amplitudine multa perceperat, amicitiam firmaret. Confidere se illud amicitiæ fœdus vtilissimum vtrique Regi futurum. Id vt signis intelligi potuit, fuit Regi, & illius patruo, qui regnum administrabat, longè gratissimum. Putabant enim valdè ad Regij nominis amplitudinem pertinere, cum Regibus externis tāto terrarum interuallo disiunctis societatem coire, nomenque suum per occidentis Solis regiones cum nō nulla sui decoris celebritate peruagari: & simul ex Lusitanorum commercio Regis Malacensis opes amplificatum iri confidebant. Itaque Rex ad Siqueiram viros primarios de suo comitatu misit, qui ei nomine illius omnia fuerunt, quæ ad commodum & dignitatem Emmanuelis pertinerent, largè polliciti. Fuit deindè cōstitutum, vt Siqueira vrbem ingrederetur, vt coram de pace cum rege commodius ageret. Fuit is à Rege cū multis amoris signis, & honorificis etiam cæremonijs de more gentis illius exceptus. Ibi cùm de pace ageretur, fuit ab vtroque statutum, vt pacis conditiones per internuncios tractarentur. Pax denique fuit inter vtrumque facta, & solenni iureiurando sancita, & domus confestim Roderico Araugio, qui Regis Emmanuelis negotia erat in ea ciuitate gesturus, attributa. Nostri igitur omni metu soluti, in vrbe dispersi vagabantur. At Sinæ cùm nostrorum securitatem & confidentiam animaduertissent, Siqueiram admonuêre, nè tantam fidem Malacensibus haberet. Gentem esse falsam atque fallacem, & fraudibus atque perfidiæ sceleribus astrictam. Simul atque nostros incautos, & nihil hostile suspicantes aspicerent, eos omnes oppressurā. Boni Ducis officium esse, suorum salutem in vigilantia sua, non in alia fide sitam arbitrari. Saracenos tantisper fidem retenturos, dum se nihil posse nostris no-

Malacēsis Regis ad Siqueiram nuncij.

Pacis fœdus inter Malacensem & Lusitanos.

Sinarū ad Siqueiram admonitio.

cere confiderent. Vbi verò fibi occafionem datam aliquid cum fraude gerendi viderent, eam minimè prætermiſſuros. Humanitatem eſſe laudabilem: nimiam in aliena terra confidentiam vituperandam: maximè verò cùm hominibus ex fraude & mendacio compoſitis fides adiungitur. His & alijs eiuſmodi ſermonibus Siqueiram nauarchi Sinarum admonebãt, vt inſidias præcaueret. At is & fœderis Sacramento, & ſpecie beneuolentiæ, quam Malacenſes præ ſe ferebant, & poſtremò, quòd natura id, quod felicem ſucceſſum interturbare poteſt, non facilè euenturum ſuſpicamur, non modò Sinarum monita neglexit, verum multò confidentius & Luſitanos in vrbe verſari, & Malacenſes in nauibus ſuis negotiari permiſit. Interim verò mercatores partim ex inſulis ad Auſtrum ſitis, partim ex ea Indiæ parte, quam Indus alluit, Regem noſtrorũ formidine perterritum, ab eorum coniunctione diſtraxerunt. Dicebant enim, noſtros eſſe piratas cunctis nationibus infeſtiſſimos. Per ſimulationem verò probitatis fraudes machinari, & illis ipſis, cum quibus fœdus amicitiæ feriebant, peſtem & exitium moliri. Multas ciuitates euertiſſe, multis gentibus libertatem & opes eripuiſſe, & illis, qui non permitterent arces in eorum ciuitatibus ædificare, crudele bellum intuliſſe. Arcium verò ædificationem eò pertinere, vt libertatē primum omnes, qui eos admittebant, ſpoliarent: deindè bonis omnibus per ſummum ſcelus euerterent. Nullam denique eſſe nationem vel tanta omnia rapiendi cupiditate furentem, vel tam immanibus moribus, & inſtitutis efferatam, quæ eſſet cum Luſitanis auaritia & crudelitate conferenda. Non verbis, ſed factis eſſe credendum. Interrogaret omnes mercatores de illis malis, quæ vel in India vel in Arabia atque Perſide à Luſitanis geſta fuerant. Prudentis autem Principis eſſe, alienis malis admoneri, ne in ſimiles calamitates incideret. Vnum autem periculi depellendi remedium eſſe, gentem, antè, quàm maiores opes aſſequeretur, opprimere. Serò namque facultatem prætermiſ-

Mercatorũ de Lusitanis querelæ apud Malacenſem Regẽ.

missam eos lamentari, qui, quandiu licet, securitati suę minimè prospiciunt. Lusitanos esse admodum paucos, & inermes, & imparatos, atque fœderis confidentia in vrbe, tanquam in patrio solo versari. Eos itaque de medio tolleret, vt paucorum internecione, reliquis aditum in eas oras intercluderet. His & eiusmodi sermonibus Regem iuuenili temeritate præcipitem, & in fraudibus enutritum, & religione à nostris maximè dissidentem, facillimè à Lusitanis abalienarunt. Huius autem consilij authores præcipui fuêre Nahodabeguea Cambaiensis, & Vtetimutaraia Ioauensis, qui opibus, & potentia, & gratia apud Malacenses, inter omnes, qui in ea ciuitate negotiabantur, excellebant. Hi verò non oratione tantùm, sed muneribus etiam Regis patruum, penes quem erat totius regni moderatio (Bendaram appellabant eum, qui munus id gerebat) corruperunt, vt fidem datam violaret, & Regem in eandem fraudem impelleret. At eorum consilijs vehementissimè repugnabat Lassamana, rerum maritimarum præfectus. Nullum enim grauius periculum incendi dicebat eo, quod ex violata fide communibus rebus immineret. DEVM enim, quem nihil latere posset, iusiurandi neglecti, atque religionis violatæ vindicem fore. Ad hæc accedere fraudis atque mandacij dedecus & turpitudinem, quo nullum detestabilius, ad Regis nomen macula sempiterna deformandum, excogitari posset. Præterea Lusitanos, se compertum habere, omnia quæ gesserant, iure gesisse. Ab illis enim tantùm qui fœdus fregerant, pœnas, vt æquum erat, exegisse. Homines namque esse in fide tuenda constantissimos, & in perfidia vindicanda, & iustissimis pœnis animo maximo repetendis acerrimos. Itaque præstare eos imitari, qui eorum societate hostium iniurias facilè propulsabant, quàm eos, qui illatis iniurijs sibi ipsis causam iustissimæ cladis afferebant. Hæc Lassamanæ sententia non potuit vllo modo Regem à decreto iam scelere reuocare. Itaque statuit Siquei-

Consiliũ de tollendis è medio Lusitanis.

Lassamanæ pro fœdere seruãdo oratio.

Regis malacẽsis perfidia.

ram cum reliquis ducibus interimere. Quod vt commodius fieret, ædem maximam ex ligno propè ponte extruxit, & Siqueiram ad conuiuium, quod in ea domo instruendum curauerat, inuitauit. Is Regis tam propensam in eum, vt apparebat, voluntatem non aspernatus est. Erat tum Malacæ Persis quædam Mahumetana, quæ hospitium publicè certa pecunia præbebat. Apud eam diuersabatur sartor quidam Lusitanus, qui Persicam linguam probè nouerat. Is linguæ communione in maximam mulieris familiaritatem venerat. Ea cùm insidias indicio cuiusdam hominis sibi valdè familiaris percepisset, per sartorem à Siqueira postulauit, vt eam ad colloquium secreto admitteret. Vitam namque illius & dignitatem agi. Siqueira monita mulieris irrisit. Illa verò cùm idem iterum atque tertiò à Siqueira contenderet & nihil proficeret, omni periculo contempto sartori insidias detexit. Is Siqueiræ omnem rationem sceleris, vt instituta erat, aperuit. Vbi igitur dies cõuiuio præstituta venit, Siqueira morbi simulatione periculum declinauit. Itaque cũ hæc sceleris via minimè processisset, aliam excogitarunt. Siqueira querebatur, quòd aromata & merces reliquæ, quas in naues, vt mercatores reliqui faciebant, imponeret, sibi minimè pretio traderentur. Rex mercatorum importunitate id se imprudente factum esse cõfirmabat. Se daturum operam, vt postridie Siqueiræ postulatis cumulatè satisfaceret, illumque admonet, scaphas omnes præstò ad littus haberet. Interim naues humiliores armis complere, & arma cibis varijs & omni genere commeatus occultari iussit. Hominibus deinde armatis, vt arma cultu atque veste mercatorum contegerent, imperauit. Habitu igitur mercatorum, tãquam cibos venderent, erant in Lusitanas naues ingressuri, vt simul atque signum (id autem fumo dandũ erat) in vrbe sublatum conspicerent, Duces imparatos aggrederentur. Erat autem constitutum, vt signum nõ daretur, antequam scaphæ, vt onera acciperet, in littore consisterent, vt simul & naues exinanitas, & scaphas in lit-

Insidiæ Regis in Lusitanos detectæ.

Alteræ in Lusitanos insidiæ.

in littore sine vlla sceleris suspicione constitutas adori rentur. Postridie, qui se mercatores esse simulabant, cũ animaduerterent scaphas omnes, præter vnam, ad littus accedere, ipsi nauigia sensim in naues dirigũt. Sceleris Principes erant iidem, qui fuerant consilij authores. Ij cùm nauium lateribus appropinquarent, interrogarunt, an vellent vel fructus, vel cibos emere. Pretium, quod petebant, erat vilissimum. Nostri & ciborũ, quibus indigebant, copia et pretij vilitate prouocati, homines in naues admodũ libenter admittũt. At Garsia Sousa cùm multo plures, quàm par erat, in nauem suam ingressos animaduerteret, eos omnes abire iussit, & repugnantes armis eiecit. Deinde Fernandum Magallanum in scapha sua, quę sola cum reliquis ad littus missa non fuerat, ad Siqueiram misit, qui eum admoneret, ne gẽtem perfidam in nauem suam ingredi permitteret. Conuiuij recordaretur, quod proximis illis diebus à Rege instructum mortifero veneno fuerat. Siqueiram eo iam tempore octo ex hostibus circundederant, qui signum expectabant. Ipse verò schachorũ ludo vsque adeo intentus erat, vt Magallani oratione ludendi studium non intermitteret. Nautam tamen vnum è nauis magistris, malum scandere, & è carchesio scaphas speculari iussit, an iam mercibus onustæ redirent. Magallanus ad Sousam redijt, vt illi opem (erat enim paucis admodum stipatus) afferret. At magister è carchesio conspexit vnum ex Malacensibus qui in prætoriam nauem admissi fuerant, à Siqueiræ tergo sicam distringere, alterum verò ex aduerso oculis innuere, ne approperaret, nondum enim signum datum esse. Siqueira, & qui cum eo ludebant, sic erant affixi ludo, vt non animaduerterẽt, se solos esse hostibus octo circumuentos. Hîc cùm nauta è carchesio maximis vocibus Siqueiram, vt vitaret insidias capiti imminentes, inclamaret, Siqueira sanè perturbatus, arma poposcit: accurrunt vndiq; ij, qui relicti in naui fuerunt: hostes re inopina perculsi, in nauigia sua desiliunt. Idem reliqui, qui naues alias circunsistebant, effecerunt. Qui

Detectus dolus.

Siqueiræ in summo periculo securitas.

Hostium fuga.

enim ex improuiso nostros adoriri cogitabant, & signum expectabant, cum viderent nostros arma certatim corripere, sibi fuga consulendum existimarunt. Illis verò à nostra classe diuulsis, signum in vrbe sublatum fuit. In nostros, qui in vrbe vagabantur, acerbè sæuitum est. Viginti tantùm in Roderici Araugij domũ se receperunt. Franciscus Serranus, qui etiam in vrbe versabatur, scapham nactus, cladem effugit. Siqueira consilium habuit. Fuêre qui dicerent, iniuriam illam esse protinus vlciscendam, & naues omnes, quæ erant in portu, Sinarum nauibus exceptis, inflammandas, & vrbem tormentis acerrimè quatiendam. Sed id fieri cõmodè non poterat. Multi namque fuerant ab hostibus interfecti: reliqui erant admodum pauci, & duę scaphę fuerant ab hostibus captæ. Præterea ratio ineunda videbatur, quemadmodum Araugius, & qui cum eo erant, aliqua pactione in libertatem vindicarentur. At Bendara veritus, ne Siqueira portum subiret, ad Araugium peruenit, eumque bono animo esse iussit, fidemque dedit, ei se viuo neminem nociturum. Rex cum Bendara deinde nuncium ad Siqueiram mittit, qui eũ admoneat, facinus illud imprudente se fuisse à perditissimis hominibus admissum. Cuius quidem illos pœnas daturos esse: vt hostium igitur vindictam oculis vsurparet, in vrbem amicam & perhospitalem iniret. Se namq; nullum hominis amantissimi officium & munus omissurum. Araugium & Lusitanos reliquos esse liberalissimè tractatos, quos omnes se traditurum confirmabat, si is vrbem ingredi vellet. Siqueira respondit, Lusitanos antè liberos sibi traderet, vt eo pignore facilius in animum induceret, eum reliqua omnia bona fide præstiturũ. Id cum Rex facere nollet, imò hominem varijs fraudibus ludificare cogitaret, & nauigandi tempus abiret, Siqueira Indiam intra Gangem petiuit: duas in eo cursu naues hostiles cepit: è classe autem sua nauem vnam hominum penuria coactus incendit. Aliam autem nauem vadis allisam amisit, ita tamen, vt nullus eo naufragio periret. Sic tandem ad pro-

Lusitanorum clades.

Siqueiræ de Malacẽsibus consultatio.

Regis per nuncios purgatio.

Siqueiræ in Indiam reditus.

ad promontorium Cori peruenit. Ibi cum accepisset Almeidam, cuius ille partes sequutus fuerat, in Lusitaniam profectum esse, & Albuquercium Indiæ prouinciam moderari, metuens illius offensionem, in Lusitaniam nauigauit.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVIctißimi, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER SEPTIMVS.

Lbuquercius cùm statueret Armuziũ petere, classem viginti trium nauium instruxit, in quibus erant Lusitanorum duo millia, & aliquot præterea auxiliares ex Indicis militibus assumpti. Cum verò Baticalam peruenisset, Timoia pirata, qui tunc Emmanuelis imperium sequebatur, & in parua quadã insula Onori obiecta consistebat, ad Albuquerciũ se contulit, eumq; incepto deterruit. Vehementer namq; se Ducis sapientissimi cõsiliũ admirari dixit, qui longinqua bella cũ maiore periculo, & minore fructu sumere, q̃ propinqua cùm multo maiore

Timoiæ ad Albuquerciũ de bello Gocnsi oratio.

maiore laboris præmio suscipere mallet. Præterea non esse sapientis, hostem à tergo potentem impunitum relinquere, cui liberum esset, in Lusitanos illi⁹ ope destitutos inuadere. Goam & propter insulæ situm, et vrbis opulentiam, & regionis vicinitatem, & hostis audaciã, esse illi prius expugnãdam, q̃ aliquid aliud moliretur. Admonuit prætera illum de belli apparatu, in quem Zabaimdalcamus, Goæ princeps & dominus, totis viribus incunbebat. Viginti enim naues maximas ædificabat, & naues etiam longas ornabat: mille Turcas, acres in bello viros, stipendijs alebat, & alios præterea milites permultos mercede conducebat eo animo, vt nostros aggrederetur & imparatos opprimeret. Nihil igitur vel ad salutem prouidentius, vel ad dignitatem præclarius cogitari posse, quàm consilium hostis anteuertere, & antequam classis illa in altum deduceretur, ex improuiso Goam adoriri. Esse præterea rei benè gerẽdæ occasionem diuinitus oblatam. Nam Zabaimdalcamnm post Zabaij patris mortem, eò quòd multi principes in continenti ab eo defecerant, esse bellis molestissimis implicatum, & in continentem traiecisse, vt rebelles domaret. Ea autem de causa coactum fuisse, maximam exercitus sui partem eo traducere, vt citius bellum conficeret. Operam deinde suam Timoia pollicitus fuit, sibique nihil optabilius esse dixit, quam vitam, si opus ita fuisset, pro Regis Emmanuelis dignitate profundere. Albuquercius hac oratione permotus, consilium habuit. Omnes Timoiæ consilium comprobarunt. Albuquercius igitur, cùm Goam oppugnare constituisset, Timoiam præmisit, qui terra arcem Zabaimi, in oppido Zintacora egregiè munitam, armis inuaderet. Ipse verò Goam petiuit. Vix autem classem in ora collocarat, cum Timoia ad illum peruenit, & arcem esse iam à se funditus euersam, & flammis absumptam exposuit. Classis autem Timoiæ erat xiiij. longarũ nauium, armis, & tormẽtis, & bellicis munitionibus instructissima. Goa est insulæ & vrbis commune nomen. Fluuius ingens in duas partes in mare influen-

Bellum Goense.

Zabaimi arcis expugnatio.

Timoiæ classis.

Goæ descriptio.

influentes diuisus, insulam efficit. Ambitus illius millia passuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cincta muris, & munita turribus, & tormentis permultis atque varijs instructa: ædes amplæ. Cæli temperies, & regiõis amœnitas, & portus securitas multos mercatores inuitabat, vt libenter in ea domicilia collocarēt. Emporium erat valdè frequens & opulentum. Vigebant in ea armorum studia, multique milites, partim equites, partim pedites, Zabaimi stipendijs alebantur. Vestigijs namque patris insistens, omnes, quos in bello virtutis specimen præbuisse nouerat, ad se congiarijs vberrimis alliciebat. Insula multò maiorem, quàm pro illius magnitudine, hominum multitudinem sustentare potest. Est enim densis arboribus valdè fructiferis vestita, abundat varijs frugibus, pecora innumerabilia nutrit, variaque alimenta profundit, & aquas multas atq; perennes habet. Templa ritu Mahumetano erant maximis sumptibus ædificata, & prouētibus etiam, quibus sacerdotes alerentur, opulenta: Nemini autem licebat in insulam ingredi, priusquam in aditu aliquo nomen suum, & patris, & patriæ scripturæ magistris in quinque locis, quibus in insulam facilior erat transmissio, constitutis, exponeret: qui etiam hominis colorem, & staturam, & signa literis cōsignabant. Accidit porrò postquam insula in Lusitanorum potestatem peruenit, vt dum Lusitanus quidam domus altiora fundamenta iaceret, crucem ex ære factam reperiret: quod maximo argumento fuit, eam fuisse olim à Christianis habitatam. Albuquercius verò primùm omnium Antonium Norognam, & Simonem Andradium, & Simonem Martinum, quorum naues humiliores erant, & remis incitari, & in vadis consistere poterant, præmisit, qui turrim quādam, quæ nostris damnum inferre poterat, oppugnarent. Ijs autem Georgium Fogazam, Hieronymum Teixeiram, Georgium Sylueiram, & Ioannem Nonium, & Garsiam Sousam scaphis egregiè munitis inuectos, comites adiunxit. Magistro autem classis

Christianismi vestigia Goæ reperta.

De turriū duarū expugnatiõe atque incēdio.

ſis vniuerſæ præcepit, vt fundum exploraret, & videret, an maiores naues poſſent abſque naufragij periculo portum ſubire. Timoiæ verò imperauit, vt aliam turrim, in qua erant ſimiliter & tormenta, & præſidia militum diſpoſita, in continente non procul ab inſula ſitam acriter impugnaret. Omnes impigrè ſibi commiſſum munus exequuntur. præſidia namque armis partim cæſa, partim in fugam coniecta, & turres captæ & incenſæ ſunt: & magiſter renunciat, nullum eſſe à vado periculum. Indè Albuquercij iuſſu vlterius progreſſi, oppidum inſulæ, Pangin nomine, ſatis magnum, & militum nō exigua copia munitum inuadere parant. Hoſtes accurrūt, vt noſtros aditu prohibeant. Fit atrox prælium, hoſtes tandem fuſi fugatique ſunt, & oppidum coniectis facibus exuſtum. Poſtridiè Albuquercius naues humiliores miſit, quæ ſe cum Norogna coniungerent. Maiores enim naues propter malaciam ſubſtitêre. Ipſeque in triremem, cui præerat Iacobus Fernandus Begienſis, ingreſſus eſt. Ibi Saraceni quidā ad illum ſupplices adeunt, ſe Cambaienſes eſſe dicūt, & Goam rei gerendæ gratia conueniſſe, & Melichiazij fœdere contineri: orare & obſecrare, vt fœderatos atque ſupplices inſita fide & benignitate conſeruaret. Eos Albuquercius in fidem recepit. Quærit ab illis deindè, quo in ſtatu ciuitas ipſa ſit. Narrant illi, maximū eſſe metum ciuibus iniectum. Seditiones etiam inter Principes excitari. Multos namque propter exiguum militum numerum deditionem facere velle: quoſdam verò illis, qui hoc animo eſſent, acriter aduerſari. Ad reſiſtendum porrò neque conſilium, neque mentem in alterutra parte conſiſtere. Albuquercius nè vi propius illata, eos, qui diſſidebant, inter ſe conuenire cogeret, & ſimul, vt vrbe citius in poteſtatem redacta, liberior ad reliqua, quæ animo deſignârat, exequenda relinqueretur, eoſdem Saracenos Legatos ad ciuitatis Principes mittendos eſſe duxit. Legationis ſententia hæc erat. Se non vt exitium Goenſibus importaret, ſed vt eos à dominatu duriſſimo ad imperium mul-

Pāgin oppidum incenſum.

Saraceni aliquot in deditionē accepti.

Albuquercij ad Goēſ Legatio.

multò clementius adduceret, eò classem appulisse. Si in deditionem redigi vellent, se omnium libertatem tuendam suscipere, & vt suis legibus, & ea religione, qua à pueris imbuti fuerant, vitam instituerent, si Christianam sequi nollent, facilè permissurum: & tertiam præterea partem tributorum, quam Zabaimó pendebant, remissurum, ea tamen lege, vt milites illius potestati traderentur, vt de eis quod optimum illi videretur, statueret. Ciues conditiones accipiunt. Aliqui tamen cum aliquot militibus aufugerunt.

Rebus ad hunc modum constitutis, sequenti die, qui fuit XVI. Februarij, Anno salutis. M D X. Albuquercius in vrbem ingressus est. Vrbis, & arcis, & munitionum omnium, & armamentorum possessionem nomine Regis Emmanuelis occupauit, fidemque à ciuibus accepit, eos fore semper imperio Emmanuelis obsequentes, neque ab illius vnquam fide discessuros. Erant in mœnibus & armamentis quadraginta ingentia tormenta ex ære facta, è minoribus incredibilis multitudo, maxima pilarum, & tormentarij pulueris vis, & reliquarum munitionum tanta copia, vt admirationem commoueret. Erant in statione nauali naues maximæ quadraginta, celoces sedecim, & longæ præterea naues quamplurimæ. Erat præterea in Zabaimi stabulis non mediocris equorum, qui fuerant è Perside & ex Arabia adducti, numerus. Ad has commoditates accedebat varius & multiplex commeatus. Albuquercius ne vrbs tantæ celebritatis parùm firmo præsidio muniretur, in ea hyemare constituit. In locis, quibus aditus in vrbem patebat, præsidia disposuit: Vrbis custodiam Antonio Norognæ, arcis præfecturam Gaspari Paiuæ commisit: regiæ facultatis procurationem Francisco Coruinelo tradidit. Magistratus deindè, qui annonæ, qui ædibus, & vijs præessent, qui communi consilio res ad victum publicum necessarias administrarent, delegit, ordinemque ciuilem singulari temperatione constituit. Saracenos, & alios, qui por-

Goæ deditio.

Mira bellicorum instrumentorum vis Goæ reperta.

Goensis Reipub. cõstitutio.

portorijs & vectigalibus aliundè importatis præfue-
rant, minimè (sic enim temporis ratio flagitabat) mu-
neribus priuandos esse duxit. Promissa cumulatè pr-
ſtitit, & vt omnium in se popularium animos allice-
ret, operam strenuè nauauit. Mulieres & virgines,
quæ in Zabaimi ædibus, in quibus ipse habitabat, asser-
uabantur, ab omni petulantia militari custodiri dili-
gentissimè iussit. Legatum deindè ad Narsingæ Regē
mittere instituit: & Regem etiam Vengaporensem,
qui Narsingæ Regi parebat, per cuius regnum Lega-
tus iter facturus erat, vt ad suas partes alliceret, operam
dandam esse statuit. Legatus fuit Gaspar Chanoca,
qui Bisnagam vrbem Narsingæ maximam & opulen-
tissimam, totiusque regni metropolim, in qua Rex ple-
runque cōsidet, peruenit: vbi fuit à Rege cum magnis
honoribus acceptus. Regis Armuziensis familiares at-
que domesticos, qui in ea vrbe negotiabantur, mune-
ribus affectos dimisit. Ismaelis Persarum Regis Lega-
tos, qui Goam, vt negotia magni ponderis cum Zabai-
mo transigerent, conuenerant, humanitate summa
prosequutus est. Ad ipsum deinde Ismaelem legatio-
nem decreuit. Legatus appellabatur Rodericus Go-
mezius Carualiosa, qui Armuzij à Coieataro, nè ad
Ismaelem perueniret, veneno sublatus fuit. Vrbem de-
indè muniuit: naues, quæ erant inchoatæ, perfecit: ve-
ctigalia locauit. Timoia redemptor extitit. Dum hæc
geruntur, res noua præter opinionem incidens, Albu-
quercium, nè alijs curis omninò vacuus, Remp. opti-
mè constitueret, impediuit. Nam quidam viri nobiles
illi vehementer aduersari cœperunt, atq; primùm illi-
us actionib. obtrectare, clanculum omnia facta illius
irridere, & siue virtutis inuidia, siue insita temeritate
& insania, nomen illius maledictis insectari. Deindè
audacius, nè rem Lusitanam in summum discrimen
induceret, obtestari. Vrbem illam esse magnam, hosti-
busq; innumerabilibus circumfusam, neque posse tūc
ab imminentibus periculis vlla ratione defendi. Hye-
me nullam opem aliundè propter aduersas tempesta-
tes

Albuquercij ad Narsinguēsem Regem Legatio.

Albuquercij ad Sophum Persarum Regem Legatio.

Lusitanorum quorū dam ab Albuquercio secessio

ces afferri posse. Opes Zabaimi ingētes esse: odium finitimæ gentis in nostros acerbissimum. Fidem ciuium, qui se dediderant, fluxam, & neque sponte, sed metu & terroribus expressam. Si hostes hyeme, quod eis facillimum foret, fluuium traijcerent, obsidionem sustineri non posse. Esse igitur vrbem præsidio nudandā, neque propter vllius ambitionem, omnes Lusitanorum copias hostium immanitati prodendas. Ad hos cùm alij quidam se aggregarent, & Albuquercij nomē apud multitudinem deferrent, & publicum etiam testimonium sumerent, supra nongentos homines Lusitanos Albuquercio aduersarios & infestos reddiderunt. His rebus cognitis, Albuquercius vna nocte tumultus authores, ad clandestina colloquia in vna domo coactos oppresit, & in custodiam tradidit. Illi simulant se in illius potestate futuros. Is cùm eorum ope indigeret, ab eis fidem accepit, eorumq; erratis ignouit. Aliquos tamen ex eis postea dimisit, ne ei grauiorem molestiam manendo exhiberent, quàm discedēdo afferre potuissent. Alij contra fidem datam eum deseruerunt. Hæc indigenas minimè latebant, & exploratores omnia Zabaimo per literas nunciabant. Interim Dynasta quidam ex ijs, qui rebus Lusitanis studebant, literis Albuquercium admonuit, exercitum ingentem à Zabaimo comparari: vicinos Principes ad auxiliū accersiri: bellum, quod Zabaimus gerebat, æquabili compositione finiri: vrbes eorum, qui in Lusitanos volūtate propendebant, vastari. Albuquercius socijs opē afferre conabatur, sed tāta erat hostiū multitudo, vt frustra in eo laborem & studium consumeret. Id, quod reliquum erat, summa vigilantia facere nitebatur, vt hostes insulæ aditu prohiberet & vrbem tutaretur. Sed ratio vtriusque muneris gerēdi erat difficilis & impedita. Nam Lusitani erant pauci, & magna eorum pars ab Albuquercio sermonibus eorum, qui discordias excitauerant, auersa. Ciues, cùm quibus pacem fecerat, non suspecti tantùm, verùm Principem suum non obscuro studio repetentes: aditus in insulam neque pauci, neque

Tumultus authores capti ac mox dimissi.

Zabaimi bellum aduersus Albuquerciū.

que difficiles. Itaque eodem tempore erat Albuquercio, vt & suos in officio contineret, & Goensium pro ditionem caueret, & hostium multitudini diuersis in locis resisteret, summa vigilantia laborandum. Aditus insulæ primùm fossa & vallo muniuit, & in ijs, quæ potuit, præsidia disposuit: & duces, quorum virtuti confidebat, singulis præsidijs assignauit. Locus vnus, qui erat magis, quàm reliqui, munitus (incolæ Benastarin appellabant) erat oppositus illi parti continentis, quã iam Pulatecamus, Zabaimi dux, castris occuparat. Vir nobilis, nomine Garsia Sousa, stationi illi fuerat ab Albuquercio præpositus. Is candidũ vexillũ ab hostiũ castris sublatum conspicit. Quod cùm cerneret, aliud similiter vexillum candidum tolli præcepit. Id erat signũ securitatis, ei, qui vellet proprius accedere. Vir deindè ex colle, qui hostium castra tegebat, in littus descendit. Illæ verò sunt æstuarij atque fluminis angustiæ, vt sermo vtrinque ab ijs, qui in vtroq; littore constituti sunt, haberi facillimè possit. Is igitur Sousam voce maxima compellebat, seque Lusitanum esse, & Ioannem Machiadum appellari dixit, & vnum ex exulibus illis, quos Capralis in Melinde reliquerat. Indè profectum, Dium peruenisse, & sub Melichiazio stipendia fecisse. Maiore deindè congiario à Zabaio Goæ Dynasta, Zabaimi patre, conductum, sub illius signis militâsse: qui illi, cùm eum Turcam existimaret, militum prẹfecturam concesserat. Seque quamuis Turcam esse simularet, re vera, mente & intima fide nunquam à CHRISTI religione discessisse. Itaque animo Christiano, & amore in patriam debito persuasum, eò descendisse, vt Christianos admoneret, vt impendens omnibus discrimen declinarent. Zabaimum habere sub signis supra quadraginta hominum fortium millia: tam multisque tormentis, atque bellicis instrumentis abundare, vt Lusitani illius vim & impetum diu minimè sustinere possent. Quocirca se Christianos hortari & admonere, vt antequam hyems exitum

Albuquercij munitiones & præsidia.

Securitatis signum apud Goenses.

Ioannis Machiadi de rebus hostilibus indicium.

Zabaimi exercitus & instrumenta bellica.

intercluderet, ex insula discederent. Sousa homini gratias agit, & rē omnē Albuquertio per nunciū exponit. Albuquercius id hostiū calliditate fieri suspicatus, quo terrorē nostris inijcerent, admonitionē contemsit, indignumq́; se prorsus existimauit, antè, quàm experiretur, an Insulam tueri posset, ex ea decedere. Pulatecamus verò cùm animum Albuquercij obstinatum perspiceret, vt in aditum irrumperet, excogitauit. Itaque rates coniunxit, & nè ratibus noceri tormentis posset, stationem in fluminis ostio vallo & fossa, validoque præsidio muniuit. Nostri cùm id animaduerterent, vt stationem hostium expugnarent, summo opere contenderunt. Sed cùm in eo frustrà pugnarent, Albuquercium admonent, operam in stationis oppugnatione frustrà consumi. Albuquercius eò se cum equitum turmis contulit, & hostium munitionem conspicatus, Ducibus præcepit, vt ab ea oppugnatione desisterēt, & in eo tantùm industriam ponerent, vt hostes aditu prohiberent. Se namque confestim cum maioribus copijs adfuturum, & Nerognam cum minoribus nauigijs in mare missurum, vt sic demùm statio facilius expugnaretur. Idem reliquis Ducibus, quibus alios aditus tuendos asignârat, imperauit. In vrbem reuersus, dat operam continuò, vt parua quædam nauigia, quibus Goenses vtebantur, quæ remis impelluntur (Cotias autem appellabant) in vnum locum conueniant. At omnes Cotiæ erant ad hostes clam transmissæ, vt illis copias in insulam maiore cum facilitate traijcerent. Id vbi resciuit Albuquercius, eum, cuius id opera factum fuerat, confestim occidi præcepit. Interim hostes summa vi, vt in insulam penetrarent, contendebant. Sed nostri tam acri animo resistebant, vt eos semper à conatu repellerent. Tandem Pulatecamus cùm desperaret, se die in Insulam tanta virtute defensam ingredi posse, noctè se id facilius effecturum existimauit. Noctem pluuiam & caliginosam, (hyems enim instabat) expectauit, qua

Cotiæ Goësium nauiculæ, clàm ad hostes auectæ.

Pulatecami irruptio in Goam irrita.

Altera eiusdē irruptio, & Lusitanorum fuga.

noſtri tempeſtate & imbre præpediti, neque tormentis vti, neque omnibus locis occurrere poſſent. Cùm igitur ea nox, quam optabat, aduenìſſet, quæ fuit decimoſeptimo die Maij, Zufalarimũ, virum impigrum, & in rebus bellicis adminiſtrandis intrepidum cũ mille delectis hominibus ratib⁹ inuehi, & Benaſtarinũ petere iuſſit. Melichiũ verò Cufforgium, qui Goenſi exercitui præfuerat, iuſſit alium aditum, Zancalinum nomine, qui indè non procul aberat, copijs, quas ad eam rem parauerat, aggredi. Se cũ reliquis copijs, vt eis ſubſidio occurreret, trãſmiſſurum. Zufalarimus quamuis & noctis ſilentio, & tempeſtatis opportunitate vteretur, noſtros perpetuò vigilantes latere non potuit. Hoſtes tamen cùm eſſent tanto plures numero, & in noſtros tenebris & pluuijs impeditos, & in quã primùm partem accurrerent, non ſatis explicantes irruerent, & eodem ſumul tempore vtrunq; aditum oppugnarent, terram tandem occupârunt, & noſtros ex ſtationibus expulerunt. Quod tamen non abſque ſumma armorum contentione fieri potuit: in qua aliquot vtrinque ceciderunt, in quibus Georgius Souſa fuit. His rebus ita geſtis, ij, qui expulſi fuerant, cum alijs, qui aditus aliquos cuſtodiebant, in vrbem ſe receperunt. Albuquercius verò cùm Goenſibus militibus, quibus ſe vſurum dixerat, parum fideret, vt ciuitatem eorum inſidijs (iam enim inter ſe de prodenda ciuitate coniurauerant) liberaret, omnes iuſſit abire: quibus ſimulatè eam curam dedit, vt Benaſtarini aditum armis tuerentur: ſeque dixit illis opem confeſtim allaturum. Nec enim de omnib⁹ pœnas ſumere poterat, & hoſtes intra muros verſari periculoſius exiſtimabat, quàm cum omnibus in campo confligere. Illi continuò ſeſe cum Pulatecamo coniungunt. De mercatoribus tamen, qui remanſerant (eos enim, à quibus minus timebat, eijcere noluit) quæſtionem habuit, & quendam Mircazemum nomine, opibus & exiſtimatione Principem, cum nonnullis, qui ſocij coniurationis extiterant, capitali ſupplicio affecit. Pulatecamus verò in loco caſtra poſuit,

Albuquercij ſtratagema.

Quæſtio de proditorib. habita, & eorum ſuppliciũ.

ſuit,qui duobus paſſuum millibus ab vrbe diſtabat. Indè crebras in vrbem excurſiones faciebat. Albuquercius naues, quæ in ſtatione erant, per Iacobum Fernandum Fariam, virum fortiſſimum, incendere præcipit. Sed incendium fuit continuò ab hoſtium multitudine reſtinctum. Vrbis muri multis in partibus laborabant. eas omnes Albuquercius ſtationibus firmare conſtituit. Octo ſtationes muniuit, eásq; octo ducibus cuſtodiendas cum præſidijs aſſignauit. Nauigium deindè in mare deduci iuſſit, vt Cochimum quàm celerrimè fieri poſſet, nunciaret diſcrimen, in quo ipſe cum omnibus Luſitanis verſaretur, & Georgium Syluium atque Hieronymum Teixeiram (hi erant ex illis, qui turbas contra illius acta cõſciuerãt) ad ſubſidium euocaret. Quod illi ſiue odio Albuquercij imbuti, ſiue deſperatione quadam ſalutis occupati facere neglexerunt. Pulatecamus interim propius accedens, vrbem ſummis viribus oppugnabat: noſtri ſumma etiam contentione reſiſtebant. Antonius Norogna, in vrbis parte, quæ erat muris propemodum nudata (magna nanque pars illius diruta fuerat) ex ſtatione, cui præerat, hoſtium impetum egregiè ſuſtinebat. Cùm verò hoſtes pertinacius inſtarent, ipſe aperto oſtio, copias eduxit, & impreſſione facta hoſtium impetum repreſſit. Verùm cùm ſe recepiſſet, magnum periculum adiuit. Ea die fuit vrbs tribus horis omnibus partibus acriter oppugnata, ſed multò acrius defenſa, ita vt cogeretur Pulatecamus copias, nè plus damni acciperet, quàm inferret, à muris abducere. Inſequenti nocte in loco propè littus, in quod naues reficiendas ſubducere mos erat, ſtationem vallo muniuit, & in ea tormenta cum valido præſidio diſpoſuit. Prima deinde luce vrbem ea parte, quam Arius Syluius tuebatur, acerrimè verberare, & omnes ſimul vrbis partes oppugnare iuſſit. Sed hoſtes etiam ea die cum non mediocri damno repulſi ſunt. Noſtri tamen erant iam eo tempore & laboribus, & vigilijs, & vulneribus, & reliquis incommodis, quibus obſeſſi, omniumque

Goæ præſidia.

Albuquercio negatũ in diſcrimine à ſuis ſubſidium.

Vehemens Goæ vrbis oppugnatio.

Luſitanorum difficultates.

niumque præsidio destituti circunueniri solent, afflicti, in primis autem Albuquercius. Qui tamen cùm esset grauissimis curis implicitus, omnia maximo animo perferebat. Et nunc consolando, nunc obiurgando, aliquando spem salutis afferendo, & ignominiæ metum proponendo, iacẽtes animos excitabat, exemploque suo ad laborem & audaciam multos incendebat. Nullum enim impigri interdum militis, & summi semper ducis officium prætermittebat. Machiadus interim, cuius antè mentionem fecimus, clàm ad illum ex hostium castris venit, atque indicauit, Pulatecamum de incendẽda illius classe cogitare. Cùm hæc cura illum vehementer solicitum haberet, Georgius Cugna & Franciscus Pereira Coutignus, Franciscus Sousa Manzias, & alij quidam fuerant dissensionis concitandæ principes, instant, vrgent, obtestantur, publicum testimonium petunt, rem esse perditam clamitant, vrbem continuò deserendam esse dicunt, plebem eiusmodi verbis exanimant, ita, vt non facilè posset Albuquercius statuere, essentne magis hostes, quàm ciues ipsi, homines præsertim nobiles, qui multitudinem ad defectionem solicitabant, metuendi. Hæc tamen omnia singulari alacritate & prudentia curauit. Classem enim vigilantia sua incolumem ab incendio cõseruauit, & tumultus oratione grauitatis plena compescuit. Attamen Zabaimus omnibus copijs in insulam traiectis (fuerat enim Pulatecami literis ascitus) castra prope vrbem collocauit. Saraceni verò, qui in vrbe relicti fuerant, & fidem metu simulabant, vbi Zabaimi castra conspexére, arma corripiunt, & in nostros inuadunt. Ibi Albuquercius cum & hostis potẽtiam, & mœnium infirmitatem, & quorundam parùm firmam fidem, & hostes intestinos scelere & odio furentes aspiceret, in arcem cum omnibus copijs se continuò recepit. Zabaimus nemine repugnante in vrbem introiuit, omnesque sine vlla cunctatione animi neruos intendit, vt nostris exitum intercluderet. Arx fluuio imminebat. Alueus fluuij erat profundus & angu-

Albuquercij magnanimitas.

Lusitanorum quorũdam cõtra Albuquerciũ tumult⁹.

Albuquercius cũ suis in arcẽ se confert.

Zabaimus Goa potitur.

& angustus,hunc alueum primùm molibus obstruendum curauit,ne nostri nauibus per illum inuehi possent.Itaque nauem maximam in alueo constitutam perforauit,vt mergeretur,vt ita nullum pateret nostris effugium.Deinde machinas ex arida materia sulphure & pice oblitas comparauit, quibus in nostram classem immissis, eam incenderet, & sic demum arcem omni spe salutis incisa armis expugnaret,& Lusitanos in eam inclusos internecione deleret. Hæc omnia cùm Brachmanæ cuiusdam exploratoris indicio, quem ad id munus Timoia in hostium castris versari iusserat, Albuquercius intellexisset , statuit noctis silentio ex arce copias educere. Et quando altum petere propter hyemem nō poterat,in portu classem collocare, & inde bellum continenter gerere cum Zabaimo constituit. Deinde cùm ver appeteret, cum maiore nauium atque militum numero,rursus ad vrbem oppugnandam accedere. Primùm tamen prætoriæ nauis magistrum misit, vt exploraret, an inter mersam in alueo nauem, & littus ipsum, esset aliquod spatiū,per quod naues egredi tutò possent. Magister renunciat, exitum nō fore difficilem. Albuquercius igitur cùm primùm centum & quinquaginta Saracenos , qui proditionis conuicti,et vinculis alligati fuerāt,interfici iussisset,arma,tormenta,munitiones,æs,& ferrum, instrumenta bellica & commeatum multiplicem , & Zabaimi mulieres atq; virgines, & quosdam Saracenos fœderatos, atq; postremò milites in naues imponi præcepit : ipse omnium postremus prætoriam nauem conscēdit. Id tamen tanto silentio fieri nequiuit, vt hostes eorū profectionem non sentirent. Norogna enim armamentarium pice,& sulphure , & oleo refertum incendi præcepit:flammis ad hunc modum vehementer excitatis, hostes quod fieret intellexerūt. Itaque subitò ad littus cum armis accurrunt. Atrox ibi prælium ortum est,in quo maximè Antonij Norognæ, Hieronymi Limici, & Emmanuelis Lacerdę,& aliorum virorum nobiliū, qui cum valida manu hostium impetum sustinebant,

Albuquercius cū suis arcem deserit.

Atrox prælium.

virtus enituit. Sic autem factum est, vt omnes Lusitani naues conscenderent, quamuis eorum multi sauciati è prælio abirent. Ad hunc modum Albuquercius ex vrbe discessit, trigesima die Maij, cum illius possessionem tribus mensibus cum dimidio tenuisset. Ad oppidum deinde, quod Rapandar appellant, secundo cursu delatus, ibi hyemem traducere statuit. At Franciscus Sousa Manzias illius iniussu, vt sese ab illius ductu segregaret, altum petijt: sed fluctibus, & aduersis tempestatibus eò relatus, vnde soluerat, fuit ab Albuquercio nauis præfectura spoliatus. At Zabaimus cum per exploratores accepisset, Albuquercium velle in fluuio hyemem transigere, primùm eum locum, in quem nostros aquationis gratia conuenire nouerat, quem Bardes appellant, vallo muniuit, in eoque tormenta & fortium militum præsidia, vt nostros aquatione prohiberent, disponēda curauit. Huiusque stationis præfecturam Melichicuso Gorgio dedit. Pangini verò castellũ, quod est ad fluminis ostium diligentius refectum atque munitum, valido etiam præsidio confirmauit. Et quia castello collis imminebat, è quo poterat damni quamplurimum ijs, qui illud custodiebant, inferri, Pulatecamo imperauit, vt cum tribus millibus militum collem insideret. Ex illis munitionibus multos è nostris vulnerabant, ita, vt cogeretur Albuquercius inde soluere, & classem in ea parte constituere, quam æstuarium insulam nomine Diuar & continentem reciprocationibus interfluit. Ibi rursus hostes festinanter vndique conuenêre, vt alias munitiones excitarent, nostros telis atque tormentis obruerent. quamuis autem nostri locum sæpè in varias partes commutarent, incõmoda tamen vitare nullo modo poterant. Præcipuè eos tamen fames atque sitis (iam enim commeatus eos defecerat) excruciabat. Famem tamen piscatione, vt poterant, quandoque depellebant. Sitim verò, cùm propter imbres immodicos, quibus amnis amplificatus in mare influebat, aquæ maris fuissent in dulcedinem versæ, ipsius æstuarij aquis extinguebant. Nihilominus

Albuquercius ad oppid Rapandar in hyberna se confert.

Manziæ defectio punita.

Albuquercius statiōnē mutare coactus.

Lusitanorum difficultates, & præcipuè fames.

minus

ninus fames in dies ingrauescebat. ea compulit Albuquercium, vt Antonium Norognam cum Menaique erat is ex ducibus Indicis, qui in fide mãserat) in Chamensem & Diuarem insulas non lato inter se mari disiunctas mitteret, vt inde commeatũ aliquem classi suppeditarent. Is cum in insulas descendisset, multo prius suorum sanguine profuso aliquot vaccas abduxit. Cùm tamen eos fames supra modum vexaret, & spes omnis deficeret, quidã plebeij homines, fidei prorsus immemores, & Christianæ religionis obliti, ad hostes nando transfugerunt, qui Zabaimo, quibus difficultatibus Albuquercius esset implicitus, indicarunt. Hic rursus Machiadi indicio certior factus est Albuquercius, Zabaimum machinas ingentes instruere, quibus ad classem admotis, in nauibus ignem implicaret. Machinas deinde classem octoginta nauium subsequi iussam, vt nostras naues partim ambustas incendio, partim dissipatas formidine deprimeret. Albuquercius hoc nuncio conturbatus, animum in omnes partes versabat, vt illud malum, quod impendebat, aliqua ratione repelleret, in primis autem statuit experiri, an arcem Panginensem, vnde grauius illi damnum, quam ex reliquis hostium munitionibus imminebat, expugnare posset. Consilium temeritatis & amentiæ plenum videbatur, cum paucis hominibus, iisque fame confectis, arcem multiplici tormentorum genere, & multorum hominum robore defensam capere conari. Sed fames, & desperatio, quæ plerunq; homines mortis contemptores, & in adeundis atque sustinendis vitæ periculis valdè pertinaces, & ea de causa inuictos multis in locis efficit, hominem in eam mentem impulit, vt id consilium susciperet. Itaque Norognam, & Simonem Andradiũ cũ centum hominib. ea parte, quæ ad occasum Solis spectat, in collem, quem Pulatecamus insidebat, præmisit, qui illum prælio distinerent, ne opem suis afferre posset. Simonem verò Martinum iussit Septentriones versus angustias itineris cuiusdam, quod ex colle in arcem ferebat, custodire, vt Pulatecamum si-

Christianorum aliquot perfidia.

Zabaimi in Lusitanos machinationes.

De Pangi nensis arcis & castrorum Pulatecami expugnatione.

 mili-

militer, si occurrere suis vellet, angustijs occupatis impediret. Ab Australi plaga propius ostium fluminis Iacobum Fernandum Begiensem cum trireme, & Alfonsum Personam cum naue longa constituit, vt inde tormentis castra pertubarent. Ij, quibus curam dedit, vt à fronte & à tergo arcem aggrederentur, in duas erant acies distributi. In vna Emmanuel Lacerda, Sebastianus Miranda, Nonius Vascius Albicastrensis: in altera Hieronymus Limicus, Arius Syluius, Georgius Fogacia, Ioannes Limicus, Fernandus Petreius Andradius extitêre. His ita constitutis, tanto silentio profecti sunt, vt ne pulsum quidem & incitationem remorum quisquam auribus vsurparet. Prima luce in terram descendunt. Ibi cùm omnes certatim alacritate incredibili, quod sibi fuerat imperatum conficerent, & Albuquercius tubis & tympanis, & tormentorum fragore, & sublatis clamoribus signum pugnæ proponeret, hostes exterriti, atque semisomnes, inopinatoque terrore perculsi, fugam faciunt. Sic autem euenit, vt vno temporis momento, & arx & castra Pulatecami expugnarentur, & hostes de somno suscitati, non quomodo repugnarent, sed quemadmodum se fuga ab imminenti clade proriperent, cogitandum arbitrarētur. Nec enim in animum inducebant fieri posse, vt nostri tantis difficultatibus impediti, tantum facinus suscipere auderent, nisi fuissent auxilijs aliunde accersitis confirmati. In hoc prælio ex hostibus ducenti & quinquaginta ceciderunt: nec enim licuit fugientes longius insequi, quàm securitatis ratio flagitabat: è nostris quatuor desiderati sunt. Tormenta omnia, quæ fuerant in arce & castris disposita, in naues traducta fuerunt, & oppidū direptum, et commeatus in naues importatus. Hęc res cùm præter expectationem accidisset, vrbem terrore compleuit, & Zabaimum perturbauit. Itaque ne nostri rursus ad vrbem copias adducerent, extra ciuitatem turres excitauit, multa loca muniuit, vt faciliùs nostrorum impetum ab vrbe repelleret. Pacem deinde per Ioannem Machiadum ab Albuquercio petijt. Machia-

Cæsorum numerus.

Zabaimi perturbatio.

Zabaimi legatio ad Albuquerciū de pace

chiadus autem Albuquercium clàm admonuit, ne pacem nisi conditionibus vtilissimis daret. Zabaimus enim nuncium acceperat, Narsingæ Regem cum maximo exercitu ad ciuitatem, quam in continenti Zabaimus expugnarat, quæ Taracol appellabatur, & ad ditionem & imperium Narsingæ pertinebat, appropinquare. Præterea timebat, ne classe nostra vectigalia sibi detraherentur, portorijs sublatis: maximè verò ex equis, qui ex Perside & Arabia Goam aduehebantur. Albuquercius quia nolebat ijs fœderibus alligari, quæ illum impedirent, quo minus licitè posset iterum Goã armis inuadere, eas pacis leges scripsit, quibus Zabaimus, si dignitati & vtilitati suæ prospicere vellet, assentiri non poterat. Sic Albuquercius hyemem traduxit, vt non modò cum hostibus, atque fluctibus, rerumq; omnium penuria, verùm & cum suis sæpè conflictaretur. Accidit eo tempore, vt mulieres, quas ille diligentissimè seruari iusserat, vt eas vel in Lusitaniã ad Reginam Mariam mitteret (erant enim eximia pulchritudine) vel Christianis sacris initiatas apud Lusitanos matrimonio stabili collocaret, animos hominũ quorundam nobilium indomita cupiditate parũ honestæ libidinis inflammarent. Huius flagitij monitor & impulsor quidam Rodericus Diazius scribæ filius, qui mulierem vnam Saracenam ex illis adamabat, eique iam sæpius assueuerat, extitit. Itaque omnes clàm in naui prætoria nocte ad mulieres, Albuquercij imperio neglecto, ventitabant. Is vbi id resciuit, hominẽ suspendere iussit. Homines nobiles, qui socij criminis fuerant, ad illum adeunt, & obnixe precantur, vt illi misero veniam tribuat. At cum is eorũ postulata reijceret, illi querelis & conuitijs rem expedire contendũt, propter quæ necesse fuit, eos in custodiam dari. Postea verò cùm Albuquercius cerneret, se in tanta virorum penuria eorum opera carere nõ posse, illos custodia liberari præcepit. Fremunt illi, tantamq; hominib. ea nobilitate præditis illatam contumeliam indulgentia illa compensari minimè posse. Se nolle è custodia vllis con-

Taracol ciuitas expugnata.

Lusitani aliquot captiuarum amore capti.

Lusitanorum in Albuquerciũ ob captiuas contumacia vinculis et decore punita.

conditionibus emitti, ſed arctiſſimis etiam vinculis al ligari, vt ita ferro vincti, in Luſitaniam deducantur & apud Regem Albuquercij nomen deferant. Is vbi hoc accepit, eos inſanire permiſit, honoribuſque priuauit, eorumque præfecturas alijs viris nobilibus attribuit. Machiadus interim, qui omnia, quæ ab hoſtibus gererentur, diligenter explorabat, Albuquercium admonuit, claſſem octoginta longarũ nauium à Zabaimo comparari, quibus illum ex improuiſo aggrederetur. Albuquercius non expectandum putauit, dum claſſis omnibus reb9 inſtructa in noſtros inuaderet: imò antè, quam omnes naues in mari deduci poſſent, illam vt inopinato opprimeret, excogitauit. Antonium Norognam decem celocibus inſtructiſſimis in eas inuadere iuſſit: duas præterea triremes, & vnam nauem longam cum vno parone præmiſit, vt in certo loco conſiſterẽt, & inſidias in terra collocarent, quibus aliquem ex incolis interciperent, ex quo poſſent hoſtium conſilium perſcrutari. Cùm verò diu expectarẽt, & nemo in illos incideret, progreſſi ſunt vſque eò, dum vrbem tormentis attingere liceret. Quidam ex ducibus nomine Ioannes Gundiſſaluus vrbem preteruectus eſt. deinde ſe ad triremes ſine vllo damno recepit, quamuis hoſtes in illum ingentes pilas atque glandes emitterent. Tandem Norogna cum celocibus & ſcaphis appropinquauit. Cùm verò cerneret à tergo triginta parones, qui ex Diuarenſi inſula duce Zufalarimo in claſſem illius ferebantur, & alios, quos ex vrbe remis impelli videbat, claſſem in duas partes diſtribuit. Habebat autem in claſſe trecentos viros ſumma audaciæ & militari virtute præditos, in quibus erant illi, qui è cuſtodia emitti noluerant Qui tamen Norognæ ſtudio ducti, non vt duces, ſed vt milites voluerant illi in eo certamine operã nauare. Norogna claſſis partem iuſſit naues propius vrbem conſtitutas adoriri, ipſe cum reliqua claſſe in Zufalarimum inuectus eſt. Zufalarimus certamen minimè detrectauit. Acerrimè vtrinque & diu dubia victoria dimicatum fuit. Sed tandem cum hoſtes permulti

Claßis hoſtilis 80. nauium in Luſitanos ſtructa.

Io Gundiſſalui audacia.

Prælium nauale.

multi caderent, Zufalarimus conuersis proris classem in terram subduxit. Idem fecére reliqui, qui cum ducibus alijs prælium inierant. Similiter enim naues in litus incredibili celeritate subduxerunt. Pugna iam propè vrbem in Zabaimi conspectu gerebatur. Norogna cum Zufalarimum auidius insequeretur, Zufalarimi nauis impegit. Simon Andradius, & Fernandus Petreius Andradius fratres in eam insiluerunt: hos alij tres sequuti sunt, & in hostes ferociter irruentes, omnes fugere compulerunt. Cum autem Norogna vt opem quinque illis hominibus afferret, qui in nauem insiluerant, in eam ingredi conaretur, & pedem iam in nauis latere poneret, sagitta è muris emissa sinistrum illius crus repentè transfixum est: quo vulnere is in scapha sua concidit. Scapha à longa naue tēporis successu diuulsa est. In ea trepidatione dum omnes certatim, vt Norognam è certamine deducerent, nitebantur, nemo illis quinque viris, qui fuerant in hostili naue relicti, suppetias afferebat. Aestus decesserat, & nauis in sicco destituta facultatem præbuit hostibus nostros inuadendi. Sed tanta Andradiorum fratrum virtus extitit, vt Zabaimo admirationem ingentem efficeret, & tres socios, qui cum illis in nauem irruperant, egregiè tueretur. Neque scaphæ, neque celoces accedere poterant, propterea quòd alueus propter æstus decessionem vix scaphas sustinebat. Magister verò nauis, cui Ludouicus Coutignus præerat, illum admonuit, vt scapham exonerare iuberet, se namque cùm solis septē nautis velle Andradios ab imminente clade deducere: quod factum sine vlla mora fuit. Cùm tamen magister naui appropinquauit, iam Begiensis ad eandem nauem accesserat, vt magistrum & nautas ab hostium incursione tutaretur. At cum magister in scapha viros accepisset, Begiensis vt hostilem nauem remulco traheret, summa ope nitebatur, quam tandem, cùm cerneret se frustra contendere, dimisit. Eo prælio multi ex hostibus conciderunt. Nostri cum præclara victoria reuertissent, ni mors Norognæ eos omnes ingenti

Hostium fuga.

Lusitanorū audacia

Norognæ crus transfixum.

Egregia Andradiorum fratrū virtus.

Norognæ mors.

Norognæ mors. genti mœstitia conturbaret. Nam post tres dies è vulnere mortuus est. fuit illius funus cum multis lachrymis non Albuquercij tantùm auunculi, qui illum nō secùs, atque si filius esset, amabat, sed exercitus vniuersi procuratum. Erat enim non solùm virtute singulari præditus, verùm etiam moribus commodissimis ornatus, & propter naturæ clementiam omnibus charus atque periucundus. *Insingne hostis de Andradiorum virtute testimonium.* Zabaimus Andradios fratres per nuncios summis laudibus affecit, eisque operam suam, & opes etiam illis paratas fore exposuit. Se nanque virtutem, in quocunque hominum genere eluceret perspiceret, vehementer admirari. Itaque illos propter ea facinora, quæ ab illis geri conspexerat, non hostes, sed amicos arbitrari. Illi eadem vrbanitate responsum Zabaimo dederunt. His rebus gestis, Zabaimus in continentem transmisit, vt Narsingæ copijs occurreret. Indè tamen per interpretes de pace rursus actum est. Sed nihil inter eum & Albuquercium conuenire potuit. Albuquercius indè (iam enim per anni tempus licebat) Anchediuam cursu petere, & indè Cananorem proficisci constituit, vt classem reficeret, & ægrotos atque vulneratos à morbis & laboribus, quibus fuerant afflictati, recrearet. Sed ante, quàm promontorium, Rama nomine, superaret, *Rama promontoriū.* quod ad Goæ oram pertinet, quinque naues Lusitanas in alto conspicatus est. Ex illis quatuor erat classis, cui præerat Iacobus Mendezius Vasconcelius, cui Emmanuel imperauerat, vt Malacam peteret. *Subsidium Albuquercio missum* Reliqua erat ex Fernandi Coutigni classe, quæ Mozambique hyemauerat. Hoc supplemento nauium & hominum fuêre Lusitani mirificè confirmati. Dum hæc in India geruntur, *RES AFRICANAE.* in Africa hæc acciderunt. NONIVS Fernandus Ataidus Arzila cum copiis egressus, in Benguanemen Regis Fessensis præfectum incurrit, eumque prælio *Lusitanorū de Fessensibus victoria.* superauit. Hostes partim cæcidit, partim captiuos cepit, ipseque præfectus in prælio interfectus est. Vascus verò Coutignus Borbensis comes, & Arzilæ præfectus, similiter in alios Fessenses Duces, quos imparatos,

os,& nihil hostile suspicantes esse per exploratores in-
ellexerat,inuasit,& multos occidit,& quosdam etiam
iuos cepit, magnamque pecorum & armentorum
rædã abegit. Barraxa verò & Almandarinus (hi iam
nim sub Fessensi Rege militabant, & inter illius præ-
ectos multum reliquis opibus, & opinione virtutis
nilitaris antecellebant) excitis alijs ducibus cum vali-
o exercitu, vsque ad Arzilæ portas excurrerunt: sed
ihil, quod memoria dignum esset, effecerunt, imò
res equites amiserunt. Fessæ Rex cum magno rursus
xercitu Arzilam obsidere conatus est. Sed cum intel-
exisset, Arzilam esse tunc & militum copia,& cõmea
us abundantia,atque munitionibus instructissimam,
obsidionem soluit. Iterum Barraxa cũ Almandarino,
x nonnullis alijs ducibus, ac magna equitum multi-
udine Arzilam peruenit.Fernandus Castrensis,iuue-
is singulari virtute præditus, vt primus omnium in
ostes inuaderet, accelerauit. Sed cùm portæ præfecti
ussu clauderentur, is cum vno tantùm famulo foris
elictus est.Speculatores & exploratores, (erant autem
numero decem,qui in ciuitatem confugiebant)se cũ
llo coniungunt. Ibi cùm Castrensis equo calcaribus
ncitato in hostes inuasisset, fuit hostium multitudine
ircumuentus,& occisus.Reliquis autem portis apertis
uit auxilium allatum, & omnes multis prius vulne-
ibus acceptis in oppidum admissi, & hostes repressi,
x portis rursus occlusis à pugnandi contentione de-
oulsi. Eodem anno Georgius Vieira X X X. & duobus
equitibus stipatus, excursionem fecit, & in Cidem
Hametum præfecti Alcassaris Quibirij filium incidit,
qui centum equites ducebat. Prælium continuò sum-
na contentione pugnatum hunc exitum habuit, vt
Vieira, & alij multi acerrimè dimicando conciderẽt,
eliqui caperentur, & pauci equorum pernicitate se
ib illa clade subducerent, Franciscus Portugalensis,
qui postea Viminosensis Dynasta fuit, cum quinqua-
ginta equitibus suis, & alijs quadraginta, quos illi
Coutignus adiunxit, in pagum inuasit, & multos
occi-

Arzilæ breuis obsidio

Fernandi Castrensis mors.

Infelix Georgij Vieiræ excursio.

Francisci Portugalẽsis periculũ & victoria.

occidit, & alios viuos cepit. Sed signo ab hostibus dato, cùm hostium multitudo vndique in eum irrueret maximum vitæ discrimen adijt. Nam lapide ita percussus fuit, vt sensibus oppressis concidisset, nisi fuisset Aluari Branchensis opera suffultus. Aliquot viri nobiles in ea pugna ceciderunt: ipse tamen Portugalensis xvj. ex hostibus cepit, & Arzilam cum victoria reuersus est. Eodem anno Emmanuel quatuor classes instruxit, vnam, cuius mentio facta est, cui præerat Iacobus Mendezius Vasconcelius: quæ soluit Olysippone vij. die Martij. Altera erat nauium septem, cui præfecit Gõdissaluum Siqueiram, quæ xvij. die mensis eiusdẽ Olysippone profecta est. Et hæ in Indiam missæ sunt. Tertia porrò classis erat trium nauium. Nauarchus fuit Ioannes Serranus, cui Rex negotium dedit, vt insulam S. Laurentij peteret: & pacem cum Regib. illius nomine firmaret, & si quid videret in ea insula, quod esset æstimatione dignum, naues oneraret. Quarta classis fuit nauium supra triginta, quibus præfuit Nonius Fernandus Ataidius (proximis enim illis diebus in Lusitaniam venerat) vt cum ijs Safinium peteret, eamque ciuitatem Regis nomine cum imperio teneret. Quomodo Vasconcelius in Indiam peruenerit, expositum est. Siqueira verò vna naue amissa, saluis tamen hominibus ad Cochimi portum reliquas naues appulit, & inde Cananorem profectus est, eò quòd intelligeret, ea tunc in ciuitate Albuquercium considere. Serranus verò post varios casus in S. Laurentij insulam delatus, Australem illius oram peragrauit: cùm aliquot regib. amicitiam iunxit: nautam vnum ex illis, qui cùm Gomecio Abreo relicti fuerant, in naues accepit: à quo intellexit; non esse vllum laboris præmium & emolumentum, propter quod multum tempus in ea insula perlustranda consumeret. Indè igitur varijs tempestatibus agitatus, in Indiam iter instituit. At Vasconcelius postquam portum Goæ subijt, Albuquercium salutauit, & ei literas Emmanuelis tradidit, quibus iubebat, vt omnia, quæ essent Vasconcelio necessaria ad cur-

RES EUROPEAE ET INDICAE. 4. Emmanuelis classes.

Siqueiræ nauigatio Indica.

Serrani nauigatio.

Vasconcelij res gestæ.

ursum, quo Malacam petiturus erat, illi præberet. Hic uit communi consilio decretum, nullam rem esse Goensi bello præuertendam, dignumque negotium, ui Vasconcelius interesset. Quod verò ad Malacã attineret, non esse opus illud tanti ponderis atque momẽ, quatuor tantùm nauibus efficiẽdum. Goa expugnata, tunc demùm fieri posse vt Vasconcelius multo pluribus nauibus iter illud adeò periculosum susciperet: Vasconcelius libenter assensus est. Indè in Anchediam delatus Albuquercius, Franciscum Pantoiam in Zacotoram cum oneraria naui commeatu plena dimisit, & Antonium Norognam alium eiusdem homi nis, alterius sororis filium, qui tunc, vt dictum est, Zacotorensi arci præerat, per literas euocauit: ad Lemiam verò literas dedit, quibus per Goense bellum sibi minimè licuisse confirmabat, naues quas illi fuerat ante pollicitus, in supplementum mittere. Indè Onorem petijt, quo in loco Timoia illi cum fructibus & commeatu obuiam prodijt. Ibi Vasconcelius literas Emma nuelis amanter scriptas, Timoię dedit, quibus sibi grata esse significabat omnia, quæ gratia illius egerat, seque daturum operam; vt illum officij cum tanta fide præstiti minimè pœniteret. His literis Timoia multò vehementius in studium Regis incitatus, fidem dedit, se nullo vnquam in loco famuli fidelissimi officio defuturum. Albuquercius indè Cananorem aduectus, cum Rege in loco propè littus ad colloquium destinato orationem habuit, quâ Regem multò magis ad ami citiæ fœdus conseruandum; & promissis & sermonibus amantissimis astrinxit. Inde Ducem nomine Simonem Martinum Caldeiram misit, vt cum tribus nauib⁹ oram Calecutij cũstodiret, nè nauis vlla ex Arabia posset portum ingredi, aut Calecutiò soluere, quin ab illo caperetur. Idem Garsiæ Sousæ munus, cum alijs tribus nauibus assignauit: Gaspari verò Paiuæ, vt oram Goẽsem cum tribus etiam nauibus similiter obseruaret, imperauit. A Vasconcelio autem petijt, vt cum quatuor nauibus reliquam illius Indicæ

Goense bellum communi Lusitanorum cõsilio decretum.

Emmanuelis ad Timoiam literæ.

Varia munera Ducibus ab Albuquercio præscripta.

regionis oram peragraret. Omnes imperata confic unt,& aliquot naues capiunt.In vna reperti duo Iud fuerunt,qui ad Christi religionem conuersi, interpr tum munere cum summa fide perfuncti sunt. Dur hæc administrantur, accepit Albuquercius nuncium de Regis Cochimensis morte, quem suprà retulimu singulari fide fœdus cum Lusitanis ictum cõseruasse atque postremò sese ab omnibus regni negotijs abstra xisse,vt in templo dijs,quod reliquum erat vitæ, dica ret.Huic sororis filius de gentis more successerat. Era autem in more positum,vt si Rex aliquis religione ta ctus,se regni administratione abdicaret, vt in templo aliquo ab humanis tumultibus secreto vitam in religione consumeret,post illius mortem,is,qui in locum illius successerat, cogeretur regni procurationem relinquere,& in idem templum gratia religionis immigrare:vt quemadmodum in regno auunculi successor extiterat, ita religionis etiam hæreditatem quamuis inuitus adiret.Is deindè,ad quem Regni hæreditas legibus veniebat,regnum occupabat. Id fiebat, quoties Rex aliquis voluntate sua se regnandi munere religionis gratia priuabat. Porrò autem eo tempore,quo Odoardus Paciecus Regis Calecutiensis impetum reprimendum susceperat,is Princeps, qui erat in regno successurus,ab auunculo defecerat, & sese cum Galecutiensi illius hoste coniunxerat. Ea de causa fuit successionis iure spoliatus,& alius eodem propinquitatis iure,qui illi succederet,ascitus. Is autem, qui se ad Calecutiensem nefariè & flagitiosè cõtulerat,cùm auunculum mortuum intellexisset, cœpit cum consobrino vehementer agere, vt regno illi cederet, & religioni seruiret. Rex consilio cum nostris habito, qui nullo modo patiebantur,hominem perfidum & sceleratum, & perennem Lusitani nominis hostem in regni sede, quæ erat in Lusitanorum tutela atque patrocinio,collocari, consobrini postulata contempsit. Is verò, qui regnum petebat,cùm religionem negligi cerneret, &

Regis Cochimensis mors.

Mira Cochimensiũ Regum in regni successione cõsuetudo.

Bellum Cochimense.

regnandi

regnandi cupiditate flagraret, magno exercitu, quem illi Calecutiensis Rex attribuit, stipatus, in Cochimensis regni fines inuasit. Id vbi Albuquercius resciuit, Cochimum petijt, & regni opes firmauit, & viros fortes, qui hostibus obsisterent, ad custodiam regis amici reliquit. Hoc autem metu, qui regnum armis petebat, abscessit. At postquam Albuquercius Cananorem reuersus est, rursus redintegrato bello, Regni fines oppugnare constituit. Sed cùm Nonius Vascius Albicastrensis, & Laurentius Morenus illi acie instructa obuiam processissent, & prælium initum fuisset, hostes fusi fugatique sunt, multique in acie cæsi, & ipse Princeps vix euasit. Sub idem tempus venit ad Albuquercium legatus à Rege Cambaiæ missus, qui regis sui nomine significauit, dissipatum rumore fuisse, Albuquercium classem, vt in Arabicum sinum penetraret, apparare. Si ita esset, Regi gratissimum fore dicebat, si in transcursu aliquem illius portum peteret, in quo possent ambo de pace deliberare. Afferebat præterea literas à Lusitanis quinquaginta, qui apud Cambaiæ Regem captiui tenebantur. Hi cum Alfonso Norogna Zacotora soluerant. Coorta verò tempestate, cum nauis in ora Cābaiensi frangeretur, Norogna & reliqui, qui tabulis nixi, se in mare præcipites demiserāt, fluctibus hausti fuerant. At qui se in ipsa lacera naui tenuerunt, cùm æstus omninò discessisset, pedibus in terram euaserunt: & ab incolis capti, ad regemque perducti sunt. Hi ab Albuquercio petebant vt eos quacunque ratione posset, in libertatem assereret. Responsum Regi quale ad voluntatem illius confirmandam conueniebat, datum est, & captiui spe libertatis ostēsa recreati. Eo tempore iam Albuquercius classem instruxerat triginta & quatuor nauium. Ducebat autem in ea classe mille & quingētos Lusitanos, & trecentos milites Indos. Cananore autem profectus, ad Onoris portum appulit. Ibi Timoia illi obuiam factus, exposuit, vrbem Goam fuisse post illius discessum stationibus, & vallis, atque fossis, tormento-

Cambaiæ Regis ad Albuquercium legatio.

Albuquercij classis 34. nauium.

rumque multitudine egregiè munitam: præſidia ver
eſſe ſupra nouem millia militum, in quibus erãt Tur
cæ quamplurimi. Ducebat autem Timoia eo tempo
re filiam Reginæ cuiuſdam, quæ in regione Gozom
penſi, quæ erat ſedibus illius finitima, regnabat. Hi
nuptijs, vt debitis honoribus Timoiam afficeret, Al-
buquercius interfuit. Conſilio deindè habito, ſtatu-
tum fuit, vt Timoia pedibus in inſulam è continenti
traijceret: tres autem naues, quas habebat, cum Albu-
quercij claſſe coniunxit, earumque præfecturam Me-
dio Rao, cuius virtuti multum fidebat, attribuit. Is in
portum inuectus, eum terrorem præſidio, quod Pan-
ginum muniebat, iniecit (metus enim caſus illius, quẽ
repentino Albuquercij incurſu ſubierat, homines val-
dè perculerat) vt in vrbem ſe trepidè reciperent. Aliqui
tamen capti, ad Albuquercium perducti ſunt: ex qui-
bus cognouit, quo in ſtatu res Goenſes eſſent. Iactis
deindè anchoris, Hieronymum Limicum & Ioan-
nem Limicum fratres, & alios nonnullos Duces præ-
miſit, qui propius vrbem ſecundum littus accederent:
qui maximo cum periculo mandatum protinus exe-
cuti ſunt, atque renunciant, vrbem eſſe munitiſſimam,
& præſidia militum, vt apparebat, firmiſſima. Nihilo
tamen ſecius Albuquercius ad eam oppugnandam ſe
comparat. Et quia ea mente erat, vt omnem rei benè
gerendæ rationem in celeritate poneret, ſequenti die,
quæ fuit vigeſima Nouembris, eam adoriri conſtituit.
Primùm enim cogitauit præſidia, quæ erant in ſtatio-
nibus diſpoſita, armis expellere: deindè caſtris poſitis,
& ſtationibus munitis, muros quatere, vſque eo dum
aliqua pars muri corrueret, qua noſtri poſſent in vr-
bem irrumpere. Sed longè felicius ea oppugnatio,
quàm is in principio ſuſpicari poterat, illi proceſſit, vt
ſtatim videbitur. Ea nocte triremes atque naues hu-
miliores præmiſit, & Ducibus imperauit, vt ſine in-
termiſſione vrbem tormentis verberarent, vt hoſtes
ſomnum capere non poſſent, & ita poſtridiè peruigi-
lio confectos opprimeret. Is de quarta vigilia in ſca-

Timoiæ nuptiæ.

Albuquercij de Goæ oppugnatione conſilium.

pham

ham descendit: idem reliqui omnes Duces effece-
unt, & summo silentio cùm primùm diluxit, in ter-
am copias exposuit, & acies diligenter instruxit. Ipse-
que cum Lusitanis quingentis, & Indis trecentis in
tationem, quæ ad Septentriones spectat, inuasit. Reli-
ui Duces aliam stationem, quæ littus custodiebat,
ggressi sunt. Limici fratres, & Lacerda, & Begiensis,
x alij nonnulli Duces cum trecentis militibus in eam
tationis partem, quæ ad vrbem pertinebat, impetu fe-
untur. Vasconcelius & Paiua, quibus idem munus
rat assignatum, cum ducentis militibus in statio-
nem mediam impetum faciunt. Andradij fratres, A-
ius Syluius, & alij similiter ordinum ductores, eam
partem, quæ ad Timoiæ æstuarium (sic enim appel-
abant) protendebatur, oppugnandam suscipiunt. Qui
rant in statione, tormentis nostros propellere con-
endunt. Sed id frustra fuit ab illis tentatum. Nostri
nim neque pilis, neque glandibus, neque globis in-
gentibus deterreri potuerũt, quo minus ad stationem
hostibus inuitis appropinquarent. Erat in porta, quam
nostri sanctæ Caterinæ nominant, dux quidam ho-
stium, vt subsidia, vbi esset opus, summitteret, & ipse, si
ita necesse fuisset, occurreret. Is vbi rem cominus geri
perspexit, & quo impetu Lusitani in hostes incitaren-
tur, animaduertit, ex vrbe plures copias euocauit. Ac-
currunt multi, quorũ aduentu pugna recruduit, pręliũ
atrox & nimis horrendum committitur. Hostes mul
tis partibus nostros numero superabant: nostris tamē
cæleste numen adfuit. Itaque munitionem ea pri-
mùm parte, qua Limici rem gerebant, expugnant.
Idem reliqui faciunt. Hostes in fugam versi sunt. No-
stri eorum tergis inhærentes, ita se cum illis agglo-
merârunt, vt cùm hostes portas occludere vellent, id
eis per nostros minimè liceret. Dionysius namque
Fernandus Melius primus ingressus est, hastamque
magna crassitudine transuersam obiecit, vt disclusas
fores distineret. Idem alij fecerunt. Hostes nihilomi-
nus, vt fores occluderent, summopere contendebant,

Stationes aliquot Goensium oppugnatæ & Lusitanorum victoria.

Prælium atrox.

Goæ expugnatio.

fuit res summi certaminis. Hostes enim in eo vitam & salutē suam verti statuebant, si foribus occlusis aditu nostros arcerent. Nostri se subitò victores fore confidebant, si fores apertæ manerent. Itaque modò hostium magno conatu adducebantur, modò Lusitanorū contentione discludebantur. Tandem cùm eas nostri maxima quadam vi, hostibus frustra repugnantibus impulissent, tredecim primi, qui ad portam acerrimè pugnarant, repulsis hostibus, vrbem militari audacia præcipites inierunt. Hostes cedebant, ita tamen, vt cedentes vim sagittarum atq; telorum in nostros immitterent. Ex tectis deinde & à fenestris lapides demissi nostros perturbabāt. Hostes conferti in eos iam perturbatos inuaserunt. Arius tamē Syluius & Mendezius Alfonsus Tingitanus, deinde Fernandus Petreius Andradius, & Emmanuel Cugna, & Antonius Garcesius cū militum turma suppetias attulerūt. Redintegrato prælio, hostes in fugam passim effusi sunt: & quidam in Zabaimi ædes se trepidè receperunt: alij diuersis vijs ingressi, se fugæ mandarunt: quod fuit in causa, vt nostri rursus persequendi studio dissiparentur. Viginti eos, qui in Zabaimi domum confugerāt, insequentes, magnū discrimen adierunt. Hostes enim conferti eos aggressi sunt. Vascum Fonsecam, & Vascum Coëlium, qui furentius in eos irruerant, occidunt. Hieronymus Limicus cùm multum sanguinis profudisset, & vires illū omninò defecissent, concidit. reliqui illorum casu perterriti cedunt. Ibi Mendesius Alfonsus, & Arius Syluius clamoribus magnis Lusitanos ad pugnam acerrimè reuocandam cohortati, tanto impetu in hostes inuaserunt, vt impressione facta eos prosternerēt. Alij deinde Lusitani in ædes ingressi, magnum ad debellandum momentum in ea pugna suis attulerunt: in quibus Ioannes Limicus fuit. Is tamen cùm fratrē iacentem atque spirantem cerneret, victus amore fraterno substitit. At frater, perge, inquit: nec enim decet te in tali tempore vlla perturbatione victum, officium hominis fortis omittere. Nullus te ex casu meo dolor

13 Lusitani Goam irrūpunt primi.

Lusitanorum in vrbe periculum.

Hieronymi Limici mors.

Rara Limici magnanimitas.

r attingat. Officio namque meo defunctus occum-
. Ioannes quamuis dolore cruciaretur, verbis ta-
ien fratris morientis, cui is vitam dare non pote-
t, admonitus, in hostes eò furentius irruit, quo gra-
ius illum mors fratris amantissimi solicitabat. Erat
nte vestibulum ædium ipsarum campi non angusti
lanicies, & inde collis modicus assurgebat. In eo
ampo res gerebatur, cùm multi equites atque pedi- *Lusitano-*
es ex Zabaimi ædibus, quæ erant amplissimæ, con- *rũ in vrbe*
luentes, nostros circunuenere: & omnes occidissent, *discrimen.*
ni Vasconselius cum suis copijs interuenisset. Hic e-
im acie instructa cùm in vrbem ingressus esset, ho-
tes cedentes insequebatur, ita vt nunquam eos, quos
ducebat, dissipari permitteret. Ibi cùm in hostes cir-
cunfusos impetum daret, duces hostium in collem
copias subducere, atque cum nostrorum paucitatem
animaduerterent, confirmati rursus in nostros inue-
cti sunt. Nostri oppresi multitudine, sensim cedere
compelluntur, & scalarum gradus, qui erant instar
theatri, Zabaimi ædibus coniuncti, conscendunt. Ibi
rursus cùm se parumper à labore refecissent, & hostes
diu sustinuissent, in eos impetum tulerunt, quasi tunc
recentes prælium inirent. Multos ceciderũt, inter quos
fuit Aethiops quidam vir fortissimus, qui equo insi-
debat. Is vbi decidit, Emmanuelis Lacerdæ famulus
quidam equum cepit, eumque Lacerdæ tradidit. In eo
prælio Lacerda sagittæ vulnus secundum malam gra *Lacerdæ*
uissimum acceperat. Hastile sagittæ deciderat, ossi *virtus in-*
ferrum inhæserat. Magna vis interim sanguinis ex *signis.*
vulnere profluebat. Illum tamen neque sanguinis e-
missio, neque doloris magnitudo ab ardore dimican-
di retardabat. Itaq; cùm equum ascendisset, in equites
octo tam ferociter inuectus est, vt eos in fugam com-
pelleret. Hostes reliqui multum de feritate pristina
remiserunt. Primùm vix resistunt: deinde cedunt: po-
stremò effusa fuga vitæ prospiciunt. Tanta verò fuit
trepidatio, vt multi se è muro præcipitarent. Albuquer
cius interim, qui vt alteram stationem in loco procul
 à mari

à mari munitam oppugnaret, in aliam viam fuerat ingressus, editum collem superauerat. Ibi cùm tormentorum fragorem, dissonas voces, clamores ingentes, & muliebres eiulatus auribus accepisset, vnum è suo comitatu misit, qui prælij statum ei renunciaret. Attamen animus hominis acer, & moræ totius impatiens, & in omnẽ rerũ occasionẽ semper intentus, responsũ expectare non potuit. Itaque ad vrbem gradũ celeriter intulit. Ibi cum multi ex hostib⁹ ex vrbe profugissent, in illum inciderunt. Prælium ibi rursus nimis atrox exortum est. Hostes enim erant acres, & numero superabant, & fugæ dedecus & indignatio, & vrbis tunc repetendæ desperatio eos ferociores efficiebat. Nostri quia reliquis prælijs in vrbe commissis non interfuerant, ne socijs virtute inferiores esse viderentur, incredibili ardore dimicabant. Maxima tandem hostium parte cæsa, reliqui in fugam versi sunt. Albuquercius in vrbem ingressus, primum summas DEO gratias egit, cuius præsenti numine debellatum fuisse constabat. Quod enim signum clarius præsentiæ diuinæ dari potuit, quàm intra sex horas vrbem maximam, armis & tormentis, fortiumque militum præsidijs, hominũque multitudine refertam, à tam paucis hominibus expugnatam fuisse? Quod vt maiore admiratione dignum sit, illud certè constat, tanta pertinacia à quibusdam hostibus in ædibus Zabaimi eo die pugnatum fuisse, vt cum nostros eorum misericordia vehementer inflecteret, neque solùm vitam & libertatem, verùm & virtutis illius præmium pollicerentur, maluerint in vestigio mori, quàm vitam ab hoste, quod valdè ignominiosum reputabant, accipere. Supra tria hominum millia in vrbe cæsa dicuntur. E nostris quadraginta desiderati sunt, inter quos Hieronymus Limacus, Vascus Fonseca, Cosmus Coelius, Antonius Vogadus, Antonius Garcesius, Aluarus Gomecius, & Petrus Gomecius Limicus extitère. Plusquam trecenti Lusitani vulnerati sunt. Albuquercius veritus, ne nostri pugnandi auiditate hostes longius insequerentur, & ea ratione pa-

Albuquercij cũ hoste fugiente prælium.

Lusitanorũ eximia victoria.

Hostiũ quorundã virtus militaris.

Cæsorũ & vulneratorũ numer⁹

Prudẽs Albuquercij factum.

lantes in aliquod se discrimen, vt fit, vbi victoria homines insolentes, & disciplinæ prorsus immemores erunque facit, inijcerent, omnes vrbis portas claude-repentè iussit. Deinde per otium suburbia (sic enim facturum incolarum sceleribus offensus iurauerat) niectis facibus inflammari præcepit. His rebus ges, Timoia cum exercitu trium millium hominum ruenit, moramque suam purgauit, & Albuquercius tisfactionem accepit. Et quamuis aliam causam iuiorem non haberet, negotij confecti celeritas eum oni suspicione criminis liberabat. Aliud tamen creo in causa fuisse, cur ille copias in tempore afferre ne iiuerit. Non enim erat æquum vt belli partem aliiam, quod numine Christi præsentis administranam fuerat, homines ab illius sanctissimis sacris abhorntes, sibi vindicare, & in gloriæ societatem se offer-, ratione aliqua niterentur. Præda fuit, armorum, torentorum, & munitionum, & commeatus, & longaam nauium multitudo. Nihil enim fuerat in vrbe rectum, nisi quod ad vrbem tutandam pertinebat. Albuquercius omnes Saracenos ex vrbis finibus eiecit. eliquos, qui non erant Mahumetanis institutis imuti, in insula habitare permisit, dummodo tribuim, quod Zabaimo soluebant, Regi Emmanueli itegrè penderent. Publicè deinde mercatoribus ediit, se omnibus, qui Goam cum equis & mercibus inredi vellent, impunitatem daturum & summa fide os ab omni iniuria & maleficio tutos conseruaturū. mmanuelem verò Cugnam Cananoris arci præfet: Rodericum Rabellum, qui Cananoris arci præfueant, asciuit, vt illum arci Goensi præponeret. Fernanum Petreium Andradium, Petrum Fonsecam Carensem, Antonium Salam, iussit mare Goense perarare, & omnibus mercatoribus, qui Goam peterent, itum receptum præbere. Georgio autem Botellio, & imoni Alfonso Bisacuto, vt Calecutiese mare nauib. uis infestum redderent, imperauit. Quilibet eorum bi commissum munus exequitur. Andradius nauem

Præda Goensis.

Cōstitutio Goensis Reipub.

Dabulis turris expugnatio.

vnam Armuzienſem, quæ vnde eſſet, prorſus ignorabat, eò quòd vela demittere nollet, perſequutus eſt, vſque eò dum illa in Dabulis portu impingeret. Dabulis præfectus tormentis è turri, quæ portui imminebat, Andradium repellere conabatur. At ille in terram egreſſus, turrim expugnauit, eamq; diſiecit: & tormenta, quæ erant in ea diſpoſita, in nauem ſuam impoſuit. Botellius in nauem maximam Saracenorum inuaſit, quam cũ diu oppugnaſſet, dilacerauit, magnaq; præda potitus, nauem, quia nauigare minimè iam poterat, omiſit. Albuquercius vectigalia diligenter exercuit, & ciuitatis ſtatum, & formam reip. collocauit: & aliud deinde opus immortali memoria dignum, contra multorum ſententiam, ſuſcepit. Dequo antè, quam differam, non alienum erit, quo ſententia Albuquercij ab Almeidæ ſententia diſcreparet, paucis exponere. Vterq; enim eorum cùm eſſet animo maximo, & ſingulari virtute præditus, idem ſibi proponebat: ſed non idem conſilium ſequebatur. Vtriq; enim erat propoſitum, pro Chriſti religione, & pro regis Emmanuelis amplitudine vitam, ſi opus ita fuiſſet, in quoduis maximum vitæ & ſalutis diſcrimen inferre, & gloriæ & immortalitati ſeruire. Sed alter ab altero in hoc diſſentiebat, quòd Almeida minimè tutum putabat, vrbes expugnare, ne videlicet diſtractæ Luſitanæ vires imbecillæ redderentur, hoc autem erat illi decretum, mare tenere. Id enim ſtatuebat, eum, qui maris imperiũ poſſideret, Indiæ totius poteſtatem aſſequutum. Itaquè maris erat illi antiquiſſima cura, & dum vnam tutiſſimam ſtationem nauibus haberet, reliqua omnia contemnebat. Fieri enim non poſſe exiſtimabat, vt tantum militum in ſupplementum è Luſitania ſingulis annis mitteretur, vt firmis præſidijs arces multas munire liceret. Quod ſi quis id facere tentaret, eum Luſitanos omnes, qui viribus coniunctis hoſtibus terrorem incutiebant, diſperſos hoſtibus eſſe proditurũ. At Albuquercius maiore quadam ſpe, quàm animi excellentis altitudo afferre ſolet, non præſentis tantũ

Albuquercij & Almeidæ collatio, in Indiæ administratiõe.

ritatis, sed futuri etiam imperij, quod amplissimũ
confidebat, consilia intimis animi sensibus agita-
. Nec vt piperis magnus numerus annis singulis in
sitaniam importaretur, sed vt imperij fundamenta
rentur, excogitandum censebat. Et quò auxilia ma
longinqua erant, eò colonijs pluribus oras Indiæ
upandas statuebat, vt varijs Lusitanæ gentis semi-
ijs passim institutis, exercitus in India conscribi
ssent. Mare verò minimè tutum arbitrabatur ijs,
i terra simul opes suas nequaquam stabilirent. Clas-
n maximam vnica tempestate deleri posse: at opib.
terra comparatis classes refici, & maris imperium
uperare non esse difficillimum. Periculosum dein-
statuebat, in angustum locum classem Lusitanam
cludi, maximè verò, vbi macrum & sterile solum
et, parumque idoneum ad exercitum in hybernis a-
ndum. Itaq; eos, qui Cochimi, aut Cananoris regno
es Lusitanas satis firmari posse confidebant, inter
m multos sempiternos Christiani nominis hostes,
tam occasionibus ad perniciem Lusitanis afferen-
am opportunis intentos, parum tempori consequen
prospicere censebat. Non enim esse tutum locum,
ui se vno tantum niteretur, sed in quem è locis plu-
bus auxilia, cùm opus esset, mitterentur. Eam verò
ocorum occupationem maris imperium non immi-
uere, sed potius amplificare. Quò enim classis plures
eceptus & stationes haberet, eò minore cum periculo
auigari, & faciliorem materiam ædificandis nauibus
nulta loca, quàm vnum præbere. Postremò ei, qui nõ
ndiæ possessionem hominis vnius ætate, sed æterni-
ate, si fieri posset, temporis definitam cuperet, con-
lendam esse ciuitatem statuebat, quæ sobolem multi-
licẽ procrearet, ita, vt non semper esset necesse tempo-
ibus difficilimis, ex auxilijs è Lusitania missis pende-
re: quæ sæpenumero in longissima & difficillima na-
uigatione vel morbi multiplices imminuunt, vel flu-
ctus & tempestates exhauriunt, vel hyemes interclu-
dunt, vel labores immensi debilitant. Quàm pruden-
ter au-

Albuquercij laudabile institutum in constituenda Goensi ciuitate.

ter autem id ab eo fuerit excogitatum, rerum exi multis post illius obitum annis facilè comprobau Cùm enim Solymanus Turcarum imperator Aeg pti rectorem cum maxima classe in Indiam misiss vt Lusitanos possessione pelleret, & is arcem Diense obsessam teneret, multisque diebus maxima torme torum & armorum contentione vehementer opp gnaret, quamuis plurima detrimenta à nostris, qui i arcis præsidio manebant,accepisset,non tamen tam tò obsidionem soluisset,nisi certior factus esset de magnitudine classis, quæ contra illum Goæ comparat Dium petebat. Neque rursus cùm Rex Cambaiæ ea dem arcem cum maximo Turcarum auxilio sex mensibus obsessam tenuisset,tam facilè à Ioanne Castrensi,qui tunc in India Ioannis Regis nomine imperium administrabat,victus atque superatus fuisset, nisi Go maximum ad eam victoriam atque multiplex instrumentum suppeditaret. Ad eam namque magnitudinem ciuitas peruenit,vt facillimum sit,in ea iustos exercitus conscribi,& classes magnas ædificari. Id Albuquercius sapienter animaduertens,ea ciuitatis fundamenta iecit, quibus nixa, non facilè de statu conuelli posset. Cùm verò Lusitanas mulieres non haberet, qd vnum remedium inueniebat, eas, quas bello ceperat, Christianis sacris expiatas apud Lusitanos milites matrimonio collocabat, eisque possessiones in ea insula, Saracenis iure detractas, assignabat, eosque multis fauoribus atque præmijs ad eas nuptias alliciebat. Sic factum est, vt instar Romuli, qui vrbem Romam condidit,aut Thesei,qui ciues Atticos è pagis in vrbem cõpulit,aut aliorum, qui vrbium fundatores extitêre, illius vrbis, quam armis atque virtute cepit, conditor appellari posset.Dum hæc in India geruntur,in Africa

RES AFRICANAE.

hæc euenêre. Ataideus vrbem Safinium Regis Emmanuelis nomine tuebatur: & crebris excursionibus Mauros exterrebat,multasque ex illorum bonis prædas agebat. In primis autem Maurum quendam, quem reliqui Mauri,vt virum religione atque sanctimonia præstan-

tem, diuinis propemodum honoribus afficiebant, *Maurus quidam apud suos sanctus habitus capitur.*
i castellum, in quo domicilium collocauerat, præsi-
s validis munierat, viuum cepit, & castellum expu-
auit, multosq; partim cecîdit, partim captiuos abdu
. Tanto denique terrori multis esse cœpit, vt oppida
ue pagi, & vniuersæ vicinitates & præfecturæ pacē
erent, & leges acciperent, & imperata tributa persol-
rent. Verum cùm gens sit natura fallax, & sanctissi-
e religionis ignara, facillimè ab alijs Mauris indu- *Maurorũ perfida in Lusitanos conspiratio*
, fidem fregit, & bellum summo studio contra Chri
anos comparauit. His alij innumerabiles adiuncti
nt, equites erant ad quinque millia, pedites supra sex
ata millia fuisse dicuntur. Decimo tertio die Decem
s, Anno M D X. Safinium obsidere incipiunt. Vi- *Safinij obsidio.*
simo tandem atque tertio die mensis eiusdem, posi-
castris obsidionis opera perfecerunt. Multas namq;
res excitarunt, multas stationes fossa & vallo muni
nt, & tormenta in locis aptissimè disposuerunt. A-
dius cum primùm bellum parari per exploratores
ellexisset, Emmanuelem Regem per literas admo-
it, nauemque in insulam, quam appellant Materiæ,
ntinuò misit, vt auxilium inde conquireret. Insulæ
æfectus Simon Gondissaluus Camara non aderat,
Lusitania namque apud Regem versabatur. Vxor
ius cum esset animo virili, & mentem viri (erat e-
m ille vir egregiè fortis & liberalitate singulari præ-
tus) exploratam haberet, incredibili celeritate, & ma
mis sumptibus auxilia comparauit, quibus præfuit
nmanuel Norogna eiusdem Camaræ Germanus *Ataidij vigilantia*
ter. Ataidius stationes distribuit & singulas statio-
s viris nobilibus in rebus bellicis spectatis, cum cer-
numero militum tuendas assignauit, nullumque
ficium vigilantissimi ducis in vrbis munitione præ-
rmisit. Ipse sibi eam militum copiam, quam potuit,
seruauit, vt cum ijs, locis omnibus, præsertim quibus
riculum grauius intendi videretur, occurreret. Vt au
m melius hostium castra speculari posset, cum equi-
ous trecentis & septuaginta, & peditibus centum, &
tor-

tormentis aliquot carpentis impositis vrbem egres
in edito colle, in specula constitit, pugnæq; signun
vellent hostes manum conserere, eo in loco ppos
Cum hostes se continuissent, copias in vrbem redu
Safinij oppugnatio vehementißima. Vigesimotertio die mensis eiusdem, hostes vrbem
pugnare instituunt. Fuit autem ea oppugnatio ve
mentissima. Erat enim maxima hostium multitu
Viri nobiles & acerrimi duces non hortatores tantù
aderant, verùm & ipsi vndè maximum periculum i
minebat, eò se intrepide conferendo, vt reliquos exe
plo suo incenderent, summopere contendebant. S
las admouebant, testudines applicabant, vt illis te
muros subruerent, sagittarum atq; pilarum multitu
ne, vt nostros obruerent, laborabant. At nostri sagit
& glandibus, & vasis tormẽtario puluere refertis, ign
tisque telis in eos emissis non mediocrem cædem e
derunt. Quadringenti namq; ex illis eo die interfe
sunt. Postridiè Ataidius octo tantùm equitibus circ
septus egressus est, vt aliquem ex improuiso capere
ex quo hostium consilia explorare posset. Quod tan
eò quòd minimè lateret, exequi nequiuit. Itaque du
bus hostibus, qui in illum inciderant, interfectis, i
vrbem reuersus est. At hostes cùm animaduerteren
se non posse diu propter ingentem multitudinem, qu
non facilè sustentari atque regi poterat, in obsidion
perseuerare, statuerunt totis viribus experiri, an vn
Altera Safinij oppugnatio. impetu vrbem expugnare liceret. Trigesimo igitur
iusdem mensis die tanta vi in vrbem inuaserunt, tan
taque telorum multitudine & armorum contention
eam per omnes murorum partes aggressi sunt, vt mul
ti stationes, in quib. dispositi fuerant, metu perturbat
desererent. Ataidius tamen omnibus locis occurrens
vbi hostes acrius præliabantur, eo se cõferebat, & alios
quidem è suis oratione confirmabat, alios laudibus
accendebat, & subsidia identidem, vbi maximè no-
stros vrgeri conspexerat, ex ea, quam habebat, copia,
submittebat, & manu etiam strenui militis interdum
officio fungebatur. Cùm verò ea parte, quæ ad mare
pertine-

ertinebat, murum vehementius oppugnari cogno-
isset, ibi constitit, vt præsentia sua facilius impetus ho
ium repelli posset. Hostes absque vllo metu scalis a-
a ex parte muros ascendere, alio verò in loco machi-
is subruere, omnia tentare atque periclitari, quo eo-
em die possent vrbe potiri, & nostros internecione
elere. Tanta tamen vi fuêre de omni conatu depul-
, vt oppugnatione desisterent, cùm quatuor horis si-
e vlla intermissione in ea perstitissent. Ea die suprà
oo. amisêre. Reliqui formidine perterriti, obsidio-
em trepidè soluunt. Vltimo die mensis Decem. eius- *Obsidio so-*
em Anni tanto tumultu castra hostium mota sunt, *luta.*
t fuga potius, quàm profectio videretur. Ataidius
um equitibus quadringentis, & peditibus centum, vt
ostremum agmen carperet, accelerauit. Aliquot eo-
um occidit, & nonnullos captiuos abduxit, eos longi-
s insequi noluit, ne tanta multitudine freti, in eum
b vrbe procul abductum incurrerent. Hac obsidione
oluta, multi Mauri rursus ex vicinis populis Emma-
uelis imperio sese subdiderunt. At Ataidius quam-
is quietis esset impatiens, & aliquid semper animo
noliretur, quo posset in hostes pestem atq; perniciem
omparare, tamdiu tamen expectauit, dum illa mul-
itudo dimitteretur. Postquam verò copias illas di-
nissas accepit, statuit in aliquam hostium præfectu-
am ex improuiso inuadere. Cùm autem Mauri cu-
usdam indicio percepisset, in locis quatuor passuum *Almedina*
nillibus ab Almedina disiunctis (Almedina verò op- *Maurita-*
idum est Mauritaniæ munitissimum, quod Safinio *niæ oppidū*
eptentrionem versus triginta duobus millibus pas-
uum abest) esse quinque hostium præfecturas, in
quas nihil tunc hostile suspicantes inuadere posset, se-
undo Ianuarij die, Anno M D XI. cum equitibus *Annus à*
quadringentis & tringinta, & centum peditibus mi- *Christo na*
oribus tormentis armatis, nocte profectus in locum *to, 1511.*
peruenit. Hostes verò non offendit. Exploratores au- *Ataidij in*
em misit, vt specularentur, quò abscessissent. Illi re *Mauros*
diligenter explorata renunciant, eos indè passuum *excursio.*
duo-

duobus millibus abesse. sedes enim frequenter mut
Itaque Emmanuelem Norognam, quem diximus v
obsessæ opem loco fratris attulisse, præmisit cum ce
tum & octoginta equitibus, qui illos prælio distiner
Andream verò Caldeiram, & Ioannem Freitam (hi
nim peditibus præerant) illum subsequi iussit, vt su
sidio, cùm opus esset, occurrerent. At Norogna cù
iuuenis, & supra modum cupiditate laudis incens
esset, subsidia expectare noluit, sed tantam celeritate
suscepit, vt se ab illis magno interuallo disiungeret.
conspicatus Ataidius, Emmanuelem Ceruariam cu
equitibus triginta subsidio misit, cui mandauit, vt No
rognam retraheret. Metuebat enim nè se præcipiter
in aliquod summum discrimen inijceret. At Ceruari
cùm ad Norognam accederet, eum iam cum hostibu
commistum animaduertit. Itaque Ataidium per equ
tem admonuit, prelium esse iam summa vtrinque co
tentione susceptum. Hoc audito Ataidius cum equiti
bus quindecim, vt opem celeriter afferret, approperа
uit: Aluarum verò Ataidium reliquas copias instru
ctas adducere iussit. Res interim erat in magnum dis
crimen adducta. Eques vnus, Aluarus Rodericus Aze
uedius nomine, hasta transfixus interierat. Bernardus
Emmanuel, vir fortissimus, Regis cubiculo præfectus,
graui plaga contusus ex equo deciderat. Maurus, qui
illum strauerat, brachio illius altum vulnus inflixerat,
& Bernardi hasta, quam ceperat Christianis, qui iacen
ti opem afferebant, maximo animo repugnabat, & fa-
cinora in armis edebat. Georgius Mendezius Ataidius
Algarbiensis in Maurum incurrens, equi ipsius, quo
vehebatur, impetu Maurum strauit: qui continuò cæ-
sus fuit, & Bernardus Emmanuel, cuius sensus omnes
plaga vehementer stupefecerat, è terra sublatus, & in e-
quo impositus, & ad locum, vbi maiores copiæ relictę
fuerant, perductus, qui tamen antequam plagam illã
accepisset, magnam cædem fecerat. Erat enim mente
parum sana, sed in armis acerrimus. Prælium verò
quamuis non sapienter commissum fuisset, exitum sa-
tis

Norognæ temeritas.

Lusitanorum discrimen.

Lusitanorũ victoria

felicem habuit. Hostes enim, antequam Ataidius interueniret, fusi fugatique: multi occisi, & centū capti sunt, & præda non mediocris abacta. Ataidius iam cum Norogna coniunxerat, cùm non ita procul hominum multitudinem conspicatus est. Id quod futurum erat suspicatus: omnes copias, iam enim aduenerant, diligenter instruxit. Hostes erant armis & animis ad confligendum paratissimi. Numerus fuit equitum quadringentorum, mille peditum. Hi in nostros tanto impetu inuecti sunt, vt parum abesset, quin aciem perturbarent. In equum Ataidij tres hastæ magnis viribus emissæ protinus adhæserunt. Is vt alium equum sumeret, retrocessit. Iacula interim, lapides, & sagittæ, & equitum concursatio strepitum horrendum edebant, & non pauci vulneribus concisi cadebant. Ataidius in prælium reuersus, Ioannem Hominem, cuius semper virtus in prælijs eluxerat, & famulum quēdam suum honesto loco natum pedibus (illorū enim equi iam interfecti fuerant) acriter pugnantes animaduertit, quos ab hostibus circunfusis eripuit. Prælium extrahebatur, & victoria neutram in partem inclinabat. Tandem cùm Ataidius maximis vocibus suos adhortaretur, omnes sic pugnandi studio incensi sunt, vt hostes supra trecentos occiderent, & reliquos in effusam fugam compellerent: quos Ataidius insequi noluit, veritus, nè rursus hostes copijs vndique, vt gentis mos est, influentibus adiuti, in nostros insequendi studio dissipatos inuaderent. Itaq; cum præda reuertere statim maluit. Sed ciuitas procul aberat: & hostes rursus timore refecti, cum maioribus copijs in eum inuecti sunt. Nostri eorum impetum ægrè sustinebant, ita tamen, vt ordo minimè turbari, quamuis hostes acriter instarent, vlla ratione potuerit. Ataidi⁹ cùm aliter summum periculum vitari non posset, omnem prædam & impedimenta dimisit. Fuēre in hac excursione atque reuersione è nostris homines tredecim desiderati, equi decem & septem occisi. Alios triginta equos Ataidius interficere iussit, propterea, quòd nimio labore

Aliud prælium.

Lusitanorum victoria.

Redintegratum prælium.

Lusitanorū clades.

fatigati, ingredi minimè poterant, & noluit eos in h
stium potestate relinquere, nè illis contra nostros v
rentur. Eodem rursus Anno Ataidius, cùm explor
tum habuisset, quinque & viginti hostium turmas i
de triginta duobus passuum millibus distare, eos ad
riri constituit Cùm verò multi partim Iudæi, parti
Saraceni in vrbem cum mercibus & vario commea
fortè conuenissent, portas occludere, & custodes a
poni iussit, nè quisquam illius iniussu egredi posset, i
hostes de re, quam is moliebatur, admoneret. Eode
die, qui fuit vigesimus tertius mensis Octobris, pr
mis tenebris quadringentos equites & quingentos p
dites eduxit. Agmineque silenti cùm dilucesceret, eò
quò intenderat, peruenit, & hostes imparatos adortu
continuò fudit. supra trecentos occidit, quingentos a
que septem viuos cepit: præda pecorum, & armento
rum tanta fuit, vt duo millia passuum occuparet. A
taidius tamen cum via esset longa, & confragosa, &
timeret, ne hostes vndique asciti, in eum tantis gregi
bus impeditum incursarent, maximam prædæ par
tem omisit, ipse cum reliqua profectus est. Cùm verò
viam explorato faceret, certior factus est, Almedina tre
centos equites egressos esse, vt illum aggrederentur. I
greges & impedimenta in medium agmen inferri ius
sit, & agmen postremum in quod hostes erant impe
tum illaturi, firmauit. Cùm hostes igitur in postre-
mum agmen impetum ferociter intulissent, tanta vi
repressi sunt, vt non auderent deinceps proprius acce-
dere. Ataidius absque vllo impedimento vrbem cum
prẹda, cum iam nox esset, ingressus est. Cùm hac ratio-
ne Mauri finitimi grauia damna frequenter accepis-
sent, statuerunt pacem postulare, & imperium Emma-
nuelis accipere. Fuerunt autem multi pagani, & mon-
tani, multæque præfecturæ, oppida etiam complura,
& vicinitates, quæ sub Emmanuelis imperium atq; di-
tionem subiunctæ sunt, & omnibus tributum, quod
quotannis penderent, imperatum. Erat autem maxi-
mus frumenti numerus, qui hoc tributo continebatur.

Alia Ataidij in Mauros excursio.

Lusitanorum victoria.

Maurorũ in Lusitanos irritus impetus.

Maurorũ cum Lusitanis pax.

tur. Tantus autem metus erat hostibus iniectus, vt Marrochiensibus etiam solicitudinem non mediorem afferret, vsque adeò, vt multi illinc in longinquas terras discederent, ne singulis propè horis cladis repentinæ nuncio trepidarent. Soli qui fœderati, & vectigales Emmanuelis erant, securi viuebant, & fundis suis impunè fruebantur. In omnibus his rebus siue ad belli administrandi rationem, siue ad vectigalium amplificationem pertinentibus, insignis opera fuit Iehabentafufi, cui rex Emmanuel, vt diximus, veniam impertiuit, eumque donis atque muneribus affecit. Quid Lemio, dum hæc omnia gerebantur, acciderit, antequam in Indiam perueniret (nondum enim id commodè facere licuit) consentaneũ est oratione perstringere. Is è Gardafumensi promontorio profectus, Armuzium petiuit, ad Regemque misit, qui diceret, se eò Regis Emmanuelis iussu peruenisse, vt ei rebus omnibus, siue quæ ad insulæ propugnationem, siue quæ ad Regis ipsius dignitatem pertinerent, operam nauaret. Orabat deinde, vt omnes offensas, quas ab Albuquercio acceperat, obliuione contereret, & à Lusitanis deinceps omnia amicitiæ singularis officia expectaret. Quòd autem ad insulæ defensionem attinebat, se non ignorare, Regem multos Principes inuidia furentes circunstare, contra quos confidebat non inutilia vnquam fore Lusitanorum præsidia. Quibus tamen, vt sine periculo in insula considere, & facilius vrbem tueri liceret, opus esse loco munitò, qui maius & vtilius ipsi Regi, quàm Lusitanis præsidium afferre posset. Petebat igitur, vt fieret sibi potestas arcis illius perficiendæ, quam Albuquercius inchoârat. Coieatarus respondet, omnia se quæ cum Albuquercio pacti fuerant, libentissimè facturos: quod verò ad arcem attineret, nullo modo passuros esse, ad perfectionem adduci. Quindecim millia numorum aureorum, vt fuerant cum Albuquercio depacti, soluunt: Lemium liberaliter inuitant, & Lusitanos omnes comiter accipiunt. Lemius quia vires non habebat, quibus bel-

RES INDICAE.

De Lemij rebus gestis.

Lemij ad Armuziẽsem regem Legatio.

Armuzini Regis responsum.

lum inferret, pacis ſimulatione contentus, poſt du mēſes(citius enim per anni tempus minimè licuera indè diſceſſit, & Maſcatem petijt, & indè, vt ſuperiu dictum eſt, Vaſcum Sylueiram In Indiam miſit, qui i claſſis ſupplementum naues aliquot ab Almeida fla gitârat. Zacotoram deindè profectus eſt, vbi in mor bum incidit, cuius depellendi gratia(erat enim cælum regionis illius inſalubre, & paluſtres humores infeſti in Melinden nauigauit. Albuquercius, iam enim im perium gerebat, per Antonium Nogueiram Alfon ſum Norognam arceſſiuit, & Lemio per literas ſigni ficauit, ſe propter incommodum Calecutij acceptum (timebat enim, ne multi ſublatis animis contra Luſi tanum nomen res nouas molirentur) claſſem minue re non poſſe. Cùm primùm ipſe motus comprimeret, tunc per ſe auxilium allaturum. Cogitabat enim in Arabicum ſinum proficiſci, vt cum Sultani claſſe, quā rumor breui venturam nunciabat, dimicaret. Rumor tamen inanis extitit. Sed Lemius nondum Melinde redierat. Franciſcus Pereira Berredus, & Alfonſus Norogna in Noueiræ nauem ingreſſi, cum illo mare interim peragrabant, vt prædas agerēt. Vnam verò nauem maximam Cambaienſem opibus maximis refertam cepêre. His opibus elati, diutius expectare noluerunt, ſed in Indiam tranſmisêre. Præteru ecti autem Baticalam, ſæua tempeſtate iactati ſunt, & Cambaienſis nauis cùm magiſtri Saraceni ductu Dabulem peteret, vadis alliſa atque perfracta fuit, & Luſitani capti ſunt, & in Zabaimi poteſtatem peruenêre. Eadem tempeſtate cùm Noueira Cambaiæ quendam portum ciuitatis, quam Damam appellant, ſubire contenderet, nauis illius fracta fuit, & Alfonſus Norogna vt dictum eſt, eò quod ſe in mare, vt in littus enataret, præproperè cum nonnullis dimiſerat, fluctibus hauſtus eſt, & omnes qui illum ſecuti ſunt, eundem caſum ſubiêre. Reliqui omnes capti, ad Cambaiæque Regem perducti ſunt, de quibus iam antea diximus. Franciſcus Pantoia quē ſimiliter Albuquercius Zacotoram miſerat, cum Indicum

Albuquercij ad Lemium literæ.

Luſitanorū aliquot aduerſa fortuna.

Dama oppidum.

cum

um pelagus traiecisset, nauem ingentem, Meri nomi-
e, cui præerat vir Cambaiæ regi sanguine cōiunctus,
uæ eadem tempestate conuulsa, iactum fecerat, inter-
epit, Zacotoramque perduxit. Ibi Odoardum Lemi-
m iam Melinde reuersum offendit. Arci tunc Lemi-
s Petrum Corream præfecerat. Præfectus enim mor-
o sublatus fuerat. Nauem verò, quam Pantoia in cur-
ı ceperat, frustrà repugnante Pantoia, Lemius ad ius
ıum pertinere disputauit, eò quòd in regionibus sibi
d gerendum bellum assignatis capta fuisset. Itaque na-
em & omnia, quæ in ea reperit, in suā potestatem re-
egit. indè profectus in Indiam, ab Albuquercio ma-
nis honoribus acceptus fuit, multaque illius gratia
Albuquercius effecit, quib9 quemuis facillimè ad stu-
ium allexisset, illum tamen nullo modo potuit ad
ationes suas adiungere. cùm verò de cōsilio, quo sta-
uebat Goam aggredi, cum illo disseruisset, Lemius
peram suam pollicitus fuerat. Attamen multum de
llius dignitate clam detraxerat, & laudibus illius pas-
m obtrectauerat, Goamque capi non posse, & si cape-
etur, nullam vtilitatem rebus Lusitanis allaturam es-
e disputauerat. Multi sermonibus illis libenter aures
præbuerant, & sermones ferebantur, quibus offensio-
ıes grauissimæ, & dissensiones turbulētissimæ cōcitari
acillimè potuissent, ni Albuquercius partim dissimu-
ādo, partim lenitate & comitate, hominis vel ambitio
i vel inuidi insaniā mitigādo, malo nascēti restitisset.
ed non tantum profecerat, vt Lemius fidem illi præ-
tare, quam dederat, vlla conditione vellet. Nec enim
lli quidquam opis ad Goæ expugnationem conferre
voluerat. Sed casus quidam interuenit, quo materia o-
nnis discordiarum amputata fuit. Naues enim è Lu-
itania post expugnatam Goam cum literis Regis Em-
nanuelis appulsæ sunt, quibus literis Emmanuel Le-
nio præcipiebat, vt Albuquercio classem traderet, &
pse in Lusitaniam reuerteretur. De captiuis interim
Albuquercius agere cœpit. In naui, quam Pantoia ce-
perat, eiusdem nauis Dominus, nomine Aleacamus,

Cambaiensis nauis à Pantoia capta.

Lemij cū Albuquercio simultas.

Captiuorū aliquot permutatio.

vt diximus, Regi Cambaiæ ſanguine propinquus, captus extiterat. Huius Principis permutatione confidebat Albuquercius facillimum negotium fore. Re igitur cum Aleacamo communicata, mercatorem in Cambaiam miſit, qui cum Rege de redimendis captiuis, hominis propinqui permutatione, qui maximum apud illum locum obtinebat, ageret: negotium expeditum fuit. Itaque Iacobum Corream, & Franciſcum Pereiram Rex miſſos ſtatim fecit, ea conditione, vt ſi res minimè conueniret, rurſus ad ſe redirent: ad quod ſine fraude vlla gerendum, illi ſeſe iureiurando conſtrinxerant. Ex his intellexit Albuquercius, quo caſu Norogna ſororis ſuæ filius interierat. Lemius in Luſitaniam reuerſus eſt. Albuquercius poſt illius profectionem graui cura liberatus (nec enim Lemius cõtineri poterat, quin illi quibuſcunque rebus poſſet, officeret) animo magis vacuo Reip. conſeruandæ, & muneribus aſſignandis incubuit. Mulieres indigenas, vt cum Luſitanis matrimonio iungeret, enixe operam dedit. Milites filios, eorum vxores nurus appellabat: eas domum deducebat, & viros muneribus alliciebat, ita, vt multo plura, quàm in illis ciuitatis nouæ (ſic enim appellare licebat eam, in qua noui mores & inſtituta ferebantur) initijs expectari poterant, matrimonia celebrarentur. Neque ſegnius reliqua omnia, quæ ad vrbis munitiones, & ciuitatis ordinem & defenſionem neceſſaria videbantur, excogitabat. Frequentes autem ad eum multorum regum legati ventitabant. Alij tributa imperata deferebant, alij vt pacem peterent, & amicitiam firmarent, veniebant: omnes operam ſuam in rebus omnibus quæ ad Regis Emmanuelis amplitudinem pertinerent, pollicebantur. Eos non ſtatim dimittebat. Volebat enim vt oculis vrbis munitionem, & claſſis, quam tunc ornabat, apparatum aſpicerent, & totius operis, in quod mentem intendebat, magnificentiam ſenſibus vſurparent: vt earum rerum admiratione defixi, conſtantius in fide permanerent. Illi ad eum venerabundi accedebant, &

Luſitanorum cum Indis nuptiæ.

Frequẽtes ad Albuquerciũ legationes.

ij hominis grauitatem admirabantur, alij suauita-
m & comitatem laudibus efferebant. Goæ celebri-
s & frequentia cum Regis maximi curia conferri me
to poterat. Hæc omnia quamuis in natura Albuquer
j inessent, is tamen de industria omnia signis illu-
riora faciebat, vt maiorem sui admirationem incu-
ret, & ea grauitatis specie multo facilius homines in
fficio contineret. Hoc præterea assequebatur cùm
m citò legatos non dimitteret, vt maioribus inte-
m copijs insulam muniret, & virtutis documenta co
m omnibus, qui eò conuenerant, statueret. Zabai-
nus enim Idalcamus insulæ repetendæ studium non
termittebat. Illius autem Dux Melichius Agriaieus
n eam magnis cōpijs stipatus inuasit: qui tamen eo
empore fuit à nostris cum strage & ignominia repul-
us. Misit Albuquercius inde Iacobum Fernandum
egiensem cum tribus nauibus in Zacotoram, vt ar-
em eam, quam prorsus rebus Lusitanis inutilem, &
naximis periculis expositam iudicabat, euerteret, &
Lusitanos, qui eam tuebantur, in nauibus acciperet.
nterim Iacobus Mēdezius Vasconselius ad illum ad-
jt. Merita in eum sua commemorauit, atque petijt, vt
lassem, qua erat Malacam (quod sibi munus fuerat
niunctum) petiturus, instrui iuberet. Albuquercius
multis verbis eum ab instituto deducere conatus est.
Sibi communi Ducum omnium consilio decretum
uisse, minimè conuenire, vt virum tanta virtute præ
ditum, in pestem sine vllo fructu ruere permitteret. O-
us esse difficillimum, quod non nisi classe maxima
confici posset. Periculosū esse eodem tempore duas res
difficillimas suscipere. Sibi iter instare, quo erat in Sul-
tani classem inuasurus. Fieri non posse, vt simul clas-
sis, qua Malaca pœnas sceleris constari iuberet, instrue-
retur. Illum deinde multis verbis orare instituit, vt secū,
vt in Goa fecerat, nauigare vellet, vt illius virtute faci-
lius hostes opprimeret. Eo bello profligato, se daturū
operam, vt is in Lusitaniam multis ornamentis, vt par
erat, affectus rediret. Hoc responso Vasconselius gra-

Zacatorēsis arx ab Albuquercio iussa euerti.

Vasconselij cū Albuquercio de Malacensi profectiōe contentio.

uiter offensus, sibi data esse verba conquestus est, E quando tam malè meritis suis esset gratia relata, se M lacam omninò omnibus inuitis petiturum. Ideo nan que in Indiam se venisse dicebat, non vt Ducibus Lu sitanis obtemperaret, sed vt Regis inuictissimi manda ta conficeret. Albuquercius cum illum in ea nauigan di sententia nimis obstinatum animaduerteret, illi & Ducibus, qui comites illius erant, exilij: magistris atq nautis, extremi supplicij pœnam proposuit, si è portu iniussu ipsius soluerēt. Nihilominus ille cum reliquis Ducibus vna nocte anchoris solutis è portu discessit. Albuquercius Duces alios confestim misit, qui trire-mibus & scaphis instructis illum consequerentur, atq; reuocarent: si id facere recusarēt, naues illius in alto mergere iussit. Ij iussa facessunt. Et cùm Vasconcelius parere noluisset, tormentis nauem, qua vehebatur, a-cerrimè verberare instituunt, antennamque maximā deijciunt, & duos nautas interimunt, & illi exitium minitantur, nisi statim in portum vnde soluerat, rediret. Redijt tandem, & in custodiam traditus est: lataq; sententia fuit, vt is vinctus in Lusitaniam duceretur, & quidam ex nauarchis, Hieronymus Cernichius nominabatur, quia suasor & impulsor audaciæ fuerat, & acrius, quam reliqui omnes, Albuquercij imperio restiterat, securi feriretur: & magistri, qui imperium audacius contempserant, suspenderentur. Duo ex magistris continuò ad suspendium adacti sunt. Reliqui ducebantur. Sed cum legatus regis Narsingæ, & legatus etiam Regis Cambaiæ, nobilitatis Lusitanæ precibus adducti, ad Albuquercium adijssent, & illum suppliciter orarent, vt erratis hominum illorum veniam præberet, is omnibus, qui nondum morte affecti fuerant, ignouit, eosque exilio multauit: nauarchos nauium præfectura priuauit, & exilij gratia in Lusitaniam deduci iussit. Sic autem imperium seuerè sanxit & humanitatis etiam partes in iudicio suscepit, & legatos Regum maximorum non mediocri beneficio, vt præ se ferebant, obstrinxit. Rebus ita constitutis, & vrbe va-

Vasconcelius ab Albuquercio defecit.

Vasconcelij cū Albuquercio de Malacēsi profectione contentio.

lido

do præsidio munita, Goa cum classe viginti trium nauium profectus est. Cùm verò occasum versus, vt rabiam peteret, cursum institueret, tempestatis aderſæ reflatu Goæ rursus portum subijt. Ibi cùm idem ntus nihil remitteret, & nauigandi tempus elaberer, consilio cum Ducibus habito, statuit Malacam (ad m namque petendam ventus valdè secundus erat) uigare. Itaque Cochimum versus cursum direxit. I- Petrum Fonsecam Castrensem, & Menendum Alnsum, & Simonem Vetulum, & Antonium Salam, m certo nauium numero reliquit: quibus omnibus mmanuelem Lacerdam præfecit, & illis imperauit, cùm primùm ver appeteret, quod initio Augusti ensis aduentat, oram Calecutiensem peragrarent, & ellum Calecutiensibus, illorumque socijs inferrent, in Goam excurrerent, ne quisquam, dum is abesset, sulæ perniciem moliri conaretur. Rerum autem ma timarum præfecturam Odoardo Melio Serpensi cōsit. Inde cum decem & nouem nauibus & octingen s viris Lusitanis, & sexcentis Indis vela dedit. Nauem nam Cambaiensem in eo cursu, ante, quam Cori pontorium superaret, excepit. Ibi cum classis maxiis fluctibus agitaretur, vnam triremem amisit: hoines tamen, qui ea vehebantur, conseruati sunt. Aas deinde tres naues mercibus valdè preciosis onuas; quæ Malacam similiter petebant, expugnauit. In amatram deinde insulam delatus, naues in Pedirenportu constituit. Rex illi continuò nauem & Lusita os dono misit. Ij erant ex illis, qui Malacæ relicti à queira fuerant, & inde fugientes sese in Pedirensis egis fidem contulerant. Vnus ex illis, cui nomen Ionnes Viegas erat, Albuquercio narrauit, post Siqueię à Malacensi portu digressum, Bendaram Regi insiias comparauisse, & ob eam rem capitale supplicium ertulisse. Exposuit deinde, quomodo Nahodabeguea, ui Princeps erat illorum, qui simulachrorum superitione conflictati, à Mahumetis sacris nefarijs abhorent, ciues ad Lusitanorum perniciem solicitarat: qui

Albuquercij expeditio Malacensis.

3 naues Malacēses captæ.

Bendara maiestatis damnatus

tamen cum Bendara ſceleris ſocietatem coiuerat,& h
ius maleficij conſcientia oppreſſus,aufugerat,& in P
cemenſi regno,quod eiuſdem inſulæ pars eſt, tande
conſtiterat. Albuquercius pacem cum Rege Pediren
ſanctiore fœdere confirmata, Pacemenſe regnum p
tijt. Ibi colloquio cum Rege habito,ab eo,vt ſibi Nah
dabegueam traderet, enixè contendit. Is cum fide
daret, ſe illum traditurum, non modo id non præſt
tit, verùm Nahodabegueam, vt ſubterfugeret, adm
nuit. Inde fœdere ſimiliter percuſſo Albuquerciu
mouit, & nauem poſt dies aliquot maximam conſp
catus,in eam inuectus eſt. Qui erant in naui,noſtris a
cri animo reſtiterunt. Ex illis tamen quadraginta cæ
ſunt. Cùm verò noſtri nauem ſcandere properaren
flamma ſubitò vectorum opera ſuſcitata,noſtros veh
menter exterruit, & à naui longè diſcedere compulit
Et, vt poſtea compertum fuit, flamma illa artifici
quodam facta,non exurit,et facilè quoties eis,qui eam
excitarunt,libet, extinguitur. Inde cum claſſis in an-
choris cõſiſteret,noſtri aliam nauem conſpexêre, quæ
velis & remis, vt aliæ multæ generis eiuſdem, impelli
ſolebant. Albuquercius miſit continuò duos duces, vt
ſcaphis inuecti, eam ad illum traherent. Nautæ metu
perterriti ſeſe in mare præcipites eiecerunt. Nahoda-
beguea ea naui vehebatur, & Malacam petebat, vt Re-
gi Luſitanæ claſſis aduentum nunciaret, vt ea ſeduli-
tate Regem ad veniam tribuendam inflecteret. Naho-
dabeguea cùm nullam vitandæ cladis meritæ rationẽ
inueniret, maluit cum famulis ſuis viri fortis officio
functus occumbere, quàm ſupplicio ſuo noſtrorum
oculos ſatiare. Itaque tanta vi repugnauit, vt nemo fue
rit è noſtris, qui non ex eo certamine vulneratus abi-
ret. Hoſtes omnes cæſi ſunt. Nahodabeguea multis
vulneribus conciſus ita cecidit, vt nullum ſanguinem
è vulneribus emitteret. Cùm tamen noſtri illum nu-
daſſent, & armillam ex auro factam, in quam erat la-
pis quidam incluſus, detraxiſſent, magna repentè vis
ſanguinis ex illius vulneribus emanauit. Lapis ex bę-
ſtijs

Pacemẽſe regnum.

Nauis facti tij & in noxij ignis beneficio ſeruata.

De alia naui capta et Nahodabe gue ecæde, nullo emiſſo ſangui ne.

Mira ſiſtẽdi ſangui nis in lapide vis.

js quibusdam eruitur, quas Siamenses Cabrisias ap-
llant, qui mirificam ad sanguinem sistendum vim
ntinere dicitur. Nostri progressi vlterius, duas alias
ues ceperunt, quarum vna Malaca soluerat. Qui ea
hebantur, Rodericum Araugium, & reliquos Lusi-
nos, qui Malacæ relicti fuerant, incolumes esse nun-
arunt. Tertius dies erat ab eo, quo nauis se primum
mis, deinde flammis tutata fuerat, cùm eadem na-
s se in nostrorum conspectum dedit. Ex ea homines
io in paronem desiliunt, & rectà ad nauem prætoriā
eferuntur. Ibi cùm accepta fide nauem ingressi fuis-
nt, Albuquercium eiusmodi verbis alloquuntur. Si
erum fama prædicat, Imperator, adduci non possu-
ius, vt arbitremur, te, si sciuisses quam rem geramus,
auem nostram fuisse armis aggressurum. Nec enim
ratæ sumus, vt sceleris conflati pœnas luere debea-
ius: neque mercatores, vt diuitiarum magnitudine
ipiditatem eorum, qui pecunias expetunt, acriter ir-
temus. Merces nostræ sunt, ea, quæ nostræ nobilitati
onueniunt, arma nempe, & virtus, atque fides. Tuum
erò munus est, scelera supplicio persequi, virtuti au-
em fauere. Nam & te Regis clarissimi & inuictissimi
Ducem esse nouimus, & virtutis egregiæ significatio-
em quamplurimis in locis dedisse, compertum habe-
nus. Hac igitur tui nominis fama prouocati, ad te fi-
ienter accedimus, & suppliciter postulamus, vt homi-
ii per summum hominis malefici & iniusti scelus bo-
is omnibus euerso misericordiam tribuas. Sultanus
Zeinalus Pacemense regnum legitimo imperio conti-
nebat. Tyranni verò fraude regno pulsus est. Nos ve-
ò milites illius sumus, fidem & officium sequimur, &
pro illius dignitate mori, si opus ita fuerit, minimè
recusamus. Nunc verò Iauam cum illo petebamus, vt
auxilium ab incolis insulæ peteremus. Verùm cum is
classem istam videret, non aliam nobis opem quæren-
dam existimauit. Si enim Regis nomen alias natio-
nes mouere potest, multo magis te ad misericordiam,
qui tanta fide pro Regis tui nomine nullum vitæ pe-
ricu-

Zeinali Pacemēsis regis ad Albuquercium legatio.

riculum recusas, inflectet. Te igitur Rex noster orat, hanc causam dignam tua fide, & tua virtute suscipi & illum calamitate indignissima vexatum in regnu restituas. Quod si feceris, res à te gestas clarius illust bis, hominemque gratum & memorem beneficio ti in perpetuum deuincies. Hac legatione Albuquerci valdè lætatus est, Regemque primum per Fernandu Petreium Andradium, deinde per se, eò quòd accep rat illum inualetudine laborare, salutauit. Pax inter los facta, fœdusque percussum fuit, ea conditione, vt Albuquercius illum in regnum reduceret, is stipendi rius Regis Emmanuelis esset, & singulis annis certu auri pondo pro regni facultate tributi nomine pens taret. Hac re ex animi sententia gesta, Malacam secu Zainalum perduxit. Kalendis Iulij, anno, M D xj. a insulam paruam, quę Malaca ictu tormenti distat, cla sem applicuit. Erant in eo loco naues quamplurim in anchoris constitutæ, quæ vt se inde proriperent, me tu perterritæ festinabant. Albuquercius cùm public testari fecisset, se non bellum nisi eis, qui hostilia mo lirentur, afferre, omnibus metum absterfit. Quinqu Sinarum nauarchi, qui ibi cōsistebant, illum adierun & significârunt, Regem Malacæ cùm eum adfuturun literis & rumore multorum multis antè diebus cogno uisset, se se ad bellum summo studio comparasse. De inde si bellum fieret, operam suam policiti sunt. Se namque & Regis perfidi sceleribus offendi, & Lusita næ probitatis studio concitari. Deinde suorum merita in Siqueiram retulerunt, vt magis fidem facerent, sibi similiter nihil antiquius officio futurum. Eos Albuquercius in cœnam inuitauit. Quod conuiuium fuit à Sinis Gallico & Germano more, maioribus poculis, & hilaritate summa celebratum. Postridie Rex misit, qui Albuquercium nomine illius honorificè salutaret, & susceptum contra Lusitanos scelus in Bendaram transferret, quem dicebat ob eam causam fuisse capitali supplicio damnatum. Se verò nihil malle quàm pacem, eamque libentissimè conditionibus æquis accepturu-

Albuquercij cū Pacemensi Rege fœdus.

Albuquercij in Malacense regnum aduentus.

5. Sinarū cū Albuquercio colloquium.

Malacēsis regis ad Albuquerciū fraudulenta legatio.

urum. Albuquercius respondit, se minimè à pacis nditionibus abhorrere. Sed vt intelligeret, Regem cem velle & scelus contra Lusitanos nefariè consla- m detestatum fuisse, esse in primis necessarium vt usitanos liberos ad se venire permitteret, & bona quę repra fuerant, restitueret. Ad hæc rex Lusitanos va- s in locis dispersos esse dixit, & aliquot ex illis in Ma metis nomen iurasse, quos per religionem Christia- s tradi minimè liceret. Quod autem ad bona attine- ·, ea non illius sponte direpta fuisse: & præterea ma- mam illorum partem in Lusitanis alendis fuisse con mptā. Hæc & alia eiusmodi vltrò citroque per nun- os agebantur, ex quibus intelligi poterat, Regem vel- Albuquercium ludificari, vt incautum & spe com- sitionis erectum opprimeret. Hæc mente cernebat lbuquercius & ex literis etiam Araugij, & ex merca- rum quorundam sermonibus accepit, expectari ab o classem maximam, qua facilius nostros ancipiti ælio & à portu & ex alto distentos obrueret. In vrbe ex ad nouem tormentorum millia partim ærea par- n ferrea in munitionibus habebat. Et tam militum imero, quam omnibus bellicis instrumentis erat ad llandum paratissimus. Vt tutius tamen rem gereret, assem illam expectare statuebat. Albuquercius verò apud omnes nationes, quæ illic negotiabantur, testa m relinqueret, se inuitum ad bellum hominis iniu- ssimi fraudibus impelli, rem de die in diem differe- t. Sultanus Zainalus hoc metu fieri ab illo ratus, gra- diffidentia laborare cœpit, & ad regem nocte trans- git. Albuquercius sequenti die in domos, quæ in æ- uarijs erant, & in ædificia suburbana, & in tres naues ambaienses, viris impigris ad eam rem gerendam issis, ignem conijci præcepit. Id non absque ma- no certamine fieri potuit. Incendium tamen ho- bus frustra repugnantibus excitatum, vrbem ter- re compleuit. Rex ea re cōturbatus, Araugium cum usitanis reliquis statim ad Albuquercium, misit, seq; hil malle, quàm pacem asseruit, illumque orauit, vt incen-

Malacēsis exercitus & instrumenta bellica.

Belli Malacēsis initiū

Suburbij Malacēsis incendium

incendium restingui permitteret. Albuquercius faci-
lè precibus assensus est. Cambaienses tamen naue
exuri iussit. Araugius illum admonuit, Regem frau-
des & insidias machinari: nullam apud eum fœderis
religionem sanctam fore: opes illius malis artibus &
sceleribus infinitis amplificari. Et tunc eò, quod clas-
sem expectaret, quam cum ea, quam in portu iam ha-
bebat, coniungeret, dilationibus nostros eludere con-
stituisse. Rex naues multas mercatorum impedierat,
quo minus è portu soluerent, vt illis in bellum, si opus
esset, vteretur. Albuquercius Sinarum naues expedi-
tas illis tradidit, eos tamen rogauit, nè prius abscede-
rent, quàm prælium spectarent. Ad Regem deinde
misit qui diceret, si pacem fieri vellet, vt locum sibi in
vrbe commodum assignaret, in quo arcem posset ex-
truere, nè rursus Lusitanis perditorum hominum sce-
lere periculum intenderetur. Rex verò respondit, loci
designationem Albuquercio se liberam permissurum.
Sed cùm nihil expediret, & fraudes, quas simulatione
contexerat, occultari diu minimè possent, Albuquer-
cius rem vlterius differre noluit. Itaque vt exploraret
quo loco commodius vrbem oppugnaret, & quibus
copijs Rex eam tueretur, & ordine, quo impetum re-
primere niteretur, manè vrbem se inuadere velle simu-
lauit. Hac re tentata cognouit Albuquercius, vrbis fir-
mamentum in ponte, & in templo quodam, non pro-
cul à ponte sito, consistere. Itaque ea parte vrbem op-
pugnare statuit. Insequenti igitur die trireme & humi-
lioribus nauibus in vrbem inuehitur. Hostes vt no-
stros aditu prohiberent, vndique prouolant. Maiori-
bus & minoribus tormentis acre nimis certamen insti-
tuitur. Nostri tamen per medias flammas atque tela
littus occupant. Albuquercius ibi duas acies instru-
xit. Vnam Fernando Petreio Andradio, & Ioanni
Limico, & alijs quibusdam ducibus attribuit, qua eam
pontis partem, quæ erat cum templo coniuncta, armis
aggrederentur: alteram sibi reseruauit, qua in frequē-
tiorem vrbis partem, ad quam pons etiam ex aduerso
perti-

Malacēsis Regis technæ.

Albuquercij ad Malacensem nuncius.

Malacæ vrbis oppugnatio.

Lusitanorum acies duæ.

ertinebat, inuaderet. Vtrobique erant stationes mu-itissimæ, & præsidia cum tormentis collocata, quibus larum multitudo, grandinis instar emissa, nostris rrorem ingentem præbuisset, nisi contemnendi pe-culi consuetudo, & laudis immensa cupiditas cum i benè gerendæ fiducia, &, quod caput est, numen hristi propitium ab eorum animis metum omninò epulisset. Itaque intrepidè in stationes inuadunt, ostes summa contentione resistunt: vtrinque præli-m animo magno sustinetur. Hostes tandem pellun-ir. Ea parte, qua Albuquercius cum copijs suis irrue-it, hostes prius stationes deserunt, eosque Albuquer-ius cedentes insequitur. Qui primus in stationem a-endit, fuit Simon Andradius. Alteram verò statio-em Ioannes Limicus primum subijt: hostes verò si-iliter ea parte pulsi sunt, & nostri illos acriter vrge-ant, donec ad agmen regium peruentum est: vbi ho-es Regis præsentia confirmati constitêre. Rex castel-, quod elephantus ingens tergo sustinebat, cum ali-uot è suis domesticis vehebatur. Hunc alij elephanti militer instrati & armati sequebantur. Tela è castel-s frequentia decidebant. Elephanti enses dentibus lligatos gestabant: tantaque ferocia in nostros irrue-ant, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen iomecius Lemius, & Vascus Fernandus Coutignus ninimè ea re perturbati, resistunt. Cùm vterque eo-um in opposita viæ latera, qua elephantus gradū vio-enter inferebat, concessisset, aditum ei liberum reli-uerunt. Vtrinque deinde latera illius hastis perfo-iunt. Belua quamuis in principio certaminis sit im-nanis & efferata, est tamen doloris impatiens, & fa-ilè in suos quouis vulnere sauciata conuertitur. Ita-ue cùm elephantus transfixus vtroque latere fuisset, ectorem, qui illi insidebat, proboscide deturbatum roculcat. Exanimari deindè (sanguis enim illi vtrin-ue profluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu confe-tim desiluit. Elephantus in suos conuersus, reliquo-um elephātorum aciem perturbauit. Omnes exterriti

Prælium.

Lusitanorum victoria.

Armatorū Elephantorū pugna.

Elephātis regij cædes.

in

Elephantum fuga.

in fugam verſi ſunt, neque rurſus vllis rectorum mor
tis aut minis in prælium compelli potuêre. Eo met
depulſo, Luſitani multò acrius inſtiterunt. Hoſtes c
pro laribus & focis in Regis ſui conſpectu dimicaren
fortunarumque omniũ diſcrimen adirent, in ferrun
incredibili pertinacia ruebant. Rex cùm in manu no
mediocre vulnus accepiſſet, è pugna dolore victus ex
ceſſit, vt in ædibus ſuis curaretur. Id cùm illius milite
animaduertiſſent, ſe in collem, in quo ædes regiæ ſita
erant, paulatim ſubduxêre. Ibi verò conferti noſtror
impetum ſuſtinebant. Alia verò parte res erat in ma
gnum diſcrimen inducta. Albuquercius enim erat ho
ſtium multitudine circunuentus. Ioannes Limicu
præſidio, quod ſatis eſſe videbatur, in ponte relicto, v
illi opem afferret, accelerauit: tantoque impetu in ho
ſtes inuaſit, vt multi ſe in fluuium demitterent. Nau
tæ, qui erant in lêbis, eos ad ſatietatem ſine vllo impe
dimento cædebant. Albuquercius aduentu Limici in
gẽti periculo liberatus, ſuos ad pugnam de integro cã
peſſendam cohortatus eſt, & tubarum etiam cõcentu
vt maiorem animis alacritatem adderet, omnes excita
uit, & in hoſtium aciem, quę viam latam inſederat, im
petum dedit. Hoſtes quamuis principio acriter obſti
tiſſent, tandem fuſi fugatique ſunt. Itaque pontis parte
præſidio nudata, Albuquercius continuò ſtationem
in eodem loco vallo, & foſſa, & aggere muniuit, tor
mentaque diſpoſuit: munitioniſque illius cuſtodiam
Nonio Vaſcio Albicaſtrenſi, & Georgio Leoni com
miſit. Idem in alia pontis parte, quæ ad templum & re
giam pertinebat, facere conatus eſt. Sed tanta vi fuit o
pus ab hoſtibus impeditum, vt perfici nullo modo po
ſet. Pugna à prima luce ad meridiem perducta fuit. Al
buquercius tamen, nè præſidia, quæ in ſtatione diſpo
ſuerat, aliquod grauius incommodum ex ædibus vici
nis acciperent, eas omnes munitiones ex vtraque par
te incendere confeſtim iuſſit. Incendium in templum
vſque, & in ædes regias penetrauit, bonamque illarum
partem exuſſit. Sol in occaſum præcipitabat, & noſtri

Rex vulneratur.

Albuquercij periculũ Limici ſubſidio depulſum.

Redintegratum à Luſitanis prælium.

Pars vrbis Malacẽſis incenſa.

erant

rant ardentiſſimo ſole, & maxima laſſitudine ex nimio labore cōfecti. Albuquercius igitur copias in claſſem ea mente reduxit, vt cùm primum poſſet, in vrbē pluribus copijs ſtipatus ingrederetur. Hoſtium numerus, qui in eo prælio ceciderunt, iniri minimè potuit. Conſtat tamen, magnam cæſorum multitudinem fuiſſe: E noſtris tredecim cecidêre, ſeptuaginta grauiter vulnerati fuêre: quinquaginta tormenta capta ſunt, & ædes non paucæ direptæ. Multi ea nocte mercatores ex vrbe profugerunt, & Regulus quidam, qui illis dieb. Regis Malacæ filiā duxerat, neque nouæ nuptæ blanditijs cōtineri potuit, quin ſe in fugam daret. Eo tempore Vtetimutaraia Iaoenſis mercator, qui ſedē & domicilium in ea ciuitate multis annis habuerat, erat opibus & exiſtimatione externorū omnium facilè princeps. Is cùm illius diei certamē cerneret, ea nocte ad Albuquercium cū munerib. adijt, & ſupplices etiā preces adhibuit, fidemque dedit, ſe fore ſemper Regis Emmanuelis ducibus addictum, & iuſſis illorum omnibus obſequentem. Is fuit in fidem & amicitiam libentiſſimè receptus. Sinarum verò nauarchi ſimiliter ad Albuquercium de victoria gratulatum venêre, ſeque, ſi per illum liceret, ſtatim velle proficiſci dixerunt. Is eos commeatu iuuit, & munerib⁹ affectos dimiſit, vnumque Luſitanum ex illis, qui cum Araugio Malacæ capti fuerant, qui linguam Malacenſem probè nouerat, illis tradidit, quem erāt in Siamenſi regno, cùm oram illam legerent, relicturi. Per hunc enim regem Siamensem ſalutare, & propenſam in illum voluntatem multis verbis oſtendere commodum arbitratus eſt, vt illum, cuius imperiū erat ampliſſimū, ad Emmanuelis ſtudium alliceret. Luſitanus quem cū Sinis miſit, Odoardus Fernandus appellabatur. Is enſem cum capulo & manubrio ex auro pulcherrimè facto, & emblematis elegantiſſimè diſtincto, ad Regem cum baltheo operis eiuſdem, Albuquercij nomine deferebat. Noſtri eam noctem in curandis corporibus, & rebus ad prælium, quod inſtabat, præparandis conſumpſerunt. At

Cæſorum numerus.

Albuquercij ad Siamenſem regem legatio.

Hostiũ munitiones. Rex alias stationes in locis magis in intimam vrbem reductis, quibus nostri ex eo loco, quem occupârant, impetum illaturi videbantur, multo diligentius muniuit, in illoque multò plura tormenta disposuit. In eaque parte, in quam Lusitanos inuasuros existimauit, clauos acutissimos è chalybe veneno mortifero tinctos sub terram abdidit, vt nostri cùm vestigium imprimerent, vulnerati conciderent, & cum dolore summo spiritum ederent. Ea nanque est veneni illius natura, vt cùm primùm sanguinem attingit, in viscera repentè vim suam mortiferam diffundat. Hæc omnia Albuquercius indicio Ninachetuensis, qui in Lusitanos erat voluntate propensus, intelligebat. Cùm verò in pontis expugnatione maximum belli momentum statueret, hoc excogitauit. Nauis Sultani Zainalis, quam is, cùm fugit, desertam reliquerat, erat maxima & firmissima. Eam tormentis, & varijs munitionibus, & commeatu etiam instruxit, saccisque lanicio gossipino, similique materia, quæ mollicie sua tormentorum ictus excipit, neque facilè dissipatur, infertis, nauis latera firmauit. Ea cùm æstu deferretur, & ponti applicaretur, erat necesse, vt arcis instar in pontem promineret. Sed ea, tempore, quo maritimi æstus, quos lunæ cursus & conuersio moderatur, propter ipsius lunæ rationem multò remissiores sunt, ad pontem applicari non poterat. AEstus autem tunc vim suam intendunt, cum Luna vel ad Solem propius accedit, vel ab illo longius abscedit. Cùm verò vel maximus illius splendor imminui, vel ab exortu augeri incipit, tunc paulatim eam vim, quæ ad summum peruenerat, in dies singulos remittit. Id igitur Albuquercius expectabat, & quò se vehementius in dies singulos æstus incitabat, eò nauis propius pontem summo nostrorum studio pellebatur. Hostes interim minimè cessabant. Machinis enim multo pice, & oleo, multiplicique materia ad suscitandam flammam accommodata comparatis, atque secundum fluminis naturam æstu decedente contortis, vt nauem flammis absumerent,

enixè

nixè contendebant. Nostri verò lembis & scaphis
ubsidio festinanter occurrentes, machinas harpago-
ibus iniectis in alterutram fluminis partem detor-
uebant. Hostes verò in nauem nocte atque die pilas
ngentes emittebant. Naui præerat Antonius Abręus.
Huius cum vtraque mala glandis vnius ictu transfixa
uisset, Albuquercius illi vicatium repentè substituit. *Animositas Abræi.*
s verò sanè ferociter, Integri, inquit, mihi pedes sunt
d discurrendum, & manus firmæ ad prælium conse-
endum. Neque mihi ad cohortandum oratio deest:
nentem verò ad imperandum Dei gratia sanam gero.
Quin etiam si in lecto grauissimis vulneribus acceptus
ecubuissem, ex eo facillimè possem, quæ in rem es-
ent, mente & consilio prouidere. Quare minimè pati-
r, quandiu animam duxero, alium in locum meum
ubstitui. Ad hūc igitur modum, cùm vicarium è naui
elleret, non segnius, quàm si nullum vulnus accepis-
et, munere suo perfunctus fuit. At nauis tandem cùm
stus maximi essent, ponti, cunctis hostibus frustra
epugnantibus, applicata fuit. Postridiè Albuquercius
nte lucem copijs eductis, in vrbem, sicut antè fecerat,
nuasit. Prælium ea die multo crudelius exarsit. Multi
trinque ceciderunt, & maxima hominum multitudo
ulneribus debilitata fuit. Tandem statio, quæ templū
: ædes Regias muniebat, à nostris capta, & hostes in
ffusam fugam cōuersi sunt. Similiter cùm statio illa,
ontra quā Albuquercius copias educebat, expugnata
naximo cū labore fuisset, hostes indè se proripuerūt. *Atrox prælium.*
ontē similiter Abræus omni præsidio nudauit. Ita v-
o tempore cùm è naui præliū iniretur, & quilibet ho-
es pro parte sua fundere conaretur, & diu fuisset v-
inq; fortissimè dimicatum, hostes omninò fusi sunt.
ex vt opē suis afferret, cum tribus millib. hominū ele-
hanto insidēs accurrebat. Sed cū omnes stationes ex-
ugnatas animaduerteret, in ædes suas concessit. No-
ri illū propter hominū paucitatem insequi noluerūt.
lbuquercius in templū se contulit, iam à nostris oc-
upatum. Illius verò custodiam illis ipsis, qui illud ex-

 pugnarant,

pugnarant, commisit. Indè in pontem redijt. In vtroque autem pontis introitu stationes excitauit, easque cupis terra oppletis, & ordine collocatis, atque firmè reuinctis circumuallauit, crebraque in illis tormenta, præsidiaque firma dispoſuit. Cùm verò hostes interim in nostros pilas & glandes immitterent, & multos opere impeditos conuulnerarent, Albuquercius duas acies instruxit, quas ducibus delectis attribuit, & illis imperauit, vt duabus vijs ab ea, quam hostes infestam faciebant, diuersis ingressi, eos ex transuerso adorirentur, neminique vitam concederent. Itaque multi ex hostibus cæsi sunt, multo tamen plures se fugæ mandârunt. Albuquercius duas domus prope pontem, in frequentiore vrbis parte, quam ipse sibi expugnandam sumpserat, delegit, in quarum tectis (nec enim fastigiatæ domus erant, sed ad libellam in summo constratæ) tormenta collocauit. Lembos præterea & scaphas cum tormentis singulis in fluuij locis oportunis constituit. Nondum enim debellatum crediderat, & quasi adhuc graue certamen instaret, omnia summo studio comparabat. Sequenti die ædes regias oppugnare constituit. Sed Rex proxima illa nocte cum omnes opes, quas potuit, asportandas in mediterranea loca curauisset, aufugerat. Cùm Lusitani milites in Regiam se illius diripiendæ gratia contulissent, eamque exinanitam reperissent, ea re grauiter offensi illam coniectis vndique facibus incenderunt. Hostes, adhuc enim supra 6. hominum armatorũ millia in vrbe remanebant, in nostros impetum sæpè dabant: sed cùm damnum nullum intulissent, & cladem nõ mediocrem accepissent, aufugerunt. Albuquercius, vico, in quo Vtetimutaraia habitabat, & domibus Ninachetuensis, & Iaoensium, & reliquorum, qui in fidem recepti fuerant, exceptis, vrbem diripiendam militi concessit. Præda ingens fuit, supra tria millia tormentorum capta sunt: armamentaria erant vario commeatu, & instrumentis bellicis, & munitionibus referta. Hæc omnia, quæ ad classem reficiendam, & vrbem muniendam pertinebant,

Regis Malacensis fuga.

Malacæ direptio.

ant,miles non attigit. Et tamen quinta prædæ pars, uæ ad Regē pertinebat, ducentis millibus aureorū nu iorum æſtimata fuit,quamuis nec aurū,nec argentū, uod occultari potuit, miles in medium contuliſſet. ndè conſtat,ſi Rex & mercatores opulentiſſimi opes ias poſt primum prœliū ex vrbe in mediterranea loca on traduxiſſent, tantam prædam futuram fuiſſe, vt uaritiam infinitam militum ſatiaret. In his tamen rælijs è noſtris circiter octoginta ceciderunt. Rebus l hunc modum geſtis, Albuquercius mercatores,qui rma noſtris non intulerant, vt vrbem incolerent, fa-oribus allexit, omnibuſque libertatem & leges ſuas eſtituit.Saracenis Vtetimutaraiam,reliquis gentibus, uæ ſimulacra colebant, Ninachetuenſem præpoſuit, t tamen ab illis ad Luſitanos magiſtratus prouoca-o eſſet,inſtituit.Et cùm Regem circiter paſſuū trigin-millia prope flumen,quod in vrbem influebat, mu-itiones excitare percepiſſet,manum comparauit, eo-ue Duces miſit,qui munitiones diſturbarent, & ho-es diſpellerent. Præda indè non mediocris abducta, elephanti ſeptem capti ſunt.Rebus ita conſtitutis,in o neruos omnes Albuquercius intendit, vt arcem æ-ificaret.Materiam ſuppeditabant ſepulchra regum & rincipum, & ædes magnificæ belli impetu diſturba-e: operas ſeruorum multitudo facilè præbebat,& ipſe peri vigilanter inſtabat,ita vt opus intra breue tem-us ad tectum perueniret. Porrò autem comitate & rationis lenitate perfecit,vt magna hominum multi-ido vrbis colendæ gratia vndiq; conflueret. Illis præ-rea leges dedit,pecuniamque ex auro & argento con-andam & cudendam, inſignibuſque Regis Emma-uelis ſignandam curauit: & ex ſtanno etiam mone-im inſtituit, grauiſſimaque pœna ſanxit, ſiquis alio enere pecuniæ deinceps vteretur. Laſſamanes, qui re-um maritimarum apud Malace Regem præfectus ex-titerat, cùm vrbem non modò captam, ſed legibus & noribus rectè conſtitutam, Regiſque Emmanuelis nperium optimè fundatum cerneret,Regemq; ſuum

Malacēſis Reip. ab Albuquercio conſtitutæ ratio.

Arx Malacenſis extruitur.

Laſſamanis ad Albuquerciū legatio.

è vita discessisse (dolore enim confectus interierat) ani maduerteret, ad Albuquerciũ legatum misit, per quem postulabat, vt opera illius vteretur. Se namque non mi nore studio pro Regis Emmanuelis amplitudin quoduis periculum aditurũ, quàm pro defuncto Re ge multis in locis adierat. Fuit ea legatio Albuquercic grata, dataque fide illum euocauit. Sed cum multi ve rerentur, ne, si is in vrbem rediret, aliquod maximun munus illi committeretur, inuidia ducti, hominẽ pe literas absterrent, atque persuadent, Albuquercium d interitu illius cogitare. Interim Odoardus Fernandus qui ad Siamensem Regem missus fuerat, cum Siamẽs legato reuersus est. Fuerat Lusitanus à Rege comite acceptus, & muneribus ornatus. Legationis autem quam Albuquercio Siamensis exposuit, summa hæ erat. Regi gratissimam fuisse illius victoriam: Emma nuelis regis imperium amplificatum cupere, & genti clarissimæ vicinitate delectari, nullumque se officiun in omnibus rebus, quæ ad commodum & dignitaten Albuquercij, & Lusitanorum Ducum pertinerent, ho minis amantissimi prætermissurum. Cum hac lega tione Albuquercio dona misit, nempe aureum pocu lum, & ensem cum aurea vagina, & annulũ, in quen erat gemma maximi pretij satis eleganter inclusa. A buquercius per eundem legatum Regis matri ampl satis munera misit. Siamense regnum oram fermè c mnem extremæ Indiæ, quæ ad ortum Solis spectat, d ad Septentriones inflexa, sinu maximo, Sinarumqu termino occidentali definita est, amplectitur: & ind ad Occasum cum regno Peguensi coniungitur. Pro montorio autem, quod Malaca circiter centum & v ginti passuum millibus abest, superato, Malacam e jam imperio, vt diximus continebat. Duodecim mi lia elephãtorum habere dicitur, è quibus quatuor mi lia semper ad subitos bellorum casus armata sunt. A hunc Albuquercius, vt pax sanctiore fœdere firmar tur, legatos misit Antonium Mirandam Azeuedium & Odoardum Coelium, cum muneribus Regia ma nificent

Siamensis ad Albuquercium legatio.

Siamensis regni descriptio.

Variæ legationes tã ad Albuquercium

ificentia dignis. Alius deinde legatus à Iaoensi Rege *quam ab*
Malacam peruenit cum muneribus, quæ militaris vi- *eodem*
i speciem referebant. Hastas enim continebant, & bel- *missæ.*
ica facinora, quæ Rex ediderat, in stromate gossipino
epicta, & ænea tympana, quibus apud gentem illam
n bellis certamen acuitur. Similiter alij legati à Regi-
bus finitimis, & à Zamatra, item à Rege Peguensi, cu-
ius imperium, post Gangem fluuium, ad Solis occa-
sum pertinet, & latissimis illi⁹ oræ terminis cõtinetur.
Alij Reges pacem & amicitiam petebãt, alij libenter se
Regis Emmanuelis imperium accepturos ostendebãt.
Omnes Albuquercium laudibus exornabant, & mu-
neribus etiam oblatis studium nominis illius,
quo erant vehementer, vt appare-
bat, incensi, testifica-
bantur.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVIctissimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER OCTAVVS.

De bello Goensi.

DVM haec in vlteriore India geruntur, in citeriore res Goenses in angustias adductae sunt. Zabaimus enim Dalcamus in possessiones, quae Regis Emmanuelis nomine in continenti fuerant occupatae, Puletacamum cum tribus millibus militum, quorum maxima pars Turcae fuerunt, immisit. Contra hos Melraus & Timoia, qui Lusitanorum partes sequebantur, quatuor hominum millia, & quadraginta equites eduxerunt. Principio quidem Puletacamus in fugam versus fuit. Sed cũ copias dissipatas collegisset, in hostes incautos inuasit, & Melraum atq; Timoiam in effusam fugam coniecit. Hi ad Narsingae Regem, cum exercitum maxima ex parte concisum cernerẽt, & alium comparare minimè possent, se contulerunt. Timoia Melrao deprecatore, à Marsingae Rege veniam impetrauit. Deinde contra fidem, vt rumore dissipatum fuit, Rex illi caedem per ministros fraudulenter intulit. Hac victoria subla-

Melrai & Timoiae fuga.

blatus Puletacamus insulam traijcere constituit: at-
ue primùm insulæ habitatores ad defectionem solici
uit. Illi fidem violare noluerunt. Hoc fuit Crisnę in-
cio (is erat inter incolas opibus & industria princeps
vectigalia tractabat) ad Rabellum, qui præfectus vr-
s erat, continuò delatum. Is aditus insulæ muniuit,
que præsidia disposuit, quibus hostes omni aditu
ohiberet. Sed cùm Puletacamus noctem vnam plu-
am & caliginosam, & tempestatibus infestam obser-
aret, copias per loca, quæ magis imminuta esse co-
ouerat, ratibus transmisit. Duas Lusitanas naues cũ
rmentis omnibus cepit, milites Lusitanos, qui ni-
is acriter obsistebant, occidit. Reliqua incolarũ præ-
dia in vrbem diffugiunt. Puletacamus excogitat quo-
odo ea Lusitanorum prę sidia, quæ erant in vrbe, fo-
s exire cogeret, vt ita in vrbem præsidio nudatam in-
aderet. Coiebiquium (is vnus erat ex incolarum Du
bus, qui vectigalia Regia tractabant) per vnum ę su-
ad copias educendas persuadere conatus est. Mini-
er huius fraudis, Puletacami nomine suppresso, sic e-
m erat iussus, Coiebiquium alloquitur, & quasi
ansfuga, qui gratiam captare vellet, nunciat, ducen-
s Turcas in oppidum, quod Goa vetus appellabatur,
uasisse. Incolas eos vndique circumuenisse: Turcas
umpere conari. Si subsidium firmum mitteretur, fo-
, vt nemo ex Turcis euaderet. Rabellus Iacobum Fer
andum Fariam exploratum miserat: & manè cum a-
e instructa, vt, si opus esset, in hostes inueheretur, Fa-
am operiebatur, cùm fraudis minister interuenit, &
, quæ fuerat iussus, exposuit. Rabellus Coiebiquium,
uid sibi videretur interrogat. Is authorem sibi mini-
è fide dignum existimari dicit. At Rabellus iuuenta,
audacia, reique benè gerendæ fidutia, & optimis
ccessibus (facinora enim non pauca in bellis felici-
r ediderat) erectus, facilè in fraudem impulsus fuit.
aque minimè spectato Fariæ exploratoris aduentu
m equitibus quinque & triginta, & Indis quingen-
s egressus est. Proditor cum se quibusdam aperuisset,

Goæ incolarũ erga Lusitanos fides.

Puletacami techna in Lusitanos.

Temeritas Rabellij [illegible]

abſceſſit. Indi cognita fraude ſubſtiterant. Id Rabellu
cùm multum in via proceſſit, non animaduertit. Cùm
verò iugum collis ſuperaſſet, tredecim tantùm Indis ſ
ſtipatum vidit. Inde circiter mille (tot enim intuenti
bus eſſe videbantur) hoſtes conſpicatus eſt. Eos auten
equites quinque in ordinem cogebant. Ibi rurſus Ra
bellus de Coiebiquio quærit, quid ſibi videretur. Malè
inquit. Transfuga minimè comparet: hoſtes ſunt mu
tò plures, quàm is nunciarat: noſtri metu perterriti
ſubſtitere: fraudem eſſe hominis perditiſſimi ſuſpica
poſſumus. Idcirco in vrbem redeundum cenſeo. Eg
tamen in omni conſilio, quod ſequutus fueris, me co
mitem fideliſſimum ſine vlla recuſatione præſtabo
Deinde cùm Rabellus reliquos interrogaret, & nem
reſponderet (verebantur enim, ne, ſi vtile conſiliur
darent, id non prudentiæ, ſed timiditati tribueretur
Rabellus inquit, Agite commilitones: hæc eſt dies, i
qua, quantum ſit in vnoquoque virtutis, apparebit. V
quidam nobilis, qui Emmanuel Cugna appellabatu
orationem illius excipiens: Hæc eſt, inquit, ſententia
quæ mihi maximè placet. Omnes deinde è colle deſc
dunt, & hoſtibus appropinquantes, concitatis equi
tanto impetu in eos inuecti ſunt, vt omnes in littus, v
Luſitanorũ victoria bi Puletacamus maiores copias è continente veniente
excipiebat, compellerent. Tantus autem erat hoſtibu
metus iniectus, vt multi cùm ſe in mare deijcerent, ob
ruti fluctibus interirent. Puletacamus eos ab effuſa fu
ga continere non poterat. Ex Indicis copijs ducenti tā
tùm (hi autem Malabares erant) aduenerant, & cur
Luſitanis coniuncti, hoſtes metu diſſipatos inſequeb
tur. Hoſtes trecenti cæſi ſunt. Erant in ſummo colle p
r etinæ: Aedes ita corruerant, vt magna parietum pa
adhuc integra permaneret. Puletacamus in eas cur
Turcis octoginta, quorum pars pedites, pars equites
rant, ſe à fuga recepit. Eos Rabellus confeſtim adori
conſtituit. Coiebiquius Rabellum à conatu deterrer
conatus eſt. Dicebat enim Puletacamum intus latere
homines eſſe cum illo ſanè fortes, & rabie atque deſp
rat

tione quodlibet magnum facinus & cominus res geretur, ausuros. Itaque præstare, eminus eos sine vllo periculo sagittis configere. Sibique illam prouinciam reposcebat. At Rabellus victoria insolēter elatus, cum consilium prudens aspernaretur, cum equitibus quatuordecim (reliqui enim hostes fugientes cædebant) in parietinas ingressus est. Ibi hostes eum duabus ex partibus aggrediuntur, & equum hastis confodiunt, & illum, ruina vehementer oppressum, interimunt. Simili casu Emmanuel Cugna eiusdem temeritatis pœnas luit, reliqui ex omni parietinarum ambitu pulsi sunt. Hostes eos insequi noluerunt. Erat enim periculum, ne, si rursus prælium renouaretur, propter suorum trepidationem in summum vitæ discrimen inciderent. Itaque satis habuerunt eo die duos viros primarios occidere, & reliquos à capitibus suis auertere. Eò die satis perspectum fuit, quātum inter bonum Ducem, & strenuum militem interesset. Rabellus enim cum esset in armis acerrimus, ea temeritatis signa dedit, vt multi consilium, quo fuerat Albuquercio Goæ præpositus, improbarent. Coiebiquius autem eo die laudem viri fortis & sapientis Ducis obtinuit. Nam & valdè strenuè dimicauit, & optimum consilium dedit, cui si Rabellus obtemperasset, nunquam in eam calamitatem incidisset. Reliqui omnes in ordinem reducti, Goam incolumes peruenēre. Ibi communi consilio Franciscus Pantoia delectus fuit, q. ciuitati præesset. Is in quo quidē pusilli & angusti animi significationē dare visus est, oblatum munus repudiauit. Non.n. in eo statu res Goenses esse dicebat, vt quisquam vir prudens ciuitatis tuendæ curā suscipere deberet. Nobilitas & ciues vniuersi eā prouinciā ad Iacobū Mendezium Vasconselium detulere. Is cùm munus animo sanè cōfidenti suscepisset, omnia, quæ ad vrbis tuendæ defensionē necessaria videbantur, admodū strenuè comparauit. Omnem commeatum, quem potuit, in vrbem intulit, munitiones instituit, vigilias disposuit, omnia impigrè

Rabelli mors, temerè accersita

Coiebiquij laus.

Fr. Pantoiæ pusillanimitas.

Vasconselius Rabello suffect⁹.

& vigilanter administrauit. Crisna verò cùm ab illo vt intra muros cum suis admitteretur, enixè contenderet, id facilè consequutus est. Ducenti tantùm Lusitani, & Indi ex fœderatis sexcenti in vrbe tunc inerant. His exiguis copijs erat bellum sustinendum, & obsidio etiam, si opus esset, toleranda. Puletacamus verò insulæ totius possessionem occupauit. Porrò autem Benastarinum (est id oppidum in insulæ aditu, qui ad Austrum pertinet, satis ad commeatum ex continenti subuehendum, & copias arcessendas oportunum) castris delegit. In eo loco arcem instituit: maxima illius fundamenta iecit: eamq; ad summum perduxit, & tormentis ingentibus, & omnibus bellicis instrumentis atq; præsidijs egregiè muniuit, vt inde tam acri bello Lusitanos vexaret, vt insulam deserere cogerentur. Et interim nunc aperto Marte, nunc ex insidijs ciuitatem oppugnabat. Sed Vasconselius illum perpetuò repellebat. Franciscus verò Pereira Berredius cum triginta viris Lusitanis eò se contulit. Cuius aduentu, (tanta erat hominum penuria) Vasconselius mirificè lætatus est. At Puletacam⁹ cùm bellum extraheretur, Zabaimo suspectus esse cœpit. Neq; defuit, qui nomen illius apud Zabaimum proditionis insimularet. Is sororem Rozalcamo, viro Turcæ, & in rebus bellicis spectato desponderat. Eum Rozalcamum Zabaimus cum sex millib. militum Goam misit, & Puletacamo, vt illi exercitū traderet, imperauit. Puletacamus ea ignominia grauiter offensus, imperium Zabaimi cōtempsit. Rozalcamus, vt Puletacamum castris exueret, ad Vasconseliū literas dedit, quibus dicebat, Puletacamū Zabaimi iniussu in possessiones in continenti sitas, quæ ad Emmanuelis imperium pertinebant, inuasisse, & in insulam traiecisse. Se cum exercitu venisse, vt à Puletacamo tanti facinoris pœnas expeteret. Si Vasconselius illi opem afferre vellet, se Puletacamum intra paucos dies ex insulæ finibus expulsurum. Spem deinde ostendebat libertatis Lusitanis illis, qui apud Zabaimum capti detinebantur. Ij erant, qui facto naufragio, in Da-

Goensis insula ab hoste recepta

Zabaimi cum Puletacamo simultas.

Rozalcami fraudulentæ ad Vasconselium literæ.

Dabulis littus euaserant. Vasconselius fidem homi- *Vascõselij credulitas periculosa.*
perfido confestim adhibuit. Rozalcamus illius ope
firmatus, Puletacamum facilè superauit. Quo facto
ntum abfuit, vt Rozalcamus in fide permaneret, vt
otius Vasconselio ferro flammaque minitaretur, si
on protinus vrbe excederet. Bellum ita redintegra-
m multarum difficultatum causam nostris attulit,
ui tamen ita hostium impetum ab vrbis mœnibus re
imebant, vt iam non auderent illi ad muros accede-
. Hyems appetebat, quæ cùm sit in illis regionibus
aldè sæua atque turbulenta, maritimos exitus inter-
udit. Muri interim pars magna corruit. Illa ruina Ro
alcamus debellatum esse credidit. Itaque ad eam par-
m, quam muro nudatam aduerterat, copias admo-
t. Ibi atrox prælium commissum est, quod ad vespe- *Atrox prælium.*
m perductum fuit. Multi ex hostibus cecidere, & è
ostris etiam nonnulli, inter quos Coiebiquius for-
ssimè dimicans, glandis vnius ictu percussus occu- *Coiebiquij mors.*
uit. Rozalcamus cùm vi ciuitatem expugnare non
osset, astu vt eam caperet, summo studio contende-
t. Perpetuo autem tubarum concentu, & simulata *Rozalcami strata-gema.*
cursione nostros vigilare cogebat, ita, vt peruigilio
onfecti, passim deciderent. Ioannes Machiadus, cuius
tea mentio non semel facta est, cum apud hostes ad-
c habitu & specie Turcica versaretur, agmen vnum
icebat. Is Vasconselium per literas admonuit, vt in
cum, quem arbores binas appellat, cum primùm tu-
perstreperet, copias educeret. Fore namque vt facil-
mè turmam hostium, quæ cum tubicine ibi solita e-
t consistere, profligaret. Factum est ita. Multi ea no- *Hostium clades.*
e cæsi, reliqui in fugam compulsi sunt, & muri pars,
uæ collapsa fuerat, incredibili celeritate refecta. No-
i interim fame grauissima laborabant. Nam & hy- *Lusitanorum Goæ obsessorum fames.*
ns erat impedimento, quo minus commeatus in vr-
m inuehi posset: & Zabaimus omnes insulæ aditus
sessos tenebat, ne cibaria ex continenti importaren-
r. Ea fames multis occasionem attulit Christianæ
igionis abiurandæ, qui ad Rozalcamum nocte con-
fugie-

Lusitani apostatæ fugiebant, & in Mahumetis nomen iurabant. Hi sept-aginta fuerunt, qui fidei & religionis immemores, corpus ad breue tempus alerent, animos in pestem sempiternam furenter & impiè detrudebant. Inter quos quidam homo honesto loco natus, cui nomen erat Fernandus Lupius, extitit. At Machiadus, qui ad eum diem Turcam simulárat, cùm videret homines Christianos Sanctissimam Christi religionem detestari, dolorem eximium capiebat. Ea verò indignitate commotus, eo tempore, quo Christiani fame confecti, & in extremas angustias adducti videbantur, vt fidem suam factis ostenderet, voluit eiusdem laboris & ærumnæ societatem inire. Is duos filios ex muliere Saracena susceperat, & vtrunque per se aquis lustralibus in Christi nomen expiârat. Hos ad se perduci iussit, vt secum in vrbem intromitteret. Quod cum exequi minimè posset, facinus edidit valdè miserandū. Maluit enim in sanguinem suum sæuiri, quàm pueros infantes secta Mahumetis pestifera imbuendos, in hostium potestate relinquere. Itaque nocte vtrunque suffocauit. Manè verò casum filiorum acerbissimum deplorauit, & suam calamitatem cum multis lachrymis lamentatus est: dicebatque filios lamiarum præstigijs fuisse miserabiliter extinctos. Deindè cùm fingeret, se molestiæ leuandæ gratia velle per insulam vagari, cum Lusitanis aliquot captiuis, & cum illis, qui CHRISTI religionem execranda perfidia violârant, ad vrbis muros accessit. Ibi orationem luculentam habuit, qua de vitæ breuitate, de sempiternis supplicijs, de gloria immortali disseruit, & omnes adhortatus est, vt mallent in vita misera & caduca, laboribus breuissimo temporis spatio definitis torqueri, quàm in futura supplicijs sempiternis excruciari. Orationem eius, nemo ex illis, qui à religione defecerant, ad aures admisit. Ipse verò cum captiuis Vasconselij fide, quam antea, cùm primum id induxerat in animum, acceperat, in vrbem ingressus est. Eius aduentus non modò lætitiam Lusitanis attulit, sed animos etiam

Pius Machiadi zelus.

Miserandū Machiadi in liberos facinus.

Machiadi ad Lusitanos apostatas exhortatio.

Machiad⁹ ad obsessos Lusitanos transfugit

m illorum ad spem salutis erexit. Id enim numine uino factum fuisse credebant, quòd cùm illis præns adfuisset, non dubitabant, quin salutare præsidiũ set intra breue tempus hominib. afflictis, qui opem ius implorabant, allaturũ. Rozalcamus vrbis oppunationem nõ intermittebat. Cùm verò Vasconselius tellexisset, eum in loco considere, ex quo ciuitatem atere tormentis maximis imperabat, cũ equitib. 80. illum inuectus est: & cum vtrinque fuisset acerrimè micatum, nostri tandem impressione facta hostes derunt, & ita in vrbem saluis omnibus reuersi sunt. liqui tamen vulnerati fuêre. Rozalcamus ea nostrom audacia perturbatus, spem expugnandæ ciuitatis iecit. Itaque oppugnatione prorsus omissa, in eo puabat, vt nostros fame ad deditionem compelleret. asconselius aliquid audendum ratus, Francisci Berdiũ, quãuis & anni tẽpus, & hostium vigilantia sumum periculũ nauiganti proponeret, in Baticalã mi-, vt indè cõmeatum aduеheret. Berredius longa na-, cui præerat, euectus, imperata tanta vigilantia & dustria confecit, vt cùm Kal. Iul. Goa solueret, eodẽ ense xx. parones cibarijs onustos Goam, hostib. inui, induceret. Ad hunc modum fames depulsa, & hoines recreati sunt. Hæc quidem in Goensi bello gere ntur. At Begiensis, vt fuerat ab Albuquercio iussus, acotoram petijt: in cursu nauem vnam cepit, & Alquercium, vt habebat in mandatis, aliquot dieb. exctauit. Cùm verò illum ex diuturna mora minimè Arabiam eo anno nauigaturum esse cognouisset, Zacotoram naues appulit, & arcem disturbauit, & mines, & tormenta, & munitiones, & commeatum naues imposuit: indè in Armuzium vela dedit, vt butum exigeret. Tributum fuit illi sine vlla recusaone persolutum, & honores non mediocres attribu- Indè in Indiam nauigauit, & in fine mensis Augu- Goam peruenit. Illius aduentus fuit vniuersæ ciuii gratissimus. Ducebat enim centum Lusitanos fas atque benеualentes, & bellandi peritissimos.

Prospera in hostes Lusitanorum excursio.

Commeatus Goam inuectus.

De Begiensis in Zacotoram profectiõe.

Noua Goæ vrbis præsidia.

Prin-

Principio mensis eiusdem redierat ex insula Sanc Laurentij Ioannes Serranus, & Pelagius Sala, qui simi li ratione magnam lætitiam ciuibus vniuersis attul rant. Emmanuel item Lacerda, qui cum sex nauiu classe, vt oram Calecutiensem infestam faceret, Ind cum illud mare peragrarat, cùm primùm per Anni t pus licuit, in eandem vrbem commeatum varium multiplicem, & ducentos milites Lusitanos induxi His præsidijs ciuitas erecta, hostium conatus pro nih lo putauit. Mēse deindè Septemb. Christophorus Bri tius in vrbem similiter aduectus est. Is decimo non die mensis April. Olysippone ductu Garsiæ Norogn soluerat. Garsia namque Norogna, filius sororis Alb quercij, cum classe sex nauium missus in Indiam a Emmanuele fuerat. Quatuor ex illis in Mozambique si insula hyemauerant, duæ tantùm in Indiam tran miserant. Vna, cuius Arius Gama nauarchus erat, C nanorem petijt, Brittius Goam delatus est. Interim R zalcamus bellum non segniter administrabat. Præli tandem, in quo Brittius primum agmen duxit, satis a cre commissum est: hostes fusi fugatique sunt, & ma gna eorum pars à nostris, qui eos insequuti sunt, ferr concisa. Hoc prælio monitus Rozalcamus, sese deind à confligendo continuit. Satis habebat, insulam præs dijs tenere, & arcem summo studio munire. Ea arc perfecta, in eam commeatum & munitiones conue xit, & tam valido atque firmo præsidio muniuit, v nulla ciuitas, aut castellum, quod ad Zabaimi dition pertineret, esset cum illa roboris multiplicis firmame to comparandum. Duæ interim naues à Melichiazi missæ, cum magno frumenti & orizæ numero Goan peruenēre. Melichiazius enim cùm acciperet nostro inopia laborare, naues illas, vt nostros inopia leuaret ad Vasconselium misit: seque omnia, quæ in rem Regi Emmanuelis essent, summa voluntate perfecturum multis verbis ostendit. Melichiazio gratiæ, vt par erat actæ sunt, & munera etiam missa. Belli deindè ratio mutata est. Nostri namque excursiones in arcem Ben stari

Lusitanorum de Rozalcamo victoria.

Commeatus Goam à Melichiazio missus.

tarienſem crebrò faciebant,&,an eam expugnare poſ-
ent,ſæpè tentabant.Dum hęc in India geruntur,Pon-
fex Maximus Iulius ſecundus concilium Piſæ cele-
randum literis publicis indixit.De rebus,quę in con-
ilio erant Regum Hiſpanorum nomine tractandæ,
ex Emmanuel cum Rege Fernando per Legatos e-
it.Fuit præterea negotium aliud maximi momenti,
uod erat per vtriuſque legatos agitandum.Erat ſub id
mpus in Caſtellæ regno vir quidam valdè nobilis,
ui nomen erat Petrus cognomento Baſtardus. Is fue-
at author exiſtimatus diſtenſionum quarundam quę
nter Fernandum Regem,poſt Iſabellę vxoris obitum,
um Philippo Rege Maximiliani filio,Fernandi ipſius
enero, concitatæ fuerant. Philippo autem mortuo,
ùm Petrus Fernandi offenſionem pertimeſceret, in
gnum Feſſenſe conceſſit. Ibi cùm apud Barraxam
iuerſaretur , cuius tunc nomen in illa Mauritaniæ
arte erat maximæ & virtutis, & potentiæ magnitu-
ine celebratum , ſummam cum illo familiaritatem
ontraxit. Barraxæ autem gratia, cùm is ſe medium
er literas interpoſuiſſet,Fernandus omnibus Petri er-
tis clementer ignouit. Petrus cum Barraxæ literis ad
ernandum reuerſus eſt. Literarum ſententia huc in
umma pertinebat,vt Fernandum ad bellum Feſſen-
plurimis verbis hortaretur. Ad id verò Barraxa ope-
m ſuam pollicebatur,ſub ea conditione, vt Feſſæ rex
ùm eo tributo,quod Fernãdo viſum eſſet,ab eo crea-
tur.Hæ literæ Fernando, vt præ ſe tulit, non ingra-
e ceciderunt.Itaque Petrum cum literis ad Barraxam
e eadem re continuò remiſit. Petrus Alcaſſarem Sa-
uerium, quæ ciuitas tunc Regis Emmanuelis impe-
o continebatur, ſe contulit, & ab Roderico Souſa,
ui tunc illi vrbi præerat, hoſpitaliter acceptus eſt. Ibi
ùm Souſa Petrum de cauſa itineris illius percontare-
ır,is ſe dixit in grauiſſimam Regis Fernandi offen-
onem, non peccatis ſuis,ſed maleuolorũ hominum
rmonibus rurſus incidiſſe,& ideò Feſſam diſcedere.
odericus Souſa cùm eſſet mira ſagacitate præditus,

RES EVROPEAE ET AFRICANAE.

Petrus Baſtardus.

Barraxa Maurus Baſtardũ profugum hoſpitio excipit.

Barraxæ ad Fernandum Catholicum Legatio.

Solers Souſæ factum.

& in Petri verbis miram inconſtantiam perciperet, & aliquid etiam ſuſpicione conſequeretur, hominem ſecum tantiſper retinuit, dum literas, quas ad Barraxam ferebat, arte ſurriperet, atque reſignaret. Eas deindè deſcripſit, & iterum ſumma ſolertia conſignatas, in loco, vndè fuerant ſublatæ, repoſuit, hominemque dimiſit, & literarum exemplum ad Emmanuelem perferendum curauit. Id quod animo Fernandus agitabat, Emmanuel indigniſſimè tulit. Erat enim contra pactionem, quæ de regionum diuiſione inter illos facta fuerat. Pactionis autem illius vi regnum Feſſenſe ad ius Portugaliæ pertinebat. Vt igitur illum ab ea cogitatione reuocaret, Legatum in Caſtellam miſit. Fernandus interim claſſem maximam comparabat: & quorſum eam inſtrueret, ſilentio comprimebat. Sed tantùm dicebat, ſibi eſſe in animo, quos poſſet hoſtes Chriſtiani nominis bello premere. Sub id tempus Fernandus literas à Pontifice Iulio percepit, quibus idem Pontifex ſignificabat, ſe cum Venetis & Heluetijs, & Maximiliano Cæſare, contra Ludouicum Galliæ Regem ſocietatem coire. Maximum verò belli firmamentum Fernandi ipſius ſocietate contineri. Quapropter ab illo contendebat, vt vellet ijſdem fœderibus alligari. Aliter enim regnum Neapolitanum, nè de manibus illius elaberetur, eſſe maximè formidandum. Tulit illud permoleſtè Fernandus: vt tamen regni Neapolitani præſidia firmaret, ſe ſocium fœderatis aſcribi ſuſtinuit. Emmanuelem deindè ad eiuſdem fœderis ſocietatem inuitauit. Emmanuel aſſentiri nullo pacto voluit. Imò cum ſub id tempus ſex Gallicæ triremes Duce Petro Ioanne Olyſipponem appulſæ fuiſſent, is Ducem comiter accepit, & commeatu iuuit: quod Fernando offenſionem haud mediocrem fama vulgabat attuliſſe. Verum has offenſas, & vtriuſque probitas, & affinitas obliterauit. Claſsis tamen, quam Fernandus, vt in Mauritaniam tranſiret, inſtruxerat, Italicis motibus impedita, Emmanuelem ea ſolicitudine, quæ animum illius diſtinebat, omnino liberauit. Eodem

Confœderatio in Regẽ Galliæ.

dem

em anno Henricus Britanniæ Rex Legatos in Lu- *Anglica ad Emmanuelem Legatio.*
ıtaniam misit. Legatio nihil aliud continebat, quàm
ngularis amicitiæ signum, & fœderis antiqui sacra
ıentorum, cognationis & affinitatis memoria reno-
atum. Dum in Europa tempus in his rebus teritur, *RES INDICAE.*
lbuquercius nouos Malacæ motus iudicij seueritate
ompescuit. Vtetimutaraia, qui cum illo fœdus ege- *Vtetimutaraiæ ambitio.*
ıt, vt dictum est, opes summas habebat, & regnum,
ım esset intoleranda ambitione præditus, affectabat.
t iam antequam Albuquercius Malacam oppugnaſ-
t, id molitus sæpè fuerat, vt Regem insidijs pelleret,
ipse locum illius occuparet. Id tamen illi minimè
rocesserat. Id sub Albuquercio felicius se perfecturum
onfidebat. Ciuitatem enim externis & longinquis
ræsidijs diu teneri, difficillimum fore statuebat: & vel
ropter amplissimas opes, ad quas ipse peruenerat, vel
ropter Albuquercij voluntatem, quam sibi deuinxe-
ıt, vel propter ingenij calliditatem, qua sibi omnia sæ-
enumerò proponebat, imperium ciuitatis ingenti
pe, & inani quadam fiducia deuorabat. Sed cùm a-
imaduerteret ciuitatis statum & formam Reipub. &
ıunerum descriptionem, longè aliter, quàm fuerat
pinatus, ab Albuquercio collocari, & arcem muni-
ssimam sic à fundamentis institui, vt non facile sibi
oret id, quod animo designabat, efficere, aliam sibi ra-
onem sceleris ineundam existimauit. Mahumetis
x dolore nimio propter ciuitatis amissionem, vt di-
imus, excruciatus obierat. Is, ad quem eo mortuo re-
ni hæreditas iure veniebat, pulsus fuerat. Vtetimuta-
aia cum eo per literas agebat, vt bellū compararet, se
amque opibus, & clientelis, & artibus etiam perfectu-
ım, vt Lusitanos facilè pelleret. Hæc omnia cum oc-
ultari difficillimè possint, maximè vbi quisque victo-
s animum sibi conciliare studet, factum est, vt vtri-
sque literæ vltrò citroq; missę in Albuquercij manus
eruenirēt. Id Albuquercius summa taciturnitate cō-
ressūm cū Araugio solo cōmunicauit. Cupiebat au-

tem hominem comprehendere, quod propter illiu
summam potentiam fieri non poterat, nisi eum in ar
cem aliqua ratione pertraheret. Quod Vtetimutarai
facere recusabat. Nam præterquam quod illum scele
ris conscientia timere compellebat, intelligebat de ty
rannide illius apud Albuquercium frequentes queri
monias haberi. Euenit interim, vt Persa quidam cer
tum munus ab Albuquercio flagitaret. Respondit il
le se nemini publicum aliquod munus, nisi primario
ciuitatis viros primum consuleret, assignaturum. Prin-
cipes igitur ciuitatis acciret, & tum demum se de illo-
rum sententia, quod optimum factu esset, libentissime
decreturum. Persa cùm esset Vtetimutaraiæ valde
familiaris, & suspicaretur, illo ad Albuquercium per-
ducto, se omnia quæ vellet impetraturum, hominem
cum filio atque genero, qui coniurationis erant parti-
cipes, ad Albuquercium facilè perduxit. Non enim so-
lùm officio, verùm & honoris illius specie prouocati
sunt, vt minimè conuentum illum vitarent. Illis ad
hunc modum intromissis iniecta vincula confestim
sunt, & iudicium ordine solito constitutum, & patro-
ni, qui causam illorum defenderent, assignati. Capita
accusationis præcipua hæc erãt. Quòd regni hæredem
ad regnum armis repetendum, & arcem expugnandã,
& exitium Lusitanis afferendum solicitasset: quòd La-
samanam ab officio, quod Emmanueli regi præstare
cupiebat, auertisset: quòd illius cõsilio scelus in Siquei-
ræ pestem atque perniciem conflatum fuisset: quòd
multis Lusitanis, qui cum Siqueira fuerant, crudelissi-
mæ cædis causam attulisset: quòd opera illi⁹ Christia-
ni quidam ex illis, cùm multis incõmodis premeren-
tur, à Christi religione decessissent: quòd gener illius
atque filius, qui cum illo vincti tenebantur, illius au-
thoritate permoti, eiusdem sceleris socij & administri
fuissent. Vtetimutaraia quędam negabat, quædam ve-
rò manu conuictus negare non poterat. Itaque ad mi-
sericordiam cõuersus, veniam suppliciter implorabat.
Tandem indicijs & testibus apertissimè conuictus, ca-
pite

Albuquercij in capiendo Vtetimutaraia solers inuentum.

Accusationis aduersus Vtetimutaraiã capita.

Albuquercij iudiciũ in perdueles.

pite cum filio & genero damnatus est. Fuit de tribus illis hominibus supplicium publicè sumptum,& illorum ædes disturbatæ, nè quod extaret in ciuitate hominum monimentum. Hoc iudicium Albuquercij laudes apud eos homines egregiè cumulauit. Hominem nanque esse dicebant,qui non solùm in bello hostes vinceret,sed in pace tyrannidem iudicij seueritate & constantia profligaret. Et cùm hominum improborum interitu lætarentur,tum non mediocri metu fracti cogitabant, non esse sub eo homine peccandum, quem nullius opes à iudiciorum seueritate deducerent. Postquam verò illud scelus vindicatũ debito supplicio fuit,insulas, quas Malucas appellant, explorare constituit. Tres igitur naues instruxit: illis Antonium Abreum præfecit,qui Malaca in fine Decemb.mensis, Anno, M. D. XI. soluit,& cursum ad ortum Solis instituit. Albuquercius verò cùm in Indiam citra Gangem redire festinaret,munus,quod Vtetimutaraiæ cõmiserat,nempè vt Saracenis ius administraret,ad Patecatirum,qui secundum Vtetimutaraiam opibus & authoritate Princeps habebatur,continuò detulit. Is Vtetimutaraiam oderat,eò quòd filiam, quam amabat,illi despondere nulla conditione voluerat. Postquam verò magistratum iniuit, vehementer Lusitanorum voluntates specie quadam probitatis allexit. At Vtetimutaraiæ vxor cùm viri cædem vlcisci cuperet, Patecatirum & filiæ nuptijs,& promissis ingentibus eò traduxit,vt bellum Lusitanis moliretur. Mulier enim se sex millia militum fortium illi tradituram promisit, quibus,si vir esse vellet, facilè Lusitanos inopinantes opprimeret. Patecatirus & amore,& auaritia, & ambitione cæcatus(non desperabat enim,modò adniti vellet,se regni opibus potiturum)mulieris precibus assensus est. Itaque minimè procrastinandum ratus,nuptijs primùm summo silentio celebratis, frequentiorem ciuitatis partem coniectis ignibus incendere festinauit, & multos incolas occidit. Albuquercius confestim occurrit,hominemque armis expulit, & in fugam conuertit.

Malucarũ exploratio.

De infausta Patecatiræ in Lusitanos conspiratione.

uertit. Is in loco, quem Opi nominant, non procul ab vrbe distante, in quo sedem & domicilium habebat, tandem constitit, quem vallo & fossa & tormentis, varioq; armorum & telorum genere muniuit, & inde crebris excursionib. vrbis incolas sæpè perterruit. Sed Albuquercius eam ad hominis audaciam comprimendā industriā adhibuit, vt is malis edoctus, facilè se ab inferendo maleficio contineret. Albuquercius deinde cū iter suscipere vellet, arcis & vrbis præfecturam Roderico Brittio Patalino commisit: quæsturam Araugio tradidit: Fernandum Petreium Andradium maritimis rebus præfecit: quæsturæ scribas instituit: Ninachetuensem incolis, qui non essent Mahumetana secta imbuti, ius dicere iussit. Incolæ hunc magistratum Xabandarem appellant. Saracenos secundum varias regiones distribuit, & singulis proprium rectorem, qui eos regeret, assignauit. Omnes tamen Brittij imperium sequi præcepit. Zainalus interim veniam ab Albuquercio per nuncios postulauit. Fatebatur autem, se desperatione victum ab eo desciuisse. Non enim putabat fieri posse, maximè cùm bellum differri conspiceret, vt is vrbem opulentissimam ea classe, quam ducebat, expugnaret. Tunc verò Lusitanorum virtute perspecta arbitrari, nihil tam munitū fore, quod non eorum armis atq; virtuti cederet. Errori veniam tribueret, & dexteram in bellis inuictam sibi porrigeret, vt testatum esset apud omnes mortales, illum non magis virtutis robore, quàm clementiæ laude præcellere. Albuquercius hominem data fide ad se venire iussit. Is iterum vt se in regnum restituat, suppliciter orat. Albuquercius se id facturum promisit. Verùm tempus elabi, quod si prætermitteret, iter sibi fluctibus interclusum iri. Se postquam Goam peruenerit, & vrbis statū constituerit, operam daturum, vt eum in regnū reduceret. Zainalus cùm sibi verba dari suspicaretur, iterū clam cum suis omnibus ab vrbe discessit. Albuquercius autem relictis in vrbe trecentis Lusitanis, in classe verò ducentis, præter Indos milites, & aliquot etiam

Constituti Malacæ ab Albuquercio magistratus.

Xabandares magistratus

Zainalus veniam ab Albuquercio petit.

Malacæ præsidium Lusitanicū

Mala-

Malacenses,quorum fideli opera nostri vsi fuerant, cũ quatuor tantùm nauibus Malaca profectus est. Cùm verò Zamatræ oram preteruеheretur,coorta subitò tẽpestas illum, quem primùm potuit,portum subire, & anchoras iacere compulit. Ita tamen magni fluctus eijciebantur, vt nullis anchoris nauis prætoria firmari posset. Factum igitur est,vt ad rupem, quæ sub fluctus latebat, allisa frangeretur. Prora continuò submersa fuit. Puppis verò cum in saxo subsideret,è fluctib⁹ eminebat. Aqua tamen sentinam compleuerat, & omnia præter homines,qui in puppim se contulerant, fluctibus ipsis obruta perierunt. Qui erant in prora, cùm eã mergi conspicerent,tabulis & dolijs innixi, partim in Pacemense littus enatarunt, partim verò fluctibus hausti sunt. Nox erat,densa caligo, turbines atq; procellæ, tonitrua & fulgura terrorem cunctis iniecerant,& spẽ salutis inciderant: votis,& precibus, & sublatis in cælum clamoribus, veniam animis suis cum lachrymis & singultu flagitabant. Albuquercius cùm animaduerteret puerum infantem aquis in nauem influentibus penè mergi, illum sublatum humeris tantisper sustinuit, dum alia ex naui auxilium aduenirет. Hæc autem effatus est. Huius innocentia fretus, confido me Christi benignitate è fluctibus emersurum. In hoc discrimine cũ è naui, cuius nauarchus erat Petrus Alpoëmus,qui iuridicundo pręerat,scapha demissa,& in nauem prætoriam remis vehementer impulsa fuisset, Albuquercius & reliqui in nauem Alpoëmi aduecti sunt.Georgius Nonius Leo, qui alij naui præerat, vi tempestatis à classe disiunctus est. Qui erant in alia naui, cui Simonem Martinum Albuquercius præfecerat,in qua tredecim tantum Lusitani vehebantur, & Leoni commissa fuerat, cum Iaoẽnses & Malacenses essent,Lusitanosque omni præsidio destitutos aspicerent,in nauarchum, qui tunc graui morbo iactabatur in alios insurgentes, omnes trucidauerunt. Quatuor tantùm nautæ scapham adepti, in Pacemense littus euaserunt: & nauis ipsa in portum Timiamensis ciui-

Albuquercij à Malacen. vrbe discessus.

Naufragiũ nauis Prætoriæ.

Albuquercij è naufragio periculum.

tatis, quæ est in eadem ora Zamatrensi sita, ventis delata, & deinde fluctibus oppressa fuit. Sedata tempestate, Albuquercius institutum cursum tenuit. Hominũ multitudo, quæ in Alpoëmensem nauem cum Albuquercio traducta fuerat, erat valdè magna, & commeatus penuria vexabatur. Nihil tamen eos acrius, quam sitis afflictabat, qua quidem omnes funditus interijssent, nisi duas naues, in quas inciderunt, accepissent, aqua & cibarijs onustas. In vnam harum duarum nauium Simonem Andradium cum quindecim viris Lusitanis imposuit, & illius nauarchum pro obside cum aliquot Saracenis secum retinuit. Saracenus quidam erat nauis illius magister, qui ita illam gubernauit, vt Lusitanos omnes in insulam vnam ex illis, quas Maldiuenses appellant, quæ Calecutiensium militum copia referta erat, induceret: vbi omnes contrucidati fuissent, nisi hostes veriti fuissent, ne pœnas illius immanitatis Albuquercius ab ijs, quos retinuerat, vt ius & fas efflagitabat, expeteret. Omnes tandem, qui euadere potuerunt, multis incommodis agitati, Cochimum peruenêre. Omnes opes amissæ sunt. nihil tamen Albuquercium ea iactura commouebat. Id tantùm molestè ferebat, quòd duos Leones è ferro singulari opere perfectos, & armillam, quę sanguinem sistebat, amisisset, quæ omnia cum multis donis Emmanueli Regi mittere destinauerat. Cochimum initio Februarij, Anno salutis M D xij. peruenit. Ibi cum de rebus Goæ gestis certior factus fuisset, octo celoces, cum valido militum præsidio confestim in eam insulam misit, & Emmanuelem Lacerdam vrbi præposuit, seque illi subsidium intra paucos dies allaturum confirmauit. Lacerda confestim rescripsit, non esse cur approperaret. Ciuitatem esse munitissimam. Expectaret è Lusitania naues, vt cum maioribus copijs posset castellum Benastarinense capere. Secùs enim se minimè dignitatis arbitrari, eum insulam nauigare, nisi copijs illis stipatũ, quibus castellum expugnaret. Assensit Albuquercius, & interim animaduertit in flagitia, quæ fuerant illo

Saraceni nauarchi perfidia.

Albuquercij iactura è naufragio.

ANNVS salutis, 1512.

ab-

psentę à Lusitanis commissa. Sed nihil acerbius tulit, uàm illorum opera, qui fustuarium propter scelera neriti fuerant, Simonem Rangelum, quòd eos reprenderet, in exilium pulsum fuisse: qui deinde à Saranis in via captus, & in Arabiam perductus fuerat. Eo mpore Petrus Mascaregnas, qui cum Garsia Norona Olysippone soluerat, Cochimum aduectus est, & unciauit, Norognam breui cum reliquis nauibus adtturum. Legatus præterea quidam à rege omnium, ui Maldiuenses insulas imperio tenebant, amplissio, ad illum venit, & ab eo nomine regis sui postulait, vt illum in fidem & clientelam reciperet. Illum nã ue velle Regis Emmanuelis imperio subdi, & tributũ onstitutum summa fide persoluere. Huius promissi ædus statim fuit ritè percussum, & Saracenus quidã, Mamelles nomine, qui aliquot illius insulas occupâit, ex illis excedere iussus. Quod sine vlla recusatione onfectum repentè fuit. Hæc quidem in India gerebãur, quo fermè tempore Regina Maria initio mensis ebruarij filium edidit, Emmanueli patri specie & forna simillimum, qui Henricus appellatus est. Eodem e, quo Princeps hic in lucem editus est, Olysippo (in ua quidem vrbe propter summam cæli temperiem, nonstri simile est, partem aliquam niuis intueri) pluma niue conspersa fuit: quod multi sic interpretati int, ea niue mentis candorem, vitæ puritatem & con nentiam, virtutis eximiæ fœcunditatem, quæ in hoc rincipe mirabiliter eluxit, præmonstratam fuisse. Sed auguria prætermittamus, hoc planè constat, in illis probitate, virtute, religione, constantia, & in sanctitis exemplo Lusitani imperij firmamentum consiste. At in India vlteriore, postquam Albuquercius Maca profectus est, vrbis incolæ tam Saraceni, quàm siulacrorum superstitione conflictati, qui Lusitanoim partibus studebant, exanimati metu vagabantur. Nec enim existimabãt illo absente hostium impetum b eorum capitibus propulsari posse. Vt autem magis nxiè trepidarent, rumor emanauit, Lasamanem cum

Petri Mascaregnæ in Indiam aduentus.

Maldiuensis ad Albuquerciũ legatio.

RES EVROPEAE

Henricus Emmanueli nascitur.

RES INDICAE.

maxima classe contra Lusitanos instructa tantùm appropinquare. Andradius illi, antè quàm in por intraret, obuiam eundum censuit. Patecatirus, qui mnia per exploratores nouerat, cùm accepisset, And dium è portu soluisse, vt cum Lasamane confligere nocte in vrbem ingressus est: & Aphractum, cui A fonsus Chiaignus adolescens valdè strenuus præera cùm improuiso adoriretur, cepit: Chiaignum acrit resistentem interfecit: reliquos, qui cum illo eran captiuos abduxit. In Aphracto tormentum ingens rat, Camelum appellant, illud etiam Aphracto co uexit. Andradius Lasamanis classem cum minimè perisset, in portum reuersus, Patecatiri stationem o pugnare constituit. Alfonsum Personam cum mil & quingentis hominibus Indis, & paucis Lusitani terra secundum littus ire iussit, vt eodem tempore te ra atque mari Patecatiri munitio oppugnaretur. Ip lembis & celocibus inuectus, fluuium æstu secund subijt. Georgium verò Botellium agminis primi Du cem, hostes acriter inuadere iussit. Andradius cont nuò subsequutus est. Alfonsus Persona simul è ter impetum fecit. Munitio cum magna hostium cæd capta, & præsidia in effusam fugam compulsa sunt. Il ligneum truncum magna crassitudine recenti sangui nè conspersum aspiciunt. Is enim, qui tormento præ rat, & à Patecatiro cum reliquis in seruitutem abdu ctus fuerat, iussus est illud in Andradium dirigere. morte proposita, ne tantum in se scelus admitterel mortem oppetere maluit, quàm Christi numen offe dere. Ea re Patecatirus grauiter offensus, illi caput i eodem trunco securi præcidi confestim imperauit. D verò alij castra diripiunt, alij tormenta cum Camel quem diximus, in naues inferunt, alij stationem sul iectis ignibus incendunt, apparuit repentè Saracen rum acies instructa. Hi erant quadringenti, cum tr bus Elephantis ingentibus, quorum singuli castel singula portabant. Viceni sagittarij in singulis caste lis inerant. Georgius Botellius cum turma, quam d ceba

Aphracta ab hoste captum.

Munitiōis Patecatirianæ expugnatio.

Eximiator mentarij cuiusdam magistri fides erga Superiorē.

Præliū cū Saracenis

ebat, prior, eo quod propiùs fortè constiterat, in hoc gmen incurrit, suosq; admonuit, vt elaphantum, qui ræcedebat, omitterent, rectorem tantum peterent. Hi ùm viam Elephanto aperuissent, rectorem hastis vnique sublatum interimunt. Elephantus rectore destiutus constitit. Cùm verò quidam è scapha Georgij otellij, qui tormentis præerat, Elephanti cor pila perussisset, Elephantus repentè concidit. Hac ruina reliui consternati diffugiunt, & Saraceni similiter in fuam versi sunt. Naues erant in fluuio mercibus onuæ, quæ direptæ continuò fuerunt. Nostri re benè gea in vrbem rediére. Patecatirus inde digressus quatur passuum millia, locum alium magis natura muniim maiore vallo sepsit, validioreque præsidio muniit. Illum deinde locum Andradius aggressus est. Priiam stationem (quatuor enim erant) cepit, & incenit. Cùm tamen reliquas inuasisset, tanta hostiũ multudo ab eo, qui se Malacæ Regem nominabat, imnissa fuit, vt nostros repelleret. In hac pugna duodeim è nostris desiderati sunt, inter quos Rodericus Aaugius, & Christophorus Mascaregnas, & Georgius iarcesius, & Antonius Azeuedius extitêre. Andraius & Petrus Faria cum multis alijs vulnerati sunt. Iac victoria Patecatirus insolenter elatus, animum ddidit Principi, qui ad regnum Malacæ, vt diximus, spirabat. Is continuò Lasamanem admonuit, vt cum lasse, quam instructam habebat, se cum classibus Reis Darguimensis (Regnum illud ad Austrum pertiet, & est Malacæ finitimum) qui illi contra Lusitaos opem afferebat, coniungeret, & Malacæ portum bsideret. Andradius cùm exploratum habuisset, Laamanem in ostio fluminis, quod Muar appellatur, lassem constituisse, eò inuectus, classem est aggresus. Prælium fuit atrocissimum, & ab vno die in seuentem ductum. Lusitani tamen victoriam conseuuti fuerunt: hostes partim cæsi, partim in fugam ulsi, permultę naues incensæ sunt. Sub id tempus tres aues cum præsidijs, & munitionibus & fabris, ab Albu-

Lusitanorũ victoria.

Acre prælium Lusitanorũ & repulsa.

Classis hostilis.

Regnum Darguimense.

Muar flu.

Præliũ atrocissimũ & Lusitanorũ victoria.

buquercio missæ Malacam venêre. Ciuitas tamen c
Malacæ in opia cõmeatu iuuatur
meatus inopia laborabat. Andradius, vt ciues ea in
pia leuaret, fretum Cincapuræ petijt (id autem Aust
lem & vltimam regionis illius partem à continente
rimit) & nauem Patecatiri maximam commeatu
nustam cepit: deinde Malacam reuersus, Lupum Az
uedium, & Georgium Botellium eodem iterum mis
qui indè tres alias Patecatiri naues cibarijs oneratas
militer abduxerunt. Georgius item Gomecius Cug
è Peguensi Regno (Rex enim cum Albuquercio p
cem firmârat) cum alia naue commeatu similiter r
ferta Malacam aduectus est. Eodem etiam tẽpore A
tonius Miranda è Siamensi Regno, in quo fuit à Re
multis honoribus magnisque muneribus affectus, M
lacam venit. Rodericus Brittius rei benè gerendæ o
casionem omittendam minimè putauit. Idcirco cla
sem apparauit, qua nostri Patecatirum animo iam fr
ctum, & inopia propter amissum commeatum graui
simè laborantem opprimerent. Illamque Andradi
tradidit. Is cum alijs ducibus in hostes ire perrexit. Pr
mum agmen Georgio Botellio, & Petro Personæ co
Lusitanorũ victoria
misit. Ij cùm maximo impetu primam stationem a
gressi fuissent, eam cum magna hostium cæde tran
gressi sunt: alias deinde duas expugnârunt. Hostes ta
dem se fuga proripuerunt. In eo prælio Franciscus M
chiadus vnum Elephantũ occidit: alius captus, & M
Patecatiri aliorumq; fuga.
lacam adductus fuit: duo (quatuor enim erant) fug
runt. Eo casu Patecatirus exanimatus, in Iauenses i
sulas cum opibus & familia confugit. Is, qui se Rege
appellabat, in aliam insulam ad ortum Solis obiecta
Bintam appellant, se recepit. Lasamana similiter, vt n
strorum congressum vitaret, mare nostris liberum r
Abrei à Malacensi itinere reditus.
liquit. Andradius in vrbem reuersus, ciues omni mo
stia & solicitudine liberauit. Antonius Abreus sub id
tempus Malacam redijt. Nec enim potuit insulas, i
quas Albuquercij iussu profectus fuerat, propter adue
Amboinũ insula.
sam tempestatem, penitùs explorare. In insulam tam
Amboinum appellant, quæ non procul à Malucis al

est, d

t, delatus est. Vnde Garofij pondus aliquot asporta-
t. Inde insulas Bandæ (quinque autem sunt ad Au- *Bandæ ins*
rum sitæ) petijt. Ibi tellus arbores, quæ nuces illas
tas noscadas appellant, afferunt, passim profundit. *Myristica*
rbores dicuntur esse Lauris simillimæ: flores quos *nux.*
ferunt, aiunt florum, quos mali Persicæ ferunt, spe-
em atq; similitudinem referre. Gens est agrestis & fe
:Regem se imperio, quoties eis lubet, abdicare com-
ellunt, seniorumq; consilium, quo regantur, institu-
nt. Et sic variè statum Reip. commutant. Franciscus *Serrani*
orrò Serranus tempestate similiter iactatus, in insula *naufragiū.*
uadam, quæ vna est ex Malucis, & Ternates appella-
r, naufragium fecit. Qui tamen ab insulæ Rege comi
r acceptus, multisque muneribus ornatus fuit. Hæc
orientis Solis regionibus gerebantur. Cùm verò Al
iquercius bellū maxima vigilantia cōparâsset, Gar-
a Norogna, qui Mozambique, vt dictum est, hyema-
erat, interuenit. Duo autem Duces, quorum vnus
eorgius Melius Pereira, alter Garsia Sousa nomina-
itur, qui eo anno profecti Olysippone fuerant, secun *Nouæ Lu-*
s tempestatibus vsi, cum classe duodecim nauium si- *sitanorum*
iliter appulerunt. Erant in his nauibus supra duo *classis in*
illia Lusitanorum. Albuquercius classe sedecim na- *Indiā ad-*
um instructa, Cochimo profectus est. Petrus Masca- *uentus.*
gnas quamuis iam fuisset in Cochimensis arcis præ-
ctura constitutus, asseruit tamen, se nullo modo pas-
rum, vt bellum illud se absente conficeretur. Arce
terim alij commissa, in eadem classe vectus fuit. Al-
iquercius in cursu Cananoris arcem Georgio Melio
adidit, & dissensiones inter mercatores Saracenos e-
sdem ciuitatis incolas & Lusitanos summa æquita-
sustulit: deindè Baticalàm aduectus, ad vrbis præfe-
um misit, qui diceret, se compertum habere, nauem
iam Calecutio cum maximo numero piperis adue-
am, quæ ad ius Saraceni, qui emerat Simonem Ran-
lum, pertinebat, eamque, vt sibi confestim traderet,
nperabat. Quod sine recusatione factum est, & nauis
ochimum continuò deducta. Ibi Iudæus quidam li-
teras

teras à Lusitanis illis, qui, vt dictum est, cùm Georgi
Quadra nauarcho à classe Lemijaduersa tempestate se
gregati, naufragium fecerant, & à Saracenis captiui de
tinebantur, attulit, quibus significabant, Sultanum i
ostio sinus Arabici arcem fundare, & Aden expugna
re constituisse. Onorem deindè præteruecto Iudæu
alius eadem nunciauit, adiecitque, nihil fore faciliu
Albuquercio, quàm ciuitatem illam capere, antè qu
Sultanus ad eam copias suas adduceret: gentem ab e
defecisse, & offensionem illius extimescere. Idcircò fa
cilius Lusitanorum imperium, quod clementissimun
fore confidebat, quàm illius tyrannidem subituram
Melraus ibi Albuquercium conuenit, illumque admo
uit, Zabaimum viginti hominum millia conscribere
vt Benastarinum copijs amplificatis fortius commun
ret. Proindè si vellet Benastarinum capere, properaret
antequam exercitus ille posset cum reliquo, qui oppi
dum tenebat, coniungi. Itaque nullam moram Albu
quercius interposuit, quin statim Goam peteret, & cla
se Benastarinũ obsideret. At qui erant in oppido, clas
sem tormentis acerrimè quatiebant, præcipuè verò
Camelus quidam (sic enim genus illud tormenti no
minatur) plurimum damni nauibus inferebat. Sed o
pera excellentis artificis, qui tormentis præerat, cùm
globus tormento, quod Sphæram appellant, per os Ca
meli missus cum horrendo fragore fuisset, Camelu
continuò dilaceratus & nostri illius metu liberati fuê
re. Albuquercius vrbem, vt indè cum copijs Benasta
rinum veniret, & terra hostes inclusos graui etiam
obsidione continuò premeret, petijt. At Rozalcamu
cum equitibus ducentis & quinquaginta, & maximo
peditum numero ex oppido egressus, Goam versus i
ter instituit. Illi verò Petrus Mascaregnas, & Garsia
Norogna, & Emmanuel Lacerda, & Lupus Vascius
de sancto Pelagio, & Ioannes Fidalgus, & Rodericus
Gundissaluus Camigna, obuiam prodiêre. Prælium
commissum fuit, hostes fusi sunt: nostri in oppidum

Varij bellorum nuncij Albuquercio allati.

Bellum Goense.

Stratagema.

Lusitanorũ victoria

s insecuti tanto impetu ferebantur, vt hastis innixi muros scandere conarentur. Qui tamen acrius eo rem gesserunt, fuere Lupus Vascius de S. Pelagio, Petrus Mascaregnas. Qui oppidum tutabantur, om telorum genere nostros detrudebant. Nonnulli si, & quamplurimi vulnerati sunt. Emmanuel Lada saxo percussus, ex equo, quo vehebatur, in ter- n decidit, & occisus fuisset, ni Ioannes Decius illi em confestim attulisset. Quod si Albuquercius, qui stros rabie quadam furentes à muris abduxit, non cessisset, magnam ea die Lusitani cladē accepissent. emo enim eos impedire poterat, quò minus hastis arcem euadere niterentur. Albuquercius in vrbem gressus, post duos dies copias omnes eduxit, illis ntum relictis, quas ad vrbis custodiam necessarias e conspexit. Habebat autem tunc sub signis Lusita- rum tria millia, ad hæc Indorum cohortes aliquot ant admixtæ. Exercitum tormenta inuecta curribus tecedebant, testudines admouebantur, & omnia æ ad oppugnationē erant necessaria, summo studio rāt ab Albuquercio cōparata. Castris positis, nostri pidum & arcē terra mariq; summis virib. oppugna constituunt. Sed erat ea oppugnatio difficillima. ppidum namq; erat muris latissimis cinctum: tur- admodum frequentes, è quib. densę pilæ nocte atq; coniectæ, multis necem afferebant. Quò autem Lu ani vehementius rem gerebant, eò periculum gra- is adibant, & omnes eorum conatus in nihilum re- lebant. Vnum tantùm genus erat oppugnationis a- rimum, nempè fames, qua exercitus hostium erat summas angustias inductus. In eo enim Albuquer- is omnes neruos intenderat, nè quidquam cibi in- mitti in oppidum posset. Omnes namque aditus nt nauibus obsessi, & commeatus, qui antea fue- it importati, propter hominum multitudinem con npti. Rozalcamus hac necessitate coactus, expe- i voluit, an posset eruptione facta sese ex obsidione, qua

Albuquercij exercitus.

Benastarini obsidio & oppugnatio.

Rozalcami in Lusitanos eruptio.

qua premebatur, eximere. Nocte igitur de quarta vi-
lia, aliquot instructas acies cum Ducibus sanè fortib
emisit: ipse ad portam substitit, vt præsidia submit
ret. Qui exierant, nimis acriter in stationem, cui præ
rat Emmanuel Sousa Tauaris, irruperunt, ipsum So
sam fortissimè dimicantem conuulnerârunt, & co
as, quibus erat præfectus, cedere compulerunt, vsq
eò, dum in aliam stationem, cui præfectus erat Gar
Norogna, qui subsidio occurrebat, similiter inuader
Itaque cùm & fames & rabies eos incitaret, Norognam e
iam cedere coegerunt. Petrus Mascaregnas cum inst
ctis cohortibus accedens, Lusitanos dissipatos in ord
nem recepit, & hostibus animo magno repugnau
Prælium tanta vtrinque pertinacia commissum fu
vt res non tormentis, nec hastis, sed gladijs, & pugi
nibus, & interdum etiam lacertis gereretur. Hostes t
men cum vlterius progredi non possent, in oppidu
incolumes redierunt. Albuquercius, nè hostes posse
deinceps erumpere, fossam latiorem duxit, vallumqu
firmius muniuit. Hostes in extremum discrimen a
ducti, pacem petierunt. Pax his conditionibus fac
fuit: vt hostes traderent omnes Christianos, qui a
eos transfugerant, & Christi religionem violârant:
traderent præterea naues duas, quas, dum in insula
traiecerunt, in aditu Noroensi ceperant, & oppidu
& arcem cum equis, armis, & tormentis, & omne
præterea classem, quæ in insula consistebat. Albuque
cius verò fidem dedit, se eos cum bonis omnibus abi
permissurum, & Lusitanis, qui religionem abiurau
rant, necem haudquaquam illaturum. His rebus sun
ma fide confectis, hostes in continentem traiecerun
nostri in oppidum ingressi sunt. Albuquercius in v
bem regressus est. Lusitani, qui apud Saracenos in M
humetis nomen iurauerāt, cæsi quidem minimè sun
sed nè quisquam auderet eorum scelus imitari, illud a
Albuquercio exemplum editum fuit, quo non minu
quam si capitali supplicio omnes affecisset, terrore
multis incussit. Omnibus enim nares, & aures, & de
tera

Prælium acerrimū.

Pacis cum Rozalcamo initæ conditiōes

Benastarini opp. deditio.

Singulare apostatarū supplicium

ras manus,& sinistrarum pollices abscindi præcepit. his fuit Fernandus Lupius, cuius mentio facta est, i postea à classe, quæ in Lusitaniam nauigabat, in sula S. Helenæ derelictus, eam insulam admirabi- sagacitate & industria frugibus & oleribus, & arbo- bus ita conseuit,vt cùm eò ex India redeuntes no- i naues gratia aquationis appellunt, mirè refician- r. Albuquercius his rebus gestis, Norognam Cochi- um misit,vt classem,quæ erat in Lusitaniam profe- ura, diligenter instrueret: & deindè mare, quod ad alecutij oram pertinet, obseruaret, nè vlla nauis A- biæ egredi è portu posset, quin statim caperetur. A- um deindè classem Garsiæ Sousæ commisit, qua na- s omnes, quæ cum equis è Perside veniebant,Goæ ortum subire compelleret. Eos autem, qui portum trabant, comiter excipiebat, & de portorijs aliquid minuebat,qua liberalitate commoti mercatores, eò m equis & alijs mercibus libētissimè commeabant. c factū est, vt portus vectigalia multò maiore pretio ducerentur. Rex Vengapor (est aūt Vengabor Regio editerranea, cū Zabaimi regione continens) Legatū l Albuquerciū de pace misit. Nomen enim illius per nnes illas terras cum hominū admiratione vagaba- r,& multi ob eam causam, Regis Emman. imperi- n sequi volebant,vt in illius tutela constituti, aliorū rincipum tyrannidem declinarent. Legatus ephip- a,frontalia,phaleras, & tegumenta, quibus equi in- ernuntur, & ornantur, Regis sui nomine ad Albu- uercium deferebat. Legatio verò nihil aliud conti- ebat, quàm amicitiæ cupiditatem, qua princeps ille cebat se vehementer incensum esse, & bellum cum abaimo, si opus esset, facturum, & Lusitanis ci- aria suppeditaturum, nullumque officium homi- is fidelissimi, quod ad Regis Emmanuelis obse- uium pertineret, omissurum. Hoc autem postula- at,vt liceret sibi equos trecentos precio, vt alij facie- ant, persoluto, ex vrbe singulis annis educere. Fuit uic postulato satisfactū, & legatus honorificè dimis- sus.

Goësis portus vecti- gal soler- ter auctū.

Regis Vengaporensis de pace ad Albuquercium Legatio.

Vengapor Regio.

Albuquercij ad Narsingæ Regē Legatio.

ſus.Legatum deindè ad Narſingæ Regẽ cum munc
bus inſtituit,qui ab illo Baticalam,quę erat in ora M
labarenſi ſita,Emmanuelis Regis nomine poſtular
Ora Malabarenſis Cananore incipiens, Cori prom
torio definitur. Ciuitas autem Baticala ad Narſin
imperium pertinebat. Quamuis autem eſſet paru
fructuoſa,& multis periculis obiecta, Emmanuelis
men rationibus valdè conducebat, eam præſidio il
us cinctam teneri. Legatus fuit Gaſpar Chanoca, q
iam eò cum Legatione miſſus extiterat. Sub ide

Zabaimi Dalcami ad Albuquercium Legatiões duæ.

tempus Zabaimus Dalcamus duos Legatos ad Alb
quercium miſit, & per eos pacem poſtulabat, & pot
ſtatem ſibi dari petebat equos emendi, quibus in b
lis contra finitimas gentes vteretur. Id etiam conce
ſum fuit, & Iacobus Fernandus Faria ad eum miſſu
qui pacis & amicitiæ fœdus ſub certis conditionib
ſanciret.Melichiazius Legatum etiam cum naue co
meatu & cibarijs onuſta ad Albuquercium miſit,
illi de capta Malaca gratularetur, & ipſum Melichi
zium perpetuò in illius poteſtate futurum,multis ve

Melichiazij ad Albuquerciũ Legatio.

bis oſtenderet. Is Melichiazio gratias egit, & Leg
tum muneribus affectum dimiſit,& commeatum m
neribus alijs Melichiazio donatis compenſauit. Leg
tum præterea Cambaienſis Regis, qui Luſitanos c
ptiuos adduxerat,muneribus ſimiliter ornatum in p
triam remiſit. Eodem tempore fuit certior factus A

Aethiopiæ Imper. ad Emmanuelem Legatio.

buquercius, Legatum,ab AEthiopiæ Imperatore a
Regem Emmanuelem miſſum, à Dabulenſi præfect
vinctum cuſtodiri. Hoc cùm percepiſſet, miſit conti
nuò, qui nomine illius à Dabulis præfecto peteret, v
Legatum miſſum repentè faceret. Is ſine vlla recuſa
tione paruit: & Legatus Goam perductus cum ſolen
ni pompa, & ſacerdotum cantibus exceptus fuit. Ge
rebat enim crucem ex ligno Crucis illius, in quam
Chriſtus, generis humani conditor atque liberator,
ſublatus fuerat, perfectam, quam Aethiopiæ Impera-
tor Regi Emmanueli dono mittebat. Omnes autem
maximè lætabantur,cùm cernerent in illis regionibus

tam

m longo interuallo ab Europa distantibus, Legatum hristiani Principis, cuius fiducia erecti confidebant turum, vt vbique Christi nomen sanctè coleretur. lium etiam Legatum Regis Armuziensis cum lite- s & mandatis à se dimisit. Dum hæc fiunt, Garsia No ogna imperata conficit, & nauibus, quæ erant in Lu- taniam profecturæ, comparatis, Calecutiense mare ligenter obseruat. Interim Naubeadarimus regni eres, qui, vt diximus, in Lusitanos volūtate propen- ebat, ad Norognam literas misit, quibus contineba- ir, se, si Albuquercius id non aspernaretur, inter il- im & auunculum pacis interpretem futurum, atque erfecturum, vt nostris in vrbe Calecutiensi potestas cis ædificandæ fieret. Hoc Norogna Albuquercio si- nificauit. Id fuit Albuquercio gratissimum. In mare nim Arabicum nauigare statuebat, & ea de causa cu- ebat res Indicas omni belli motu liberatas, & opti- iè constitutas relinquere. Pax facta fuit, & arcis fun- amenta in eo loco, vbi Regis ædes, in quas Albuquer- us primus inuaserat, extructæ fuerant, iacta sunt. Is erò mense Martio, Anno salutis M.D.XIII. cum clas- , de qua suo loco memorabimus, vt in Arabicum si- um penetraret, Goa profectus est. Hoc anno Barraxa : Almandarinus in Mauritania earum ciuitatum, uas tuebantur, finibus egressi, in Mauros, Regis Em- ianuelis stipendarios inuasêre: agris & frugibus in- ammationem intulêre: in agrum Arzilensem excur- onem facientes, eum populati sunt. Indè in Tingita- um agrum concessêre. Odoardus Menesius, qui Tin- itanæ ciuitati præerat, habito consilio, quid agēdum t, deliberat. At interim hostes excurrunt, manipulos ı areas congestos (nondum enim fruges excussæ fue- ant) incendunt. Flamma frequentibus in areis excita- ı, noctis tenebras dispulerat, ita, vt nostri hostiū mul- tudinem è mœnibus aspicerent. Nostri vigilare, & rma comparare, omnibusque rebus, quæ ad hostium mpetum repellendum, siue ad obsidionem toleran- am vsui esse possent, prouidere. Odoardus Mene-

Armuziēsis Regis legatio.

Pax cum Calecutiēsibus inita.

Annus nati Christi 1513.

RES AFRICANAE.

Maurorū excursiões

ſius exploratum miſerat,& cùm primum diluxit,qu
exploratores afferrent, ad portam armatus cum
ſtructis copijs expectabat. Renunciant illi, hoſtes p
colles,in quibus ſpeculæ erant conſtitutæ, conſedif
magnam equitum & peditum multitudinem vide
Cum tam exiguis copijs non eſſe ſapientis Ducis,ve
in hoſtes multitudine feroces,& ſucceſſibus elatos i
currere. Odoardus enim Meneſius habebat tunc ſ
ſignis equites 200. & pedites 300. Odoardus nihilom
nus progredi conſtituit:& ſuperato colle, hoſtes aſp
xit,& numerum oculis, vt potuit,deſignauit. Illi c
dunt, vt noſtros ab vrbe longius extraherent, noſt
ſenſim eos ſequuntur. Vbi verò illi circiter duo paſſu
millia progreſſi ſunt,conſtitêre: deinde clamores ing
tes edidêre. Hic Barraxa, Non clamoribus,inquit, eſ
ſed viribus agendum. Non ſunt hi homines, qui voc
bus exterreri ſoleant. In virtute igitur, non in vlulat
bus eſt ſpes victoriæ collocanda. Cupio nunc non eos
qui voces inanes fundant,ſed qui hoſtem feriant,aſpi
cere. Hæc vbi dixit,inſtructos equites in noſtros inci
tauit. Primum noſtrorum agmen,quod Petrus Leita
nus ducebat,ſexaginta equites continebat, & fuerat d
nocte præmiſſum. Hoc primum hoſtium impetum
ſuſtinuit. Hoſtes multitudine noſtros obruebant. Me
neſius tamen (Leitani nanque virtuti multum confi-
debat,nec exiſtimabat,eſſe ſibi hominibus, tanquã in
extremum diſcrimen inductis auxilium celerius, quã
ſummæ rei conueniret,afferẽdum) ſenſim ibat, vt or-
dines iam propter prælium commiſtum perturbatos
aggrederetur. Itaque cùm tempus opportunum ani-
maduertit,pedites iuſſit vnum hoſtium lat⁹ inuadere,
ipſe in latus alterum impetum acerrimè tulit. Plus
vna hora fuit vtrinque fortiſſimè dimicatum. Tan-
dem cum hoſtes ardorem illum pugnandi remitte-
rent,& noſtri tunc multo vehementiùs impreſſionem
facerent, illi fugam capeſſunt. Almandarinus
(Is enim ante congreſſum Barraxam illuſerat, quòd
non vocibus, ſed virtute cum paucis illis Luſitanis
rem

Barraxæ ad milites oratio.

Prælium.

Luſitanorum victoria.

n gerendam esse prædixerat) vt Barraxæ sententi-
comprobaret, primus cum equitibus centum se
a proripuit. Illum Leitanus insequutus est, &
n aut viuum cepisset, aut saltem occidisset, nisi e-
ites, quos ducebat, pedites hostium cædendo fuis-
t, Leitano frustrà eos reuocante, nimis impediti.
rraxa viri sanè fortis officio functus ea die fuit.
im tamen Almandarini fuga suos perterritos ani-
duerteret, ita cessit, vt ordinem cædendo conserua-
: Eum Menesius duodecim millibus passuum in-
uutus fuit. Tādem cùm Barraxa copias in mortem
ta via subduceret, Menesius suos ab hostium cæde
ocauit. Supra sexcentos ex hostibus ea die cęsi sunt. *Cæsorum & captorum numerus.*
oti ducenti & quadraginta, inter quos fuit Alman-
rini primi agminis ductor, & Barraxæ signifer, &
ulti præterea viri nobiles: signa & tentoria capta,
præda ingens abducta. Ipse Barraxa summum dis-
men adijt: ex equo enim cecidit: sed alius ei repen-
ab vno ipsius equite oblatus fuit, quo periculum vi-
et. E nostris quatuor cecidêre: viginti tres vulne-
ti sunt. Odoardus Menesius, re benè gesta, in vrbem *Piè factū.*
ersus, rectè cum omnibus copijs in templum in-
essus, summas gratias Deo egit, cuius numine & be-
ficio prælium illud pugnatum fuerat. Nec Safinij
terim præsidia quiescebant. Mauri namque vicini *Safiniense bellum.*
amuis ex fœdere tributa deberent, ea tamen ope
incipum freti, qui illis animos faciebant, soluere re-
sabant. Præterea illis, qui in fide permanebant, reli-
i bellum frequenter inferebant. Itaque necesse no-
is erat, vel vt rebelles bello frangerent, vel vt subdi-
s iniuria liberarent, sæpenumerò in hostium fines
currere. Hoc igitur anno Nonius Fernandus Atai-
us Lupum Barrigam, virum impigrū, & antesigna-
orum ducem, Dabidam (Is locus Safinio circiter *Dabida oppidum.*
uadraginta millibus passuum distat) misit, vt incolis
ontra Xiatimenses opem afferret. Dabida in edito
olle Xiatimæ imminet propè fluuium, quem Aguz
ppellant. Xiatimenses tamen tunc Dabidenses nu-

 mero

mero ſuperabant, & plurimas illis iniurias inferebar
quas tunc Barriga perſequutus eſt. Illo regreſſo, cū
Xiatimenſes exploratum habuiſſent, copias Iehaben
fuſi caſtella circumire, vt tributa, quæ erat Regi Emn
nueli perſoluenda, à ſtipendiarijs exigerent, octing
tos equites accerſiêrunt, quibus eos ſe facilè oppreſſ
ros eſſe confidebant. Iehabentafuſus, qui tunc in caſt
lo, quod appellant Mirabellam, ſe cum centum & ſe
aginta equitibus continebat, vbi primum audiuit Xi
timēſes appropinquare, quamuis copijs eſſet inferio
cùm nonnullos Dabidenſes aſciuiſſet, in hoſtes acrit
impetum dedit, & fuſos inſequutus eſt. Duos viro
primarios cepit, & paucos occidit. Cùm tamen Dab
dēſis quidam princeps, Acum nomine, hoſtes auidı
inſequeretur, & ſe à ſuis longiſſimè ſegregaſſet, ab Xi
timenſibus captus fuit. Pauciſſimi eo prælio ceciderū
Arabes enim, qui Mauritaniam incolunt, cùm ſint a
uariſſimi, propter pecuniæ cupiditatem hoſtium vit
parcunt, vt ex redemptione pecuniam comparent: &
præterea multos à ſe in bello captos eſſe maximè om
nium gloriantur. Bellum tamen hoc & permutatio
ne captiuorum, & veteris fœderis inſtauratione fin
tum fuit, & ſtipendia Regi Emmanueli integrè perſo
luta. Rurſus Ataidius eundem Barrigam cum Ieha
bentafuſo in pagum Areze nomine, ad radices mon
tis, quem Ferreum appellant, ſitum, miſit, vt illun
propter rebellionem bello contunderent. Illi vt impe
rata facerent, nocte profecti, prima luce in pagi mu
nitiones irrumpunt, hoſtes nonnullos interimunt, &
aliquot etiam capiunt: reliqui ſe in montem effuſa fu
ga proripiunt. Noſtri in vrbem cum præda incolume
reuertuntur. Rurſus cum incolæ cuiuſdam oppidi
quod appellant Tazarot, cum Azezenſibus fœdere
coniuncti, excurſionem in Safinienſem agrum facerēt
Ataidius cum copijs inſtructis egreſſus, eos fudit fuga
uitque: nonnullos occidit, & exercitum incolumen
reduxit. Ludouicus interim Meneſius, Ioannis Mene
ſij Tarauccnſis Dynaſtæ filius, cum centum equitibu
Safi-

Iehabentafuſi victoria.

Dabidenſis Princeps captus.

Pax cū rebellibus Mauris.

Luſitanorum de Arezevictoria.

Victoria Luſitanorum de Tazarotenſibus.

finium peruenit. Aluarus etiam Norogna cum alijs ntum equitibus in vrbem simul ingressus est. Vterq; issus à Rege Emmanuele fuerat, vt vrbi præsidio est, ita tamen, vt nunquam Ataidij imperium detrearent, sed omnia, quæ is iussisset, alacritate summa nficerent. Ataidius, vt adolescentes ea nobilitate æditos exerceret, vt possent cum nonnulla gloria in usitaniam reuerti, statuit Almedinam eos deduce. Est autem Almedina vrbs valdè ciuibus frequens, muris cincta. Homines sunt agriculturæ, & rei pe- iariæ maximè dediti, & idcirco frugibus & pecoribus bundant: cultu tamen paulò lautiore, quam reliqui iusdem regionis Arabes vtuntur. Ciuitas erat in duas ctiones diuisa. Quidam enim Regis Emmanuelis artes sequebantur, quidam Fessensi Regi studebant. Vtraque autem pars factionis Principes habebat. Omnes tamen tributum ex fœdere debebant. Factio Fessensis tunc præsidio regis intra muros admisso mul o potentior erat. Sic autem euenit, vt alij quidem vountate, alij verò metu tenerentur, ne tributum impe- atum soluerent. Ataidius cum equitibus quadringenis, & turma peditum ex vrbe profectus, prima luce Almedinæ portis appropinquauit. Hostes de illius adentu per exploratores facti certiores extiterant. Erant in vrbe equites sexcenti, & pedites mille, viri fortes, & animis & armis ad confligendum parati. Ataidius eos inopinato aggredi cogitârat. Itaque cùm ad mœnia propius accessisset, duplicem aciem instruxit. Vnam Aluaro Norognæ, vt portam, quæ Marochiũ respicit, oppugnaret, alteram sibi reseruauit, qua cum Ludouico Menesio per aduersam portam irrumperet. Hostes vltro portas aperiunt, & pugnandi facultatem nostris offerunt. Prælium exortum est, quod fuit vtrinque singulari audacia commissum. Nostri primũ cessêre. Deinde rursus animis acriter incensis, impetũ in hostes tulêre. Victoria neutram in partem inclinabat, cùm pugna in multum temporis spacium protracta fuisset. Factum tandem est, vt vtrinque libenter se

Almedina vrbs.

Almedinæ se bellum.

Prælium æquale.

à prælio continerent. Ataidius copias suas reduxit, &
hostes se intra mœnia receperunt. Ex hostibus tame
supra viginti ceciderunt: è nostris tres desiderati sun
multi ex vtraque parte vulnerati fuêre. Rursus cùm
Ataidius quietem minimè pati posset, silentio noct
vsus in hostium turmas, quæ propè Almedinam po
sitis castris consistebant, inuadere statuit. Sed cum in
tellexisset, hostes esse iam de illius conatu per explo
ratores admonitos, quamuis iam esset multum in vi
progressus, copias retraxit. Porrò Arabs quidam ei fa
miliaris ad illum accessit, atque nunciauit, Maro
chij Regem viam, per quam ille regredi parabat, in
sedisse, vt illum interciperet. Eo nuncio Ataidius se
valdè lætari dixit, & Arabi munus pro eo donauit.
Deinde, abi quæso, inquit, Regique nuncia, me in
campo per totam diem illum expectaturum. Rex ta-
men siue vt congressum illius vitaret, siue vt aliud,
quod in rem magis esset, animo moliretur, siue Arabs
falsum nunciârat, viam minimè insedit, sed in Duc-
calam regionem recta contendit, & fœdus cum Prin-
cipe, qui montes ditione tenebat, fecit, vt coniunctis
viribus Lusitanis repugnarent. Ataidius cùm diu
frustra expectaret, exercitum tandem media fermè no
cte in vrbem reduxit. Hoc fermè tempore Nonius Ma
scaregnas cum equitibus centum Safinium peruenit,
& Ludouicus Menesius, & Aluarus Norogna fuêre in
Lusitaniam reuocati. Erant tunc in vrbe supra septin-
gentos equites, cum quibus Ataidius frequenter ex-
currebat, & manum cum hostibus crebrò confere-
bat, ita, vt nemo posset esse impedimento, quò mi-
nus tributa ab stipendiarijs exigeret. Cū verò Ataidius
nosse cuperet, quid hostes agerent, quorum tum castra
duodecim millibus passuum inde aberant: Barriga se
id exploraturum ostendit. Itaque Ataidij permissu,
cum equitibus triginta de nocte profectus, castra pro-
pius, cùm diluxisset, accessit: sex hostes occidit, qua-
tuor viuos cepit, tantaq; celeritate rem gessit, vt prius,
quàm hostes se ad illum persequendum compararent
possent,

Maurorū in Lusitanos conspiratio.

Excursio in Mauros

ſſent,ipſe ſe in pacatum reciperet. Ataidius igitur à
ptiuis intellexit, quid hoſtes animis agitarent, quo
di ne caſtra poſita eſſent,quibus copijs rem gerere ſta
erent. Sequenti igitur die, Lupum Barrigam cum e-
itibus centum & quinquaginta præmiſit. Nonius
aſcaregnas cũ equitib. centum illum ſequebatur, vt
cum opportunum inſidijs cum copijs ſuis inſideret.
aidius poſtremò, vt ſubſidio eſſet, cum reliquo ag-
ne veniebat. Barriga iuſſus excurrere,cum in hoſtes
cautos irruiſſet, quinque occidit, quatuordecim vi-
s cepit, magnam vim pecoris abegit. In hoſtium ca-
is tumultuatum eſt, cum indigniſſimè ferrent,ſe ab
mine illo impunè ludificari. Itaque equites quadrin
nti protinus egreſſi ſunt, & in Barrigam inuadunt.
ſenſim ordine minimè confuſo cedebat, donec ad
cum,in quo Maſcaregnas in inſidijs latebat,perueni-
t. Ibi rurſus cùm & ipſe ſuos in hoſtes incitaret, &
aſcaregnas ex inſidijs prodiret,prælium tanta vtrin-
e audacia commiſſum eſt, vt cõſtet,nunquam poſt
am vrbem captam, ad eam diem in regione illa, pro *Atrox cũ*
mero militum,vel atrociùs, vel pertinacius pugna- *Mauris*
m fuiſſe. Hoſtes enim minimè perturbati, acerrimè *prælium.*
certabant: noſtri quamuis eſſent de via feſſi, eorum
petum egregiè ſuſtinebant: nemo tergum vertebat.
ulti vulnerati ſunt, non pauci ex equis deiecti, ne-
o tamen occiſus fuit. Noſtri tandem cedere ſenſim
cipiunt: quos Ataidius, qui iam appropinquabat,
cepit,& hoſtes ſubſtitêre. Ataidius vlterius progre-
noluit,eò quòd cerneret eos,quos Barriga & Maſca-
gnas duxerant, labore nimio fractos: & verebatur,
à caſtris hoſtium ſubſidia mitterentur,quę noſtros
ſſitudine confectos obruerent. Itaque dimiſſa præ-
a, vt ordinem meliùs conſeruaret, ſe in vrbem rece-
t. Poſt dies octo cùm Ataidius accepiſſet,eundem re *Proſpera*
em Marochij motis caſtris in promontorio Canti- *Ataidij in*
enſi,quod inde non procul aberat,conſediſſe,ad veſ *Marochia-*
erum,cùm Rex cœnaret, ex improuiſo duas turmas *na caſtra*
dortus,eas cepit,& caſtris terrorem & tumultum in- *irruptio.*

 tulit,

tulit, exercitumque properè reduxit. Ibi tunc ho
accurrunt, sagittis, & glandibus, & missilibus acerri
pugnant. Præcipuè verò tanta lapidatio è superiore
co (castra enim erant in cliuo posita) facta est, vt lo
lapidationis nomen obtineret. Nostri tamen se cum
mni præda receperunt: hostes eos tota illa nocte fe
citer insequuti sunt. Nihilominus Ataidius cùm e
impetum egregiè sustineret, exercitum prima luce
columem cum magna præda reduxit. Captiuos en
supra trecentos fuisse cōstat. Fuere preterea capti e
complures, & Cameli. Rex alium deinde locum ma
munitum castris metandis cepit. Est mons editus, c
appellant Idenar: illi subiecta est campi planicies, ob
ctis principio collibus preangusta, quæ deinceps lat
panditur. In campi istius angustijs rex castra posuit
cùm Ataidius exploratum habuisset, vna nocte cu
equitibus quingentis, & multis etiam Saracenis aux
aribus, qui Duce Iehabentafufo se cum Ataidio con
xerant, in hostium castra profectus, cum in illos in
pinantes inuasisset, castra tanto metu atque terrore
pleuit, vt quamuis multi in ea trepidatione, corrept
quæ cuique fors obtulerat, armis, resistere pararent
mnes tamen metu nimio conturbati, se se ab eo
multu effusa fuga proriperent. Ipseque Rex non exp
ctauit, dum equus insterneretur, sed in eum, quem p
mum adipisci potuit, insiliens repentè diffugit. In
stris magna cædes facta est, ingens præda capta, ma
ma virorum & mulierum multitudo in seruitute
abducta. Inter captiuas fuit vna Regis ipsius concu
na, forma excellenti, quam is vehemēter amabat. Lu
tani aliquot vulnerati fuerunt, inter quos Ataidi
extitit, qui in facie vulnus accepit. Non multis p
diebus Almedinenses ciues in agrum Safiniensem
cursionem fecerunt, & in duobus locis insidias coll
carunt. In eos tamen Ataidius explorato nostros ed
xit. Prælium fuit acre, magnisque vtrinque viribus p
hominū numero commissum. Sed tandem hostes f
fugatiq; sunt: Octo & quadraginta cæsi: è nostris t
desi

Idenar mons.

Alia non minus fœlix in Marochianos irruptio.

Lusitanorū de Almedinensibus victoria.

siderati. ne maior cædes ederetur, & equorum hostium pernicitas, & Ducis prudentia fuit impedimento. Nec enim permisit, vt nostri longiùs hostes insequerentur, ne in plures insidias cædendi cupiditate suadente irruerent. Alij deinde equites Arabes septingenti cum per agros in vrbis conspectu discurrerent, & segetes incenderent, regressi continuò sunt. At Ataidius vbi vidit illos sine vlla suspicione futuræ dimicationis abscessisse, Lupum Barrigam cum centum & sexaginta delectis equitibus in eos immisit: alia deinde porta Nonium Cattum, impigrum virum similiter cum alia equitum turma iussit, vt diuersis ex partibus hostes adorirentur. Is primus in hostes inuectus est. Prælio commisso, Lusitani hostium multitudine & ferocitate vehementiùs oppressi, magnum discrimen adierunt. Barriga cum suis subsidium attulit, quo nostris animus redditus est, & impetus hostium repressus. Acerrima tandem nostrorum impressione hostes in fugam versi sunt: nostri quatuor millibus passuum eos insequuti, non mediocrem stragem ediderunt, & Barriga cum opimo spolio vrbem subijt. Hostium etiamque supremum Ducem, virum militaris virtutis opinione præstantem manu sua interemit, ita tamen, vt ab eo congressu, quamuis victor, multis & periculosis admodum vulneribus sauciatus abiret. Sed facilè victoriæ decus dolorem vulnerum leuabat. Dux Iahomazende appellabatur. Illius caput & equum Barriga in vrbem intulit Caput fuit hastæ mucrone præfixum, & in vna vrbis porta collocatum. Illud Saraceni maximo pretio redimere cupiebant, sed nunquam id Ataidius vlla conditione permisit. Tandem cum hostes, qui illam regionem, quam appellant Xerquiam, incolebant, fracti malis, & rebus suis diffidentes, pacem ab Ataidio petijssent, inter alias fœderis renouati conditiones vna fuit, vt caput Ducis illius suis ad honorem sepulturæ redderetur: quod tunc fuit summa Ataidij voluntate concessum. Erat enim is inter Saracenos propter decora in bello parta, summis honori-

Lusitanorũ de Arabibus victoria.

Iahomazẽdis Arabis ducis cædes.

Pax cum Xerquiẽsibus iuncta.

noribus affectus, & singulari suorum prædicatio
celebratus. Pax facta continuò fuit. Reliqui Xerquie
sium exemplo prouocati, pacem similiter ab Ataid
postularunt. Pacis sequester & interpres Iehabentaf
fus extitit. Nullum grauius onus eo, quod iam ant
subierant, fuit illis impositum. Ita ea parte bello pr
fligato, omnis illa regio fuit sub imperium & ditior
Emmanuelis iterum cum tributo æquabili subiunct
Ex illis Ataidius plurimos delegit, quos stipendijs al
ret, vt illis stipatus, facilius cum Marochij Rege & X
rifio (sic enim appellabant ducem, qui sanctitatis &
virtutis militaris opinione Arabibus, qui dispersi in a
gris vagabantur, imperabat) bellum continenter ge
reret. Tantum autem terrorem principibus illis Ata
dij nomen inferebat, vt nullis munimentis se tutos v
quàm fore confiderent. At Ataidius aliorum bellor
Bellū Marachiense cura liberatus, bellum contra duos illos principes ma
iore studio sibi administrandum putauit. Itaque Lu
po Barrigæ præcepit, vt cum centum & quinquagint
equitibus Lusitanis, & equitibus auxiliaribus ex Sara
cenis fœderatis, qui sub Iehabentafufo militabant, ac
citis, in Marochij fines inuaderet. Is igitur cum Ieha
bentafufo, cùm essent in loco, qui Duamus appella
Duamus. tur, & abest Safinio passuū millibus quadraginta octo,
accepit, ad radices Atlantis montis (nunc montes cla
Atlas n. montes clari. ros appellant) in campo satis patente, quem appellant
Alehauz, nouem hostiū præfecturas castra posuisse.
Hoc igitur cum Duces exploratum habuissent, incre-
Alehauz. dibili celeritate eò se contulerunt, ita, vt inopinantes
Lusitanorum victoria. & incautos aggrederentur. Supra mille ex hostibus cæ-
si sunt, capti centum & quinquaginta, & præda ingēs
eo die parta. Vlterius autem progressi in regionē Xia-
timensem impetum ferentes, non paucos hostes inter-
fecerunt, & captiuos centum abduxerūt. Eò Xerifius,
vt eandem regionem armis occuparet, inuasit. Ex illi-
us castris equites permulti in nostros inuecti sunt. Bar
riga in copiarum supplementum equites centum in
subsidium missos acceperat. Prælium satis acre com-

missum

ſſum fuit,& diu ancipiti victoria dimicatum. E no-
is tres equites Luſitani, & vnus Saracenus cecidere,
hoſtibus viginti & quinque cæſi ſunt, inter quos fi-
s Reguli cuiuſdam interfectus eſt. Hoſtes cùm ſe fru
à contendere cernerent, in caſtra reuerſi ſunt: quos
ſtri inſequi in caſtra noluerunt, ne multitudine ob-
erentur. Poſt aliquot dies, Barriga in oppidum Xia-
nenſe, quod appellant Tanli, impetum ſimiliter tu-
Hoſtes cùm ſe in vltimum diſcrimen adductos cer
rent, aluearia apum innumerabilia, quibus abunda-
nt, incenſa è mœnibus demiſere. Noſtri & aluearių
mmis ambuſti, & apum aculeis ſtimulati, oppugna
nē deſerere coacti ſunt. Multi etiam vulnera ab ho-
ous accepêre, ne apibus tātum ea propugnatio aſcri-
poſſet. Ipſeq; Barriga grauiter vulneratus abſceſſit.
b idem tempus, Nonius Cugna cum centum equiti
s Safinium Regis Emmanuelis iuſſu peruenit, & No
us Maſcaregnas in Luſitaniam reuocatus eſt. Aguz
oppidum in ea Mauritaniæ parte, quæ ad fines Safi-
vrbis pertinet. Eum tunc locum Luſitanus quidam
m quinquaginta Luſitanis ſagittarijs cuſtodiebat.
autem ſe tūc Barriga & Iehabentafuſus cum copijs
s contulerant. Ibi verò fuit eis nuncius allatus, Ma-
chij regem cum maximis copijs aduentare. Quem
ncium Ataidius cum accepiſſet, Nonium Cugnam
cum equitibus ducentis, vt auxilium afferret, con-
tim miſit. Ibi cum quidam ex hoſtibus poſtremum
men noſtrorum carpere voluiſſent, repreſſi ſunt, &
us ex illis captus eſt, quem ad Ataidium Barriga mi
Ab eo cùm Ataidius hoſtium conſilia ſciſcitaretur,
ſtu Punico quaſdam opiniones in Ataidij ſenſibus
euit, quibus inductus, ſuſpicatus eſt Iehabentafu-
n de noſtris prodendis cogitare. Itaq; ad Barrigam
ipſit, vt omnes Luſitanos confeſtim in vrbem re-
di iuberet, & ipſe cum ſolis equitibus ſexaginta re-
neret, atque deindè aliquid cauſaretur, vt ratione
ctus exiſtimari poſſet, à Iehabentafuſo diſcedere.
Barriga, vt ſibi imperatum fuerat, executus eſt: atq;
pri-

Anceps cū Xeriſio prælium.

Stratagema Tanlēſium.

Oppugnatio irrita.

Aguz opp.

Aſtus Punicus.

Iehabentafuſus proditionis ſuſpectus.

primùm alios omnes dimiſit, deindè altercationis
iuſdam minimè neceſſariæ materiam præbuit, cu
indignitate ſe vſque adeò commoueri finxit, vt ho
ſtè videretur à Iehabentaſufi ſocietate ſeiungi. Sc
Rodericus Caſtrenſis cùm tribus famulis ab eo di
dere noluit. Iehabentafuſus cùm indignè pateretur
tempore à Luſitanis deſtitui: grauius tamen tulit
cùs de ſua fide, quàm meritus eſſet, exiſtimari, qu
in tanto diſcrimine relinqui. Itaq; per literas grau
de tam inſigni iniuria conqueſtus eſt. Seque nihilo
nus eo die prælium cum Marochij Rege cum co
quas habebat, initurum affirmauit, vt vel illuſtri vic
ria, vel clara morte teſtatum apud omnes relinquer
quanta fide Regem Emmanuelem coleret & obſer
ret. His literis Ataidius inductus, ad illum reſcripſit
confeſtim ad illum equites quingentos miſſurum. S
cùm is nuncius cum duodecim equitibus interuen
iam Iehabentafuſus manum cum maximo Regis ex
citu conſerebat. Prælium fuit atrociſſimum, in quo
men Iehabentafuſus cum ſuis res memorabiles effec
hoſtes ſuos fudit, maximam hoſtium multitudin
cecîdit, ipſumque Regem caſtris exuit, & longius in
cutus, maiorem exercitus partem ferro concîdit. Pr
da fuit ingens. Erant enim caſtra multarum rerum c
pia referta. Ataidius vt pollicitus fuerat, ſequenti d
Barrigam cum equitibus ducentis, & Cugnam cu
trecen tis in illius auxilium miſit. Sed cùm illi aduen
runt, iam Iehabentafuſus rem præclarè geſſerat. Tu
Ataidius permoleſtè, ſe, aut ſaltem Luſitanos Duc
eo prælio non interfuiſſe: multique illum reprehe
derunt, quòd tam facilè hominis leuiſſimi & fallac
ſimi ſermonibus aſſenſus fuiſſet, vſque adeò, vt negl
ctæ fidei criminationem, quòd ſocium in tanto diſcr
mine ope ſua deſtitueret, minimè pertimeſceret. Nc
multis pòſt diebus Ataidius in aliam præfecturã Xi
timenſem Barrigam immiſit. Prælium atrox extiti
E noſtris duo viri nobiles cum nonnullis alijs cecid
re: ſed tandem oppidum captum, & hoſtes partim c
ſi, partii

Iehabentafuſi de Marochienſib. inſignis victoria.

Victoria de Xiatimenſibus.

partim in fugam coniecti, & aliqui etiam capti it. Rex Fessensis, anno salutis M.D.XI. cum fu- t illi nuncius allatus, Tingim non esse valido præ- io munitam, & præterea negligenter custodiri, fore tauerat, vt, si illam ex improuiso adoriretur, facilè peret. Itaque maximas copias comparauerat, vt il- n oppugnaret. Longè tamen aliter munitam repe- quàm suspicatus fuerat: Castra tamen posuerat, & essam diebus aliquot tenuerat, & quibus poterat ibus & machinis oppugnauerat. Sed semper fue- à conatu cum graui damno atque dedecore repul- . Anno igitur insequente, vt ignominiæ maculam eret, Arzilam exercitum adduxit, & propè vrbem tra locauit, & cùm indè hostes in vallum, quod vr- m cingit, irrupissent, nostri intra vallum prælium erunt, in quo Bernardus Coutignus in hostium efectum, Adel nomine, equum incitauit, & illi cu- de oculum effodit. Iacobus Coutignus, frater Fran- i Coutigni Comitis Marialbensis fortissimè dimi- as, ab hostibus interfectus fuit. Pauci vtrinq; cecide- nt, & Rex cùm cerneret frustrà tempus ibi in obsi- ne conteri, domum re infecta discessit. Emmanuel erim quamuis Africani belli curam non intermit- et, aliud bellum sibi proponebat, ex quo non mino- n gloriam assequeretur. Cùm enim esset studio riſtianæ religionis propagandæ vehementer in- nsus, id suscipiebat, vt armis diuinis omnes impie- is opes & munimenta conuelleret. Itaque in In- , & in AEthiopia operam dabat, vt gentes à Chri- placitis alienæ, ad illius sanctissimum cultum san- rum hominum monitis & disciplinis adduceren- . Et cùm animaduerteret regnum illud AEthio- e, quod appellatur Congo, fuisse iam à tempore Io- nis Regis Christi disciplinis illustratum, in idem us, vt perficeretur, incubuit. Idcircò, vt dictum est, ltos sacerdotes pietatis opinione præstantes in il- n regionem miserat, vt eos, qui nondum erant lu- libus aquis expiati, ad CHRISTI fidem perduce- rent,

Tingi oppi dū à Fessē- si Rege fru stra oppu- gnatum.

Irrita Ar- zilæ obsi- dio.

Emmanue lis Regis in Christia nismo pro- pagādo stu dium.

rent, & qui iam CHRISTO nomen dederant,cla
re diſciplina confirmarent.Sub hoc igitur tempus,
minem è ſuis domeſticis equeſtri dignitate præditu
ad eundem Congenſem Regem, cum pluribus ſac
doribus, & ſacris veſtib⁹ ad rem diuinam ſanctius p
agendam miſit, vt eum acrius ſtudio Chriſtianæ p
tatis incenderent.Rex hac Emmanuelis Regis beni
tate prouocatus, in Luſitaniam filium ſuum Henr
nomine, cum fratre ſuo, & pueris nobilibus miſit,
linguam Luſitanam, & Latinas literas, & ſanctaru
rerum diſciplinam perdiſcerent. Cum ijs venit Le
tus quidam illius, Petrus nomine, non vulgari pru
tia præditus, cum quo Rex Emmanuel ſermonem
bentiſſimè conferebat. Is vt diutius in Luſitania v
ſaretur, vxorem ſecum duxit, quæ fuit à Regina Ma
multis donis atque muneribus affecta. Emmanuel,
omni comitate gentem illam vniuerſam ad CHR
STVM allicere contenderet, Regis fratrem & filiu
cum reliquis pueris in diſciplinam viris religioſis &
ruditis tradidit, qui eos Latinis literis, & religiõis m
ribus & inſtitutis imbuerent. Deindè Simonem Sylu
um hominem apprimè nobilem, ad illum cum mun
ribus legauit. Munera verò erant equi pulchrè inſtr
& phalerati, & mulæ ſimiliter ornatæ, vaſa ſacra, tab
læ pictæ, infulæ, & omnia, quæ ad religionis cultu
ritè conficiendum erant idonea. Fabros præterea, q
templa & regias ædes ædificarent. Id præterea Sylu
commiſit, vt ius regium ad Luſitanos, qui in ea Ethi
piæ parte verſabantur, in officio continendos, & eo
flagitia punienda, ſi opus eſſet, obtineret. Et præter
vt cum Rege ſimul ius omnibus gentibus, quæ ſub R
gis imperio erant, adminiſtraret. Quod vt commodi
fieret, ſecum hominem iuriſconſultum adducebat,
ius publicè diceret. Id enim ipſe Rex Alfonſus ab Em
manuele per Legarum ſummis precibus efflagitâra
Id etiam Syluio in mandatis dedit, vt ſi fortè, dum is a
pud Alfonſum verſaretur, aliquis belli motus exiſte
ret, Regem opibus, & conſilio, & manu etiam iuua
re

Congenſis Regis fili us & Legatus in Luſitaniã miſsi.

Emmanuelis ad Congenſem Regem Legatio.

:.Illum præterea admoneret,vt quã primùm posset,
gatos Romam mitteret, per quos authoritatem
ntificis Maximi,& Ecclesiæ sacrosanctæ ius & im-
rium in omnibus rebus sacris agnosceret. Et quia
tri prudentia non vulgaris esse videbatur, suadebat,
ipse Petrus aliquot viris nobilibus stipatus, ea potis-
num legatione fungeretur. Se illum suis sumptibus
omam esse missurum.Regem præterea admonebat,
aliquot pueros nobiles in Lusitaniam mitteret, qui
m reliquis erudirentur.Syluius cum hac legatione
ofectus, secundis tempestatibus vsus, in Congense
gnum peruenit: cuius aduentu rex se mirum in mo-
m lætari significauit.Statimque misit virum quen-
m primarium,illi sanguine valdè coniunctum,qui
luium salutaret, & in vrbem Regiam, quæ à portu
iltum distabat, vbi commodum esset, deduceret.
luius tamen febre correptus,antequam regem vide-
, è vita discessit. Rex mortem illius admodum acer- *Emmanue-*
tulit. Aluarus Lupius, qui classis curam suscepe- *lis ad Con-*
,in locum Syluij,vt ab Emmanuele decretum fue- *gensem re-*
,si casus aliquis Syluium de medio sustulisset, suc- *gem Lega-*
sit.Is ad regem cum literis adijt.Literarum senten- *tus mori-*
præter egregiæ cuiusdam pietatis argumentum, & *tur.*
estantis voluntatis indicium, nihil aliud contine-
,quàm vt fides Syluio in rebus omnibus, quas rex
nmanuel illi præceperat, vt Alfonso Regi diceret,
beretur. Literis lectis, Aluarus Lupius earum sen-
ntiam verbis subsecutus est,& dona,quæ ferebat, in
nspectu regis explicuit.Rex verò res singulas in ma-
s sumere,laudare,mirari,manus in cælum tendere,
atias Deo summas agere, quòd per Reges virtutibus
nplissimos, & numini cælesti charissimos, fuisset è
nebris impietatis emersus,vt cælestem lucem aspice-
. Regem verò Emmanuelem non satis habere, il-
n tam diuino beneficio constrictum tenere,nisi et-
n præterita beneficia recentibus donis magnificen- *Congensis*
simè cumularet. Quia verò Emmanuel illi regia in- *Regis de*
nia, quibus deinceps vteretur,mittebat, quæ perti- *Emmanu-*
 nerent

erga se beneficijs literæ publicæ nerent ad virtutis insitæ monimentum, & vniuer posteritatis ornamentum, de ea re literas publicè pr posuit, quibus testatum omnibus esset, & memoriæ iam sempiternæ consecratum muneris illius instit tum, & Regiæ beneficentiæ documentum. Liter autem his referebat, quo pacto Regis Ioannis op ra fuisset illa regio lumine Christianæ religionis lustrata, & è tyrannide infestissimi dæmonis ere ta, & quanta malignitate fuisset opus illud tam pr clarum opera antiquissimi serpentis, per quem pr mi parentes è sedibus beatissimis expulsi fuerant, in peditū. Quanta cura, studio, vigilantia Rex inuictiss mus Emmanuel opus, quod à Ioanne Rege clarissim inchoatum extiterat, perficiēdum susceperat. Religio nis verò Christianę disciplinam in summa referebat & deinde commemorabat, qua ratione pater illius c pera perditissimorum hominum à Christi fide, quar fuerat antea professus, impiè & nefariè desciuisset, & ob eam rem in ipsum Alfonsum, maximum natu f lium, quòd impietatem illius imitari noluisset, se te terrimum præbuisset. Commemorabat deindè exil um, in quod pulsus à patre fuerat, & molestias, qua in exilio pro Christi nomine cum summa iucundita te pertulerat: & qualiter moriente patre, cum fratre qui regnum per summam iniuriam occupare cona *Miraculosa victoria* batur, cum solis triginta sex hominibus, Christi num ne sæpius inclamato, conflixerat, cùm frater illius ex ercitum maximum haberet: & quomodo non copi humanis, sed diuinis, vt hostes ipsi fatebantur, bellum profligatum fuerat, & frater casu etiam diuino captus in potestatem illius venerat, de cuius ille improbitat & pertinacia supplicium iure sumserat. Exponebat de indè, quo consilio Petrum suum cognatum, qui vnu erat ex tringinta sex hominibus, qui illi opem attule rant, ad Regem Emmanuelem legauerat: ex quo Pe tro intellexerat, in Lusitania Regis ipsius amplissim iussu vota pro Congensis regni salute, & Alfonsi ip sius fide persoluta fuisse: quo nullum clarius extar

pos

ffet infignis caritatis indicium. Itaque fe non fo-
m pro Chrifti fanctiffima religione, pro templorum
ctitate, pro Ecclefiæ fanctionibus necem & crucia-
n, fi opus ita fuiffet, minimè recufaturum: verùm
pro Regis Emmanuelis amplitudine omne difcri-
en falutis aditurum. Adijciebat deindè: Vt autē ma-
nos rex optimus, fummisque laudibus in omni
rnitate prædicandus, fibi diuinceret, mifit ad nos
um nobiliffimum cum muneribus & ornamentis,
e fatis, quàm propenfa in nos effet volūtate, declara
it: Et quia eft in more pofitū, vt Chriftiani reges in
nia geftent, ad pofteritatis memoriam propagandā,
Maieft. regiā infigniter illuftrandā: voluit idem rex
hoc etiam plurimū nobis fuæ benignitatis imperti-
Scutū enim nobis mifit, primū quidē Cruce figna-
n, vt animo recoleremus victoriā, quam Conftanti-
Imp. Cruce in cælo perfpecta, de hoftib. fuis cōfe-
us eft, nè vnquā ab animis noftris memoria victo-
, quā fimiliter adepti fumus, elaberetur. Et quia Ia-
bus Apoft. cuius opem, vt Hifpani faciunt, in codē
lio frequenter implorauimus, in acie perfpectus ho
exterruit; eiufdem Apoft. fpecies voluit, vt in eiuf-
n infignib. infculperetur. Præterea vt amoris cōiun
, quæ nobifcum cum illo eft, illuftri figno config-
i poffit; Regum Portugalenfium infignia, quę 5. fcu
n crucis formam difpofitis continentur, reliquis fi-
s admifcuit. Ijs enim 5. fcutis Chrifti Opt. Max. vul-
a defignantur, quæ in cruce pro generis humani fa-
e pertulit. Cum enim Alfonfus primus Portugaliæ
c cum quinq; Regibus Saracenis maximo exercitu
ftipatis confligere in Lufitania voluiffet: in cælo,
lè auxilium precibus efflagitabat, Chrifti fpeciem
em quinq; vulneribus illuftratā oculis atq; mentē
fpexit, innumerabilemq; hoftium multitudinem,
rifti numine confirmatus, occidit, & ea de caufa il-
nfignia ad memoriam pofteritatis affumpfit. Itaq;
dis omnibus Rex fingulari pietate præditus, cùm
ad nos tam præclara Regiæ ftirpis infignia mi-

Infignia Congenfi Regi ab Emmanuele miffa.

sit, nostram posteritatem admonere voluit, vt in be-
lis, non humanis opibus, sed diuino Christi præsid-
niteretur. Pro his tantis beneficijs Emman. regi fra-
nostro carissimo gratias immortales agimus, neq; s-
lum fratrem & patronum agnoscimus, sed omnes r-
gni opes, atque adeò vitam pro illius dignitate profu-
dere parati sumus. Qui tamen quamuis omnia, qu-
possumus, illius gratia faciamus, nullam tamē parte-
illius erga nos meritorum officijs nostris assequemu-
Reliquum igitur erit, quando nos parem gratiam r-
ferre non possumus, vt rex ille summus atq; sempit-
nus, in cuius honorem Emman. hæc tam præclara -
pera molitur & efficit, illi præmiū diuinum atq; sem-
piternum constituat. Nostros autē liberos, & cuncta-
posteritatem obtestamur, admonemus, & pro iure e-
iam nostro iubemus, hæc insignia gestare, illis scu-
distinguere, literas cōsignare, signa in bellis intertex-
præferre, semper animo atq; mente recolere, quæ p-
illa designantur, vt sic memoriam ad pietatis & iust-
tiæ recordationem excitantes, de hostibus suis victor-
am, freti Christi pręsidio, consequantur. Sed quia m-
re etiam receptum est, vt egregia facta nobilitentur, -
homines, qui meritis suis in locum altiorem ascendū-
posteritati suæ virtutis memoriam prodant: idem Re-
Emmanuel alia nobilitatis insignia nobis misit, quib-
genus eorum, ex illis sex & triginta, qui valdè stren-
se gesserunt in eo prelio, quo Christi præsidio munit-
fratris impetum contudimus, illustrare possem: quo-
etiam impulsi monitis illius exequimur, vt hoc virtu-
tis præmio multi ardentius in studium virtutis incit-
tur, vt ita non solùm in hac vita contra hostiles imp-
tus muniamur, sed etiam in futura bonis sempitern-
frui possimus. His literis in publico propositis, & in to-
tum regnum exemplis earum ad Principes missis, A-
fonsus decreuit, quàm gratus esset in Emmanuelem
testificari. Petrum deinde, vt ab Emmanuele fuerat a-
monitus, ad Pontificem Maximum legauit. Petro au-
tem duodecim viros nobiles comites adiūxit. Emma-

Congensis Regis ad Pontificem Maximū Legatio.

nue

ıeli verò magnam vim eboris, & munera, quibus il-
Regioabũdat, dono misit. Duodecim præterea no-
les pueros cum Petro in Lusitaniã venire iussit, qui
nili ratione fuerunt literis & moribus instituti. Em-
anuel postquam Petrus in Lusitaniam rediit, illi &
enrico Alfonsi Regis filio, & reliquis viris è nobilita *Congensis*
delectis, omnia, quæ ad iter erant necessaria, præbe- *Regis ad*
largè atque munificè iussit. Ij fuerunt Romæ a Pon- *Pontificē*
ice, & ab omnibus Ecclesiæ principibus benignè & *Maximū*
miter accepti. Literas deindè Pontifici Regis Alfon- *literæ.*
detulerunt. Illarum sententia hoc continebat, se pri-
um Ioannis, hoc nomine II. Portugaliæ Regis ope-
cum regno fuisse è potestate dæmonis, & è turbulen
ssimi erroris tenebris in libertatem & in lucem vin-
catum. Deinde Regis Emmanu. studio & sumptib⁹
eiusdem sanctissimæ religionis disciplina progres-
m, clarius lepræ deformitatē, qua fuerat antea defor-
atus, agnoscere, & pristinum errorem & amentiam
hementius detestari: & pro beneficio, quo mirabili-
s signis à Deo perductus in pietatis splendorem ex-
erat, perpetuò se Deo gratias acturum, neq; tam di-
ni muneris memoriam vnquam depositurum. Sed
oniam intellexisset, esse Christi summum in terris
arium, quem omnes Christiani Principes vnicè co-
ent, & cuius iussa tanquam cælestia atque diuina
querentur: nè se à reliquorum Principum Christia-
ɔrum communione segregaret, & aliqua in re à pie-
ris via deflecteret, Romã filium suum Henric. iam
ictis in Lusitania literis eruditũ, & Petrum cogna-
m suum, virum, cuius prudentiæ atq; probitati val-
cõfideret, se mittere statuisse, vt ipsius Alfonsi no-
ine pedes illius oscularentur & regnum vniuersum
ius Pontificis voluntati & imperio dicarent. Nec e-
m se vnquam vllo tempore commissurum, vt obse-
io & pietate erga sanctam Romanam Ecclesiam, ab
o Christiano Principe vinceretur. Pauca deinde ad-
iebat, quæ ad fidem legatis habendam, & postulata
ędam ad religionis causam necessaria, facilius impe-

tranda pertinebant. Legatio benignè fuit accepta, & p
ſtulatis egregiè ſatisfactum. Conſiderabant enim
Pontifex & Cardinales, gentem barbaram, & ab om
cultu humanitatis abhorrentem, non niſi cæleſti qu
dam beneficentia, & numinis præſentiſſimi dono at
munere in tantum pietatis ſtudium excitari potuiſſ
& idcirco illas Aethiopiæ recentes poſt tam multa ſ
cula primitias, gratiſſimis animis accipiendas eſſe d
creuerunt. Hæc quidem Emmanuel ad Aethiopiæ r
ligionem firmius ſanciendam deſignauit, atq; conſt
tuit. Sub idem verò tempus, quo hæc gerebãtur, Petru
Meneſius Alcoutinenſis Dynaſta, Fernandi Meneſij f
RES IN- DICAE. lius, Villæ Regalis Princeps, Septam traiecit, vt illius v
bis imperium teneret, & bellum, vt maiorum veſtig
Malacenſe bellum. ſequeretur, adminiſtraret. Interim verò Malacæ re
poſt Albuquercij ab ea ciuitate digreſſum non fuer
adeò tranquillæ, vt non varijs bellorum tempeſtatibu
agitarentur. De quibus vt commodius agere poſſimu
Taprobana. neceſſe erit, prius de inſularum quarundam ſitu, qu
in illam bellum comparabant, pauca dicere. Tapro
bane, quam Zamatram appellant, ita eſt Aureæ Cher
ſoneſo ad Auſtrum obiecta, vt longius tamen in ort
Solis protẽdatur. Ad Auſtrum verò, vltra Zamatran
Zũda inſ. inſulæ frequentes adiacent. Inter quas ab occaſu Zun
da magnam vim piperis paſſim fundit. Ea verò no
admodum lato mari à Zamatra diſiungitur. Deind
ad ortum Solis progredientibus aliæ duæ inſulæ ſe o
Iaua maior & minor. ſtendunt, quarum prima Iaua maior, altera minor ap
pellatur. Omnes hæ tres inſulæ regum imperio con
tinentur. Iauæ verò præcipuè ſunt fertiles & opimæ,
fruges multiplices, & fructus varios proferunt, & ma
ximam vim pecorum & armentorum, & equorum nu
triunt. Venatu & aucupio mirificè redundant: piperi
& aliorum aromatum copiam paſsim efferunt. Medi
terranea loca homines dediti ſimulacris incolunt
qui maritimas oras habitant, maxima ex parte Ma
humetanis inſtitutis viuunt. Homines nudi plerum
que vmbilico tenus incedunt. Multi tamen lautiore

ve

ſtibus bombicinis, aut goſsipinis amiciuntur. Bar-
s euellunt: anteriorem capitis partem radunt: reli-
am ſtudioſe criſpant. Nullum integumentum in
pite gerunt. Indignũ enim hominis præſtantia cen-
nt, hominis principatum, quem in capite conſtituũt,
quo velamẽto quaſi rem probroſam tegere. Si quis
put alicuius manu tangit, eam iniuriã armis acerri-
è perſequuntur. Sunt in bello feroces, & intrepidè ſe-
n quoduis magnum diſcrimen iniijciunt. Artibus
brilib⁹ dediti ſunt: arma, tormenta, variaq; telorum
nera ſingulari opere perficiunt: æs, ad quoduis ge-
is inſtrumenti egregiè fundunt. Naues ingentes æ-
ficant, aſtra diligenter obſeruant, & magicas diſci-
inãs incredibili ſtudio colunt. Syluas venandi ſtu-
o peragrant, neq; ſolùm canibus, & venabulis ad a-
os atq; ceruos eminus configendos, verùm & accipi-
bus ad volucres capiendas vtuntur. Omnes colorati
nt: mulieres neque deformem faciem, nec obtuſum
genium gerunt. Eleganter excoluntur, in ſaltationi-
is non mediocrem præ ſe venuſtatem ferunt. Curri-
is inuectæ, cum viris ſyluas & nemora luſtrant, &
natione oblectantur. Homines Sinarum moribus
inſtitutis viuunt, à quibus ſe originem ducere ia-
nt. In ea inſula, quæ Iaua maior appellatur, erat *Iapara Iauæ ciuitas.*
idam Saracenus, cui nomen erat Pateonuzius, ciui-
is cuiuſdam princeps, quam Iaparam appellant. Ea *Pateonuzij in Malacæ Regẽ cõſpiratio.*
in ora maritima, quæ Zamatram ſpectat, ſita. Is an-
quam Albuquercius Malacam caperet, fœdus cum
etimutaraia de pernicie & interitu regis inierat. V-
imutaraia namq; ſe graues à Malacæ rege iniurias
cepiſſe conquerebatur, quibus offenſus, ſe illum Pa-
onuzio proditurũ per literas aſſerebat. Pateonuzius
gnãdi cupiditate inductus, in eo neruos omnes intẽ-
t, vt tantã occaſionem minimè prætermitteret. Itaq;
aximam claſſem ædificare cœpit. Septem aut octo
nos in hac claſſe comparanda conſumpſit: in quem
rò finem id faceret, tanto vtriuſq; ſilentio compreſ-
m fuit, vt ne ſuſpicione quidem vlla quiſquam id

 aſſe-

assequi potuerit. Interim verò multos Malacam cu mercibus submittebat, vt mercatorum habitu & sp cie laterent: & cum opus esset, armis imparatos ado rentur. Hos Vtetimutaraia in vicos suos admitteba quorum eo tempore, quo Albuquercius Vtetimut raiam capitali supplicio affecit, erat in ciuitate nō m diocris multitudo. Ita latebat hæc in visceribus reip. stis, vt nemo in quanto periculo versaretur, coniectu ra prospiceret. Vtetimutaraia de medio sublato, Pat onuzius nihilo secius in eadem mente perseuerabat Classis erat maxima: is opes ingentes habebat: res M lacæ non ita stabilitas esse iudicabat, vt conuelli no possent. Itaq; cum trecentis nauibus, & hominum fo tium multitudine, Iapara soluit. Fretum igitur, quo inter Iaoas & Zamatram est interiectū, prætereuectus multis terrorem præbuit. Res ad Rodericum Brittiur Patalinum, qui, vt dictum est, Malacæ præerat, delat est. Is Andradium in fretum illud continuò cum se ptem nauibus misit, vt exploraret, quem cursum classi illa teneret. At classis aliud ingressa fretum, quo cele rius Malacam perueniret, iam se ex eo freto, quod ap pellant Sabam, abduxerat. Andradius cum nauarchi reliquis in vrbem redire maturauit. Ibi classis conspe cta fuit, quæ multum terroris ciuib. vniuersis incussit Brittius tamen statuit per se cum vniuersa classe dimi care. Id Andradius indignè admodum tulit. Sibi nam que dicebat maritimarum rerum curam, Brittio vrbi custodiam fuisse commissam. Is igitur se arce teneret, & vrbem tueretur: sibi maris tuendi curam relinque ret. Brittius contrà differebat, imperium terræ atque maris in oris illis ad se pertinere, & idcirco quidquid ille de rerum summa statueret, id esse Andradio sine recusatione faciendum. Id cùm Andradius se mini mè passurum affirmaret, vt dignitate spoliaretur, iur gio certatum est, & verborum aculeis animus vtriusq; non mediocriter exulceratus extitit, vsque adeò, vt Brit tius Andradium in custodiam traderet. Sed cum pri mus ille motus animi consedisset, Brittius nocte illa cō

Pateonuzij in Malacenses et Lusitanos expeditio naualis.

Saba fretū

Brittij cū Andradio contentio.

side-

lerauit, non esse eo tempore talem virum propter
las verborum offensiones alienandum. Itaque misit
Andradium, qui animũ illius in se placaret, & ad-
oneret, vt nauem conscenderet. Se namque illum in
asse operiri, vt victoriæ particeps fieret. Andradius a-
enum à se in tali discrimine, iniuriæ memoriam con
ruare, reputauit. Itaque imperata sine mora vlla con-
cit. Brittius arcis custodiam Ario Pereiræ commisit, *Claßis Lu-*
se in triremem armis & munitionibus instructissi- *sitana.*
am ingressus est. Classis erat sedecim nauium. Nina-
ietusiensis præterea cum mille & quingentis militi-
is Malacensibus, in minoribus nauigijs, vt littus cu-
odiret, non procul à terra concursabat. Orto iam so-
, & hostes, vt in portum subirent, vela dederunt: &
ostri, vt cum ijs in alto congrederentur, incitati sunt.
lassis hostium non multitudine tantùm nauium, ve
im ordine, quo instructa ferebatur, non mediocrem
ostris admirationem commouebat. Nauis, cui Geor *Pugna na-*
us Botellius præerat, erat incredibili celeritate velis. *ualis.*
cum classem antecederet, in prætoriam hostium na-
em inuehitur. In illum cõtinuò quindecim actuariæ
aues inuadunt. Is neque telo quidem vllo in hostiles
aues immisso, in nauem, quam petebat, incurrit. Pe-
us Faria, vt illi subsidio esset, triremem, cui præerat,
mis vehementer incitari præcepit. Ambo igitur præ-
oriam nauem adoriuntur. Sed ea tanta erat magnitu-
ine, vt puppis castellum, nauis, cui Botellius præerat,
archesium altitudine superaret. Eminus igitur eam
ppugnare constituunt. Sed tanto erat robore et crassi-
udine, vt omnes globos non minùs, quàm si esset è si-
ce facta, repelleret. Cùm igitur Botellius & Faria per-
picerent, à se tempus frustra conteri, & hostes illos cir
unuenire pararent, se eadem celeritate, qua venerant,
n classem receperunt. Tempus fuit in pugna à velita-
ione non dissimili eo die consumptum. Hostes enim
on in alto pugnare volebant, sed ad vrbem accedere
ontendebant, vt motus excirent, & vrbem, si possent,
ntegris viribus occuparent. Nostri rursus, ne ab hosti-

bus circumuenirentur, congressum in alto formid[illegible] cœperunt. Hostes tandem vt volebant, cùm iam [illegible] occidisset, in vrbis conspectu prope terram ancho[illegible] demisêre. Nostri similiter ita classem in ora consti[illegible] erunt, vt minimo interuallo à terra disiungeretur. [illegible] nocte Brittius consilium habuit de ratione, qua præ[illegible] um postridiè esset ineundum. Omnes autem nau[illegible] chi illum obtestari cœperunt, ne prælio interesset. [illegible] vincimur, inquiunt, & tu ex arce poteris hostibus [illegible] pugnare, & acceptum incommodum resarcire. Pr[illegible] terea fidem tuebere: nō enim vt mari periculum cu[illegible] maxima pernicie ciuitatis adires, sed vt arcem ab h[illegible] stium impugnatione defenderes, fidem tuam conc[illegible] ptis verbis astrinxisti. His coactus sermonibus in a[illegible] cem rediјt, & Andradius in administrandi belli c[illegible] ram vehementer incubuit. At Saraceni Iaoenses, q[illegible] in vrbe versabantur, eadem nocte ad Pateonuzium v[illegible] nêre, consiliumque dedêre, ne cum classe nostra co[illegible] fligeret. Fieri namque posse, vt auxilio à Rege Bint[illegible] mi accersito, classem nostram sine vllo periculo ci[illegible] cunuentam opprimeret, & tum demum arcem obs[illegible] deret, quam fame facillimè intra paucos dies in ded[illegible] tionem acciperet: interim verò in Muaris fluenta cla[illegible] sem subduceret. Consilium placuit. Itaque prima lu[illegible] ce anchoras moliri, & vela pandere iussit. Id Andrad[illegible] us cum animaduerteret, neque tamen quorsum id pe[illegible] tineret, suspicaretur, scapha inuectus, omnes classis na[illegible] ues circumiuit, & duces admonuit, vt velis passis ordi[illegible] ne minimè confuso in hostes inueherentur: ita tame[illegible] vt nemo cominus pugnam cum hoste capesseret, sed e[illegible] minus classem hostium crebis tormentorum ictibu[illegible] verberarent, & faces etiam in naues inijcerent. Id om nes impigrè facessunt. Quod Pateonuzius cōspicatus omnia suæ nauis vela continuò pandi iussit, & vt om nes idem facerent, imperauit. Id imperiū strenui Du cis omnes exanimauit. Existimârunt enim, illum re bus suis diffidentem, non de prælio committendo, sed de fuga facienda cogitare. Itaq; se confestim in fugam

Lusitanorū de belli ratione cōsultatio.

Saracenorum militare consilium.

Pugna naualis.

dant,

ant, nostri eos insequuntur. Naues multas tormento *Hostium*
im ictibus deprimunt, complures etiam vulnerant, *fugæ &*
ignem in naues alias conijciunt. Cùm verò incen- *clades.*
ium esset in multis locis incitatum, hostes se in mare
xterriti flammis demittunt: qui quidem partim hau-
i fluctibus, partim concisi vulneribus interierũt. No-
ri enim minoribus nauibus inuecti, eos natantes in-
rimebãt. At Andradius cùm cerneret hostes ita per-
urbatos, vt si eo die, antequam illi à metu reficeren-
ur, in eis persequẽdis insisteret, bellum profligari pos-
et, & vereretur, ne propter pilarum & munitionum
enuriam incepto desistere cogeretur, ad Brittiũ misit
ui peteret, vt vim tormentarij pulueris atq; pilarum
n classem conuehi repentè iuberet. Quod quidem fa-
tum diligentissimè fuit. At Pateonuzius, cùm classis *Infaustum*
uæ magnam partem dissipatam cerneret, quatuor na- *Pateonu-*
es maximas ita cum sua coniunxit, vt cùm binæ v- *zij inceptũ*
rinque consisterent, ipse medium locum tueretur. In
as, quod roboris erat exercitus, traduci iussit. Reli-
uas deinde, quæ integræ restabant, in ordinem cogi,
x inter se coniungi præcepit, vt ita facilius nostrorũ
mpetum à se reprimerent. Statuit deinde, vt reliquæ
aues, eas quinque, quæ in mari munitissimæ arcis
nstar habere videbantur, circumirent, & quoties vr-
erentur, in illud firmissimum, vt existimabat, pu-
næ illius propugnaculum se reciperent, vnde rur-
us possent in nostros erumpere. Hoc tamen, quod
Pateonuzius existimauit sibi salutem allaturum, exi-
io fuit. Primùm enim reliquæ naues fortium homi-
um robore nudatæ, periculum arcere minimè po-
erant. Præterea cùm se arctissimè coniunxissent, ne-
esse erat, vt nullum frustra telum in eas emissum ac-
ideret. Prælio commisso, naues hostiles partim de- *Prælium*
ressæ, partim vulneratæ & mutilatæ, partim in fugã *nauale.*
onuersæ sunt. Eoque deuentum est, vt classe hostium
diminuta, iam nostri audacius reliquis appropinqua-
rent, vt cominus hostes aggrederentur. Nauarchus
quidam nomine Martinus Guedius, postquam naues

aliquot

aliquot demersit, in nauem maiorem inuectus est, eamque violenter ingressus, hostes partim cecidit, tim in mare præcipites exturbauit. Similiter Ioan Lupius Albinius in aliam nauem irrupit, hostiumq præsidio nudauit. Hæ duæ naues incensæ confest fuêre. Reliqui nauarchi, cùm pro se quisque, quantu poterat, acerrimè decertaret, stragem maximam e derunt. Solæ quinque illæ naues restabant, quæ secu dum ventum nactæ, passis velis fugere properaba Andradius vt tutius posset in Pateonuzij nauem i currere, aliquot delectos milites ex nauibus alijs in s traduxit. Deinde cùm in prætoriam Pateonuzij na incitaretur, eam consequi non potuit, in quam igit primum impetum ferre potuit, eam iniectis manib ferreis alligauit. Ea verò naui vehebatur Temung mus, vir opibus, & virtutis existimatione clarus, q secundum Pateonuzium in classe principatum ob nebat. In eius nauem Andradius per latus irrupit. Fr ciscus verò Melius per proram ingressus, in hostes f militer irruit. Temungamus filium sororis suæ duc bat, virum valdè strenuum, nauis etiam altissimæ n uarchum, qui, vt auunculo opem afferret, in Andrad nauem incurrit, in eamque repentè desiluit: nemo nim illum aditu arcere potuit, eò quòd Andradius i in Temumgami naue dimicabat. At iuuenis per Ar dradij nauem in nauem auunculi celeriter ingressu suis subsidio fortiter occurrit. Prælium fuit atrociu quam suspicari quisquam fore in re iam inclinata po tuisset. Hostes erant plures numero, & desperatio an mos illis faciebat, neque tam vt mortem fugerent, qu vt non inulti caderent, acerrimè pugnabant. Georgiu Botellius interim in nauem, cuius erat nauarchus Te mungami nepos, inuehitur, in eamque conscendens cum hostibus, qui eam tuebantur, periculosum certa men inijt. Verùm hostes tandem vel cæsi, vel in mare deiecti sunt, & nauis incensa. Similiter & nauis, in qu Andradius & Franciscus Melius ingressi fuerant, host bus cæsis inflammata fuit. Ninachetuensis, et Tuamus

Hostium strages.

Atrox cũ Temungamo pugna

2 hostium naues incensæ.

Mahu

ahumetes,qui naui,quam Iuncum nominant, præ-
at,ea die hominum fortium decus adepti sunt. Reli-
a erat Pateonuzij nauis,cum duabus alijs: in eas An
adius inuectus, tormentis eminus eas quatere insti-
it. Nam cum essent altissimæ, & homines, qui eam
ebantur,acerrimi, non erat cur sine causa cum obsti
tis in ascensu difficillimo certamen iniretur. Cùm
tem nostri sine intermissione naues hostiles verbe-
rent,armamenta dissipârunt,& castella disturbarũt:
tera propter robur nauium integra permanserunt.
rælium cùm à prima luce initium cepisset, ad noctẽ
otractum fuit. Cùm verò noctis caligo tam densa fu
et,vt omnem aspectum adimeret, Andradius ancho
s iecit, ea mente, vt vbi primùm dilucesceret, hostes
ursus,qui propter tenebras inde moueri non poterãt,
ggrederetur. Sed tempestas subitò coorta cum toni-
uis & ingenti procella classem disiecit, & naues sum-
num discrimen adierunt. Parùm enim abfuit, quin
nter se colliderentur,vel allisæ vadis frangerentur. Tẽ
estate sedata,cum diluxisset, Botellius & Mahumetes
nimaduertunt se propè Pateonucium constitutos. i-
ique prelium instaurant, duas hostium naues suppri- *Redintegratũ postridie prælium.*
nunt: Pateonuzij tantùm nauis illa restabat,quæ glo
os,vt diximus,à se repellebat. Botellius tamen tandiu
n eo certamine perseuerauit,vt eum tormentarius pul
is, atque pilæ deficerent. Nauis autem sua celeritate
etus,vrbem petijt, vt rursus cum munitionibus ad i-
em certamen rediret. Classem verò quassatam, &
uasdam naues afflictas ex tempestate reperit. Nihilo
ninus tamen rebus necessarijs instructus reuersus est.
ed Pateonuzius ventum secundum nactus,se fuga in *Pateonuzij fuga.*
aoam proripuerat. In hoc prælio Pateonuzius quin-
quaginta nouem naues maximas ex ijs,quas appellant *Hostium ingens clades.*
uncos, amisit. Sexaginta in prælium adduxerat, vn.
antùm ex illis euaserat. Longarum verò nauium, &
elocium,quæ vel incensæ, vel depressæ sunt, ingens
multitudo fuit. Supra octo millia hominum vel cæsa,
vel incendio consumpta sunt. E nostris triginta desi-
derati

Eximia Lusitanorum victoria.

Arcis Malacensis frustratē tata proditio.

derati sunt, vulnerati quamplurimi. Andradius & n
uarchi reliqui cum maxima ciuium admiratione (fu
rat enim prælium omnium, quæ viderant, aut audi
rant, acerrimum) in vrbem ingreſsi ſunt. Andradiu
hoc bello confecto, in citeriorem Indiam vela dedi
Poſt illius digreſſum parum abfuit, quin vrbs ab hoſt
bus caperetur. Saracenus enim quidam, nomine Tu
mus Maxelizius, è Bengala oriundus, vir ad fraudes c
cinnādas aptiſsimus, à Mahumete Bintami rege maxi
mis præmijs inuitatus fuerat, vt quacunque arte po
ſet, arcem Malacenſem proderet. Is ſummam ob ean
cauſam cum Petro Perſona familiaritatem contra
xerat. Petrus autem Perſona regia negotia procura
bat. Vectigalibus enim præerat. Maxelizius ad ſe alio
Sararenos aſciuerat, quibus negotium dedit, vt cùm
Petrum Perſonam occiſum cernerēt, continuò arcem
armati ingrederētur, vt eam arcis partem, in qua Perſona morabatur, quæ erat munitiſsima, armis occuparent, eamque tantiſper tuerentur, dum ſubſidia Bintamenſis Regis, quæ ad eam rem expedita in inſidijs collocata fuerant, aduenirent. Nec enim dubitabat, quin in eo tumultu complures, qui Luſitanos oderant, ſe ſocios ſceleris eiuſdem præberent. Rebus ita comparatis, cùm Maxelizius à Perſona fuiſſet, vt ſolebat, familiariter admiſſus, & Perſona poſt colloquium ſcripturæ operā daret, Maxelizius in illum incautum inuaſit, mortiferumque ei vulnus impoſuit. Perſona cùm ſe lethali vulnere percuſſum cerneret, & proditionem metueret, ad oſtium repentè confugit, vt id inducto vecte clauderet, nè reliqui hoſtes in eam partem ingredi poſſent: quod, Maxelizio repugnante, cū extremum ſpiritum ederet, ſumma virtute confecit. Hoſtes accelerant, tumultus exoritur. Noſtri re inopinata perturbati, feſtinanter accurrunt: hoſtes foribus obductis excluſos animaduertunt, in eos impetum faciunt, & acriter reſiſtentes interimunt. Deindè foribus conuulſis in Maxelizium inuehuntur: qui antequam occideretur, fortiſsimè ſine vllo fructu dimicauit.

Iuſta proditoris Maxelizij cædes.

Horum cæde fraus compressa est, & Bintami Rex
em petijt: quæ conditionibus æquis (sic enim tem-
pora ferebant) illi concessa fuit. Ad hunc mo-
dum pax Malacæ constituta, aliquot
annis inuiolata per-
mansit.

HIERONYMI
SORII SILVENSIS
ALGARBIORVM IN LV-
SITANIA EPI-
SCOPI,

E REBVS EMMANVELIS,
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctißimi, virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER NONVS.

DVM hæc in vlteriore India gerebãtur, Albuquercius in citeriore magnam classem comparabat. Goæ autem Petrum Mascaregnam præposuit: maritimarum rerũ curam Ioanni Machiado commisit: Rodericum Pereiram stello Benastarinensi præesse iussit. Classis erat viti nauiũ. Ducebat autẽ secum mille & septingentos lites Lusitanos, & mille Indos. XVIII. die Februarij, nno salutis M.D.XIII. Goa soluit. Cùm verò ab ora gissimè disiunctus esset, & ea causa plures dies, quã stimauerat, nauigando consumpsisset, ad Zacotorã uandi gratia classem appulit. Indè in Arabiæ ciuiem munitissimam, quæ Adena appellatur, cursum insti-

Albuquercij in Arabas expeditio.

Adenæ Fœlicis Arabiæ vrbis descriptio.

instituit. Ea est in radicibus montis editi, qui in ma
lingula procurrit, sita, & vtrinq; fluctibus in sinus
ductis alluitur, ita, vt peninsula fiat. Mons est adeò
rilis, vt nec arbores vllas, neque plantas efferat, nem
qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum prom
neat. Aquis caret, rarò admodùm pluuijs irrigatu
Ex longinquo pago aqua per aquæ ductum in locum
qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat, deriu
tur. Ea vrbis aquatio est. Annona & cibarijs import
tis vtitur, quorum tamen est incredibilis copia. Est ci
ctâ muris, munita turribus, exculta mœnibus, & ad
spectum pulcherrima. In illam mercatores à Perside,
India, & Aethiopia, & ex multis Arabiæ regionib
sæpè commeant. Incolæ Mahumetem colunt: color
candido, & specie liberali sunt. Homines nobiles a
mis exercentur, & militaris gloriæ decus ardenter ex
petunt. Rex alias ciuitates in mediterranea region
possidet, & milites non paucos stipendijs alit: & è su
tantùm subditis in prælium, cùm opus est, 2. millia
quitum educit. Vrbi verò illi moderatorem, cuius vi
tuti multum confidit, præponere solet. Aethiops qui
dam, vir animi maximi, cui nomen erat Miramiria
Miramiriamus Adenæ Præfectus. mus, hoc tum munus obibat, cùm ad eam Albuquer
cius classem applicuit. Eam verò ciuitatem Albuquer
cius capere cupiebat, vt indè Arabiam infestam redde
ret, & exitus classium, quibus Aegyptij primùm, nun
verò Turcæ Indiæ minitantur, intercluderet. Indè e
nim Arabici sinus ostium centum & viginti millibu
passuum distat, ita, vt sit intra diem vnum facillimũ i
psas fauces, cùm opus fuerit, paucis nauibus occupare
Præterea non arduum munus esse videbatur, indè ir
Herôum ciuitas, nunc Suez. ciuitatem Herôum, quam Suez nunc appellant, vb
classes ædificari solent, minoribus nauigijs inuehi, &
naualia flammis exurere. Quo facto, putabat Albu-
quercius, Indiæ imperium, si ita de rebus humanis lo-
qui licet, fore sempiternum. Verùm eam oppugnatio-
nem infeliciter aggressus est. Primùm enim eam occa-
sionem, quam rumore omnium persuasus, sibi oblatā
credi-

sideraat, minimè nactus est. Ciuitatem enim valdè nitam,& à nomine Lusitano satis alienam reperit. ndè Lusitani solitæ disciplinæ prorsus immemo- causam odij acerbioris hostibus attulerunt. Res au- ad hunc modum euenit. Classis anchoris firmata, muis naues salo iactarentur, tandem constitit. Mi- hiriamus vrbis præfectus cùm primū tempestas se- a fuit, ad Albuquercium nūcium misit, qui de illo ereret quo animo ad illius vrbis portum classem ulisset. Respondit Albuquercius, se literis, & mul- um sermonibus accepisse, Sultani classem in Arabi sinu comparatam esse, vt Lusitanos oppugnaret. Se ò, vt homines tam longinquæ nauigationis laborē aret, eo cursum direxisse, vt cum ea classe in Arabi- mari congrederetur. Quod verò ad vrbem eam atti- et, se non bellum, sed pacem adferre, ea tamen lege, mperium Regis Emmanuelis acciperent, sub cuius ela atque patrocinio multò felicius, quàm antea, æ- m degere possent. Miramiriamus illi cōtinuò mu- a satis largè misit, ea nempè, quæ ad classis cōmea- n pertinebant, & significauit, se Emman. Regis cla- mi imperium libenter accepturum. In portu 30. na in anchoris cōsistebant. Mercatores & magistri cū torib. nostræ classis metu se in vrbem receperant. hos Albuquercius misit, qui diceret, vt nullum ab malum metuerent, & ad naues suas redirent. Illi re- ndent, verba cum factis minimè consentire. Lusita enim in eorum naues inuasisse, & nullo iure, qd libitū fuisset, eripuisse, & abstulisse. Literas deindè epit à Miramiriamo, quibus cum illo de iniuria si- iata grauiter expostulabat, quòd mercatores illos nonuisset, vt ex vrbe discederent, vt eorum digres- vrbs minore præsidio muniretur. Illud enim non hominis, qui pacem dare vellet, sed qui bellum ne- um moliretur. His literis Albuquercius intellexit, mum præfecti esse Lusitanis rebus infestum, quā- id in principio dissimularet. Interim Aethiops ristianus, qui captiuus in ea vrbe detinebatur, aufu-

Adena vrbs infeliciter oppugnata: & quare.

Miramiriami ad Albuquerciū Legatio et ficta beneuolentia.

Miramiriami de Lusitanis querela.

git,& nando in classem peruenit,qui nunciauit Albu-
quercio,præfectum auxilia conduxisse,magnoque st-
Adenæ oppugnatio. dio omnia,quæ ad vrbis defensionem necessaria vide-
bantur, comparasse. Is cùm hoc accepisset, in terra-
copias exposuit & castra locauit, vt vrbem oppugna-
ret. Cum igitur nostri tormentis mœnia propugna-
toribus multis in partibus nudarent, scalas muris ad-
mouerunt.Eamq; ea die cepissent,si ordine & discipli-
na res gesta fuisset.Sed cum quilibet in eo pugnaret,v-
vel primus, vel cũ primis in muros inuaderet,& mul-
simul per vnam scalam scandere properarent, tan-
perturbatio ordinis extitit,vt nullius imperio contin-
ri militaris insolentia posset. Itaque scalæ hominu-
pondere perfractæ sunt.Eo tempore iam 100.& 50.L-
sitani in muros ascenderant, in quib. multi viri nob-
les extitêre. Garsia Sousa, cuius etiam scalæ confract-
fuerant,è pinna pendens,se in terram demiserat. Is v-
bi animaduertit eos,qui tam ferociter primùm in mu-
ros inuaserant, casu perterritos nolle rursus alijs scal-
ascendere, suos in vrbis quandam partem duxit, vb-
murus erat humilior. In murum igitur subijt,& tu-
rim,in qua tormenta locata fuerant,occupauit.Eò c-
festim Albuquercius se contulit,& muri partem ant-
pertusam,in qua tormenta fuerant disposita,subrue-
iussit. Signifer Emman. Lacerdæ continuò per eun-
locum in vrbẽ penetrauit: illum sacerdos crucis sign-
præferens,subsecutus est,& multi viri fortes continu-
subiêre. Miramiriamus vt eorum impetum reprim-
ret,ad eam partem equo inuectus accelerauit. Georg-
Sylueira in muro cum alijs acre præliũ ciebat. Ea pa-
te cùm murus esset introrsus humilior, & Saracenu-
secundum murum,vt ijs,qui iam in vrbem ingredi p-
rabant, obsisteret, gradum inferret, hastam ex illiu-
manibus extorsit. hoc tantum dedecus minimè fer-
Sylueira, ense districto è muro desiliuit, vt in hoste-
inuaderet.Ibi cum illi nemo opem afferret,interfectu-
repentè fuit. Miramiriamus autem eos,qui per mu-
partem pertusam ingressi fuerant,maxima contentio-

n

pellebat. Nostri eò se tunc receperunt, quò se Gar-
ousa contulerat. Eo iam tempore multi è nostris
erant: complures vulnerati grauissimè fuerant:
speratio iam omnium animos occupârat. Hostes
rrim in eam partem, qua Garsia Sousa consiste-
mpetum tulerũt. Res cominus hastis summa par-
riusq; pertinacia gerebatur. Albuquercius in lit-
in quod turris illa prominebat, cũ magno animi
atu periculum suorum, cui remedium afferre nõ
rat, spectabat. Sousa illum interrogauit, quid se fa-
vellet. Albuquercius funes ijs, qui in turri decerta-
, præberi iussit, vt per illos se è turri demitterent.
arte murus erat altissim⁹, ita, vt necesse fuerit dua-
hastarum longitudine, vt funes possent nostris
oeri. Sousa indignum genere suo, & indignũ reb.
estis esse dixit, per funes ex eo loco, in quem virtu
nscenderat, vlla formidine demitti. Idem multi,
um eo tunc erant, arbitrati sunt. Itaq; tanto ani-
epugnabãt, vt hostes eorũ congressum valdè for-
arent. Sed cùm alij lapidib. contusi, alij missilibus
ixi cecidissent, Sousa sagitta secundum frontem
eratus, occubuit: reliqui per funes demissi pericu
effugerunt. Qui verò in vrbem fuerant ingressi,
ssimè dimicabant. Sed cùm viderent se frustrà cõ-
ere, se rursus in muros receperunt, & per scalas,
Emmanuel Lacerda, & Ioannes Decius muris
m gratia applicari iusserant, descenderunt. Quidã
se saltu deijcerent, crura perfregêre. Albuquerci-
ostquam omnes, qui muros subierant, & euaserãt,
pti sunt, in classem reuersus est. Erat parua quædã
la muris obiecta, indè classi turris imminebat, è
crebrò pilæ iaciebantur, quibus haud mediocre
nnum nostris inferebatur. Albuquercius Duces
onsilium euocauit, vt de ratione, qua turrim il-
excinderet, deliberarent. Interim illius iniussu
gister nauis, cui Lacerda præerat, qui Aluarus
reirus appellabatur, nautarum manu compara-
n terram desiliuit, turrim expugnauit, hostes ce-

Sousæ magnanimitas.

Lusitanorũ repulsa.

Turris à Lusitanis expugnata.

 cidit,

cidit, & viginti septē ferrea tormenta in classem t
Obsidio Adenæ soluta. tulit, tanta celeritate, vt antequam consilium exp
retur, hæc omnia confecta fuerint. Albuquercius
animaduerteret, vrbē sine graui suorum damno e
gnari non posse, & suspicaretur sibi esse cum Su
classe confligendum, & periculosum arbitraretur
ribus in ea oppugnatione fractis & debilitatis pr
quod instabat, inire: & præterea metueret, nè nau
di opportunitas, dum sine magno fructu in ea co
tione tempus terit, afflueret, naues in altum ded
re iubet. Prius tamen, quàm id fieret, naues hosti
quæ erant in portu, diripere, & incendere iussit.
digressus, per ostiū sinus Arabici in intimum si
Camara insula. penetrauit. In insulam deindè, nomine Camar
delatus est, circiter quatuor passuum millia ab or
rabiæ disiunctam. Insula multas atque perennes a
habet: syluis densissimis vestita est, & multis p
rum gregibus abundat. Incolæ classis metu perter
in continentem traiecerant. Ibi septem dies in a
tione, & cibarijs vndique comparandis consun
sunt. Ciuitatem deindè, quæ in Arabiæ ora sita
Iuda Arabiæ ciuitas nomine Iudam, petijt: sed aduersa tempestate ia
tus in Camaram rursus redijt. Vbi gentib. iam be
nitatis specie conciliatis, hyemare, & naues reficere
stituit. Appetente vere, cùm nullus classis rumor
steret, in Indiam redire maturauit. Adenam tamē
uectus, experiri voluit, an eam ciuitatem sine g
damno exugnare posset. Sed ea erat tunc multò for
Altera Adenæ oppugnatio. contra omnes hostium impetus munita. E muris
turribus & è montis etiam cliuo ingentes atque d
globi iaciebātur. Nostri vicissim crebrò muros & m
nia quatiebant, & multos occidebant. Turris, qu
Marreirus ceperat, fuit iterum capta, & milites, qu
tuebantur, occisi. Post quindecim dies (antè nam
Melichiazij ficta erga Albu. propter aduersam tempestatem fieri non poterat)
buquercius cum classe discessit. Sic factum est, vt n
la re memorabili in eo cursu gesta, Dium classem
pelleret. Melichiazius illum multis muneribus a
allic

ere tentauit. Non tamen ita, vt Albuquercio valdè
ideret. Erat enim summa calliditate & industria
litus, & ex fraude & mendacio compositus: & cū
igenio suo reliquos omnes fingeret, tum verò Al-
iercium valdè suspectum habebat. Nouerat enim
inis ingenium, & astutiam illius metuebat: neq;
latebat, quanta cupiditate Albuquercius flagra-
rbis illius vel arte capiendæ, vel viribus expugnan
Albuquercius post sex dies inde soluit: Illum Meli
zius cum nauigijs octoginta benè instructis con-
itur: in alto cùm ad nauem prætoriam, accepta
s ab Albuquercio fide, propius accederet, fictis ver
mnes opes suas fuit Albuquercio pollicitus, qui
en ne ea calliditate vinceretur, omnia se illius gra-
cturum confirmauit. Quatuor præterea Arabes
uos (quinque enim naues Arabum in eo cursu ce
t) illi dono dedit. Fuit munus hoc Melichiazio val
atum. Erant namque Arabes opibus & existima-
e Principes. Melichiazius ob eam causam præcla-
sibi ad laudem fore putabat, si homines ea digni-
præditi, per illum libertatem recuperarent. Albu-
cius ita deinde oram illam præteruectus est, vt o-
s ciuitatum Principes summis illum honoribus
equerentur, & ei tributa sine vlla recusatione per-
erent. Cùm verò in Chaulensi portu constitisset,
anum Gaam, qui fuerat ad Cambaiæ regem mis-
ostendit. Is literas afferebat, quibus rex potestatem
iquercio faciebat in Diensi ciuitate arcis ædifican
Vt autem magis amicitiam firmaret, cum Trista-
Gaa legatum ad Albuquercium miserat. Inde pro-
is Albuquercius, antè, quam Goam appelleret, aliā
m multis aromatibus onustam cepit. Classis ve-
a tantis opibus & industria comparata, quæ vel
ter imperatoris nomen, vel propter virtutem mi-
n, maximam sui expectationem concitârat, &
tis nationibus ingentem terrorem iniecerat, hunc
m fructum tulit, vt animos successibus elatos, sibi-
nimiū præfidentes, ab ea temeritate & insolentia

quercium beneuolentia.

Cambaiæ regis ad Albuquerciū tum literæ tum legatio de pace.

Expeditionis Arabicæ fructus

ad modestiæ studiũ reuocaret. Tum enim demur
vinci posse intelligere potuerũt, & partas victorias
fuisse illorum viribus, sed clementiæ diuinæ tribu
das. Classis enim nulla re memorabili, vt diximus,
sta, cum non mediocri fortiũ hominũ iactura Go
reuersa est. Albuquercius duas naues ex illis, quas c
rat, cũ intellexisset regis Calecutiensis esse, cũ quo
dus fecerat, sine mora restituit. Arcis tamen funda
ta, quæ ex fœdere erat in Calecutiensi portu ædific
da, nondum iacta fuerant. Opus enim partim in
Regis malignitate, partim Lusitanorũ quorũdam
uidia, qui perpetuò querebantur, cũ magna Lusita
rũ pernicie tam multas arces ab homine temerari
insano fundari, fuerat impeditum. Hic à Fernãdo
treio Andradio, qui tunc aduenit, de Malacensi st
& de victoria parta certior factus est: ex quo nur
plurimũ voluptatis accepit. Sub id tẽpus Ioannes S
sa Limicus cũ duabus nauibus Goã aduectus est. C
tribus enim Olysippone soluerat, sed vna ex illis, cu
nauarchus Franciscus Correa fuerat, naufragio pe
rat. Eò legatus Regis Narsingę ad Albuquercium c
nouis postulatis aduenit. Petebat enim, vt omnes e
qui Goam post eam diẽ adueherentur, illi certo &
quabili pretio venirent, & Zabaimo Idalcamo p
stas aliquã eorum partem emẽdi minimè fieret. H
ne fœdus cum Idalcamo factum violaretur, ab Al
quercio impetrari non potuit. Interim Rex Calec
tempestiua morte sublatus est. Naubeadarimus au
qui rebus Lusitanis studebat, illi successit. Pax ig
fuit cum optima fide, & summa vtriusque partis
luntate confirmata. Conditiones pacis fuerunt vt
simæ, & arx ædificari cœpta est, duoque legati ad
Emmanuelem cũ multis muneribus ab eodem N
beadarimo missi. Rebus ad hunc modum constitu
Albuquercius Cananorem contendit, vt remp. ce
rũ hominũ temeritate perturbatam constitueret &
colarum voluntates alienatas insita benignitate &
quitate recuperaret. Dum hæc Albuquercius gere

Ioannis Limici in Indiam aduẽtus.

Narsingensis ad Albuquerciũ legatio.

Calecutij Regis mors.

Pax cum Calecutiensibus.

it illius animo viri cuiusdam malignitate non me- *Gasparis*
ocre vulnus inflictum. Gaspar Pereira secretorum *Pereiræ in*
rba magnam authoritatem gratia muneris huius ha- *Albuquer*
bat. Is cum Albuquercij hostibus societatem inie- *cium indi-*
t, perpetuoque illius laudibus obtrectabat. Ad Regē *gnum faci-*
ro Emmanuelem scripserat, Goam esse illi, si Indiā *nus.*
mo præsidio tueri vellet, omninò deserendam. Nō
sse vrbem illam sine maximis præsidijs defendi.
aris interim imperium deseri, & homines Lusitanos
bis mœnibus inclusos multis periculis exponi. Hæc
uidi siue sermone quotidiano cum multis, siue ora-
one composita cum rege in Lusitania perpetuò dis-
tabant. Cùm igitur regis aures obtunderent, eò il-
m adduxerunt, vt literis iuberet in India consilium
e ea re ab omnibus ducibus & primarijs hominibus
beri: Et, si maiori parti videretur, vrbem continuò
æsidio nudarent, & in hostium potestate relinque-
nt. His literis Pereira incredibiliter exultabat. Con-
ium habitum est: & cùm in vtranque partem sen-
ntiæ dicerentur, vicit tandem ea sententia, quam di-
num numen præsentia sua comprobauit. Nulla e-
im est Indiæ pars, vel quæ plures opes possideat, vel
qua Christi nomē clarius cum mira religionis am-
ificatione celebretur. Dum hæc in India fiebant, rex
mmanuel maximam classem belli renouandi gratia
omparauit. Quomodo Moleizeiami sermonibus in- *RES A-*
uctus Emmanuel, Ioannem Menesium Azamorem *FRICA-*
um exercitu misit, et Zeiamus ipse fidem, quam dede- *NAE.*
at, violauit, ita, vt vrbs eo tempore capi minimè pos-
et, antè dictum est. Zeiamus deinde cùm ciuitatis ty-
annidem occuparet, & ciuibus infestus esset, vt o- *Zeiami cū*
es suas Regis Emmanuelis præsidio firmaret, pacem *Emmanue-*
um illo postea iunxit illis conditionibus, quæ Lusi- *le fœdus.*
anis vtiles, & illi salutares esse videbantur. Is enim
ertum tributum se soluturum, & omnibus Lusita-
is, qui in ea ciuitate negotiarentur, immunitatē da-
urum, & quoties Rex bellum hostibus inferre vellet,
uxilium allaturum promittebat: & Rex vicissim eū

in fidem & clientelam recipiebat, vt ab eo hoſtiũ vi
ſi bellum aliquod contra illum moueretur, viribus
Zeiami perfidia. potentia ſua propulſaret. Eam tamen pacem Zeiam
minimè ſeruauit, & Luſitani, qui in vrbe negotiaba
tur, offenſi illius perfidia, inde continuò ſemigraru
Emmanuelis in Zeiamũ apparatus bellic⁹ & Rex vt in ſcelus hominis fallaciſsimi vindicaret,
vrbem ſatis opulentam in ditionem ſuam redigere
claſſem eam inſtruxit, qua fortaſſe nunquam in Lu
tania maior viſa fuerat. Ea namque quadringentas n
ues omnis generis continebat. exercitus erat circit
viginti millia peditum, & duo millia & ſeptingenti
quites, è quibus quingenti erant cataphracti. Hunc e
ercitum Iacobo Brigantino Duci, cuius prudẽtiæ mu
tum confidebat, commiſit. Ioannes Meneſius vt ſec
dam poſt illum authoritatem haberet, imperauit. M
xima nobilitatis pars, & multi præterea viri Princ
pes, vt Regis imperium ſequerentur, & decus ſibi p
rarent, nomina libentiſsimè dederunt. Ipſe Dux ſu
ſumptibus tria peditum millia, & quingentos equ
tes, ex quibus centum erant cataphracti, ducebat: cu
quibus is numerus, quem diximus, efficiebatur. Mu
ti proprijs ſumptibus milites educebant, inter quo
Ioannes Gundiſſaluius Camara inſulæ, quam appe
lant Materiæ, præfectus, viginti naues, & pedites ſex
centos, & equites ducentos agebat. Rex Emmanu
Ducem admonuit, vt hoſtes virtute nobiles comita
te, reliquos diſciplina ſibi obedientes eſſe compell
ret: & vt expectationi, quam de ſe concitarat, reſpond
re rerum geſtarum magnitudine niteretur: potiſsimã
que victoriæ ſpem in Chriſti numine propitio collo
caret. Decimo & ſeptimo tandem die menſis Auguſti
Claßis Luſitana Olyſippone ſoluit. Dux Olyſippone ſoluit. Cùm tardè autem nauigare
(nec enim ventus erat valdè ſecundus) non tam citò
quàm fore crediderat, ſacrum promontorium ſupera
uit, & Algarbij regnum præteruectus, in Pharoienſ
Oſſonoba vrbs. portu, qui non multum ab Oſſonoba antiqua ciuita
te diſtat, claſſem conſtituit, vt copiarum partem col
ligeret. Vigeſimo autem Auguſti die inde ſoluit, & vi

geſime

imo octauo classem incolumem cum exercitu vni-
so in Azamoris ora collocauit. In fluuium verò,
i Azamorem præterfluit, eò quòd ventus aduersus
et, penetrare nõ potuit. Idcirco Mazaganum, quod
pidum Azamore duobus millibus passuum abest,
ijt, & in eo loco copias omnes exposuit. Ibi tres dies
rebus omnibus, quæ ad obsidionem necessariæ vi-
bantur, parandis consumpsit. Hostes tamen incursa-
nt, & tumultum in castris interdum faciebant: & si
os extra ordinem ferri conspexerant, interimebant.
icesque tandem eximij cum quinque millibus equi-
m, & septem millibus peditum aduenêre, vt manũ
nsererent. Cum tamen castrorum situm, & exerci-
s magnitudinem, & militiæ disciplinam animaduer
ent, in ciuitatem reuersi ciues suos non mediocri
etu perturbârunt. Itaque continuò mulieres & par-
los, & omnem gentem imbellem, & opes, quas ha-
bant, & preciosam supellectilem ex vrbe deportâ-
nt, & in locis tutissimis posuerunt, neque quisquam
vrbe remansit, præter eos, qui erant vrbem defensu-
Operæpretium tamen erit, aliquid interim de vrbis
ius situ, & de opibus & potentia dicere. In ea Africæ
rte, quæ ad occasum Solis, extra fretum Gaditanum,
Austrum inflectitur, est prouincia valdè fertilis &
ima, quam Arabes appellant Duecalam. Per eam re-
onem ingens fluuius illabitur, quem Arabes appel-
nt Omirabith: multi Asamam esse credunt. Ad hu-
s fluuij ripas non procul à mari vrbs hæc sita est: quę
uidem murorum ambitu supra quinq; millia domo-
m continebat. Gens erat lauta, ædes amplæ, & ma-
ificè multis in locis extructæ. Fuit autem in qua-
or partes distributa, quarum quælibet suum recto-
m habebat, ita tamen, vt eò, quòd omnes vnum sum
um imperium agnoscerent, nulla inter eos dissen-
o, aut tumultus existeret. Ager est latissimus, cuius
aximam partem rusticani Arabes colunt: qui pro-
erea quòd à luxu ciuium plurimum absunt, multò
rtiores vrbanis existimantur. Ij ædes nullas habent,

Mazagani opp. obsidio

Mazagani descriptio.

Duecala regio.

Omirabith flu.

Azamorensis prouincia tripartita.

sed in tentorijs latissimis vitam degunt. tenuissimo v
ctu contenti sunt, & armis frequenter exercentur. E
aũt hæc prouincia in tres partes distributa. Quamlib
autem nomen à certo genere Arabum, qui primi ea
colonis eiectis, occupárunt, nomen traxisse ferunt.
na Xerquia, Altera Dabida, tertia Garabia nominab
tur. Quælibet deinde in tribus erat diuisa: quælibet a
tem tribus pro gentis multitudine tentoria in disti
cto loco ponebat, & peculiarem ducem habebat: q
tamen omnes, cùm essent inter se fœdere consocia
mutuam sibi opem, cùm opus erat, afferebant. Ex h
rusticanorum turmis facillimum Azamorensibus
rat, maximam equitum & peditum multitudinem c
gregare. Sed vt ad bellum reuertamur, Iacobus kale
dis Septembris Azamorem versus exercitum instr
ctum mouit. Petrum verò Alfonsum Aquilarem (is r
bus maritimis præerat) minoribus nauibus torment
& munitiones importare, fluuiumque subire iuss
Et quia hostes moles maximas, & machinationes i
gentes, pice & eiusmodi materia, qua flammarum i
cendium concitatur, oblitas, in fluuium detrudere p
rabant, vt fluuij ipsius impetu delatæ, Lusitanis nau
bus ignem implicarent: eas primùm antequam deijc
rentur, in ipsa ripa fluminis disijci, & inflammari pr
cepit. Ad eam rem Garsia Melius simul cum Aquila
& sagittarijs quamplurimis, quibus ille præerat, miss
fuit. Ij cùm vrbem propius accessissent, imperata co
fecerunt, quamuis id hostes prohibere, & nostros to
mentis propellere conarentur. Franciscus Pedrosa, q
equitibus antesignanis præerat, exercitum, vt iter e
ploraret, antecesserat. In eum equitũ turma sanè fer
citer impetum dedit, nostri fortiter restiterunt. Se
cum hostes vndique prouolarent, & multitudine Lu
sitanos opprimerent, Ioannes Menesius, qui primu
agmen ducebat, cum delectis equitibus auxilium a
ferre maturauit. Hostium tamen multitudo singuli
propè momentis augebatur, & recentes multò ve
hementiùs irruebant, ita, vt fuerit necesse Borben

Velitatio cum hostibus.

Comi

Comiti cum equitibus, vt eo periculo Menesium liberaret, accurrere. Ipseque tandem Dux cum instructa phalange, & paucis equitibus, vt per se subsidio occurreret, approperauit. Phalangis erat ductor Gaspar Vascius, vir valdè strenuus, qui se medium inter nostrorum aciem & hostium multitudinem interposuit. Hostes, vt ordinem perrumperent, enixè contendebant: sed tandem cùm nihil proficerent, retro concesserunt. In eo congressu aliqui ex hostibus cecidere, inter quos fuit vir quidam fortissimus, cuius virtute Azamorenses ciues plurimum nitebantur. Itaque cùm illum mortuum animaduertissent, repentè efferunt. Appellabatur ille Cidaco. Fuerat autem summè in Regem Emmanuelem studio & voluntate propensus, illiusque gratia multa gesserat: sed postea ab eo desciuerat. Lusitanorum exercitus eo ordine, quo profectus fuerat, vrbem ea nocte propius accessit. Castra cùm propter fluuium non longe à nauibus abessent, continuò locata sunt. Postridie Dux ex classe tormenta, testudines, & munitiones extrahi iussit, omniaque ordine disponi, vt muri quaterentur, imperauit. Meridie autem tres hostium acies egressæ sunt, pugnandique facultatem nostris offerebant. Vascus Coutignus Comes Borbensis à Duce postulauit, vt sibi permitteret, prælio cum illis in acie prima decertare: quod illi minimè concessum fuit. Non enim dignitatis esse statuit Dux, excursionibus & velitationibus rem gerere, sed vno prælio, aut vrbis ipsius celeri expugnatione bellum conficere. Itaque testudines muris applicare, tormentis mœnia verberare, scalas etiam admouere continuò præcepit. His, quibus hoc præscriptum fuerat, præsidio Ioannes Menesius erat, cuius consilio hæc omnia gerebantur. Is tunc per Ludouicum Menesium, & Georgium Barretum cum Algarbiensibus militibus, & per Ioannem Syluium cum copijs, quas Syluensis Episcopus miserat, vt non solùm impigrè, sed ordine cuncta fierent, operam dabat. Oppugnatio fuit acerrima. Nostri testudinibus muris ap-

Cidaco Maurus occiditur.

Azamorensis obsidio.

Oppugnatio acerrima.

plicatis, muros ſubruere, & tormentis mœnia diſturbare cœperunt. Hoſtes è muris, miſſilibus & pilis & ſaxis, vt impetum à mœnibus repellerent, ſumma ope contēdebant, multosq; grauiſſimè vulnerabant: quinetiam & trullas ignitas, & aluearia cum apium innumerabili multitudine inflammata demittebant, vt ſimul & operas incenderent, & noſtros non igne tantùm, ſed crebris aculeis ſtimularent. Cide Manzor, qui magnum nomen in ducibus obtinebat, & multa & præclara decora virtutis militaris obierat, & tunc, vt dictum eſt, curam vrbis tuendæ ſuſceperat, per muros diſcurrebat, & vbi ſuos magis premi, & muros vehementius quaſſari viderat, eò opem celerius afferebat. Nec ſolum voce & imperio, verùm & manibus ſuos ad certamē pro laribus atq; focis, pro religione & libertate, virtutis exemplo acriter incitabat. Quandiu igitur ille vixit, nemo erat, qui non acerrimè periculum à patria propulſare conaretur. Sed accidit, vt cùm iam Sol in occaſum præcipitaret, globus è campo in illius pectus emiſſus, illi & audaciæ ſimul atq; vitæ finem afferret. Hoſtes ingenti dolore perturbati, clamores ingētes cum eiulatu miſerabili ſuſtulerunt, & ſic hominis illius nece conſternati ſunt, vt ſtatim de vrbe deſerenda cogitarent. Itaq; nocte illa per diuerſas vrbis portas effugerunt. Tanta autem in fuga trepidatio fuit, cùm quilibet primus omnium exire contenderet; & alij alios præpedirent, vt ſupra homines octoginta multitudine ſuffocati, ad portas occumberent. Antequam dilucefceret, Iudæus quidam, nomine Iacobus Adibius, natione Luſitanus, qui cum reliquis Iudæis in exilium pulſus fuerat, è muris Iacobum Berrium, virum egregiè fortē, qui erat in claſſe, nominatim inclamauit (illo namq; plurimum vſus fuerat) à Berrioq; contendit, vt ſe ad Ducem ſine vlla mora perduceret. Quo facto, Iudæus pro tam læto nuncio ſibi & Iudæis, qui in vrbe relicti fuerant, vitam & ſecuram bonorum poſſeſſionem à Duce petijt, & impetrauit. Dux flexis genibus, & manibus in cælum intentis, ſummas gratias egit

Cidis Manzoris Azamorenſiū Præfecti virtus.

Cido occitur.

Hoſtium fuga.

t Christo, cælestium agminum Imper. cuius numi- & beneficio ciuitas illa magnitudine satis ampla, ci- um multitudine frequens, opibus summis, & valido ilitum præsidio munita, intra diem vnum sine vlli- cæde, in Christianorum potestatẽ venerat, vt in eo co, vbi dira Mahumetis superstitio miserorum ho- inum mentes infecerat, Christi nomen sanctissimũ ædicatione sempiterna coleretur. Rebus deindè cõ- ositis, signa Regis Emmanuelis in mœnibus consti- ta sunt, & ipse Dux in vrbem ingressus est. Saraceno m templum expiatum continuò, & ritu solenni con cratum fuit, & altare festinanter extructum, in quo s diuina sanctissimè fieret. Nostri milites ad prædam nuersi, præter maximam frumenti vim, nihil aliud, uod esset aliquo pretio dignum, repererunt. Tite ciui s non multis millibus passuum Azamore distans, oc metu ciuibus omnibus nudata fuit: quam Dux oc pari continuò iussit. Similiter Almedinenses ciues bem deseruère: cuius vrbis occupandæ, firmisq; prę- dijs vinciendę curam Dux Nonio Fernando Ataidio mmisit: illius autem præfectura Iehabentafufo con- ssa fuit. Vtrisq; autem mandauit, vt data fide omnes, ui aufugerant, euocarent, vt vrbes colerent, & impe- um Regis Emmanuelis acciperent, solitumq; tribu- m penderent. & sic demùm futurum, cùm sub inui- issimi Principis tutela & præsidio laterent, vt impu- è suis bonis omnibus fruerentur. Ad hunc modum raq; ciuitas coli & frequentari cœpit, multoq; ma- s opibus & potentia floruit, quàm antè floruerat. rbis captæ nuncius continuò Regi Emmanueli alla- s fuit, qui lætitia elatus, supplicationes decreuit, & pta rerum omnium Domino, cuius numine bellorũ nnium momenta ponderantur, magnificè atque re- giosè persoluit. Id etiam cùm Leo decimus Pontifex aximus ex literis Regis Emmanuelis accepisset, dies stos egit, supplicationes instituit, ipseq; publicè rem uinam solenni ritu atq; cæremonia confecit: & con- onator egregius orationem de laudibus Regis Em- ma-

Ducis Brigantini pietas.

Azamora capta.

S. Missæ sacrificium Azamoræ oblatum.

Tite ciuitas capta.

Almedina vrbs capta.

Emmanuelis Regis pium factum.

Emmanuelis laudes.

Azamoræ noui motus.

manuelis habuit, quòd eo tempore, quo reliqui Princi-
pes Christiani odijs acerbissimis irritati, in mutuam
perniciem ruebant, intestinisq; seditionibus hostium
vires amplificabant, solus Emmanuel pro Christi glo-
ria bellum susciperet, & Christiani nominis hostes in
India, & Mauritania profligaret. Azamore verò mot-
quidam non apud multitudinem solùm, verùm & a-
pud eos, qui Principes habebantur, concitari cœpit.
Cùm viderent enim ciuitatem munitissimam sine vl-
lius cæde in manus Christianorum peruenisse, nō du-
bitabant, quin si Brigantinus Dux cum vniuerso exer-
citu in Marrochiense regnum inuaderet, illud totum
cum maxima nominis sui gloria, sub imperium ditio-
nemq; Regis Emmanuelis subiungeret. Nam si cùm
parua admodum manu Duces Lusitani Regem ipsum
in fugam compellebant, quid esset expectandum, si cu-
iusto exercitu bellum fieret? Accedebat, quòd eo tem-
pore Mauri neq; tantis erant armis muniti, neq; tam
scienter acies instruebant, neq; ciuitates ita muniebāt,
vt arduum munus esse videretur, vno impetu eas ex-
cindere. Reges verò neque magnas opes habebant, nec
erant inter se fœdere consentientes, ita, vt facilè alij in
alios non magna mercede concitari possent. Fraus de-
indè Punica, & insita in hominibus leuitas & incon-
stantia faciebat, vt cùm neque fidem sanctè colerent,
neque iurisiurandi religionem conseruarent, nullus
eorum fidem socijs adiungeret: & cum ex suo ingenio
quisque alios fingeret, reliquos suspectos haberet, & si-
bi perpetuò insidias ab illis intendi suspicaretur. Quod
vbi fit, ibi nullum firmum vitæ atque salutis propu-
gnaculum constitui potest. Quocirca necesse erat, si iu-
stus exercitus in mediterraneas regiones moueretur,
ab ijs, qui temporibus, & successibus rerum seruiebant,
suis insidias fieri, & dolos strui, & proditionis metu
quemlibet eorum perpetuò solicitari. Nec enim dubi-
um erat, quin multi, vt victorum gratiam captarent,
principibus suis insidias machinarentur. Vt enim gen-
tem amoris fœdere inter se mirificè consentientem,

&

onſtanti fide conglutinatam aggredi periculoſum
nis eſt: ita homines odijs, & fraudibus, & perfidia
dentes, nullum fore negotium iudicabant, armis
tere. Præterea ſic bellum adminiſtrari poſſe exiſti-
bant, vt nullis ſumptibus duci poſſet. Agri nanque
t vberrimi, fruges lætiſſimæ, pecorum & armento-
r incredibilis multitudo, ita, vt commeatus affa-
, ſi tempore bellum fieret, ſuppeditari facillimè
ſet. Ad hoc accedebat, quòd cum in bello rerum op
tunitas omnia moderetur, nulla maior rei benè ge-
dæ facultas dari poſſe multis videbatur. Exercitus
iuſtus, milites acres, Duces acerrimi, hoſtes exani-
ti: quocircà nemo dubitabat, quin ſi noſtri percul-
nſtarent, bellum cum maxima Regis Emmanue-
tilitate, & Chriſtiani nominis gloria intra breue
pus profligaretur. Hæc & alia in hanc ſententiam
gò iactabantur: neque deerant, qui ipſius Ducis au-
eiuſmodi ſermonibus obtunderent. Quin etiam ſa-
dos quidam, qui Diui Franciſci inſtitutum ſeque-
ur, cui nomen erat Ioannes Chiauenſis, qui poſtea
ſcopus Viſenſis creatus fuit, cum in templo ſa-
n concionem habuiſſet, de hac materia copioſè co-
n duce ipſo diſſeruit, & tam præclaram occaſionem
itti, acerbiſſimè conqueſtus eſt. Itaq; cum Dux om-
m ſermonibus carperetur, coactus fuit in ipſo tem-
; monacho, qui eum ad bellum ſtimulabat, publicè
ondere. Non ſe ignorare dixit, nomen ſuum male-
tis multorum paſſim conſcindi, ſed ſe non rumo-
is hominum, ſed ratione & conſilio moueri. Sibi
: & obedientia erga regem nihil eſſe antiquius: Re-
n autem non vt in Marrochium ſigna inferret, ſed
Azamorem expugnaret, illum in Africam miſiſſe.
uidpiam vltra moliretur, id ſe contra Regis ſapien-
imi imperium facturum. Si multis, inquit, menſi-
vrbem hanc obſidione premeremus, ſi maxima
litum multitudo prius cæſa ab hoſtibus fuiſſet,
àm eam caperemus, tunc tam clara victoria puta-
ur, vt nemo quidpiam præterea deſideraret. Nunc
quia

F. Ioannis Chiauenſis ad bellum Marochiēſe Exhortatio.

Brigantini Ducis ad monachi ſuaſoriam reſponſio in templo facta.

quia Dei benignitate intra diem vnum, ſine vllius
de,eam cepimus, victoria contemnitur, quaſi ſit p
clarius hoſtem cædere, quàm ciues ab omni clade
columes conſeruare. Ego contrà cenſeo, multò eſſ
ſempiternam laudem præſtantiùs,ciuem vnum tu
quàm hoſtium multitudinem trucidare. Bellum n
tam leue eſt,quā multi prædicant. Reges enim qu
uis inter ſe diſſideant,commune tamen,quod vni
ſis impendebit,periculum, facilè animos omnium
inteſtinis ſeditionibus ad commune malum prop
ſandum auocabit. Si igitur Rex Marrochienſis, & F
ſenſis,&Xeriſius,& montium Principes coniunctis
ribus nobis obſtiterint, multi fortaſſe, qui nunc or
one feroces multitudinem tumultuari cogunt, in
riculis conſtituti trepidabūt. Solet enim hoc accid
Vt quiſq; in pace furentius & audacius de bello di
rit,ita magis in ipſo belli diſcrimine tumultuatur,&
mente conſilioq; deducitur. Præterea non vident,m
ximum exercitum ex rapto diu ſuſtentari non po
Si igitur hoſtes voluerint,quo plures ſumus, eò gra
us periculum intercluſo commeatu adibimus. Si en
fruges in agris exiſterent,tum facilè fuiſſet, rei frum
tariæ prouidere. Nunc verò cum iam meſſis præte
rit, & frumentum in longinquas oras aſportatum
ſi hoſtes voluerint nos fame necare,quis illos ab eo c
natu depellet? Frumento,quod habemus,intra pauc
menſes abſumpto,quomodo bellum, quod non pa
cis menſibus gerendum eſt,adminiſtrabimus? Præt
ea æſtas in exitu eſt, & hyems intra breue tempus i
ſtabit,quæ poterit eſſe impedimento,quo minus tar
breuitate bellum finiatur, quanta homines audaces
temerarij ſuſpicantur. Præterea bellum hoc maxim
quod ſuſcipiendum iniuſſu regis arbitrantur, rex i
ſibi deſignauit, & nos ſi deſponſam illi laudem præ
pere conabimur, non modo imperium illius conte
nemus,ſed fidem illius Maieſt. debitam nefariè viola
mus. Ego quod ille imperauit, executus ſum: ſi fue
opus,me vitam pro illius dignitate profundere, m

mii

inimè recuſabo : & dum illius voluntati ſatisfecero, id homines de me iudicent, minimè laboro. Nec e-m intelligunt, quoties aliquis bellum ſui Principis iuſſu ſuſcipit, offenſionem eſſe peſtiferam, & victo-m inuidiæ plenam, ita, vt neceſſe ſit ei, qui aliquid ſq; regis præſcripto molitur, calumnijs innumerabi-us proximum fieri. Nunc verò nemo me calumnia-ure poteſt. Meum officium erat, vrbem iſtam cape-eam Dei clementia cepi : celeritate ſumma bellum nficere, intra diem vnum id non mediocri felicitate n feci: exercitum incolumem reducere, id Dei ſingu i benignitate perficiam. Quò negotium & facilius, celerius, & minore cum periculo tranſactum eſt, eò iriore numinis beneficio deuincti ſumus Quocirca ius eſſet, Deo gratias agere quàm famam hominis ficio ſuo præclarè functi maledico dente corrodere. æc cùm dixiſſet, ſermonem quidem hominum com eſſit, non ita tamen, vt non extent hodiè permulti, i doleant, maximam fuiſſe tunc ab illo ſummi de-ris opportunitatem prætermiſſam. Ille tamen ratio-bus quas diximus, inductus, id ſibi licere minimè pu iit. Aliud etiam incommodum interuenit, quod il-m cogeret in Luſitaniam redire. Tubere nanque fe-ur alterum illius ita laborabat, vt is equo vehi non ſſet. Exercitu igitur commiſſo Franciſco Portugalē-, cuius inſignis nobilitas erat iam eo tempore cum on mediocri laude prudentiæ coniuncta, Mazaga-um contendit. Balſam deindè Luſitaniæ ciuitatem in lgarbio ſitam traiecit, vnde Almeirinum, vbi Rex nmanuel morabatur, ſe contulit; à quo fuit magnis onoribus, vt æquum erat, acceptus. Exercitus deindè agna pars reducta in Luſitaniam fuit. Rodericus Bar tus, & Ioannes Meneſius Azamore relicti, Barretus vrbem tueretur, Meneſius vt cum exercitu bellum nitimis gentibus inferret. Nonius Fernandius Atai-us Safinium reuerſus, inſtitutum ſuum perſequu-s, multis incommodis Mauros agitabat. Similiter Io-nes Meneſius & Barretus ſuos otio torpere minimè

Brigantini Ducis in Luſitaniā reditus.

Excursio in Xerquienses. permittebant. Itaq; Menesius per exploratores certi-
factus, paganos, qui Xerquiam incolebant, in locis, q
circiter triginta passuum millia ab vrbe aberant,
ne vllo metu vagari, initio Anni M. D. XIIII.
Annus nati Christi. 1514. vesperum ex vrbe cum equitibus mille & ducentis,
mille peditibus, cum Barreto egressus, viginti & qu
tuor millia passuum ea nocte confecit. Indè mo
Mons viridis. tem viridem (sic enim propter amœnitatē, & freque
tium herbarum, & plantarum viriditatem appellare
lent) petierunt. Prima luce in pagum Bencafizium i
Bencafizius pagus captus & exustus. uasêre. Pagus est in mōte situs, qui ab imo modicè a
surgens, in orbem desinit. Incolæ partim cæsi, parti
capti, partim è rupe in fluuium, qui Azamorem pr
terfluit, præcipites eiecti sunt, & oppidum direptum
exustum. Similiter Bernardus Emmanuel, & Ioann
Excursio in Tafufū pagum. Syluius, qui ab eodem Menesio missi fuerant, in aliu
pagum, quem Tafufum appellant, inuecti sunt, & p
gum omni præsidio nudatum aspiciunt. hostes enim
diffugerant. Nostri igitur, quod reliquum erat, vest
gijs insequuti, fluuio appropinquarunt, vbi Mauri co
stiterant. Multi fluuium nando traiecerant, alij nata
parabant, non pauci tamen conferti pugnam minim
detrectabant. Qui tamen dissipati, & in fugam cōiect
in fluuium se demiserunt: è quibus non pauci nant
missilibus confixi fuerunt. Bernardus indè cum præ
Bellū cum Xerifio. profectus se cum Menesio cōiunxit, & ita cum magn
captiuorum numero, & pecorum multitudine, omn
Heā Mauritaniæ Prouincia. in vrbem regressi sunt. Est in ea Mauritaniæ parte, qu
ad Austrum spectat, & cum finibus Safiniensib. cont
nens est, prouincia, quam Heam incolæ nominant. I
Tedneſt ciuitas. ea Tedneſt ciuitas est, in campi latissimi & fertilissim
planitie sita, in qua templum erat hominib. illis valc
sanctum & religiosum. Xerifius in hac vrbe ædes am
plas habebat, & hortos cultissimos & nitidissimos cu
piscinis, & varijs aquarum deriuationibus, cum quib
se, cùm otium erat, frequenter oblectabat. In hanc ci
tatem Ataidius inuadere constituit. Per literas tame
Menesium admonuit, vt sibi opem afferret. rem nā
d

gnam esse, quam ambo viribus coniunctis aggrederentur. Ataidius tamen illum minimè expectauit. Ex be igitur quadringentos equites eduxit, sociumque habentafusum asciuit, qui duo millia equitum, & seingentos pedites secum adducebat. Cum verò ciuiti, quam petebant, appropinquarent, Xerifius illis m quatuor millibus equitum occurrit. Ataidius poemum agmen ducebat. Iehabentafusus, qui in prio agmine cum suis Xerifio obuiam prodierat, Atai-o spectante, sæuum & atrox prælium commisit. Xefius tandem victus ab Iehabentafuso, se fugæ manda t: multi ex hostibus cæsi sunt: præda verò tanta fuit, anta nunquam antea fortasse ex vllo prælio, cum ntibus illis inito capta fuerat. Nam supra ducenta illia pecudum, & boum, & tria millia camelorum, uorum similiter ingentem multitudinem fuisse cōat. Ataidius in vrbem ingressus conquieuit. Indè veliteris ad Menesium datis significauit, quomodo iā egotium confectum esset. Abest autem Azamor ab ciuitate circiter centum & sexaginta passuum milbus, & ea de causa fieri non poterat, vt tam citò se Ienesius cum Ataidio coniungeret. Ducebat aum Menesius septingentos, & quinquaginta equis, & pedites mille. Quacunque autem iter faciebat, aximi honores illi ab omnibus Maurorum præfeis atque Principibus fœderatis habebantur. In oppiim autem exiguum tandem peruenit (Chiquerium ominant) templi Mahumetani gratia ab incolis credibili religione celebratum. Id enim iussu Mahumetis fundatum extitisse, vanissimi sacerdotes asrebant. Ea verò mente Menesius eò peruenerat, indè Marochium pereret. Chiquerium autem Iarochio non plus triginta & sex millibus passuum erat. Indè tamē Ataidium per literas ad societatem cinoris inuitauit. Is dixit, se pacis legibus scribendis, fœdere sanciendo ita distineri, vt nullo modo post tunc ab ea vrbe discedere. Marochium verò maiobus esse viribus oppugnandum, neque committen-

Victoria de Xerifio insignis.

Menesij subsidiū.

Chiquerium oppidum.

dum, vt ſine vllo fructu ille flos nobilitatis in tantum diſcrimen induceretur. Meneſium deindè orabat, & obteſtabatur, vt tunc incepto deſiſteret. Meneſius ad Ataidium venit. Venerat interim Ataidij gener Alfonſus Norogna cum Mauris equitibus octingentis, vt noctis ſilentio oppidum natura munitiſſimum in monte arduo ſitum oppugnarent. Quod factum eſt, & hoſtes, antequam illi aduentarent, id fore ſuſpicantes aufugerant: pauci tamen capti ſunt. Iterum cùm iam copiæ eſſent multis partibus amplificatæ, Meneſius inſtitit, vt Marochium tenderent, quod tunc expugnatum iri confidebat. At Ataidius verebatur, nè ſi id fieret, maxima gloriæ pars ad ipſum Meneſium pertineret. Hac ratione, vt opinio erat, impeditus Ataidius, nullo modo potuit adduci, vt itineris illius ſe ſocium præberet.

Bellum cũ Feſſenſi & Mequinezio geſtũ.

Id moleſtiſſimè Meneſius, & omnes, qui cum illo venerant, paſſi ſunt. Indè cum nonnulla offenſione Meneſius digreſſus, nuncium accepit, regem Feſſenſem, & regem Mequinezium cum maximis copijs aduentare, vt Azamorem obſidione cingerent. Idcircò quā potuit celeritate Azamorem contendit. In itinere verò literis Roderici Barreti, quibus idem confirmabat, vehementius incitatus eſt, vt ad inſtitutam celeritatem aliquid addendum cogitaret. Attamen cùm admoneretur, nè eum in itinere Reges interciperent, Bernardum Emmanuelem, & alios viros nobiles, qui cum Ataidio manſerant, per literas aſciuit, & commeatum, & tela, variaſque munitiones importari fecit. Almedinam ingreſſus, ab Alemeimamo vrbis præfecto fuit cum ſummis honoribus acceptus. Is eum admonuit, vt ſibi à Ducibus Feſſenſis Regis caueret. Hos enim cum octingentis equitibus, & ſex millibus peditum præcedere, ſe compertum habere dicebat. Indè profectus, per ciuitates fœderatas ita iter faciebat, vt ſemper exercitum ſingulari ordine inſtructum duceret, quaſi ſibi eſſet cum hoſtibus certamen ſingulis horis ineundum. Attamen ſiue ea fama vanis authoribus diſſipata fuit, ſiue duces regis Feſſenſis parum dili-

gen-

entes extiterunt, is sine vllo impedimento Azamo-
m copias incolumes induxit. Ibi certior factus est,
essæ Regem duos duces cum maximis copijs in Due-
lam misisse, vt eam regionem valido præsidio tue-
ntur. Regem verò Mequinezium cum equitum &
ditum multitudine expectari: qui Nafe (est quidem
la Mequinezij ciuitas non ignobilis) se tenebat. In a-
imo autem Rex Mequinezius habebat, cum ducibus
gis Fessensis Azamorem petere, vt Lusitanos obsidi-
ne vexaret. Menesius non expectandum esse putauit,
um hostes copias omnes coniungerent. Cùm igitur
ntellexisset, duces Fessenses in oppido satis munito,
uod Balbam appellant, consistere, in eos, antequam
nde discederent, inuadere constituit. Ad Ataidium
erò nuncium cum literis misit, quibus eum admone-
at, vt vellet prælio interesse, quo sibi non mediocre
ecus parare, & opus Regi Emmanueli gratissimum
fficere posset. Cùm de loco inter eos, vbi erant copiæ
oniungendæ, parum in principio conuenisset, tan-
em statuerunt, vt Seam (is locus viginti quatuor mil-
ibus passuum Balba distat) copijs iungendis delige-
ent. Itaque Menesius duodecimo die Aprilis octin-
entos equites, & mille pedites eduxit: sequenti die
ropè lacus quosdam in planicie castra posuit. Eo die
taidius cum Iehabentafufo cum mille & quingentis
quitibus, quorum maxima pars erant Mauri, aduenê-
. Consilio inter duces habito statutum fuit, vt de pri-
na vigilia silenti agmine castra mouerent, vt luce pri-
na possent in hostes imparatos inuadere. Ex omni-
us autem copiis quinque acies instruxerunt. Primam
Menesius, alteram Rodericus Barretus, tertiam Ioan-
es Gundissaluus Camara ducebat. In acie tertia Alua
us Carualius, & Ioannes Syluius inerant: vt etiam, v-
i opus esset, ducum officio fungerentur. Quartam a-
iem Ataidius cum Alfonso Norogna genero suo a-
ebat. Quinta Iehabentafufo commissa fuit. Has quin-
ue acies equitum Petrus Moralis, & Ioannes Roderi-
us cum instructis peditum copijs valido subsidio fir-

Nafe opp.

Balba opp.

Sea.

Lusitanorum acies.

mabant. In medio impedimenta cum tormentis a-
quot curribus inuectis ducebantur. Menesius acies c
cumibat, & singulos duces de officio commonebat,
omnes ad decus vehementer excitabat. Orto iam so
hostium castris appropinquarunt. Erant autem cast
in planicie posita, propè mõtem, qui campis immin
bat. Menesius designauit oculis locum, in quo er
prælium faciendum, & ductores peditum admonu
vt in eum locum, quam celerrimè possent, aciem di

Hostiũ castra & exercitus.

gerent. In hostium castris erant supra quatuor mil
equitum. Peditum verò numerus propter multituc
nem iniri non potuit. A tergo torrens campum à m
te dirimebat, qui quamuis tunc siccus esset, tamen pr
pter alueum, quem torrens imbribus auctus in altit
dinem depresserat, erat hostibus impedimento, quo r

Hostiles acies.

nus se in mõtem sine periculo reciperent. Hostes qu
tuor acies instruxerunt In prima acie pedites cum
stulis ferreis, & scorpionibus locauerunt, vt sagittaru
& glandium multitudine primam nostrarum acie
perturbarent. Menesius verò, cùm tubis signum pugi

Prælium.

dare iussisset, & omnes nomen S. Iacobi de more Hisp
niæ conclamarent, tanto impetu in hostes inuect
est, vt antequam, qui in acie prima constiterant, dan
num aliquod (quod valdè metuendum esset) infer
possent, eos dissiparet, & cùm prælium acriter inire
tres illas equitum acies fudit, & vsq; in torrentis alu
hostes insequutus, multos occidit. Ataidius, cui datu
erat negotium, vt in vnam equitum aciem impetu
ferret, id exequi non potuit. ea nanq; acies, quam pet
bat, à loco deflexerat, vt suis contra Menesium ope
afferret. Itaque in pedites inuasit, quorum magnu
numerum cecîdit. Menesius cùm ad torrentem peru
nisset, suos continuit. Multi tamen illius imperiu
contemnentes, torrentem trangressi sunt. Erat aute
Menesius reliquis quidem Imperatorijs laudibus e
cellens, sed propter insitam in natura mãsuetudinem
in animaduertendo parum seuerus. Ob id igitur ad
lescentes nobiles animo quidem virili, sed mente p

ru

am ſana præditi, tanti viri authoritate contineri non
otuerunt, quin ſe ſine vllo fructu in diſcrimen ſalu-
s inijcerent. Meneſius Garſiam Meneſium fratris ſui
lium miſit, qui eos redire compelleret. Is equo incita-
o ſe confeſtim illis oppoſuit, & vt ſe continuò recipe-
ent, adhortatus eſt. Iam plerique obtemperabant, cùm
rius Tellius iuuenis apprimè nobilis & laudis præ- *Arij Tellij temeritas.*
er modum cupidus, ſed, vt fama erat, temerarius, ex-
lamauit, Non decet hoc tempore pedem referre: Mau
os iſtos, ô commilitones, vſq; Feſſam ferro perſequa-
nur. Hac oratione qui iam redibant excitati, rurſus in
oſtes incurrunt. Garſia Meneſius cùm eorum impe-
um cerneret, Si ita vultis, inquit, & vltra Feſſam impe
um feramus. Hæc cum diceret, ſe illis admiſcuit. Hanc
emeritatem cum Meneſius animaduerteret, torren-
em tranſgredi ſtatuit, vt fugientes (nec enim eum la-
ebat, quod erat eis, qui temerè ruebant, euenturum)
xciperet. Peditum interim aciem vnam præmiſit, quę
oſtium impetum ſuſtineret. Ataidius torrentem
ranſgredi noluit, ne copiarum ſuarum ordinem per-
urbaret, ſed in ripa conſtitit, vt inde hoſtes, ſi tranſire
onarentur, repelleret. Iehabentafufus huic incommo
do opitulari nequiuit. Cùm enim Mauri, quos duce- *Temerariorum infœlix exitus.*
bat, hoſtes fuſos animaduerterent, prædandi cupidita-
e cæci, ducem reliquerunt. At hoſtes qui ſe in mon-
tem receperant, vbi paucitatem eorum, qui illos perſe-
quebantur, animaduertêre, in eos conuerſi tanto im-
petu fuerunt, vt in effuſam fugam compellerent. Ma-
xima eorum pars temeritatis pœnas luit: nam ab ho-
ſtibus cæſi ſunt, inter quos Arius Tellius, & Garſia Me
neſius extitêre. Qui fugientes inſequebantur, cum
animos iam à prima illa conſternatione recepiſſent,
& illo ſucceſſu, qui præter opinionem acciderat, e-
lati fuiſſent, tanto impetu in Meneſium incurrerunt,
vt eum cogerent in aduerſam torrentis ripam copias
reducere: quod non ſine multorum ſanguine confi- *Cæſorum numerus.*
ci potuit. In hoc prælio equites plus quinquaginta ce-
ciderunt, & ſupra centum vulnerati ſunt. Ex hoſti-

bus, vt postea compertum fuit, duo millia & sexce
interfecti fuerunt, in quibus vnus ex ducibus illis fi
mis fuit, quos rex Fessensis cum imperio miserat, al
ex equo decidit, & à suis, cum esset iam in summo
tæ discrimine constitutus, ereptus est. Septem duces
lij ceciderunt: supra quatuor hominum millia vul
rati sunt: captiui ducenti & octoginta fuerunt. In
fuerunt vxores & filij eorum ducum Xerquiensiu
qui prælio interfuêre. Victoria illustris & clara fuisse
nisi eam iuuentutis temeritas aliqua ex parte defo
mâsset. Hostes postquam nostras acies coniunctas
nimaduerterunt, eas non sunt ausi lacessere. Nos
cum præda iam diuisa istis itineribus in sedes suas
uersi sunt. Reges Fessensis & Mequinezius nondu
hanc suorum cladem acceperant, cùm obsidionis co
silium, qua Azamorem opprimere statuebant, inte
mittendum minimè iudicarent. Itaque Nazer M
quinezij Rex cum maximis copijs regni sui finibus
gressus, Azamorem contendit. Mahumetes Rex Fe
sensis non mediocrem equitũ & peditum multituc
nem illi in auxilium misit. Rex Mequinezius in flum
ne quod Azamorem alluit, traijciendo septem die
tanta erat hostium multitudo, consumpsit. Menesiu
Emmanuelem de obsidione, quam futuram credeba
per literas confestim admonuit: qui summa diligen
tia omnia, quæ erant ad vrbem muniendam idone
comparauit. Sed Nazer cùm accepisset eorum cladem
qui prælium cum Menesio inierant, consilium muta
uit, & Almedinæ regionem populari constituit. Ma
gnam itaque vastitatem terris intulit, Almedinam ce
pit, eos qui in præsidijs inerant, qui Alemeimanum S
finium fugere properantem sequi noluerant, interc
mit. Iehabentafufus cùm neque copias haberet, quibu
tantæ multitudini resisteret, & ab Ataidio, à quo au
xilium postulârat, minimè firmo subsidio adiutus fu
isset (Ataidius enim obsidionem timebat, & ideo co
pias diminuere noluerat) Safinium se conferre statuit
Sed primùm puteos obturauit, alios bestiarum cada

Lusitanorũ cruenta victoria.

Bellũ Azamorense.

Almedina regio vastata, vrbs ab hoste recepta.

ibus inquinauit, & frugibus etiam corruptis infe- vt Regis exercitum siti conficeret. Dum in his ope- *Prælium, anceps.* us tempus conterit, Rex illum consequitur. Itaque elium vitari non potuit, vtrinque fuit acerrimè di- catum. Equites aliquot Iehabentafusi ceciderunt, er quos dux fuit quidam, Benamira nomine, vir in- *Benamiræ mors.* ni robore præditus. Ex acie Regis equites quinqua- ta desiderati sunt, & in his dux insignis, quem rex lensis copijs suis præfecerat. Iehabentafusus in eo elio ea facinora virtutis militaris edidit, vt multos miratione defigeret. Sic igitur è prælio discessit, vt il- n hostes non admodum pertinaciter insequerētur. lle tamen Camelos amisit. Ataidius illi locum mu- coniunctum assignauit, in quo castra poneret. Rex erim aquarum penuria grauissimè laborabat, & pu- os, vt sitim leuaret, de integro fodere iubebat, & ita npus sine vlla re memorabili consumebat. Ieha- ntafusus vna nocte castra illius oppugnare consti- t. Rex ab indice monitus, castra in locum alium ma munitum repentè mutauit. At Mauri, qui Xerquiā olebant, cum animum illius abiectum & demis- n factis agnoscerent, & simul fluxam fidem ani- duerterent, illum contemptu & odio dignum sta- runt. In primis autem grauiter eos offendebat, qđ m se Azamórem aut Safinium obsessurum osten- sset, & tantis copijs abundaret, nihil horum tentare opter ingentem formidinem ausus fuisset. Seque in- i spe deceptos à Regis Emmanuelis fide desciuisse olestissimè ferebant. Itaque vt odium expromerent, amissam Regis Emmanuelis gratiam aliquo insigni cto recuperarent, cùm Mequinezius Rex prope oppi *Mequinezius Rex suorū perfidia castris exuitur.* um, quod Tazarote nominant, castra haberet, contra lem, cuius illi religionem minimè nôrunt, in castra unt, cædem faciunt, copias regis in fugam vertunt: pra mille hominum in seruitutem abripiunt, octin- ntos equos capiunt. Rex castris exutus, cum maxi- o damno atq; dedecore in montes arduos primùm fuga proripuit, atque inde in regnum reuersus est.

At Menesius interim in grauissimum morbum in
dit. Cùm verò decumberet, literas ab Emmanuele
cepit, quibus illum miris laudibus efferebat, & pro
ritis excellentibus præmia illi ingentia proponeb
His literis responsum nullum dedit. Nec enim iam
tempore quidquam de hac misera & exigua vita
cogitandum statuebat, sed tota mente ad sempite
omnibus votis aspirabat. Itaque rebus omnibus, q
ad animi expiationem necessariè videbantur, ritè p
curatis, cum insitæ religionis & pietatis egregia do
menta dedisset, è corpore quasi ex ergastulo quod
expeditus, in cælum, vt omnium opinio ferebat, im
grauit. Fuit enim vir ille non virtutis tantùm mili
ris & imperatoriæ gloria præcellens, sed laudibus
iam mansuetudinis, & lenitatis, & clementiæ pr
stantissimus. Erat præterea in omni genere vrba
tatis humanissimus. Et cùm vitæ castimonia, & m
rum integritate multùm omnibus, qui vitam in
mis degerant, anteiret, tum amoribus sine vitæ pe
lantia, aut vlla verborum obscœnitate deditus erat,
tamen, vt in illis etiam non libidinis vllum vestigiu
extaret, sed ludus sine vllius pudoris intertrimen
quæsitus appareret. Hostibus maximo terrori fu
militibus autem carissimus, ciuitati vniuersæ ma
mum sui desiderium cum multis lachrymis & luc
diuturno reliquit. Quantum autem ingenio valer
versus, quos patrio sermone componebat, apertè
clarabant. Nec enim illis quidquam vel argutius, v
festiuius excogitari poterat. Augurijs tamen dedit
erat, & atra interdum bile ad insaniam laborab
Sed hanc tenuem vitiorum labem virtutis magnitu
tanto interuallo superabat, vt maiora etiam vitia
tanto viro toleranda viderentur. In locum illius P
trus Sousa successit, qui postea Comes Pratensis ex
tit, & Rodericus Barretus in Lusitaniam reuersus e
Hoc anno Petrus Menesius Alcoutinensis Dynast
cùm crebras excursiones faceret, quibus Mauros p
petuò fatigabat, tum mense Iulio in Tutuani fines i
ua

Menesij mors.

Menesij mores & ingenium

Petrus Sousa Menesij successor.

t:multos cecîdit, alios captiuos abduxit. Initio ve
nensis Octobris nuncium accepit, duos Regis Fes- *Septense*
is fratres cum decem millibus equitum, & magno *bellum.*
tum numero, vt Septam oppugnarent, aduenta-
Classem præterea misisse, vt terra simul & mari ci-
tem premerent. Hi duobus in locis syluestribus
dias posuerunt, in quibus ipsi constitêre: deinde
nque & viginti excursores emisêre, vt nostros eli-
ent. Hi ad speculas vsque peruenerunt. Petrus Me-
ius equites quindecim in eos immisit, ipse cum cen
n & quindecim equitibus egressus est, vt illis subsi-
esset, cùm hostes ex insidijs, vt ille fore suspicaba-
, erumperent. Nostri in equites hostium impetum
êre: illi repentè cesserunt vsque eo, dum nostros in
um, quem ij, qui erant in insidijs, tenebant, extrahe-
t. Nostri insidijs exploratis, ad Petrum Menesium
ursu recipiunt. Hos ducenti & quinquaginta equi
insequuti sunt. Horum vestigijs alij permulti insti-
unt. Petrus Menesius intra vallum, quod vrbem cin
, se continuò recepit. Hostes illi, qui prius ex insidijs
erserant, aditu valli, cùm essent iam nostris admi-
, prohiberi minimè potuerunt. Petrus Menesius in *Prælium.*
s conuersus, prælium iniuit, quod maxima vtriusq;
rtis vi pugnatum fuit. Ex hostibus ducenti cæsi fue-
nt, è nostris vnus tantùm cecidit, sex & triginta vul-
rati sunt. Regis interim fratres aduenîũt, vt vallum
ijciant, & nostris aditum in vrbem intercludant: &
ssis etiam in terram copias exponit. Sed eo iam tem-
re Petrus Menesius suos in vrbem reduxerat, & fo-
bus occlusis conatus eorum inanes reddiderat. Illi
ortuos in naues cum lachrymis imponunt. Erant
im plerique iuuentutis principes, & homines, in
ibus seniores non mediocrem spem felicis militiæ
llocauerant. Hoc autem tempore maximo terrori
omen Regis Emmanuelis erat apud Mauros, simul
ementia & æquitas illius in omnium ore atque præ-
catione versabatur. Cùm igitur se ab Emmanue-
lis

Maurorū deditiones & fœdera cum Emmanuele.

lis ducibus bello fatigatos, & domi suorum tyran vexatos esse conspicerent, vltro ad Emmanuelem niebant,& enixè ab eo contendebant, vt eos in fid acciperet,illisque tributum,quod ei videretur, imp ret,& duces quos vellet,eis præponeret.Se namqu que ad extremum vitæ spiritum pro illius amplit ne pugnaturos. Neque solùm qui vrbes incolebant benter in deditionem veniebant,verùm etiam pag atque montani, cùm vires suas infeliciter experti sent, voluntariæ seruitutis pactione vitæ suæ & in

Xerquiensis ad Emmanuelē legatio.

lumitati consulebant.Itaque Xerquienses legati ge principes ad Emmanuelem introducti sunt,qui se, que omnia illius fidei atquè potestati committeba & postulabant, vt Xerquia prouincia à Dabida & rabia distincta fieret, & illis Audaramen rectorem ducem præponeret. Ne autem in eo Iehabentafuf offendere viderentur,dicebant Aduecamenem reg nem, quam diximus tribus illis præcipuis nationi inter se distingui,tantam esse,vt nullo modo posset vno Iehabentafufo gubernari. Is igitur Dabidam Garabiam imperio contineret,& Xerquiam ab alio ctore regi permitteret. Accedebat,quo id cum min Iehabentafufi offensione fieret, quòd Abdaramen us famulus,& in disciplinis illius educatus extitera ta,vt nemo dubitaret, quin is perpetuò Iehabentafu libenter obsequeretur. Hoc & ad ipsius prouinciæ cem,& ad iuris administrandi facilitatem,& ad ips Regis fructum & emolumentum valdè pertinere. enim fore,vt eos,quorum tam æquo postulato satis cisset,in officio promptiores contineret, & tributu quod pendere volebant, facilius exigeret. Fuêre leg comiter accepti, & quod postulabant,benignè à Re concessum, ea tamen lege, vt quoties omnes illæ tr Duecalæ partes vires suas coniungerent,Iehabenta sum summum ducem agnoscerent, Imperiumque lius sine vlla recusatione sequerentur. Sanxit etiam ge Rex, nè quispiam ab vna in aliam tribum transir nè perturbatio & confusio fieret, & aliquis ea de cau

m

us concitaretur, qui bello materiam subministra-
De ijs rebus ad Ataidium, & ad Petrum Sousam, q
norem tenebat, literas dedit: et Iehabentafusus eã
inciæ distinctionem facilè comprobauit. Eodem
Nonius Fernandus Ataidius Iacobum Lupium
ceatorem in Xerquiam misit, qui frumentum im
um a colonis exigeret, & illud Azamorem depor
um curaret. Id Lupius exequutus, cum Mauris,
rumentum iumentis impositum ferebant, Aza-
em rectà contendit. In itinere facti sunt illi obuiã
tes 60. qui Azamore veniebant. Mauri cùm opina
ur eos hostili animo prodijsse, arma repentè corri-
t, & prælium animis obfirmatis offerunt. Lupius
edium interposuit, & caduceatoris officio functus
Vix tamen Mauros placare potuit. Dicebant enim
on Sousam, sed Ataidium agnoscere: cum Ataidio
que, & non cum Sousa pactionem de frumento
ortando fecisse. Lupius tamen eos, quoad fieri po-
ad lenitatem inflectere contendebat. Illi verò dice
, Petrum Sousam, postquam Azamoris curam suf
rat, illis minimè ferendas iniurias intulisse. Idcir-
quites illi sexaginta frumentum Azamorem sub-
endum curarent, se nanque in eam ciuitatem mi-
è pedem illaturos. Cùm tamen Lupius multa o-
onis lenitate vsus fuisset, non modò eos mitigauit,
m eò perduxit, vt Marochium sub illius ductu cõ-
lerent. 400. & 23. equites ex illis delegit, & cum vi
i & septem Lusitanis equitibus inde profectus, po-
liè in turmas hostiles, quæ Marochio quatuor mil-
assuum aberant, inuasit, & aliquot occidit, tres &
iuos cepit: ingens præda pecorum & camelorum
cta fuit. Marochium tandem accedunt, & ipsi Mau
Legis Emmanuelis nomine sæpius conclamato, ha
vrbis portas percutiunt. Marochij Rex re inopina-
erturbatus, vt eorum impetum repelleret, egressus
Illi fortissimè resistunt, & quatuor equites occidũt,
a incolumes cum præda in locum, vndè profecti
a Lupio fuerant, reuertuntur. Ibi præda diuisa,
Mauri

De tumultu quodã inter Mauros exorto & sopito.

Lupij in Marochiẽsem agrũ eruptio.

Mauri cum gregibus in Xerquiam rediêre. Lupius
finium cum captiuis ingressus, admirationi qu
plurimis fuit. Facinus enim videbatur incredibile
minem plebeium, & caduceatorem tantum aud
vt cum tam exiguis copijs, & ijs maxima ex parte
spectis, eò penetraret, quò Ataidius ipse Dux fo
simus, cùm à Menesio ad eiusdem facti societa
inuitaretur, peruenire dubitârat. In huius anni e
Rex Emmanuel tres Legatos ad Leonem decim
Pontificem Maximum, cum muneribus regia mag
ficentia dignis instituit. Princeps legationis Trista
Cugna fuit. Collegæ duo iurisconsulti magnæ a
Lusitanos authoritatis extitêre. Vnus Iacobus Pa
cus, alter Ioannes Faria nominabatur. Per illos Po
sacras vestes ex auro, cum multis gemmis opere
cellenti perfectis dono misit. Vasa præterea ex au
atque monilia maximi ponderis & pretij vestibus
iecit. Opus erat eiusmodi, vt cum materia nihil p
tiosius excogitari posset, artificium tamen ipsam r
teriam multis partibus superaret. Misit præterea
phantum Indicum miræ magnitudinis, qui non
lum Romæ, vbi homines, post inclinatam Roma
Maiest. amplitudinem, illud animal nunquam o
lis aspexerant, sed quacunq; gradum inferebat, ne
circunfluentem vndique turbam, admiratione ob
pefactam, submouere poterat. Panthera etiam ven
ca missa fuit, quod munus haud scio, an olim Ro
Ædiles, cùm ludos magnificentissimos apparaba
& præter alias immanes beluas, pantheras etiam in
blicis spectaculis exhibebant, præstare potuerint.
namque mansuefacta, non in circo cum bestiarijs,
in syluis cum apris atque ceruis prælium commi
bat, & principibus, qui venationibus oblectantur, p
rimum voluptatis afferebat. Ea insidebat equi Per
tergo, integumentis auratis eleganter instrati. Equu
regebat Persa venator eximius, qui ad id munus o
undum ab Armuzij Rege cum equo & Panthera m
sus fuerat. Tristanus Cugna, cùm esset vir & nobili

RES EVROPEAE

Magnifica Emmanuelis ad Leonem X. Pōtificē Max Legatio ac munera.

Panthera venatica.

authoritate, & existimatione non vulgari prædi-
tum proprijs sumptibus eam legationem exornã-
susceperat. Ducebat autem secum tres filios, & co
orum copiam, amplamque familiam, quibus sti-
s non abiecti Principis speciem præ se ferebat. Le-
onis scriba Garsia Resendius, vir non mediocris a-
Regē authoritatis erat. Nicolaus Faria, qui equis
js curandis præerat, agebat equum pulcherrimū,
ppijs aureis, & phaleris aureis, emblematis & gē-
maximi pretij distinctis instratum, & ornatum,
etiam Pontifici donandus erat. Duodecimo tan-
die mensis Martij, anno M. D. X I I I I. Legati in *Annus na-*
m hoc ordine iter instituerunt. Familiæ vestibus *ti Christi*
odum eleganter excultæ præcedebant. Panthera 1514.
o Persici equi, quē Persa regebat, insidēs, & elephã- *Legatorū*
ū rectore sequebantur. Nicolaus Faria equo, quē *in vrbem*
mus, inuectus, post elaphantum interuallo modi- *ingressus*
isiunctus, primū illud agmē cogebat. Nobiles de- *& pompa*
viri, qui comitatū suo legationi nō parum digni-
adiungerent, loco suo progrediebantur. Post il-
aduceator Lusitanus cum insignib. regijs legatos
cedebat. Deindè Tristanus Cugna sequebatur, cu-
vtrunq; latus legati reliqui claudebant. Fuerunt à
dinalium domesticis, deindè à Principum Lega-
multisq; Principib. antequā in vrbem ingrederen-
omnib. honoribus excepti. Ad vrbem cùm accede-
, vrbis Præfectus cum Pontificibus & ipsius Pont.
x. domesticis atque familiaribus obuiam prodijt,
tificisque nomine orationem habuit, qua Lega-
e aduentu gratulatus est, omniaq; Regis Emma-
lis clarissimi Principis officia, qui pro Christi no-
ie, & religionis sanctitate perpetuò dimicabat, illi
issima, vt merita illius postulabant, perpetuò so-
ixit. Responsum pro dignitate redditum ab illis
Romani deindè designatores aduenère, & ordinē
npæ illius instruxère. Omnia interim tubarū can-
is, & tibiarum symphonia & concentu persona-
t. Nullus fuit princeps, qui non ordine a designa-
toribus

toribus constituto legatos deduceret. Heluetiorun iam agmen instructum eos antecedebat. Turba v que visendi gratia confluens, omnes viarum aditu struebat, ita vt vix fustibus coercita cedere, & loc dare vellet. Cùm ad molem Adriani ventum esset mentorum ingenti strepitu ciuitas vniuersa trem cta fuit. Fumi tandem caligine dispulsa, cùm Pont nestra spectaret, elephantus accessit, & ter genib. fl & demisso corporis habitu venerabundus illum f tauit: quod non mediocrem admirationem spect bus incussit. Tum proboscide in dolium ingens a refertum immissa, aquam hausit, qua omnes, qui i nestris altioribus insidebant, aspergeret. In plebem indè conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere let, immodicè perfudit. Cum hac pompa fuerun die Legati in hospitium deducti. Vigesimo verò mensis eiusdem, Legati eadem hominum freque & celebritate in Pontificis ædes deducti sunt. Pont in sublimi sede vestibus sacris cultus, vt fit, eós exp bat: Cardinales in sedibus suis considebant. Legat mum Pontificis pedes osculati sunt. Alij deindè o ne à designatoribus instituto idem officium præst re. Tristanus deindè Cugna literas Pontifici Regis man. obtulit, quæ publicè lectæ sunt. Eæ nihil a continebant, quàm postulatum, vt Legatis fides h retur. Tum Iacobus Paciecus egregiam orationem buit, quam ita voce & actione luculenter expresit, non mediocrem ea die laudem eloquentissimi or ris assequeretur. Pontifex responsum Latinè, verbi culentissimis, & eleganter, & grauiter dedit, Emm elisque nomen, & Lusitanæ gentis virtutem laudi summis exornauit. Postridiè Legati in viridarium post Pontificis ædes in Vaticano monte consitum, intromissi sunt. Eo in loco eos iam Pontifex expe bat. Ibi munera accepit, quorum fulgorem & artif admiratus vehementer est. Indè in hortum, vt elep tum & pantheram videret (non enim facilè eleph to erat in superiorem ædium partem, vndè in virid

Elephãtus Pontificẽ Max. Ve-neratur fle-xis genib.

exitus patebat, ſcandere) continuò deſcendit. Ibi uit ſpectare, qua ratione panthera venaretur. Fue- it igitur ad illum beſtiæ perductæ. Panthera repen- venatore, qui eam regebat, immiſſa, in illas inſi- :, easque celeritate incredibili iugulauit. Non ltis pòſt dieb. legati poſtulata regis Emman. expli- erunt: quorum pars ad cõmunem Reip. Chriſtianæ um, pars ad ipſius regis commodum & emolumẽ- n pertinebat. Quæ ad commune bonum ſpectabãt, nt hæc, Vt indictum concilium continuaretur, illi- que decreta ſancirentur: vt ſacerdotes à vitæ luxu, orumq; licentia, ad continentiæ & ſanctimoniæ di- plinam reuocarentur: vt opera daretur, qua Princi- Chriſtiani ab inteſtinis diſcordijs ad bellum con- Turcas conſenſione ſumma comparandum tradu- entur. Hæc omnia poſtulata, non enim temporis e- at, repudiata ſunt. Reliqua ſingulari benignitate cõ- ſa fuerunt, nempè vt tertiæ atq; decimæ partes vecti ium, quæ alendis ſacerdotibus & ſacris vſib. deſtina ſunt, in belli, quod in Mauritania gerebat, ſumptus tribuerentur: vt bona pars Eccleſiarum (ſic enim tri iam ſermone templorum bona nominare ſolem⁹) m monachorum etiam quorundam vectigalibus, vſus eorum, qui in Chriſtianæ militiæ ordinem co- tantur, conuerteretur: vt diplomata ſcribi iuberet, ibus ijs, qui vellent bellum Africanum pecunia iu- re, cæleſtia beneficia è Chriſti theſauris deprompta gè tribuerentur. Quæ quidem largitas hominum prehenſione carere non potuit. Vt enim Rex homi- m cupidorum importunitate victus, id à Pont. con- deret, æquum tamen eſſe dicebant, vt Pont. eſſet in giendo reſtrictior. Sacra enim vectigalia tãta religi e non ſolùm apud homines diuinis legibus aſtri- os, ſed etiam apud Græcos, & Romanos, & Aegyp- os, & complures alias nationes munita fuerunt, vt i ex illis partem aliquam attigiſſet, grauiſſimum in ſcelus admiſiſſe exiſtimaret, vix vllis piaculis eluen- m. Et vera religione dicebant multò magis conti-

Emmanuelis ad Põtificem Maximum poſtulata.

Põt. Max. erga Emmanuelẽ notata largitas.

nendam esse hominum Christianorum cupiditatē: que committendum, vt propter immanem quorun auaritiam, quæ nullis finib. arceri potest, sacra profa fierent. Decimæ quidem atq; tertiæ sacrorum vectig lium partes olim Alfonso nono, & pòst Alfonso v decimo concessa definito tempore fuerunt. Veru sed illorum patrimonium fuerat à tutorib. dissipat & influentes barbarorum copiæ in Hispaniam irru tes, erant tunc templorum omnium sanctitatib. & cris etiam vasis, iure atq; merito repellendæ. Rex Fe nandus similiter & Isabela cū essent propter Portug lense bellum sumptibus exhausti, & bellum eis iust & religiosum contra Granatenses Saracenos instar meritò videntur eadem Pontificis benignitate suste tati. Id tamen Alfonsus I. Lusitaniæ Rex, qui cùm nues admodum opes possideret, Saracenos innumer biles, opib. & potentia feroces, maxima atq; diuturn belli contentione è Lusitaniæ finibus expulit, nu quam vt faceret, in animum induxit. Neq; Sancius i lius filius, qui cùm bellum durissimum Saracenis Ba ticam incolentibus inferret, prope Hispalim, Betin fluuium eorum sanguine tinxit. Neque Ioannes ho nomine primus, qui profligato, quod cū Castellæ Re ge gesserat, bello, Septam vrbem expugnauit. Nec A fonsus quintus, qui Tingim & Arzilam & Alcassar armis atque virtute cepit. Nec Ioannes secundus, cu ius non solùm in bellò Hispaniensi contra Fernand Regem inuictissimum admirabilis virtutis lumen el xit, sed etiam in Africano bello clarissimum specime egregiæ virtutis exhibuit. Si exemplis erat agendum quando quod exemplo fit, iure etiam fieri plerique iu dicant, multo magis erat exemplis domesticis, quàm alienis vestigijs insistendum. Deindè illi, qui sacris re bus permissu Pontificis manus iniecerunt, excusatio nem egestatis habuêre. At Emman. tunc tantis opi bus circunfluebat, vt omnes Principes, à quibus ortū ducebat, longissimo interuallo superaret. Quod si illi, quibus ea pecuniæ sacræ summa donabatur, totam

vi-

n, vt olim in sacro bello, pro Christi sanctissima
one consumerent, rectè videretur illud munus à
postulatum, & à Pontifice concessum. Sed illud
nmodum accessit, quòd in literis Pontificis, Le-
um opera, qui sacræ pecuniæ lucris inhiabant,
tum fuit, vt illa vectigalia non modò pro Chri-
igione militantibus, sed quacunque alia ratione
meritis à rege donari possent. Hoc introitu ad ho *Bonorum*
am cupiditatem patefacto, factum est, vt vectiga- *Ecclesiasti*
cra multis in locis hominibus lautissimis, qui nō *corum ab-*
n nunquam hostis vultum aspexerunt, sed illata *usus.*
cani belli mentione contremiscunt, donarentur.
emò quod Rex hominum sermonibus inductus
ropo suit, consecutus minimè fuit. Maritimas e-
Mauritaniæ ciuitates facillimè tueri, & nobilitatē
us amplioribus deuinctam tenere, & ærarium dē-
umptibus amplificare cupiebat. At post illius mu
concessionem, nec Africæ bellum eadem felicita
stum fuit, & nobilitas maiore inopia conflictari,
ribus querelis vti cœpit, & Regis ærarium, quò
es vectigalium accessiones fiunt, eò sumptib. mi-
necessarijs, & casibus interdum acerbiorib. exhau-
. Sumptus quidem sacræ pecuniæ moderatos, & *Authoris*
inib. qui non militiæ sacræ nomen vsurpant, sed *hac de re*
eligione sanguinem profundunt, attributos, lau- *sententia.*
los censeo: tantā largitionē ex sacris vectigalib. in
multorum hominū, qui nunquā gladium strin-
fieri, minimè ferendum arbitror. Sed vt eò, vndè
exit oratio, reuertamur, Legati, reb. ex animi sen-
à confectis, cū literis ipsius Pontificis, valdè pro-
æ in Emmanuelem voluntatis testimoniū conti-
ib. in Lusitaniam redierunt. Emman. tertias atq;
mas sacrorum vectigalium remisit, quod illi non
iocri laudi tributum fuit. Pontifices & sacerdo-
li pro tanta benignitate centum & quinquaginta
orum aureorum millia tribus pensionibus obtu- *Sacrarum*
nt. Literæ, quibus animi eorum, qui certo pecu- *indulgen-*
numero bellum Africanū iuuare vellent, expia- *tiarum ab*

usus quomodo vindicatus.

rentur,& multis præterea beneficijs, quæ ad num
offensas obliterandas valerent, afficerentur,minis
rum auaritia & improbitate grauissimas offensio
attulêre. Fuit tamen Emmanuelis iussu in minis
animaduersum,& omnes vel humano iudicio, ve
uina vindicta talem exitum vitæ habuerunt,vt int
gi posset, numen diuinum fuisse hominum cupid
ti, qui ex hac functione non mediocrem sibi pecu

Sacræ pecuniæ summa.

comparabant,vehemẽter infensum.Summa pecun
quæ ex sacerdotijs erat in vsum militiæ conferend
Christi,vt appellant,militibus assignanda,fuit 20.n
lium numorum aureorum,qui circiter bis centum
ri libras efficiunt. In ijs etiam Emmanuel moder
onem adhibendam censuit. Primum enim Abba
omnes præter paucas, quæ iam eiusdem militiæ o
tu ab hominibus, qui nunquam militauerant, oc
patæ fuerant,ea tyrãnide liberauit.In reliquis sace
tijs æquos iudices adhibuit,& vt omnia cum mod
tione fierent, operã dedit. Sed iniuriæ satellites atq
ministri tantam industriam adhibuerunt, vt nihil
æquo & bono fieret.Sic enim æstimatiõe sua anni
fructus,qui erant militibus addicendi, attenuabãt
vix illis fructibus summa expleri posset. Sacerdoti
verò non fructuum vllam partem,sed certam pecu
summam relinquebant: & ita paulatim eos posses
nibus exturbabant. Cùm verò fructus annui veni
& eorum pretium singulis annis augeretur,milites

Aethiopica ad Emmanuelem legatio, eiusque occasio.

tem ditiores fierẽt, sacerdotes in eadem perpetuò e
state relinquebantur. Sub id tempus alia quædam l
gatio ad Emmanuelem Regem peruenit, quæ fuit
gratissima.Quomodo vir quidam Armenius,Matt
us nomine, ab Imper. illius AEthiopiæ, quæ sup
Aegyptum est,ad Emmanuelem missus fuerat, ex
suimus. Eum Albuquercius honorificè acceptum,
beneficijs ornatum in Lusitaniam misit. Duces, q
bus Matthæus commissus fuit, odio Albuquercij
ducti (dicebant enim illum esse scurram atque præ
giatorem,& Albuquercium insanum & temerariu

omini leuissimo fidem habuisset)eum multis in-
affecerunt, neque sicut legatum, sed tanquam vi-
ncipium acceperunt, ob quam rem fuere in cu-
am dati, vt pro ratione maleficij pœnam debitam
nt. Qui tamen postea fuere legati eiusdem preci
custodia liberati. Quæ autem fuerit huius legati-
occasio, est paulò altius repetenda. Rex Ioannes
dus, vt dictum est, ardebat cupiditate incredibi-
icæ regionis penitus explorandæ. Cùm verò ac-
et, esse quēdam Christianum Imperatorem mi-
ctimonia præditum, qui Indias imperio conti-
,eumque Presbyterum Ioannem appellari,& cer
sæpenumerò sacerdotes Christianos Aethiopas,
omam venerant,& Galliam Hispaniamque per-
ant, suspicari cœpit, eos ex ea Indiæ parte profe-
esse, in qua Presbyter ille Ioannes (summum e-
sacerdotium cum imperij regij maiestate obtine-
ebatur)regnum possideret. Ipsique sacerdotes cū
rogarentur, an Rex illorum sacerdotio summo
tus esset,& an Ioannes presbyter appellaretur,&
orum patria terminis Indiæ contineretur, haud
ebant. Putabant enim, si ea suspicio penitus in
stianorum animis insedisset, fore, vt ipsi multo
anius à nostris acciperentur. Nemo tunc erat ijs
s præditus, vt quantum inter vtramque regionē
esset, distinguere posset. Ioannes igitur cum de
presbytero Ioanne multa percepisset, existimauit
vel ad nominis decus, vel ad religionis fructum,
d Indiæ peruestigandæ facilitatem, nihil opta-
adere posse, quàm cum hoc Christiano principe
ere coniungi. Idcirco varijs temporibus homines
bicæ linguæ peritissimos magnis præmijs inuita-
t eas regiones perlustrarent. Inter hos extitit qui-
nomine Alfonsus Paiua, & alter, cui nomen erat
nes Petreius. Hi profecti è Lusitania Anno salu-
i. CCCC. LXXXVI. Aegyptum mercatorū ha-
peragrârunt, atque inde Adenam peruenerunt.
ùm intellexissent, in ea Aethiopiæ parte, quæ sub

Rumor de Presbytero Ioanne Imp. Christiano.

Primi Aethiopiæ et Indiæ hoc sæculo lustratores.

AEgypto eſt, eſſe ſummum quendam Principē C
ſtianum, cuius imperium eſſet latiſſimū, & cui m
Principes obtemperarent, ſuſpicati ſunt, illum eu
eſſe, cuius cognoſcendi gratia miſſi à Ioanne fuer
Sed eos Indiæ nomen interturbabat. Miſſi namq;
rant, vt Chriſtianum Indiæ Imperatorem, non
Presbyterum Ioannem conuenirent. At nec impe
neque nomen, neque ſacerdotij dignitas in AEt
piæ Regem conueniebat. Cùm igitur inter ſe qui
ptimum eſſet deliberarent, viſum eſt, vt Ioannes
treius in Indiam nauigaret, & videret, num qua m
tio in oris illis Presbyteri Ioanni exiſteret: Paiu
AEgypto Thebis Petreio prꝯſtolaretur. At verum
rat, Chriſtianum quendam Principem nominis e
dem ſecta Neſtorianum, in mediterraneis Indiæ
cis ampliſſimum imperium tenuiſſe: qui tamen
rat Scytharum armis oppreſſus, & regnum illius oc
patum, cuius iam nomen erat obliuione ſepultur
Chriſtiani tamen non pauci in locis illis reſedera
Neſtorij tabe contaminati. Itaque Ioannes Petre
cùm ſine fructu tempus à ſe conteri videret, in Ae
ptum redijt, vt cum Paiua, quid vtrique agendum
ſet, deliberaret. Ibi duos Iudæos Luſitanos reperit,
Regis Ioannis literis ad illum atque Paiuam datis.
Paiua, vt Iudæi aſſeruerant, iam obierat. Iudæi
muzium (ſic enim Ioannes imperauerat) petie
Petreius varijs regionibus peragratis, in montem
nai, vt ſepulchrum virginis Caterinæ inuiſeret,
contulit: & inde Adenam reuerſus, Zeilam, & Z
la ad AEthiopiæ imperatorem ſe tandem contul
Nec enim dubitauit, cùm non alium Chriſtianū Pr
cipē in regionibus illis reperiret, quin is eſſet, ad que
miſſus à Ioanne fuerat. Rex Alexander appellabatu
qui Ioannis literis lætitia incredibiliter elatus eſt, I
treiumque ſingulari humanitate tractauit. Sed ac
dit, vt is Rex tunc è vita diſcederet, antequam ad I
annem reſcriberet. Cùm verò nullum filium ſuſcep
ſet, frater quidam illius, Nau nomine, in regnum ſu

Alexander Aethiopiæ Rex.

Nau Rex

it, à quo nunquam Petreius impetrare potuit, vt si-
n patriam redire liceret. Hoc Rege defuncto, filius
is, cui Dauid nomen erat, Rex creatus est: qui ta
n in eo perseuerauit, vt nullo modo Petreium è re- *Dauid Aethiopũ Rex*
sui finibus abire permitteret. Ingenio enim homi-
, vt verisimile est, Reges inducti sunt, ne fructu pru
ntiæ & sagacitatis illius carere vellent. Is igitur cùm
itum in patriam omninò desperaret, vxorem du-
, & filios ex ea suscepit, stabilemquè sedem in illa
ione necessariò collocauit. Sed progressu temporis
n Vascus Gama primùm in Indiam iter aperiret,
regiones illas exploraret, cùm deinde Lusitaniæ
sses, & Duces fortissimi in Indiam venirent, & insi-
es victorias adipiscerentur, fama nominis Lusitani
: oẽs illas oras cum hominũ admiratione vagaba-
: & cùm ad Dauidis aures peruenisset, & ex Petre-
intellexisset, gentem illam Lusitanam eandem es-
à cuius Rege is missus extiterat, miro studio inci-
us est, vt legatum ad illum mitteret. Erat autem *Helena Dauidis Regis mater legatũ ad Emmanuelem mittit.*
ex adhuc puer, & Helena illius auia, singulari pru-
ntia fœmina, regnum nomine illius administra-
t. Consilio igitur cum ea communicato, decre-
m fuit, nihil fore vel ad nominis claritatem, vel
religionis sanctitatem vtilius, quàm principi vir-
te clarissimo, & religione sanctissimo singulari a-
icitiæ fœdere copulari. Ad eam autem legationem
atthæum, quem diximus, natione Armenium,
ligione Christianum, virum non vulgari pruden-
a præditum, qui diutissimè apud Reges illos versa-
s cum non mediocri probitatis & industriæ laude
erat, delegêre, qui munus id obire pro dignitate
osset. cum illo veniebat Aethiops quidam adolescens
umma nobilitate, vt mores nostros & instituta per-
isceret. Hi fuerunt ab Albuquercio his honoribus
ccepti, quos suprà retulimus, & à Ducibus ea im-
anitate tractati, quam exposuimus. Fuit Olysippo-
e legatus ab omni nobilitate, & à Pontificibus cum
axima significatione Christianæ caritatis in Regiã

Legatiōis Aethiopicæ & munerum ad Emmanuelem explicatio.

deductus, & ab ipſo Rege ſatis benignè & comiter ceptus. Poſt triduum fuit admiſſus, vt ſummam legationis exponeret. Is prudenter atque diſertè muneri bi commiſſo ſatisfecit, & literas Helenæ reginæ quique bullis aureis conſignatas Regi detulit, deinde crucem è ligno Crucis, qua Chriſtus pro generis humani ſalute mactari ſuſtinuit, Regi, nomine Principis ſui donauit. Hanc Emmanuel obortis lachrymis venerabundus accepit, ſummasque gratias Deo egit, quòd in longinquis illis regionibus, hoſtium immanitate vaſtatis, Chriſtianę religionis & pietatis ſemina conſeruâſſet. Alteras deinde literas arundine aurea incluſas edixit, quas Dauid Rex ad Emmanuelem dederat. Omnes hæ literæ erant Arabica & Perſica lingua conſcriptæ. Sententia illarum hæc erat. Principio quidē Rex trium perſonarum diſtinctionem vna natura & diuinitate coniunctam debita veneratione proſequutus, Regi Emmanueli ſalutem & felicitatem precabatur. Deinde gratias de Epiſtolis ad Reges Aethiopiæ miſſis agebat, & ſuam potentiam & opes exaggerabat, quibus confidebat futurum, ſi Rex Emmanuel mari, ille verò terra in Mahumetanam nationem inuaderent, vt impij & ſcelerati Mahumetis nomen ex omni memoria hominum euellerent, & Chriſti ſepulchrum in libertatem vindicarent. Matthæi legati authoritatem conſtituebat, & Crucem, quam Rex ipſe in amoris ſignum mittebat, è ligno Crucis, in quam generis humani liberator ſublatus fuerat, perfectam fuiſſe confirmabat: ad ſocietatem belli atque pacis Emmanuelem inuitabat, & ius etiam connubij libenter offerebat. Nihil enim ſibi gratius fore dicebat, quàm illam amoris coniunctionem, & religionis conſenſionem matrimonij etiam fœdere ſacroſancto inter vtriuſque Regis liberos icto confirmari. Laudabat poſtremò facinora, quæ in India Regis Emmanuelis Duces ediderāt, eaque dicebat non abſque Chriſti præſentia geſta fuiſſe: &, vt quod inſtituerat, ad exitum perduceret, hortabatur. Lectis literis Emmanuel Matthæum in hoſpi-

ſpitium deduci, & illi omnia copioſè præberi iuſſit.
cus autem hic poſtulat, vt de huius Chriſtiani Prin- *Aethiopici Imperij deſcriptio.*
is imperio pauca dicamus. Regnum illius à Septen-
one AEgypti finibus, ab Auſtro montibus Lunæ
minatur, ab ortu, mari, quod per oſtium Arabici ſi-
s influens ad Heroum ciuitatem pertinet, definitur.
occaſum verò latiſſimè protenditur, vt ita cũ genti-
atro colore, & criſpo & aduſto capillo, quæ ad Ae-
imbam regionem pertinent, coniungatur. Montes
nen multos in illius regno Saraceni tenent, qui illi
n obediunt, reliqui principes illi parent, & multi
buti nomine ei non mediocrem auri vim ſingulis
nis pendunt. A Lunæ montibus Nilus exoritur, qui *Nili fontes.*
le varios lacus & inſulas efficiens, Aegyptum in-
fluit, vſque eò, dum per Alexandriam in noſtrum
re influat. Regni totius ambitum ſeptingentis mil-
ibus patere dicunt. Multi in ea regione montes e-
i & excelſi contineri dicuntur, vndique prærupti,
tu perangusto, adeò vt vnus tantùm homo per o-
um penetrare poſſit. In ſummo autem faſtigio ſunt
ræ planicies, latè patentes, aquæ perennes, pabula &
ges lætiſſimæ, amnes pellucidi, pecorum, & boum
ltitudo, aluearia, è quibus vis ingens mellis expri-
tur. Regio maxima ex parte eſt fertilis & opima,
ltiſque auri, argenti, & æris metallis abundat: e-
os nutrit, goſſipij copiam ingentem profert: vino ca
, ſed incolæ potionem è melle & aqua conficiunt
tu iucundam, & corpori valdè ſalubrem. Medicis at-
e pharmacis raro admodum vtuntur. Gens tamen *Aethiopũ mores.*
ſupra modum ignaua, & propter ingentem deſidi-
; & artificum penuriam, telluris bonitate frui ne-
. Rex cum finitimis gentibus continenter bella ge-
& ideo vrbes non incolit, ſed in caſtris perpetuò æ-
em degit. Tanta autem eſt hominum & tabernacu-
um multitudo, vt caſtra circiter duodecim milli-
s paſſuum in longitudinem pateant, & totidem in
itudinem. Eo autem ordine locantur, vt quamuis
bro mutentur, facillimum ſit cuiuis, caſtrorum vias

oculis deſignare,& in hominum , quos conuenire v
lit,tetoria ſine vllo errore peruenire,& principes qu
velit adire,& tanquam in vrbe notiſſima verſari.In c
ſtris ſeptem parœciæ ſunt , & ſingulis parœcijs ſace
dotes præfecti,qui ſacra peragunt : conciones haben
ſubditos diſciplinis inſtituunt, & rebelles pœnis à fl
gitio deterrent,& ad Chriſtianam moderationem fr
quenter erudiunt.Vrbes regionis exiguę ſunt,ædes h
miles,muri fragiles : templa tamen magnifica, & m
naſteria maximis ſumptibus ædificata. Rex ſe tanq
numen cæleſte coli faciebat : vultum ne principib
quidem apertum niſi ſtatis diebus oſtendebat. Illi
qui eum conuenire volebant , aliquando pedem ta
tùm , aliquando verò manum demonſtrabat, reliqu
ſpeciem regis intueri, nefas exiſtimabatur. Cùm ve
reſpondere volebat,internuncijs vtebatur, & è corti
nis,quaſi ex aditu oraculum ederet,reſponſa per inte
pretes edebat. Sed hæc ineptiſſimæ diuinitatis emen
tæ fabula , poſtea quàm Luſitani gentibus illis in vlt
mum diſcrimen adductis opem attulêre, & more
Chriſtianorum Regum expoſuêre, deriſa fuit. Ia
nunc Reges intueri,iam illos alloqui,iam audire lice
Quod verò ad religionem attinet, multa ab Hebræ
deſumpta conſeruant. Mares octauo ab ortu die ci
cunciduntur , & fœminis etiam aliquid amputatur
non omninò incircumciſæ videantur. Quod dicun
ſe facere, non quòd in circumciſione vim aliquam a
ſalutem conſtituant,ſed vt Abrahami,& aliorum ſa
ctorum Patrum exemplum ſibi ob oculos proponan
& illo monumento commoniti,acrius & ardentius i
ſimilis ſanctitatis ſtudium incitentur. Quadrageſim
deinde à circuncisione die mares , octogeſimo auten
fœminæ ſalutaribus aquis expiantur, & Euchariſtia
eo die infantes initiati in mica panis aſſumunt. Si
gulis annis diem , quo Chriſtus à Ioanne aquis Io
danis ablutus baptiſmi ſacramentum inſtituit, eiuſ
dem luſtrationis renouatione celebrant : & tamen a
ſerunt , vnico tantùm baptiſmo peccata deleri , rel
qua

Aethiopiæ Regum arrogantia & affectata diuinitas.

Aethiopũ religio & ſacri ritus.

uas lustrationes quotannis instauratas corpus tantum tingere, animum verò non expiare: se tamen id facere, vt CHRISTI diuinum beneficium, qui, vt nostras sordes elueret, sanguinem & aquam è latere suo profudit, sæpius in memoriam redigant. Fœminæ si mares ediderint, quadraginta diebus, si fœminas, octoginta à templorum liminibus arcentur. Sacerdotes vxores ducunt: si vxores decesserint, cœlibes permanent, & summa castimonia vitam peragunt: & si adulterio se contaminauerint, aut post vxorum mortem aliqua se libidine commaculauerint, sacerdotio priuantur. Ante quàm rem diuinam faciant, aliquot diebus ab vxoribus abstinent, vt libidinis impuritate dierum numero sublata, sanctius Christi sanctissimum corpus immolent, & attentius de rebus diuinis cogitent, & sic facilius perlitent. Monachis vxorem ducere, nefas. Nemini, nisi nudis pedibus, ingredi in templum licet. In fanis flagitium est ridere, sermocinari, deambulare, aut aliquid denique meditari, quod non ad cælestia atque diuina referatur. cùm ieiunant, vsque ad Solis occasum nec edere quidquam, neque bibere solent. A cibis, quos antiqua lex vetabat, abstinēt. Flagitia sacerdotibus sæpenumerò confitentur. Sub vtraque specie Eucharistiam sumunt: Monachi Antonium AEgyptium authorem religionis habent. Pontifices à Rege creantur. Patriarcha à monachis deligitur, & à patriarcha Alexandrino confirmatur. Multa sunt, in quibus Iudaicis ritibus atque cæremonijs adhærescunt, quanquā affirment, se non illis, sed Christi tantùm virtute atque meritis inniti. Multos dies festos agunt. Sanctos homines hac vita perfunctos colunt atq; venerantur. Hi sunt Aethiopū Christianorum mores, quorum Imperator Dauid legatum, quem diximus, ad Regem Emmanuelem misit. At inuidi & inimici Albuquercij, legati authoritatem apud Emmanuelem importunis sermonibus eleuabant, eumque omnia finxisse contendebant, vt quantum de illius fide detraherent, tantum Albuquercius, qui eum orna-

Sacerdotū coniugiū.

Templorū veneratio

Ieiunia.

Confessio.

Cōmunio sub vtraq; specie.

Sanctorū veneratio

RES IN-DICAE. rat, de prudentiæ existimatione deperderet. Hoc anno Albuquercius Georgium Albuquercium Malacam misit, vt eam cum imperio obtineret, & Rodericum Brittium Patalinum, cui iam tempus eiusdem muneris illi commissi exactum fuerat, Goam reuocauit. Georgius Albuquercius Zamatram præteruectus, ad Pacemensem portum naues appulit, vbi intellexit, regem contra principem regni sui, qui ab illo defecerat, bellū moliri. Lusitani eò, quòd Rex fœderatus esset, illi ope attulēre, & hominis rebellis exercitum fudēre. Inde Malacam profecti sunt Post aliquot menses, Georgius Albuquercius ab Albuquercio Prætore literas accepit, quibus imperabat, vt Ninachetuēse dignitate deiecto, regem Camparensem Bendaram crearet. Regnum illius erat angustum, & ad Austrum pertinebat. In munere verò Bendaræ tanta dignitas inesse videbatur, vt Camparensis Rex, qui suum regnum eius muneris obtinendi gratia relinquebat, se non mediocri dignitatis accessione cumulatum putaret. Quid verò Albuquercius sequutus sit, vt Ninachetuensem honore priuaret, incertum est. Vel enim munus sibi creditum malè gesserat, vel homines illi subditi nouitatem illius contemnentes, ab Albuquercio petierant, vt alium sibi rectorem, qui sanguine regio esset, assignaret, vel quacunque alia de causa, sic statuit, vt Ninachetuense amoto, Rex Camparensis, qui singulari studio Lusitanum nomen colebat, illud munus obtineret. Georgius Albuquercius Regem Camparensem arcessiuit. Georgius Botellius cùm esset Regis amicus, vt illum deduceret, in regnum illius cum biremi concessit. Eò tempore Rex Bintamensis Camparensem obsidione premebat. Botellius à Georgio Albuquercio auxilium per literas postulauit, vt Regem amicum obsidione liberaret. Is continuò Franciscum Melium cum nauibus quatuor, & Lusitanis centum, & septingentis Malacensibus, auxilio misit. Botellius hoc auxilio fretus, per ostium fluminis, quod Comparensem regionem interfluit, penetrare constituit. Cùm verò suburbijs appro-

Ninachetuensis dignitate spoliatus.

Cāparensis Regis obsidio.

pppropinquaret,stationem munitiſſimam,quam Linuæ rex, eſt enim Lingua ciuitas illi regno finitima, xcitârat(is enim eam à Bintamenſi Rege prouinciam ıſceperat,vt Regem Camparenſem euerteret)oppoſiım reperit. Quò autem noſtri magis progrediebanır,eò flumen anguſtius,& alueus profundior,& ripæ ltiores apparebant. Erat igitur periculum, nè cùm vnique ripæ nauibus imminerent, hoſtes ſaxis atque hiſſilibus noſtros opprimerent. Itaque Botellius belli enus mutandum cenſuit. Fauces namque, quibus in nare flumen erumpit,nauibus obſeruandas eſſe putauit,vt vel intercluſo commeatu,hoſtes fame vexaret, el in locum commodiorem ad dimicandum eliceret. Conuerſa igitur biremi retrò conceſſit. Rex Linguæ um nauibus octoginta, & ſex millibus hominum in oſtros inuehitur. Botellius in naui,qua Rex ipſe cum obilitate ferebatur,pilis frequentibus emiſſis,cædem nagnam facit, & ingentem terrorem præbet. Nauis lauda atque mutilata cùm ſe tranuerſam ſuis opponeet(ita namque hæſit in imo,vt nullo modo remis agi oſſet) exitum nauibus reliquis intercluſit. Botellius arpagone coniecto in illam inſiluit: hoſtes acri aniho reſtitêre. Omnes tamē vel cæſi, vel exturbati ſunt. Æſtus decedebat: hoſtiles naues nec progredi, eò uòd regia nauis obſtaret,nec regredi, quòd æſtus eſet impedimento, poterant. Erant igitur adeò conſtiatæ,vt nullam in partem mouerentur. Franciſcus Meius in oſtio fluminis claſſem habebat,& regis impetus ion ſolùm ob id,quòd valdè repentinus extiterat, ſed tiam propter varios fluminis flexus, & riparum alitudinem,animaduerti non poterat. Cùm tamen tot nentorum fragorem, & armorum ſtrepitum auribus ccepiſſet, eò ſe contulit. In nauemque regiam tranſcendit. Indè noſtri ex alijs in alias tranſgreſſi,cùm prinas hoſtibus nudaſſent, & in alias deindè eodem imetu peruaſiſſent,hoſtium ſtragem ediderunt. Linguę Rex metu conturbatus aufugit. Rex Camparenſis Duibus ingentes gratias egit, & ex literis, quibus Benda-

Lingũa cĩuitas.

Prælium nauale cũ Linguæ Rege.

Linguæ Regis fuga.

ra

Cambaiensis Rex Bendara creatur. ra creabatur, magnam voluptatem cepit. Regia nauis quæ impegerat, extracta atq; refecta fuit. Eam Meliu Camparensi Regi concessit, qua Malacam veheretur. Ex reliquis hostium nauibus quasdam eduxit, reliqua incendit. At Ninachetuensis cùm accepisset, Regem Camparensem accersiri, vt munere Bendaræ fungeretur, eam contumeliam minimè ferendam esse statuit. *Funebris Ninachetuensis apparatus.* Itaq; tabulatum editum & oblongum, columnis fultum extruxit, illudq; tapetibus & peristromatis instrauit, multisq; floribus & odoramentis aspersit. Se verò vestibus auro fulgentibus, & gemmis clarissimis ornatum & cultum in hominum conspectum dedit, & per gradus in tabulatum ascendit. Erat in loco inferiore pyra ex odoratis lignis instructa & incensa. Cùm Ninachetuensis hac tam insolita specie ora multitudinis vniuersæ in se conuertisset, ignorantis, quorsum illa omnia tenderent, orationem sanè lugubrem habuit. Commemorauit enim merita, quibus Lusitanam gentem, antè, quàm Malacam caperet, obligârat: quæ *Ninachetuensis ad Pop. Malacensem lugubris oratio.* post vrbem captam Regis Emmanuelis gratia gesserat: quanta constantia in fide data permanserat: quanta virtute, nè fidem falleret, maximum multis in locis vitæ discrimen adierat. Eam verò sibi pro tantis meritis à Lusitana gente gratiam relatam, vt illius senectutem tanto dedecore deformaret, quantum nemo, qui decoris aliquo studio duceretur, pati vlla conditione posset. Spoliari nanq; se à Lusitanis dignitate, qua fuerat à Lusitanis ipsis affectus, & debitis honoribus priuari, dignumq; iudicari, qui extremam vitæ partem in dedecore & ignominia, cum omnium mortalium derisione consumeret. Se nunquam honestati vitam prætulisse, imò vitam deserendam esse depellendi dedecoris gratia, secum semper statuisse. Idcircò nunc libenter, nè in se tantùm dedecus admitteret, mortem cum vita commutaturum. Hæc cùm diceret, se in pyram *Voluntaria Ninachetuensis mors.* præcipitem dedit. Omnibus genus illud mortis indignum & miserandum visum est, cùm animis reputarent, & hominis erga Lusitanos merita, & fidei in omni

erum statu constantiam, & calamitosum extremæ
ectutis exitum, qui multorum animos horrore per-
nxit. Dum hæc Malacæ gerebantur, Albuquercius
gatum ad regem Cambaiæ mittere decreuit: de cu-
regni situ, & telluris fertilitate, & moribus gentis
brimis pauca dicenda sunt. Cambaiæ regnum, est
na Indiæ pars ad Solis occasum, quæ Arachosiæ
ninis definitur. Eam fluuius Indus, vndè India no- *Cambaiæ*
n duxit, interfluit. In eum ab Ortu & Occasu fluuij *Regni de-*
n plures illabuntur. Sinus ingens, in quem Indus *scriptio.*
uit, Căticolpus à scriptoribus antiquis appellatur.
gionem tanta fertilitate præditam esse perhibent, vt
icis iugeribus incredibilis hominum multitudo ali
; sustentari possit. Fruges varias, sacchari magnam
n, & fructus multiplices effundit. Pecora & armen-
nnumerabilia nutrit. Oram maritimam maxima
parte Saraceni, mediterraneam regionem homines
liti simulachris colunt. Est gens quædam acris, quæ
ntes incolit: quæ, postquam reges Mahumetis disci
nis imbui cœperunt, ab illis desciuit. Homines Res- *Resbuti.*
i nominantur, & cum Regibus sæpè bella gerunt.
rcatores sunt ditissimi, vectigalia Regis amplissima,
ites externi vberrimis à Rege congiarijs alliciebant-
, & ita fiebat, vt Cambaia patria quædam commu-
existimaretur. Dium est ciuitas huius regni in insu
uadam parua, exiguo sanè freto à cõtinenti disiun-
, q̃ propter portus bonitatem, multos vndiq; merca
es ad cõmercium alliciebat, ita, vt fieret emporium
dè celebre, opibusq; multis opulentum. Albuquer- *Dium ci-*
s in ea insula arcem ædificare cupiebat, & vt ea sibi *uitas.*
estas fieret, multis officijs animum Regis ad suam
icitiam pellicere contendebat: quibus Rex id, vt an-
lictum est, concedere statuit. Verùm Melichiazius,
is illius præfectus, in eo verti gentis libertatem, &
item iudicabat, & idcircò erat impedimento, quo
ius arx ædificaretur. Melichigupius fuit vir qui-
n primarius, qui multum apud Regem gratia &
horitate poterat. Hunc sibi beneficijs deuincire

Albu-

Albuquercius statuit, vt fauore illius id, quod cupi-
bat, multò facilius impetraret. Melichigupius liter
spem ostendit, illumque admonuit, vt ad Regem Le
Albuquercij ad Cambaiensem Regem Legatio. tionem decerneret. Albuquercius Iacobum Ferna
dum Begiensem cùm legationis administris, & vigi
ti præterea Lusitanis hominibus, qui illius comites e
sent, Legatum instituit. Surrate ciuitas est in portu
ta, quæ intimo sinu, in quem Indus influit, definitu
Surrate ciuitas. Ea verò ad Melichigupij ditionem pertinebat. In eam
aduectus Legatus, a ciuitatis rectore, & à primarijs c
uibus multis honoribus acceptus fuit. Cùm verò int
lexisset, animum Regis esse à Melichigupio dissider
tem, & tota legatio Melichigupio nixa fuisset, parum
abfuit, quin euestigio reuerteretur. Fuit tamen, nè i
faceret, à ciuitatis illius principibus impeditus. Mul
nanque Melichiazij odio negotium Lusitanorum be
nè confectum cernere cupiebant. Itaque Legatum a
spem meliorem erigunt, & illi tres & triginta equos a
tribuunt, & præterea currus assignant, quibus supelle
veheretur. Milites præterea cùm illo mittunt, nè eum
Champanellum ciuitas. quispiam violare auderet. Vndè quatriduo Champa
nellum, quæ ciuitas est regni illius ampla & egregi
munita, peruenit, vbi Melichigupium offendit: a qu
fuit satis honorificè & hospitaliter exceptus, & admo
nitus, vt diligentissimè Melichiazij viri sceleratissim
dolos & insidias præcaueret. Ibi tribus diebus in con
uiuijs & hilaritate consumptis, fuit à Melichigupio cō
meatu & præsidijs instructus, & admonitus, nè vnqu
diuerteret, nisi apud quem Dux, quem illi ad custodi
am corporis dedit, ostenderet: vt sine periculo diuersa
ri posset. Aliter enim eum maximum discrimen salu
Mandaua ciuitas. tis aditurum. Indè Mandauam (in ea tunc ciuitate Re
morabatur) modicis itineribus profectus, petijt. Rex in
lecto decumbens, illum comiter excepit: is vicissim
Regem more Lusitano salutauit. Et idem reliqui Lusi
tani fecerunt. Omnesque vestibus & pecunijs donati
sunt, & in hospitia deducti, multisq; munerib9 affecti.
Quod autem ad arcem attinebat, sic erat iam Melichia

zi

joratione ab ea mente deductus, vt nullo modo id, iod iam cōcesserat, confirmare vellet. Se namq; dice- it vel Surate, vel Bombaimo, vel Naimo, vel Doube- i, quæ ciuitates in ora illius regni maritima sitæ erāt, cis ædificandæ potestatem facturum: in Diensi verò uitate quo minus id permitteret, se iustissimis causis npediri. Begiensis igitur ab illo, re infecta, discessit, ita men, vt nec se parum liberaliter acceptum, neq; me- ocribus beneficijs ornatum ille, aut qui cum illo mis- fuerant, queri meritò possent. Rex ampla etiam mu- ra ad Albuquercium deferri iussit. Begiensis cū his nis & amplo commeatu è Cambaia profectus, Goā uersus est. Albuquercius verò classem eo tempore mmo studio comparabat, eamq; rumor erat in Ara- am instrui, cùm re vera Armuzium petere cogitaret. d vt, quod in animo habebat, maiore silentio preme- t, & Armuzij Regem ab omni eiusmodi suspicione duceret, Petrum Albuquercium fratris sui filium, m classe quatuor nauium in Goardafumense pro- ontorium misit, vt interim Arabas bello vexaret. Ibi m bonam partem æstatis consumeret, ingentes prę- s egit, decemq; naues Arabum multis & pretiosis re- s onustas cepit. Indè, vt fuerat iussus, Armuziū con- ndit, & à Rege Terunxa, qui tūc regnabat (frater nāq; ius Zeifadinus decesserat) tributum postulauit, & cis ædificandæ facultatem petijt, & vt fœdus cum il- s fratre percussum confirmaret, enixè cōtendit. Rex tributo decem tantùm millia numorum aureorum luit, seq; difficultatibus implicatum, nō plus soluere ne posse confirmauit, sed operam daturum, vt intra tum tempus fidem suam liberaret. Arcem verò ex- ui minimè se permissurum asseruit. Quod verò ad dus attineret, se libentissimè id confirmaturū. Re- s ad hunc modum constitutis, Petrus Albuquercius insulam, quam Baharem appellant, quæ intra sinū rsicum Arabiæ adiacet, & à faucibus fluminis Eu- tis iam cum Tigri coniuncti circiter quadringen- millibus passuum distat, nauigare constituit. Id m à patruo in mandatis acceperat. Rex illum ab

Cābaiensis regis ad legatos Lusitanos responsio.

Petri Albuquercij in Arabas bellum.

Armuziensis regis ad Albuquercij postulata responsum.

Bahare insula.

eo conſilio deducere conatus eſt. Nauigationem enim propter vada, & cæcos ſcopulos, periculoſam eſſe dicebat, & cælum propter humores paluſtres corporibus humanis vehementer infeſtum. Nihilominus tamen ille nauigationem inſtituit. Cùm verò ab inſula, quam petebat, non procul abeſſet, tempeſtate iactatus, in aduerſam regionem, quæ Perſidis imperio continetur, in Raxelis portu conſtitit. Ibi Iſmaelis Perſarum Imperatoris, quem Sophum appellabant, Ducem nomine Mirbuzacam reperit, qui viginti naues Regis Armuzij ceperat. Is nuncium ad Mirbuzacam continuò miſit, q diceret, Armuzij Regem eſſe Regis Emmanuelis ſtipēdiarium, ſec; minimè permiſſurum, vt ei, qui in Emmanuelis præſidio lateret, iniuria vlla fieret. Idcircò illum amicè rogare (nec enim bello repetere æquum eſſe, quod verbis ſe impetraturum confideret) vt ſibi omnes naues reſtitueret. Id Mirbuzaca ſiue metu perterritus, ſiue naturę lenitate ductus, repentè conceſſit. Cum his nauibus Petrus Albuquercius Armuzium reuerſus, naues regi donauit, & ſic animum illius ab omni cogitatiōe ſiniſtræ ſuſpicionis abduxit, vt nihil minus ſuſpicaretur, quàm malū aliquod ſibi à Luſitana claſſe comparari. Petrus Armuzio profectus, Goam petijt, quo tempore patruus inſtruendæ claſſi ſummis viribus intentus erat.

Albuquercij ad Zabaimum Legatio. Eiuſdem ad Narſingenſem Legatio.

Attamen antequam Goa ſolueret, Ioannem Gondiſſaluum Albicaſtrenſem ad Zabaimū Idalcamum legauit, à quo petebat, vt ſibi in continente loca tribueret, quæ munitionibus firmaret, ſi, vellet ſibi potiſſimum tolerabili pretio equos addici. Legatum deindè alium ad Narſingæ Regem miſit, Antonium Souſam, vt ab illo peteret, vt ſibi in ora Indiæ, quæ ad Occaſum pertinet, Baticalam vrbem concederet. Legati à Principibus humaniter accepti, multiſque muneribus ornati ſunt. Negotia verò, quorum cauſa miſſi fuerant, minimè confecerunt. Itaque Goam re infecta rediêre.

HIE-

HIERONYMI
SORII SILVENSIS LGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,
E REBVS EMMANVELIS, VSITANORVM REGIS INVIctiſſimi, virtute & auſpicio geſtis,

LIBER DECIMVS.

EODEM Anno quinque naues Olyſippone profectæ, Goam incolumes peruenêre; in quibus Legatus, quem Armuzij rex ad Emman. miſerat, etiã venit. Albuquercius Cochimum pe-ijt, vt claſſem, quæ erat in Luſitaniam p..ctura, compararet. Inde Goam reuerſus in exitu u. menſis, anno ſalutis M. D. XV. cùm omnia, ad Indiæ ſtatum firmandum pertinebant, ſingu-prudentia confeciſſet, Goa ſoluit, cùm 7. & 20. na-n claſſe: aliquot præterea nauigia cum Indis mi-us ducebat. Cùm ad Maſcatis portum naues appli-et, intellexit res Armuzij non ita eſſe ſtabilitas, vt valdè de Regis animo, & de rectorum fide dubi-. Aquatione facta, & cibarijs comparatis, Armu-n contendit. Rex re inopinata perculſus, vt animũ s ad benignitatem inflecteret, ſummo ſtudio labo-t. Itaq; per vnum è domeſticis ſuis, qui Acem ap-ibatur, illum ſalutauit, eique de felici nauigatione ulatus eſt: ſe ciuitatem illam, vniuerſasq; regni ſui

Annus Christi nati 515 Albuquercij in Armuzium nauigatio.

opes Regis Emmanuelis esse dixit: & Albuquerc
admonebat, vt perinde, atque si in Lusitania esset,
nibus illius regionis facultatibus vteretur. Albuc
cius respondit, se regem in loco filij habiturum, si
bis facta responderent. Aliter enim illi periculun
nunciabat. Nuncio dimisso, Albuquercius min
naues insulam circumire iussit, & speculari, num
naues ad bellum instructæ Armuzium penetrare
tenderent. Si verò in eis aliquid hostile perspicer
milites, si se dedere recusarent, occiderent; deditos
tem ad se viuos perducerent. In hoc negotio duo
consumpti sunt, cum interim nuncij vltro citro
commearent, cùm Rex Albuquercium verbis pla
conaretur, Albuquercius verò Regi, si non impe
conficeret, excidium minaretur. Legatum tand
quem Rex ad Emmanuelem miserat, & in ea classe
niebat, accepta fide dimisit. Is autem erat natione
culus. Fuerat autem in pueritia à piratis captus, &
humetis disciplinis imbutus. In Lusitania verò rel
one tactus, sectam Mahumetis execratus, ad Christ
dem conuersus fuerat. Nicolaus Ferreira deinceps
pellari voluit. Huic ne fraudi esset apud impium R
Christi nomen, priusquam Albuquercius à se din
teret, effecit. Postulata, quæ Ferreira Armuziensis r
nomine detulerat, hæc erant. Primum, vt Emman
tributum impositum Regi Armuziensi remitte
Esse namque illum exhaustum, propterea, quòd cla
Lusitanæ metum mercatoribus inijcerent, ita, vt n
auderent Armuzium merces, vt soliti erant, impo
re: & ea de causa portoria, in quibus maxima pars
ctigalium consistebat, sublata funditus esse, neque
quidquam esse reliqui, vnde facilè summam illam c
ficeret. Petebat præterea suis subditis facultatem
Indiam nauigandi, & similiter omnibus nauibu
quæ ex India Armuzium peterent, eandem facul
tem postulabat. Ne præterea naues Lusitanæ in Arn
zium nauigarent, ne terrorem externis hominibus
cuterent, & vectigalia ex portorijs tollerentur. Pr

Armuziensis Legati è Lusitania reditus.

Armuziensis Legationis summa capita & ad ea responsum.

ea, vt tanquam subdito (illum enim patronum & minum libenter agnoscebat) æquitate, quæ à tam o Rege expectanda erat, naues & merces sibi eres soluere iuberet. Postremò vt omnes Armuzien, qui captiui detinebantur, libertate donaret. Rensum est, Regem Emmanuelem, si Armuzij Rex fide permaneret, & arcem in vrbe ædificari permitet, dimidiam tributi partem illi remissurum. Nauidi verò facultatem Armuziensibus, & illis, qui in muzium nauigabant, liberam concedebat, dumodo merces lege lata prohibitas non importarent, ne in illorum nauibus mercatores ex illis partib. æ bellum cum Lusitanis gerebant, aduenirent. Polatum verò, quo petebatur, ne classes Lusitanæ in muzium nauigarent, repudiatum fuit. Id enim nialiud erat, quam Emmanueli imperium ciuitatis us adimere. Similiter quod petebat, vt id, quod ab s, qui fidem violârant, belli iure captum fuerat, rereretur, derisum fuit. Libertatẽ verò captiuis rede iubebat. Albuquercius obsidem adolescentem marium, Raix Norandini nepotem, prius ad se duci imperauit, quàm Ferreiram dimitteret. Rex muzij Ferreiram, si licuisset, crudeliter accepisset, od Mahumetanam sectam fuisset execratione soni detestatus. Literas tamen Emmanuelis cum veatione debita in manus sumpsit, & cum Ferreira monem non libenter contulit. Sequenti die Albuercius ad Regem misit, qui denunciaret, si pacem let, vt illi locum, in quo arcem extrueret, confestim gnaret: & præterea partem ciuitatis, in qua is cum s habitare commodè posset, illi concederet. Sibi mq; esse in animo, octo, ad summum nouem menin ea vrbe consumere. Rex metu eximio percul, omnia concessit. Dixitque se tantum Albuquercij obitati confidere, vt non dubitaret, quin illi patria tate consuleret, Norandinumque cum fœderis soni ritu sanciendi potestate misit. Fœdus continuò tum, & iureiurando confirmatum fuit, & Rex au- *Fœdus cũ Armuziensi Rege initum.*

reo torque ab Albuquercio, & vexillo cum Regis manuelis insignibus donatus: quod ille in ædibus in pacis & amicitiæ signum, & voluntariæ serui auctoramentum, constitui iussit. Arx in eodem l

De Ismaelis Sophi genere, instituto, imperio rebusq; gestis.

vbi prius inchoata fuerat, ædificari cœpit. Hoc tem re Ismael Persarum Rex cùm armis plurimùm po tum religionis specie multos mortales in sui adm tionem traduxerat. Is originem suam ad Allem, & humetem referebat. Alles, vt multi referunt, frate truelis atque gener Mahumetis extiterat. Filiam n que illius nomine Fatimam vxorem duxerat. Po autem post Mahumetis mortem, cùm illi in princ tu successisset, Mahumetis legem multis in locis im tauit. Quædam enim sustulit, non pauca etiam a cit, alia nouis interpretationibus ita correxit, vt n quædam lex gentibus illis videretur. Sic factum est dum quidam Mahumetis, quidam verò Allis disci nam sequerentur, Mahumetis secta in duas partes uisa, gentes religione dissidentes, odijs etiam, quod sequens erat, discinderet. Persæ namq;, qui Allem quuti fuerant, reliquos Mahumetis disciplinis ir ctos, vt homines impuros, & diuinæ legis ignaros consortio suo repellebant. Arabes contrà Persas vt sertores, atque legis diuinæ corruptores, detestabāt

Hocem veneno necatur.

Alle verò è medio sublato, Hocem illius filius & di tatis atque nefariæ religionis hæres extitit, & eund exitum vitæ habuit: veneno namque perijt. Alius inde illius frater eodem nomine disciplinam eand vsque ad extremum spiritum vitæ retinuit. Huic du decim filij fuère, quos Persæ viros diuinos, atque D propter egregiæ religionis & pietatis studium, va caros arbitrantur. Vnus tamen, qui plurimum in omnes excelluisse putabatur, appellatus fuit Mu Caim. Post horum hominum memoriam, Allis n men apud multas nationes in obscuritate latuit: H maris disciplina, qui Mahumetis religionem summ studio conseruauit, inuiolata permansit, donec ta dem Sophi Muza Caimi stirpe propagatus, cùm p

mu

nùm sapientiæ & religionis ostentatione multos ad
sui studium allexisset, tum armis eam sectam, quam
sequebatur, esse veram Dei legem, demōstrare summo
studio concupiuit. Cùm igitur illi nationes multæ no
mina darēt, euenit, vt Allis decus è tenebris emersum
videretur, & nomen illius extinctum reuiuisceret. Is
pro linteis spiris, quibus Mahumetani caput intexerāt,
pileos è lana constipata colore viridi confectos, & se-
nis vtrinq; gradibus distinctos, eo artificio, vt vel pro-
tendi, vel contrahi possint, ad tegendum caput insti-
tuit, quibus ij, qui Allis disciplinis adhærent, ab aliis
Mahumetanis, qui Allis memoriam odio persequun-
tur, internosci facillimè possent. Hoc autem numero
duodenario, quo pileos distinxit, memoriam filiorū,
quos Hocem susceperat, conseruare decreuit. Huius
tandem satu propagatus Ismael Aidaimi filius, qui
Sophi nepos extiterat, varijs casibus exercitus, & sapien
tiæ opinione, & eiusdem religionis, quam diximus,
patrocinio tantum nomen fuit apud Persas consequu-
tus, vt omnes libentissimè illius imperio subderen-
tur. Fuit enim singulari animi magnitudine & libera-
litate præditus, multasque victorias adeptus, imperij
fines latissimè protulit, & cum Selymo Turcarum im-
peratore conflixit, ad easque tandem opes peruenit, vt
nec ipsi Selymo cedendum arbitraretur. Is cùm ditio-
nis amplificandæ curam susciperet, tum etiam reli-
gionis propagandæ miro studio tenebatur, & partim
precibus, partim minis, vt multi pileum illum gesta-
rent, & Allis institutis & precationum formulis, quas
idem in scriptis reliquerat, vterētur, operam enixè da-
bat. Ea autem de causa legatos ad Regem Cambaiæ,
& ad Zabaimum Idalcamum decreuerat, vt eos in sen-
tentiam suam traduceret, quod illi tamen facere no-
luerunt. Cùm verò literis multorum, & rumore om-
nium intellexisset, quanta virtute & industria Albu-
quercius præditus esset, & quas res in India & Armu-
zio gessisset, & illius nomen hominum prædicatione
& celebritate per omnes Persidis & Arabiæ regiones

Ismaelis Sophi in propagāda sua secta studium.

versaretur, quamuis Albuquercius Armuzium ab imperio illius auertisset, famam tamen illius fuit no mediocri studio prosequutus. Est enim hoc in Pers institum, vt ex antiquissimis monumentis accepimu, vt in quocunque hominum genere virtutem eluce perspexerint, eam summo studio celebrent, vsque ad eò, vt hostes etiam, quos armis acerrimè persequūtu laudibus summis afficiant. Cùm igitur Ismaël legat ad Reges Indiæ, vt dictum est, misisset, in primis il negocium dedit, vt Albuquercium nomine illius salu taret, seque libentissimè omnia, quæ ad illius dignita tem pertinerent, facturum ostenderet. legatus Coiea leamus appellabatur. Is post honorificæ salutationi officium ab Albuquercio postulauit, vt legatum ad Is maëlem mitteret. Esse namq; illum amicitiæ cum Lusitanis, quorum virtutem admirabatur, iungendæ cupidissimum. Albuquercius ex salutatione & consilio voluptatem non mediocrem accepit Existimabat enim, eo fœdere Armuzij statum confirmari facillimè, posse. Itaque legatum, nomine Michaelem Ferreiram, ad illum misit. Legatus fuit ab Ismaële summis honoribus acceptus, & omnibus principum legatis, qui apud illum versabantur, antelatus.. Ismaël cum illo sermonem iucundissimè conferebat, & de moribus & institutis Lusitanorum, de gentis indole, de Regis Emmanuelis virtute multa percontabatur, & cum summa voluptate Ferreiram (erat enim vir prudens atque disertus) audiebat. Ferreiræ tandem sermonibus allectus, hominem primarium, Bairimbonatum nomine ad Albuquercium legauit, qui cum Ferreira Armuziũ venit eo tempore, quo Albuquercius arce potitus, illi perficiendæ intentus erat. Is cùm eam legationem multùm ad authoritatem nominis Lusitani confirmandam, & imperium ciuitatis illius firmius stabiliendum, pondus habituram arbitraretur, eam magnifico quodam apparatu audire constituit. Itaque in foro prope regias ædes, vt Rex & regij omnes spectare possent, sublimem tabulationem institui, & eam peri-

Albuquercius ab Ismaele per legatum salutatur.

Albuquercij ad Ismaelem Sophum legatio.

Ismaelis ad Albuquercium legatio.

ɔmatis insterni,& in illa sellas collocari præcepit.I-
splendido cultu ornatus,& nobilitatis turba circun-
ius, legatum excepit: qui cùm propter illius famam
ı eum veneratione valdè dignum arbitraretur, tũ
llius conspectu, cùm vultus grauitatem, & canici-
, & oculorum obtutum, quæ omnia acrem animi
n denunciabant,oculis aspexisset, parumper, quasi
onitus quadam admiratione, conticuit. Deinde le-
ionem luculentis verbis exposuit, & litteras, quas
Regem Emmanuelem & Albuquercium cum mu-
ribus afferebat,obtulit. Albuquercius munera,vt ab
nibus viderentur, explicari continuò præcepit,id-
e responsum legato dedit, quò & Ismaeli debitum
norem dedisse, & propriæ dignitatis memoriam
n abiecisse videretur. In summa verò legatio nihil
ud,quàm virtutis & magnificentiæ laudes, & non
lgaris amoris officia cõtinebat. Albuquercius intra *Alia Albu*
ucos dies legatum liberaliter acceptum, & muneri- *quercij ad*
s ornatum dimisit, & cum illo legatum alium virũ *Ismaelem*
bilem, qui Fernandus Gomezius Lemius appella- *Sophum le*
tur, ad Ismaelem cum literis & muneribus vicissim *gatio.*
isit: cui etiam mandata credidit, quæ valdè ad vtili-
em nationis Lusitanæ conducebant: De qua legati-
ie plura alio in loco dicemus. Dimissis legatis, Albu-
ercius in arce perficienda, & in vrbis statu constitu-
do summam industriam adhibebat. Et quamuis
rsentiret,multos in vrbe hostilia machinari, & con-
ijs eorum occurreret, ita tamen se gerebat, vt nemo
cilè suspicari posset, eum aliquid odorari. Verùm
i moliebantur insidias,conscientia sceleris oppressi,
i metuebant, & præsidia comparabant. Sed hoc
mmodum erat, quod Zeifadimus Armuzij Rex, &
oieatarus, qui regis nomine regnum administra-
t, & erant Albuquercio animis infesti, & inimici,
ortem obierant. Raix Nordinus, qui Coieataro suc-
sserat, Zeifadimum veneno sustulerat, & Zeifadi-
i liberis exclusis, Torunxam illius fratrem Regem
eauit. Nec enim dubitabat, quin si Terunxa regna-

ret, nomen quidem Regis penes ipſum Terunxam
ſet, regni verò poteſtatem & iuriſdictionem ipſe pe
tuò retineret. Cùm tamen Nordinus ſenio confe
eſſet, & moleſtiſſimis iam negotijs expediri cupere
nepotem quendam ſuum, Raixhamed nomine, qu
que & triginta annos natum, virum acrem & anir
ſum, munus & poteſtatem ſuam tranſtulit, vt ipſe
gni procuratione liberatus, regni opibus alieno lab
frueretur. At Raixhamed locum illum apud reg
tam firmis præſidijs obſeſſum tenuit, vt non modo
gnum, ſed Regem ipſum acerbo dominatu preme
Omnia ſpeculatoribus erant plena, ita, vt Rex hiſc
non auderet, ne, ſi quid, quod Raixhamedium off
deret, enunciaret, oculis aut vita priuaretur. Auſus
men ſemel fuit, poſt fœdus factum, tyrannum ap
Albuquercium immaniſſimi ſceleris accuſare. Id A
buquercius ſecretum tenuit. Iterum deinde per Ale
drum Ataidium, qui propter linguarum notitiam
terpretis munere & officio fungebatur, Albuquer
admonuit, ſe vinctum teneri, & oculis multorum c
ſeruari, ita, vt non auderet rebus Regis Emmanue
perinde atque cupiebat, inſeruire. Hamedius inter
clam Luſitanis aduerſari, opus modis omnibus im
dire, multa machinari, quibus hoſtilem animum, q
verbis regebat, factis indicaret. Præterea vt regem à
de Emmanuelis auerteret, pileum cum Allis precati
nibus & inſtitutis ab Iſmaele miſſum ſumere coeg
rat, vt eo ſigno ſe Iſmaeli prorſus addictum oſtenc
ret. Hæc omnia cum Albuquercius explorata penit
haberet, eum occidere decreuit. Sed id aperta vi fie
commodè non poterat, ne graue bellum & inteſtir
excitaretur: arte erat vtendum. Itaque ſe egregiè in
lum animatum ſimulabat, & quibuſcumque rebus p
terat, illi ſatisfaciebat, vt eum metu liberaret. Tum p
Alexandrum Ataidium interpretem, & Petrum A
poem, qui tunc à ſecretis erat Regi, ſibi illo opus eſ
conuento nunciauit, vt arcana quædam, quæ erant
repub. & ad Regis Emmanuelis ſtatum pertinebant
cu

Raixhamedij Armuzienſis tyrannus.

Albuquercij in Raixhamediũ inſidiæ.

cum illo & cum Hamedio communicaret. Locum ipse deligeret, vbi id colloquium fieri posset. Aedes ambolæ arci, quæ ædificabatur, coniunctę, in quibus Simō Andradius habitabat, delectę sunt. Constitutum ab vtraque parte fuit, vt Albuquercius cum solis ducibus, sine vllis armis conueniret, & Rex similiter cum certo nobilium virorum inermium numero se in conuentum illum daret. Regi tantùm & Albuquercio permissum fuit, vt vterque armigerum cum gladio duceret. Reliquis Lusitanis atque Persis, qui in littore consistebant, nec erant in ædes ingressuri, licebat armis accingi. Albuquercius ea nocte, quæ diem cædi destinatam præcessit, secreto duces euocauit, quod in animo habebat, aperuit, & vt arma vestibus abderēt, admonuit. Postridie ante lucem in terram descendit: perpetuò namque se in classe tenebat, in littore copias instruxit: aliquot duces cum exercitu reliquit, ipse cum reliquis ædes ingreditur. Nordinus regias copias in littore similiter instruxit. Regemque in ædes deduxit. Ipse verò Hamedius tectus armis, Albuquercium quem imparatum eò venturum opinabatur, interficere cogitabat. Itaque intrepidè sese in Albuquercij conspectum dedit. Albuquercius illum comiter accepit. Tū illud, quod in mutuo amicorum congressu dici solet: Satis ne saluæ; & an Rex statim venturus esset, interrogauit. At ille cum oculos in duces, qui Albuquercium circunsistebant, cōiecisset, quamuis arma vestibus abdita minimè vidisset, suspicari cœpit, eos armatos esse. Augurio igitur diei funesti perturbatus pedē retulit, Regemq; iam ædes ingredi parantem, ne vltra progrederetur, admonuit. Albuquercium enim cum armatis hominibus stare. Nihilominus Rex ingressus, Hamedium antecedere more solito coegit. Garsia Norogna fores occludi iubet, ita, vt magna pars eorum, qui cum armis, vt Hamedio subsidio essent, veniebant, exclusa fuerit. Exclusi indignari, & tumultuari, ianuamque cædere cœperunt. Constitutum fuisse querebantur, vt Prætor Lusitanus, & rex Armuziensis pari suorum nu-

numero conſtipati venirent: nunc verò Prætorem c
omnibus ſuis intra domum conſiſtere, cùm Rex qua
tuor tantum viris ſtipatus intrarit, & reliquis aditu
interclusus fuerit. Albuquercius interim Hamediun
accuſare cœpit, quòd arma geſtaret, & ea vt deponere
imperauit. Is ſuorum auxilio fretus (nondum enin
excluſos eſſe cognouerat) gladium ſtrinxit. Albuque
cius brachium illius arctè continuit. Petrus Albuque
cius & Lupus Vaſcius de Sancto Pelagio cum reliqui
Ducibus accurrunt, hominemque multis vulneribu
concidunt. Rex cùm illum interfectum cerneret, metu
propemodum exanimatus eſt. Albuquercius verò illi
hilari ſanè vultu complexus admonuit, vt timorem o
mitteret. Hactenus, inquit, tyranni huius ſcelere Regis
tantùm nomen obtinebas, cùm re vera liber non eſſes,
ſed viri perditiſſimi dominatu vehementer oppreſſus.
Poſthac & liber & rex eris, & tuo iure vti perpetuò po-
teris. Interim qui fores quatiebant, minimè ceſſabant.
Cùm verò accepiſſent Hamedium occiſum, & per a-
uerſam ædium partem in littus eiectum, idemque re-
gi accidiſſe ſuſpicarentur, ianuam perfringere parant.
Noſtri Duces cum parte copiarum accurrunt. pars e-
nim reliqua, vt Regis copias, ſi aliquid moliri vellent,
impediret, relicta fuit. Eorum aduentu furor illorum,
qui ianuam cædebant, repreſſus eſt. Inſtabant nihilo-
minus & Principes & reliqui ciues, vt ſibi Regem ſuũ
incolumem redderent. Aliter enim ſe ædes illas conti-
nuò inflammaturos minabantur. Rex ab Albuquercio
in ſuperiorem ædium partem, vndè ab omnibus poſ-
ſet conſpici, deductus, omnes bonos animó eſſe iuſſit.
Nullam ſibi à Luſitanis iniuriam allatam, ſed ſingu-
lare beneficium tributum. Se tunc & libertate dona-
tum, & in regni poſſeſſionem miſſum, vt ſuos æqui-
tate & humanitate debita gubernaret. Fuit deindè ca-
pite ſancitum, ſi quis ex illis, qui armati fuerant, ali-
quid hoſtile moliretur. Modafarius tamen interfecti
tyranni frater clamoribus maximis in Luſitanos, & in
Regem acriter inuectus, in ædes regias ſe cum armatis
homi-

Raixhamedij cædes.

Modafarij tumultus, eiuſque fa

ominibus contulit, quarum custodia Alli illius fratri commissa fuerat. Ibi se munire constituunt. Cùm tamen Rex illis exitium cum atroci supplicio, ni continuò ex ædibus excederent, constitueret, & Albuquercij terror non mediocris accederet, accepta prius fide, nè illis quod gesserant, fraudi esset, ædes vacuas reliquerunt, & intra certum tempus, quod illis præstitutum fuit, cum eiusdem factionis hominibus, & cum cognatis, & clientibus, & non mediocri familia, & cũ bonis omnibus ex insula, atque adeò è totius regni finibus emigrârunt. Ad hunc modum pestifera & perniciosa sentina, quæ vndique scelestissimi hominis arte confluxerat, ex vrbe exhausta fuit. Ipse nanque tyrannus copias paulatim in vrbem adducebat, quibus Lusitanos vrbis possessione pelleret, & ciuitatem Ismaeli regi Persarum traderet. Albuquercius magna cura liberatus, ciuitatis statum constituit: à rege, & à ciuibus fidem accepit, quam iureiurando cõfirmauit: illos perpetuò in Regis Emmanuelis potestate futuros. At interim in Africa res à ducibus Lusitanis laude dignæ gerebantur. Iehabentafufus primùm Ataidium admonuit, esse quasdam hostium turmas, quæ non procul Marochio castra locauerant, quæ facillimè capi possent. Ataidius Lupum Barrigam eò cum centum equitibus misit. Is cum Iehabentafuso copias iunxit: sed turmæ castra mouerant, & in oppido frequenti, prope Atlantem montem sito consederant. Barriga Ataidio per literas significauit, maioribus copijs opus esse. Is generum suum Alfonsum Noronhnam eò misit. Iehabentafufus equites mille ducebat. Hostium turmæ erant quadraginta, in quibus præter peditum multitudinem maximus erat equitum numerus. Turmæ è loco discesserant. Nostri illas vestigijs persequuntur. Barriga primum agmen ducebat, in quo erant equites centum & quinquaginta: qui postremum agmen hostium consecutus, in eos inuasit. Hi quamuis acri animo principio resisterent, coacti sunt tandem se ad suos, qui antecesserant, recipere.

Ectio quomodo sit vrbe eiecta.

RES AFRICANAE.

Lusitanorũ in Mauros ad Marochium excursio.

pere. Ibi rursus hostes multitudine feroces in nostro impetum tulêre. Norogna & Iehabentafusus occurrunt. Prælium fuit atrox, & ita par, vt diu neutrò victoria inclinari viderentur. Hostes tamen postremò fusi fugatique sunt: ingẽs numerus cęsus, quingenti capti, ouium viginti millia, & mille boues cum camelis quadringentis abducti. Hostes vbi se ab illa fuga & trepidatione refecerunt, auctis aliquo supplemento copijs, rursus in nostros inuadunt, prælium redintegratum eundem exitum habuit. E nostris tamen tres Lusitani & aliqui Mauri cecidêre. Reliqui cum præda in vrbem reuersi sunt. Arzilam tunc Ioannes Coutignus, Vasci Coutigni Comitis Borbensis filius, loco patris tuebatur. Is fuit egregiè fortis, & in rebus gerendis industrius. Cùm verò excursionem vsque in montem, quem Farrobum appellant, facere decreuisset, centum & quadraginta equites eduxit. Cumque è monte non procul abesset, speculatores illi renunciârunt, præfectos Larozij & Moleihamaris cum Barraxæ quodam filio in campo cum equitibus octingentis versari. Hos ea mente profectos, vt Arzilæ & Tingi agris vastitatẽ inferrent. Cum his Coutignus congredi statuit, & ob eam causam, nè sine pugna discederent, locum, quo erant transituri, cum suis insedit. Prælium atrox & sæuum fuit, & diu par. Erant enim hostes viri valdè fortes, & gloriæ cupidi: nostris rursus tota spes salutis erat in virtute constituta. Hostes tamen postremò in fugã conuersi, supra bis centum cæsi, vnus & quadraginta capti sunt, in quibus fuêre quidam & nobilitate, & existimatione Principes. Spolia fuerunt equorum & ornamentorum, quæ nobilitatis illius erant. Sub idem tempus Mauri Xiatimenses (erant enim stipendiarij) à Nonio Fernandio Ataidio auxilium postulârunt, quo Xerifium, à quo grauia detrimenta diebus illis acceperant, à finibus suis repellerent. Is Barrigam cum equitibus 50. illis auxilio misit. Barriga cum Xiatimensibus Farrobij montis iuga superauit, quo in loco fuit illi nunciatum, Xerifium in tabernacula turmæ vnius

inua

Lusitanorũ de Mauris victoria.

40. Coutigni in Mauros ad Farrobum mõtem excursio.

Prælium atrox.

Bellum cũ Xerifio.

nsisse, eaque diripuisse, & nonnullos Xiatimenses
rfecisse. Barriga, vt postremum eius agmen carpe-
accelerauit: aliquot cecîdit, vnum tantùm cepit: re
i se receperunt: quos Barriga propter suorum pau-
tem insequi noluit. Ab Ataidio tamen per vnum
item, qui vulneratus è pugna discesserat, supplemẽ
postulauit. Ataidius alios equites quinquaginta
idio misit. Dux eorum fuit Georgius Mendezius
idius. Xerifius cum mille & 600 equitibus vt in no
s inuaderet, festinauit. Barriga duplicem aciem in-
xit. Primam aciem Georgio Mendezio Ataidio, & *Lusitana acies.*
to Barrigæ commisit, ipse sibi secundam aciem re-
auit. Idem Mauri fœderati fecerunt. Xerifius om- *Xerifij acies.*
copias hoc ordine distribuerat. Agmen medium
n equitibus septingentis Abedelquibirius, ipsius
ifij patruelis, agebat: sinistrum latus ipse tenuit:
trum alij duci, cui multum confidebat, assignauit. *Pugna atrox.*
es media se continere non potuit, quin in primam
strorum aciem rueret, & cum multitudine supera-
eam circumuenit, ita, vt nostri in orbem pugnare
erentur. Lupus Barriga in eos, qui nostros circum-
nt, impetũ dedit. At Mauri fœderati duplicẽ hostiũ
m acri prælio sustinebant. Fuit magno temporis
io acriter vtrinq; dimicatum. Petrum interim Bar-
Abedelquibirium, medij agminis ductorẽ, equo
ementius incitato infesta cuspide transfixit. Illo
rtuo, qui sub illius signo pugnabant, cedere incipi-
. Cùm nostri acrius insisterent, eos fuderunt. Lu-
Barriga cùm illam acie fusam cerneret, in Xerifij a-
en incurrit: ex quo Xerquius Bentagogimus, vir
marius, in Pelagium Rodericum fortiter dimican-
inuectus, eum ex equo deiecit: & cùm illum stra-
n interficere conaretur, Lupus Barriga, vt ab immi-
nti cæde Rodericum eriperet, in Bentagogimum e-
um incitauit, & illum hasta confodit. Similiter cum
ntagogimi filius accurreret, vt patri subsidio esset,
t ab eodem Barriga transfixus. Sic factum est, vt in *Lusitanorũ victoria*
lem loco duobus hostibus occisis, ciuem vnum ab
in-

interitu vindicaret. Hostes postremò in fugam co
pulsi sunt. Nostri eos longo sanè spatio insequuti, n
magnam cædem ediderunt. Hostes enim equor
pernicitas eripuit. Supra centum tamen cæsi fueru
Ataidius hoc successu Barrigæ stimulatus, aliquod
gregium facinus moliri cupiebat: & Iacobi etiam I
pij virtus, qua cum paruis admodum copijs ad M
rochij portas excurrerat, eum solicitabat, vt in Ma
chium inuaderet. Duces igitur Maurorum fœdera
admonuit, vt certo die in armis essent: nam se datu
operam, vt magnum decus cum non mediocri præ
sibi compararent. Quod autem animo destinabat,
mini aperire voluit. Lupus Barriga Ataidij nomi
Duces Mauros, vt parati cum armis essent, excitab
Cùm verò intelligeret, Xerifium in Castello, qu
Amagorem appellant, se tenere, ab Ataidio auxiliu
poposcit, quo Xerifium imparatum opprimeret.
taidius nepotem suum Aluarum Mendezium Ceru
riam cum equitibus ducentis & quinquaginta pedi
bus, qui erant ferreis fistulis atque scorpionibus arm
ti, cōfestim expediuit. Ceruaria octo itineribus fact
se cum Barriga coniunxit, qui iam Maurorum copi
coegerat. Castellum Amagor erat in arduo monte
tum, & rupibus vndique munitum, & duobus flum
nibus, qui illum vtrinq; alluebant, inclusum. Agri C
stelli ipsius erant adeò latè patentes, vt supra centu
pagos ambitu suo continerent. Nostri propè Caste
lum, cùm iam Sol in occasum præcipitaret, castra p
fuerūt. Equites è Castello egressi, cum fœderatis Ma
ris manum conferunt, eosque loco pellunt. Nost
Mauris auxilium confestim afferunt, & hostes fuge
cogunt. Postridiè Castellum obsidione cingere dece
nebant. Sed Barriga certior repentè factus, Xerifiu
profugisse, equum rursus ascēdit, & idem reliquos f
cere iussit, atque primum vallum, quod Castellum ci
gebat, oppugnant. Hostes, qui relicti præsidio fuerant
summa vi resistunt. Nostri bis intra vallum præliu
commisêre, & bis ab hostibus repulsi sunt. Postrem
cùr

Amagor Castellum

Xerifij fuga.

Amagoris oppugnatio.

n magnam impreſſionem facerent, irrumpunt, & ſtes cædunt, qui metu ſe præcipites è rupibus eijcie- nt: quorum multi lacerati, multi acutis arborum ra- s confixi, fœdè perierunt. Tanta verò rabie quidam nicabant, vt, cùm ſibi moriendum eſſe viderent (nō m ſe dedere volebant) nè equi in manus noſtro- n venirent, eos è præruptis rupibus exturbarent. ro bis centum cæſi ſunt, ſupra mille verò in ruina ncerati: capti ſunt 400. inter quos Xerifij patruus ex- t, & equi centum & 50. Præda tanta fuit, vt tres dies rint in ea ab oppido in caſtra deportanda conſum- . Victoria pro numero militum fuit inſignis: pro a Luſitani gratias Deo ſummas egerunt, & confeſſi blicè ſunt eam non humanis viribus, ſed CHRI- TI numine atque beneficio partam fuiſſe. Non mul poſt diebus Barriga Iehabentafuſi opibus adiutus, ſtellum cepit, quod Algaballum appellabant, præ- nque non mediocrem fecit, & Ataidium literis ad- nuit, vt aliud Caſtellum (Algelum nominabant) quod ſe Xerifius poſt fugam contulerat, aggredere- . Ataidius copias, quas potuit, eduxit, & cùm à Ca- llo octo millibus paſſuum abeſſet, vltra progredi uit; & in vrbem cum copijs ſuis regreſſus eſt. qua one motus id fecerit, incertum eſt. Xerifius Caſtel- n deſeruerat. Cùm verò intellexiſſet, Ataidium pe- n retuliſſe, & ipſe in Caſtellum redijt. Barriga dein- Ataidij iuſſu ſpecus in arduo & excelſo loco inter es ingentes abditos, in quos hoſtium vis magna cō- xerat, aggreſſus fuit: ſed ab hoſtibus cum damno ulſus eſt: aliquot enim è noſtris cæſi, & quidam et- n præcipites e rupibus eiecti ſunt. Interim Barriga à uris fœderatis inuitatus, idem Caſtellum oppugna onſtituit. Sed cùm in itinere tumultum auribus ac- eret, multos ad ſe fugientes conſpicatus eſt. Ij erant Mauris fœderatis, quos hoſtes cædebant. Barriga excepit, & in hoſtes inuectus, illos in fugam com- it, & duodecim paſſuum millibus inſequutus eſt. n procul aberat à Caſtello, quod petebat, cùm

Præda & victoria Luſitanorũ inſignis.

Algaballi caſtelli oppugnatio.

Barrigæ aduerſa pugna.

multi,illius ductu & imperio neglecto,extra ordine
Barrigæ prælium aduerſum. furenter egreſſi in hoſtes ruunt. Hoſtes vndique pr
uolant,& eos circumueniunt. Barriga ſubſidio occu
rit: prælium fuit periculoſum,in quo ſedecim equi
Luſitani, & non pauci Arabes è ſocijs interfecti ſu
ipſeque Barriga ex equo deiectus, & vulneratus in h
ſtium manus peruenit. Suorum deindè præſidio, a
potius numinis diuini præſentia (ſic enim homin
interpretabantur) ex hoſtium manibus euaſit, &
equum hoſtis victoris, qui iam ceciderat, inſiluit.
ſic ille cum ſuis malè ab hoſtibus acceptus,in caſtra r
uertitur. Poſtridiè quamuis ex vulnere laboraret,
Caſtellum inuadere ſtatuit:in via magnas prędas eg
propius Caſtellum caſtra poſuit. Ibi tres dies propt
vulnerum dolorem conquieuit.Illum ibi commora
tem hoſtium multitudo ex improuiſo adoriri conſ
Barrigæ victoria. tuit.Barriga certamen minimè detrectauit, hoſteſq
primo impetu in fugam coniecit: longius inſidiaru
metu inſequi noluit.Poſtridiè motis caſtris,tam pr
pe Caſtellum tabernacula locari fecit,vt modicus ta
tùm collis & exiguum flumen inter caſtra & Caſte
lum intereſſet. Poſtridiè acre prælium commiſſu
Maurorũ 500 inſignis calamitas. fuit. At Mauri,qui ſub Barriga militabant, montiu
Principem, qui Caſtello opem afferebat,in iugo co
ſpiciunt.Hoc metu perturbati, ſe confeſtim effuſa f
ga proripiunt:ſoli Luſitani relicti ſunt. Barriga in a
guſto itinere hoſtium impetum acri animo ſuſtinui
Qui fugerant,cùm hyems ſumma, & perfrigida ten
peſtas eſſet,& tabernacula, in quæ imbris vitandi gr
tia ſuccederent,non haberent, obriguerunt. Gẽs eni
eſt frigoris impatiens: & erant etiam labore & reru
penuria confecti,ita,vt ſupra quingentos homines c
ſtet ea nocte frigore mortuos fuiſſe.Sic autem factu
eſt,vt dum metu mortis caſtra, quibus ſeruari potui
ſent,turpiſſimè deſerunt, in mortem fœdam cum i
ſigni dedecore timiditatis inciderent.Poſtridiè Barrig
ordine profectus, multos in agris palantes excepit,

cui

m vndiquè multis in locis hostes in illum impetũ
erent, eos semper insigni virtute repulit. Sic copias
vrbem, paucis hominibus, qui ordines deseruerant,
issis, incolumes reduxit. Ataidius interim eisdem
is anxius, Marochium petere statuebat. Barriga
urorum Principes Ataidij iussu ad societatem eius-
n facinoris incitârat. Petrus Sousa Azamoris præ-
tus fuit ab Ataidio similiter inuitatus, vt itineris,
aboris, & gloriæ socius esse vellet. Is cùm esset vir
egiè fortis, & laudis præter modum cupidus, se soci
libenter ascripsit. In locum huic rei destinatum
nes conueniunt. Sousa ducentos equites, Ataidius
centos eduxerat. Dabidæ præfectus cum sexcentis
itibus, Garabiæ Dux cum equitibus mille, Xer-
æ verò dux cum octingentis aduenerant. Ab eo lo-
vigesimo secundo die mensis Aprilis, Anno M. D.
. profecti sunt. Itinera singulari ordine faciebant,
non nisi explorato castra mouebant. Regio multis
locis est natura fertilis, & cultu nitida, & aquis ir-
ua, ita, vt oculos intuentium non mediocriter ob-
aret. Tandem ad vrbem accedunt. Consilio ha-
o decretum fuit, vt vrbem ea porta, quæ Fessensis
ellatur, oppugnarent. Sed neque tormenta, ne-
machinas, neque munitiones, nec alia denique,
bus vrbem maximam, & hominum multitudine
rtam oppugnarent, ferebant. Nec in alium finem
copias adduxisse putabantur, quàm vt gloriari
sent, se vsque ad Marochij portas sine vllo impe-
mento copias adduxisse, vt ea audacia hostium ani-
s frangerent, Mauritaniæque debellandæ facilita-
principibus Lusitanis ostenderent. Hostes sanè
urbati sunt. Credebant enim multò maiores co-
subsequi. Ataidius copiarum suarum medium a-
en ducebat. Xerquienses & Dabidenses sinistrum
is latus, dexterum verò Garabieses claudebãt. Sou-
uas è suis copijs acies instruxerat. Tum ipsi primũ
bes in vrbis portas incursant. Hostes ea porta, quæ
ensis appellatur, erumpunt. Illi multitudine, no-

Marochiẽse bellum.

Prælium periculosum & anceps ſtri virtute ſuperiores erant. Tamen cùm hoſtes inn
merabiles influerent, & recentes feſſis ſuccederent,
ſtri in maximo periculo verſabantur, & ægrè mole
prælij ſuſtinebant. Cidemeimamus grauiter vulne
tus euaſit. Lupus Barriga dum inter hoſtes incauti
verſaretur, fuit ex equo deiectus, ibiq; occiſus fuiſſ
ni Petrus Barriga illi opem attuliſſet. Aliqui vtrinq
ceciderunt. Prælium ita quatuor horis continuatu
Cedũt Luſitani ſeruatis ordinibus. fuit, vt victoria neutram in partem inclinaret. A taid
tamen atque Souſa cùm animaduerterent, hoſtiu
exercitum ſubſidijs identidem ſubmiſſis amplifica
neq; paucos laſſitudine debilitatos poſſe infinitæ m
titudini in proprio ſolo, pro mœnibus, pro ſalute p
triæ, pro omnium vita fortiſſimè dimicanti diu rep
gnare, copias ſenſim, & ordine minimè confuſo in f
minis, quod vrbem præterfluit, anguſtum vadum ſi
ducere incipiunt. Cùm tamen vrgerentur, impetu ſ
pè in hoſtes conuerſi, eos cedere cogebant: deindè e
quò intenderant, exercitum paulatim deducebãt. V
dum erat adeò anguſtum, vt non niſi bini, aut ad ſu
mum terni tranſire poſſent. Hoſtes interim multò
crius inſtare, & vehementius vrgere, multò maiore i
petu ferri cœperunt. Quod ſi à noſtris in eo pericu
tumultuatum fuiſſet, maxima profectò clades accep
fuiſſet. Sed Ataidius à Souſa poſtulauit, vt ipſe in agn
ne primo curam eorum, qui vadum tranſibant, ſuſc
peret, & eos in ripa rurſus inſtrueret, ipſe in poſtrem
agmine hoſtes maximo cũ labore ſuſtinuit. Sic fact
eſt, vt omnes copiæ traducerentur, è noſtris multi vu
nerati diſcederent, nemo tamen occideretur. Ex fœd
ratis Mauris ad duodecim ceciderunt. Vt enim in no
ſtrorum conſpectu ſuæ virtutis ſpecimen egregiur
darent, in hoſtium cuſpides irruebant. Traductis co
pijs, cùm noſtri iam à fluuio duobus millibus paſſu
abeſſent, & hoſtes indigniſsimè paterentur, noſtros a
ſos fuiſſe, cùm tam exigua manu ad vrbis opulenti
ſimæ, in qua imperij domicilium collocatum fuera
muros accedere, vt inſignis ignominiæ maculam de
lerent

ent, fluuium traiecêre: quod facere non poterant, n nostri in ripa instructi consisterent. Vbi igitur il- abesse conspexerunt, ipsi cum copiarum parte no- orum vestigia persequuntur. Abidenses, & Garabiē ,& Xerquienses cum nonnullis Lusitanis in eos im um ferunt, & breui certamine fundunt, fugantque, paucos occidunt: inter quos fuit Fessensis quidam x, qui ferocius nostris minatus fuerat, & acrius præ- m inierat. Nostri modicis itineribus ita viam facie- nt, vt commodè in Arabum pagis, & oppidis, & ci- atibus diuersarentur, & multi vndique ad eos cum neribus commearent, & quasi maximam victoriā epti fuissent, illis de tam felici reditu gratularentur: amuis bellum maximo animo, non tamen sapien- onsilio suceptum fuisse videretur. Mons Farrobius inti passuum millibus Arzila distat. Est autem cū bidus & amœnus, & arborum & nemorum varie- e distinctus, tum arduus & excelsus, & multis in lo- natura munitus. In cliuo montis, ea parte, qua in zilæ conspectum prominet, erat ingens pagus, quē ubiliam appellabant, vnde frequentes excursiones grum Arzilensem fiebāt, quæ fruges & sata vasta- t, & prædas etiam cum captiuis frequenter abige- it. Ioannes Coutignus Pagum euertere cupiebat: cùm non tantas copias haberet, quantis erat opus, m ab Odoardo Menesio, qui Tingi præerat, postu it. Is se cum illo coniunxit. Deinde cùm prima luce adices montis accederent, hostes illos conspicati, nimè perturbati sunt: imò sine vllo tumultu per exum montis deducti, in nostros impetum fece- t. Menesius vna ex parte, in quam se sub monte ab- erat, Coutignus è ripa fluminis, quam occasioni entus insederat, in illos, qui iam in medium agmen aserant, inuecti sunt. Illi cedunt, nostri montem eunt. Hostes & multitudine, & locorum asperita- x stationis valido sepimento freti, nostros in prin- o contemnebant. Qui tamen eos cædere non de- int, & in pagi munitiones compellunt, & intra

Mons Farrobius.

Aliubilia pagus.

Expeditio in Aliubilienses.

vallum irrumpunt, hostesque per aduersam porta
in fugam effusam conijciunt, oppidumque diripiu
& inflammant. Montem deinde peruagati, vicos ex
tunt, pagos euertunt, templa disturbant, ædes peran
quas & ædificia diruunt, totique monti vastitatem
inflammationem inferunt, & sic demum, re ex a
mi sententia gesta, reuertuntur. Hoc eodem anno R
Emmanuel cum in animo haberet, Mauros hostes n
minis Christiani sempiternos acriore bello vexar
multis arcibus oram maritimam obsessam tenere s
tuebat, vt vndique hostibus immineret, & Fessense
gnum facilius armis oppugnaret. Hac cupiditate cu
teneretur assiduè, de hominibus Africæ peritis quæ
bat, quem locum magis opportunum arci ædificand
iudicarent. Illi fluuium Mamoram (olim Subur a
pellatus est) latum atque profundum, qui in Atla
ticum mare per ostium, quod Arzila circiter ce
tum passuum millia distat, influit, eam oportuni
tem habere confirmant. Nam fluuij faucibus mo
tem imminere, in cuius fastigio posset arx ædificar
commeatum & munitiones facillimè in eum locu
subuehi, in fluuium propter aluei profunditatem
maiores naues intrare posse dicunt, portum esse t
tissimum. Locum præterea ad inferendum bellu
aptissimum: nam ab ostio fluminis Fessam non p
multis passuum millibus abesse. Rex misit, qui fu
dum fluminis explorarent. Illi, qui missi fuerant, e
rum sententiam, qui locum eximiè laudârant, co
probant, & fluuium maiorum nauium capacem e
dicunt. Rex igitur classem ducentarum nauium i
struendam curauit. Exercitus octo millia hominu
præter fabros & nautas, continebat. Classis præfect
ram Antonio Norognæ viro nobilissimo commis
& successorem illi Nonium Mascaregnam, si is aliqu
casu sublatus fuisset, instituit. Multi viri nobiles
ea classe fuerunt, quorum tamen pars magna luxu
lasciuia diffluens, magis nobilitatis arrogantia tum
bat, quàm militaris disciplina patiebatur. Exercit

De classe in Mauritaniam arcis condendæ causa missa, eiusque successu infælici

etia

am erat tyronum. Soluit classis Olysippone XIII. e mensis Iunij: vigesimo tertio mensis eiusdem ad tium fluminis appulsa fuit. Tum Norogna Berrium m nauigio, cui præerat, misit, qui in fluuium intra- :ex latere vno Petrum Bentesium cum longa naue, altero alium ducem nomine Carinum cum altera nga naue constituit. Hos Antonius Saldania sequu- s fuit. Reliqui deinde duces ordine vt iussi fuerant, bierunt. Vbi eò ventum est, vbi arx ædificanda erat, cus rem acutius considerantibus minimè placuit. abito igitur consilio, locum alium delegerunt non procul à fluminis ostio disiunctum, quo naues fa- ius penetrare, & quæ erant necessaria conuehere ssent, & vbi propter crebros fontes aquatio semper cilis esset. Nec enim semper aquatio propter æstum aritimum, qui salsas aquas inducit, ex fluuio fieri oterat. In loco igitur, qui omnium iudicio commo- ssimus visus fuit, arcem instituunt: atq; primùm fos- m altitudine decem pedum, & latitudine quinde- n perducunt, qua, cùm se æstus incitaret, aquam ad- itterent, si vellent: & si rursus vellent, eam eijcerent. cies instructæ locum præterea muniebant, & castra posita fuerunt, vt commodè impetum hostiũ pro- lsaturæ viderentur. Sed locus hoc incommodum bebat, quòd ei montis supercilium immineret. Nec im fastigium montis occupari poterat, quòd lon- us à fluuio, quàm oportebat, abesset: & locus, quem legerant, erat altiori loco subiectus, vndè non missi- bus tantùm, verùm & saxis ingentibus deuolutis nõ ediocris pernicies afferri poterat. Præterea, vt admo ti tunc à multis fuerunt, hyeme cùm fluuius imbri- is auctus intumescit, super loca etiam, in quibus arx trui cœpit, effunditur: quod inuecti limi atque cœ- reliquiæ demonstrabant. Hostes loca superiora oc- parant, atque valido sepimento munierant, tormẽ- frequentia disposuerant, omnique missilium & pi- rum genere decertabant, nostrisq; graues molestias ferebant. Rex Mequinezius cum tribus millibus e-

Mutatur arcis condendæ locus.

Delecti loci incõmoda.

Hostium in Lusitanos molimina.

quitum, & triginta millibus peditum aduenit. Rex d
inde Fessensis cum multò maiore exercitu eò veni
maturauit. Ducebāt autem supra centum hominu
millia. Prælia interim non leuia fiebant. Sed cùm ho
stes & loco, & multitudine superarent, superiores sem
per è prælio discedebant. Vno autem prælio è nostr
mille atq; ducenti cæsi sunt. Naues tamen nostræ cum
fluminis aditum liberum haberēt, & nostris subsidio
erant, & castra hostium tormentis infesta faciebant
Hostes, vt naues Lusitanas aditu prohiberent, prop
fluminis ostium stationem instituunt, quam fossa &
vallo muniunt, firmaque multorum hominum in e
præsidia disponunt: vndique tormentis naues, quæ
intrare volebāt, aut dissipant, aut ne ingredi auderent
impediunt. Norogna vt hoc impedimentum vitaret
hoc excogitat. Nauem ingentem densis tignis corro
borat. lana saccos infercit, quibus molibus obiectis ho
stium globos exciperet. Hęc nauis in fluuio contra ho
stium stationem opposita, tutum reliquis humiliori
bus nauibus transitum præbebat. Hostes tamen cùm
dies atque noctes sine intermissione nauem quaterēt,
eam dilacerarunt. Hac mole disiecta, nostri exanima
ri metu cœperunt. Exercitus erat imminutus, cōmea
tus deficiebat, nullus erat dies, quin aliqui ab hostibus
interficerentur: res erat in extremo discrimine consti
tuta. Interim literæ ab Emmanuele ad Norognam de
feruntur, quibus, literis, quas de ea re Norogna ad Em
manuelem dederat, respondebat. Literarum senten
tia hæc erat, vt si ei, & reliquis ducibus arx illa inuti
lis videretur, eam desererent, & exercitum, antequam
maius incommodum acciperetur, in Lusitaniam de
portarent. Id cùm non eo silentio fieret, quo conuenie
bat, & hostes id sentirent, nostris acriter institēre. Duę
acies in superiore loco, vt hostium impetum sustine
rent, erant oppositæ. Vnam Rodericus Melius, alterā
Christophorus Leitanus, vir acer, & in rebus bellicis
enutritus, agebat. Acies, quam Melius ducebat, cū ho
stes eam valdè premerent, per loca præcipitia ruebat,
& alij

Lusitanorū magna clades.

Norognæ stratagema.

Extremū Lusitanorum discrimen.

alij alios se se in fuga præpediebant: hostes maximã
dem ediderunt: Leitanus aciem per montis anfra-
um instructam duxit, donec ad fluuium perueniret.
l tanta erat iam in castris trepidatio, tantusque me- *Trepidatio*
; animos omnium occuparat, vt nemo posset vllius *in castris*
cis imperio aut authoritate ab effusa fuga cohiberi. *Lusitani-*
ultique metu cùm se in flumen deijcerent, aquis & *cis.*
no demersi, honestæ mortis metu turpem vitæ fi-
m subierunt. In nautis similiter tãta trepidatio fuit,
eorum culpa centum naues ad littus afflictatæ peri-
nt. Aliæ namque alias impediebant, & inuicem col
ebantur, & in littore tandem fractæ hostium crude
ati homines exponebant. Non defuêre tamen qui-
m viri fortissimi, qui in tumultu facinora memora- *Bernardi*
ia ederent: inter quos virtus Bernardi Emmanuelis *Emmanu*
ngè reliquis antecelluit. Is hostibus se opposuit, eo- *lis virtus.*
mq; impetum repressit, multos ab effusa fuga conti-
it, & in hostium cæde versatus est, & in causa fuit,
multo grauior clades acciperetur. Nostri tandem in
ues recepti sunt, quamuis quidam viri nobiles naui-
n aditu multos arcere niterentur, ne ipsi, nauib. pon-
re grauatis, discrimen adirent. Periculum enim in *Insignis*
ra fuga, in nauibus immanitate vitarunt, Circiter *Lusitano-*
atuor hominum millia ab hostibus cæsa dicuntur. *rũ clades.*
ce præterea cum tormentis, & munitionibus, & ca-
uis, hostes potiti sunt. Nostris tamen exitum, qui e-
nt in statione, intercludere non potuerunt. Huius
dis & dedecoris Emmanueli nuncius allatus illi
agnum dolorem inussit. Gratias tamen Deo egit, *Emmanue*
òd ab eo debitas peccatorum pœnas in hac vita exi- *lis Regis*
e voluisset. Is enim fuit, qui secundam & aduersam *constantia*
rtunam moderatè semper ferendam arbitraretur, & *& mode-*
nnia, vt Christianum principem decebat, ad iudici- *ratio.*
n numinis diuini, quod falli non potest, piè reuoca-
. Hac tamen plaga nulla eius ætate calamitosior ac-
pta fuit: in qua multi dedecoris infamiam patiẽtius
rtasse, quàm decebat, pertulerunt. Nunquam enim
eram dederunt, vt eam notam claris factis eluerent.

RES INDICAE.

Hoc anno Rex Emmanuel multorum inuidorum c
lumnijs aures præbuit. Hæc enim pestis, quæ plerun
apud reges magnas bonorum strages edit, Emmanu
lem etiam in eam fraudem impulit, vt Albuquerciu
suspectum haberet. Eo tempore Albuquercius omne
fermè oram Indici maris, quæ Indo fluuio, & Co
promontorio definitur, sub Emmanuelis imperiu
subiunxerat: Malacam etiam adiecerat, regnum Arm
zij armis ceperat, & prudentia stabilierat, Emmanu
lis nomen latissimè propagarat. Nec enim nationes i
læ credebant fieri posse, quin Rex, qui ducem tam i
signi virtute præditum haberet, esset diuinis etiam vi
tutibus ornatissimus. Et quò status erat amplior, c
maiorem de illius amplitudine opinionem receperā
Et Rex ipse optimè erat in Albuquercium animatu
Sed inuidi perpetuò aures illius obtundebant, hom
nemque aliquando dementiæ & temeritatis, aliquar
do verò ambitionis minimè ferendæ, atque adeò pro
ditionis insimulabant. Postremò Regi persuaserun
Albuquercium ad tyrannidem aspirare, velleq; Ind
am vniuersam sibi subdere. Esse namque cognatis &
clientibus innixum, principibus Indis propter virtut
opinionem charissimum, opes illius esse amplioreſ
quàm status hominis legibus astricti ferret. Animo
enim in mediocribus opibus enutritos imperium pat
posse, in summis verò insolentius, quàm ius & fas po
stulat, efferri. Quid si, inquiunt, vt est vir singulari a
stutia & calliditate subnixus, Zabaimum Idalcamun
ad suas rationes adiunxerit? Quid si cum Narsinga
Rege societatem inierit? Quid si reliquos Indiæ Rege
ad se aggregauerit? Non erit ei facillimum à fide defi
cere? Hoc saltem assequetur, vt Emmanuelis Regis no
men contemnatur, & Albuquercij imperium omne
libenter accipiant. Hi sermones cùm essent valdè fre
quentes & importuni, maximaque vi & industria ia
cerentur, Albuquercius meritis & innocentia fretus
quamuis optimè sciret, nomen suum multorum in
uidia lacerari, nunquam quomodo calumniam refu-

Inuidorū in Albuquercium calumniæ.

ta-

ret, excogitandum censuit. Improborum namque rmones factis egregijs facillime retundi putabat. Se rò ea gessisse, & his operibus animi sui fidem confirasse censebat, vt in India positus, non magno nego- inuidiæ flammam, quæ in Lusitania inuidorum genijs excitabatur, virtutis exploratæ & cognitæ fa- a restingueret. Verùm cùm accusatores sine vllo de- nsore, qui eorum perditis conatibus occurreret, accu- tionem instituerent, eò rem deduxerunt, non qui- em vt Rex illum non satis magna laude dignum ar- traretur, sed vt saltem ab India reuocandum statue- t. Itaque Lupium Suarium Aluarengam illi substi- it. Cum eo Matthæum, Dauidis Aethiopiæ Regis gatum, dimisit, & alium ad eundem Regem legauit, pax & amicitia arctiore vinculo firmaretur. Lega- s extitit Odoardus Galuanus, vir nobilis, & multis rebus magni ponderis spectatus & cognitus. Alua- nga cum classe tredecim nauium, & mille & quin- ntis Lusitanis hominibus Olysippone soluit septi- o die Aprilis, Goamque peruenit secundo die Se- tembris. Inde rebus ordine constitutis, Cochimum etijt, vt classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, mpararet. Hoc anno, septimo die mensis Septem- ris Emmanuel filio auctus est, cui fuit Odoardi no- en impositum. Is natura mitis & clemens extitit, usicis & venationibus deditus, vniuersis propter be- ignitatem & humanitatem carus, atque periucun- us: qui, si non immatura morte sublatus fuisset, mul- s vtilitates insita probitate & industria communi- us rebus afferre potuisset. Hoc anno Malacæ gra- is casus atque valdè miserabilis Abedallam Cam- aris Regem, qui tunc, vt dictum est, Bendaræ mu- us obibat, de medio sustulit. Rex Bintami illius so- er, eum vel ferro, vel veneno tollere cupiebat. Cùm oc ei minimè processisset (erat enim Abedalla pro- ter æquitatem & mansuetudinem omnibus egregiè harus, & munere sibi commisso summa cum laude ungebatur) alia via illi pestem atque perniciem in- ferre

Albuquercius in Lusitaniam reuocatur.

Emmanuelis ad Aethiopum Regem legatio.

RES EVROPEAE

RES INDICAE.

Crudeles Bintami Regis in Abedallã generum insidiæ.

ferre cõstituit. Itaq; suis negotium dedit, vt aliquot M
lacensium naues caperent, & in Bintamum adduc
rent. Illi impigrè quod imperatum fuerat exequūtu
Is tunc suos, qui iussa confecerant, asperis verbis ac
pit, quòd iniuriam ciuibus suis intulissent. An, i
quit, ignoratis me Regem esse Malacæ, & hos, quos c
ptiuos abduxistis, mihi subditos esse, neque secus à m
diligi, quàm si eos omnes genuissem? Spero equide
Abedallam, quem ego non generum, sed filium arb
tror, propediem in meam potestatem Malacam, vt c
stituit, redacturum, & tunc apparebit, quantum inte
Lusitanorum tyrannidem, & mei Imperij moderatio
nem intersit. Hos enim vt filios omnes cum singula
humanitate tractabo, quos Lusitani dominatu duri
simo oppressos tenent. Gener enim meus Abedalla
prudentia, qua valet plurimum, id, quod mihi promi
sit, cumulatè præstabit. Hęc vbi dixit, captos cibo & p
tu benè acceptos, & muneribus affectos, missos fecit
omniaq; illis bona restituit, suisq; Ducibus atrocite
minatus est, si quid simile in posterum contra ciue
vrbis Malacæ designarent. Id homines verum esse cre
diderunt. Et vbi Malacam reuersi fuêre, sermo primũ
occultus inter nonnullos haberi de eadem re cœpit.
Deindè sparso latius rumore, res ad Georgium Albu
quercium vrbis præfectum delata est. Bartholomæus
autem Perestrellus, quæstor Regius, qui paucis illis
diebus ex India citeriore Malacam aduenerat, cum Ni-
nachetuensis filijs erat vsu & familiaritate coniunctus,
multaq; illorum gratia faciebat. Illi patris mortem vl-
cisci summopere cupiebant, & ideò quod erat rumore
dissipatum, oratione confirmabant, & asserebant, id se
multorum literis & argumentis clarissimis exploratũ
habere, Abedallam de vrbe nefariè prodenda cogitare,
& societatem sceleris cum Rege Bintami coiuisse. Pere-
strellus Georgium Albuquercium admonuit, vt im-
pendens periculum præcaueret, & proditorem, ante-
quam id, quod animo destinabat, efficeret, capite da-
mnaret. Is filios Ninachetuensis accersit. illi rem sanè

Falsa in Abedallã testimonia & calumniæ.

con-

nfidenter afferunt, nihil clarius eſſe confirmant. Al-
quercius quamuis eſſet vir probus, non ita tamen ſa
ns erat, vt intelligeret, non eſſe temerè in re capitali
em inimicis habendam. Et ſiue quia valdè periculū
etueret, ſiue quòd facinus illud præclarum fore puta
, hominem ſumma potentia præditum, & nomine
gis, vt nihil aliud eſſet, ornatum occidere, non pro
ſtinat. Abedallam accerſit, ſceleris inſimulat, teſti-
onia, quæ hoſtes in illum dixerant, exponit. Pere-
ellus vehemens accuſator inſtat, & vrget. Abedalla
em Albuquerçij implorat, & obteſtatur, nè ſe homi-
m innocentem, ſummè in Luſitanos officioſum, re-
ſq; Emmanuelis ſtudio flagrantem hoſtium crude-
litati dedat. Tempus ſibi dari poſtulat, dum Regis
ntamenſis fraudem, & inimicorum calumniam, &
am innocentiam teſtibus & argumentis apertè de-
onſtret, ſe ex vinculis velle cauſam dicere. Ad hæc
ſecrabat, nè nomini Luſitano tantum dedecus ſup-
cio hominis innocentis inureret, quo odium in ſe
ultorum hominum concitaret. Hæc ne eſt, inquit,
atia, quam meis in Luſitanam gentem meritis refe-
ndam cenſes, vt ſupplicio meo crudelitatem regis
ntamenſis, ſempiterni veſtri nominis hoſtis, exple-
n? & ij, qui propter meam in regem Emmanuelem
em me immani odio perſequuntur, lætitia exul-
nt? Quid aliud enim expetit Rex Bintami, niſi vt e-
, quem ſuorum ferro, quem veneno, quem multis
ſidijs occidere nequiuit, manibus Luſitanorum, pro-
er quos meos deſerui, & odium in me hominis ma-
ſici acerbiſſimum concitaui, interimar, & illi, in quo
m me fidem contuli, doloris illius, quem vir impro-
ſſimus cepit, vltores exiſtant? Eadem nanque opera
ri cernit, vt illius immanitatem ſatietis, & homines
ſtudio veſtri nominis auertatis, & apud multas na
ones odio ſitis. Quid enim dicent ij, qui me à regno
eo per vos deductum conſpexerunt, vt veſtris bene-
ijs ornarer, & præſidijs contra hoſtes meos munirer,
m viderint me tam ſubitò de ſtatu meo concidere,
&

Abedallæ ad criminationes reſponſio.

& ipſorum opera, quos hoſtes veſtri nominis gra
deſumpſi, ad ſupplicium detrudi? Quare te per fide
per religionem, per humanitatem, per reliquas virt
tes, quas vnicè colis, oro & obteſtor, vt mihi reſpond
di facultatem tribuas. Et tum demum, ſi proditio
conuictus fuero, nullum ſupplicium recuſabo. H
quidem cum Abedalla diceret, & ſuppliciter poſtu
ret, non potuit hominem natura manſuetum ad a
quam humanitatis partem traducere. Itaque ſine v
Iniuſta Abedallæ cædes. cunctatione, homo innocens, regio ſplendore præ
tus, in forum deductus, inſpectante populo, cum mu
torum luctu & querimonia ſecuri percuſſus fuit. Q
tamen dum ad ſupplicium ducebatur, manus in cæ
tendebat, & numen implorabat, vt in eos, quorum c
lumnijs ipſe contra ius & fas interimebatur, anima
Vltio diuina. uerteret. Poſt decimum & ſeptimum diem Pereſtre
lus celeri morte abſumptus fuit: quod multi ad num
nis vindictam retulêre. Abedallæ verò ſupplicium ta
Luſitanorum per Indiam infamia. tam multis offenſionem attulit, vt multi mercator
& ciues Malaca excederent, atq; paſſim, quacunque
conferebant, omnes homines à Luſitanorum cõme
cio deterrerent. Nihil eſſe apud Luſitanos tutum, nu
lam fidem ab hominibus conſeruari: illis ipſis, qui re
bus illorum inſeruirent, eſſe tandem crudele ſupplic
um indicta cauſa ſubeundum. Ninachetuenſem, null
offenſione interpoſita, honore deiectum, & ea de cau
ſa poſt tam multa officia ſibi mortem conſciuiſſe, Re
gem Camparenſem crudelem in modum contra iu
necatum fuiſſe. Cùm huiuſmodi ſermonibus omni
complerent, factum eſt, vt cùm mercatores in vrbem
accedere non auderent, non ſolùm vectigalia tolleren
tur, verùm & Luſitani cum ciuibus, qui relicti in ciui
tate fuerant, ſumma rerum inopia, atq; adeò fame ve
xarentur. Sed Georgius Botellius à Georgio Albuquer
cio miſſus cum duabus nauibus, omnes illas circum
quaque regiones peragrauit, qui cum eſſet & propter
virtutem notus, & propter vſum Regum omnibus fa
miliaris, facilè à multis Regibus & Principibus impe-

tra-

uit, vt mercatores rursus Malacam merces & cibaconueherent. Dum Botellius summam in commecomparando diligentiam adhiberet, Rex Bintami gem Siacæ (ea regio est ad Austrum in eadem ora, quam fluuius eodem Siacæ nomine interfluit) literas admonuit, vt sibi Botellij caput offerret. od si faceret, se ei filiam insigni specie magna cum e collocaturũ. Id Siacę Rex, cùm ad illum Botellius erteret, præmio nuptiarum allectus, facere constit. Sed accidit, vt, cùm illius quidam domesticus, qui rat à Botellio captus, & sine vllo pretio dimissus, oditionem, quæ parabatur, intelligeret, vt Botellio tiam referret, scelus indicaret. Rex Bintami prærduodecim naues instruxit, & Ducibus imperauit, vt tellium Malacam redeuntem, si vitaret insidias, inciperent. Georgius Albuquercius vbi id comperit, uem naues ornari iussit, & Francisco Melio præce, vt Botellio opem afferret. Bintamensis Rex cum ex speculatoribus accepisset, alias quatuor & vigin naues instruxit, quæ cum Melio decertarent. Hæ ues cum duodecim, quæ præmissæ fuerant, acre n Melio prælium commiserunt. Qui tamen clasn hostium profligauit, maximumque numerum minum occidit, & cum insigni victoria Malacam ersus est. Victoria tamen non incruenta fuit. Nam tem & triginta Lusitani mortui sunt, magnus etn Malacensium numerus occisus fuit. Botellius simi r periculo liberatus, cum vario & multiplici comatu Malacam redijt. Sub idem tempus Georgius ttius Malacam venerat, vt vrbi præesset. Successor m Georgio Albuquercio missus ab Emmanuele rat. At Prætor Albuquercius Armuzij, post Hame mortem, Reipub. statum egregiè collocârat: ciues uitate & mansuetudine sibi deuinxerat: ipsum Ren multis ad se beneficijs allexerat: nationes exte ad commercium specie benignitatis inuitauerat. ulti Persidis & Arabiæ Reges ad illum Legatos cum ineribus miserant, vt cum eo pacem firmarent. Neque

Insidiæ Botellio structæ.

Siacæ regnum.

Naualis Lusitanorum victoria.

Armuziensis Regni constitutio Alb. authore.

que defuêre Principes, qui solo videndi hominis st
dio, de quo tam præclaram famam multiplicis vir
tis acceperant, Armuzium contenderent. Interim r
more dissipatum fuit, Sultanum ingentem classem i
Albuquercij stratagema. struere, qua Armuzium debellaret. Albuquercius, &
non valdè rumori fidem habebat, id tamen consil
prætendit, vt sine Regis offensione arcem firmius m
niret, & ciuitatem præsidio, nè à fide deficere posset,
mninò nudaret. Dixit enim, omnibus vrbis torme
tis sibi opus esse, vt facilius hostes, qui expectabantu
ab vniuersa vrbe propelleret. Itaq; tormenta & mur
tiones ex vrbe & ædibus regijs in arcem deportand
curauit. Reges autem cæcos in Indiam, nè propter m
tiplicem Regum prolem in vrbe motus oriretur, mis
15. Armuzij Reges excæcati. Quindecim enim Reges oculis orbati à regni procur
toribus, in ædibus regijs, cum vxoribus & liberis incl
si seruabantur, quib. omnia ad victum necessaria Pri
cipes, qui Regis nomine regias opes pro libidine trac
Horrenda tyrannis. bant, largè præbebant. Hoc erat præmium Regibus
maleficis hominibus constitutum, quoties iure regi
liberius, quàm rectores ipsi vellent, vterentur. Præfec
nanque tyrannide constituta, ex hac regia stirpe pu
rum deligebant, cuius nomine regnum in suam pot
statem redigerent. Hic verò in regia sede locatus, si al
quid moliri cum regia libertate vellet, oculorum asp
ctu priuabatur, & alius in locum Regis cæci eidem c
lamitati, si liber esse vellet, obnoxius, vt regium nom
obtineret, assumebatur. Hæc autem tyrannidis mini
mè ferendæ materia inter ipsos tyrannos dissensione
pestiferas excitabat, & causam ipsi ciuitati sæpenume
rò grauissimæ cladis afferebat. Hos reges cæcos, partin
vt memoriam tam immanis sceleris extingueret, par
tim vt turbulentissimæ dissensionis materiam ampu
taret, Albuquercius Garsiæ Norognæ commisit, vt eo
in Indiam deportaret: vbi iubebat, vt eis omnia magn
ficè præberentur, quę ad victum & elegantiam regian
Alf. Albuquercij pertinerent. Sed in hoc tam felici rerum omnium, v
homines iudicare poterant, statu, Albuquercius aut se

nectu

ctute, aut nimio labore confectus, in lentum mor- *morbus le-*
m incidit,qui in dies ingrauescebat. Cùm igitur sibi *thalis, &*
ortem appropinquare iudicaret, arcis præfecturam *quæ dein-*
tro Albuquercio, cuius virtutem & ingenium mul- *dè subse-*
in locis perspexerat,& quem nouerat esse & Regi Ar *cuta.*
uziensi, & ciuitati vniuersæ carissimum, præfecit, e-
nq; ad fidem,& vigilantiam, & æquitatem luculen-
ssimis verbis excitauit. Res autem Armuzij eo ordine
nstituit, vt non facilè perturbari, & à statu dimoue-
possent. Multa etiam, quæ ad Indiæ statum firman-
m vtilia videbantur, effecit. Animum verò suum sa
s sanctissimis expiauit,& testamentum fecit, nec ali-
id prætermisit, quod ad religionem procurandam,
rem suam cōstituendam aliqua ex parte pertineret.
ira deindè eum cepit cupiditas in India moriendi.
rbem prætereà Goam, cuius ipse conditor erat, aspi-
re, antequam è vita discederet, vehementer optabat.
egem deindè per Petrum Alpoem salutauit, fidem-
ie dedit, se illi loco parentis, quamdiu in vita mane-
, futurum. Petrum deindè Albuquercium, quem
rmuzij in arcis & vrbis custodia relinquebat, illi v-
cè commendabat. Se tamen spem magnam habere
xit, fore, vt vbi primùm ex eo morbo, si ita DEO vi-
m esset, emergeret, Armuzium rediret, vt illi posset
norem, quo eum prosequebatur, officijs ostendere.
ex illius desiderio lachrymas profudit, respondit-
ie; se illum perpetuò in loco patris obseruaturum,
peramque daturum, vt à nemine studio & pietate er-
Regem Emmanuelem vinceretur. Ea tamen spe in-
rim, quàm illi Albuquercius ostendebat, Armuzij
petendi se mirificè sustentari. Hoc facto Albuquer-
us, vt salutationes deuitaret (omnia namque huma-
a officia fastidierat) nauem conscendit, & vela fieri
ssit. Cùm ab vrbe quatuor passuum millibus abesset,
liquos classis nauarchos, qui non tam citò soluere
otuerunt, biduò in anchoris expectauit. Eò Rex Ar-
uzij rates cum multis fructibus, & commeatu, &
uneribus ad illum misit. Ille Legatos hilari fronte,

&vultu, & cum humanitatis egregiæ signis accep officia Regis amantissimi esse sibi gratissima conf mauit, & Legatum, & nautas atque remiges be acceptos, & muneribus ornatos à se dimisit. Ora verò Indiæ præteruectus, nauis quædam parua ad n uem illius accessit. Illa vehebatur nuncius cum teris, quas Cide Alles, & quidam Ismaëlis Legat Dio ad illum scripserant, quibus nunciabant, L pum Suarium Aluarengam ab Emmanuele missu fuisse, qui illi succederet, & illum (quod eis facin indignum videbatur) in Lusitaniam reuocaret. Qu si is parere nollet, Regum suorum opes offerebar quibus facillimè tantam à se iniuriam propulsaret. animum gratum habuit, officium aspernatus est. tamen non mediocri animi perturbatione comm tus (intelligebat enim, eam successionem inuidoru opera constitutam fuisse) se continere non potui quin sublatis in cælum manibus exclamaret. Pro Christe sancte, inquit: quo me pacto possum ijs m lestijs, quæ me circumuallant, expedire? Si Regi sati facio, in hominum odium incurro: si hominibus co sulo, in Regis offensionem incido. Ad aras, ærum nose senex, ad aras, inquam, confugiendum. Hæc au tem verba sæpè repetebat, vt appareret, eum grau bus esse curis exulceratum. Deindè sibi laborum o mnium finem instare prænunciauit. Tandem vbi a se redijt: Certè, inquit, mecum statuo, Regem fel cissimum diuinitus de multis rebus admoneri, & hanc successionem non nisi motu & instinctu num nis ab illo constitutam fuisse. Morior enim, & si ho tempore successorem illius consilio delectum non ha berem, potuisset Indiæ status periclitari. Hæc ill cùm dixisset, animo conquieuit. Quò verò magi progrediebatur, eò morbus erat infestior. Literas in terim perbreues ad Regem Emmanuelem in han sententiam dedit. Has postremas literas cum fre quenti singultu, & reliquis mortis certissimæ signi scribo. Filium vnicum habeo: quem peto pro mei in

Nuncius Albuquercio de successore allatus.

Albuquercij oratio Pathetica.

Postremæ Albuquercij ad Emmanuelē literæ.

tuam maiestatem & amplitudinem præstantibus
eritis, tua magnificentia & benignitate complecta-
. Quæ tua causa gesserim, opera ipsa testificabun-
. His literis vacillante manu cum magna difficul-
e conscriptis, omnem rerum humanarum memo-
m prorsus abiecit, & totam mentem ad res diuinas
imo recolendas, & veniam flagitiorum à diuina
mentia postulandam conuertit. Cùm verò multa
ente recoleret, tum verò locum Ioannis, quo Chri-
cruciatus exponit, sibi crebrò legi faciebat, crebris-
e gemitibus, & alijs eiusmodi signis, se ea lectione
irum in modum recreari demonstrabat. Cùm oram
æ legeret, famulum celoce celeriter inuehi præce-
, qui ex vrbe sacerdotem, quo plurimùm fuerat in
bus diuinis vsus, euocaret. Is vbi venit, totam cum *Alf. Albuquercij mors.*
noctem in rebus, quæ ad sempiternam vitam perti-
bant, attentissima cogitatione pertractandis con-
mpsit: & sic ante lucem ex ergastulo corporis e-
igrauit. Vbi fuit in vrbem de illius morte nuncius
atus, non solùm Lusitani se lamentis dediderunt,
d Saraceni etiam, & gentes reliquæ à nostris sacris
ienæ, plangore & eiulatu vrbem compleuerunt. *Eiusdem mores.*
anta namque erat humanitate præditus, vt vtrum
agis multi illius virtutem metuerent, an bonita-
m amarent, esset explicatu difficillimum. In primis
tem ius æquabile colebat, & fidem violatam acerri-
è puniebat, neminique iniuriam fieri patiebatur.
it insigni pudicitia. Vxorem nunquam duxit: filiū
icum ex ancilla suscepit. Erat in laboribus toleran-
s acerrimus, ita, vt homines nimio interdum labo-
fatigaret: quos tamē magis exemplo, quam propo-
is minis ad labores excipiendos excitabat. Calum-
iatoribus erat infensus, adeò, vt nemo auderet alicu-
s nomen apud illum falsò deferre. Consilio pluri-
ùm valebat: incredibili celeritate, quæ statuerat, exe-
uebatur. Erat veritatis amantissimus, vanitatem &
endacium odio acerbo persequebatur. Iniurias sibi
latas animo maximo ferebat. Iracundia interdum

efferebatur, ita tamen, vt in medio iracundiæ ardo dictum iaceret (erat enim acutissimus) quo omnes, q vultum illius extimescebant, à nimia conturbatio ad hilaritatem & risum sæpè traduceret. Non erat lienus à literis: & cùm otium erat, lectione sacraru præcipuè literarum oblectabatur. Vtrum magis be an pacis artibus excelleret, incertum est. Sic enim b lum administrauit, vt meritò summus imperator ha retur. Sic Rempub. multis in locis constituit, vt sui mus etiam Reip. moderator existimari iure posset. I taque omnes, qui tunc Goæ se tenebant, in illius mo te se patre amantissimo orbatos esse querebantur. Fu è naue cum incredibili pompa eductus, & exequiaru singulari magnificentia sepultus: quanquam fletus e rum spiritum, qui funus procurabant, sæpius intercl deret. Eius morte nunciata, luctus per oram Indica peruasit: multos Reges & Principes mœrore afflixit. I primis Xuranda Armuzij Rex animi dolorem mult lachrymis & veste lugubri demonstrauit. Rex Emm nuel illius mortem acerbè tulit, filiumque illius ad continuò venire iussit. Appellabatur ille Blasius Albu quercius. Rex ne tanti viri nomen ex animis elabere tur, ei patris nomen indidit, & pro Blasio Alfonsu vocari præcepit. Eum verò, vt parentis merita postula bant, multis muneribus affecit, & splendidis etiam n ptijs ornauit. Sequenti anno alio funere principis inui ctissimi vniuersa Hispania luctu deformata fuit. Re enim Fernandus, cuius nomen est immortalitati pro pter egregia facta consecratum, in pago, quem Madri galeium appellant, qui ad ciuitatem nomine Trogilli um pertinet, graui morbo erat implicitus. Eum Emma nuel per Ioannem Rodericum Salam Menesium salu tauit, & de valetudinis eius ratione certiorem se fier iussit. At Rex Fernandus die vigesimo tertio Ianua rij, anno salutis M.D.xvj. mortem obijt. Vbi id Emma nuel per Menesij literas resciuit, literas ad Reginam il lius vxorem, quam Germanam appellabant, & ad Fer nandum Philippi filium, Fernandi regis nepotem, & ad

Exequiæ Albuquercij.

RES EVROPEAE

Fernandi regis Catholici mors.

Annus à Christo nato 1516.

reliquos Castellæ principes, quæ doloris indicium
officij, & amoris argumentum continebant, conti-
ò misit: & Menesium, vt verbis literarum sententi-
a vberius subsequeretur, admonuit, & quæ vellet, vt
m illis ageret, diligentissimè præscripsit. Tum literas
Rodericum Fernandium Almadam, virum sum-
a prudentia præditum, qui tum Antuerpiæ Regis i-
us negotia gerebat, dedit, quibus præcipiebat, vt cum
rebus omnibus, quæ vel in Gallia Belgica, vel in Ger
ania fierent, admoneret, vt ad temporis conditio-
m consilia regni dirigeret. Tum ad Maximilianum
nperatorem Caroli auum, cui Carolo Philippi filio
astellæ regnum iure hæreditatis obuenerat, legatum
creuit. Is Petrus Correa fuit, qui prudentiæ nomi-
non mediocrem apud regem locum obtinebat.
mma legationis erat, vt Carolus Isabelam Regis
nmanuelis filiam vxorem duceret, & rursus Leono-
n cum Ioanne illius filio matrimonio copulari vel-
. Legatus comiter acceptus est: literarum humani-
& officium fuit Imperatori gratissimum. Petrus ta
en Correa, cùm nihil eo tempore transigi posset, Re-
s Emmanuelis permissu in Lusitaniam rediit. Hoc
no Leo Decimus Alfonsum Emmanuelis filium in
ardinalium collegium cooptauit. Et Regi etiam con
ssit, vt Isabelæ, Dionysij Portugaliæ Regis vxori, fœ-
inæ sanctissimæ, cuius diuina virtus fuerat admiran
s signis à Christi numine comprobata, honores in
usitania publicè vt reliquis diuis haberentur: & vt
uitum Iacobensium, & Cisterciensium magistra-
s, absque ipsius pontificis maximi priuilegio, ei, cui
eges Portugaliæ vellent, assignarentur. Hæc omnia
opensa Pontificis ipsius in Emmanuelem volunta-
, & opera, & industria Michaelis Syluij, qui tunc a-
d Pontificem Emmanuelis legatus erat, & ipsi Pon-
fici propter ingenij magnitudinem gratissimus, con-
ssa sunt. Dum hæc gerebantur, Lupus Suarius Alua-
nga munus difficillimum administrabat. Albuquer
o namq; successerat, ad cuius virtutem aspirare non

Emmanuelis ad Maximilianũ Imp. legatio.

Isabelæ Canonizatio.

RES INDICAE

Suarij res gestæ.

Legatio ad Coulamensem Regem.

poterat. Attamen non segniter rebus gerendis in
buit. In primis autem Coulamum legationem dec
uit,quæ pacem cum Regina, quæ tunc regnum f
pueri nomine, qui in illius tutela erat, gubernabat
quis conditionibus firmaret. Conditiones autem fu
runt,vt illa Templum nomine Diui Thomæ Apost
li dedicatum,quod Saraceni eo tempore,quo Anton
Salæ necem attulerant, disturbarant, suis sumptib
instauraret,& templi vectigalia restitueret,& octogi
ta millia pondo piperis pro bonis, quæ Lusitanis e
pta fuerant, persolueret: & vt, antequam cum Sara
nis transigeret, Lusitanas naues expediret, & om
bus constituto precio piperis numerum, qui in e
posset imponi,sine vlla fraude venderet. Classem,qu
erat in Lusitaniam profectura, comparauit: pace
cum Calecutij Rege,quæ fuerat ab Albuquercio fact
confirmauit: Cananoris motus, qui fuerant excita
ti,compescuit. Dum Goam reuertitur, tempestas sub
tò coorta eum Anchediuam petere compulit. Inde A
lexium Menesium cum octo nauibus,vt oram Arab
perlustraret, & inde Armuzium classem in hybern
deduceret,misit. Goam reuersus, consilium iussu R
gis Emmanuelis habuit, vtrum expediret vrbem d
ruere, & insulam omni præsidio vacuam hostibus r
linquere,an potius esset magis è Republica eam tuer
Non enim Albuquercij inuidi cessabant illi non s
lùm viuo,sed manibus etiam illius, atq; adeò sepult
reliquijs dolorem inurere,& vrbem illam esse comm
nibus rebus inutilem oratione contendere. Nam mu
tis pòst annis in eo perseuerabant, vt laudibus illiu
oblatrarent,& omnia, quæcunq; gesserat, nullo consi
lio gesta fuisse contenderent. In consilio tamen decre
tum fuit, Goam esse firmo præsidio confirmandam
& vrbem omni ratione muniendam: quod ipse Suari
us sententia sua confirmauit. Cochimum deinde re
uersus, classem, qua in Sinum Arabicum penetraret
instruendam curauit. Fernandum Petreium Andra
dium in Sinam (sic enim Emmanuel imperauerat) cō

Publica de Goa ciuitate consultatio.

tinuè

nuò misit. Is cum tribus nauibus Zamatram contenit, & ad Pacem naues appellens, Regem de suo aduentu per Ianimum Rabelotum, quem ibi reperit, certiorem fecit. Ille Rabelotum & hospitaliter, & honorificè cum summis honoribus accepit. Pax fuit inter illum & Andradium Emmanuelis nomine cõstituta, & locus, in quo Lusitani arcem ædificarent, assignatus: inde Malacam petijt. Commeatu, & rebus alijs comparatis, in Sinam nauigare instituit: sed tempestatis aduersæ eflatu Malacam redire coactus fuit, vbi Raphaelem Perestrellum, qui è Sinarum regione veniebat, offendit: à quo de Sinarum moribus, de legibus & institutis, de mansuetudine in hominibus insita multa percepit. Georgius Brittius Malacæ præfectus Henricum Lemiũ in Martabanum Peguensis regni portum misit, vt inde commeatum conueheret. Est autẽ Pegu latissima & fertilissima regio, in India vlteriore vltra Gangem, ea parte, quæ ad Solis occasum spectat, sita, quæ inde Malacam procurrit, & orientem Solem versus, mare, quod ad Sinam ex quadam parte pertinet, attingit. Is nauem, quæ ex Peguensi portu soluerat, vi cepit. In eodem verò portu consistentem Saraceni, quorum nauis capta fuerat, latrocinij & immanitatis insimulant. Rex classem comparat, qua nauem dominis reddere compellat. Lemius tribus diebus prælium sustinuit: naues non paucas depressit: multos homines occidit, sed naufragium tandem fecit. Nauis enim erat peruetus, & tormentorum contentione conuulsa, & dissipata, vim aquæ admisit: & ita demersa repentè fuit. Ipse Lemius cum sexaginta Lusitanis scapha & lembo quodam Samatram contendit. Sed scapha & lembo tempestate disiectis, & ad littus allisis, octo & viginti Lusitani fluctibus hausti sunt: reliqui cum Lemio in Pedirense regnum se contulerunt, vbi fuerunt à Rege cum singulari humanitate tractati. Alexius autem Menesius tempestatibus impeditus, quo minus diu Arabiæ oram peragraret, Armuzium se contulit, vbi omnia Suarij mandata summa diligen-

Pax inter Pacensem Regem & Lusitanos.

Martabanũ portus.

Pegu regnum.

Lemij præliũ & naufragium.

tia confecit: & cum primum per anni tempus licuit in Indiam reuersus est. Dum hæc in India geruntur, Emmanuel in Lusitania propagandæ religionis studium non intermittebat: & cùm intelligeret, in AEthiopia Congi regionem quotidiè magis Christi disciplinis illustrari, vt opus præclarè institutum, rectiùs absolui posset, sacerdotes alios ad Regem Alfonsum cum libris & muneribus, quibus hominem multò acrius studio religionis incenderet, misit. Rex eo tempore, quo sacerdotes & Emmanuelis famuli, qui simul missi fuerant, in Congi fluuium penetrarunt, aberat bellis implicitus contra Reges stipendiarios, qui ab illo defecerant. Fuêre tamen interim nostri in oppido, quod Sonum appellant, satis benignè à Regijs accepti. Rex bello ex animi sententia confecto rediens, sacerdotes cum amoris eximij signis excepit, Emmanuelique pro tantis beneficijs immortalem gloriam precatus est. Nostri sacerdotes virtutem ipsius Alfonsi Regis in cælum laudibus efferebant. Erat enim in sceleribus vindicandis acer, & in egentium inopia subleuanda benignus, in regni opibus stabiliendis industrius, in moribus atque vita continens, in religionis studio sanctus, atque tam insigni pietate præditus, vt cælum semper intueri videretur. Siue enim ius diceret, siue cum populo ageret, siue belli consilium, siue pacis iniret, semper Deum in oculis & conspectu proponebat, omniaq; ad illius gloriam reuocabat. Literarum ludos aperire iubebat, magistros magna mercede conducebat, vt pueros non literis tantū, sed multo etiā magis studio pietatis imbuerent. Ipse verò tempus, quod illi à negotio publico vacabat, in literis consumebat. Euangeliorum sententias innumerabiles, & prophetarum oracula in ore semper habebat. Nam & lectione perpetua multum in sanctarum literarum studio profecerat, & quæcunque à sacerdotibus audierat, in illius memoria penitus infixa permanebant. Frequentes ad populum conciones habebat, quibus illū ad pietatem, & religionem ardenter incitabat. Erat ingenio

RES AFRICANAE. Christianismi per Aethiopiā incrementum.

Alfonsi Congensis Regis laudes.

nio acri,& memoria firma præditus. Quinq; libros sitanarum legum cùm diligenter euolueret, legum dem sapiētiam, & ordinem atque disciplinam rei- p. laudauit: sed rebus etiam minutissimis leges cer- inuentas esse, non facilè probabat. Itaque hanc le- m exactissimam diligentiam irridens, de Lusitanis æsiuit, quænam pœna esset ijs, qui in terra pedem nerent, statuta. Regem verò Emmanuelem tanta sens fide colebat, vt sæpè diceret, se nullam esse de re- s humanis voluptatem percepturum, antequam in sitaniam veniret, vt ad Emmanuelis pedes prouo- us, illi se totum addiceret. Quòd enim cælesti luce eretur, quòd verum Deum coleret, quòd ad immor em vitam aspiraret, id totum esse Emmanueli Regi rissimo atque sanctissimo in acceptis referendum. dem anno Frācíscus Vallesius, Galliæ rex, legatum Emmanuelem misit, cum literis officij plenissimis. ebat autem ab illo, vt se societatis fœdere, quam tūc n aliquot principibus in aliorum perniciem facie- , alligari permitteret. Emmanuel respondit, sibi Re- potentissimi voluntatem semper fore gratissimam, omnia, quæ salua fide, & Christiani Regis officio sset, causa illius libentissimè facturum. A bellis ta- en, quæ Christiani principes inter se gerebant, vehe- enter abhorrere. Sibi namque in animo esse, Sarace- s, si posset, perniciem & interitum machinari. Chri- anis verò principibus bonam mentem & animorū ncordiam, cum bonorum omnium amplificatione ecari. Sub id tempus tres Sarmatæ, viri apprimè no- es, in Lusitaniam Emmanuelis visendi gratia véne- nt. Illius namque fama illas regiones cum hominū miratione peragrabat. Tempore enim, quo reliqui incipes Christiani, huius tanti nominis obliti, acer- ssimis odijs stimulati, in mutuam perniciem ruebāt, furore cæci, opes hostium, qui Christianis opibus minebant, in dies amplificabant, erat illius Regis us illustrior, qui pacem cum Christianis principi- us vnicè colebat, nec vllis præmijs allici poterat, vt

Iudicium Congensis Regis de Lusitana Nomothesia.

RES EVROPEAE

Gallica ad Emmanuelē legatio.

Triū nobiliū Sarmatarū Emmanuelis videndi causa in Lusitaniā profectio.

cum vllo principe funestissimi belli societatem ini[...]
& tanto studio bellum in Africa, & India, cõtra Ch[...]
stiani nominis hostes compararet. Ad hæc addeba[...]
iter in nationes vltimas apertum, Indiam subacta[...]
multas Orientis nationes sub imperium subiunct[...]
maximas Arabum, & Persarum, & AEgyptiorũ cl[...]
ses deuictas, neque tam illustres victorias humanis v[...]
bus, aut vlla valdè magna potentia consequutum, se[...]
vt conijci poterat, Christum, cui ille tota mente seru[...]
bat, pro illius amplitudine dimicare. Hæc & alia mu[...]
ta in hanc sententiam cùm vulgò iactarentur, apu[...]
Regem Sarmatiæ, qui eodem studio bellum contine[...]
ter cum Turcis, & reliquis Christianæ religionis ho[...]
bus gerebat, & nobilitatem in armis, & optima disc[...]
plina continebat, præcipuè laudabantur. Hoc tres ill[...]
adolescentes nobiles incitauit, vt è tam longinquis te[...]
ris in Lusitaniam illius videndi gratia venirent, & [...]
mul ab illo peterent, vt eos manibus suis equestris d[...]
gnitatis insignibus ornare vellet. Sibi namque omn[...]
in armis feliciter euentura confidebant, si à Princip[...]
tam diuinis virtutibus ornato eam dignitatem adipi[...]
cerentur. Quod petebant, impetrauerunt, ipsiusque r[...]
gis manibus ornati, & instructi, multisq; munerib. a[...]
fecti in patriam rediere, & quacunq; iter faciebant, r[...]
gis ipsius virtutem & magnificentiã summis laudibu[...]
efferebant. Hoc anno cum Rex Fessensis crebras excu[...]
siones in agrum Arzilæ fecisset, & multas prædas ab[...]
gisset, ciuitas in magnam carnium penuriam redact[...]
fuerat. Ioannes Coutignus vt hoc incommodum re[...]
sarciret, in opulentum pagum propè Alcassarquibiri[...]
situm, qui propter itineris longinquitatem, nihil sib[...]
à Coutigno metuebat, cum ducentis & quinquagint[...]
equitibus, cùm tota nocte iter fecisset, ante exortum[...]
Solis inuasit: hostes nec opinantes oppressit: quinq; &[...]
quinquaginta tantùm (reliqui enim diffugerant) ca[...]
ptiuos abduxit: mille boues cum multis equis & pul[...]
lis abegit, eaque omnia cum maxima difficultate, pro[...]
pter fluuiorum altitudinẽ, qui ea nocte (imber enim[...]

RES AFRICANAE.

Io. Coutigni excursio

ma[...]

aximus,& turbulenta tempestas extiterat)supra mo
um creuerant. Arzilam duxit. Præfectus Alcassaris
uibirij repentè cum trecentis equitibus illius vesti-
ijs institit. Sed imbres prælium diremerunt. Vix Cou
gnus pontem quendam transierat, cùm aquę quæ cã
os inundauerant, pontem operuerunt. Hostis verò
netuens, nę, si vlterius pergeret, reditus sibi minimè
ateret, reuersus est. Crebris eiusmodi excursionibus
Coutignus hostes finitimos exterrebat, & agris popu-
ationes inferebat, quibus irritatus Fessensis Rex, ma-
ximum exercitum comparauit, vt Arzilam obsidione
premeret. Triginta equitum millia, & peditum supra
septingenta millia coegit: cum ijs armatorum copijs,
& multis tormentis & munitionibus Arzilam consẽ-
dit: eamque vallo & fossa cinxit: & crebras deinde tur
res excitauit, tormentaque disposuit, & vrbem vehe-
mentissimè quatere cœpit, & cuniculos, quibus mu-
ros subrueret, instituit: operamque enixè dedit, vt, an-
tequam auxilium obsessis afferri posset, vrbe potire-
tur. Coutignus tamen cum de illius aduentu certior
factus esset, Nonium Riberium, qui regis Emmanue-
lis negotia in Hispania Bætica procurabat, & tunc se
Malacæ tenebat, admonuerat, vt sibi confestim multa,
quæ ad obsidionem tollerandam necessaria videbán-
tur, mitteret: Emmanuelemq; per literas de Regis Fes-
sensis aduentu certiorem fecerat, copias distribuerat,
stationes Ducibus assignârat, eas partes, quibus maius
periculum imminebat, præsidio firmiore munierat,
suos ad propugnationem multis verbis incenderat.
Omnes erant in vrbis defensionem acriter incitati.
Riberius nihil cunctatus est, sed omnia, quæ Couti-
gnus postulârat, continuò misit. Ioannes Mascareg-
nas equitum leuis armaturę Magister, duas repentè na
ues instruxit, in quas centum & viginti equites, & pedi
tes, qui náuibus vehi poterant, imposuit: eiq; se comi-
tem Nonius Mascaregnas frater adiunxit. Alij duo fra
tres eorum, nempe Emmanuel Mascaregnas, & Anto-
nius Mascaregnas Arzilæ sub Coutigno militabant.
Ij cùm

Arzilense bellum.

Arzilæ obsidio & oppugnatio.

Subsidia Arzilensibus missa.

Ij cùm Arzilam peruenerunt, iam vrbs viribus su mis oppugnabatur. Nonius Riberius milites ducent Malaca misit: Duces duo viri nobiles erant, qui pr pter sua in Regem Emmanuelem merita, ab eo bene cijs summis ornati fuerant. Cùm ijs alij veniebant e dem rationibus astricti: quos omnes Coutignus sing lari comitate, & multis honoribus excepit, & illis st tionem assignauit, quam insita virtute tuerentur. Int rim nec nocte neque die ab opere cessabat, fossas tran uersas, quibus cuniculos exciperet, duci, muros quass tos refici, alios intra veteres muros excitari facieba Franciscus Doria Genuensis, frater patruelis Andre Doriæ, cuius tantum nomen in rebus maritimis ex titit, operibus præerat: huic Rodericus Sousa, cogno mento Cide, socius adiunctus erat. Hi singulare in e obsidione specimẽ virtutis & industriæ dederunt, ita vt in oculis & sermone omnium versarentur. Reliqu quantum poterant, officio suo fungebantur, & singu lari audacia omnibus se periculis exponebant. Hostes nullum obsessis laxamentum dabant. Erat autem hoc in Regis Fessensis animo penitus insitum, vt, si non intra paucos dies Arzilam expugnaret, obsidionem solueret, nè desidendo tempus frustrà consumeret. Hoc illum stimulabat, vt oppugnationi perpetuò acriter & vehementer insisteret. Itaque alij sagittis & glandibus, vt mœnia propugnatoribus nudarent, contendebant: alij tormentis assiduè muros quatiebant: alij perfectis iam cuniculis, muris vasa tormentario puluere referta subijciebant: fessis deindè recentes & integri succedebant, ita, vt res in vltimum discrimen adducta videretur. Nostris tamen nec animus interim, nec industria ad repugnandum deerat; nec vllis telis, aut obiectis terroribus, loca sibi assignata deserebant, & indè vt hostes summa contentione propellerent, laborabant. Multi tamen interim vtrinque cadebant. In hoc statu vrbs erat, cùm Rodericus Barretus cum nauigijs duodecim ex Algarbio aduenit. Huius aduentu tantus obsessis animus additus est, vt confiderent, se facil-

Nouum Arzilensium subsidium

limè

nè in murorũ ruinis, si mœnia omninò corruerent, hostibus aperto Marte cõgredi, aut intra cuniculos anum conferre posse. In hac classe, ex eodẽ Algarbij gno Garsia Melius sexcẽtos viros acres eduxit, & alij æterea ex Algarbiensi nobilitate non mediocria aulia rebus communibus attulerunt. Quin etiam naue ex eadem Lusitaniæ parte non tantum nauigandi ude præstantes, verùm & bellandi artificio non meocriter eruditi, in vrbem obsessam nauibus ingressi, ortium hominum officio functi sunt. Maur⁹ interim uidam captiuus ad hostes transfugit, & Fessæ Regi unciauit, vrbem esse validiore præsidio, quam ille su picari posset, firmatam. Is hoc nuncio perturbatus, ob dionem soluere voluit: sed fuit ab Rege Mequinezio atre suo, nè id faceret, impeditus. Iacobus interim Lu ius Siqueira cum nauibus triginta iussu Emmanues aduenit: & sic tandem Reges sublata obsidione dis esserunt. Coutignus eos equites, qui tunc Arzilæ in enti fuerant, eduxit, & hostium agmen postremum arpsit, & nonnullos occidit, & aliquot etiam viuos ce it. Hoc tempore Ioannes Gondissaluius Camara, in ulæ Materiæ præfectus, grauem sibi iniuriam à Rege Emmanuele factam querebatur, qua offensus, insulã, & domicilium, & opes, & vectigalia deserere, & alias sibi extra Lusitaniæ ditionem sedes deligere parabat. urisdictionem enim insulę, quę fuerat maioribus suis attributa, sibi ereptam, aut, quod idem valebat, imminutam fuisse dicebat: quod minimè ferendum esse iudicabat. Cùm verò ex insula profectus, in Algarbium aduersis tempestatibus iactatus esset, & Arzilam obsideri intellexisset, septingentos milites magna mercede conduxit, & summa celeritate Arzilam contendit. Sed eo iam tempore Reges castra mouerant: qui tamen redituri multis cum maiore apparatu videbantur. Nobilitas quæ tunc Arzilæ morabatur, sumptibus exhausta, in Lusitaniam redire properabat. Eos Coutignus retinere non poterat. Hoc Camara animaduertens, duplex militibus stipendium proposuit, seque tempus omne,

Aliud subsidium.

Arzila obsidione soluitur.

Ioh. Camaræ ex indignatione officium erga Emmanuelẽ regem singulare.

mne, quod Coutigno videretur, in ea vrbe manſu
aſſeruit: neque commiſſurum, vt vllo in loco quiſq
ſuum erga Deum & Regem officium deſideraret. H
exemplo multos homines nobiles in vrbe retinu
Hæc non indigna relatu eſſe ſtatui, vt intelligi poſſ
quorſum Luſitanorum querelæ erga Reges ſuos er
pere ſoleant. Vt enim delicati filij de parentum iniu
ſæpè conqueruntur: ita Luſitana nobilitas leuibus i
terdum cauſis irritata, de Regibus, à quibus enutri
eſt, graues querimonias habet. Attamen in ipſa rei i
dignitate, cùm id caſus poſtulat, opes ſuas Regu
cauſa libenter effundit, & vitam in diſcrimen ſalut
inijcit. Camara verò, poſtquam officio ſuo perfu
ctus cum dignitate fuit, Hiſpalim conceſſit, vndè fu
ab Emmanuele literis benignè & amanter ſcriptis r

Bellum Marochiē-ſe.

uocatus. Sub idem tempus, in morte Ataidij fortiſſ
mi viri iactura inſignis facta eſt. Apud hunc nonnu
li Arabes Oleidemetenſes in Marochienſis regni fin
bus conſtituti, qui tributum Emmanueli Regi pende
bant, queſti ſunt, quòd Arabes quidam Xerquienſe
eorum agros vaſtarent, & grauiſſimas illis iniurias in
ferrent. Ataidius autem fœdere aſtrictus erat, ad vim
ſi quis eis inferre maleficium vellet, omni contentio
ne propulſandam. Ij verò Xerquienſes, contra quo
fœderati Ataidij opem implorabant, erant viri nobi
les & animoſi, & in rebus bellicis exerciti, qui ſtipen
diarij Emmanuelis fuerant, & tamen ab eo defecerāt,
& vltra Marochium caſtra mouerant, & finitimos a-
gros vaſtabant, multiſque iniurijs Mauros Regi Em-
manueli ſubſiditos opprimebant. Ataidius qui eos
explorarent, continuò miſit. Exploratores, illos ad ra-
dices montium, qui Clari nominantur, caſtra poſu-

Ataidij exercitus.

iſſe referunt. Decimo igitur nono die Maij anni eiuſ-
dem M. D. XVI. Ataidius cum equitibus quadrin
gentis & tringinta, & paucis peditibus ex vrbe profe-
ctus eſt, ita tamen, vt quò intenderet, nemo ſuſpicari
poſſet. Cùm verò circiter triginta paſſuum millia
progreſſus eſſet, ad Dabidenſes Mauros peruenit: tūc
Garabi-

irabienses etiam Mauri copias suas adduxerunt. auri, qui cum Ataidio indè profecti sunt, ad quatu- equitum millia fuêre. Indè in terram, quam Alguz pellant, peruenit. Est autem ea tellus plana, & sum- a fertilitate prædita, & Marochiensi agro finitima, iam flumen, quod Alguz appellant, alluit. Ibi Ara- im mulieres & imbellem turbam reliquit, primisq; nebris profectus, eò peruenit, vbi Rahus Benxamuti- , qui erat vir fortissimus, magnumque in Ducibus omen apud Arabas obtinebat, castra fixerat. Ibique im ex improuiso hostes adoriretur, nemo fuit, qui re steret. Cædes ingens edita fuit: solus Benxamutius im paucis euasit. Ataidius cum maxima præda re- edi cœpit. Primum agmen Lupus Barriga ducebat: luarus Ataidius Regium signum præferebat: ipse bsidijs aciem postremam firmabat. Cùm verò Ma- ochio quatuor passuum millibus abesset, aliquot ho- s in loco satis amœno (æstus enim erat ardentissi- nus) cum exercitu conquieuit. Ibi Rahus Benxamu- us cum septuaginta equitibus primùm, deindè cum nultis alijs, qui ad opẽ illius conuenerant, castris obe- uitauit. Tum Arabas cum Lusitanis fœderatos no- iinatim compellans, admonuit, vt occasionem tam ræclaram nè prætermitterent. Si Christianos istos, iquit, occiditis, Mahumeti rem gratam facietis, gen- em vestram tyrannide liberabitis, religionem à vo- ois violatam Lusitanorum sanguine expiabitis, & no- nen virtutis egregium propter tam præclarum faci- nus obtinebitis. Agite fratres, agite commilitones, ras Safinium recuperabimus: perendiè Azamorem apiemus: Lusitanorum memoria ex Mauritaniæ fi- nibus exterminata, vestrum nomen ab obliuione vin dicabit. Cùm hæc maximis vocibus diceret, nostri eo ordine, quo instructi fuerant, progrediebantur. Fœde rati nullum ei responsum dabant, imò cum præda ad primum agmen se conferebant, vt à periculo longius abessent. Vxor quædam illius, Hota nomine, singu- lari specie & pulchritudine fœmina, quam is perditè

Alguz terra.

Lusitanorũ victoria

Rahi Benxamutij ad Lusitanorum fœderatos oratio.

ama-

Hotæ Mauræ cũ Rabo Benxamutio marito colloquium.

amabat, capta ferebatur, quæ illum nominatim in
mauit. Is continuò substitit. Illa à Ducibus facultat
postulauit cum viro colloquendi. Cùm id impetra
Rahe, inquit, Benxamutie, quoties mihi dixisti, te,
me captiuam duci conspiceres, maximum vitæ dis
men aditurum? Captiuam modò duci vides, & id
men pateris? Vbi nunc est amor pristinus? Vbi data
des? Vbi virtus eximia, quam tibi frequenter arro
bas? Is ad hæc, Dies, inquit, longa est: victoria in nu
nis diuini beneficio, virtus in brachij mei robore co
sistit. Illa verò puluerem manu in altum proiecit: tu
addidit, Verborum tuorum fidem aura dispellit. A
igitur, & alia vxore, quam mihi longè, vt video, præ
nis, vt lubet, fruere. Ego interim vel de tua perfidia, v
de timiditate, quorum vtrumuis turpius viro sit, nc
facilè dixerim, perpetuam querimoniam habebo. Is
bi continuò calceum detraxit, eumque in illam co
iecit. Hoc autem signo, vt in more gentis positum era
se fidem, quam dederat, minimè violaturum, confi
mauit. Deindè ad equites suos conuersus, multa cu

Rabi Benxamutij ad equites suos oratio.

lachrymis & luctu disseruit, vt eos ad misericordiai
alliceret. Si, inquit, vos amor vnquam afflixit, si decu
ad contemptum mortis incitauit, si vitam meam ca
ram habuistis, opem vulneri, quod mihi amor inflixit
afferte: periculum à me dedecoris eximij propulsate: v
tam meam ab imminenti fato defendite. Hanc enim
mulierem si captiuam duci videro, diu vitam cum tā
to dolore atque turpitudine retinere non potero. Co
gitate præterea, quantis Mahumetem prophetam san
ctissimum meritis obligabitis, si pro lege illius præliū
inieritis. Hæc cum diceret, eos ad certamen acriter in
citauit, & ipse in agmen postremum inuectus, præliū
atrocissimum iniuit, ita, vt nostri illius impetum ægrè
sustinerent. Alfonsus Norogna tunc in postremis ho-
stem magna virtute repellere contendebat. Huic Atai-
dius subueniens: Noli, inquit ridens, Mauros meos,
quos multis laboribus alui, internecione delere. Par e-
nim est, vt aliquot in semen relinquamus. Abi igitur

Prælium atrocissimum.

in pri-

primum agmen, ego postremam aciem tuebor. Ge-
inuitus atque recusans, imperio tamen coactus, in
men primum discessit. Ataidius equum alium (is e-
n, quo vehebatur, erat nimia lassitudine confectus)
edit: tum sic hostes sustinebat, vt ordinem minimè
turbari permitteret: ita deinde agmen cogebat, vt
erdum esset opus, acie conuersa in hostes impetum
re. Hoc cùm non semel fieret, Rahus guttur illius
datum conspicit: lorica namque ea parte dissoluta
rat. Itaque pilo maxima vi coniecto guttur illius
nsfixit: & ita vir egregiè fortis, qui tam multas cla-
hostibus intulerat, vno ictu concidit, ruinaque sua
strorum aciem perturbauit. Incidit enim continuò
nultus, quo nostri miserandum in modum periê-
Quidam enim Alfonsum Norognam, quidam Al-
nsum Ataidium ducem deposcebant. Tantaq; par-
vtriusque contentione certatum fuit, vt quasi in trã
illo statu Reipubl. cùm ciues ambitione pręcipites,
itionem concitant, ita illi in tanto discrimine dissi-
ent: vsq; adeò, vt parùm abesset, quin hostibus reli-
, ipsi inter se funestissimum prælium cum insigni
ore & amentia committerent. Hanc perturbationẽ
uri fœderati cùm cernerent, cum hostibus se, vt Ra
s admonuerat, coniunxerunt, vt tantæ prædæ par-
pes fierent. Sic autem Lusitani fermè omnes & in-
furore, & sociorũ scelere, aut cæsi, aut capti sunt:
er quos Alfonsus Norogna extitit, qui cum alijs
is nobilibus occisus fuit. Hac victoria elati Mauri,
rimùm rebus suis confidere cœperunt: & quidam
Emmanuele desciuerunt, alij verò suspensis ani-
s, quid casus deindè ferret, expectabant. Nec enim
debant, viri tam fortis interitu, alium inueniri fa-
è posse, qui rem Lusitanam ea virtute defenderet.
hus cum insigni victoria & decore, & maxima præ-
, & quod ille rebus omnibus anteferebat, cum vxo-
charissima, discessit, ita vt eum omnes admiraren-
, & virtutem illius in cælum laudibus efferrent.
or tamen illi amoris gratiam exemplo memorabi-

Ataidij cædes.

Tumultus Lusitanorum & calamitas ex eo grauissima.

Alf Norognæ cædes.

Maurorũ victoria.

Amor & fides coniugalis eximia.

Rahi mors

li retulit. Nam post hanc victoriam, cùm Xerifius cu Fessæ Rege prælium commisisset, Rahus ab host quem fugientem persequebatur, occisus fuit. Hot enim conuersus, equo concitato, Rahum hasta tra fixit. Hota viri funus cum multis lachrymis & eiu tu procurauit, & corpus illius in sepulchrum magi sumptibus extructum intulit. Deindè nouem se d bus à cibo & potu continuit: & sic tandem spiritu edidit: & suis mandatum dedit, vt se cum viro sepe rent. Indignum namque statuit, à viro, quem vni amârat, & à quo ardenter amata fuerat, aut mort aut sepultura diuelli. Emmanuel cùm ei de mor Ataidij, & de exercitus clade fuisset allatum, Nor um Mascaregnam virum impigrum illi successore designauit. Eo tempore, quo illa clades accepta fu Iehabentafufus in Lusitania versabatur, negotijs in plicitus. Qui vbi casum miserabilem resciuit, no mediocrem ex eo dolorem accepit. Id autem illu præcipuè angebat, quòd metuebat, nè rex Emmanu Maurorum scelere offensus, reliquis deindè nulla fidem habendam censeret: quo facto cernebat, max mam rei benè gerendæ facultatem funditus interitu ram. Hoc cùm metueret, Regem obtestatur, nè pro pter aliquorum perfidiam, de reliquis spem prorsu abijciat. Nullam esse gentem, ex qua non sæpenume rò homines conscelerati atque proditores existant. Quod si, inquit, improborum scelus aliorum homi num fidem suspectam fecerit, quo se conferent Re ges? Cuius tandem operibus vti poterunt? Quan rem hominum auxilio destituti, ex animi sententia gerent? Qui enim nemini fidem habet, nemini nego tium vllum committet. Abdat se igitur in syluas, & regni procurationem omninò deserat, opus est, qui v niuersos homines, propter nonnullorum perfidiam, auaritiæ & proditionis insimulat. Vt igitur nihil esse potest nimia crudelitate dementius: ita nihil excogi tare possum diffidentia miserabilius. Fateor equidem scelus immane eorum fuisse, qui socios prodiderunt, & aua-

Nonius Mascaregnas Ataidio suffectus.

Iehabentafufi ad Emmanuelē Regem oratio.

uaritia obcæcati, eis, quibus auxilium afferebant, delissimam necem attulerunt. Verùm non om-
s sceleris eiusdem participes extitêre. Duces enim
nstat innoxios fuisse, qui, quantum in illis fuit, su-
à scelere infando cohibuerunt. Multi præterea,
anta fide amicitiam Lusitanorum coluissent, in
orte, qua nullum certius argumentum esse potest,
ertè demonstrârunt. Nam cum Lusitanis ab ho-
bus occisi sunt: & ij, qui se scelere contaminârunt,
nquam id fecissent, nisi propter Lusitanorum in
igendo duce amentem & pestiferam dissensionem,
ritò rem perditam esse prospexissent. Itaque cùm
itis desperatio ex vna parte eorum animos occu-
sset, & ex altera spes ingentis vtilitatis ostensa fuis-
, superauit species vtilitatis honestatis splendorem,
vt mallent cum lucro viuere, quàm cum fide mor-
n oppetere. Non purgo scelus, imò censeo, vt iu-
egio vtaris, & de sceleratis debitum supplicium su-
s. Vtrunque enim regium munus est, & virtutis
rita debitis ornamentis afficere, & seuerè in ad-
ssum scelus animaduertere. Sed hoc demonstrare
o, non omnes in scelere fuisse, & intempestiuam
itionem improbis causam apertè sceleris attulisse.
are spes est, si proborum opera vti volueris, & qd
nonnullorum temeritate contractũ, seueriore di-
plina correxeris, fore, vt quod est damni factũ, cum
genti lucro resarcias. Fides mea multis in rebus satis
specta & cognita fuit. Vt enim tuæ dignitati serui-
meis infensus & inimicus extiti, & pro tua amplitu
ne nullum vitæ periculum recusaui. Quare si officia
a tibi grata sunt, te suppliciter oro, vt mihi, cui, an-
uam meam in te fidem reb9 exploratam habuisses,
ulta credidisti, nunc postquam meis laboribus atq;
iculis, quanta religione fidem colerem, documen-
m dedi, multò maiora committas. Confido enim
turum, vt opera mea multò plures Mauri ad nomẽ
um adiungantur, quàm fuerunt illi, quos metus si-
il atque cupiditas ad breue tempus à tui nominis

ſtudio diſiunxit. Hęc cũ ſæpè, & ardẽti ſtudio dixiſ
Emmanueli perſuaſit, vt vellet illius opera Maur
voluntates, metu perculſas, ad ſpem rurſus Regiæ
nignitatis excitare. Itaque cum Petro Maſcaregna,
tunc Safinium proficiſcebatur, Iehabentafuſum
miſit: qui in exitu menſis Iulij Safinium naues c
præſidio militum, cum armis & munitionibus ap
lerunt. Iehabentafuſus literis continuò fœderatoru
ducibus aduentum ſuum ſignificauit. Hi maximis
titiæ ſignis, quàm gratus eſſet omnibus illius adue
tus, paſſim demonſtrabant. Erat enim ille egregiè f
tis, & bellandi peritiſſimus, ita, vt omnes, qui ſub i
militabant, quaſi ad exploratam victoriam ducti
iſſent, valdè confidenter in hoſtes impetum facere
Multi ex Mauris fœderatis, accepta prius fide (tim
bant enim, nè propter Ataidij cædem, aliorum ſcel
ſibi fraudi eſſet) in vrbem venerunt: quos omnes N
nius Maſcaregnas ſcelere liberauit. Hi multis prom
ſis fuerunt in ſtudium Regis Emmanuelis multò ac
us incitati. De ſupplicio eorum, qui ſcelus immane ſ
ceperant, dubitatum in conſilio fuit. Erat enim ing
multitudo: de omnibus ſupplicium ſumere, erat diff
cillimum. In paucos commune omnium ſcelus vi
dicare, iniquum videbatur. Præterea timor erat, ne,
tunc aliquid acerbius in animaduertendo fieret, t
multus orirentur, & multorum animi à nomine reg
alienarentur. Quare viſum fuit, ſupplicium in aliu
tempus magis commodum reſeruari, & omnes ſcel
ri affines interim diſſimulanter notari, vt aliquo pra
textu paulatim abſumerentur. Hoc anno Regin
Maria filium perperit, cui fuit Antonij nomen impo
ſitum. Sed puer mortem ſtatim obijt, & Regina e
partu grauiter & periculoſe laborauit. Sub idem tem
pus vna nauis ex his, quas Carauelas vocant, quæ
Luſitania ex Algarbij regno Arzilam veniebat, fuit
antequam in Arzilæ portum intraret, à piratis Mau
ris capta. Luſitana claſſis, quæ in portũ ſubducta fue
rat, propterea quòd æſtus deceſſerat, illi opem afferr

Antonius Emmanueli naſcitur

Carauela Luſitana capitur à Mauris.

n potuit. Franciscus Soueralis, vir fortissimus, qui vehebatur, antè quàm in prælio multis vulneribus afectus occumberet, res memorabiles effecit: octo viginti viri atque mulieres capti sunt. Non multis ft diebus Gundissaluus Vascius itinerum ductor, animi maximi, qui cùm fuisset Maurus natione, religione Mahumetanus, impiam superstitionem ecratus, ad Christi se nomen & fidem adiunxerat, Tingitanam vrbem se contulit, vt opera summi cuiusdam Chirurgi crus, quod illi in bello confractum erat, sanari posset. Vix sanitatem recuperarat, cùm uem conscendit, vt Arzilam, in qua vrbe domicilium habebat (desiderio enim magno videndi vxorem filios tenebatur) repeteret. Magister enim nauis da fidem, fore, vt intra tres horas nauem saluam in zilensi portu constitueret. Sed cum ventus defice-, duæ longæ Maurorum naues in insidijs collocatę, illā inuehuntur. Is quamuis esset vir in armis acernus, non tamen arma tunc, neque præsidium vllū, ibus hostes repelleret, habebat: & cū sibi moriendū e necessariò cerneret, si in manus hostium perueni-, in scapham desiluit, vt remis periculum declina-. Captus tamen cum paruulo filio fuit. In nauē simi er (nemo.n. inerat ea, qui resistere posset) hostes inessi, viros & mulieres, qui eà vehebantur, Tetuamū duxerunt. Mulieres vim & libidinem à corporibus s lachrymis & ingentis pecuniæ promissis cohibuent. Pretio autem persoluto, omnes cum viris, qui siul capti fuerant, in libertatem restitutæ sunt. Solus undissaluus Vascius, quamuis ingentem pecuniam o redemptione illius multi viri nobiles offerrent, & auri essent auarissimi, nō potuit in libertatem vincari. Erant enim hostes in illum, propter desertam ahumetis nefariam & impiam superstitionem, vementer infensi. Itaque cruciatus in illum diros excogitant, & primùm filiū in illius cōspectu dilacerāt, em ipse vt suppliciū libenter pro Christi gloria subet, verbis exhortatur. Illius deinde manus atque pe-

Gundissalui Vascij captiuitas & illustro martyriū.

des duobus aſſeribus fibula coniunctis, atque diſc alligant, & illum verberibus concidunt, & vngul uellunt, atq; vt diutius torqueretur, ita corpus pa tim carpunt, vt non celeri morte doloribus acerb mis finis imponeretur. Is interim omnem à corp dolorem nomine Chriſti ſæpius inuocato depelle & illi gratias agebat, quòd ſe tanto beneficio cumu ret. Neq; enim ſibi clarius in hac vita munus conc potuiſſe dicebat, quã vt pro illius nomine, qui tan in Cruce pro generis humani ſalute cruciatus pertu ſet, vitam cum inſigni cruciatu profunderet. Neq; lùm ſupplicijs oblectari videbatur, verù & ſupplici verbis flagitiorum veniam poſtulabat. Hoſtes fi conſtãtia perturbati, multò grauiora animis ſuppli perferebãt. Non poterant enim pati, omnes ſuos co tus, quos ad illius virtutem frangendam & debilita dam comparauerant, ad nihilum recidiſſe. Itaque f grabant furore & amentia: & quò ille conſtantius fide permanebat, & fortius cruciatus contemnebat, illi magis animis efferebantur, & vehementius illu nouis cruciatibus oppugnabant. Cùm verò Chriſ in ſupplicijs laudari, & Mahumetis nomen lacera perſpicerent, linguam illius præciderunt: qui tamen pſo ſpiritu, qui è vultu & ex oculis eminebat, eoru immanitatem & impietatem refutabat, & clariore triumphum tacitus ex eorum crudelitate victor ag bat, quàm verbis dicere potuiſſet. Mente enim tunc Deo clarius euulſa lingua loquebatur, & magnifice tius Chriſti numini vota perſoluebat, quàm ſi ſum mis humanæ eloquentiæ viribus hoſtes exterreret. B duo hæc cruciamenta inuicto animo pertulit, & ſic tã dem in cælum è corporis vinculis expeditus immigr uit. Is fratrem habebat, qui ſimiliter ſeſe ad Chriſti no men applicuerat, & poſt aliquot annos ab hoſtibus ca ptus, in acerbiſſimo cruciatu, pro Chriſti religione fo tiſsimè tolerato, clariſsimam mortem oppetiuit: & it fratris veſtigijs inſiſtens, idem virtutis præmium in c lo conſequutus eſt. Dum hæc in Luſitania & Afric

Gundiſſal. uij frater martyr.

RES IN-DICAE. Luſitanici

gerun

cuntur, Fernandus Gomecius Lemius, quem Alfon ad Ismaelem legati hodœporicon.
; Albuquercius ad Ismaelem Persarum Imperatorē
gauerat, cum suo comitatu quadraginta camelis,
ē regij ad eam rem præparauerant, inuectus, quacū-
e iter faciebat, erat à principibus, qui Ismaëli pare-
nt, hospitaliter acceptus. Eum autem deducebat q-
m Ismaëlis dux, Habraimus Bea nomine, qui cùm Carmasa ciuitas.
armasam perueniret (ea fuerat olim ciuitas valdè
quens & opulenta, & propter rebellionem, Ismaë-
iussu vastata, in cuius tamen arce militum præsidia
llocata erant) Ismaël eum prohibuit, ne vlterius i-
us iniussu progrederetur. Interim Ismaël equos,
i in alia ciuitate alebantur, ad se perduci impera-
t. Postridiè nostri Ismaëlis permissu Carmam peruē Carma Ciuit.
re, quæ ciuitas est muris, & vallo, atque fossa muni-
Indè in templum magnis sumptibus ædificatum,
ope fluuium latissimum, qui tellurem varijs aqua-
m deriuationibus valdè fertilem & amœnam red-
t, deducti sunt. Quacunque autem iter faciebant, e-
nt à ducibus honorificè accepti, & omnibus rebus
victum necessarijs largè atque munificè donati.
um verò Caixamum peruenissent, quæ ciuitas est Caixamū.
œnibus egregiè munita, multisq; rebus opulenta,
irabucaca, qui tunc Ismaelis exercitum imperio cō-
ebat (Is autem Goæ Albuquercium Ismaelis nomi-
salutauerat) cum legatis regis Daquemensis, atque
baimi Idalcami, qui apud Ismaelem versabantur,
m magno equitum & peditum comitatu illis obui-
n prodijt. Ibi decem dies commorati sunt. Inde cor-
oribus iam ab labore refectis profecti, decem iustis i-
neribus ad Ismaelis castra (in campo namque ver-
batur) tandem perducti sunt. Antè tamen, quam in
stra peruenirent, Regiæ præfectus, cuius status erat
nplissimus, & opes immanes, eis obuius factus est, et
ntisper illos sermone periucundo & humano deti-
uit, dum illorum sarcinæ, quæ à camelis ferebantur,
cederent. Tunc eorum tabernacula prope sua figi
æcepit, illisque conuiuium instrui imperauit. Vix

in ſellis conſederant, cùm eis Iſmael munera ſatis l
Iſmaelis Sophi caſtra. gè in conuiuium miſit. Cùm ad eum locum peruen
re, ſupra mille, vt arbitrabantur, milliaria confeceran
Regis verò caſtra locata erant in campi planicie, mo
tibus excelſis & editis multa niue coopertis incluſ
Numerus tabernaculorum quinque & triginta m
lium fuiſſe dicebatur: Equites ſupra centum milli
magnus etiam mulierum numerus, & famulorũ i
numerabilis turba illis caſtris continebatur. Poſtrid
Iſmael venatum profectus, octo millia equitum d
xit: modico tamen omnes interuallo ab eo diſtaban
Illi tantùm, qui eum conuenire volebant, propius a
cedebant: explicatoque negotio, cuius cauſa veneran
abſcedebant continuò, & in ordinem reducebantu
Præfectus Regiæ dimiſſus eſt, vt legatos lautè accip
Conuiuiũ Præfecti Regiæ Peſicæ. ret. Is, vt ornatius eſſet conuiuium, aliorum etiam r
gum legatos inuitauit. Multis dapibus, & maxima v
ni copia, & cantibus, & ſymphonia celebratum con
uiuium fuit: omneſque tandem, qui fuerant inuitati
veſtibus bombycinis auro intertextis donati ſunt. Cõ
uiuium fuit à diei principio ad veſperũ perductum. I
mael interim à venatiõe reuerſus, præter tabernaculu
Luſitani legati cũ Sopho colloquium vbi conuiuiũ celebratur, tranſiuit. omnes egreſſi ſunt
vt eum ſalutarent. Is Luſitanũ legatũ alijs veſtib. atq
muneribus ornauit. Nõ multis pòſt diebus legatus in
tromiſſus eſt, vt legationẽ exponeret. Iſmael illũ in ta
bernaculo pulcherrimè facto, quod auri miro fulgore
ſplendebat, & in loco ſublimi aureis veſtibus inſtrato
Regibus & principib. qui illi parebant, ſtipatus expe
ctauit. Literas hilari fronte accepit, legatum cũ ſocijs
ſedere iuſsit: tum de valetudine Pontificis Maximi, de
ſtatu & amplitudine multa quæſiuit. Deinde de Re-
gis Emmanuelis morib. ætate, conſuetudine, de illius
imperio, de filiorũ numero percontatus eſt. Poſtremò
de Alfonſi Albuquercij morib. atq; virtute, de armorũ
ſtudio, de pacis inſtitutis nõ pauca etiã cũ ſingulari ſi-
gnificatione humanitatis interrogauit. Munera dein-
de, quæ legatus illi Albuquercij nomine deferebat, ac-

cepit,

pit, & quàm grata illi essent, multis signis ostendit. ostquam verò iucundo sermone tempus aliquod cũ gato comiter insumpsit, mensam insterni, & dapes pponi iussit: aliam verò mensam conquisitissimis epu s extructam propè suam legatis & principib. qui adesunt, similiter apparari præcepit. Celebratur omnium rmone conuiuium. Mahumetis interim vinum ventis iussa contemnuntur: aquã vino admisceri sumum nefas existimatur: maiorib. inuicem poculis intantur. Dux quidam instat, & vrget, & per Ismaëlis tã conuiuas obtestatur, vt totum vinũ hauriant. Ismael maximum poculum vino plenum ostẽtabat, &, um satis oppletum esset, interrogabat: deindè totum, uasi præclarum facinus ederet, ebibebat. Tum se iaabat, quòd ille solus tantũ vini hausisset, quantum iloẽs, qui aderant, bibere minimè potuissent. De mendapes & vinum, si quid esset quod suauius videretur, gatis mittebat. Multis interim iocis inter se ludebant, omni ratione dabant operam, vt animos ab omni ra ad hilaritatem traducerent. Nullis cæremonijs, ullis mysterijs erat locus relictus. Conuiuium cùm uabus ante meridiem horis institutum fuisset, sub oc asum solis finitum fuit. Legati alijs vestibus atq; mueribus ornati, & in tabernacula dimissi sunt. Castra nterim frequenter mouebantur, sed idem semper culus, & institutum vitæ permanebat. Legatis tandem esponderi placuit. Summa legationis tria capita connebat. Primum erat, Regem Emmanuelem cupere um illo societatem coire, ita, vt eosdem amicos & ini nicos haberent. Et quia nouerat, illi cum Turcarum mperatore, & cum Sultano AEgypti bellum esse, se d idem bellum opem, quam maximam posset, allatuum. Alterum caput erat, vt Ismael ad amicitiæ fœus confirmandum, legatos in Lusitaniam ad Emma uelem mitteret. Albuquercium enim operam datuum, vt ij commodissimè Armuzio in Lusitaniam na igarent. Postremũ erat, quo Albuquercius ab Ismae postulabat, vt Persas, qui Zabaimo Idalcamo in bel-

Epulũ ab Ismaele So pho legatis præbitum.

Legatiõis Lusitanicæ capita.

lo contra Lusitanos operam nauabant, reuocaret: deinceps eis, bellis, quę contra Lusitanos mouerentu interdiceret. Responsum est ad primum caput, Ver cum factis minimè consentire. Si Rex Emmanuel ar citiam illius expetebat, cur Armuzium, quæ ciuit Ismaëlis imperio tenebatur, & illi tributum ex fœde pendebat, Lusitanorum armis occupari, & præsidi suis teneri permittebat? Quod verò ad legatos attin bat, viam esse longinquam & periculosam, multisqu difficultatibus impeditam. Sed se anno sequenti bell Turcis illaturum, & famam belli, quam sperabat in L sitaniam peruasuram, vice legatorum futuram. Bell verò contra Selymum profligato, tum demum sign in Arabiam se inferre cõstituisse: ad quod bellum nu lius se Regis ope indigere. Si vellet Albuquercius ami ci officio fungi, auxilium quod in Arabicum bellum offerebat, in bellum, quod contra Catifam & Baharē ciuitates in intimo sinu Persico sitas, quæ ab illo defe cerant, moliri statuebat, reseruaret. Tunc enim opus si bi Albuquercij auxilio propter Armuzij vicinitatem fore. De militibus verò, qui sub Zabaimo militabant, sibi liberum non esse. Primum enim, milites, qui passim extra imperij sui fines vagabantur, esse legibus solutos, imperioq; illius astringi non posse. Deinde sibi cum Zabaimo Idalcamo amicitiæ fœdus esse, quod sine scelere nefario violari non posset. Se tamen ad illū literas daturum, quibus hortaretur, vt Lusitanos bello minimè lacesseret. Postremò se ducibus suis, qui mare Persicum nauigabant, præcepisse, vt Albuquercium vnicè colerent, illiusq; voluntatem nunquam offenderent, sed omnia potius amicitiæ constantis officia illi præstarent. Reliqua verò se literis & sermone, quem cum legato habiturus erat, vberius explicaturum. Hæc quidem tunc respondit, paucis autem pòst diebus castra mouit, & montes, qui in ambitū duodecim passuum millibus patebāt, exercitu circunducto cinxit. Deinde cum paulatim vndiq; bestiæ pellerentur, in campi planiciem, quam montes omni ex parte claudebāt, com-

Ismaëlis Sophi ad legatorum responsum

Ismaëlis Sophi venatio.

ompulsæ sunt. Tum legatum cum socijs, & paucos æterea viros primarios accersit, deinde sagittis maxi um earum numerum confixit. Postremò aduncum adium distrinxit, quo multas in duas partes vno ictu ssecuit, & quandam secundum longitudinem vno ntum vulnere discidit: erat enim summis viribus, & ngulari in armis dexteritate præditus. Tandem cæ- endi labore defatigatus, reliquis, vt bestiarum stragē ierent, permisit. Interim verò cum legato sermonem icundissimè conferebat, & quomodo Emmanuel ve- aretur, & quo studio nemora & syluas peragraret, in- rrogabat. Deinde quatuor millia passuum progres- s, piscationi operam dedit: & ipse manibus suis retia ciebat, & nostris pisces humanissimè porrigebat, o- niq; ratione pugnabat, vt eos omnibus facilitatis si- is ad sui studium alliceret: quod quidem non erat mulatione aliqua fraudulenter elaboratum, sed in na ra illius penitus insitum. Erat enim natura clemēs, à curis tristissimis alienus, & in omni genere sermo- s vrbanus atq; iucundus. Indè motis castris, in loca mœnissima, hortis atq; pomarijs ordine singulari cō- ta peruenit. Cupiebat enim, vt nostri regionis amœ- tatem oculis aspicerent, vt omnia laudibus in Lusi- nia celebrarent. Deindè cùm legatus instaret, vt se issum faceret, ab illo petiuit, vt Taurisium concede- t, & ibi eum opperiretur. Se nanq; velle legatum ad lbuquercium cum illo mittere. Lusitanos pecunia muneribus varijs affecit, eosq; duci cuidam commi- t, vt in vrbem illam deduceret. Decem autem itineri- us Taurisium peruenēre. Ciuitas est ædium magnifi ntia, & ciuium frequentia, & diuitiarum abundan- a, & telluris fertilitate, & amœnitate illustris & clara. am multi Christiani Armenij incolebant, qui Lusi- nos Christiani nominis coniunctione frequenter uisebant, multisq; notis egregiæ cuiusdam volunta- s insitam in eos caritatem demonstrabant. Ciuitatis utem rectores & Principes nullum in eos officium rætermittebant. Post 20. dies (legatus enim, quem Is- mael

Piscatio Ismaelis Sophi.

Taurisij Ciuit. descriptio.

mael mittere decreuerat, in grauissimum morbum i
ciderat) iussi sunt indè discedere, & regionem natu
fertilem, & cultura nitidam peragrare, donec tande
Caixam ciuitatem opulentissimam peruenirent. In
Zirazium 15. itineribus deducti sunt. Hyems erat, & v
niuibus oppletæ iter impediebant, ita vt esset necesse
multis viam, qua nostri progrediebantur, aperiri. E
ea ciuitate Dux cum magna equitum multitudine,
reliqui duces atq; præfecti in omnibus vrbibus, in qu
legatus intenderat, facere solebant, obuiam illi prodij
Fuêre ibi similiter benignè & satis hospitaliter accept
Vrbis princeps interuenit, cuius aduentu festi dies ag
tati sunt, & nostri multò lautius & magnificentius
pulati. Legatus, quem Ismaël ad Albuquercium cu
literis ad Emman. Regem destinauerat, eò tandem c
muneribus varijs aduenit. Inter alia munera, quinqu
pulcherrimos equos ephippijs aureis & argenteis, cun
emblematis admirabili fulgore collucentibus & vesti
bus bombycinis instratos ad Emman. mittebat: & au
ream galeam, & multa aurea & argentea vasa singula
ri opere perfecta. Indè Laram profecti sunt: è Lara Ar
muzium tandem traijciunt eo tempore, quo iam Al
fonsus Albuquercius obierat, & Lupus Suarius Indi
regebat. Literæ, quas Emman. Ismaëlis legatus ferebat
erant in hanc sententiam scriptæ. Regi magno, subli-
mi corona prædito, maximo Principum Christiano-
rum decori & ornamẽto, magnanimo, felicissimo Por
tugaliæ firmamento Salutem. Facinora tua sunt cum
rosis odoris suauissimi iucunditate conferenda. Has li
teras scribo, vt ex illis intelligas, me tibi felicitatem cũ
dignitatis amplificatione non minus, quàm si frater
meus esses, optare. Velim scias, domesticum quendam
meum in Indiam iuisse, vbi tuus magnus, & laudatus,
& à te summo consilio ad tantum munus obeundum
delectus Imper. versabatur. Is famulum illum nostrũ,
& illius comites benignè complexus est, omniaq; illi-
us officia in eos constitêre: quod ego non mediocre a-
moris argumentum iudicaui. Id me mouit, vt virum è

Caixa Ciuit. *Zirazium ciuit.* *Ismaelis ad Albuquercium Legatus & munera.* *Lara ciui.* *Ismaelis ad Emmanuelem literæ.*

meis

eis domesticis & familiaribus Soleimanum nomi-
, ad illum legarem, vt institutam amicitiam forti-
confirmaret. Cupio igitur, vt mutuis literis & offi-
s hoc amoris vinculo arctius illigemur. Deus Om-
potens regium tuæ personæ decus, & amplitudinē,
Imperium, atq; familiam sempiterno prędio tuea-
r. Albuquercium verò literis ad illum datis, Impera-
rum columen, maris Leonem fortissimum, maxi-
æ virtutis virum, & alijs eiusmodi titulis illustrabat.
ddebat deindè: Vt cùm sol exoritur, illius splendor
t oculis iucundus, & vt odorum fragrātia nares sua-
tate perfundit: sic res à te gestæ me singulari volu-
ate permulcent. Hoc eloquentiæ genere epistolam
ntexebat, voluntatemq; in illius studium vehemen-
r incitatam esse declarabat. Postremò ab illo petebat,
aliquot artifices sibi mitteret, qui tormenta confla-
, & expolire possent. Similiter & Mirabucaca literis
ad Albuquercium datis, laudes illius exaggerabat,
& animum suum illius amore vehemen-
ter incensum esse testifi-
cabatur.

Ismaelis literarum ad Albuquercium argumentum.

HIERO-

LIBER

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER VNDECIMVS.

Sultani Aegyptij aduersus Lusitanos in India bellum.

DVM hæc gerebantur, Sultanus magnam classem comparauerat, vt rursus Lusitanos, si posset, Indiæ possessione pelleret. Ad id autem fuerat ab omnibus fermè Regibus Indiæ literis stimulatus, qui omnes opes suas illi ad id bellum præstò futuras asserebant. Is & spe, quam illi Indiæ Principes afferebant, & dolore, quo illum vectigalium iactura conficiebat, inductus (opes enim magnas Lusitanorum armis amiserat) classem viginti septem nauium instruxit. In hac classe septingenti Mameluci, in quibus totum militiæ robur consistebat, & trecenti Turcæ, & mille Saraceni Tunetenses atque Granatenses inerant. Maximas præterea copias Indi Reges ei minimè defuturas ostenderant. Tormentorū & munitionum erat ingens numerus. Huic classi Soleimanum, natione Turcam, rerum maritimarum peritissimum, qui longo tempore sub Turcarum Imperat. stipendia fecerat, & ab eo ad Sultanum transfugerat, præfecit. Is ex Heroûm ciuitate solutis anchoris in insulam Camaram contendit: in cursu tamen

n triremem vnam amisit. Mirhocemum verò, qui
t amissam ad Dium classem, duas naues, & vnam
ratam suis sumptibus ædificârat, sibi socium adiun
In ea insula arcem instituunt, quam Sultanus Mir-
emo committi præceperat. In arcis structura circi-
annum consumunt. Indè, vt Adenam oppugnent,
cedunt. Rex enim illius vrbis Mirhocemi iniurijs *Adenæ oppugnatio.*
ensus, nè commeatus vllus in insulam importare-
, proposita capitali pœna vetuerat. Adenam verò
eimanus & Mirhocemus diu atque vehementer op
gnârunt, & muri etiam partem tormentis dirue-
it: sed tanta vi fuerunt à ciuibus repulsi, vt cogeren-
re infecta in insulam redire. Indè Iudam, vt melius
frumentariæ prouiderent, petiêre. Ibi hostili dissen
ne inter vtrunque ducem concitata, Mirhocemus *Mirhocemi cædes.*
eimani insidijs oppressus interijt. Emmanuel de
ssis huius apparatu certior per literas sibi Rhodo
ssas factus fuerat. Itaq; Lupo Suario præceperat, vt
expectaret, dum ea in Indiam nauigaret, & se cum
sse Regum coniungeret, sed ipse in Arabicum si-
n delatus eam euerteret. Suarius, vt imperata confi *Classis Lusitanica.*
et, diligentiam adhibuit. Itaque tres & quadraginta
es celeriter instruxit. Cum hac classe, in quam mil-
e ducenti milites Lusitani, & mille Indi conscripti
runt, Goa soluit octauo die mensis Februarij, An- *Annus nati Christi 1517.*
salutis M.D.XVII. Zacotoram verò aquandi gratia
ijt: Indè Adenam, vbi hostes consistere suspicaba-
inuectus est. At illi, vt dictum est, indè discesserāt.
rius naues in portu constituit, & in vrbem globos *Adenæ deditio repudiata.*
ijcit. Tres ciuitatis Principes Mirhamiriami iussu,
adhuc vrbis imperium tenebat, ad illum supplices
n clauibus accedunt, & petunt, vt vrbem Emmanu-
nomine, cui seruire deinceps summa fide & studio
ebant, in deditionem acciperet. Is oblatam ciuita-
n repudiauit. Id enim, vt dicebatur, in mandatis ac-
erat, nè Adenam oppugnaret, néve, si ea ciuitas in
litionem sponte sua veniret, possessionem illius oc-
aret. Verùm mandata certa non possunt casibus

in-

incertis, quos temporum varietas & inconſtantia g
bernat,accommodari.Quocirca maximo interdum
nimo opus eſt,ad conſilium cum rerum varietate co
mutandum. Nam cùm animus nimis iram abſen
Principis extimeſcit,multæ occaſiones elabũtur, qu
amiſſas poſtea multi ſine fructu lamentantur.Quo
ca Epaminondæ factum debitis laudibus ornatur, q
cùm tempus Imperij legibus definitum , illi expletu
fuiſſet, Imperium tamen duobus menſibus contra
ges,vt hoſtes bello frangeret,retinuit,cùm ſciret,eſſe
bi capitale ſupplicium à ciuitate conſtitutum . Itaq
maluit vitæ periculum adire , quàm nimia obedient
periculum nō omni contentione à patria propulſar
Quod ſi Suarius feciſſet,ab eo Principe,cuius offenſi
nem metuebat, fuiſſet non mediocribus honoribu
propter eam animi magnitudinem affectus. Interi
verò,nè,quod ciues offerebant,negligere videretur,d
xit ſibi eſſe in animo cum hoſte confligere , propter
non poſſe ibi in facienda pace tempus conterere, n
dum in conditionibus ſcribendis immoratur, hoſt
effugiant.Se breui,vt confidebat,rediturum , operan
que daturum,vt pax multò tunc commodius firmar
tur.Commeatu ſibi tantùm,& magiſtris opus eſſe.C
ues hoc reſponſo lætitia incredibiliter elati ſunt,eam
voluptatem,quam ex inopinata libertate perceperũ
multis ſignis indicârunt. Commeatũ verò largè ſu
peditârunt,& 4. magiſtros , qui mare illud Arabicũ
ſæpiſſimè peragrârant,Suario tradiderunt. Indè pro
fectus vela dedit,& Aluarum Caſtrenſem cum Iacob
Pereira præmiſit , vt aliquẽ exciperent, ex quo poſſen
exploratè cognōſcere , vbi hoſtium claſſis conſiſteret
Pereira nauem vnam cepit : ex captiuis autẽ cognoui
claſſem hoſtium in Iudæ portu conſtitutam eſſe . So
lcimanum verò in animo habere,rurſus Adenam op
pugnare,& arcẽ Camarenſem perficere, deindè in In
diam,vt Luſitanos opprimeret,nauigare.Suarius cum
oſtium ſinus Arabici intrare vellet, tempeſtate ſubi
tò coorta iactatus eſt,parumq; abfuit,quin claſſis vni-
uer-

Luſitanæ claßis ex tẽpeſtate periculũ.

rsa deprimeretur. Aluari Castrensis nauis ingenti
cina grauata (tria namque nauigia Castrensis cepe-
, & omnem prædam in nauem imposuerat) flucti-
s hausta fuit, & omnes, qui in illa vehebantur, inter-
e. Tempestate sedata Suarius cursum tenuit, & an-
quàm Iudam perueniret, duodeuiginti Christiani
neti (hi erant fabri, qui hostium classem reficiebant,
cum septem Turcis profugerant) ad eum deducti,
rrant Mirhocemum à Soleimano occisum fuisse,
pterea quòd eum Mirhocemus veneno tollere pa-
bat. Classem verò in terram subductam, ciuitatem
munitam esse, infirmaq; præsidia ad vrbis defensio
m constituta. Hoc accepto nuncio Suarius accelera-
. Sed alia tempestas valdè turbulenta illum à cursu
nsuersum deduxit. Nauis vna cum omnibus, qui in
a erant, fluctibus obruta fuit. Tandem cùm classis ad
troitum portus appulsa fuisset, nostri vlterius pro-
edi propter frequentia vada non ausi sunt. Ciuitas
in ora mediæ Arabiæ interioris post sinus aditum
a. Solum est macrum & aridum: ciues non cibariis
ntùm, sed aquis etiam aliundè importatis vtuntur.
ocus propter religionem frequentari cœpit. Indè
mque vrbs, quam Mecam nominant, vbi Mahume-
sepulchrum visitur, itinere diei vnius abest. Præter-
locus, eò quòd in oræ medio situs sit, est idoneus ad
omata, & reliquas Indiæ merces exponendas; quæ
dè camelis in AEgyptum deportari solebant. Por-
s est propter breuia, & scopulos admodum frequen-
, infestus. Vrbs non erat ita munita, vt obsidionem
stineret. Domos tamen habebat sublatas cœnacu
, & non minimis sumptibus ædificatas. Suarius Al-
nsum Menesium, & Dionysium Fernandium Me-
im portus altitudinem explorare iussit. Illi semitam
e peragustam, qua triremes possent intrare, renun
ant: sed hoc incommodum habere, quod propter va-
os & ancipites flexus, esset necesse latera crebris tor-
entorum ictibus exponi. Ex vrbe namque & ex sta-
onibus ad eam rem præparatis densæ pilæ iacieban-
tur.

Alia tempestas.

Iuda ciuitas & portus.

Iudæ oppugnatio fru

stra tentata. tur. Habito consilio, statutum fuit, antequam torm
ta, quæ erãt in stationibus in littore constitutis, ada
clauis impedirent, nè hostibus vsui esse possent; n
esse cum tanto periculo vrbem oppugnandam. Vt
tem id fieri posset, esse commodissimum, naues d
onerarias, & vnam rostratam nauem Mihocemi, q
in portu consistebant, incendere, vt, dum hostes a
cura auersi, ignem restinguere conarentur, nostri fa
lius id, quod cogitârant, efficerent. Ignis quidem co
iectus fuit, & naues incensæ: hostes nihilominùs à s
tionum & tormentorum præsidio minimè dedu
sunt. Itaque nostri, qui in terram desilierant, statio
Suarius in Camaram nauigat. oppugnare nõ sunt ausi. Classis interim magnum d
mnum ab hostibus accipiebat. Suarius igitur indè cl
sem deduxit, & in Camaram cursum direxit. Sitis
nim atq; fames multum nostros vexabat, & non pa
cos interimebat. Insulam verò habitatoribus vacua
offendit. Oẽs enim metu in continentem profuger
Suarius in Aethiopiam Franciscum Gaam, & Laure
tium Cosmium cum illorum naub. misit. Qui tam
nullum ex ea regione commeatum importârunt, it
vt ingrauescente fame multi perirent. Ibi Odoard
Odoardi Caluani mors. Galuanus, qui ab Emmanuele fuerat ad Aethiopiæ r
gem cum honorifica legatione missus, senio atq; mo
bo confectus, è vita migrauit. Suarius arce, quam h
stes ædificârant, euersa, ex insula discessit, & extra
Zeila Aethiopiæ ciuitas. num egressus, Zeilam aduectus est. Ea vrbs extra sin
Arabicum, prope ipsius sinus aditum in ora Aethi
piæ sita, ciuibus frequens, & commercio locuples era
ædes amplas & editas habebat. Gens erat è varijs natio
nibus eò confluentibus mixta. Et sic eueniebat, vt pa
nigro, pars verò candido colore, multi medio inte
nigrum & candidum distincti, in ea versarentur. Ea
Suarius, vt indè cibaria pararet, fame coactus petiera
Multitudo classis metu diffugit. Viri militares, vt ad
Zeilæ oppugnatio tu nostros arcerent, vrbis præsidio relicti sunt. Nost
cùm cernerent, armis, non precibus neque pretio fa
mem sibi depellendam esse, communi consilio vrbem
de-

bellare constituunt. Ea non erat cincta muris, aut
ribus, & stationibus vllis munita. Itaque in ter-
n desiliunt. Primam aciem Garsia Coutignus, &
nnes Sylueira ducebant. Postremam Suarius cum
quis Ducibus agebat. Qui primi exierant, instructi
quas copias expectabant. Sed id cùm lentius, quàm
postulabat, à Suario fieret, ij qui in terram egressi fu
nt, conuitijs exagitati, moram ferre minimè po-
re. Exprobrabant namque illis hostes ignomini-
in vrba Iuda ab hostibus acceptam. Ibi non minus
erali hospitio eos accipiendos esse dicebant, quàm
bleimano accepti fuerant. Primi Gaspar Syluius, &
ius Syluius, & Antonius Ferreira Fogaza, homi-
dedecoris insolentes, qui laudis cupiditate mor-
n contemnebant, in hostes ruunt, reliqui omnes
ntinuò sequuntur. Hostes vndique confluunt, &
nferti impetum egregiè sustinent. Nostros tamen &
hes, & conuicium, & accepta ad Iudam macula a-
ler stimulabat. Itaque impressione facta hostes fun-
nt, multos cædunt, & reliquos in effusam fugam
nijciunt. Vrbs ad hunc modum omni præsidio nu-
la, nostris prædæ relicta fuit. Simon Andradius
it, qui Suario diceret (is adhuc se in classe tenebat)
m iam tutò posse in vrbem ingredi. Esse namque
pugnatoribus vacuam. Id Suarius durius tulit,
am Andradius opinatus fuerat. Existimauit enim,
quòd prælio non interfuerat, sibi timiditatem &
auiam obiectari. Itaque hominem ob eam causam
eris verbis accepit. Vrbs direpta fuit. erat autem ple-
commeatu: è quo pars tantùm non valdè magna
naues imposita fuit, & vrbs coniectis vndique flam-
s absumpta. Hic vnus homo Lusitanus, qui remi-
celocis præerat, cui celoci Georgius Quadra præfe
s fuerat & à classe Odoardi Lemij disiectus, in vrbis
us littore captus extiterat, vinctus asseruabatur.
m demum vrbe direpta, in libertatem vindicatus
. Inde Suarius Adenam petijt. Ibi malo coactus in-
exit, quòd consilio prospicere rectius fuisset. non

Zeila capta & spoliata.

Suarij imprudens factum.

esse præsens emolumentum spe futuri, quod in al
fide consistit, omittendum. Suarius enim, qui fid
benignitatis, qua præ se Mirhamiriamus tulerat,
ria Zeilæ comburi iussit, eorũ necessitate grauissim
difficultatibus implicatum sensit. Cùm enim Mi
miriamus exploratum habuisset, illum in eo cursu
hil memorabile gessisse, & classem imminutam r
cere, & magnam exercitus partem absumptam esse
hominem etiam contemnere ex eo tempore cœpi
quo claues vrbis repudiârat, acceptæ libertatis im
mor, illum commeatu iuuare noluit, & aquam m
gnè & auarè præbuit. Hac inopia compulsus rursu
Barbora Ciuitas. Aethiopiam transmisit, vt ex vrbe, quam appellant
boram, quæ Zeila octoginta passuum millibus ab
cibaria pararet, & in illis oris aquaretur. Inde cum
minum, & nauium iactura, & non mediocri dede
re Armuzium petijt. Nec enim Adenam præsidio
sitano muniuit, neque Sultani classem incendit, ne
Iudam expugnauit, neque Matthæum Regis Aeth
piæ legatum in loco Aethiopiæ tuto, vt fuerat iuss
exposuit: classem quassatam, & homines, qui tem
statis vim, & hostium crudelitatem, & mortem, qu
fames & sitis multis attulerat, euaserunt, multis
commodis vexatos adduxit. Antequam verò Arm
zium perueniret, Alexium Menesium, qui class
quæ erat in Lusitaniam profectura, instrueret: & I
pum Villalupiensem celoce in Lusitaniam, vt quod
ea nauigatione parum feliciter gestum fuerat, em
Celocis ex India in Lusitaniã aduentus. ciaret, misit. Celocis magister erat Petrus Vascius V
ra, nauigandi peritissimus. Huius celocis aduentus
ximam in Lusitania admirationem cunctis incu
cùm cernerent, adeò paruum nauigium tot mari
mensum, eos fluctus & tempestates superasse, quib
maximæ naues, omnibusque rebus instructissimæ
cumbunt. Suarius Armuzij rebus ordine consti
tis, in Indiam nauigauit. Ibi Antonium Saldagna
qui eo anno Olysippone cum classe quinque nauiu
soluerat, offendit. Is, vt cum maiore classe mare A
bicu

um obseruaret, & regionibus illis acre bellum in-et, & Fernandus item Alcasoua, vt vectigalia tra-et, & quæstoribus præesset, missi ab Emmanuele rant. At ipsius Suarij classis, præter alia incommo-erat etiam dissipata. Quædam enim naues ad Me-lem ventis delatæ sunt: quædam Mozambiquem erunt: quidam verò nauarchus intra sinum Ara-um, in oppidum AEthiopiæ aduectus fuit, vbi ab ronymo Oliueria fuit occisus. Oliueria namque gnominia ab illo fuisse affectum querebatur. Ad verò cædem, socium sibi quendam virum auda-nomine Menendum Alfonsum, asciuerat. At e-s quidam fortissimus, nomine Ioannes Rodericus agius, qui in eadem erat naui, Menendum Alfon-in vindictam illius sceleris confestim occidit. ueriam autem, quòd esset vir nobilis & gratiosus, ctum Prætoris iudicio reseruauit. Hic exitus pa-felix fuit classis illius, quæ tantam sui expectatio-concitârat. Suarius autem, cum iam, vt scriptum pacem cum Coulami regina confecisset, & cupe-in ea vrbe arcem ædificare, Hectorem Rodericum, um sanè fortem, antè, quàm in Arabiam nauiga-Coulamum miserat, illique in mandatis dederat, Reginæ diceret, sibi opus esse domo munita, in qua sitani contra Saracenorum iniurias tuti esse pos-: nè similem cladem illi, qua Antonius Sala ab-ptus fuerat, acciperent. Id Regina non grauatè con it. At Rodericus, quamuis domum se ædificare si-laret, arcis fundamenta iaciebat. Saraceni cum id a-aduerterent, ciues admonebant, vt principio tyrã-is obsisterent. Arcem illam eorum ceruicibus im-ere, iugumq; principibus imponi, quod si vellent tea à corpore repellere, futurum, vt in ea contenti-operam frustra consumerent. Principijs obsisten-n, maliq; nascentis radices euellendas. Adultam e-pestem exsecari difficillimum. Artes Lusitanas as esse: per speciem fœderis & amicitiæ, dominati-m quæri: domus amplioris obtentu arces excitari:

Suarij classis incommoda.

Arx Coulalami sub dom⁹ prætextu struitur.

Saracenorum de Lusitanis querelæ & monita.

Prudẽtes. homines nihil hostile suspicantes libertate spoliari
mnibusq; tandem bonis euerti. His sermonibus c
solicitabant, & Reginæ ipsius aures sæpius obtu
bant. Illa verò cum sciret Lusitanos & graues am
& inimicos esse, maluit amicorum fidem experiri,
inimicorum odiũ periclitari. Memoria repetebat,
pœnam Rex Calecutij perfidiæ & inconstantiæ pe
lerat, & quantis præsidijs Rex Cochimi propter egr
Constãtes. am in Lusitanos fidem, statum suum munierat. I
nullis sermonib. à fide semel data deduci potuit. O
interim crescebat. Regina verò cum filio, vt bellum
cũ rege Trauãzoris (quod regnũ erat Coulamo fin
mum) motũ fuerat, administraret, ex vrbe discesse
Saraceni tunc vigilantius plebem in Lusitanum
men incitabant, & discordias serebant, vt tumultu
Hectoris Roderici prudens institutum. riretur, quo posset opus impediri. Sed Hectoris Ro
rici prudentia singularis extitit. Sic enim suos in
tuit, vt conuitijs lacessiti, nullum verbum acerbiu
mitterent, sed omnia moderatè ferrent. Eos præte
ita continebat, vt in vrbe minimè vagarentur. Cũ
rectoribus præterea ciuitatis familiaritatem contra
rat, ita vt (sic enim Regina imperauerat) illi opes su
ad præsidium, vbi opus esset, obtulerint. Interim R
gina bello confecto in vrbem regressa, omnes mot
repressi sunt, & arx ad summum perducta. Dũ Suari
Arabicum mare nauibus peragrabat, Goterrius Mo
roius, qui Goæ prefectus erat, Fernandum Monroiu
fratrem suum, vt Suarius statuerat, in Maldiuenses in
Naues duæ captæ sulas miserat, vt naues ex Arabia venientes exciper
Ioannes Gundisaluus Albicastrensis, qui triremi cu
dam præerat, cum illo profectus est. Hi duas nau
Coiequij viri potentissimi multis opibus onustas c
perunt. Ioannes præterea Monroius cum nauib
quinque iussus ab eodem Goterrio fuit oram Cha
Nauis vna capta. lis speculari. Hi nauem vnam, quæ ex Arabia veni
bat, in fluminis ostio, quod Maim appellant, cepêr
Dux arcis in eo loco sitæ decem longas naues, vt in n
stros inuaderent, summa celeritate comparauit. Pr
liu

m inter vtramque classem dubia victoria commis n fuit. Hostes tamen cùm graue damnum accepis t, reuersi sunt, quos nostri (pugna namq; periculosa anceps extiterat) insequi noluerunt. Ioannes Mon us vltra progressus, Chaulem petijt. Aluarus Madu ra, vir Lusitanus, qui Goæ vxorem & domicilium bebat, metu pœnæ (virum enim Lusitanum occide) in continente apud Saracenos exulabat. Is in eo cur ad Ioannem Monroium se contulit. Monroius illi em dedit, se illi veniam, si Goam redire vellet, impe turum. Is pro tanto beneficio ingentes illi gratias e- . Cùm verò ostenderet se ob inopiam summis diffi- ltatibus implicari, fuit, cùm omnes de suo in id be- ficium contulissent, ducentis numis aureis suble- tus. Finxit tunc se in terram descendere velle, vt ve- s, quibus indigebat, emeret. tantum autem abfuit, vt dire vellet, vt potius, quantum in illo fuit, nostris in- itum moliretur. Monroius ostium fluminis, quod haulem alluit, præteruectus, in quindecim naues lõ- s, quas Melichiazius ornârat, incidit. Fuit vtrinque agna contentione dimicatum. Sed cùm Monroius am cepisset, & propugnatores in mare metu perter i desiluissent, reliquæ hostium naues in fugam ver- sunt. Madureira verò, vt pro beneficio gratiam refer , ad Mirhalum Zabaimi Idalcami ducem adiuit, il- mque admonuit, vt in Monroium incurreret. Clas- n esse perexiguam, & facillimè expugnari posse. ptem ergo longas naues instruxit, quæ cùm in Mon ium inueherentur, eas ille inuasit, leuiq; prælio fu- t fugauitque. Quæ tamen tanta remorum concita- one à periculo seductæ fuerunt, vt nullã Monroius pere, cum eas insequeretur, vllo modo potuerit. Sub tempus Goa in summum discrimen adducta fuit: od periculum ortum à libidine, conflatum odio & meritate, crudelitate perfectum atque conclusum, agnam quidem pestem atque perniciem attulit: ma- rem tamen inferre potuisset, nisi præsenti Christi umine rebus propemodum euersis occursum fuisset.

Prælium nauale anceps.

Aluari Madureiræ ingratitudo & perfidia.

Lusitanorum victoria.

Pugna naualis.

Periculosissimum Goæ bellũ.

Fernandus Calderia in Albuquercij familia educat
Goæ vxorem duxerat. Nomen eius ad regem Emm
nuelem delatum fuerat, quòd piraticam faceret, &
ne vllo discrimine socios Lusitani nominis & inin
cos spoliaret. Emmanuel illum ad se perduci cõfesti
imperauit. Is in Lusitania crimina diluit, & ita fan
suam purgauit, vt Rex illum in Indiam liberum,
beneficijs auctum redire permitteret. Redijt verò
classe, qua Suarius in Indiam aduectus fuit. Naui a
tem, cuius nauarchus erat Goterrius Monroius, veh
batur. Ibi quadam offensione non mediocri, vt Cald
riæ videbatur, interposita, Calderia asperè in Mo
roium inuectus est, eaque in eum maledicta congessi
quæ grauiter animum illius stimularunt. Igitur cùi
Mozambiquem classis peruenisset, nauem subitò coi
duxit, & Goam ea, qua potuit, celeritate contendit. Ir
tellexerat autem Goterrium, dum Goæ versabatur, v
xori suæ oculos adiecisse, & Henricum Taurùm amo
ris illius impuri se satellitem atque ministrum præ
buisse. Tauri igitur faciem ingenti vulnere deforma
uit, & tibiam abscidit: hoc facto Pondam, quod oppi
dum extra fluuium octo millia passuum Goa aberat
& Ancostami Zabaimi Idalcami ducis præsidio tene
batur, confugit. Videbat enim se Albuquercij patroci
nio destitutum, & in potestate inuidorum relictum
Sciebat Goterrium vrbi illi præpositũ ab Emmanuel
fuisse: verborum contumeliam, Tauro imposita vul-
nera, & reliquas offensas animo reputabat, ita, vt salu-
ti suæ nullum remedium adhiberi posse, quandiu
in ea vrbe versaretur, confideret. Monroius, cum il-
lum vlcisci cuperet, ab Ancostamo contendebat, vt
illum hominem, qui facinora indigna patrârat, si-
bi traderet, vt in eum animaduerteret. Ancostamus
partim, quia Calderiam esse virum fortem, & indu-
strium, & singulari sagacitate præditum nouerat, &
illius opera in bellis vti statuebat: partim quia indi-
gnum boni viri præstantia iudicabat, hominem sup-
plicem, & in fidem receptum inimici crudelitati de-
dere,

e, postulatum constantissimè repudiauit. Monro- Calderiam, quacunque ratione posset, occidere de- uit, vt & iniuriam sibi & Tauro illatam vindicaret, Calderiæ ipsius vxore animo magis libero fruere- . Itaque Ioannem Gomecium scripturæ magistrũ, minem audacem, multis promissis oneratum, vt lderiam interficeret, Pondam misit. Is rem sanè cõ enter suscipit, atque Pondam continuò petit, si- latque se Monroij hominis malefici & iniusti iniu- & sceleribus offensum, eò confugere, vt vitam suã costami pręsidio tueatur. Fuit ergò ab Ancostamo nignè receptus, & à Calderia liberaliter inuitatus. cidit interim, vt Ancostamus in campum animi axandi gratia prodiret, & vtrunque secum duceret. annes Gomecius cùm Calderiam ab Ancostamo, asi aliquid arcani vellet cum illo communicare, se- geret, Calderiam ex improuiso confixit, & admo- calcaribus equum incitauit. Ancostamus equites, illum circunsistebant, immisit. grauiter enim tu- in suo conspectu hominem in suo patrocinio laterẽ, per summum scelus interfici. Equites hominem nsequuntur, & ad Ancostamum perducunt. Qui stricto gladio manu sua caput illius abscidit. Id Mon ius indignissimè tulit, & Ancostamum contra ius fas occidere cogitauit. Itaque ludos simulat, quo- n causa Benastarinum contendit, & in pugnæ si- mulachris diem consumit. Primis tenebris duces ad- monet, vt Ancostamum interimant. Illi consilium rehendunt, & hominem à facinore deterrere ni- ntur. Ille autem Ancostami morte Emmanuelis gis imperium firmari dixit. Cùm propter Regis entionem nemo diutiùs aduersari auderet, omnes facinus se comparant. Lembis igitur fluuium tra- unt, equos ephippijs detractis innare compellunt. terrius Monroius equitatui Fernandum Monroiũ efecit, peditum aciem Ioanni Machiado commisit. achiadus, cùm primus transmitteret, homines duos incolis arripuit, è quibus intellexit, Ancostamum,

Calderia per insidias occisus.

Io. Gomecius capite mulctatur

Insidiæ Ancostamo structæ.

ſine vlla fraudis aut maleficij ſuſpicione, incaut
in oppido verſari. Itaque Fernandum admonuit, v
bi permitteret, agmine ſilenti Ancoſtamum op
mere. Fernandus id ſibi ignominioſum fore ratus,
lo modo conceſſit. In hac altercatione noctis pars
ſumpta fuit, & ipſe Fernandus non tanta celeritate
dam, quantam negotium flagitabat, inuectus eſt
ſimul equorum fremitus multos incolas excitauit
ſtrorum aduentus fuit continuò Ancoſtamo nun
tus. Is ſine vlla mora pontem (fluuius enim ea parte
terram influit, & tellurem aliquo ſpatio diſcrimin
repentè traiecit, & copias inſtruxit. Vbi Fernand
Monroius Pondam peruenit, neminem ibi reperit.
iam tenebras diſpulerat, & fraudes ſparſa luce dete
rat. Fernandus Monroius cùm ſe fruſtra labore fati
Prælium. tum cerneret, reuerti voluit, & Machiadum, vt id
faceret, hortatus eſt. At Ancoſtamus ponte rurſus tr
miſſo, in Monroium tanto impetu inuaſit, vt acie
impreſſione facta diſſiparet, & multos interficere
Qui fugiebant, peditum aciem perturbarunt, & fug
Ancoſtami insignis victoria de Luſitanis. re compulerunt. Ancoſtamus partem ſuorum præm
ſit, qui anguſtias, quibus noſtris iter patebat, occup
rent. Sic tandem, cùm ancipiti prælio noſtri diſtine
tur, Ancoſtamus inſigni victoria potitus eſt. Mult
noſtris capti, ſed multò plures occiſi ſunt. Machiad
antequam occuberet, facinora edidit immortali m
moria digna. Hoc facto, Ancoſtamus Zabaimo Ida
camo nunciauit, rem maximam geſtam eſſe: illum,
adniti vellet, Goa potiturũ. Luſitanos fœdus violâſ
& perfidiæ pœnas dignas pependiſſe. Copijs opus eſ
vt vrbs præſidio nudata, & cladis nuncio perterrita, v
no impetu caperetur. Idalcamus Zufalarimum cu
magno exercitu in inſulam confeſtim ire iuſſit. Is va
ſtitatem & populationem intulit, & ciuitatem inop
nato malo perculſam in maximas anguſtias adduxit
quã facilè cepiſſet, niſi Ioannes Sylueira, qui Quilo
hyemauerat, præter ſpem interueniſſet. Non mult
pòſt Raphael Pereſtrellus, qui è Sina valdè diues aduc

nera

rat, cum esset vir egregiè fortis, & admodum libera-, & multos sibi plurimis officijs deuinciret, cum na-gijs tribus & militum copia, qui illum libentissimè quebantur, auxilium celeriter attulit. Itaque ducis v-us incontinentia & temeritate ciuitas illa, quæ tan- labore capta, tanta sapientis ducis industria, tanta norum contentione defensa fuerat, extremi excidij aximum periculum subiuit. Zabaimus cum à spe bis capiendæ decideret, rursum pacem à Goterrio onroio postulauit, quam is sine recusatione con-ssit. Itaque fœdus renouatum fuit, & eædem fœde-s conditiones literis & multorum testimonijs, ad po-eritatis memoriam consignatæ. Hoc anno Regina aria, cùm grauissimè, postquam vltimum filium pe-rit, ægrotaret, nunquam ex eodem morbo conua-it. Vlcus in intestinis, vt medicorum erat opinio, eã hementer afflictabat & paulatim conficiebat. Septi-o tandem die Martij, anno salutis M. D. xvij. extre-um spiritũ edidit, cũ annis quinq; & triginta vixis-t. Octo filios, quos recensuimus, superstites reliquit. ait fœmina multis virtutibus admiranda. Erat enim oribus & vita grauis, facilitate & humanitate co-is, & in omni sermonis genere moderata. Otium ati non poterat, neque regias virgines & mulieres o-o corrumpi sinebat. Itaque manibus suis è lino aut bombycinis filis, opera muliebria faciebat, & mulie-es ad eadem opera magis exemplo, quàm verbis exci-bat. Negotijs publicis se nunquam admiscebat: sum-um mulieris decus in modestia & mansuetudine onebat, vitæque perturbationem statuebat esse in cõ-sione munerum constitutam. Regis imperium ve-ebatur; nec illum vnquam iniquis postulatis à recto educere conata fuit. Filios & insita charitate & di-sciplinæ seueritate in puerili officio continebat, nec ermittebat, vt aliquid ludendo committerent, quod b honestate abhorreret. Nullum, quantumuis leue, uerilis flagitij vestigium in illis impunitum relin-uebat. Erat in religionis cultu sancta, in egentium

Pax cum Zabaimo.

RES EVROPEAE

Mariæ Lusitanorum Reginæ mors.

ino-

inopia ſuſtentanda benigna, in virginibus alendis,
que matrimonio apud honeſtos viros collocãdis, m
gnificentiam & maternam charitatem adhibebat. R
gem mirabiliter amabat, & illi viciſſim erat prop
morum commoditatem, & vitæ ſanctimoniam, cl
riſſima. Aedes ſacras extruxit, multiſque ſignis, &
peribus præclaris, inſitam pietatem & humanitate
indicauit. Non igitur immeritò acerbum ſui deſid
rium vniuerſæ Luſitaniæ reliquit. Ipſeque Rex in
cerbo mœrore verſatus eſt; è quo non debiti amor
obliuione, ſed debiti officij neceſſitate, & inſita in D
um pietate, vt negotia regni procuraret, & ſuis exem
plum patientiæ & moderationis proponeret, poſt al

Selymi Turcæ victoria.

quot dies emerſit. Hoc anno Selymus Turcarum Im
perator, in Syria cum Campſone Aegyptiorum Im
peratore, quem Sultanum appellabant, collatis ſign
conflixit, inſignemque victoriam adeptus, Syriam v
niuerſam, & Aegyptum imperio adiecit. Emmanue
cùm hoſtis immanis opes amplificari & Chriſtiano
Principes inteſtinis odijs certare, & opes Chriſtian
Reip. dilacerari perſpiceret, rurſus per Michaelem Syl
uium à Pontifice Max. contendit, quod ſæpius antè fe
cerat, vt omnibus alijs curis omiſſis, hanc vnam ſuſci
peret, vt omnes Principes Chriſtianos à turbulẽtis at
que peſtiferis diſſenſionib. ad pacem traduceret, vt ita
cõiunctis animis, hoſtis, qui Chriſtianæ Reip. reb. im
minebat, ſuperbiam acri bello contunderent. Et ad eã
rem oẽs opes ſuas libenter offerebat, ſecumq; præclarè
actum fore dicebat, ſi in tam præclara cauſa vitam in
ſummum diſcrimen adduceret. Sed aures alijs nego-

RES AFRICANAE.

Guer. Pro. Xerifij aduerſus Luſitanos bellum.

tijs à ſalutari pace abhorrentibus occupatæ, locum e-
iuſmodi poſtulatis minimè dabant, & Principum fu-
ror eò rem deduxerat, vt, ſi Pontifex ſummis in eam
cauſam viribus incubuiſſet, ſine vllo fructu laborem
ſuſcepturus eſſe videretur. Eſt in ora Mauritaniæ, quæ
vergit in Auſtrum, vltra Diucem fluuium, promon-
torium, quod incolæ Guer appellant: antiqui ſcripto-
res Herculis promontorium nominabant. Id Rex Em

ma-

anuel oppido & arce septum tenebat,& valido præ-
lio munierat. Duces,qui illi præerant, finitimos
auros, qui Emmanueli minimè parebant, assiduis
ælijs agitabant. Præfectus erat hoc anno Franciscus
astrensis, qui,cùm in Lusitaniam venisset, & disces-
s illius Xerifio nunciatus esset,in Mauros,qui tribu-
m Emmanueli pendebant,inuasit,agros vastauit,s-
tes exussit,& graues multis clades intulit.Huic Zai-
Boagazius, Dux eiusdem regionis valdè strenuus,
ui se ad Regis nomen adiunxerat, cum instructis co-
js occurrit. Prælium atrox commissum fuit: multi
rinque ceciderunt. Victoria neutram in partem in-
inauit. Xerifius, quòd non hostem perculisset, indi-
natus, fratrem quendam suum euocauit.Is cum ma-
ma militum multitudine venit. Itaque fratres con-
nctis viribus in Boagazium inuecti sunt, eumque
agno prælio victum in fugam compulerunt, oppi-
umque Boagazij, quod Tuil appellabant, funditus
erterunt. Omnibus regionibus illis vastitas illata
it. Targa ciuitas est in Mauritania,quæ ad Fessæ re-
num pertinet, & Septa quadraginta passuum millia
istat. Hanc Emmanuel capere, & vincire præsidio
atuebat, vt indè facilius Fessam oppugnaret. Itaque
nense Iulio, Iacobum Lupium Siqueiram cum sexa-
nta nauium classe in Gaditanum fretum misit: cui
ræcepit, vt ex Arzila, præter eas copias, quas duce-
at, quinquaginta equites,& alios Tingi quinquagin-
similiter assumeret: deindè Septam peteret, & se cũ
etro Menesio coniungeret, ac ambo simul Targam
ppugnarent. Hoc Petrus Menesius ægrè tulit. Erat e-
im vir animi maximi, & muneris illius socium &
audis,si res ex animi sententia succederet, participem
bi dari, contumeliosum existimabat. Attamen nè
egis imperium recusare videretur, copias suas instru-
it. Ambo igitur Targam petiêre. Sed cùm inter illos
ninimè conueniret,Septam re infecta rediêre. Sique-
a dimissis copijs, quas Tingi & Arzila desumpserat,
um Ioanne Coutigno Arzilæ præfecto colloquitur,
sibique

Prælium atrox & anceps.

Tuil opp. euersum.

Targa Ciuitas.

Expeditio bellica in Targam.

ſibique minimè ferendum eſſe dicit, cùm è Luſita
cum tam inſigni claſſe, & tanta ſpe rei benè geren
delectas copias eduxiſſet, ſine vlla re memorabili
geſta reuerti. Orare igitur & obſecrare Coutignum
ſtitit, vt ſe duceret, vbi aliquid gereret, quo ſine pu
re poſſet in Luſitania ſe in hominum conſpectum
re. Coutignus illius precibus aſſenſus eſt. Itaque a
bo cum valida manu in regionem hoſtium ingre
pagos quoſdam euerterunt, captiuos abſtraxerun
prædas abegerunt. Sed cùm nemo illis cum iuſtis
pijs occurriſſet, Arzilam rediêre: & poſt paucos d
Siqueira in Luſitaniam, ſibi ipſi valdè diſplicens,
uerſus eſt. Poſt hæc Odoardus Meneſius & Ioann
Coutignus, in agros Alcaſſaris Quibirij coniunctis
pijs ingreſsi ſunt, & hominibus cædem, & agris pop
lationem intulerunt, & ingentem prædam abdux
runt. Præfectus Alcaſſaris Quibirij illis obuiam cu
exercitu proceſsit. At illi, nè ordo, quo ſe recipieban
confunderetur, maxima prædæ parte dimiſſa, cum r
liqua progreſsi ſunt. Hoſtes ita illorum veſtigijs inſt
terunt, vt congredi minime auderēt. Et ſic tandem no
ſtri incolumem exercitum cum præda domum addu
xêre. Nonius interim Maſcaregnas, qui Saſinio præ
rat, minimè quieſcebat. Cū enim intelligeret Turma
Ganemenſes rebellâſſe, illas improuiſo adortus eſt, m
gnamq; ſtragem edidit, & reliquis iugum rurſus imp
ſuit. Deindè cùm indicio Mauri cuiuſdam, cuius frate
apud illum captiuus detinebatur, percepiſſet, Dabide
ſes Tribus de communi omnium conſilio rebellar
ſtatuiſſe, & liberam omnibus facultatem prædandi tr
buiſſe, Mauri fratrem captiuū, in indicij præmium, li-
berum abire permiſit. Petrus Maſcaregnas frater eius
tunc fortè ſub illo militabat. Hunc extemplò cum Frā-
ciſco Carnerio in Dabidenſes, cum trecentis equitib⁹,
& pari peditum numero miſit. Primis profecti tene-
bris, viginti quatuor paſſuum millia confecerunt. Se-
quenti die prælium inierūt, hoſtibus partim cæſis, par-
tim in fugam coniectis, victoria potiti, & cum præda,
& ca-

Excurſio in Alcaſſaris Quibirij agrum.

Ganemenſium rebellio domita.

Victoria de Dabidēſibus rebellibus.

captiuis in vrbem reuersi sunt. Interim rumore con nti delatum fuit, Regem Fessæ ingentem exercitũ nparare, vt Safinium obsidione cingeret, atq; sum- s viribus oppugnaret. Rex Emmanuel cùm hoc ab o Mascaregna percepisset, auxilium satis firmum sit, & homines acerrimos ad eam rem delegit. In mis verò Gundissaluus Mendezius Zacotus, cuius bello eximia virtus extiterat, maximam & Mascare- æ & militib⁹ vniuersis voluptatem attulit. Sed Rex ssæ siue curis alijs implicitus, siue nuncijs de ciuita- auxilio retardatus, ab ea mente deductus est. Dum c in Africa & Lusitania fiunt, Fernandus Petreius ndradius, qui in Sinam nauigabat, fuit, vt dictũ est, uersa tempestate Malacam, vndè conscenderat, rela- . Ibi ciuitatem offendit duorum hominum discor- perturbatam. Georgius Brittius morbo oppressus ierat. Nonius Vascius Pereira cum Antonio Pacie de vrbis præfectura contendebat. Pereira dicebat, si- fuisse vrbis custodiam à Brittio multis testibus præ- tibus traditam, quam non posset vlla ratione abs- e scelere nefario deserere. Paciecus contrà disputa- , illud ab Albuquercio statutum fuisse, vt qui maris perium teneret, ei, qui vrbi præesset, si casu aliquo a priuatus fuisset, succederet. Sic enim statuerat, vt ndradius, cui maritimarum rerum cura commissa erat, in locum præfecti, si mortuus fuisset, substi- eretur. Se tunc maritimis rebus præesse. Et idcircò dem exemplo ius successionis ad se pertinere di- bat. Andradius, vt eam contentionem dirimeret, nmis viribus adnitebatur: sed proficere nulla ra- ne potuit. Hoc minimè præterire volui, vt intel- i posset, diuino præsidio Orientis imperium, tan- locorum interuallis ab Hispania disiunctum, à sitanis hominibus, quos in rebus eiusmodi non io, sed præceps ambitio gubernat, cum tam exi- o militum numero teneri. Nam si intestina dis- isione, in ipsis patriæ antiquæ sedibus excitata, ma- na sæpè imperia de statu conuelluntur, atque fun- ditus

Zafiniẽsis belli apparatus.

RES INDICAE.

Malacæ ex Ducũ dissensione tumultus.

ditus euertuntur: quid existimandum est, de stat
terris vltimis fundato, tantis, & tam immanibus h
bus circumsesso, & tam exiguo militum numero
bilito, cùm ea in animos ambitione oppressos inu
rit? Andradius mense Iunio, Anno salutis M. D. x
cum classe nouem nauium Malaca soluit. Decimo
tem quinto die mensis Augusti Tamanlabuam
insula Sinarum duodecim millibus passuum à co
nente disiuncta est) tandem peruenit. Eo tempore m
re illud erat piratarum latrocinijs infestum. Rex, vt
re tutum nauigantibus exhiberet, classem non med
crem instruxerat. Classis præfectus nauium nostr
formam inusitatam vehementer admiratus est. Cù
verò suspicaretur, nostros piratas esse, vt cum illis p
lium iniret, appropinquauit. Andradius nullum b
signum dedit, sed ad insulam, quam Tamam nor
nant, naues omni metu solutas applicuit. Cùm ve
in anchoris ibi cōstitisset, Sinarum Dux de illo per
ternuncios interrogauit, quis esset, vndè veniret, c
ius causa in eas oras delatus esset. Andradius se Lu
tanum esse, Regis inuictissimi, qui in vltimis Occide
tis Solis regionibus imperabat, alumnum, eunde
que Regem, cùm accepisset, Regem Sinarum esse o
bus summis, atque singulari potentia præditum, m
tisque Regijs ornamentis instructum, amicitiam il
us vehementer expetiuisse, confideréque se, eam am
citiam vtrique Regi vtilem & honestam futuram: Si
opus esse magistris, qui naues sine naufragij pericu
in Cantamensi portu constituerent, vt indè Lusita
Regis Legatus posset in vrbem regiam contendere;
Sinarum Imperatorem nomine sui Regis alloquer
tur, eique literas offerret, & quę in vtriusq; rem essen
cū illo præsens ageret. Dux se Nantum, quod oppid
Gantamo sexaginta passuum millia distat, continu
profecturum dicit, vt de illius aduentu vrbis rectorem
certiorem faceret. Andradius interim multis diebu
expectauit. Sed cùm diuturnam illam expectandi mo
lestiam

Andradij in Sinam nauigatio.
Tamanlabua insula
Tama insl.
Andradij cum Sinarum Duce colloquiū.
Nantum oppidum.

ſtiam ferre non poſſet, cum duobus nauigijs & ali-
iot ſcaphis vela dedit, & in ciuitatem curſum inſtitu
& in portu naues anchoris firmauit. Portus intimũ
ium ſubſtructio ex quadrato lapide facta termina-
it, ad cuius ſummam planiciem gradibus aſcendeba
r. Inſula parua portui adiacebat, in qua turris extru-
a erat: in ea ciuitatis Principes inſtructo & apparato
nuiuio hoſpites excipiebant. Tutamus, ſic enim vr-
s moderator appellatur, Andradium ad epulas in eã
ſulam inuitauit. Andradius ſe morbi ſimulati excu
tione defendit, nè inſolitis & immodicis cibis vti co
retur. Hic cum Tutamo, & reliquis vrbis magiſtra-
bus, ea, quorum cauſa miſſus fuerat, egit: & Legatũ,
ii erat ad Sinarum Regem profecturus, fidei Recto-
m commiſit, & ipſe in Tamam reuerſus eſt: vbi mẽ-
quatuordecim conſtitit. In mandatis enim habe-
t, vt regionis ſitum, gentis mores & inſtituta cogno
eret, & in ſingula diligenter inquirens, omnia peni-
s exploraret. Eò interim multi mercatores ex varijs
tionibus, cum multis mercibus, & auro præcipuè
mmeabant. Ab ijs autem multa interrogando, mul
rum rerum cognitionem non iniucundam capie-
t. Præterea Georgium Maſcaregnam, vt oram naui-
ndo peragraret, cum magiſtris Sinarum peritiſsi-
s miſit, vt & ipſe, quæ oculis & fama percepiſſet, ex-
neret. Maſcaregna tandem reuocato (nauigandi
mque tempus inſtabat) Andradius per præconem
vrbe pronunciare iuſsit, vt ſi quis aliquid Luſitano
cui crediſſet, aut ſi aliquid per iniuriam ſibi quiſ-
am à Luſitanis ereptum, aut dolo ſublatum quere-
tur, ad ſe veniret. Nec enim ſe antè anchoras ſolutu-
m, quàm eſſent omnia perſoluta. Id Sinis gratiſsi-
ũm accidit, non quòd de iniurijs ſibi grauiter illatis
eri quiſquam meritò poſſet, ſed quod mos ille Lu-
anæ gentis æquitatem, & probitatem, & pruden-i-
n in aſpectu proponeret. Quam probitatis opinionẽ
omnes, qui in Sinam nauigarunt, tueri voluiſſent,
agna in illis regionibus imperij acceſsio facta fuiſſet.

Nantenſis oppidi deſcriptio.

Luſitanorũ probitatis exemplum illuſtre.

Sinarum regiõis gẽtisque descriptio.

Nec enim imperium tam viribus, quàm humanit
& fidei fama constitui plerunque solet. Sinarum re
est latissima: ab Ortu namque solis vltima terrar
existimatur: ab Occasu, vltimis Indiæ terminis d
nitur: ab Austro, Oceano alluitur: à Septentrione
rò montibus altissimis multa niue & glacie concr
includitur. Ea parte, quæ ad Septentriones spect
ab Occasu cum Scythis, quos Tartaros appellant,
ad Orientem pertinent, continens est: cum quib
continenter bella gerunt. Scythæ viribus, Sinæ in
nio & artibus excellunt. Sic fit, vt sæpè à Scythis v
tute superentur, & ipsi vicissim non rarò Scythas c
lis & artificio vincant. Montes tamen, qui à Septe
trione in Austrum procurrunt, Scythas à Sinis d
munt. Valles atque camporum planicies interiect
Sinæ muris latissimis ita muniunt, vt Scytharum i
petum à se facilè propulsent. Regio est maximè o
nium fertilis, & abundans rebus omnibus ad vitæ c
tum, & luxum, & elegantiam necessarijs. Homin
qui plagam Australem incolunt, colorati: qui terr
Septentrionibus subiectas habitant, candidissimi sur
Omnes lautissimè viuunt: conuiuium scienter instr
unt: vestibus gossypinis, & laneis, & bombycinis a
ro etiam intertextis, prout anni tempus postulat,
miciuntur: & cùm hyems maxima est, præsertim i
regionibus Aquiloni subiectis, varijs animantiu
pellibus ad vestes introrsum fulciendas vtuntur. Equ
eleganter instratis insident: vitam cultui Gallico
Germanico non absimili multis in rebus instituun
ludis & iocis, & vini copia frequenter oblectantu
Amoribus atque libidini nimium dediti sunt. Mulie
res nobiles carpentis bombycina veste, & auro pul
cherrimè facto, & vndique tectis, per vrbem vehun
tur. Cantibus, & symphonijs, & instrumentis musi
cis animorum curas iucundissimè relaxant. Augurij
dediti sunt: sortibus euentura prædicere nituntur
Magos in honore habent: mathematicas disciplinas
colunt, & astra diligenter obseruant. In libris descri-
ben-

pendis, & rerum memoria propaganda, æneis formis *Chalcographiæ vsus apud Sinas antiquissimus.*
ti solent: quarum vsus adeò antiquus apud illos est,
vt qui primus eam artem excogitarit, ignoretur. Ar-
te & structura non parum eleganter, magnisque sum
ptibus ædificant. Templa amplissima, multisque sta-
uis & picturis illustrata frequentant, & quanuis va-
ia simulacra venerentur, vnum tamen Deum, re- *Sinarum religio.*
um omnium opificem & rectorem, præcipuè colen-
dum esse dicunt, eique potissimùm supplices preces
dhibendas. Vnius mulieris imaginem, quam ap-
ellant Nammam, quam aiunt esse apud Deum sum-
num humani generis aduocatam, honoribus sum-
mis afficiunt. Est aliud apud illos simulacrum vir-
inis, quam tradunt fuisse regis cuiusdam filiam, &
erum cælestium cupiditate omnes opes humanas
eglexisse, vt diuinarum contemplatione frueretur.
n huius tutela Sinarum gentem esse credunt. Alius
pud illos Deus sanè sanctus habetur. Hunc homi-
em fuisse narrant fortissimum, atque tantis virtuti-
us præditum, vt miracula multis in locis ediderit.
Quorum illud potissimum fuisse dicunt, quòd se-
nel armatus ense nudo in fluuium proiecto, quasi
uodam lembo inuectus, ingentem fluuium traiece-
it, vt suis, qui ab hostibus in prælio vehementissi-
nè premebantur, auxilium afferret. Hunc ob præ-
laras virtutes, & egregium iustitiæ splendorem, in
iuos relatum fuisse commemorant. Multos alios
iuos habent, quibus statis diebus honores institu-
nt. Sunt excellentes artifices, & egregij pictores. A E- *Monasteria.*
es amplas ædificant, quibus homines religiosi, vt re-
us diuinis vacent, includuntur. Similiter & virginum
ollegia, quæ religionem sanctius obseruent, institu-
nt. Literis operam dāt: qui in illis maximos progres- *Studia literarum.*
us habent, maximis honoribus afficiuntur. In stu-
iis, genere antiquo sermonis vtuntur, imperitis i-
noto, quemadmodum apud nos, qui artium ma-
imarum disciplinis student, linguam Græcam aut
atinam perdiscunt. Qui iuri ciuili student, in

Politia Sinarum. magno honore sunt. Regem quasi quoddam cælest numen colunt: qui tamen raro admodum se conspiciendum exhibet. Resp. in tres partes est distributa. Principatum ij, qui in disciplinis, & iuris studio valde profecerunt, obtinent. Secundus honoris gradus militibus assignatur Postremi ordinis sunt, qui artes fabriles colunt. In studijs quantum quisque profecerit, iudicio eorum, qui maximis artibus præsunt, examinari solet. Sunt autem ordines horum iudiciorum gradatim instituti, ita vt ei, qui infimi ordinis approbationem consequutus est, si velit ad altiorem locum dignitatis aspirare, sint grauiora doctiorum hominum iudicia subeunda. Qui plurimis & doctissimis probatus extiterit, is ampliores in Rep. honores consequitur. Sunt in sceleribus vindicandis acres. Nemini sano quamuis oculis orbatus sit, mendicare permittitur. Cæci molas trusatiles versando sibi victum parant. Homines exteros difficillime in vrbes suas admittunt, nè moribus externis obliti, ab institutis suis paulatim deducantur. Comœdijs plurimum delectantur, & ita sunt in Venerem propēsi, vt varias libidinum formas excogitent. Dæmones cōsulere dicuntur. Hi mores & instituta Sinarū sunt, quæ perstrinximus. Hos Andradius ita sibi comitate deuinxit, vt arbitrarentur, nullam esse gentem officio, & fide, & prudentia cum Lusitana conferendam. Is verò Malacam rediens, Alexium

Andradij in Indiam, atq; inde in Lusitaniā redit⁹. Menesium reperit, quem Lupus Suarius cum potestate summa miserat, vt discordijs finem imponeret, & vrbis statum constitueret: qui tunc ab Andradio classe recepit. Andradius in citeriorem Indiam, & inde in Lusitaniam nauigauit, & Emmanueli Regi Sinarum mores, & humanitatem, & docilitatem gentis exposuit, & picturas, & signa simul ostendit: quæ Emmanuelem in magnam spem induxerunt: fore, vt gens illa Christi cognitionem & disciplinam caperet. Sed

Simonis Andradij in Sinas maleficia. hanc omnem spem aliquot pòst annis temeritas Simonis Andradij, viri sanè fortis, sed temerarij, & plurimū à mente fratris abhorrentis, incidit. Is enim cum classe ad

d Sinas aduectus, cum in principio opes in eo loco
usitanas firmare statuisset, & locum etiam muniuis-
t, vti iure planè regio cœpit, deinde in tyrannidem
upit: rapuit quæ voluit, intulit vim ingenuis virgini
us, quibus voluit: multa præterea signa insiti furoris
edit, quibus Sinæ vehementiùs irritati, in Lusitanos
uaserunt: multos occiderunt, alios captiuos abduxe-
unt. Andradius tamen cum opibus suis euasit. Ea fa-
a cum ad Regem Sinarum peruasisset, legatum eie-
t: qui cùm Cantamum rediret, fuit à ciuibus in vin-
ula coniectus, in quibus exitu miserabili vitam con-
usit. Ita plerunque fit, vt quod est prudentia consti-
itum, temeritate & amentia dissipetur. Hāc quidem
e Sinis explicationem summatim hoc in loco perscri
ere coacti sumus, ne sæpius esset necesse reliquarum
rum historiam interrumpi. Hoc quidem tempore RES EV-
eonora regis Emmanuelis soror, quæ Ioannis secun ROPEAE
vxor extiterat, magna virtutis fama florebat. Egen-
bus enim egregia benignitate consulebat, viduas a-
bat, religionem multis in locis instaurabat: Xenodo
ia partim à fundamentis ædificabat, partim laborā-
a reficiebat. Erat præterea singulari animi magnitu-
ne, & prudentia non mediocri prædita. Hæc cùm
emoriam Vrsulæ virginis sanctissimæ, quæ cum re-
quis virginibus, eiusdem voti atque sanctimoniæ so
is, pro Christi nomine mortem pertulit, & Coloniç
grippinæ sepulta est, singulari studio coleret, à Ma- *De reliquijs Autæ Virginis et Martyris in Lusitaniam trāslatis.*
miliano Imperatore postulauit, vt sibi reliquiarum
usdem virginis partem aliquam concederet, quam
sacrario reseruaret. Is verò integras reliquias Autæ
rginis, quæ inter reliquas Vrsulæ socias princeps
titerat, illi dono misit. Fuit illius corpus Olysippo-
em delatum, & cum maxima populi totius celebri-
te receptum, & in sepulchro in ara quadam templi,
uod Maria Regina in memoriam sanctæ Dei Matris
dificarat, extructo, repositum, vbi meritis illius
ulti in rebus aduersis numen Christi propitium si-
is admirandis experti sunt. In India porrò Suarius

RES INDICAE.

cum Regem Maldiuensium insularum & Bengalæ etiam Regem ab Emmanuelis fide defecisse cognouisset (multæ namque illis à Lusitanis iniuriæ post obitum Albuquercij illatæ fuerant) Io annem Sylueriam cum nauibus quatuor misit, vt alienatas Regum voluntates recolligeret. Sylueria in insulis Maldiuensibus pacem cum Rege constituit: Cambaiam deinde petijt, & pacem cum rege firmauit: indè Cochimum nauigans, ibi tantisper constitit, dum commeatum acciperet. Indè in regnum Bengalæ cursum instituit. Bengala est prouincia latissima, quam Ganges fluuius interfluit. Fluuius est altissimus atque latissimus, qui citeriorem Indiam ab vlteriore disterminat, & duobus ostijs, inter se tercentum passuum millia distantibus in Indicum Oceanum labitur. Aquæ sunt salubres, & religionem possidere ab incolis existimantur, ita, vt multi vel vt morbos depellant, vel vt animos scelere pollutos expient, illis frequenter abluantur. Regio est incredibili fertilitate prædita. Gens est colorata, neque deformis, nec inuenusta: lautissimè viuit: vestibus eleganter excolitur. Venere, & ingluuie, multisque vitijs astricta est. Præterea fidem minimè sanctam habet, dolis & fraudibus gloriatur. Vt plurimum simulacra colit, multi tamen in eo regno sunt Mahumetis disciplinis astricti. Sylueria in portũ Chatingamensem inuectus (est autem Chatingamum Bengalę ciuitas) de suo aduentu vrbis Rectorem certiorem fecit. Rector sibi gratissimum esse illius aduentum simulauit, hominemque muneribus deliniuit, seque illius gratia omnia, quæ vellet, facturum ostendit. Sed cum ludificari & mentiri perseueraret, prælium exortum fuit, quod cùm incolarum graui damno finitum esset, & pax obsidibus datis firmata, tantam deinde humanitatis speciem præ se Rector tulit, vt Sylueria insita probitate deceptus, obsides reddiderit. At Rector obsidibus receptis, insidias rursus struxit, vt Sylueriam opprimeret. Sed cùm iterum fuisset prælio victus, veniam petijt, & pacem se velle finxit. Tandem Sylueriam Rector alius, qui

Syluerię in Bengalam nauigatio.

Bengalæ prouinciæ descriptio.

Chatingamum vrbs

Chatingamensis Rectoris in Sylueriã insidiæ.

qui ciuitati, quam Daracam appellant, à Rege Ben- *Daraca Ciuitas.*
æ præfectus erat, per literas inuitauit, vt ad ciuita-
illius portum naues appelleret. Rectorem Chatin-
mensem esse virum nefarium, & propter insidias,
as ille per summum scelus intenderat, Regi pœnas
uißimas daturum. Vt autem magis Syluериam ad
pelliceret, munera largè misit. Id autem erat Cha-
gamensis malitia confictum, vt facilius Sylueriam
paratum dolis opprimeret. Sylueria verum esse cre-
dit, naues in eum portum, ad quem inuitabatur, in-
xit. Ibi cùm in fluuium esset inuectus, Rex à suis
monitus, tam multas in eum naues immisit, vt pa-
m abesset, quin funditus euerteretur. Sed fraus vir-
e repulsa fuit. Sic tandem hostibus repreßis, Sylue-
in insulam Zeilandam cum classe quassata & im-
inuta (Ioannes enim Fidalgus, vnius nauis nauar-
us, eum deseruerat) cursum tenuit. Antonius verò
dagna, qui cùm non mediocri classe mare Arabicũ
ragrabat, aliquot prædas egit & cùm hyems insta-
, nulla re memorabili gesta, in Indiam reuersus est.
manuel Lacerda, qui similiter missus Dium fue-
, à Melichiazio summis honoribus acceptus, pacem
m illo fortiùs astrinxit. Alexius Menesius, vt dictũ
, similiter Malacam cum trecentis hominibus Lusi-
nis aduectus fuit: & Alfonsum Lupium Costam (sic
im ab Emmanuele statutum fuerat) in arcis posses-
one constituit, & Odoardum Melium rebus mariti-
is præfecit, & Antonium Paciecum è custodia libe-
uit. Nonius enim Pereira propter dissensiones, quæ
periùs explicatæ sunt, eum in custodiam dederat.
alaca eo tempore grauißimo bello premebatur. Rex *Malacẽse bellum.*
ntami stationem, quæ fluuio Muari imminebat, tor
entis & firmo præsidio muniuit, vt è propinquo fre
entius terra atq; mari in nostros incurreret. Mene-
us Alfonsum Lupium Costam cum trecentis Lusita
s, tribus millibus Malacensium, & multis viris nobi-
bus eò misit, vt arcem euerteret. Is cùm æstus decesßis-
t, & naues alueo sustineri non possent, æstus recipro

cationem expectabat, vt cùm rursus accederet, in fl
uium inueheretur. Interim tormentis eminus res g
rebatur, & non pauci vtrinque cadebant. Aestus ve
paulatim redibat, & prælium præclarè geri potuiss
nisi temeritas consilium perturbasset. Nam inter A
fonsum Lupium Costam, & Georgium Mascaregn
atrox iurgium extitit. Itaque nostri re infecta domu
reuertuntur. Rex cùm vi aperta nihil se facturum co
fideret, dolos machinari cœpit. Itaque finxit se pac
esse cupidissimum, eamque ab Alexio postulauit.

Regis Bintamēsis in Lusitanos insidiæ.

cum cerneret ciuitatem annona grauissimè laborar
eam libenter concessit. Rex multis humanitatis egre
giæ signis omnes sinistras opiniones ex nostrorum a
nimis euellebat. Nostri rursus in Regem officia, qu
poterant, summa fide conferebant. Muneribus atqu
beneficijs inuicem certabatur, commercium rerum o
mnium erat cum partis vtriusque vtilitate constitu
tum. Hac pacis & amicitiæ simulatione cùm nostro
cerneret esse omni metu vacuos, subitò septuagint
naues, quas dissimulanter instruxerat, vt mari arcem
quaterent, & supra duo millia militum terra misit, v
eodem tempore in nostros imparatos inuaderent. Na
ues in insulam, quæ vrbi adiacet, inuehuntur, in no-
stros somno consopitos impetum faciunt, multos ob-
truncant, in naues ignem coniiciunt. Ignis in nauibus
(fuerat enim turbida tempestas, & imbres demissi eas
madefecerant) implicari minimè potuit. Fugientium
clamor exoritur. Alexius excitatus duces in insulam
mittit, prælium in meridiem perductum fuit, & ho-
stes repressi sunt. Similiter & qui terra venerant, cum
magno ciuium numero, qui sceleris participes erant,
arcem acriter oppugnare instituunt. Rex identidem
subsidia cum elephantis summittebat, & res vtrinque
summa virium contentione gerebatur. Sed cùm no-
stri meridie ex insula redirent, hostes minus pertinaci
ter instare, deinde paulatim cedere, postremò fugere
cœperunt. Multi ex illis cæsi, complures etiam capti
sunt. Nihilo tamen secius Rex cum maiore exercitu

arcem

rem oppugnare institit. Septem continuos dies no-
os graui bello premere contendit. Nostri rursus cre-
is eruptionibus illi frequentes plagas imponunt.
d quod acrius nostros afflictabat, erat inopia atq; fa-
es, quæ in dies ingrauescebat. Menesius tandem rati-
iem iniuit, quemadmodum stationem illam Mua- *De Muarensis stationis expugnatione.*
em euerteret. Quod sine magno labore factum est.
oësis quidam, vir nobilis & valdè diues, cum vxore,
liberis, & amplissima familia Malacam petierat, vt in
vrbe domicilium collocaret. Fuerat autem, cum Ma
cæ oram legeret, à ducibus Regis Bintamensis captus,
illũque perductus. Rex illum perbenignè accepit,
ultisque precibus eò hominem perduxit, vt Binta-
um Malacæ præferret. Interim Rex cum illius fami-
ritate delectari multis signis ostenderet, multò ta-
en magis vxoris illius specie (erat enim insigni pul-
ritudine) delectabatur. Vt autem liberius ea frui pos-
, hominem à se per speciem honoris amandat, illic;
æfecturam certarum nauium attribuit. Is (erat enim
ldè strenuus) multum damni nostris inferebat. Sed
m Regis adulterium, insignemque perfidiam suo-
m indicio comperisset, in arcem nostram transfu-
. Cum illo Menesius consilium, quod animo versa-
t, communicauit. Is ad eam rem fuit operam suam
llicitus. Itaque cum centum & viginti viris Lusita-
s, & nonnullis Malacensibus, partim terra, partim
ari à Menesio missis, hostes inopinantes oppressit, in
unitiones irrupit, propugnaculum extemplò capi-
r. Iaoënsis vnius tormenti ictu percussus, occumbit:
qui è nostris occisi sunt. Emmanueli Falconi, qui
ra copias agebat, crus perfractum fuit. Nostri tamen
m magna hostium cæde propugnaculo potiti sunt.
pra septuaginta tormenta è munitionibus in arcem
portata fuerunt. Hoc pacto bellum ad tempus ali-
iod intermissum fuit, & Menesius Tristanum Mene
im, vt Malucas insulas exploraret, dimisit, & ipse cũ
axima Lusitanorum parte in Indiam citeriorem re-
rsus est. Post illius digressum, bellum rursus exarsit.

Belli Malacensis redintegratio. Arx decem & septẽ dies obsessa, summisq; viribus c
pugnata fuit. Hostes in duas naues sociorũ, & in vna
triremem Lusitanam faces iniecerũt. Nostri vt igne
extinguerẽt, egressi sunt. Dum pugna cõmittitur, ig
in tormentarium puluerem nauis, cui Gabriel Gag
præerat, aduerso & infausto casu coniectus, nauẽ sub
tis ignibus inflammauit, & omnes, qui erant in nau
cum essent armis grauati, demersi sunt. Iacobus Me
dezius alterius nauis præfectus tormenti vnius ictu
cisus fuit. Nostri tamen ignẽ extinxerunt, & hostes r
pulerunt. Qui cũ cernerent maximũ damnũ, quod illis n
stri crebris eruptionibus inferebant, & quam fidele
operam ciues Bendarę ductu nostris in bello nauabã
obsidionem soluerunt. Tunc Bintami rex à bello des
Cæsorum & captiuorum numerus. stendum censuit. In his prælijs duodeuiginti Lusitan
desiderati fuerunt. Ex hostib. supra quadringentos c
si, & complures etiã capti, in quib. Dynastæ cuiusdan
Siamẽsis filius extitit: pro cuius redemptione pater na
uem ingentem cibarijs onustã Malacã misit, quæ plu
rimum nostros in illa ciborũ penuria subleuauit. Ho
Ia. Lupij Siqueiræ iter Indicum. anno Rex Emmanuel Iacobum Lupium Siqueiram
vt Lupo Suario succederet, in Indiã cum decem naui
classe misit. Cum vero promontorium Bonæ spei pr
terueheretur, piscis ingentis magnitudinis in nauis la
tus, cui Ioannes Limicus præerat, incurrit, nauem qu
Io. Limici nauis ab ingenti pisce retardata. in alterum latus impulit, eamque tanta vi retinuit, v
progredi nequiret. Vectores & nautæ se in saxum im
pegisse suspicabantur. Sed cum neque compages dis
solui, nec aquam admitti conspicerent, animos à me
tu refecerunt, & piscis à naue diuulsus, liberum illis
mare permisit. Goam octauo die mensis Septembris
Zeilandense bellum. peruenit: quo tempore Lupus Suarius in insula Zeilan
da arcem, vt fuerat ab Emmanuele iussus, ædificabat.
Id quidem, cùm primum ad insulæ portum, quem Co
lumbum nominant, appulisset, à Rege, vt sibi per illũ
liceret, impetrauit. Sed cùm Saraceni, vt facere solebãt,
Regem ab ea mente deduxissent, factum est, vt Rex nõ
modò quod sponte sua concesserat, pernegaret, verùm

&

rce bellum moliretur. Itaque nocte stationes insti-
;, præsidia disposuit, tormentis nostros arcere para-
Suarius omnes copias in terram exposuit. Prælium
entè commissum fuit, in quo Verissimus Paciecus,
nobilis & strenuus, cum nonnullis Lusitanis ceci-
& multi vulnerati sunt. Hostes tamen à stationi-
cum magna multorum cæde pulsi fuerunt. Rex
iam & pacem postulauit. Pax ea lege concessa fuit,
non solùm arcem ædificari permitteret, sed etiam
œnam illius inconsideratæ rebellionis, tributum
gi Emmanueli singulis annis penderet. Tributum
t gemmarum certus numerus, & maximum cinna-
mi pondus. Suarius similiter Regi fidem dedit, vt
nper auxilio Prætoris Lusitani tegeretur, nec vn-
m bellum contra illum fieret, quin Lusitani ab il-
s finibus hostes arcerent. Fœdus factum, & iureiu-
dò sancitum, & literis mandatum, Regisq;, & Prin-
um, & Suarij nominibus consignatum fuit. Arx de-
le incolarum operis multò citius absoluta fuit, &
nni Sylueiræ commissa: maritimarũ verò rerum cu
Antonio Mirandæ credita. Inde Cochimum reuer-
, Siqueiram offendit, illique prouinciam tradidit, &
Lusitaniam profectus est. Siqueira continuò mune-
diligenter incubuit. Christophorum Sousam cum
sse Dabulem misit, vt eam ciuitatem, quæ ab Em-
nuele desciuerat, bello domaret. Alfonso præterea
enesio præcepit, vt in Baticalam infesta signa simili-
inferret. Tum Ioanni Gomecio iussit in insula Mal
ia arcem ædificare, vbi fuit à Saracenis Cambaien-
us occisus. Deindè cùm Goam peteret, in cursu arci-
s Calecutij & Cananoris diligentissimè prospexit.
stquam Goam appulit, Antonium Saldagnam plu-
num nauibus auctum, in Arabicum & AEthiopi-
m mare misit, vt plurimum damni Saracenis infer-
. Simonem Andradium in Sinam misit, qui, vt scri-
um est, temeritate & amentia Sinas Lusitanis infe-
os reddidit. Antonium Corream ad Regem Pegu-
sem, vt cum illo pacem & amicitiam iungeret, le-

Pax Zeilandensis eiusq; capita.

Siqueiræ administratio Indica & res gestæ.

gauit. Garsiæ Salæ concessit, vt rei gerendæ causa M
cam peteret. Qui cùm eò peruenisset, Alfonsum Lu
um Costam morbo grauiter impeditum reperit:
cùm in citeriorem Indiam morbi depellendi gratia
dire vehementer expeteret, arcem ipsi Garsiæ Salæ
didit: & non multis pòst diebus, quàm Cochimum
pulit, eodem morbo consumptus est. Dum hæc in
dia gerebantur, Abrahemus Barraxæ filius accepit,
colas montis Farrobij, & Benamarenses, & reliquo
iusdem vicinitatis Mauros multas clades à Lusita
accepisse. Id igitur vlcisci constituit. Itaque cùm
quod animo moliebatur, summo silētio compressu
tenuisset, quingentos equites eduxit, & in pagis qu
busdam Arzilensi agro finitimis, ea parte, quæ Tingi
spectat, in insidijs delituit. Indè Aroazium itineris d
ctorem præmisit, vt campum exploraret, & omnia
que ad speculas, quas Alfandiquimenses appella
specularetur. Ioannes Coutignus hunc Aroazium, v
rum industrium & sagacem nouerat, & illius fraud
& insidias diligentissimè præcauebat. Ea autem de ca
sa, nunquam speculatores ex vrbe mittebat, quin ill
equitum auxilium assignaret. Tunc igitur, cùm hom
nes speculatum misisset, equites simul emissi sunt. A
roazius se continuit, dum eos in speculis constitut
animaduerteret. De ea re Abrahemum confestim a
monuit. Is silenti agmine è latebris egressus, nostris a
propinquabat. Nostri cùm primam aciem cernerent
vt se reciperent, consilium inierunt. At Mauri substite
runt. Fernandus Callæcus primi agminis ductor, qu
speculatoribus auxilium afferebat, cum eos substitis
conspiceret, in illos inuectus est. Hostes ordine mini
mè confuso cedebant, donec nostros in postremum a
gmen, quod Callæcus minimè conspexerat, extrahe
rent. Ibi equites nostri decem & septem ceciderunt, re
liqui fugæ se mandârunt. Sed in lacus, qui iter impedie
bat, angustijs, quidam fortissimus eques, nomine Lu
douicus Valens, nostros confirmauit, & se armatum
hostib. obiecit: nec ex eo loco demigrauit, antè, quàm

RES AFRICANAE.

Abrahemi Barraxæ in Arzilensem agrũ excursio.

Ludouicis Valentis virtus.

Lu-

ſitani lacus anguſtias pertranſirent. Deindè no-
os ordine inſtructos domum ita reduxit, vt inter hó
; atq; noſtros eximia virtute & dexteritate verſare-
.Cùm iam ſe Habrahemus reciperet, incidit in illũ
tonius Maſcaregnas, adoleſcens valdè ſtrenuus, cũ
quitibus: qui omnes capti ſunt. Maſcaregnas quã-
à Rege Feſſæ perbenignè tractaretur, mortem, quæ
pendebat, vitare non potuit. Cùm enim peſtil. tia
ad Mauros deſæuiret, illum confecit. Sub id tempus
efecit Emmanuel Azamori (Petrum namque Sou-
n reuocauerat) Aluarum Norognam, qui cùm mu'-
Maurorum principibus pacem firmauit, & illis æ-
abile tributum imperauit. Rebelles verò cladibus
altis affecit. Præter alias excurſiones, xxvj. die Apri-
Benemezium agrum populatus eſt, multos occidit,
centos & octoginta captiuos abduxit, non medio-
m prædam abegit. Rurſus menſe Iunio Vaſcum Fer
ndium Cæſarem in alias Maurorum turmas immi-
qui cum incautos opprimeret, viuos 800. cepit, ma-
aq; preda potitus, copias in vrbem incolumes redu-
. Rurſus Aug. menſe, Antonius Gundiſſaluius eiuſ-
m Norognæ iuſſu in Mauros pedites inuaſit: qui cũ
i reſtitiſſent, victi tandem ſunt, & aliqua eorũ pars
ſeruitutem abſtracta fuit. Hoc eodem menſe quidã
aurorum fœderatorum Duces à Norogna auxiliũ
cierunt, quo Enxouienſes Mauros aggrederentur, &
agnam frumenti copiam indè aſportarent. Sed cùm
centi hoſtes noſtris imminerent, Mauri fœderati
ſpicati ſunt, maximum hoſtium numerum in inſi-
s latere. Hac ſuſpicione perturbati, ſe in primum a-
nen conferunt. Noſtri in poſtrema acie hoſtium im-
tum ſuſtinebant. Nonnulli ab hoſtibus cæſi ſunt.
liqui cum dedecore ſe in vrbem receperunt, nõ cul-
ſua, ſed eorum, qui eos deſeruerũt. Id tamen eis gra-
m diebus multis dolorem inuſſit. Hoc tempore Em-
anuel varijs & moleſtiſſimis curis agitabatur. Vide-
t enim ſe matrimonij vinculo liberatum, & cupie
t vltimum vitæ actum in rebus præclaris, memoria-
que

Antonij Maſcaregnæ mors.

Aluarus Norogna Azamoris Pæfectus eiusq; res geſtæ.

RES EVROPEAE.

que sempiterna dignis consumere. Quocirca sta
in Algarbium se conferre, regniq; administration
Ioanni filio, & consiliarijs relinquere, vt ipse omn
liqua cura solutus, bello Mauros vexaret, atq; propa
Insidiæ et calumniæ in Regem Emmanuelem. dæ religioni vehementer incumberet. Sed ab hac co
tatione illum insidiæ multorum hominum, quos
non mutatione consilij, sed acerbitate supplicij coe
re debuisset, abstraxerunt. Vt enim mos hominum
qui omnia non fide, sed cupiditate metiuntur, ab il
quem nō ita diu victurum sperabant, ad Ioan. filiu
à quo sibi multo maiores, & diuturniores opes polli
bantur, paulatim deficiebant: & ætatem Principis, o
ma quidem natura præditi, sed fraudibus & dolis c
noxij, captabant. In primis verò plurimum de laud
Emmanuelis detrahebant. Hominem esse dicebāt n
tum de ædificijs, parum verò de regia dignitate co
tantem. Præterea grauitatis immemorem esse crimi
bantur, quòd facillimos aditus haberet, quòd sui co
ueniendi facultatem quibusuis hominibus daret, qu
equos frequenter agitaret, quòd insita facilitate nul
us congressum aspernaretur. Præterea illi crimini d
bant, quòd multum auri & argenti profunderet. P
stremò multa regiæ virtutis ornamenta in illo requ
rebant, & Ioanni persuadebant, si vellet amplissimu
in Regibus nomen obtinere, vt longissimè à patris i
stituto discederet, neq; se peruulgari & contemni pe
mitteret. Erat autem Ioannes natura clemens atq; b
nignus, & ad pietatis studium valdè propensus. Se
tantas vires hominum perditorum sermo, cui aur
assiduè præbebat, habuerat, non quidem vt patrem c
dio persequeretur, quem pietate summa colebat, sed v
minimè illius mores & instituta comprobaret. Itaqu
statuebat, longè diuersam sibi vitæ rationem sequen
dam esse, vt ad summū decus aspiraret. Neque deeran
interim, qui persuaderent, nihil esse magis regium
quàm, quidquid liberet, efficere. Voluntatem namqu
refrenare, esse non regiæ dignitatis, sed miserrimæ ser
uitutis argumentum. Cùm multa eiusmodi Emma-
nuel

iel accepiſſet, veritus eſt, nè, ſi res alias agere vellet, & ium in adulatorum poteſtate relinqueret, ab eo con mneretur, & regnum improborum conſilijs guber- itum, ruinæ periculum adiret. Hic metus illum ab ſtituta cogitatione reuocauit. Præterea vt magis ſe à ntemptu & ſolitudine vindicaret, ſe nouis affinitati- is ſtabilire decreuit. Idcircò à Carolo Imperatore pe- it, vt Leonoram ſororem ſuam, excellenti pulchritu- ne & probitate fœminā ſibi deſpōderet. Atqui prius e, vt Ioanni filio collocaretur, enixè operā dederat, ea de cauſa Petrum Goueanum in Germaniam ad aximilianum Imperatorem legauerat. Tunc vero immutatus fuerat, vt eam vxorem ducere, quàm fi- in matrimonium collocare mallet: quæ res apud ultos in varias repræhenſiones incurrit. Sic enim di- bant: Quam rem gerit Princeps hic, in quo ad hunc em patrium in Rempub. animum ſemper agnoui- us? At nunc multis rationibus Rempub. euertit. imùm enim, Rex annos quinquaginta natus, & vi- us, octo filijs oneratus, quonam modo poterit vir- nem Caroli ſororem, in maxima ſpe aliarum nu- arum enutritam, ad nuptias parum ætati accom- odatas allicere, niſi regni opes prius effuderit? Filio q; dos magna cōfici potuiſſet. At is non modò vxo- m indotatam accipiet, verùm contra morem & con- etudinem, nomine dotis, regni patrimonium vxo- largietur. Præterea neceſſe erit (aliter enim fortaſ- vxori adoleſcenti minimè ſatisfaciat) vt ad vo- ntatem illius regnum adminiſtret. Poſtremò, quid eris faciet? octo filios habet. Totidem poterit ex ua nupta ſuſcipere. Regnum eſt anguſtis finibus minatum. Quas igitur opes poterit tantæ filiorum ltitudini largiri? Quibus honoribus aut emolu- ntis Regia ſoboles ſtatum ſuum tuebitur, nè ſit ei ceſſe in turbam conijci, & reliquorum hominum titutis victum ſibi comparare? Erit præterea ei ne- ſe amori ſeruire, vxori blandiri, & non quomodo men ſuum immortalitati commendet, ſed quo- modo

Emmanuel ſecūdas ambit nuptias.

Multorū de Emmanuelis ſecundis nuptijs ſiniſtrum iudicium.

modo virgini pulcherrimæ morem gerat, excogit
Hæc & his similia vulgò iactabantur, ab his præcip
qui domesticas illius offensiones ignorabant. Em
Emmanuelis ad Carolum V Legatio de Leonoræ nuptijs. nuel tamen in ea mente perstitit, & cùm Carolus
Hispaniam, vt regni hæreditatem cerneret, è Gallia
gica veniret, ad illum Aluarum Costam, qui regio
biculo præerat, legatum misit. Legationis species f
tationis nomine instituta fuerat: legationis tamē su
ma eò pertinebat, vt nuptiæ conficerentur. Alua
Sponsalia cum Leonora. Costa omnia, quæ Emmanuel cupiebat, ex animi s
tentia conficit. Nuptiæ pactæ sunt, dos etiam à Ca
lo dicta, ab Emmanuele sponsæ munera ingentia co
stituta: festi dies acti, & matrimonij fœdus Cæsarau
stæ, vbi tunc Carolus considebat, summa omnium
titia & gratulatione celebratum. Fuit tamen nece
cùm esset cum Carolo & Leonora, & sanguinis p
pinquitate, & affinitate multis rationibus implicat
& ea de causa per Pontificias sanctiones nuptiæ co
iungi minimè potuissent, vt Pont. Maximi benigni
te legibus soluerentur: quod factum fuit. Nuncius
ius pactionis & fœderis ad Emmanuelem perlatus,
gaudio ingenti cumulauit, sed nobilitatem & multi
dinem non mediocri solicitudine affecit. In prin
verò Ioannem solicitauit, nō quòd easdem nuptias c
peteret, sed quòd Reipub. inutiles arbitraretur. Emm
nuel regni Proceres in cōsilium euocauit. Ibi lucule
tam orationem habuit, qua rationes, quæ illum ad n
trimonium inuitârant, exposuit: qua quidem illi, q
aderant, aut moti sunt, aut se motos esse, nè Regis an
mum offenderent, simulârunt. Itaque omnes ordi
instituto illius manum de more osculati, & vt mat
monium felix atq; faustum esset, precati sunt. Post h
gratulationes, & omnium faustas acclamationes, pes
Pestilētia Olysipponensis. lentia Olysipponem vehementer afflixit, & Regem v
rias sedes commutare illius metu coegit. Almeirinū
deindè se contulit. Indè Cratum (est autem id oppid
celebre quod ad Hospitalen sium equitum ordine pe
tinet) profectus est, vt ibi reginā oppereritur. Illa ve
mu

ıltis Hispaniæ Proceribus stipata, in regnorum con ia peruenit. Eò multi Portugaliæ Proceres, vt eam ciperent, se contulerunt. ad exiguum fluuium, Seuem nomine, qui Portugaliam à Castella discriminat, ruentum est. Martinus Albicastrensis, Villæ Nouæ rtimanensis, quod oppidum est in Algarbio situm, omes, fluuium traiecit, & Reginæ manum suppliciosculatus est. Illum Comes Tentugalensis, & Epipus Portugalensis, & Archiepiscopus Olysipponen ordine subsequuti, eodem officio perfuncti sunt. Adeindè Lusitana nobilitas idem fecit. Regina fluum transmisit: quam Dux Albanus, & Episcopus rdubensis deducebant. Dux Brigantinus citra fluum constiterat: ad duo millia equitum Lusitanorū is eleganti cultu conuenerant. Vbi Regina in termis Lusitaniæ constitit, Dux Brigantinus ex equo deuit, vt Reginam nomine Regis exciperet. Quæsitus Albano Duce, an facultatem ab Emmanuele Rege illud munus obeundum haberet, eam literis publiinscriptam, & manu Regis ipsius consignatam ondit. Literæ publicè & alta voce recitatæ sunt, & Alno duci in officij sui ritè peracti testimoniū traditæ. inc idem Princeps catenam auream, quæ Reginæ chio alligata erat, assumpsit, vt sic ipsam Reginam duceret, quam Brigantino duci tradidit, atque comsit. Hac traditione solenni ritu celebrata, Albanus ıx, & reliqui Castellæ Principes abscesserunt. Epipus tamen Cordubensis, & Dynasta Tregeniensis Legati erant) & præterea Villæ Francæ Princeps, & uitum Hospitalensium in Castella Magister, & ontis acuti Comes cum Regina Cratum vsque pernerunt. Postquam in oppidum ventum est, & Regicœnauit, Rex illam inuisit: à qua cum singulari siificatione amoris exceptus fuit. Ioannes illius mam osculari voluit: quod, illa nullo modo induci po t, vt pateretur. Georgium tamen equitum Iacobenm & Cistertiensium Magistrum, Ioannis Regis fim, vt Hispaniæ morem conseruaret, ad osculū ma-

Reginæ Leonoræ in Lusitaniam deductæ pompa & ceremoniæ.

Emmanuelis cum Leonora nuptiæ. nus admisit. Deindè Archiepiscopus Olysiponen[sis]
Regem atq; Reginã ritu ab Ecclesia sancta recepto st[a]-
bili matrimonio copulauit. Symphonia deindè, & [tu]-
biarum concentus, & choreæ consecutę sunt. Indè m[o]-
dicis itineribus Almeirinum profecti sunt. Filij re[gis]
obuiam illis prodiêre. Principes regij ex equis repe[n]-
tè desiliunt, vt Reginæ manum osculentur. Id illa p[a]-
noluit: imò multis in illos voluntatis egregiæ sign[is]
insitam benignitatem testificata est. Reliqui regni Pr[in]-
cipes, qui nondum suum officium fecerãt, eam soli[to]
more salutârunt. Vbi Almeirinum peruenêre, Isabe[lla]
& Beatrix Emmanuelis filiæ ad scalarũ gradus, quib[us]
in Aula ascensus patebat, aduenêre, & cùm descend[e]-
re pararent, Regina, nè id facere possent, accelerauit, [&]
ad genua prouolutas sublevauit, easq; humanissim[e]
complexa est. Reliquæ deindè virgines Reginam m[a]-
nus osculo salutant, quas omnes illa admodum be[ni]-
gnè, cũ debita tamen maiestatis ratione resalutat. Qu[i]-
bus cantibus saltationibus, & tripudijs dies ille celebr[a]-
tus extiterit, erit explicatu difficillimum. Sequenti d[ie]
Rex peractis Sacris, aurei velleris ordinem à Philipp[o]
Burgundiæ Principe fundatum, à successoribus sing[u]-
lari religione retentum, cuius Princeps atque Magist[er]
Carolus erat, ipsius Caroli iussu cõsecutus est. Hyen[s]
illa tota fuit Almeirini in summa iucunditate co[n]-
sumpta. Indè appetente vere, Rex Eboram concessi[t].

RES INDICAE. Annus nati Christi 1519. Classis 16 nauium in Indiam missa, eiusq; successus. Hoc anno, qui fuit à CHRISTO nato M. D. XI[X]
misit Rex Emmanuel in Indiam sedecim nauiu[m]
classem, cuius Georgius Albuquercius præfectus e[x]-
titit. Non omnes tamen institutum cursum tene[re]
potuerunt. Nauis enim, cui Iacobus Limicus præera[t]
Olysipponem reflatu delata est. Ludouicus Guzm[a]-
nus cum naui, cui præerat, à fide desciuit, piraticam f[e]-
cit, multaq; ue flagitia & scelera indigna genere suo d[e]-
signauit. Emmanuel Sousa, qui nauarchus erat rostr[a]-
tæ nauis, cùm oram Æthiopiæ Melindem versus l[e]-
geret, & portum Mantuæ (sic enim appellant) subire[t]
vt commeatum ab incolis emeret, fuit in terra à Sar[a]-

c[eni]

enis cum quadraginta viris Lusitanis occisus. Nauem verò, cùm ad insulam, quæ non procul Quiloa distat, turbida tempestate iactata, & vadis allisa fuisset, Saraceni diripuerunt, & Lusitanos omnes, vno duntaxat puero, quem Rex Zamzibaris in fidem recepit, excepto, trucidârunt. Georgius Albuquercius cum 9. nauibus Mozambique hyemauit. Quatuor tantùm naues in Indiam pelagus transmisêre. Interim Iacobus Lupius Siqueira omnia, quæ ad bellum Arabiæ gentibus inferendum necessaria videbantur, summa ope comparabat. Et quia maioribus copijs indigebat, nauigio, quod facilè fluctus exciperet, Gundisaluum Loulensem Mozambiquem ad Georgium Albuquercium misit, cui mandabat, vt indè Arabicum sinum peteret, vt coniunctis viribus Iudam expugnarent. Cùm verò Siqueira Melichiazij fraudes perciperet, cumque multis incommodis Lusitanos affecisse cognosceret, Christophorum Salam cum triremibus tribus, qui oram Cambaiæ infestam redderet, expediuit, quod is diligenter effecit, & cum non mediocri præda reuersus est. Similiter & Antonius Saldagna, qui circa Guardafumense promontorium oras illas peragrabat, ingenti præda potitus, se ad Siqueiram contulit. * Sub id tempus, leuis à Rege offensio ita grauiter cuiusdam viri Lusitani animum exulcerauit, vt oblitus fidei, pietatis, & religionis, Regem, à quo educatus fuerat, patriam, quæ illum genuerat, prodere, vitamque suam in summum discrimen inducere properaret. Fernandus Magallanus fuit vir nobilis, & magno animo præditus, cuius antea mentio facta est. Is in India bellicis in rebus non mediocre virtutis & industriæ documentum dederat. In Africa similiter viri valdè strenui officio functus fuerat. Olim erat apud Lusitanos in more positum, vt in Regia, qui Regi seruiebant, ipsius Regis sumptibus alerentur. Cùm verò multitudo domesticorum tanta fuisset (eorum namque filij, qui Regibus operam dabant, eundem locum retinebant: & præterea multi in regiam familiam meritis

Fernandi Magallani ad Castellæ regē defectio.

Institutū Aulæ Lusitanicæ.

admittebantur) difficillimum videbatur, cibos tant
multitudini præparare. Quocirca fuit à Portugali
Regibus ſtatutum, vt ſumptum, quem quilibet era
in Regia facturus, ipſe ſibi ex regia pecunia faceret. Si
autem factum eſt, vt cuilibet certa pecuniæ ſumm
ſingulis menſibus aſſignaretur. Ea verò, cùm ſumm
tunc annonæ vilitas eſſet, ſatis homines alebat. Nun
autem cùm & hominum multitudo cum rerum ve-
nalium pretijs multis acceſſionibus amplificata ſit, fa-
ctum eſt, vt illa pecunia, quæ olim quotidianis ſum-
ptibus faciendis latè ſufficiens erat, nunc perexigu
ſit. Cùm tamen omnis Luſitanorum dignitas à Reg
pendeat, huius exiguæ pecuniæ ſumma, quaſi mult
amplior eſſet, incredibili ſtudio quæritur: & cùm in
regiam familiam admitti, vt valdè expetendum Luſi-
tani iudicent, tum in ſtipendij huius incremento ſum-
mum decus ſtatuunt. Cùm enim ſint apud Reges va-
riæ famulorum claſſes, pro claſſium dignitate cuili-
bet Regis domeſtico pecuniæ numerus aſſignatur.
Maxima claſſis eſt virorum nobilium. Sed cum nobi-
litatis etiam diſcrimen ſit, non vnum congiarium o-
mnibus ex æquo tribuitur. Sic autem euenit, vt pro
congiarij magnitudine, de nobilitate vniuſcuiuſque
iudicium fiat, & tantò quiſque nobilior exiſtimetur,
quantò illius congiarium amplius extiterit. Hoc qui-
dem iudicium, vt ſunt res humanæ, eſt ſæpè fallaciſſi-
mum. Multi namque ambitione & ſedulitate conſe-
quuntur, quod eſt meritis atque germanæ nobilitati
tribuendum. Attamen Luſitani cùm ſint præter mo-
dum huius nobilitatis appetentes, & paruæ pecuniæ
acceſſione nobilitatem ſuam augeri putent, pro hac
tam parua pecunia ſæpenumerò, tanquam in ea ſalus
omnis atque dignitas vertatur, ſibi pugnandum ar-
Defectiõis Magallanicæ cauſa.
bitrantur. Magallanus autem pro meritis ſuis conten-
debat, vt congiarium illius dimidio numi aurei ſingu-
lis menſibus augeretur. Rex, nè aditum ambitioſis a-
periret, id denegauit. Magallanus offenſione huius be-
neficij ſibi eo tempore denegati commotus, à Rege
de-

desciuit, fidem violauit, Rempublicam in summum discrimen adduxit. Et cùm Reipublicæ iniuriæ nobis tolerandæ sint, & Regum etiam, qui Reipublicæ parentes sunt, offensiones perferendæ: & cùm vita, quam patriæ debemus, pro ipsius patriæ salute ponenda sit, vir audacissimus tantum dolorem ex parte vnius aurei dimidia, quæ quinque denarios conficit, sibi negata cepit, vt Rempublicam oppugnaret: Regem, à quo fuerat enutritus, violaret: & patriam, pró qua mori debuisset, in discrimen adduceret. Res enim eò perducta fuit, vt periculosi belli discrimen rebus communibus impenderet. Nescio autem, vnde tam Barbarus mos in Respublicas irrepsit. Cùm enim proditoris nomen sit non modò odiosum & inuisum, sed etiam cũctæ posteritati maculam sempiterni dedecoris inurat, homines, qui fidem violare, & Reges suos, aut Respublicas oppugnare statuunt, munera, quæ acceperant, literis consignatis abijciunt, fidem abiurant, se ciuitatis iure spoliant, regem sibi suas res habere iubent, sibi nihil deinceps cum patria fore commune testificantur: & tum demum sibi moliri contra patriam bellum licere contendunt. Esto, aspernare munera, si lubet: contemne patriæ benignitatem: freme quantum voles, tibi non esse præmium pro dignitate persolutum. Fidem verò datam prodere quî potes? Grauem mihi iniuriam patria intulit. Intulerit etiam grauissimam. Sed iniuria nec in parentibus, nec in patria vindicanda est. Omnia, quæ à patria acceperam, inquit ille, reliqui. Nunquid vitam, ingenium, disciplinam abiecisti? Minimè. At hæc omnia à Deo primùm, à patriæ deinde legibus, & moribus, & institutis accepisti. Neque naturæ repugnare, neque patriam lædere, neque fidem frangere, quamuis omnibus iniurijs oneratus sis, vnquam licebit. Imo vita tibi deserenda, & grauissima supplicia subeunda sunt potius, quàm fidem violes, aut officium prodas. Abiura fidem quantum voles: perfidiam tuam publicis literis contestare: insignem memoriam sceleris infandi posteritati relin-

Inueterati cuiusdam proditorũ moris repræhensio.

que: nullis tamen testimonijs numi nis offensionem & dedecoris sempiterni maculam vitare poteris. In eam tamen fraudem Magallanus impulsus fuit, vt arbitraretur, si publico testimonio fidem & Regi, & patriæ debitam abiuraret, licere sibi fidem prodere. Id confestim exequi minimè dubitauit, & se continuò ad Carolum contulit, eumque admonuit, insulas quas Malucas appellant, quæ sunt vltra auream Chersonesum constitutæ, ad limites Castellæ pertinere, & ab Emmanuele Rege contra pactionem iam factam vsurpari. Ducebat autem secum Rodericum Falerium, qui se Astrologiæ disciplinam tenere profitebatur, vt eandem opinionem in animo Caroli altius imprimeret. Aluarus Costa, qui tunc legatus apud Carolum erat, Carolum adijt: necessitudines commemorauit, non esse illius amplitudine dignum, aures hominibus illis præbere. Eadem namq; vanitate & scelere, quo Regem optimum violârant, multa confingere. Proditorum nomen cùm reliquis hominibus, tum præcipuè Regibus esse detestabile & execrandum. Reges verò, qui illis fauerent, pestem alere, qua regium nomen ex hominum memoria deleatur. Carolus cùm esset natura benignus, ab hominibus illis audiendis deducebatur. Sed ab Hispaniæ proceribus persuasus fuit, ne vllius affinitatis obtentu imperium amplificare negligeret. Itaq; statuit naues Magallano, quibus aliam viam in Orientem aperiret, attribui. Fœdere namque inter Regem Ioannem secundum, & Regem Fernandum facto, cùm regiones, quas quilibet explorare, & debellare sine alterius iniuria posset, definitæ sunt, statutum fuerat, vt Castellani non viam à Lusitanis factam, sed diuersam sequerentur: vt videlicet cùm Portugalenses ad Solis ortum, Castellani ad Occasum nauigarent, orbem marium atq; terrarum conficerent. Sic aũt cuilibet parti liberum erat, cum omnes maris atq; terrarum tractus 300. & 60. partibus definiti sint, centum & octoginta partes ad peruestigandum atque debellandum sibi deposcere. Limes erat Meridianus.

Magallani de queren dis Malucis ins. institutum.

Lusitaniæ & Hispaniæ regum fœdus de nauigationibus Oceanicis.

Sic

c enim appellant lineam à Septentrione ad Austrũ
ı cælo designatam: quia cùm Sol eam attingit, meri-
iem hominibus sub ea regione constitutis efficiat:
uæ secundum longitudinem (sic enim spacium Or-
ı & Occasu terminatum nominant) circiter sex & tri
inta gradibus Olysippone distat. Error autem Magal
ıni, & aliorum, qui vestigijs illius ingressi sunt, quo
Malucas insulas ad ius Castellæ pertinere contendũt,
multis causis originem habuit. Primùm quidem sic
atura comparatum est, vt cùm primùm aliquod iter
ncognitum habemus, quod non possumus certis mō-
ibus aut anfractibus, & notissimis signis definire, mul
o longius nobis appareat: maximè verò cum nauiga-
nus, vbi neque montibus, neque vallibus, nec vllis cer
is notis possumus spacium finire. Deinde qui maria
ncognita nauigant, vt maius & admirabilius facinus
e confecisse glorientur, spacia multò ampliora faciũt,
vt, quasi ex alio mundo in hunc redierint, ingentem
admirationem efficiant. Accedit vt etiam ipsi vecto-
res, cùm Astrologiæ imperiti sint, quamuis nullam va
nitatem orationis adhibeant, fallantur, & cum varijs
circuitibus maria peragrent, rectum iter se tenere
putent. Sic factum est, vt cùm inter Indum fluuium
& Gangem spatium decem graduum, qui circiter pas-
suum millia septingenta conficiunt, interiectum sit,
Ptolemæus triginta gradibus spatium illud definierit.
Vir enim doctissimus terras illas non lustrauerat: quæ
à viris fide dignis, imperitis tamen, acceperat, ea mo-
nimentis mandabat. Illi verò cùm ab Indo ad Cori
promontorium, quod in Austrum longissimo tractu
procurrit, nauigarent, & inde rursus in Gangem ad
Septentriones cursum inflecterent, quasi recta via,
aut paulum ad Austrum inflexa nauigassent, itine-
ris spatium metiebantur. Alia etiam erroris causa no-
stris obiecta est. Cùm enim vltra promontorium Bo-
næ spei, aliud promontorium, quod mitius in Austrũ
prominet, flectere secundis velis niterentur, se multò
maius iter confecisse putabant, quàm propter maris

Erroris Magallanici de Malucarum situ causæ & origines.

impetum, naues in diuersa iactantis, facere potuissen
Ea nanq; ora, quæ in illis regionibus ab Austro ad S
ptentriones pertinet, longissimo tractu protenditu
Venti autem, qui ab ortu Solis flant, sunt anniuersari
& statis temporibus valdè vehementes. Aestus simil
ter, propter immensam maris altitudinem, Lunæ cu
sibus nimis obiectam, incitatissimi. Ergo cùm fluctu
ab ortu Solis ad oras maritimas Occidentis incredibi
violentia contorti, & ab oppositis oris repercussi, in A
strũ, qua facilior patet exitus, incitentur, & ex illo pro
montorio, quod diximus, in aliud longius, quàm cre
di possit, excurrant, nostrorũ in nauigando cursum re
tardant. Quod nostri non intelligentes existimaban
se multò maius spatium confecisse, quàm nauigando
transmiserant. Hæc omnia nostris etiam eam erroris
causam attulerunt, vt regionum terminos satis imperi-
tè designarent, & ad Ptolemæi errata, alia etiam multa
parũ sapienter adiungerent. Hæc tamen controuersia
inter Castellanos & Portugalenses hunc fructum Por-
tugalensibus tulit, vt spatia multo diligentius explora-
rẽt. Hoc autem fieri commodè non potuit, nisi per Lu-
næ defectus. Cũ enim Luna orbe pleno interiectu ter-
ræ, vt fieri necesse est, certis temporibus obscuratur, illa
splendoris amissio non iisdẽ horis animaduerti potest.
necesse namq; est, cũ citius in India, quã in Portugalia,
quæ in occasum vergit, nocturnæ tenebræ sint, vt quã-
uis ille defectus vno tempore fiat, diuersis nobis horis
appareat. Horarum igitur dimensione omnis contro-
uersia tollitur. Qualibet enim Hora quindecim gradus
Sol progreditur. Obseruatum autem est ab hominibus
peritissimis, qui à Petro Nonio Mathematicorũ prin-
cipe ad id diligenter instructi fuerant, sex horis ab In-
di fluminis ostio, ad Olysipponis vrbis sitũ Solis cur-
sum terminari. Horæ verò sex, gradus nonaginta cõfi-
ciunt. Ab Indo aut fluuio ad vltimos Malacarum insu
larum terminos, qui ad orientem Solẽ spectant, duo &
quadraginta gradus intersunt. Hos si nonaginta gra-
dibus adieceris, centũ & triginta duos efficies. Si verò

Molucẽsis controuersiæ fructus & Molucearum ab Olysippone distantiæ diligẽs supputatio.

& triginta gradus, q. Olysippone ad Occasum secū
m lineam illam meridianam, quam diximus inter
spaniæ reges fœdere definitam fuisse, vt Castellani
itendunt, addideris, centum & sexaginta octo gra-
um summa fiet. Itaque secundum hanc computati-
em, adhuc Portugalēsibus duodecim gradus explo-
di restant, qui possunt sine cuiusquam Christiani
is iniuria à Portugaliæ regibus occupari: tantum
st, vt Magallanus, vel quisquam alius insulas illas
e atque meritò possit Castellæ regibus adiudicare.
ec tamen controuersia non mediocres in Hispania
gœdias excitauit, vsq; adeò, vt reges optimos & co-
tione, affinitate, & amore coniunctissimos, inter-
m ad intestinam seditionem solicitarit: quod totū
improbissimi hominis scelere ortum habuit. Vt ve
ad illum redeamus, cùm Emmanuel hominis sce-
Costæ literis accepisset, consilium habuit. Nihil ta-
n consilio cōclusum fuit. Costa verò Magallanum
entibus promissis onerabat, & interdum illum in
tentia fluctuare cogebat. Cum tamen maiora sibi
mia ex instituto scelere quàm ex debita fide pro-
eret, aures Costæ promissis occlusit. Itaque nego-
cum Carolo ex animi sententia confectis, Magalla
s, & Falerius Hispalim contendunt. At Falerium
i facinoris suscepti pœnitebat, & intra paucos di-
mœstitia confectus, mortem obijt. Magallanus
n quinque nauium classe, & cum suprema necis at-
e vitæ in reliquos nauarchos potestate, x. die Augu- *Margallani nauigatio ad Molucas insulas, eiusq; successus.*
eiusdem anni soluit, vt terras atque regiones, quas
que viderat, neque ab alijs exploratas audierat, sed
picione tantùm eas adiri posse consequutus fuerat,
lustraret. Sed nihil est tam arduum, quod non ani-
s magnus desperatione stimulatus aggrediatur.
mùm oram prouinciæ Brasiliæ præteruectus, ad
strum vltra æquinoctialem plagam nauigauit. Cū
ò mense Septembri, anno salutis M. D. x x. tres & *Freti Magallanici inuentio.*
nquaginta gradus, ab æquinoctiali regione ad Au-
um nauigando confecisset, fretū reperit, cui nomē

Magallani impoſitum fuit, vt ſempiternum monit
tum facinoris extâret. Sed tantum frigus Hiſpanos
ſeros excruciabat, vt multi fœdè perierint. Fretum v
rò, vt fama eſt, quadraginta millia paſſuum in lon
tudinem patet. Fretò ſuperato, rurſus in æquinoct
lem regionem, & in cælum mitius atque tepidius i
inſtituit. Varij interim caſus hominem exagitârui
Nam nauarchi cũ reliquis Hiſpanis ab illo deſciſce
voluerunt, & ei inſidias intenderunt: & quidam ex
lis capitali ſupplicio affecti ſunt: & ipſe tandem in i
ſula, quam Matam appellant, cùm opem Regulo, q
ab illo auxilium poſtularat, attuliſſet, poſt bellum c
fectum, ab ipſo Regulo occiſus per inſidias fuit, vt pr
ditor proditori pœnas eiuſdem ſceleris irrogaret. D
tantum ex illa claſſe naues (reliquæ namque amiſſ
fuerant) Tidorem, quæ inſula vna ex Malucis eſt, pe
uenêre. Vna ex illis octauo die menſis Septembris, a
no ſalutis M.D.XXII. Hiſpalim appulſa fuit. Alterai
verò nauem, quia diſſoluta compage aquam accipi
bat, Hiſpani in inſulam ſubductã refecerunt, & one
accepto profecti, Septentriones verſus iter ſuſceperũ
Cùm verò commeatus illos deficeret, & multi frig
re interirent, retro curſum flectere coacti ſunt. A
Malucas autem appulſi, intellexerunt Luſitanos i
inſula, quam Ternatem appellant, commorari. Itaqu
ad illos confeſtim mittunt, qui diceret, vt hominibu
Hiſpanis, & eadem religione deuinctis opem in rebu
deſperatis afferrent. Nauem eſſe lacerã, magnã parter
hominũ, qui ea vehebantur, abſumptã, reliquos grau
ſimis morbis impeditos. Antonius Brittius, qui iã in
ſulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Garſiàn
Henricũ cum nonnullis nauigijs extẽplò miſit. Ab hi
Magallani comites fuêre cõtinuò recepti, & ſingular
humanitate tractati. Nauis fracta fuit, & illi Luſitani
nauibus in Indiam, deinde in Hiſpaniã rediêre. Hũ
exitũ claſſis illa parũ felicem habuit. Sed vt ad ea, qua
anno ſalutis M.D. XIX. inciderunt, reuertamur, nonc
die menſis Februarij Aluarus Norogna, qui tunc Aza
mo

ris præfectus erat, in eam Mauritaniæ partem, quæ
couia nominabatur, cum ducentis & triginta equi-
s, & centum peditibus inuasit: hostes acri prælio
it, ducentos atque decem captiuos abstraxit. Rur-
vigesimo quinto die mensis eiusdem, octo & qua-
ginta passuum millia progressus, in castra Nacer-
dumæ (is erat vnus ex Enxouiæ principibus) im-
um dedit: duas illius vxores, & duos filios, & v-
n filiam, & multos illius cognatos, cum magna a-
um hominum multitudine captiuos abduxit. Dũ
iret, quidam Lusitanus eques facinus inhumanũ
barbarum edidit. Maura quædam eleganti forma
m Nacerbenduma filio suo desponderat, armillis
enteis magni ponderis brachia & suras ornarat. At
tonius Leitanus (sic enim eques ille nominaba-
) argenti cupiditate inductus, vt illud facilius capti-
detraheret, manus atque pedes miseræ præcidit.
rogna illum multis malè verbis accipit, argento
liat, in custodiam tradit, & in Lusitaniam cum de-
ore redire compellit. Rursus vigesima die Martij,
alias eiusdem prouinciæ turmas Norogna aciem e-
xit. In via camelorum turmam multis rebus onu-
m cepit, deinde primis tenebris montis cliuum sub
, & itineris ducem admonuit, vt eum aliqua via sa-
sa deduceret, nè possent hostes illius iter ex equorũ
stigijs animaduertere. Duab. deindè horis ad quie-
m datis, postquam rursus omnes excitati sunt, tripli-
m aciem instruxit: primam Antonio Lupio Siquei-
, secundam Iacobo Melio attribuit, tertiam, in qua
at maior militum numerus, sibi reseruauit. Ad hũc
odum silenti agmine profecti, in turmas hostium
improuiso impetum fecerunt, easq; in effusam fu-
m compulerunt. Trecenti tamen & octoginta duo
pti sunt, & præda ingens abacta. Hostes sublato sig-
o conueniunt, & auxilijs vndique influentibus ex-
citus non mediocris efficitur. Nostri ordine regre-
untur. Sed cùm Maurus quidam ex fœderatis, vir sa-
è fortis, nomine Zale Bembarqua, in nostrorum con
spe-

RES AFRICANAE.

Aluari Norognæ in Enxouiam excursiones.

Ant. Leitani immane facinus

Alia eiusdem excursio.

Zalæ Bembarquæ præclarũ facinus.

ſpectu pulchrum aliquod facinus edere ſtatuiſſet, lus in hoſtes impetum tulit. Norogna continuò, v li ſubueniret, aciem in hoſtem direxit. Primo imp triginta ex hoſtibus cæſi ſunt, & vnus vir prima captus eſt. Reliqui eorum, qui cecidêre, caſu percu ſubſtiterunt. Norogna eorum impedimẽto liberat Azamorem exercitum ordine reducebat. Fluuius e vado tranſeundus. Is vbi vado appropinquauit, nè corum multitudo ordinem perturbaret, & tranſitu impediret, magnam illius partem Mauro cuidam f derato donauit. Tranſmiſſo cum omni reliqua præ vado, duabus horis in hoſtium conſpectu, qui citra dum reſtiterant, cum exercitu conquieuit, & epula eſt. Expectabat autem, an hoſtes vellent vadum pug capeſſendæ gratia tranſire. Cùm illi id facere nolu ſent, Azamorem exercitum cum reliqua præda red xit. Rurſus XXV. die Menſis Martij, cùm alias tu mas hoſtium adoriri ſtatuiſſet, in Mauros palantes i cidit: quinquaginta cepit: reliqui in fugam verſi, illi aduentum per omnia compita & mapalia nunciârı Multi continuò confluxere: & Norogna, nè cum tã multitudine manum cõſerere cogeretur, Azamore

Alia excurſio.

cum captiuis reuerſus eſt. Vigeſimo autem octauo iuſdem menſis die copias eduxit, quibus quaſdam tu mas hoſtiles inopinantes aggrederetur. Sed cùm in v præter opinionem in magnum equitum numeru incidiſſet, Lanſarotem Freitam cum equitibus ſex ginta præmiſit, qui in hoſtes impetum ferret: ipſe cu reliquis ſubſecutus eſt. Fit atrox prælium: ex hoſtibu multi cæſi: ſexaginta capti ſunt. reliqui ſeſe effuſa fug ab imminenti clade proripuerunt. Inter captiuos fu

Arhagus centẽnarius captus.

Dux quidam eximius, Arhagus nomine, qui cùm ce tum annos natus eſſet, omnia militiæ munera diliger ter ad miniſtrabat. Trigeſimo die menſis eiuſdem N rogna, cùm otium ferre non poſſet, oppidum muri

Siner opp. captum à Luſitanis.

munitum, quod Siner appellabant, improuiſo ador tus eſt, illudque vi cepit: reliquam predam Mauris fœ deratis conceſſit: ipſe Azamorem trecentos & quin

qua

ginta & octo captiuos abduxit. Nec ipse solùm ho-
crebris excursionibus fatigabat, sed Duces reliquos
torpere non sinebat. Itaq; Vascum Fernandium
sarem, antesignanorum ductorem, cuius virtuti
imum confidebat, in varias partes mittebat, vt ho-
is quantam maximam posset perniciem inferret.
o tempore primum quidem cùm indicio cuius-
n captiui percepisset, in loco, quem Fornignum
ellant, equitum turmã, vt fruges incenderent, coa-
n esse, in eam inuasit: nonnullos occidit, reliquos
ugam coniecit: Ducem viuum cepit. Cùm verò
cogna accepisset, in agro oppidi Tilensis magnam
tium multitudinem versari, vt indè in segetes irru-
nt, & nostros, qui in campo vagabantur, inopinatò
ederentur, in eos eundem Cæsarem immisit. Is
n impigrè imperata conficeret, equites non inue-
cum peditibus acre certamen iniuit. qui fortissimè
iterunt. Omnis enim eorum salus in virtute consi-
bat. Nec enim poterant pedibus equites insequen-
effugere. Cùm tamen multi cecidissent, reliqui in
plum quoddam, quod prope eum locum situm e-
confugerunt. Ibi conglobati sese animo maximo
bantur. Sed tandem Cæsar, gradibus maxima con-
tione superatis, primus ascendit: deindè Franciscus
scius speculator: tertius fuit Scriba quidam, cui no-
n erat Franciscus Rodericus. Reliquis animus addi
est, vt idem facerent. Itaque in supremam templi
tignationem subeuntes, in hostes irrunt. Cæsar v-
m ex ijs, qui acrius resistebãt, complexus, è summo
ecipitauit. Tanta verò pertinacia decertatum est, vt
llus ex hostibus euaserit. Neque solùm gladijs & pu
nibus, verùm & lacertis cùm multos arctissimè vin
ent, eos in terram è summo detrudere contende-
. Hoc prælium quamuis pro numero militum exi-
um videretur, victoribus tamen in laude non me-
ocri positum fuit. Erant enim hostes fortissimi, & cũ
axima pertinacia è loco superiore resistebant, & in
imo discrimine constituti, nullus eorum in dediti-
onem

Vasci Fernan Cæsaris in Mauros eruptio

Eruptio eiusdẽ alia.

Cæsaris aliorumque nonnulliorũ virtus.

onem venit. Omnesque tandem in vestigio mori, in seruitutem abduci maluerunt. Cæsar paucis dieb⁹ ab Emmanuele accersitus fuit, vt cum classe ditanum fretum tueretur. Vmbre oppidum est Er uiense, in edito loco situm, muris, & mœnibus, & p pugnaculis munitum: quod Azamore octo & vig millia passuum distat. Imam vallem fluuius præ fluit, vndè collis in oppidum valdè accliuis assur Hoc oppidum Norogna ex improuiso capere sum concupiuit. Itaque decimo die Aprilis eiusdem a in oppidum inuadit: minoribus tormentis propug tores exturbat: scalas muris admouet, mœniaque totis viribus oppugnat: oppidani summa contentio resistunt. Cùm autem Norogna se frustrà eo gen oppugnationis vti conspiceret, aliud excogitauit. ros acerrimos elegit, qui cum securibus, quamuis m ximum periculum è mœnibus immineret, in por inuaderent. Hi neque saxis, neque missilibus imped potuerunt, quo minus fores cardinibus euulsas intr sum impellerent. Hoc enim Norogna præceperat, cardines tantùm, quo citius opus absoluerent, secu bus excindere conarentur. Aditu in oppidum pate cto, nostri confestim irrumpere conati sunt. Hostes globati acriter & diu resistunt. Nostri cum magna h stium cæde tandem ingrediuntur. Hostes verò sese p cliuum deijciunt, & fluuium petunt: multi cùm p cliuum præcipites ruerent, dilacerati sunt. Magnus h stium numerus cæsus fuisse dicitur: ducenti quinqu ginta & sex capti, è nostris decem tantùm vulnera fuerunt. Norogna re benè gesta (nec enim oppidum sidio munire, sed hostes exterrere decreuerat, vt inte ligerent, nullum sibi locũ, quantumuis egregiè mun tum, periculo vacuũ fore) copias in vrbem integras r duxit. Rursus octauo die mensis Octob. vt Allimaim nis (erat autem is insignis inter Mauros dux) turma opprimeret, egressus est. Sed cũ alios Mauros obuid haberet, quos captiuos duxit, & intelligeret, se hostes i fallere nullo modo posse, regredi maturè constituit.

Vmbris oppidi expugnatio.

Cæsorum et captorũ numerus.

Ru

ırsus decimo quarto die speculatum misit, vbi duces *Norognæ in Mauros eruptio.*
idam, qui camelorum turmam, quæ Zafinio Aza-
orem agebatur, ceperant, & quendam primariū vi-
m ex Mauris fœderatis in seruitutem abduxerant,
stra posuissent. Speculatores tres Mauros capiunt,
os ad Norognā perducūt. Illi nunciant, castra hosti-
n quatuor & quadraginta passuum millibus abesse.
nullam moram interposuit, quin ad illos de nocte
ntenderet. Sequenti die se in latebras coniecit, nè ab
ostibus sentiri posset. Indè primis tenebris profectus,
amarochium iter direxit. Prope namque oppidum *Tamarochiū opp.*
ud hostium castra posita audierat. Ibi triplicem a-
em instruxit, & singulis Ducibus, quid fieri ab vno-
ıoque vellet, imperauit. Deindè explorato cum in-
edibili celeritate in hostes inuectus est, & eos incau-
s oppressit; & illis partim cæsis, partim in fugam
ompulsis, castrorum partem diripuit, prædamque *Norognæ victoria.*
ecorum, & armentorum, & camelorū, & equorum,
ım ducentis & quinquaginta captiuis abduxit. Nè
erò nostri nimia prædandi cupiditate dissiparentur,
: interim ex omni vicinitate maxima subsidia, vt fi-
i solet, hostibus aduenirent, receptui signum dedit.
ledia nox erat, cùm copias suas à castris hostium re-
ocauit. Hostes interim vndiq; prouolant, & quæ cui-
ue tela sors offerebat, festinanter arripiunt: atq; pri- *Prælium redintegratū atrociter.*
nùm fustes, lapides, atq; missilia torquentur tanta vi,
t maximum nostris damnum inferrent. Duabus ho-
is acerrimè dimicatum fuit. Interim prima luce no-
ri, quanta esset hostium multitudo, clarè cernunt.
Tum Norogna suos rursus instruxit, & verbis ad cer-
amen acrius ineundum excitauit. Et cùm ex equo
lesiluisset, quem lassitudine confectum esse sentie-
at, in alium conscendit. Res iam non lapidibus &
nissilibus, sed hastis & gladijs acerrimè gerebatur. Is
utem sensim ordine minimè perturbato cedebat, &
nterdum aciem in hostes conuertebat, vt eos ab inse-
quendo retardaret. Cùm verò in hostem, nimis in la-
essendo pertinacem, equum calcaribus admotis con-
cita-

Norognæ discrimen ex vulnere.

citaret, illum hasta transfixit. Sed cùm ex hostis st
corpore hastam extraheret, fuit secundum galean
graui plaga percussus, vt ex equo omni sensu pro
amisso decideret. Vascus Fernandius Cæsar, qui i
propter anni tempus ex classe redierat, subitò accur
Alius item vir fortissimus, nomine Martinus Egidi
cum alijs nonnullis opem festinanter attulit. Hi t
tisper hostium impetum sustinuerunt, dum Norog
suorũ auxilio recreatus, sensum paulatim reciperet
in alium equũ, quẽ ei famulus illius obtulerat, asc
deret. Deinde postremum agmen Ioanni Freitæ &
gio procuratori commisit: ipse in primum agmen
regio signo se contulit. Erat enim viribus destitut
quib⁹ posset in agmine postremo hostibus, qui nost
acriter instabant, obsistere. Qui erant in postremo
gmine, res memorabiles effecerunt. Nec enim solũ
prælij molem inuicto animo sustinebant, verum
multos interimebant. Sole exorto, hostes grauius n
stros premebant, & nostri vicissim multò acrius rep
gnabant. Nostri tamen sine vlla perturbatione pra
dam inuitis hostibus Azamorem perduxerunt. Ex h
stibus ducenti cæsi sunt. E nostris nemo desiderat
fuit, quamuis multi vulnerati, & debilitati, & qu
dam etiam membris capti è prælio discesserint. Fui
hoc facinus memorabile, quod magnum hostibus me
tum iniecit. Aluarus enim Norogna cum ducentis &
quinquaginta tantùm equitibus, & triginta quinqu
peditibus ex vrbe egressus fuerat. Mauri Enxouiense
quingentos equites, & magnum peditum numerun
contra nostros eduxerant. Et quia primum ab hosti
bus lapidibus certatum fuerat, euenit, vt nomine lapi
dum diu celebratum factum illud extiterit. Lapideam
namque eam hostium incursionem milites appella
bant. Hoc facto, multi ex hostibus pacem petiere & se
sub Emmanuelis imperium subdidére. Ioannes Cou
tignus sub id tempus cùm in pagum maximũ, in quo
fortissimi equites habitabant, inuadere statuisset, ab O-
doardo Menesio auxilium postulauit. Is illi centum e-
qui-

Insignis Lusitanorũ victoria

Io Coutigni excursio

iites misit. Eorũ dux Andreas Henric⁹ extitit. Cou-
gnus primis tenebris egressus, ductoris inscitia ne-
uiuit in pagum, nisi clara luce, peruenire. Sed cùm fa-
a præcessisset (non potuit enim tanto silentio acies
luci, vt non hostes, quò intenderent nostri, ex his,
ui in agro vagabantur, explorato cognoscerent) Cou
gnus pagum prope desertum reperit. Maxima e-
im pars incolarum diffugerat. Illi tamen, qui restite-
int, acriter repugnârunt. Sedecim tamen cæsi sunt,
uatuor & quadraginta capti. E nostris tres ceciderũt.
Coutignus indè cum præda commodiore via se reci-
ere maturauit. Illa autem via, quam reliquit, Petrus
upius Azeuedius cum equitibus septem veniebat.
ostes verò, auxilijs vndique subitò accitis, in septem
los irruunt, & primum Aluarum Vascium Tauiren
em occidunt, deindè Azeuedium illi subsidio celeri-
er occurrentem interimunt: & famulus quidam illi-
s, dum patronum tueri contendit, similiter occum-
it. Gasparem quoque Cugnam tribus iaculis hostes
onfigunt. His cùm opem antesignanorum ductor
fferre voluisset, equus illius confossus fuit, ipseque
ummum vitæ periculum adiuit: filius eius duobus in
e iaculis emissis grauissimè vulneratus fuit. Erat lo-
us angustus, quem hostes petebant, vt nostris exi-
um intercluderent. Eum locum vt primus occupa-
et Coutignus, ea via, qua iter faciebat, accelerauit.
bi eos, qui ab hostibus se recipiebant, excepit, & sa-
ittarijs oppositis, hostes aliquantulum ab insequen-
lo retardauit. Angustiæ fuerunt cum maximo la-
ore, & ingenti periculo superatæ. Coutigno, postea
quàm ex eo loco egressus fuit, exploratores renunci-
int, incredibilem hostium multitudinem aduenta-
e, vt iter illius impedirent. Is cùm hunc nuncium
ccepisset, multò celerius copias cum præda non ma-
gna domum reduxit. Multi quidem ex hostibus ceci-
derunt: ita namque nostri eorum impetum susti-
nebant, vt multis necem afferrent: periculum ta-
men fuit grauissimum. Parum enim abfuit, quin

Mascaregnæ excursio in Mauros. Coutignus ipse cum omnibus suis copijs interiret. N multis pòst diebus Emmanuel Mascaregnas à Ioann Coutigno sexaginta equites postulauit, quibus excu sionem, quam animo destinârat, faceret. Cùm hi copijs egressus, in fluuium, quem Benamarensen appellant, iter instituit. Eo deindè transmisso, mon tem subijt: & cùm Sol in Occasum vergeret, cum non mediocri præda, & quinque tantùm captiuis domum redibat. Cùm verò ad pagum, quem Benamarensium appellant, in ipsius montis lingula situm accederet hostium concursus vndique fit. Mascaregnas paulatim cessit, atque tandem substitit, vt eos, qui nondũ se receperant, expectaret. Interim centum sagittarij cetrati cum nonnullis equitibus conferti constiterũt, & vim sagittarum in nostros immiserunt. Hîc Petrus Menesius itineris dux Mascaregnam admonuit, vt boues, & pecorum greges cum præsidio in fluuium præmitteret. Hostes enim ripam molibus obiectis munire conari, vt transitum impedirent. Mascaregnas 10. equites cum præda in fluuium misit, quibus curam dedit, vt hostes opere prohiberent. Id vbi hostes conspicati sunt, multò acrius institêre. Tum Menesius, prælium, inquit, vitari non potest. Hîc enim, aut in fluminis ripa necessariò committendum est. Quocirca censeo, vt hîc potius in loco liberiore, quàm in fluminis transitu prælium ineas. Sententia, inquit Mascaregnas, placet. Agite commilitones: instate, & cædite. Hæc vbi dixit, equum incitauit. Cùm verò equus esset summa pernicitate, factum est, vt solus antequã eum quisquam consequi posset, in hostes irrueret, & vnum equitem ex equo deturbaret. Hostes in illum *Mascaregnæ periculum.* repentè infestis hastis inuecti sunt. Arma fuerunt impedimento, quo minus occumberet. Equus tamen occisus fuit. Petrus Menesius, & Antonius Coutignus, & Ludouicus Valens, primi, vt Mascaregnam ex circumfusis hostibus eriperent, equos incitârunt. Tum *Lusitanorũ victoria* reliqui tanto impetu in hostes inuaserunt, vt aciem continuò dissiparent. Sex & septuaginta occisi sunt, &

qua-

uadraginta duo capti. E nostris nemo desideratus t: multi tamen vulnerati sunt. Paucis pòst diebus ex Fessensis cum tribus equitum millibus in Arzilẽ-m agrum inuasit. Nihil eo die memoria dignum, el ab illis, vel à nostris gestum est, nisi mors Arroa-ij, viri fortissimi, cum quo Emmanuel Mascaregnas ongredi cupiebat. Is tunc Habrahemi latus claude-at, cum vnius ictu pilæ plumbeæ, quam sutor qui-am, qui cum fistula ferrea ex equo depugnabat, emi-erat, concisus occubuit. Similiter & sutor alia pila ab ostibus percussus, non sutoris, sed egregij militis mor em obijt. Hostem enim strenuum, qui multis Chri-tianis necem attulerat, interemit. DVM hæc fiunt, Nonius Mascaregnas, Safiniensis vrbis præfectus, pa-e, quam cum Garabiensibus Mauris fecerat, valdè retus, nihil in illos hostile moliebatur. Cùm verò ac-episset eos à fide desciuisse, id minimè ferendum esse ecreuit. Duo verò Mauri Garabienses illi fidem de-erunt, se Ducem Fessensis Regis, qui Garabienses ad efectionem solicitârat, occisuros. Eos non magnis muneribus Mascaregnas (gens enim est natura vena-is, & ad facinus scelestum propensa: & ita fit, vt me-liocri mercede operam suam locare solita sit) vt in promissis manerent, confirmauit. Itaque & sponte ua, & muneribus allecti, Ducem interfecerunt. Gara-bienses, sedes commutabant, & sibi valdè metuebant. Occiso verò duce, cuius virtute & consilio nitebantur, pacem à Mascaregna postulârunt, & tamen illius obe-dientiæ pretium aliquod petierunt. Respondit Masca-regnas, non mediocre officij pretium esse, liberam a-grorum colendorum facultatem. Hoc responso mini-mè contenti, cum Mauro, Oleidambramo nomine, fœdus percutiunt. Deinde cùm propè Salinas castra ponerent, Dabidenses, qui tunc in fide permanebant, acri bello vexabant. Dabidenses Mascaregnæ nunci-ant, hostes in eos die præstituta cum magnis copijs im petum facturos. Is ducem antesignanorum cum equi-tibus septuaginta, & Zaidem cum Maurorum acie il-

Fessensis Regis in Arzilensẽ agrũ irruptio.

Arroazij cædes.

Bellum aduersus Garabienses rebelles.

Fessensis Regis Dux proditoriè necatus.

Prælium.

lis ſubſidio miſit. Hoſtes cùm Luſitanos adueniſſe c
gnoſcerent, & ſuſpicarentur Maſcaregnam adeſſe, c
greſſum illius formidantes ſe receperunt. Dabidenſ
in illos inuecti ſunt. Hoſtes cùm valdè premerentu
aciem in Dabidenſes conuertunt, quatuor interimū
reliquos cedere compellunt. Sed cùm aliquot è noſtri
ſubſidio venirent, hoſtes repreſſi ſunt. Sic tunc no
magno vtriuſque partis incommodo prælium direm
ptum fuit. At Maſcaregnas, cùm poſt hoc prælium
per exploratores certior factus eſſet, omnes copias Ga
rabienſes ad Salinas caſtra locauiſſe, neque procul in
de Oleidambramenſem exercitum conſtitiſſe, ducen-
tos & quinquaginta equites, & centum & viginti pe-
dites cum ſcorpionibus & ferreis fiſtulis eduxit: &
ſeptem equites Dabidenſes voluit ſecum ducere, vt te-
ſtes eſſent pœnarum, quas à Garabienſibus expetere
ſtatuebat. Quarto die Nouemb. huius anni, qui fuit,
M.D.XIX. poſt meridiem Safinio profectus eſt. Cum
verò viginti quatuor millia paſſuum progreſſus eſſet,
conquieuit. Caſtra duodecim paſſuum millia aberāt.
Noctis igitur ſilentio profectus, cùm primùm diluxit,
acies duas inſtruxit: primam anteſignanorum ducto-
ri aſsignauit, ſecúndam ipſe duxit. Itaque duabus par-
tibus caſtra tanto impetu eſt adortus, vt omnia terro-
re, & trepidatione, atque cæde compleret, ſupra trecen
tos hoſtes cæſi ſunt: capti cētum & ſeptuaginta & ſex.
Hoc metu coacti pleriq; ſunt pacem rurſus petere, &
tributum, vt antea ſoliti erant, perſoluere. Cùm tamē
non omnes ad Emmanuelis nomen adiungi vellent,
ſed Xerifij præſidio freti, agros colerent, qui quadragin
ta quatuor millia paſſuum Safinio aberant, eos Maſca
regnas etiam domare conſtituit. Locus, quem ſibi ad
habitandum delegerant, Mizquella nominatur. Ne
autem fœderati, qui in Safinienſi agro caſtra fixerant,
fidem frangere, & cum hoſtibus coniungi poſſent, ex-
pectauit diem, in quo mercatus more ſolito erat con-
ſtituendus, in quem multi fœderati conueniebant.
Cùm primus mercatus dies adueniſſet, is Maurorum
prin-

Luſitanorū victoria

Bellum cū Garabiēſis rebellionis reliquijs.

rincipes, tanquam obsides, domi per speciem huma- *Stratage-*
itatis, quasi aliud ageret, sine offensione retinuit. Et *ma.*
e indicium rei vllius fieret, portas occludi iubet. Ita-
ue primis tenebris cum equitibus ducentis, & sexa-
inta peditibus profectus est. Cùm verò octo millia
assuum processisset, quatuor equites speculatum mi-
it, & locum, in quo eum conuenturi cum indicio es-
ent, illis assignauit. Aliquot autem horis ad quietem
atis, milites excitauit, & montes, & inuia peragrauit,
e vestigijs posset quispiam, quo ille intendebat, con-
ectura prospicere. In nemus autem densum prope
luuium, Iolgum nomine, abditus, iterum cum exer-
itu conquieuit. Vbi verò Sol occidit, rursus iter insti-
utum tenuit, donec ad templum Mahumetanis insti-
utis dedicatum peruenit, quò iusserat, vt speculato-
es conuenirent. Ibi nemini propter metum leonum,
quorum maxima copia in illis locis erat, dormire li-
cuit. Septima fermè noctis hora, speculatores venerūt.
atque renunciârunt, hostium castra inde passuum vi-
ginti millibus abesse: Mascaregnas viginti pedites, qui
lassitudine confecti, gradum facere nequibant, & e-
quites decem, quibus non valdè confidebat, in illo tē-
plo reliquit: reliquos pedites iussit post ephippia, equo
rum tergis insidere. Iam tenebras aurora dispellebat,
cùm ad locum, in quo castra hostium posita fuerant,
peruentum fuit. Blasius Syluius, qui primum agmen
ducebat, cum centum equitibus, vt fuerat à Mascareg-
na iussus, in vallem descendit. At cùm illi, qui cum
Syluio ibant, agmine simplici, gradum celerius, quàm
par erat, inferrēt, & vnus ex postremis ex equo decidis-
set, quindecim, vt illi opem afferrent, substiterunt. De-
indè cùm Syluium sequi vellent, & is iam se se lon-
gius ab eorum conspectu remouisset, viam, quæ in col
lem ferebat, tenuerunt. At Mascaregnas eorum vesti-
gijs institit. Existimabat enim, Syluium, eò fortasse,
quòd audisset hostes locum mutâsse, in eam viam in-
gressum fuisse. Qui in collem primi ascenderant, in-
gentem clamorem atque tumultum in valle sublatum

auribus acceperunt. Quidnam autem ſibi faciendum eſſet, explicare non poterant. Vnus ex eis à reliquis ad Maſcaregnam miſſus, & errorem aperit, & quid illi faciendum eſſet, interrogat. Maſcaregnas accelerauit, & Syluium iam prælium cum ijs, qui erãt in valle, cõmiſiſſe, clariſſimis argumentis accepit. Tres maximæ turmæ in colle caſtra poſuerant, & duæ ſimiliter in valle tabernacula collocârant. Maſcaregnas cùm eò iam perueniſſet, veritus, ne ſi opem Syluio inferre vellet, hoſtes à tergo vehementius inſtarent, nihil exiſtimauit commodius fore, quàm proximos hoſtes aggredi, vt his deuictis, tutius poſſet Syluio opitulari. Itaque prælium acriter iniuit: multos occidit, viuos ſeptuaginta cepit. Pecora & armenta, quæ iter impediebant, ferro cõcidere iuſſit, ne quid obſtaret, quo minus ſubſidio ſuis occurreret. Hoſtibus ad hunc modũ ea parte deuictis, Maſcaregnas in vallem deſcendere feſtinabat. Sed qua parte noſtrorum veſtigia ferrent, ignorabat, & hoſtes è fuga redeuntes, qui poſtremum illius agmen carpere contendebant, illos impediebant, ne regiones agnoſcerent. Sed cùm clamores in cælũ ſublati ad aures hoſtium, qui noſtros inſequebantur, peruenirent, illi, vt ſuis opem ferrent, accurrunt. Maſcaregnas id, quod erat, ſuſpicatus, iter illud idem ſuſcepit. Syluius rem præclarè geſſerat, multos occiderat, prædam ingentem è caſtris eduxerat. Sed hoſtes à timore refecti, cum multis equitibus valdè ſtrenuis, qui eò clamoribus excitati confluxerant, eum acriter vexabant. Maſcaregnas viginti equitibus, & quinq; præterea militibus cum ſcorpionibus, & alijs quinq; cum ferreis fiſtulis (hi omnes ex equis ſagittas & glandes iaciebant) & fœderatorum Maurorum ſubſidijs, vt gradum celerius inferrent, imperauerat. At hi Syluium, & omnes, qui eum ſequuti fuerant, hoſtibus circumuentos inueniunt. Sexaginta tantùm equites Syluium ſtipabant. Reliqui enim abire cum præda iuſſi fuerãt. Eo tempore iam Syluius tribus magnis vulneribus ſauciatus erat. Garſias Decius totidem vulnera acceperat,

Syluij victoria.

Syluij ſociorumq; diſcrimẽ.

erat, & equus etiam illius vulneratus fuerat. Aliquot ri nobiles, quorum equi fuerant occisi, pedibus mano cum periculo decertabant. Quidam Ioannes Maallani filius pedem hasta transfixum trahebat. Franscus Nouius letali vulnere percussus erat. Antesiganorum ductor non leuiter sauciatus in prælio verabatur. Quidam Mascaregnæ famulus Maurum forissimum aggressus est, qui certamen minimè recusait. Sed cùm libenter alter alteri coniungeretur, ita coulati sunt, vt nec hastis, neque gladijs vti possent. Lacertis acerrimè decertârunt: Vterq; enim eorum hostē ex ephippio detrudere conabatur. Ambo tandem in terram brachijs arctissimè colligati conciderunt. Alij multi erant vulneribus concisi, & res in vltimum discrimen adducta. Nostri tamen, nè inulti morerentur, operam strenuè nauabant. In hoc statu res erat, cùm subsidia venerunt. Quibus nostris animus additus est, & hostes illis aliquid laxamenti dederunt. Itaque liberius campo magis aperto depugnabant, Mascaregnas cùm periculum, in quo nostri erāt, animaduertisset, accelerauit. Mauri cùm illum agnoscerent, multò plus, quàm antea fecerant, de pugnandi contentione remiserunt. Mascaregnas cùm iam liberum iter aspiceret, ordine suos reduxit. Hostes à tergo ferociter instabant. Sed cùm ordo minimè turbaretur, & quoties nostri in illos equos conuerterēt, graue damnū acciperent, nihil minis & ferocitate iuuabantur. Locus erat syluestris, & aditus perangustus, & loci frequentes, arcti, & confragosi semitis imminebant. Has angustias hostes vt occuparent, summam celeritatem susceperunt. At Mascaregnas cùm ad illas angustias ventum fuit, aciem ex vtraque parte scorpionibus & fistulis muniuit. Cùm aliqui ad hunc modum sagittis & pilis icti concidissent, reliqui nostros insequi destiterūt. Hoc facto, vt vulnerati curarentur, diligentiam summam Mascaregnas adhibuit. Deinde paulatim, nè vulnerati grauius afflictarentur, ad Diucem fluuiū peruenit. Sequenti die Safinium cum captiuis & ingenti

Duellum.

Syluio missum subsidium.

 præda,

præda, cùm Sol in occaſum præcipitaret, ingreſſus eſt.
Cæſorũ numerus. Ex hoſtibus centum & quinquaginta cæſi ſunt. Cùm enim non liceret propter itineris longinquitatem eo inſequi, factum eſt, vt non multò plures occumberẽt. E noſtris Frãciſcus Nouius in itinere è vulnere, quod acceperat, mortem obijt. Sex dies Maſcaregnas in hoc facto conſumpſit, quod ingentem hoſtibus terrorem præbuit. Iam neque munita propugnacula dicebant, neque itineris magnitudinem eos ab imminentibus dies atque noctes cladibus tutari poſſe. Nihil enim eſſe, quod hominem audacia ſumma præditum, & in rebus gerendis induſtrium, & admirabili ſagacitate & aſtutia confirmatum, ab hoſtibus perpetuò vexan-
Pax. dis retardaret. Itaq; pacem petunt, imperium accipiũt, obſides dant, & tributum ſine recuſatione perſoluũt.
RES INDICAE. Hæc in Aphrica gerebantur. In India verò anno inſequente Iacobus Lupius Siqueira, qui Suario ſucceſsit, magnam claſſem, vt in Arabicum ſinum penetraret, inſtruxit. Claſsis erat nauium viginti ſex. Milites Luſitani duo mille, & Indi mille, menſe Februario Goa ſoluit. Alexium Meneſium, qui Indiam interim gubernaret, Goæ reliquit. Antonium autem Saldagnam cum quinque nauibus antè præmiſerat, vt in Zacotora, quid in rubro mari gereretur, exquireret. Eundem verò Saldagnam non procul à Guardafumenſi promontorio offendit. Quo in loco Petrus Vaſcius Vera, quem Suarius inde ad Emmanuelem miſerat, ad illũ venit. Ab Emmanuele namque in eum locum redire iuſſus fuerat, in quem ſperabat Siqueiram ea opportunitate temporis adfuturum: quod eum minimè fefellit. Vera literas ab Emmanuele ad Siqueiram deferebat, quibus illum, vt Arabicum mare teneret, ſtimulabat.
Metenſis portus. Aquatione in Metenſi portu, qui eſt in Aethiopiæ littore, facta, in Arabicum mare curſum direxit.
Siqueiræ naufragiũ Nauis illius in curſu fracta fuit. Omnia, quæ illa vehebantur, præter homines, hauſta ſunt. Siqueira in nauem, cuius præfectus erat Petrus Faria, tranſcendit. Cùm in oſtium ſinus Arabici penetraret, aduerſis tẽ-

peſta-

ſtatibus impeditus, Iudam, quò intendebat, deferri
n potuit. In inſulam Mazuam nomine, de commu- *Mazua*
omnium ſententia ſubuectus eſt. Ea inſula Aethio- *inſ.*
e intimis littoribus adiacet, & ad ditionem Regis
thiopiæ, qui Matthæum legatum ad Emmanue-
n miſerat, pertinebat. Incolæ claſſis formidine per-
riti, in continentem traiecerant. Eſt in continente
pidum, Archiquum nomine, quò ſe cōtulerant. Si- *Archiquū*
eira inſulam petierat, vt inquireret, vtrū Matthæus *opp.*
rus legatus Regis extiterat, an, vt Alfonſi Albuquer-
inuidi confirmabant, vaniloquus, & præſtigiator
et. Archiqui præfectus cùm accepiſſet claſſem Luſi-
nam eſſe, Siqueiram per literas humaniſſimè ſaluta-
t. Seque gratias ingentes Deo agere teſtificatus eſt,
òd antiqua prophetarum oracula euentu feliciſſi-
o comprobaret. Hoc enim à viris olim diuinis, qui
regionibus illis maximum admirandæ virtutis ſpe-
men dederant, prædictum fuiſſe, fore, vt eo tempore
hriſtiani, terrarum & marium interuallis diſiunctiſ-
mi, in eas oras claſſe peruenirent. Siqueira nuncios
nignè accepit, & bombycinis veſtibus ornauit: ad
æfectum verò miſit vexillum ſericum pulchrè fa-
um, in quo rubra crux erat intertexta. Præfectus cū
gnū præferri accepiſſet, in littus accurrit. Supra duo
ominum millia cum illo venerunt: qui omnes cùm
gnum Crucis in vexillo vidiſſent, in terram ſe proie-
runt, & Chriſti nomen cum admirabili pietatis ſtu-
o ſæpiùs inclamârunt, ita, vt Luſitani, qui aderant,
chrymas tenere non poſſent. Præfectus tandem in
ttus peruenit, & eò Siqueira ſe contulit, & Matthæus
mul aderat, qui fuit ab omnibus cum eximia gratu-
tione & honoribus ſummis acceptus. Poſt collo-
uium Siqueira cum Matthæo in claſſem redijt. Inde
etrus Gomezius Teixeira, qui iuridicundo cum non *Aethiopiæ,*
nediocri integritatis laude præerat, Siqueiræ permiſſu *monacho-*
liquot paſſuum millia progreſſus, ad monaſterium *rum cari-*
nagnum peruenit: & à monachis cum admirabili ſi- *tas inſi-*
nificatione caritatis exceptus fuit. Is mira de illorum *gnis.*

Aethiopũ erga Pont. Romanũ reuerẽtia.

religione & abstinentia memorabat, à quibus tan
sciscitatus est, cur non Ecclesiam Romanam, quæ s
mum in vniuersa repub. Christiana principatum t
bat, agnoscerent. Respõdent illi, Pontificis maximi
men, vt par erat, debita pietate venerari: sed quò mi
Romam liberè commearent, Saracenorum & Turc
armis impediri. Eo tẽpore, quo Siqueira in insula
moratus est, insulam perlustrauit, & cisternas aqua
nis faciendæ gratia diuisit, & locum, in quo arx co
modè ædificari posset, designauit. Sed nec vllus lo
erat satis idoneus, & munitiones, quas naue sua ad
cem muniendam deportabat, naufragio perierant. I
tus est optimus: sed solum macrum & sterile, & aq
summa penuria. Ambitus verò insulę octo millia p
suum non continet. Archiqui Præfectus ad Barnag
sium (sic enim Principem, qui regionem illam nomi
regis moderatur, & ab hostium incursione defend
appellant) literas statim dedit, quibus nostrorũ adue

Barnagasij cum Siqueira cõgressus.

tum nunciabat. Is sine vlla mora magna equitum
peditum multitudine constipatus aduenit. Siqueira
terram descendit, & suos instruxit, & paululum à l
tore digressus, Barnagasium expectauit. Is vicissim d
centos equites, & duo millia peditum ad ictum sagit
ordine constitui iussit. Ibi propè littus alter alteru

Pacis fœdus cum Barnagasio.

humanissimè complexus est. Multis deinde verbis v
tro citroque habitis, dum quilibet eorum alterum am
ris insiti testificatione superare nititur, & nomine Re
gis sui omnes regni opes pollicetur, bona diei pars co
sumpta fuit. Pace solenni ritu confirmata, Barnagasiu
in oppidum, Siqueira in classem se continuò recepi
Muneribus deinde vltrò citroq; missis certatum est. S
queira tandem à Barnagasio postulauit, vt legatum

Lusitanus ad Aethiopiæ regem legatus.

quem Rex Emmanuel ad regem Aethiopiæ mitteba
deducendum curaret. Bernagasius id Archiqui Præfe
cto commisit. Legatus in Odoardi Galuani locum suf
fectus, Rodericus Limicus fuit, cui adiũctus erat sacer
dos, nomine Franciscus Aluarus, qui librum huius le
gationis edidit. Matthæus, cuius iam fides erat vniuer

sa

ropemodum Aethiopiæ teſtimonio comprobata, n illis ſimul ibat. Qui tamen cùm circiter ſeptuagin aſſuum millia progreſſi fuiſſent, in cœnobio, quod um appellabant, mortuus eſt. Rebus ita conſtitutis, ueira inſulam Dalazam, quæ à Saracenis colebatur, ſſit: inde vela dedit & Armuzium petijt, & in Cala nſi portu Georgium Albuquercium offendit: qui n veniret, vt fuerat iuſſus, in Guardafumenſe pro- ntorium, & ibi Siqueiram minimè reperiret, Armu n verſus curſum direxerat. Qua ratione motus Si- eira Iudam non oppugnarit, incertum eſt. Siue e- n ſemper aduerſa tempeſtas extitit, ſiue inutilem vr llam Regib. Luſitaniæ fore ſtatuit, ſiue quid aliud ſiterit, hoc certè conſtat, claſſem illā tantis ſumpti- s inſtructā & ornatam hoc vnum tantum opus eſſe- ſe, vt Matthæi fidem exploraret, & Luſitanum lega- n in Aethiopiæ finibus, vt ad Regem deduci poſſet Chriſtianis, exponeret. In Auguſt. menſis exitu Si- eira in Indiam nauigauit: in curſu duas Arabum na s cepit, claſſem ad Dium applicuit: & cùm intellexiſ- , vrbem eſſe militum præſidio, & armorum, & tor- entorum multitudine egregiè munitam, & ipſe claſ- n quaſſatam, & copias imminutas duceret (magnā im illarum partem morbi conſumpſerant) quamuis mandatis haberet, vt eam vrbem oppugnaret, id nul modo tunc tentandum exiſtimauit. Melichiazius erat. Siqueira filium Melicheſagam per nuncios ſalu uit, & ab eo ſimiliter ſalutatus, & munerib. affectus it. Cochimum tandem peruenit, vbi Georgium Brit um offendit, qui hoc eodem anno Olyſippone cum aſſe nouem nauiū profectus fuerat. Ex claſſe Siquei- æ duæ tantùm naues amiſſæ ſunt. Prima fuit pretoria ua ipſe Siqueira vehebatur. Altera fuit triremis, cuius rat nauarchus Hieronymus Souſa: quæ cum demerſa uiſſet, vndecim tantùm homines euaſerunt, in quibus ſe Souſa fuit. Qui cùm per oram Arabiæ pedib. qua- raginta paſſuum millia confeciſſent, in oppidum tā- lem, quod ad ditionem Regis Armuzij pertinebat, ma

Matthæi Aethiopū Regis legati mors.

Dalaza insula extructa.

Lusitanicæ classis in Arabicū Sinū missæ quàm fructus.

Siqueiræ in Indiam reditus.

Hieronymi Sousæ naufragium.

ximo

ximo cum labore peruenerunt. Ibi ab oppidi Præfe
hoſpitaliter accepti, & veſtitu culti, & pecunijs adiu
& Calaiatem perducti ſunt. Hoc anno res parua, ſi
merus militum cenſeatur, ſatis verò magna, ſi mag
tudo animi, qua perfecta fuit, ponderetur, apud
ptam euenit. Duo piratæ fratres, qui Tetuanum in
lebant, duabus longis nauibus quatuor iam annis G
ditanum fretum, & oram, quæ extra fretum in A
ſtrum inflectitur, infeſtam reddiderant. Septæ præe
Gomecius Syluius Vaſconcelius. Vnus ex piratis in
inſulas obiectas occultari voluit, vt indè in naues a
quot imparatas inuaderet. Frater interim mare ſpec
labatur, vt fratrem, cùm opus eſſet, admoneret. H
cùm Præfectus per ſpeculatores exploratum habuiſſ
duas confeſtim celoces inſtruxit. Vni Andream Va
concelium, alteri Michaelem Syluium pręfecit. Am
erant illius filij. Locus, in quo Septa ſita eſt, in ma
procurrit, ita, vt ab ortu Solis ſinum efficiat. Lingua
gitur, quæ longius in altum excurrit, duos vrbis ipſi
portus diſiungit. Vnus enim ad Occaſum, alter ad O
tum pertinet. Pręfectus cum in eo portu, qui ſpectat a
Solis occaſum, celoces comparari iuſſiſſet, filijs præc
pit, vt circuitu linguam ſuperarent, & hoſtes inopina
tes aggrederentur. Michaeli verò, qui iunior erat, præ
cepit, vt prior in hoſtes incurreret. Dum verò vterq; ſ
ſupra modum dicto parentis audientem præbet, am
bo à parentis conſilio deflexerunt. Iunior enim tant
celeritate celocem incitari præcepit, vt grandiorem na
tu fratrem minimè expectandum arbitraretur: gran-
dior autem frater lentius, quàm res poſtulabat, celo-
cē remis impelli faciebat. Itaq; Michael Syluius in ho-
ſtiū nauem magno animo inuaſit. At hoſtes cū eſſent
numero plures, & ex maiore naue cum minore decer-
tarent, & Dux acer, & animoſus, & rerum maritima-
rum peritus eſſet, & milites exercitatos in nauem im-
poſuiſſet, celocis congreſſum facilè contemnebant.
Hoſtes autem in celocem inſiliunt: fit atrox prælium.
Noſtri tandem metu perturbati, ſeſe in ſentinam celo-
cis

RES AFRICANAE.

Inſignis de duorū fratrum virtute hiſtoria.

bdunt. Præfectus cum certo equitum nnmero per
m, vt congressum cerneret, discurrebat. Cùm verò
ocem ab hostibus occupari conspiceret, alterum fi-
n clamoribus & signis admonuit, vt fratri confe-
n opem afferret. Sed antequam is adueniret, Sylui-
hostes è celoce armis expulerat, & se ab hostili naue
naculis sublatis disiunxerat. Deindè eos, qui se oc-
tarant, increpitos è latibulis eduxit, & à metu refe-
Tum rursus in hostes inuasit. Nauibus autem ar-
simè colligatis, intermissa pugna recruduit. Celo-
magister hasta confossus occubuit: quidam illius
us similiter occisus est, & item alius etiam magistro
guine coniunctus. Alius, Petrus Vieira nomine,
uiter sauciatus decidit. Quatuor hostes deindè in
ocis proram repentè desiliunt. Michael Syluius ha-
m in eos magna vi coniecit & vnum ex piratis fra-
ous natu maximum occidit. Ita namque DEI præ-
tis auxilio hasta directa fuit, vt guttur illius trans-
beraret. Syluius deindè aliam hastam corripit, &
res illos, qui adhuc celocis proram tenebant, im-
um tulit, eosque è celoce præcipites eiecit, & rursus
b hostili naue seiunxit. Tum in puppim excurrit,
le magistro quæsiuit, quid faciendum censeret. Ig-
rabat enim magistrum esse extinctum. Tum ad Pe-
m Vieiram conuersus, horribilem speciem oculis
urpauit. Iacebat enim Vieira concisus vulneribus, &
a ventre disciso se effuderant: & tamen Syluius vt iu
or natu maiorem, & in bellis exercitum interroga-
, quid optimum factu iudicaret. At ille, Abi, inquit,
eos, qui se rursus abdiderunt, è latibulis expelle, &
norum vehementi concitatione te, quando solus re-
tus es, ab imminente clade subtrahe. Is continuò
rsus homines metu turpiter exanimatos è tenebris
uxit. At hostes cùm cernerent alios interemptos, a-
s verò timore necis occultatos, alios postremò vul-
ribus impeditos, in celocem impetum fecerunt. In-
im Andreas Vasconcelius apparuit. Hostes cũ essent
gnãdo defessi, & Ducem amisissent, & nostros inte-
gros

gros aduentare conſpicerent, retrò ceſſerunt. At Mi-
chael Syluius Vieiram rurſus interrogat, num hoſti-
nauem inſequeretur. Vieira eum admonuit, vt ex a
in terram curſum dirigeret, vt hoſtilem nauem in
dum compelleret. Is conſilio paruit. Hoſtes exterr
nauem maxima remorum vi in aduerſum littus i
pellunt. Et cùm in mare deſilirēt, maxima eorum pa
fluctibus hauſtá fuit: octo in terram enatarūt, qui cù
in Præfectum inciderent, ab illo capti ſunt. Itaq; an
quam Andreas Vaſconcelius accederet, iam frater
lius iunior rem totam confecerat. In quo neſcio qu
magis laudandum ſit: virtus ne, quà vel ſolus, vel cu
pauciſſimis, qui vulneribus debilitati illum ſequi mi
mè potuerunt, tam præſenti animo hoſtibus ferociſſ
mis repugnauit: an modeſtia, qua in ea trepidation
nihil ſine maiorum conſilio moliri voluit. Non mul
tis pòſt diebus hoſtes ſe ſe in vrbis conſpectum ded
runt. Gomecius Syluius in eos impetum dedit. Illi ſ
fugæ mandârunt. Gomecius illos longo ſpatio inſe
quutus eſt, donec ad fluuium peruenit, quem hoſte
partim vado, partim nando tranſiêre. Aliquot tamen
ex illis cæſi ſunt. Sed cùm Antonius Pereira, vir ap
primè nobilis, cum equo cecidiſſet, hoſtes (nondum e
nim omnes traiecerant) aciem in eum conuerterunt.
Michael Syluius cum equitibus quinque ſubſidio con
feſtim occurrit. Hoſtes femur illius haſtá tranſ-
fixerunt. Sed cùm frater illius, & Petrus
Mendezius, cum alijs nonnullis
aduenissent, hoſtes in flu-
uium ſe demi-
ſêre.

HIERO-

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER DVODECIMVS.

ACCIDIT hoc Anno res, quę cum à non mediocri belli apparatu ortũ habuisset, in risum cõuersa fuit. Rex Fessensis cùm esset vir bellicosus & impiger, & suos in armis continere statueret, crebras in nostros excursiones faciebat. Itaque hoc anno agrũ Tingitanum populatus est, & prædas non valdè magnas abegit. Et cùm nemo illi obuiam prodiret, Arzilam contendit. Erat Arzilæ quidam plebeius homo, qui lẽto atq; diuturno morbo paulatim intabescebat. Medici præceperant, vt testudinibus vesceretur. Is propter probitatem erat charus vniuersis. Cùm verò testudines nõ haberet, conquestus est, quòd vnico illo morbi remedio careret. Tum equites viginti operam suam ad eam rem polliciti sunt, modò exeundi potestas illis à Ioanne Coutigno vrbis præfecto fieret. Coutignus eis facultatem non grauatè concessit. Illi prodeunt, & ad proximum fluuium se conferunt: equis frena & ephip-

Ridicula de nudis equitibus historia.

ephippia detrahunt, eosque capistris ad arbusta gant, & hastas in terra defigunt. Tum omni metu luti arma deponunt, & omnes vestes exuunt, & corpore nudi in fluuium se demittunt. Erat auter stus, & illi cum essent natandi studio dediti, tur calorem depellerent, multò libentius atque iucu us natabant, & magnam interim vim aquatilium studinū manibus capiebant. Speculator quidam stium cum illos equites viginti egressos animadı teret, multo maiores esse copias arbitratus est, qua lenti agmine, vt fieri solebat, exirent, vt montes & uas insiderent, vt ex insidijs in hostes incautos im tum facerent: illos viginti, primi tantùm agminis p tem esse credidit. Id igitur ad regem continuò dc lit. Rex ducentis equitibus Hamelicem itinerum ctorem, eundem ipsum, qui nostros speculatus fuer præfecit, eumque iussit fluminis transitum, qua transmissuros opinabatur, obsidere. Alios ducento quites Martino Abrahemi auunculo, qui religion Christianam abiurauerat (erat enim Abrahemus m lieris Christianæ filius) assignauit, cum quibus eu alium fluminis aditum custodire præcepit. Hame omnes vias, quib. illos ingressuros sperauit, oculis p lustrauit: & cum nulla vestigia reperiret, in fluuiu Dulcem (sic enim fluuius ille nominatur) se contul Non potuit Hamelix tanto silētio aciem ducere, qu ab Arzilæ speculatorib. cōspiceretur. Itaq; ingentis t menti ictu, qui foras exierant, admonentur, & qui vrbe se tenebant, æris sonitu ad arma vocantur. At n tatores egregij cum tanta animi relaxatione atque i cunditate ludebant, vt vix possent vllo tormentoru strepitu de periculo, in quo versabantur, admone Piscatio enim felicissimè procedebat, & alij in ali conuicia iaciebant: omnia clamorib. & risu immod co personabant, cùm repentè hostes apparent. Nost hastas euellunt, & nudi in equos nudos insiliunt, in vrbem confugiunt. Hostes illos insequuntur. No stri interdum ita nudi vt erant, in hostes equos conue tebant

bant,& eorum impetum, vt poterant, repellebant. V-
us tamen ex equo decidit. Antonius Coutignus (is
erat Saracenus,& se ad Christi nomẽ & religionem
ggregârat) vt equiti, qui deciderat, auxilium afferret,
n hostem, qui reliquos antecesserat, impetum dedit,
umq; ex equo deturbauit, sociumq; iacentem mani-
us iuuit, vt facilius post se equi eiusdem tergo super-
ederet. Ioannes Coutignus, vt fugientes exciperet, ex
rbe cum instructis copijs egressus fuerat. Cùm igitur
gmen nudum cerneret, risu propemodum corruit.
)eindè (erat enim vrbanissimus) tam multa dicta di-
it, & tam facetè in omnes lusit, vt omnes cachinnos
ollerent. Factum verò Antonij Coutigni multis lau-
ibus celebrauit. Postremò autem adiecit, Nè commi-
tones nostri hoc cultu virginibus, quibus inseruiunt,
ffensionem inferant, par est, vt eos, antequam in vr-
em inuehantur, contegamus. Tum quilibet partem
bi vestium detraxit, qua sociorum corpora contege-
ent: & sic demùm in vrbem cum omnium inciden-
um iocis ingressi sunt. Hamelix cùm casum illum
egi Fessensi nunciaret, magni illius & omnium qui
derant, risus cõsequuti sunt. Spolia deindè legit, nem-
è vestes, & parmas, & retia, frena, & ephippia, & vnũ
quum: & sic demum Rex ille Mauritaniæ potentissi-
nus, cum tam opulentis manubijs domum reuersus
t. At Coutignus nudis vestem sumptibus suis præ-
uit, præcipuè verò Antonium Coutignum munere
onauit, & factum hominis publicè collaudauit, vt a-
os ad eiusdem virtutis exemplum acrius incenderet.
lamelix paucis pòst diebus Regis iussu, vt consilia no
rorum exquireret, Arzilam redijt, & fuit cum dam-
o repulsus. Cùm rursus alia die excurreret, vnum
peculatorem cepit, ad Regemque perduxit. Is cùm il-
um de oppidi statu percontaretur, captiuus vrbem es-
e dixit armis & commeatu munitam, & militum a-
etrimorum virtute defensam, & Ducis vigilantissi-
ni custodia confirmatam. Tunc Rex vrbe se potiri
iffidens, exercitum dimisit: & speculator intra pau-

cos dies ipsius Præfecti pecunia redemptus fuit. H
anno rex Emmanuel arcem in ostio fluminis, qu
Tetuanum præterfluit, ædificare constituit. Carol
Rex cùm hoc accepisset, Emmanuelem per literas,
tam egregium opus efficeret, adhortatus est. Est eni
oppidum illud piratarum receptaculum, qui in
prodeuntes, maria crebris latrocinijs infesta faciun
Ad arcis situm contemplandum, Petrus Mascaregn
missus fuit, qui altitudinem portus explorauit, situn
diligentissimè perspexit, aquationis commoditatem
& facillimam arcis excitandæ atque muniendæ ratio
nem fore vidit. Sed Emmanuel nè id, quod vehemer
ter cupiebat, exequeretur, negotijs innumerabilibu
impeditus fuit, & ob id in aliud tempus opus diffe
rendum iudicauit. Ioannes interim Coutignus cun
Petro Mascaregna aliam excursionem maximo cun
periculo fecit, qua arduis montibus & densis nemori
bus, & arctissimis angustijs sine vlla hostium sus
picione superatis, in hostes inopinantes inuectus est
Eos autem primo impetu fudit, fugauitq; : & ita do
mum victor cum captiuis & præda reuersus est. No
multis pòst diebus Antonia Azeuedia, quæ nupta fu
erat Iacobo Soueralio, nauem vnam ex ijs, quas Ca
rauelas appellant, conduxit, vt Tingi Arzilam pete
ret. Eam duo illius fratres patrueles deducebant. V
ni Ioannes Coelius, alteri Arius Coelius nomen e
rat. In ea naui vehebatur piscator quidam, nomin
Antonius Grimaldus, qui cùm ab hostibus, qui vn
naue longa piraticam faciebant, cum alijs piscatori-
bus captus esset, è naui se demiserat, atque nando Tin-
gim peruenerat: & Odoardo Menesio nunciârat, pi-
raticam nauem iter Tetuanum suscepisse. Sic enim o-
pinatus fuerat. Hac autem fiducia nostri citiùs quàm
temporis occasio ferebat, è portu soluerant. Non mul-
tùm progressi fuerant, cum in eos eadem hostium na-
uis incurrit. Ex hostibus octo in nauem nostram in-
siliunt. Coelij cum Grimaldo festinanter accurrunt,
& cum hostibus, qui ingressi fuerant, acre certamen
in-

Emmanuelis de arce quadã extruenda institutum.

Prospera Coutigni & Mascaregnæ excursio.

Pugna duarum nauium.

neunt : quatuor interficiunt,quatuor reliquos expelunt. Nautæ interim ita cursum dirigunt, vt hostium nauem post se relinquerent. At hostes,cùm ex ijs, qui pulsi fuerant, intellexissent, solos tres viros esse apud nostros,qui pugnarent,reliquam turbam esse mulierum, atque nautarum : nauem suam remis, quantum possunt, impellunt, & in nostros rursus impetum dant, & ferreas manus inijciunt. Tum sedecim armati per proram in nostram nauem ingrediuntur. Duo Coelij fratres eis acri animo repugnant,Grimaldus inermis, cum hasta & gausapina veste, quâ complicata sinistrum brachium armauerat, cum fratribus animo magno coniungitur. Fit acrius prælium, quàm si magna vtrinque multitudo manum conseruisset. Maior tamen pars hostium cadit,reliqui se rursus in nauem suam recipiunt. Dum hoc geritur, alij hostes per puppim insiliunt, qui à nautis repulsi sunt. Grimaldus focum nostræ nauis arripuit, & in hostium nauem coniecit: & hostibus partim inflammationem intulit, partim multo cinere conspersis aspectum ademit.Hostes igitur sese à nostris abstraxerunt. Sagittis tamen & pilis eminus decertabant. Duæ naues Cantabræ cursum illum tenebant. Cantabri cùm prælium illud spectarent, in scaphas desiliunt, vt opē celeriter afferrent. Naues enim eò propter magnitudinem appropinquare non poterant. Sed cum illi ad nostros accesserunt,iam hostes abscesserant. Cantabri nostram nauem ad suas naues remulco traxerunt, & saucios curauerunt, nec vllum humanitatis officium fuit ab illis prætermissum. Saucij deinde fuerunt Odoardi Menesij iussu Tingim deportati : nauis autem Cantabrorum præsidio munita Arzilam peruenit. Grimaldi verò hominis infimi, sed animo maximo præditi virtus inter omnes excelluit:qui quidem multis,& valdè periculosis vulnerib. laborauit.Sub id tempus,Franciscus Castrensis,oppidi,quod promontoriū Guerense nominant, præfectus, qui in Lusitania suæ rei gerendæ gratia apud Emmanuelem versabatur, in Afri-

Turoquitiquij expugnatio & Maurorū strages.

Africam redierat. Turoquuquum oppidum erat tunc valdè opulentum, & multorum mercatorum celebritate, & commercio frequentatum. Turoquuquenses tam Lusitanis, qui promontorium Guerense tuebantur, quàm Mauris fœderatis non mediocre damnum inferebant. Itaq; Franciscus Castrensis copias eduxit, & Xequium Melichium, qui semper in regis Emmanuelis fide permanserat, acciuit. Nocte profectus, prima luce hostes inopinantes aggreditur, oppidũ capit, oppidanorum stragem edit: Christianos, qui captiui erant, liberat, magnam hostium multitudinem in seruitutem abducit. & quãquam nostri multos occidissent, multò tamen plures à Xequij Melichij militibus occisi sunt. Quibus enim damnis affecti fuerant, valdè meminerant, & idcircò, vt dolorem animis inustum acri vindicta sanarent, operam enixè dederunt. Hæc quidem in Africa gerebantur. In India, vt dictum est, Malaca fuerat à Bintami Rege obsidione vexata, & magnis viribus oppugnata, & in summum discrimen adducta, & Antonij Correæ (quem Siqueira Pegum miserat, & cui in mandatis dederat, vt si opus esset, Malacę auxilium afferret) aduentu liberata. Correa cùm vrbem hostium metu liberam & vario commeatu refertam cerneret, Pegum iter instituit, & Martabaum, maritimam regni illius ciuitatem secũda tempestate peruenit. Regio est latissima, & maxima fertilitate prædita. Gemmis præterea varijs, & auri & argenti metallis abundat. Homines sunt colorati & lautissimè viuunt: vitijs valdè dediti sunt, quibus effœminantur. Maxima ex parte numina commentitia colunt, & simulachris immolant. Sacerdotes in summo honore sunt: ædibus amplis multi religiosi homines includuntur, qui se excellentius in studio pietatis gerere cupiunt. Similiter & virgines alijs eiusmodi septis inclusæ pudicitiam se perpetuò colere profitentur. Multis in rebus sunt Sinis vitæ cultu simillimi. Correa cùm primùm classem in vrbis portu collocauit, Antonium Pazagnam ad Regem, qui tunc Pegu se tenebat, legatum instituit. Is

RES INDICAE.

Correæ in Peguẽsem regnum profectio.

Pegi descriptio.

Lusitana ad Peguensem Regẽ legatio.

cum

um socijs fuit à Rege satis benignè & hospitaliter acceptus. Illis autem responsum breui reddidit, & cum llis sacerdotem summæ authoritatis hominem (hos olines appellant) & alium virum primarium, qui ma num apud illum locum tenebat, Martabaum misit. llis autem potestatem dederat pacis iusto & æquabili œdere faciendæ. Pax firmata, & monumentis consignata fuit. Correa publicum fœderis testimonium ostro more conscriptum, Peguensibus obtulit. Illi omine Regis, eiusdem fœderis testimonium in auea pagina, vt Regibus illis mos est, cùm fœdus sancint, inciderunt: quod Correæ similiter detulerunt. nterim illis vsus & consuetudo tanta cum hominius nostris intercesserat, vt Lusitani quasi in patria ommuni versarentur, ita sine vllo metu per vrbem ncederent. Cùm vero secundus ventus à Septentrioe flaret, Correa cum nauibus quinq; cibarijs onustis Malacam redijt. Dum Correa apud Peguenses negoa gerit, in Zamatra apud Pacemenses ingens tumulus exoritur. Vir enim quidam regnandi cupidus, in egem insidias comparauit, & illo occiso, regnum ocupauit, & quinq; & 20. Lusitanis, qui ibi versabantur, ecem intulit, opesq; illorum abstulit, & quibus signis otuit, quanto odio nominis Lusitani teneretur, osten it. Garsia Sala, qui tunc Malacæ præerat, nauem vnã rmis, & munitionibus & valido militum præsidio diigenter instruxit, illiq; Emmanuelem Paciecum præcit: cui præcepit, vt oram, quæ inter Pacemensem & Axemensem portum interest, summa vigilantia specu aretur, nè cõmeatum vllũ in vrbem importari, néue uiquam in altũ piscandi gratia euehi liceret. Hoc autẽ elli genus acerrimum erat. Gens enim cibis importais vtitur, & piscatu plurimũ alitur. Vtriusq; igitur rei su prorsus impedito necesse erat, vrbem inopia atque ame cruciari. Id Paciecus non segniter exequutus est. Verùm cùm aquæ recentis desiderio teneretur, scaphã n terram propius vrbem misit. Ea aũt, præter remiges, viri quinq; vehebantur, qui in fluuium subuecti, aqua-

Fœdus inter Peguẽsem regẽ & Lusitanum.

Pacemensis tumultus, & ex eo bellum.

Stupendũ quinq; Lu

[Lu]sitanorum facinus.

tionem fecerunt. Deinde secundo fluuio nauem repe tebant, cùm ex improuiso hostes innumerabiles vtrāq; fluuij ripam occupârunt. Tum lapidū atq; sagittarum multitudo, grandinis instar, in nostros decidit ita, v[t] maximū vitæ discrimen adirent: qui tamen parmis te cti cùm totis viribus scapham incitarent, è ripis emersi, in altum vecti sunt. Sed cum æstus esset aduersus, & ventus eos deficeret, tres naues humiles quidem, sed valdè longæ, multorum militum capaces, quæ remis impelluntur (incolæ Lancharas appellant) armis & valido militum præsidio munitæ, quibus multi nobiles homines vehebantur, scapham consequutæ sunt. Nauibus præerat Iaoënsis vir egregiè fortis, qui Zudamecius appellabatur. Nostri obstinatis animis decreuêre mori potius, quàm seruitutem pati. Deinde cum omnem suam spem in Christi numine collocâssent, ad pugnam se comparant. Vnus ex quinque viris Lusitanis tonsor erat. Is cùm esset viribus summis, & animi singulari alacritate prędìtus, nauis prætoriæ, quæ reliquas antecesserat, & in scapham inuaserat, proram manibus arripuit. Quatuor reliqui in nauem conscendêre: quos ipse consequutus fuit. Tantóq; impetu in hostes irruêre, vt multi se metu in mare deijcerent. Dux suis à tergo ense districto ferociter instabat, & mortem illis, nisi fortissimè pugnarent, minabatur. Et cum nihil neq; exhortando, neq; minitando proficeret, quatuor occidit. Erant adhuc hostes ancipiti metu districti. Qui enim Lusitanorum impetum sustinebant, ab illis cædebantur: illis; qui fugiebant, erat manibus ducis sui mors necessariò subeunda. Tandem postquàm aliquo spatio fuit vtrinq; dimicatū, omnes hostes aut ferro concisi, aut fluctibus demersi sunt. Tantus enim illis terror iniectus est, vt se in mare demitterent. Ipseque dux multis prius vulnerib. acceptis se in mare prę cipitem dedit. Erant aūt supra centum & quinquaginta, qui naue illa vehebantur. Reliquæ duæ naues cum primæ casum oculis aspexissent, metu perterritæ constiterunt. Sed eo tempore nostri erant ita labore debilitati,

tati,

tati, & vulneribus confecti, vt nullas ad resistendum vires haberēt. Sed eodem numine, quo fuerunt in prælio confirmati, vt tam admirandum facinus ederent, hostes exterriti sunt, ita vt eos aggredi nō auderēt. Nauis hostium capta remulco ad nauem primùm, deinde Malacam perducta, & in terram subducta, & integumento contecta fuit, vt diutissimè permaneret miraculi stupendi monimentum. Hostes enim à Christi sanctissimis sacris alieni perspexerunt, id nullo modo viribus humanis, sed Dei præsentis auxilio gestum fuisse. In quo multa valdè miranda contigêre. Primùm fuit, ardor & alacritas animorū, qua quinq; viri mori maluerūt, q̄ hostibus in deditionē venire. Deindè prælium ipsum tam felici successu confectū, vt centum & quinquaginta hostes ferocissimi, quinq; virorum manibus vel cæderentur, vel metu adeò turbarentur, vt se in mare præcipitarent. Postremū fuit, ille metus duab. nauibus integris incussus, quæ non ausæ sunt in homines quinq; vulneratos atq; grauissimo labore defatigatos, inuadere. Verùm eo casu dux edoceri potuit, non esse suorum sanguine ludendum. Multò nanq; illi honestius fuisset, aqua putrida sitim depellere, quàm propriæ voluptatis causa suos in tantum discrimen inducere. Attamen Rex Pacemensis huius admirandi facti terrore perculsus, pacem continuò petijt: quæ fuit, accepta prius satisfactione, confirmata. Nomina quatuor hominum, per quos hoc facinus editum fuit, hæc erāt: Ioannes Almeida, Antonius Pazagna, Antonius Vera, Franciscus Gramaxus. Tonsoris artificium nomen viri ipsius, qui tonsor erat, occuluit. Rex aūt Bintami bellum interim summo studio renouabat. Antonius Correa contra stationem aliam, quę in ripa Muaris fluminis à Rege munita fuerat, copias educere, & simul oppidum Padum, quod rex ipse munierat, expugnare cupiebat. Itaq; consilio cùm Garsia Sala arcis & vrbis præfecto communicato, ab eo triremem cum celoce, & triginta minora nauigia precibus impetrauit. Centum & quinquaginta viros Lusitanos, & quadringentos

Victoria planè diuina.

Pax Pacemensis.

tos Malacenses in ea classe ducebat. Cũ his copijs & n
uibus in Muaris fluuiũ inuehitur. Ripæ sunt viridissi
mæ, quas vtrinq; dẽsissimæ syluæ vestiebant, adeò mu
tis in locis fluuiũ opacantes, vt cæli aspectum adimãt
Viginti aũt passuum millia progressis æstuarium oc
currebat. Hoc in loco rex Bintami stationẽ duplici va
lo munierat, firmaq; in ea militũ præsidia collocarat
ne Lusitani possent Padum, quo in loco ipse belli com
modius gerendi gratia consistebat, inuadere. Ea statio
fluminis alueo profundo, sed perangusto, quò erat ne-
cessariò nauigandum, imminebat, & æstuarij latitudi-
nem transuersis molibus occupabat. In medio porta
inerat, qua ijs, qui Pado veniebant, aditus in fluuium
patebat. Nocte vero foribus obductis claudebatur. In-
tra huius stationis claustra rex naues continebat, vt fa-
cilius subitas, & improuisas Lusitanorũ incursiones,
quas aperto Marte non poterat, claustrorum ope repel
leret. stationis autem huius custodiam impigro viro
commiserat. Correa lembo virum nomine Georgium
Mesuradum exploratum misit. Is renunciat, in statio-
ne magnam vim militũ à Rege dispositã fuisse, ipsum-
que ducem suos admonuisse, vt se ad certamen animis
præpararent. Sibi namq; compertũ esse, Lusitanos pro
pediem adfuturos. Correa nihilosecius vltra progredi-
tur, & prima luce stationem acriter oppugnat, & tan-
dem cũ reliquis ducib. irrumpit. Fit magna cædes, ma
xima tamen hostiũ pars ad regem effusa fuga se contu-
lit. Correa ne hostes se possent spatio sumpto à repen-
tino pauore reficere, in æstuarij ipsius introitu Odoar-
dum Melium cum aliquot nauigijs reliquit, & ipse clau
stris reuulsis æstuariũ ingreditur. Sed rex ne id fieri fa-
cilè posset, consilio multo antè prouiderat. Arboribus
enim succisis, atq; in fluuium vtrinq; deiectis, nauium
cursum impedierat. Fuit hæc res maximi laboris. Prius
enim, quàm nauigia progredi vltra possent, erant ar-
bores transuersæ, quæ transitum impediebant, extra-
hendæ. Sed tandem Correa in oppidum, disiectis om-
ninò molibus peruenit. Rex instructa acie cũ elephan-
tis

Correæ cũ Bintamensibus prælium.

is obuiam processit. Nostri hostibus inuitis terram occupârunt. Prælium deinde commissum fuit. Hostes fusi fugatique sunt. Correa cum Lusitanos auidius insequi cerneret, receptui signum dedit, nec enim regiones illas nouerat, & timuit, ne lustris incognitis impediti, ab hostibus rursus conglobatis damnum acciperent. Oppidum direptum continuò fuit, & incensum: naues supra centum coniectis ignibus absumptæ. Eorum, qui mortui in vtroque prælio sunt, certus numerus iniri non potuit. Constat tamen non mediocrem multitudinem fuisse. Ad hunc modum Correa, rebus ex animi sententia gestis, cum præda & multis captiuis Malacam redijt, et fuit ab omnibus cum honoribus summis, perinde atque meritus erat, exceptus. Inde in citeriorem Indiam nauigauit. Rex verò Bintami, cum se militum & nauium penuria cerneret in maximas angustias inductum, in Bintamum cum graui dàmno & insigni dedecore reuersus est, & à bello tunc cessandum statuit. Neque Coulami res quietæ in citeriore India fuerant. Lusitani enim à regina petebant, vt fidē suam liberaret, & ea, quæ fuerant, cùm Antonius Sala interfectus est, ablata, restitueret, & pondus piperis, quod ex fœdere debebat, sine recusatione solueret. Regina quamuis in principio fidem tueri statuisset, Saracenorum tamen crebris sermonibus inducta, non modò fidem violare, sed etiam arcem capere, & exitium Lusitanis moliri constituit. Et primùm id insidijs tentare voluit. Cum doli minimè successissent, apertam vim intentare decreuit. Eam Indiæ partem, quæ Coulamo finitima est, & ad Austrum Cori promontorio definitur, quam Comorim appellant, quædam regina tunc imperio tenebat, cū qua Coulami regina de Lusitanorum excidio coniurauit. Itaque Reginæ vtriusq; copijs, trium fratrum, qui plurimum inter Naires opinione virtutis excellebant, opera coniunctis, mense Iunio, quo mense hyemis maxima vis in regionibus illis est, bellum excitari cœpit. Supra viginti hominū millia coacta sunt. Venenum fuit in puteis sparsum, vt a-

Correæ victoria.

Coulamensis rebellio

quatio impediretur, & arx circumſeſſa, & magnis viribus oppugnata, & aliqui ex Chriſtianis Indis qui vrbem incolebant, occiſi. Arcem triginta tantùm viri Luſitani tuebantur. Ex illis quinque erant morbis oppreſſi: hyems erat impedimento, quo minus facilè Cochimo auxilium mitteretur. Commeatus erat per exiguus, prçterea pulueris tormentarij ſumma penuria. Hector Rodericus per hominem impigrum, qui ſe fluctibus committere minimè dubitauit, Alexium Meneſium, qui ſe tunc Cochimi tenebat, de ſtatu, in quo res erant, admonuit. Is confeſtim Alfonſum Meneſium fratris ſui filium, cum quinque & viginti viris Luſitanis, & munitiōibus, & commeatu Coulamū miſit. Alfonſus Meneſius longa naue vectus, in arcem cum exiguis illis copijs ingreſſus eſt. Arcem interim hoſtes acriter oppugnabant, eoſque noſtri ſingulari virtute repellebant: & crebris eruptionibus ſæpè decertabant: nec tormētis tantùm eminus vtrinque pugnabatur, verùm haſtis & gladijs ſæpenumerò prælium fiebat. E noſtris aliqui cæſi ſunt, multi grauiſſimè ſauciati: ex hoſtibus magnus numerus interemptus fuit. Tandem cùm Reginæ cernerent, arcem capi intra duos menſes minimè potuiſſe: & accepiſſent, Alexium Meneſium magna auxilia comparare, bello finem imponendum eſſe ſtatuerunt. Itaque pacem poſtulârunt, & debitam violati fœderis pœnam quæ illis fuit impoſita, perſoluerunt, & pax iterum conditionibus æquis confirmata fuit.

Pax cum Coulamenſibus renouata.

Hoc anno percepit Rex Emmanuel ab homine curioſo & diligente multa, quæ animum illius ad rerum magnarum ſtudium multò acriùs incitarunt.

Georgij Quadræ peregrinatio.

Expoſitum eſt ſuperiùs, quemadmodū, dum claſſis Odoardi Lemij promontorium Guardafumenſe peragrabat, celox, cui Georgius Quadra prçerat, à reliqua claſſe diſiecta ad Zeilæ portum appulſa fuerit. Luſitani, qui illa vehebantur, capti, & ad regem Adenenſem abducti ſunt: qui eos in ergaſtulum detrudi iuſſit, in quo diutiſſimè vitam in extrema inopia & mendicitate traduxerunt. Quidam interim Rex A-

rabiæ

rabiæ huic tyranno finitimus, illi bellum intulit, multisque illum prælijs deuicit, maximaque regni parte spoliauit, & vinctos, qui ergastulo inclusi fuerant, liberos abire permisit. Ad hunc modum Quadra cum quinque Lusitanis (reliqui enim laboribus attriti & fame consumpti perierant) è vinculis emissus, & in libertatem restitutus est. Is verò, vt facilius eas terras, quas lustrare cupiebat, minore cum periculo peragraret, & Arabicam linguam probè teneret (eo namque tēpore, quo vinctus fuerat, illi summam operam dederat) se Saracenum esse simulauit, egregiamque in Mahumetis disciplina sanctitatem præ se tulit. Illa igitur ficta specie religionis, quam ementiebatur, & singulari calliditate simulabat, omnium oculos in se conuertit, atque tandem ea opinione sese in familiaritatem Regis insinuauit. Erat enim Rex humanus, & religioni illi deditus. Qui deindè hominis ingenio delectatus, eum à se dimittere nolebat. Cùm verò sepulchrum Mahumetis inuiseret, Quadram secum duxit. Ibi cùm accepisset Quadra, camelorum turmam ante duos dies, quàm Rex in eam vrbem venisset, Damascum profectam fuisse, finxit, se miro desiderio teneri sepulchra nepotum Mahumetis, quæ erant in Perside, visendi. Damasco namque faciliorem, & minus periculosam esse in Persidem viam. A Rege igitur contendit, vt sibi faceret potestatem turmæ illius vestigijs insistendi, vt eam consequeretur. Rex illum ab eo consilio deterrere conatus fuit, tum quia non libenter illius consuetudine carebat, tum quia illam turmam consequi posse omninò desperabat. Sed cum Quadra illum precibus vrgeret, illi non modò facultatem, quā petebat, verùm & pecuniam, & commeatum, quantum ipse portare posset, attribuit. A Rege digressus, in regiones vastas & incultas, ipsique prorsus ignotas penetrauit, camelos minimè consequi potuit: & quò se conferret, penitùs ignorabat. Commeatum intra dies paucos consumpsit: Soles ardentissimi illum vehemēter excruciabant: vestigia ex arenarum ingentib. molibus

libus vix præ nimia laſſitudine corporis euellebat. C
ſe in tantas anguſtias adductum animaduerteret,ocu
lis in cælum ſublatis, maximam vim lachrymaru
profudit, & flagitiorum veniam ſuppliciter implora
uit. Indè ope diuina ad locum, vndè arenæ collis a
ſurgebat, delatus eſt. Cũ verò collem ſuperaret,came
lum & hominem conſpexit. Eò igitur lætus gradum
intulit, & turmam interim aliam camelorum ad eum
locum (ibi enim aquatio erat) properantem animad
uertit. Ad homines accedit: miſeriam, in qua verſa
batur, exponit: opem ab illis efflagitat. Illi & miſeri
cordia commoti, & ſpecie religionis, quam is habitu
ſimulabat,inflexi, hominem non cibo tantùm & po
tu,verùm & rebus omnibus neceſſarijs abundè refece
runt.Illorum autem ductu,quamdiu deſerta loca per
agranda fuerunt, & poſtquam ex vaſtitate ſolitudinis
illius emerſus eſt, religionis aſſimulatæ cultu, varias
regiones perluſtrauit, & oculis atq; mente multa per-
cepit, & tandem Arabiam, atque Perſidem peruaga-
tus, Armuzium à Saracenis mercatoribus deductus
eſt: vbi cultum & perſonã Saraceni depoſuit,& Chri-
ſtiani hominis cultum, quem mente ſemper geſtaue-
rat, aſſumpſit. Vbi tamen flagitium, quod admiſerat
religionis impuræ ſimulatione, debitis lachrymis ex-
piauit, Garſia Coutignus,qui tunc Armuzio præerat,
illum veſtibus,& pecunijs,atq; muneribus affecit.Qui
deindè in Indiam, ex India in Luſitaniam veniens,
Anno M. D. XX. ad Emmanuelem intromiſſus,om-
nia quæ luſtrauerat, & prudenter animaduerterat,lu-
culentis ſanè verbis explicuit. In primis autem quo-
modo AEthiopiam vniuerſam, quæ ſupra AEgyptũ
eſt, explorauiſſet, & quomodo in lacum ingentem,
vndè Nilus in AEgyptum influit,perueniſſet: quibus
moribus, legibus & inſtitutis AEthiopes illi Chriſtia-
ni viuerent: qui ſitus AEgypti, qui Arabum mores,
qui Perſarum victus eſſet, expoſuit. Emmanuel ex il-
lius oratione voluptatem non mediocrem cepit. Ad
ea enim, quæ in Arabia & AEthiopia facere deſigna-
bat,

bat, illa Quadræ oratio nimis apposita videbatur. Et quia suspicari cœpit, à regno Cōgensi facilem in eum lacum, vndè Nilus erumpit, transitum fore, hominem iam sponte sua satis incitatum, ad illud explorandum promissis inuitat. Illum igitur in Congum cum literis mittit, vt indè in Nili fontes iter faciat, atque indè ad Dauidem Regem AEthiopiæ tandem perueniat. Qui cùm ad Congi portum delatus, deindè ad Regem perductus fuisset, exceptus benignè fuit. Itineris tamen illius explorandi facultatem malignitate Lusitanorum qui plurimum apud illum Regem poterant, non impetrauit. Itaque reuersus est, & cùm iam Emmanuelem mortuum reperisset, Diui Francisci institutum sequi decreuit, in quo vitam sanctissimè ad extremum perduxit. Hæc exposita sunt, vt animaduerti possit, animum Regis Emmanuelis, quamuis illius corpus in Lusitaniæ terminis versaretur, orbem terrarum peragrare, & magna semper & nimis ardua moliri. Ea verò ratione fiebat, vt suorum opera regiones incognitas, & terras vltimas indagaret. Sed omnes humanæ cogitationes momento temporis obruuntur. Sub id tempus, Maximilianus Imperator è vita discessit. De successione imperij erat apud Germanos disceptatio. Multi namque ad Franciscum Valesium Galliæ Regē inclinabant, multò tamen plures animis in Carolum propendebant. Galliæ Rex donis atque ingentibus promissis non paucos ad sui studium vehementer allexerat. Carolum tamen absentem & educatio (fuerat enim apud Germanos enutritus) & superioris Panno-niæ principatus, & perspecta indoles, & multorum etiam Principum affinitas aduersus Galli munera tuebātur. Fuit autem Carolus in Germaniam, quasi ad imperium minimè dubium multorum literis euocatus. Is antequam ex Hispania discederet, omnium Ordinum concilium indixit, & consilio Guilielmi Decreui Xebrensis Dynastæ, qui illius ætatem regebat, præter pecunias, quibus illum Hispani iuuerant, immania tributa populis imperauit. In quo quidem non meritò pos-

Georgij Quadræ ad Aethiopiæ Regē legatio.

RES EVROPEAE. Maximiliani Imperatoris mors.

Immane tributum Hispaniæ consilio

Guilielmi Xebrēsis imperatū & authoris de eo sententia.

tò possum Carolum cupiditatis, aut potius inconside ratæ temeritatis insimulare, cùm ætatis excusationem habuerit. Pædagogum verò summa vituperatione dignissimum iudico. Rex enim non est in altissimo illo gradu dignitatis locatus, vt acerbissimis exactionibus ciuitates sibi commissas exhauriat, sed vt earum saluti & incolumitati prospiciat. Si rectè enim regis nomen vsurpat, pater patriæ est, & pro Reipubl. salute debet, si opus ita fuerit, caput in quoduis magnum discrimen inijcere, non Rempub. ipsam immodicis sumptibus euertere. Fateor equidem, Regem esse subditorum opibus adiuuandum, vt Rempubl. tueri possit. Negotia enim infinita sustinet: æquabile ius omnibus administrat: periculum à Repub. cùm necessitas postulat, armis atque virtute propulsat: bonis præmia pro dignitate constituit: improbos suppliciorum acerbitate coercet: patriam denique vniuersam & ab externis hostibus, & ab intestinis fraudibus tutam vigilantia sua præstat. Hæc quidē munera aut opere tuetur, aut quoties opus fuerit, armis tuenda suscipit. Qui autē existimat, hæc tam multa munera sine maximis sumptibus sustineri posse, mentis expers est, atque vitæ communis ignarus. Et idcircò hoc, quod est communi more receptum, vt Reges populi sumptibus alantur, non est humano tantùm iure, sed etiam diuino vallatum. Is tamen modus adhibendus est, nè, vel vt immodicis sumptibus, sine vllo Reipubl. fructu, vti possit, vel vt ad auarissimos homines, quorū cupiditas nullis opibus expleri potest, opes Reipub. transferat, pecuniam cum Reipubl. gemitu & querimonia coaceruet, & dū potentium domos immanibus diuitijs cumulare studet, tenues domos exinanire contendat: vt ita, dum falsum nomen liberalis, atque magnifici obtinere nititur, verum iusti atque clementis nomen amittat. Alia deinde causa in Carolo inerat, quæ consilium illud magis odiosum & inuisum efficeret. Quamuis enim ad illum regni patrimonium legitimo & hæreditario iure veniret, erat tamen educatione & institutis à mo-

ribus

ibus Hispanis alienus. Quocirca erat illi in principio Hispania specie humanitatis & benignitatis allicienda, donec se penitus in omnium animos insinuaret. Idcircò magis erat illi tunc aliquid de tributis diminuendum, quàm nouum onus populis imponendū. Sed adolescens, qui insita modestia prædagogi monitis obtemperabat, & Hispaniæ mores non tenebat, defendi meritò potest. Hominis senis auaritia, qui illum in eam fraudem impulit, est meritò detestanda. Multi populi nobilitatis præsidio confirmati, Caroli postulatis constanti animo restiterunt. Et hoc quidem actionis principium, si cum debita moderatione susceptum fuisset, haud vituperandum omninò videretur. Sed cùm in multitudine neque modus, neque consilium, neque ratio, cùm immodicæ libertatis studio ducitur, vlla sit: & multi viri nobiles se multitudini, nescio quo mentis errore ducti, Duces & authores præbuissent, factum est, vt multæ Castellæ ciuitates à Carolo desciuerint. Carolus in initio tumultus in Galliam Belgicam se contulerat. In ciuitatibus, quæ à Principe suo defecerant, intestinæ seditiones excitabantur. Maxima namque nobilitatis pars in fide permanebat: nonnulli aura populari non mediocriter inflati, populis assentabantur. Populis, qui coniurauerant, erat decretum non Carolum tantùm regno spoliare, sed cunctos etiam Hispaniæ Principes omnibus bonis euertere, vt libertate summa Heluetiorum more fruerentur. Nec enim intelligebant, id, quod apud Heluetios, ex antiquissimo tempore legibus patriis assuefactos, cum omnium admiratione fit, apud gentem insito naturæ fastu tumentem conseruari non posse. Itaque cùm plebs insita naturæ temeritate modum seruare nequeat, tum multitudo, quæ in Hispania in Caroli perniciem coniurauerat, tanto furore & amentia flagrabat, vt quasi iam omnia illis essent ex animi sententia constituta, ferro & flamma omnibus, qui Principum partibus studebant, acerrimè minarentur. Interim rapinæ, cædes, incen-

Castellanorum à Carolo Imp. defectio.

Rebellium institutum ab authore notatum.

Furor seditiosorum.

cendia, horribiles armorum fremitus terrorem passi incutiebant. Antonius Fonseca Metimnam Campesem, vrbem opulentissimam, quæ Caroli partibus auersabatur, inflammauit, & miserabili illo incend maximas opes absumpsit. Nemini tunc in populis sapienter & liberè loqui licebat. Si enim aliquis dicere verum esse, libertatem modicè tueri, non cum legitimo Principe ad internecionem dimicare, scelus illu erat continuò morte acerbissima luendum. Multis i locis, vbi causa libertatis agebatur, neque gemitus quidem ciuis vllius liber erat. Principes communi consilio cum ciuitatibus, quæ minimè rebellârũt, cùm discordiam sedare frustra vellent, bellum summo studi comparauerunt. Hi ad Regem Emmanuelem legato miserunt, vt auxilium aduersus rebelles ab eo postularent. Simul & Hispaniæ populi, qui à Carolo desciuerant, cùm se viderent in extremo discrimine constitutos, ad eundem Regem legatos misêre. Summa legationis hæc erat, se tantis iniurijs vexatos extitisse, vt ne potuerint vllo modo tam indignas contumelias perferre. Se ciuitates, & mœnia, & arces, atque deniqu rerum suarum omnium potestatem illi tradituros. Orare deindè & obsecrare, vt regnum illud opulentum ipsius Emmanuelis studio vehementer incensum, suscipere vellet, & iniurias immeritis illatas vindicare

Bellum Ciuile Castellanum.

Castellanorũ ad Emmanuelẽ Legatio.

Emmanuel munus oblatum repudiauit, & Legatos admonuit, vt discerent fidem erga Reges conseruare & modum cupiditati statuere. Illam controuersiam Caroli benignitate tolli facillimè potuisse, si populorum rectores non ita ferociter populorum causam suscepissent. Et præterea grauiter illos accusauit, quòd cũ in principio furori causam publicæ libertatis obtenderent, postea publicè de dominatione populari dimicarent. Si vellẽt errorem agnoscere, & veniam à Carolo postulare, se ad eam compositionem libenter operam suam polliceri. Quod verò ad oblatum regnum attinebat, se nunquam vllum imperij additamentum fide & officio antiquius habiturum. Principum autem le-

Emmanuelis ad rebelles responsum.

gatis

ratis operibus magis,quàm verbis respondendum ex-
stimauit. Itaque eos tormentis,& munitionibus, &
pecunia iuuit. Prælio tandem commisso,populi rebel-
es armis principum superati, & rebellionis authores
apti sunt. Ioannes Padillia, Antonius Zamorensis E-
iscopus, Petrus Pimintellus, & Petrus Maldonadus,
x alij quidam viri nobiles, & quidam etiam, quos ex
nfima plebe ad honores popularis furor euexerat, qui
rincipes coniurationis extiterant,capitali postea sup-
licio affecti sunt: multitudini verò venia tributa. Hoc
nno cùm Iehabentafusus in offensionem Nonij Ma-
caregnæ opera multorum, qui Iehabentafusum ode-
ant, incidisset, & id Mauris, qui sub illo militabant,
otum esset, multi Mauri Dabidenses & Garabienses
b illo defecerunt, & quidam etiam illum spoliârunt.
Mascaregnas præterea nomen illius apud Emmanue-
em proditionis insimulauit. Ille verò per literas atque
egatos à Rege postulauit, vt quanta fide in officio de-
ito versaretur, examinare vellet. Se,si aliquid, post-
uam ad nomen illius adiunctus fuerat, secùs desi-
nasse compertum fuisset,quàm fides postularet, nul-
um supplicium recusaturum. Rex postulato illius æ-
uitatis plenissimo satisfecit, & Mascaregnæ præce-
it, vt hominem fauore & auxilio complecteretur.
Cùm igitur is à Mascaregna opem cõtra eos,qui defe-
erant, postularet, Mascaregnas illi equites sexagin-
& pedites nonnullos auxilio misit. Hoc auxilio fre-
us (id enim testatum esse apud omnes volebat,se Re-
is Emmanuelis auxilio minimè destitutum esse) co-
ias suas eduxit, cum hostibus manum conseruit, &
arta victoria, eos sibi rursus dicto audientes esse com
ulit, & omnes tumultus, qui orti fuerant, virtute &
quitate compressit. Eodem fermè tempore Vascus
ernandius Cæsar cum naue vna fretum Gaditanum
egis Emmanuelis iussu peragrabat, & hostes multis
commodis afficiebat. Duæ verò longæ naues hosti-
m rerum successibus elatæ (magnas enim prædas e-
erant) & militum & tormentorum copijs, multis-

Auxilia Castellæ Principibꝰ præstita.
Rabelliõis Castellanæ euentus.

RES AFRICANAE.

Mascaregnæ cũ Iehabẽtafuso dißidiũ.

Iehabentafusi de rebellibus victoria.

Vasci Fernandi Cæsaris cum duab. Maurorum nauibus pugna prospera.

que munitionibus instructæ, in Cæsarem inuehuntur. Is nauis proram in eas confestim dirigere iussit. Dux vnius nauis cùm animaduerteret, quàm alacri & confidenti animo Cæsar in prælium iret, illius congressum formidauit, & mutata velificatione ab instituto cursu deflexit. Alterius autem nauis præfectus cùm se à socio desertum cerneret, simile consilium sequi statuerat, sed id per Cæsarem minimè licitum fuit. Eum enim tormentis, quocunq; voluerat, impellebat, & pertinaciter, quamuis mare turbidum ingentes fluctus eijceret, insequutus est, vsque eò, dum nauem in littus compelleret. Tum in lembum, quem ad similes casus è puppi colligatum ducebat, insiluit & ijs, quos in naui relinquebat, imperauit, vt antequam illum cum hostibus commisceri cernerent, à pilis in hostes emittendis minimè cessarent. Hostes in terram euadere nituntur, Cæsar eos insequitur. Atrox prælium initur. Multi ex hostibus cadunt. Cùm reliqui fugam capesserent, & in manus Petri Aluari Caruallij viri fortissimi, qui Alcassaris Seguelij regis Emmanuelis iussu præfectus erat, & tormentis excitus occurrerat, inciderent, omnes capti sunt. Cæsar parte prædæ capta, rursus in nauem se recepit. Non multis pòst diebus cùm in ipso freto versaretur, sex in illum biremes inuectæ sunt. Hostes Cæsarem capere vehementer optabant, & cùm illum euadere posse minimè crederent, præ lætitia clamores ingentes ediderunt. Deindè sagittis, & glandibus, & globis ingentibus eum obruere conati sunt. Atque primùm Cæsar eos, ne ad suam nauem accederent, tormentis acerrimè propellebat: & varijs velificationibus eorum conatus eludebat, & interim multos interimebat: quo factum fuit, vt illi multum de animorum alacritate remitterent. Quod cùm is animaduertisset, in tres naues, quæ iunctæ consistebant (aliæ namque ventis exclusæ, non ita facilè accedere potuerant) inuasit. Hostes in illum similiter impetum dederunt. At is cùm ingenti tormento ignem applicari præcepisset, vni ex

Eiusdē Cæsaris cum 6. biremib. prælium.

biremi-

biremibus, maximo globo à prora in puppim secundum latus emisso, remos detersit. Hostes biremem laudam & mutilam intra se recipiunt, & quanta celeritate possunt, in ea trepidatione reparant. Tunc omnes simul iunctæ Cæsarem circumueniunt. Is cùm animo maximo nunc ad proram, nunc ad puppim, nunc in vtrumque latus accurreret, & præsidia magnis vocibus excitaret, & crebris tormentorum ictibus maximum damnum inferret, multò difficilius certamen, quàm hostes suspicati fuerant, effecit. Tandem tormenti vnius ictu magna pars remigum in vna biremi dilacerata fuit. Hostes cùm cernerent multos cæsos esse, & duas biremes dissipatas, Cæsaremque nullo modo, nisi cum grauissimo damno capi posse, certamen omiserunt. Cæsar cùm esset ea natura, vt nullo labore frangi posset, eas insequutus est. Verùm cùm nauis illius velis, naues hostiles remis impellerētur, & ventus illum deficeret, eas consequi minimè potuit, & ita voti compos Malacam petijt, vt mortuos sepeliret, & saucios curaret. At Azamore periculum non mediocre fuit Lusitanis opera cuiusdam Mauri valdè potentis intentum. Benaduxera fuit in Mauritania virtutis opinione, & potentia clarus, & opibus, & existimatione princeps. Is sub signis habebat supra mille & quingentos equites, & peditum non mediocrem multitudinem, Fessensisq; Regis imperium detrectabat: ea de causa bellum cum illo gerebat. Cum verò magno prælio victus fuisset, literas ad Norognā Azamoris Præfectum dedit, quibus dicebat, se velle sub imperio Regis Emmanuelis contra ipsius Emmanuelis hostes perpetuò militare. Norogna voluntatem minimè aspernatus, hominem ducentis equitibus stipatum in vrbem admisit, & quibus potuit honoribus affecit, & aliquot ducibus Xerquiensibus eorum voluntate præposuit. Is vt magis animum suum apud omnes testaretur, Ferem fratrem suum in Lusitaniam cum multis muneribus ad Emmanuelem misit. Emmanuel illum perbenignè in fidem recepit, & mune-

Lusitanorum ex Benaduxeræ proditione in Azamorensi vrbe periculum

ribus affecit, & fratrem etiam beneficijs ornauit, hominemq; promissis ornatum in Africam dimisit. Iacobo autem Melio præcepit, vt duobus illis fratribus opem, cùm opus esset, afferret, vt coniunctis viribus acrius bellum molirentur. Itaque Melius cum Fere Azamorem continuò profectus est: neque multos post dies cum equitibus septuaginta quinque, & nonnullis peditibus se cum Benaduxera coniunxit: qui cùm, mille & centum & viginti equites eduxisset, in locũ, vnde fons Diucis fluminis erumpit, qui Azamore centum & viginti passuum millia distat, tandem peruenit. Ibi turmas hostium duas & triginta aggressi, magnam hominum cædem faciunt, quadringentos & octoginta duos abducunt, & cum ingenti præda post mensem Azamorem reuertuntur, & incredibilem lætitiam cunctis attulerunt, qui propter diuturnam moram illos perijsse crediderant. At Benaduxera cùm se in gratiam Fessensis Regis restitui vehementer expeteret, clàm per amicos suos id, quod cupiebat, assequutus est, ea lege, vt quos posset Christianos, ad ipsum regem dolo perduceret. Id autem Aluarus Norogna suspicione consequutus est. Itaq; cum Benaduxera ab illo sæpè & importunè postularet, vt Iacobum Melium secum mitteret (fore namque, si id fieret, vt præclarum facinus ederet) id nunquam impetrauit. Id tamen Norogna tacitum tenebat, & antè quàm rem exploratè cognosceret, in hominem nõ esse animaduertendum statuebat: non tamen illi, quem signis inconstantem atque perfidiosum opinabatur, esse quidquam temerè credendum iudicabat. Et interim, ne animum illius offenderet, honestis excusationibus vtebatur. Benaduxera hac spe deiectus, & simul metuens, ne aliquid emanaret, Mazaganum se contulit, & Antonium Lacteum, qui oppidi præfectus erat, alloquutus petijt, vt ei aliquot equites concederet, se pulchrum facinus moliri. Aluarum Norognam ad eam rem equitũ bonam partem esse missurum. Sed bellum quod instabat, maioribus esse copijs gerendũ, vt citius, & minore cũ periculo

Benaduxeræ cũ hoste pactio.

riculo

iculo conficeretur. At Antonius Lacteus cum doli uiſſet ignarus, & propter rem, quam Benaduxera geſ- erat, ei fidem habendam iudicâſſet, illi quindecim e- uites, & nonnullos pedites attribuit. Benaduxera cũ irciter ſeptuaginta paſſuum millia cum ſuis copijs & Chriſtianis militibus confeciſſet, fratri mentem ſuam peruit: dixitque ſe regis Feſſenſis gratiam recuperâſ- e, malleq; principi, cui erat natura, & religione coniũ tus, quã Regi è moribus & inſtitutis illius abhorrenti eruire. Vt verò illius animum ſibi arctius deuinciret, llos ei Chriſtianos, quos per dolum abduxerat, eſſe radíturum. Sperare namque ſe, futurum, vt priſtinas ffenſiones eo munere prorſus obliteraret. At Feres, Si ultum, inquit, Regis optimi aſpexiſſes, nunquam cer- è animum induxiſſes, vt tam ſceleſtum facinus obi- es. Vbi fides? Vbi fœderis ſacramentum? Vbi tam ſin- ularis humanitatis & magnificentiæ memoria? Ideo e Princeps ille clementiſſimus eiectum recepit, & tã nultis muneribus auxit, vt illum nulla offenſione in- erpoſita proderes? Non refert, quam parum illi noce- s, ſed quàm propenſum ad nocendum animum ge- as. Paruis enim rebus malitia ſumma perſpicitur. Qui nim quindecim equites Luſitanos fidei tuæ commiſ- os per ſummam perfidiam in miſeram ſeruitutẽ ab- ucis, certè, ſi vires haberes, ipſum Luſitanię Regem cõ ra fidem & iuſiurãdum omnibus fortunis euerteres. Deinde quàm parùm gratus tuus aduentus Regi Feſ- enſi futurus ſit, parùm ſapienter animaduertis. Tu ab llius fide deſciuiſti: tu bellum illi diuturnum intuli- i: victus, ſpoliatus, eiectus, te ad regem Emmanuelẽ, anquam ad miſeriæ extremæ perfugium contuliſti, unc rurſus ab Emmanuele deficis. Quomodo igitur tibi credet, à quo toties fidem nefariè violatam eſſe omperit? Vetus dictum eſt, Regibus gratam eſſe pro- itionem in ſuam vtilitatem commiſſam, proditoris amen nomen inuiſum. Sed eſto. Regem Emmanue- em contra fidem deſeris. Ad regem Feſſenſem, qui te dio immani perſequitur, & fidem ſanctam non ha-

Benaduxera fratri proditionẽ aperit.

Feris ad fratrẽ diſſuaſoria proditiõis oratio.

bet,transfugis:perfidiæ ſaltem inſigne monimentum deteſtare. Regis Emmanuelis vexillum geris, vt quoties homines in vexillum, quod erat amoris & beneficẽtiæ ſignum, aſpexerint, toties illis tui ſceleris in mentẽ veniat? Tabernaculum pulcherrimè factum ab Emmanuele donatum fers, vt quoties illud collocari iuſſeris, toties homines perfidiæ tuæ recordentur? Captiuos per inſignem perfidiam abductos geris: vt nunquam, quamdiu hi nobiſcum verſati fuerint, homines ſceleris tui capiat obliuio? Fac igitur, quod à Chriſtianis fieri audio. Cùm enim à Rege diſcedunt, ne ingrati animi crimen publicè ſuſcipiant, omnia bona, quæ ab illo acceperunt, illi remittunt, ne ſecũ perfidiæ monimenta circumferãt. Omitte ſignum iſtud, ne ſcelus in apertum proferat. Tabernaculum deſere, quod perfidiam occulere nequit. Chriſtianos liberos abire permitte, ne à cælo atque terra proditionis teſtimonium ſumant. Hæc cum Feres liberè & animoſè diceret, fratris animum non mediocriter irritauit: parumque abfuit, quin manus conſererent. Sed cùm Benaduxera multò potentior eſſet, iunior frater illi repugnare non potuit. Cum illo tamen egit, vt ſignum & tabernaculum Emmanueli referri iuberet, & Chriſtianos ſaluos redire permitteret. At cùm fratres ad Regem Feſlæ peruenirent, Rex eos non admodum hoſpitaliter accepit. Vtrique enim caput abſcindi iuſſit. Illos enim, quòd multum nobilitate & opibus excellerent, & metueret, ne defectione rurſus illi moleſtiam exhiberent, de medio tollendos eſſe ſtatuit. Et interim eam cauſam obtendit, quòd Benaduxera Luſitanos cum vexillo & tabernaculo abire permiſit, & quod Feres à fratre, vt id faceret, enixè contenderit. Dum hæc in Africa geruntur, in India Siqueira claſſem magnã inſtruxit, qua Dium oppugnaret. Melichius Saca Melichiazij filius, quamuis Siqueira quorſum illã claſſem ornaret, ſummo ſilentio tegeret, eam contra Dium cõparari ſuſpicatus eſt. Tum partim vt Siqueiram ea ſpecie moderationis emolliret, & à ſtudio bellandi deduceret,

Dignißimum proditorum ſuppliciũ.

RES INDICAE.

ceret,

ceret, partim vt animum illius explorare posset, familiarem quendam suum, nomine Camallum ad illum cum literis officij plenissimis, & cum muneribus satis amplis legauit. Siqueira gratum sibi esse aduentum legati vultu atque verbis ostendit, seque Melichij Sacæ, & patris illius valdè studiosum esse finxit. Camallus tamen cùm esset acutus & callidus, in quem finē classis illa parata fuisset, sagaciter odoratus est: & Melichium Sacam, & Hagamahamedium, cuius consilio ciuitas innitebatur, admonuit, vt vrbem firmo præsidio munirent. Quod illi diligentissimè fecerunt. Siqueira classe, quæ erat in Lusitaniam profectura, rebus omnibus instructa & expedita, consilium cum ducibus, quos secum erat ducturus, habuit: quibus animum, quo classem illam instruxerat, vt Emmanueli satisfaceret, aperuit, illosque ad tam præclari facinoris societatem adhortatus est. Illi consilium laudant, seque ad bellum illud satis promptos atque paratos esse demōstrant. Is supra octoginta naues ornarat, tria Lusitanorum millia, & mille Naires conscripserat, duces egregiè fortes elegerat, ita, vt ea classe nunquam ad illum diem neque maior, neque rebus omnibus instructior ab vllo Indiæ Prætore comparata fuerit. Initio Februarij mensis, Anno M. D. XXI. Siqueira classem ad oram Diensem appulit. Melichius Saca illum continuò per legatos honorificè salutauit, & largis muneribus affecit. Et tamen quasi aliud ageret, Fernandum Martinium Euangelium cum nonnullis Lusitanis, qui in vrbe negocia gerebant, tanquam obsides in custodiam dedit. Siqueira se Armuzium petere simulauit, vt quosdam motus sedaret: sibique Euangelio, & reliquis Lusitanis opus esse dixit, qui Regis Emmanuelis negotia procurarent. Melichius Saca & Hamagahamedius eos nec alibi rem melius gerere, neque lautius diuersari dicebant. Seque libenter hominibus Lusitanis obsequi, vt illo saltem signo constare posset, nullam vrbem fore magis imperio regis Emmanuelis addictam. Siqueira Melichium Sacam ad colloqui-

Melichij Sacæ ad Siqueirā legatio.

Lusitanorum ad Diense bellū apparatus & profectio.

Sacæ cum Siqueira colloquiū.

loquium inuitauit. Is cum Hagamahamedio in locū ad eum sermonem delectum cum præsidio venit. Oratio Siqueiræ eò pertinebat, vt ostenderet, se Reipub. constituendæ gratia Armuzium nauigare, & interim eo classem applicuisse, vt vrbem sociam & amicam inuiseret, & à Melichiazio peteret, vt sibi arcis ædificandæ facultatem concederet, vt Lusitani, qui in ea versabantur, tutius negotiari possent. Melichius Saca respondit, Lusitanos nō minus securè in ea vrbe, quàm in patria versari. Quod verò ad arcem attineret, se id parentis iniussu nullo modo permissurum. Siqueira tum Sacam admonuit, vt sibi Lusitanos redderet. Saca verò respondit, eam insignem contumeliam fore, si homines Lusitani, qui commodè in vrbe fœderata, multisque rebus, ad fidem conseruandam astricta negociabantur, ab illo, quasi ab homine perfidioso, & inimico, maximè cum classis instructissima in portu cōsisteret, peterentur. Id enim posse videri ex altera parte, diffidentiæ, ex altera, timiditatis argumētum. Si Siqueira non crederet, Lusitanos posse sine vllo periculo in vrbe amicissima vagari, sinistram suspicionem de amicis reciperet, qua nulla maior contumelia hominibus amicis imponi posset. Se verò, si illi Siqueiræ postulato, quādiu classis esset in portu, satisfaceret, turpissimi timoris significationē daturū. Itaq; sine vllo effectu sermo habitus est. Siqueira consilium cū ducibus habuit. Cū variæ sententiæ dicerentur, tandem cōstitutū fuit, non esse illo tempore vrbis oppugnationē tentandā. Esse namq; sitū & artificio munitissimā, & maximo militum numero firmatam. Rem esse in aliud tempus differendā: nec esse eorum salutem, qui in custodia tenebantur, temerè negligendam. Cū sententia in vulgus emanaret, milites fremere, vociferari, Prætorē & duces liberius accusare minimè destiterūt. Iam robur illud Lusitanæ virtutis extinctū. Duces plurimum de quæstu & compendio, parum de dignitate & officio cogitare. Iā Lusitanis militib. insitæ virtutis declarandæ à ducib. locum minimè dari. Prætoris flagitio

Siqueiræ cum ducibus consultatio.

Militū fremitus, querelæ de Siqueira.

gitio

gitio fieri, vt qui antea cunctis Orientis nationibus terrori fuerant, eo tempore despicerentur. Multi, inquit, in vrbe milites sunt. Quando id præclari duces compertum habuerunt? Posteaquam pugnæ tempus appropinquauit? An id non multò antè exploratum esse oportuit? Postquam tanta classis, cum tam fortium militum numero, & tantis sumptibus huc aduecta est, & oppugnationis tempus instare videtur, nunc ignauiæ & timiditati sapientiæ nomen obtenditur. Factum igitur est, vt consilij tempus audacia & temeritas occuparet, virtutis locum timiditas nomine prudentiæ occultata septum teneret. At inquiunt, Lusitanorum saluti, qui in vrbe versantur, est consulendum: quasi verò non multo pluribus Lusitanis erat in vrbis munitissimæ oppugnatione moriendum. Et tamen eo metu duces contineri minimè potuerunt, quin ad vrbem oppugnandam accederent. Et non intelligunt, etiam eorũ, qui in custodiam traditi sunt, salutem virtute nostra & non timiditate contineri. Nam si hostes arma nostra timuerint, eis minimè nocebunt: si nos contemnere cœperint, eos iniurijs omnibus lacerabunt. Hæc & alia eiusmodi conuicia milites, vt est hominum genus liberum, & audax, & ad maledicentiam propensum, vulgo iactabant. Accessit alia suspicionis occasio, quæ grauius animos eorum irritaret. Euangelio, obsidibus primum datis, permissum erat, in classem venire. Is cum periculum rebus suis imminens mente prospiceret, quoties in classem se cõferebat, pecunias quas fecerat, & variam supellectilem importabat. Idem reliqui Lusitani faciebant. Rumor confestim emanauit, Siqueiram pecunia corruptum belli consilium omisisse. Eam nanq; pecuniam belli redimendi gratia à Saba missam fuisse criminabantur. Siqueira cùm se frustra tempus in eo loco terere videret, Armuzium petijt, & alium interim locum non procul ab vrbe arci ædificandæ designauit. Inde tamen prius Alexium Menesium Cochimum misit, qui, dum ille abesset, imperium administraret. Georgium Albuquercium Mala-
 cam,

cam, Georgium Brittium in Malucas insulas, Raphaelem Perestrellum in Sinarum regionem misit: Iacobum verò Fernandium Begiensem, & Nonium Fernandium Macedum & Emmanuelem Macedum in ea ora reliquit, vt per speciem comparandi commeatus, quem Cochimum subueherent, amicitiam simularent, dum Lusitanos qui erant in vrbe, cum opibus, quas parauerant, in naues reciperent, & tum demum ciuitati apertè bellum indicerent. Vtrumque facillimum fuit. Vrbis enim rectores, postquam classis è portu soluit, sine recusatione Lusitanos, quocunque illis libuisset, abire permiserunt, & illis, qui in alto sine vllius classis metu versabantur, non erat difficile bellum denunciare. Fuit tamen consilium reprehendendum. Quorsum enim attinebat, cùm omnis Lusitaniæ gentis robur erat procul amotum, & cùm non maximum damnum hostibus inferri poterat, bellum indicere? An vt hostes interim maiora præsidia compararent, & fortius statum vrbis stabilirent? Sic autem fieri necesse erat, vt qui vrbem minus munitam cum tanta classe se expugnaturum minimè sperârat, eam multò maiore præsidio firmatam, cum classe aliqua ex parte diminuta, oppugnare multò minus auderet. Deinde cùm eo tempore bellum denunciatum fuit, dari sermo potuit illis, qui dicerent, vrbis oppugnationem non consilio, sed metu prorsus omissam fuisse. Postremò tunc non admodum speciosa causa potuit obtendi, quæ Lusitanos iniuriæ suspiciõe liberaret. At postquam Siqueira Armuzio rediret, vt se rediturum affirmauerat & vrbem nihil omninò certum & exploratũ de bello suspicantem offenderet, causam facilius reperit, qua honestius atq; prudentius bellum cum opibus summo studio collectis inferret. Goa sub id tẽpus erat in summo periculo constituta. Cùm enim Siqueira maximam classem instruere & ornare constituisset, fuit necesse, vt vrbis præsidia diminueret. Id Zabaimum Idalcamum minimè fallebat. Tempus igitur aduenisse ratus, quo Goam recuperaret, maximum exerci-

Fraudulẽtum consilium.

Summum Goæ periculum.

citum comparauit. Attamen Crisnara Narsingæ Rex, cum illum odio acerbo & immani persequeretur, & timeret, ne si is Goam occuparet, amplificatis viribus aliquid hostile moliretur, illum acerrimo bello à conatu deterrendum esse constituit. Aliam deinde mouendi belli causam habuit. Timuit enim, ne si Zabaimus Idalcamus Goa potiretur, omnes equi ex perside & Arabia illius potestate continerentur. Vt igitur bellum acrius & attentius geri posset, ipse per se illius rationem administrare, & prælijs inesse decreuit. Fuit ab vtroque in terris Goæ finitimis exercitu maximo, summis viribus, acerrima contentione, euentu vario dimicatum. Narsingæ tamen Rex insigni victoria potitus, multas Idalcami ciuitates expugnauit, & præfecturas varias sub imperium subiunxit, in quibus præfecturæ Balagatenses extitére, quibus erat grande vectigal impositum. Sed cum esset Rex opulentissimus, earum præfecturarum possessionem non tanti faciendam existimauit, vt eam cum equorum commercio conferendam censeret. Vt igitur ad se Lusitanos alliceret, legatum ad Rodericum Melium, qui tunc Goæ præfectus erat, misit, qui diceret, se libenter præfecturarum Bagalatensium possessione Regi Emmanueli, quem in loco fratris habebat, cessurum. Se enim nihil malle, quam fœdus cum Emmanuele ferire, & amicitiam firmare, vt intelligi posset, nihil copulatius in vita futurum. De eadem autem re, se, cum primum Siqueira Armuzio rediret, legatos missurum, qui fœdus illud solenni ritu sancirent. Interim verò ipsum Melium admonebat, nè cunctaretur, sed statim mitteret, qui præfecturas illas occuparet & firmo præsidio tueretur. Hoc nuncio Melius valdè lætatus est. Eadem nanq; opera imminentis belli metum labore alieno depulsum, & vectigalia Regis Emman. amplificata cernebat. Regi verò gratias egit & munera largè misit, & ipse cum Lusitanis equitibus 200. & cum Indis peditibus 700. in præfecturam Salsetensem profectus est, quam desertam reperit. Ibi cùm pau-

Narsingensis ad Goæ præfectum legatio.

paucis diebus gentem ad commercium allexiſſet, & ſtatum aliquem conſtituiſſet, & præſidia neceſſaria diſpoſuiſſet, præfecturæ atq; portorio Rodericum Iuſartem Melium ſui fratris filium præpoſuit. Similiter cũ præfecturas Pondenſem atq; Bardenſem derelictas eſſe cognouiſſet, Iuſartem iuſſit eas occupare. Poſt duos verò menſes cùm Iuſartes accepiſſet, duos Idalcami duces cum valida manu, vt illum opprimerent, aduentare, de ea re patruum admonuit, qui confeſtim per ſe auxilium attulit, & hoſtes prælio inito profligauit. Deindè cùm quæſtionem habuiſſet de his, qui cum hoſte conſenſerant, centum & triginta viros primarios Goam abduxit. His autem tanquam obſidibus retentis, pax aliquo tempore rata fuit. Per id tempus in inſula Zeilandenſi tumultus contra noſtros eorum culpa & importunitate concitatus fuit. Lupus Suarius, vt ſcriptum eſt ſuperius, ad Columbi portum, qui eadem inſula continetur, arcem inſtituit. Lupus Brittius, qui poſt Ioannem Sylueriam illius arcis præfectus extitit, eam tandem denuò à fundamentis excitauit. Primum enim ædificium propter nimiam feſtinationem, eò quòd graue periculum immineret, & calx nulla repeiretur, è luto & lapidibus temerè congeſtis extructũ fuerat. Itaq; ad eam rem Brittius 400. fabros, & materiam multiplicem aduehi iuſſerat. Arce ad ſummum perducta, noſtri inſolentius efferri, incolas iniurijs afficere, magnum decus in illis vexandis reponere cœperunt. Illi viciſſim contumelijs irritati, commeatum ſubtrahere, malignè omnia præbere, & omnes, quos ſolos inueniebant, plagis afficere, & in rebus omnibus hoſtilia machinari. Brittius iniurias ab incolis illatas diſſimulabat, & ſuos, nè quidquam in eos hoſtile molirentur, continebat. Interim verò rectores per nuncios admonebat, vt ſuos à maleficio deterrerent. Milites autem fremebant, & Brittium ignauiæ & timiditatis inſimulabant, quòd tam indignas contumelias pateretur: & ei frequenter inſtabant, vt malo cogeret homines ſuum officium facere, & quotidiano conuitio ab

Victoria de Idalcamo.

Zeilandenſis tumultus.

eo contendebant, vt incolas acri bello contunderet. At Brittius cùm cerneret, si bellum moueret, ruinam fore funestissimam, victoriam valdè periculosam: futurum nanq; erat, vt cibarijs omninò subtractis, is cum Lusitanis, qui sub illo merebant, in extremam inopiam adduceretur, & mortis tristissimæ periculum subiret: militum tamen importunitate victus, maluit illorum temeritati satisfacere, quàm recta ratione munus sibi commissum moderari. In quo sanè perspicitur, quantò sit difficilius & illustrius, falsam decoris opinionem contemnere, quàm in hostium mucrones irruere. Multi nanq;, qui facillimè corpora sua pro patriæ salute hostium telis obijciunt, falsæ infamiæ metu, quantum in illis est, patrias euerterunt. Vndè concludi potest, illum verè magnanimum esse, qui non modò mortem minimè formidat, verùm & inanes multitudinis opiniões pro nihilo putat. Brittius igitur nè in hominum imperitorum vituperationem veniret, in veram reprehensionem temeritatis incurrit. Nam post meridiem, tempore, quo incolæ sine vlla formidine propter æstum grauissimum, qui terras illas adurebat, in domibus suis quiescebant, ex arce centum & quinquaginta milites Lusitanos eduxit, in homines imparatos inuasit, oppidum cæde & terrore compleuit, & incolas in fugam compulit. Illi postquam in campo conglobati, & à repentino pauore refecti sunt, cogitare cœperunt, se vxores & filios in oppido omni præsidio nudatos reliquisse. Itaq; rursus in oppidum reuersi sunt, & conferti in nostros impetum fecerunt. Nostri multitudine oppressi pedem retulêre, triginta vulnerati sunt. Reliqui magnam fortasse cladem accepissent, nisi hostes fuissent flammis impediti. Brittius namq;, vt eorum impetũ retardaret, viam, quæ in arcem ferebat, incendere iussit. Cùm autem rumore dissipatum fuisset, tantam esse hominum Lusitanorum insolentiam, & feritatem, vt pauci numero in alienis terris constituti, nullius iniuria prouocati, perniciem illis, apud quos hospites erant, inferre conati fuissent, omnes ad facino-

Quis verè magnanimus.

Zeilandense bellum.

ris illius vindictam acriter ſtimulati ſunt. Supra viginti hominum millia ad arcis excidium conuenêre. Illam igitur obſidione cingunt, ingentes foſſas perducunt, aggeres excitant, tormenta diſponunt, dies atque noctes arcem oppugnant. Nullum genus erat belli, quo non, vt arcem caperent, atque diruerent, contentione incredibili, & magnis viribus vterentur. Noſtros interim non tam pilarum frequentia, quàm commeatus inopia cruciabat. Quinque menſibus obſeſſi ſunt, antequam auxilium afferri poſſet. Tum verò milites feroces furoris inſiti pœnitebat, & fruſtra intelligebãt, militis officium non eſſe, pugnandi leges ducibus ſuis imponere, ſed ſtrenuè tantùm imperata cõficere. Brittius Cochinum nuncium miſit, qui nunciaret, rem eſſe in extremum diſcrimen inductam. Siqueira cuilibet arci, vt cum maiore claſſe nauigaret, præſidia infirma reliquerat. Alexius tamen Meneſius quinquaginta Luſitanos milites in vna trireme, cui Antonius Lemius præerat, illis auxilio miſit. Qui cùm propter aduerſas tempeſtates (hyems enim erat) tardiſſimè nauigarent, nimis ſero in arcem peruenêre. Ibi cùm Lemius Brittio diceret, non eſſe, cur aliud auxilium expectaret, antè, quàm Siqueira reuerteretur: & ſi diutius expectaret, intelligebat eſſe omnibus fame pereundum, omnem ſpem ſalutis in virtute collocandam ſtatuit. Antonio igitur Lemio præcepit, vt per totam noctem è trireme hoſtium munitiones & turres vehementiſſimè verberaret. Mane verò, cùm hoſtes in triremem eſſent intenti, & nihil minus opinarentur, q̃ fieri poſſe, vt qui erant in arce incluſi, egredi auderent, Brittius cum trecentis militibus Luſitanis erumpit, in hoſtes imparatos inuadit, primo impetu ſtationes & turres expugnat: hoſtes repentino pauore perculſi, diffugiũt. Sed cum eſſet eorum magna multitudo, poſtquam ſe in vrbem contulêre, verbis eorum, qui ætatem in armis egerant, increpiti, rurſus inſtructi in noſtros inuehuntur. In agmine primo, præter magnum peditum numerum, erant equites centum & quinquaginta, & ele-

Arcis Luſitanæ obſidio atq; oppugnatio.

Subſidium Brittio miſſum.

Brittij eruptio.

Prælium redintegratum.

elephanti cum turribus quinq; & viginti. Aliqui eorũ dentibus enses alligatos gestabant, quibus admirabili dexteritate obuios cædebant. Quidam è Lusitanis & multitudine territi, & elephantorum metu perturbati cedere volebant. Sed Brittius iam munitionibus post tergum relictis, in vrbem gradum intulerat. Is autem illis, qui ferreis fistulis armati erant, imperauit, vt omnes simul glandes plumbeas in elephantos emitterent. Elephanti non solùm strepitu, sed multò etiam magis vulneribus exterriti fugiunt, in suos irruunt, equites impetu immani proterunt, peditum aciem proculcant, & in effusam fugam conijciunt. Nostris nulla iam pugna restabat. Hoc igitur tantùm operis habuerunt, vt hostes insequerentur. Magnam hominum multitudinem cædunt, vrbem omni præsidio nudant, & vsque in densum palmetum progrediuntur. Brittius longius insequi minimè tutum arbitratus est. Timuit enim, nè propter palmarum densitatem ordo perturbaretur, & sic nostri ab hostibus non mediocre damnum acciperent. Itaque signum receptui dedit. Rex verò cùm cerneret magnam nobilitatis partem eo prælio cæsam fuisse, & Saracenos, qui præcipuè belli authores fuerant, primos omnium se in fugam dedisse, & suspicaretur sibi adhuc bellum integrum restare, quod quò magis esset diuturnum, eò maius periculum rebus suis intenderetur: & animo simul reputaret, sibi fore paulò pòst cum classe maxima, si obsidio extraheretur, dimicandum: inuitis Saracenis pacẽ petijt, q̃ (sic enim rerũ cõditio postulabat) libẽtissimè concessa fuit. Fœdere igitur instaurato atq; renouato, Lusitani maiore cũ modestia inter Zeilanenses versati sunt: & illi vicissim multũ se Lusitanis omnibus, vel ex animo, vel simulatè, quibuscũq; reb. poterãt, benignos exhibebãt. Dum hæc apud Zeilandẽses geruntur, Armuzij cõtra nostros insidiæ parabantur. Quod quidẽ à Regis Emman. benignitate sumpsit initium. Cùm enim intellexisset, Reges Armuzięses suorum tyrannide oppressos extitisse, & postq̃ vrbe capta

Stratagema.

Pax Zeilãdensis renouata.

Armuziensium contra Lusitanos insidiæ.

fuerunt

fuerunt Albuquercij opera liberati, nihilominùs per eiusmodi regios ministros vectigalia sic exerceri, vt maxima eorum pars ad eosdem, qui ea tractabant, verteretur, nè ea deindè fraus admitti posset, sibi prouidendum existimauit. Ea autem de causa Scripturæ magistros, & quæstores Lusitanos instituit, qui regiam pecuniam tractarent: quam tamen omnem sine diminutione in Regis ipsius vsus conuerti præcipiebat: & hoc tantisper, dum Rex ipse, cuius erat pecunia, posset animaduertere, quantum pecuniæ sibi detractum annis singulis fuisset, & clarius perspiceret, omnem suæ salutis rationem tutela atq; patrocinio ipsius Emmanuelis contineri. Id Raix Xeraphius, & reliqui eiusdem flagitij atq; sceleris administri indignissimè tulerunt, tanto se pecuniæ fructu, quantum domum quotannis auertebant, Lusitanorum industria & fidelitate priuari. Itaq; Regi demonstrare conantur, illum Regis tantùm nomen retinere, iure autem regio, atq; patrimonio spoliari. Iam apertam tyrannidem specie benignitatis institui: omnem illam pecuniam in vsum auaritiæ Lusitanæ cessuram. præstare millies mori, quàm tam indignam contumeliam pati. Hæc cùm frequenter ingererent, & Regis aures assiduis querelis obtunderent, illius animum, qui erat in Lusitanum nomen valdè propensus, prorsus immutârunt. Re autem cum Regis socero, qui erat nomini Christiano vehementer infensus, communicata, decretum fuit, vt postquam Siqueira Armuzio discederet, per insidias, Lusitanorũ præsidia trucidarent, & arcem præsidijs vincirent. Sed obstabat ille metus, nè, si coniuratio parùm procederet, &, quod secum agitabant, palàm fieret, Mochrim aduersarium haberent, qui Lusitanis adiunctus, hostis sanè grauis atq; metuendus Armuziensibus esse posset. Insula, quam appellant Baharem (quæ, haud scio an illa sit, quam olim Icharam nominabant) est angusto freto ab Arabia disiuncta. Hæc ad Armuziensis Regis imperium pertinebat: quam tamen Mochris gener Principis, qui Mecam vrbem summo imperio regebat,

Bahare insula.

armis

armis occupârat. Is autem non insulam tantùm dominatu oppressam tenebat, verùm & classem centum & viginti nauium ædificârat, cum quibus bellum Armuzij Regi frequenter inferebat. Hunc igitur, antequam meditatum scelus ederent, de medio tollendum esse statuerunt. Quod vt facerent, singularem fraudem excogitant. Nam per eos ipsos, quos crudelissimè necare parabant, hostem, à quo sibi valdè timebant, euertere decreuerunt. Habent hoc eorum plerique, qui dira Mahumetis superstitione infecti sunt, vt in summa fraude summum decus situm arbitrentur. Itaq; ad Siqueiram adeunt, Regemq; Emmanuelem Armuzij dominum esse prædicant, illiusq; officium esse, omnes qui Armuziũ bello vexant, armis opprimere. Mochrim nõ satis esse Regis Emmanuelis opes bello vastare, verùm & naues omnes, quæ erant Armuzium peruenturæ, ab eo in portũ illius insulę, quã oppressam dominatu tenebat, partim vi, partim etiã humanitatis specie cõpelli. Sic aũt sublato portorio maximam vectigaliũ diminutionem fieri. Neq; iam Regem in summas pecuniæ angustias adductum posse Regi Emmanueli tributũ pendere. Consuleret igitur Regis Emmanuelis domini & dignitati: firmaret illius imperium: tyranni illius arrogantiam virtute comprimeret, & Regis socij & stipendiarij, qui se totũ Regi Emmanueli cum omnibus suis opibus addixerat, saluti prospiceret: vt intelligi posset, omnibus, qui clarissimo regi seruirent, esse firmissimum præsidium in illius tutela atq; patrocinio constitutum. Dicebant præterea, consilio diuino factum fuisse, vt is eo tempore tum tam magna classe ad eas regiones accederet. Nec enim tempus magis idoneum, neq; commodiorem facultatem, ad rem ex animi sententia gerendam, excogitari potuisse. Et his quidem sermonibus Siqueiram impulerunt, vt Mochrim bello premendum esse iudicaret. Consilium tamen habuit. Omnibus visum est, bellum esse suscipiendum. Classem igitur Siqueira septem nauium Antonio Corræ, qui singulari laude Regem Bintam ensem Malacę

Singularis Armuzien siũ fraus.

Fraudulẽta ad Siqueirã exhortatio belli aduersus Mochrim suscipiendi.

Bellum aduersus Mochrim.

deuicerat, cum quadringentis Lusitanis, maxima ex parte nobilibus, assignauit, qua bellum hostibus illis inferret. Huic classi Regia classis, quæ centum & quinquaginta naues actuarias continebat, adiuncta fuit. Illi autem Xeraphius præerat. In Regia classe erant militum Saracenorum tria millia. homines partim cetrati, & hastati, partim scorpionibus & minoribus tormẽtis armati in prælium ibant. Naues erant etiam maioribus tormentis, & munitionibus instructæ. In cursu sæua tempestas subitò coorta, classem disiecit. Tempestate autem sedata, Correa, & Ioannes Pereira cum nauibus suis in insulam peruenêre, partem eam versus, in qua ciuitas, quæ insulæ nomen obtinet, sita est. Vrbs est ampla satis, & ædificiorum magnificentia, & hominum frequentia celebris. Eò mercatores vndique propter opportunitatem commercij libentissimè commeabant. Mochris vrbem crebris stationibus atq; multis tormentis (fuerat enim de classis aduentu certior factus) egregiè munierat, & propter ipsius vrbis præsidia duodecim millia Arabum mercede conduxerat. Correa classem ab vrbe disiunctus in anchoris expectabat. Quæ post sex dies aduenit. Duæ tantum naues Lusitanæ deerant, quarum vna Armuzium vi tempestatis delata, altera post bellum confectum ad Baharẽ appulsa fuit. Correa copias in terram exposuit, acies diligenter instruxit, vrbem totis viribus oppugnauit: atq; primum nostri fuêre ab hostibus summa vi repulsi. Correa rursus cùm multo maiore impetu in duas vrbis stationes inuectus esset, prælium multò acrius initum, & longo spatio temporis extractum fuit. Nostri tandem irruperunt, & hostes in fugam versi sunt. Ex hostib. trecenti & triginta milites cæsi sunt, in quibus equites 30. fuêre. E nostris quinq; desiderati sunt, quo in numero Georgius Pereira fuit: septuaginta vulnerati. Antonius Correa graue vulnus accepit. Arius Correa frater illius, qui vexillum præferebat, cum multum sanguinis è vulneribus illius emanaret, concidit, & ab hostibus interfectus fuisset, nisi Alexius Sousa, &

Bahara vrbs & insula.

Vrbis oppugnatio.

Lusitanorum victoria.

& Rodericus Correa, viri egregiè fortes, illi confestim opem attulissent. Qui quidem, dum Ario subuenire conabantur, multa vulnera ab hostibus acceperunt. Xeraphius in hoc prælio ducis sapientis officio functus est. Prælio enim non interfuit, & ex præda sanè frugaliter, quantum licuit, in naues deportauit: qui, si hostes cum integris copijs insequi voluisset, magna ea die cædes hostium fieri potuisset. Correa tyranni ædes occupauit, vrbis possessionem nomine regis Emmanuelis cepit, milites collaudauit, & quosdam etiam, qui se excellentius in pugna gesserant, equestribus ornamentis affecit. Accepta deindè à Xeraphio fide, vrbem illi (Regis enim vicem gerebat) moderandam tradidit, ea conditione, vt perpetuò Emmanuelis imperium agnosceret. Raix Xeraphius cùm accepisset, Mochrim è vulneribus post tres dies, quàm prælium commissum fuerat, mortuum fuisse, eo, quo extremum spiritum ediderat, Correæ permissu se contulit, & cadaueris caput abscidit, vt illud gratissimum munus, Regi suo deferret. Naues, quæ erant in statione nauali, succensæ fuerunt. Hametus Mochris sororis filius, qui Catifam, alteram insulæ vrbem tuebatur, illius possessione cessit, & fide Correæ in continentem res omnes suas transmisit. Et sic demùm insula in Armuzij possessionem venit. Correa Armuzium petijt, vbi fuit à Silueira, vt meritus erat, collaudatus, & à Rege multis muneribus affectus. Scelus autem in aliud tempus dilatum. Hoc Anno in Africa Iehabentafusus, dum facinus ingens aggredi studet, per insidias interfectus fuit. Xerifium enim bello vexare, & Marochium oppugnare parauerat. Ad eam rem auxilium à Nonio Mascaregna petierat. Is triginta equites tantùm, & viginti pedites illi auxilio miserat. Et huic exiguo militum numero Rodericum Norognam præfecerat. Franciscus tamen Melius, Alfonsus Gomecius, Ioannes Fernandius Pretus, Ignatius Nonius, à Mascaregna, vt sibi cum Iehabentafuso proficisci in hostem liceret, importunis precibus impe-

Mochris mors.

Catifæ deditio.

RES AFRICANAE.

Occasio cædis Iehabentafusi.

petrârunt. Cùm his viginti equites præterea, & quinque pedites egressi sunt. Ne plures autem exirent, Mascaregnas vrbis portas occludi iussit. Iehabentafufus Dabidenses & Garabienses Mauros acciuit. Leidehambrenses, cum quibus ille conuenerat, similiter euocauerat. Iij cùm essent infirma fide, & iter illud periculi plenum arbitrarentur, venire nolebant, &, si imperium detrectarent, ipsum Iehabentafufum, ne in eos arma conuerteret, metuebant. Verùm cùm Iehabentafufum dolis occidere in animum induxissent, se præstò ad illius imperium futuros esse simulârunt. Atque tandem vt cogitatum scelus exequerentur, aduenerunt. Nacer Mequinezius Rex per id tempus ad Iehabentafufum literas dedit, quibus significabat, se pacem cum Hameto Fessensi Rege fratre suo de integro fecisse, & vtriusque viribus coniunctis obsisti minimè posse. Illos verò statuisse eum euertere, nisi facinus aliquod insigne susciperet, quo in Regis Fessensis gratiam restitui, & veterum offensionum memoriam delere posset. Proinde si saperet, omnes Christianos, quos posset, arte aliqua delusos Regi Fessensi traderet. Aliter enim crederet exitium sibi protinus afferendum. Is literas responso minimè dignas arbitratus est. Interim fuit illi nuncius allatus, montium principem, ducem quendam, quem equitum turmæ præfecerat, inuasisse, & ipsum ducem, & equites quinquaginta captiuos abduxisse, & Abrahemum interemisse. Erat autem Abrahemus Azumi frater, qui multum inter suos opibus & opinione virtutis excellebat. Id cùm accepisset Iehabentafufus, Azumum inuisit, vt eum consolaretur, & epulo funebri, quod Azumus, vt gentis mos est, fratris nomine daturus erat, interesset, & reliqua hominis amantissimi munera præsens obiret. Christianos omnes, & vniuersam familiam suam in castris reliquerat, & in Dabidensium castra, quæ non procul aberant, tribus tantùm ducibus comitatus se contulerat. Dum verò absq; vlla periculi suspicione epulis accumbit, tres principes coniurationis à tergo virum adori-

Leidehambrensiũ in Iehabentafufum conspiratio.

Nacri ad Iehabentafufum literæ.

oriuntur, eumq; multis vulneribus concidunt. Tres duces, quos ille secum attulerat, dum ei subuenire parant, & fortium hominum officium in re tam inopinata faciũt, à reliquis coniuratis interimũtur. Oleidehabramus in Iehabentasufi castra confestim inuasit. At Rodericus Norogna, & Christiani reliqui se cũ Garabiensibus Mauris repentè coniungunt, & in vrbem proficiscuntur. At multi ex Mauris illis, vt est hominum ingenium fallax, & subdolum, & ad euentum fortunæ mutabile, statuerunt Christianos, vt armis & equis potirentur, occidere: sed fuerunt per duces suos à scelere reuocati. Interim Allebembeques, vir primarius, qui Iehabentasufi odio ductus, Oleidehabrami partes, dum illi inter se apertè diffidebant, sequutus fuerat, eò, vbi nostri castra fixerant, peruenit, & Rodericum Norognam ad colloquium euocauit. Dum à reliquis semoti sermocinantur, reliqui in nostros imparatos impetum fecerunt. Multi cæsi sunt, maxima pars cum Roderico Norogna in seruitutem abducta fuit: pauci autem euaserunt. Maurus quidam Bogima nomine, cuius vxor atq; filij in vrbe morabantur, vt calamitosum exitum nunciaret, in vrbem cucurrit. Mascaregnas cum incredibili celeritate centum & quinquaginta equites eduxit, & in castra eorum, qui scelus conflauerant, inuectus, quę inde circiter decem millia passuum aberant. Centum & quinquaginta occidit: supra sexcentos & quinquaginta captiuos abduxit: ingentem boum & pecorum gregem abegit, & eo ipso die victor hostium & vindex facinoris scelestissimi in vrbem reuersus est. Eo die sex equites, qui euaserant, Francisco Melio duce in vrbem rediêre. Postridie pedites sedecim, & equites duo pedibus similiter effugerunt. Hic fuit finis Mauri fortissimi, &, quod exemplum probitatis apud illos rarò perspicitur, fidelissimi, qui ad extremum vitæ spiritum pro Emmanuelis Regis dignitate & imperio maxima cum laude decertauit. Hoc annó Rex Emmanuel Odoardum Menesium Indiæ præfecit: qui quinto Aprilis die cum classe nauium

Proditoria Iehabentasufi cædes.

Lusitanorum clades insignis.

Subita Mascaregnæ irruptio et victoria.

Iehabentasufi elogiũ.

RES INDICAE.

uium quindecim Olysippone soluit,& vniuersam incolumem in Baticalensi portu constituit,& continuò imperij sibi commissi possessionem cepit. Eodem anno iam Georgius Albuquercius Malacam, Georgius Brittius in Malucas insulas profecti fuerant, quorum nauigatio exitus valdè dissimiles habuit. Vt autem primum,quid Albuquercio acciderit,referamus, is Principem regno pulsum,& opibus euersum,cuius patrem Tyrannus per summum scelus occiderat, secum ducebat,vt in Pacemensi regno collocaret. Cùm verò primum ad Pacemensium portum appulisset, & rumore dissipatum fuisset, Regis occisi filium ea classe aduectum esse, multi clam in classem se contulere, Regiumque iuuenem regem salutauere. Tyrannus Gueinal,hoc enim illi nomē erat, vrbem fossa & vallo munierat, magna militum præsidia suis locis disposuerat,tormenta varia collocauerat, vigilias diligenter agi præceperat. Audierat enim Indiæ Prætorē eò classem esse missurum, vt illū regni possessiōe depelleret. Georgius Albuquercius ad illum misit, qui diceret, vt regno, quod contra ius & fas vsurpauerat, vero regni successori cederet.Quod si faceret, se operam daturum vt meliore esset conditione,ea, qua fuerat antè, quàm regnum illud occuparet. At tyrannus respondit,se regnum,quod ei iure aduenerat, & ab homine malefico contra ius vsurpatum fuerat,virtute cepisse. Se verò libenter Emmanuelem dominum agnoscere, & summa fide tributum,quod imperatum esset, soluturum. Proinde orare & obtestari,ne Regem,qui optimo iure in regni possessionem venerat, & qui se totiusq; regni opes Emmanuēli Regi libēter addicebat, vellet vllius gratia contra iura omnia violare.Orationibus & obtestationibus huiusmodi vltro citroque sine vllo fructu missis,decretum ob omnibus est, vt vrbs oppugnaretur.Opportunè autem Emmanuel Gama Malaca, cū naue rebus omnibus instructissima, ad eundē se portū contulerat.Rex quidam erat Pacemensi finitimus: regnum Daru appellabatur. Is erat Principi pulso sanguine

Georgij Albuquercij Malacense iter, eiusq; successus.

Georgij Albuquercij ad Pacemēsem Tyrannū nuncius.

Tyrāni responsum.

Pacemense bellum.

guine propinquus, & illius gratia bellum assiduè cum tyranno gerebat. Is cum audisset nostros vrbē oppugnare constituisse, exercitum, in quo supra tria hominum millia fuêre, repentè coegit, & ad Albuquercium continuò venit, & operam, & opes suas omnes pollicitus fuit. Albuquercius animum gratum habuit, operà verò illius ad id bellum se minimè indigere respondit. Rogauit tantū, vt spectator adesset, vt videret, quo animo Lusitani hostem ferire didicissent. Ne autem post victoriam, quam se propitio Dei numine adepturum confidebat, illius copiæ cum hostibus commistæ periculum adirent, eum admonuit, vt iuberet omnes suos capita ramis viridibus ornare, vt eo discrimine ab hostibus internosci possent. Deinde aciem triplicem instruxit: primam Sancio Henrico, alteram Alfonso Menesio attribuit, tertiam verò sibi reseruauit. In acie illius erāt Emmanuel Gama, Antonius Mirāda Azeuedius, Garsia Chaignus, Hector Valladares, Franciscus Bocarrus, & alij quidam viri nobiles, quorū virtus spectata multis in locis extiterat. Sancius primam stationem acriter oppugnare instituit. Menesius ne vlli laudem concederet, in locum sibi assignatum festinanter inuasit. Albuquercius postremò cū suis omnes ad certameń alacrius ineundum incendit. Fuit longo spatio varijs tormentis, & vasis fictilibus tormentario puluere completis, atq; missilibus acerrimè pugnatum. *Stationum oppugnatio.* Cùm propugnaculum immineret, vnde nostri non mediocre damnū accipiebant, Dionysius Melius, Emmanuel Gama, Hector Valladares, & Franciscus Bocarrus ad portam accurrunt, fores effringunt, & repagula cōuellunt, & aditu patefacto, cum reliquis, qui illos sequebantur, irrumpunt. Ad hunc modum prima statio expugnata fuit. Altera statio multò munitior, integra permanebat. Quæ fuit cū multo maiore periculo ab ijs, quos Albuquercius secū ducebat, & multò atrociore prælio superata. Certamen enim multo maius opinione, quam nostri susceperant, extitit, adeò, vt omnes faterentur Christi præsenti numine profliga-

gatum fuiſſe. Quadringenti Gueinalis tyranni domeſtici atque familiares, & duo millia militum ex illis, quos mercede conduxerat, cæſi ſunt: ipſe Gueinal ſimiliter interfectus fuit: vxores & filij capti. Ducentos & octoginta tantùm Luſitanos Albuquercius in aciẽ eduxerat: quatuor ſolùm deſiderati ſunt. Albuquercius in regni poſſeſſionem principem hæredem miſit. Regem fœdere ad fidem erga Emmanuelem conſeruandam obligauit, & tributum, quod ſingulis annis penderet, impoſuit, arcem deinde multorum operis ædificauit. Sancium Henricum arci præfecit, & ei centum Luſitanorum præſidium attribuit, & ita tandem Malacam cum incolumi claſſe peruenit. At Georgius Brittius cum ſex nauium claſſe in Zamatræ portum aduectus eſt, ad ciuitatem, quam Dachem appellant. Rex illius ciuitatis hoſtili odio à Luſitanis diſſidebat, iam ex eo tempore, quo Alfonſus Albuquercius Malacam expugnauerat. Idcirco Luſitanos, qui caſu naues ad eum portum appulerant, omnibus bonis expoliarat. Brittius cum id exploratum habuiſſet, miſit ad illum, qui dicerent, ſe vehementer admirari, cùm omnes Zamatræ Reges eſſent Luſitanis amici, illum ſolum eorum amicitiam aſpernari, & Luſitanos, qui ad oras illas appellebant, omnibus fortunis euertere. Se illum hortari & admonere, vt vellet ſecum, & cum Luſitanis omnibus pacem & amicitiam firmare, & in amoris inſtituti ſignum, omnia bona, quæ Luſitanis ablata fuerant, reſtituere. Ad hæc Rex ſibi curæ fore dixit, vt in eum, penes quem illius iniuriæ culpa reſideret, diligenter inquireret, & poſtulato ſatisfaceret. Interim verò tantum abfuit, vt officium debitum præſtaret, vt potius vrbem multò validiore præſidio muniret. Georgius Brittius cum ſe deludi cerneret, illas exiguas copias, quas habebat, in terram expoſuit. Deinde in ſtationem, quæ portum muniebat, inuaſit, eamque pugnando cepit. Prælij principium non fuit telis, ſed haſtis, atque gladijs acerrimè commiſſum. Qui enim cum ſcorpionibus, & fiſtulis ferreis

Illuſtris Luſitanorum victoria.

Geor. Brittij Malacẽſis infauſta nauigatio.

eis veniebant, & erant in fronte pugnaturi, vt Britti-
ıs constituerat, nondum propter aduersum ventum
n terram accesserant. Hîc cùm hostes fugerent. Rex,
t suis opem afferret, supra mille nobiles homines, ar-
nis egregiè tectos, & sex elephantos eduxit. At Britti-
ıs reliquas suas copias in statione expectabat. Ioannes
erò Serranus, qui vexillum pręferębat, sine vllo ad du
is imperium respectu, in hostes, qui cliuum subibant,
ignum intulit. Et cùm eum Brittius magnis vocibus
euocaret, voces nullo modo ad aures admisit, sed in
nstituta temeritate & amentia fortissimè perseuera-
ıit. Idem multi eadem insania flagrantes effecerunt.
ırittius cum eos continere non posset, inuitus homi-
ıum furentium audaciam sequutus est. Et cùm nostri
ngentem impetum tulissent, tantam impressionem
ecerunt, vt hostes in vrbem compellerent. Ita cùm iã
ebellatum esse confiderent, in vrbem ingressi sunt,
ıe hostes ab illo metu refici, & recreari permitterent.
At longè secùs, quam suspicati fuerant, euenit. Nam
um in via lata in copias, quæ regem circunsistebant,
ncidissent, pauci à multis circumuenti sunt. Qui cùm
bi moriendum esse cernerent, res admirabiles effici-
ıant. Primus, qui mortem oppetijt, Ioannes Serra-
ıus fuit. Quidam autem Gaspar Fernandus nomine,
ir egregiè fortis, cum in elephantum, vt eum hasta
ansuerberaret, impetum ferret, ab elephanto probo-
ide in altum sublatus atque ad terram allisus, & pe-
ibus ipsius elephanti conculcatus interijt. Georgius
rittius deinde cecidit, Christophorus Pinctus, Ioan-
es Pereira, Franciscus Godizius, & alij multi simili-
r occisi fuêre. Qui euadere potuerunt, fugæ se man-
ârunt. Quidam ex nauarchis, Laurentius Godinius
omine, copias suas, vt se cum Brittio coniungeret, e-
ucebat: cùm nostros fugientes animaduerteret, non
xpectauit, dum illos exciperet, & hostium insequen-
ú impetum ab illis reprimere conaretur, imò fœdis-
ma fuga sibi consuluit: quo factum est, vt hostes vs-
ue ad littus nostros insequerentur. Nondum om-

Io. Serrani temeritas.

Miserabilis clades Lusitanorum.

Raposi & Villosi virtus. nes sciebant, Ducem intra vrbem cecidisse. Ludouicus Raposus, & Petrus Villosus, viri, qui multa decora virtutis militaris obierant, cum in ipso littore percepissent, Brittium occisum fuisse, dixerunt, sibi nullo modo tantam turpitudinem subeundam esse, vt ex prælio, in quo Dux occubuisset, euaderent. Itaque in hostes ruunt, neque cædendi finem faciunt, donec vulneribus concisi, & debilitati conciderent. *Gasparis Galli nauis vado impacta.* Gaspar Gallus, cui prima acies, in qua multi minoribus tormentis instructi veniebant, assignata fuerat, cum fluctibus, & aduerso vento pugnauerat. Cùm verò strepitum tormentorum, quibus hostes, qui erant in statione, nostros repellere nitebantur, audiret, nauem longam, cui pręerat, remis, quantum hominum viribus, & summa animorum contentione fieri potuit, impelli & incitari præcepit. Quo facto, nauis impetu ipso quo ferebatur, in arenæ molem, quæ sub aquis latebat, impacta, sic inhæsit, vt nec remis, neque contis, nec vlla nautarum industria inde prius euelli potuerit, quàm rediens æstus, aquas, quibus sustineri nauis ipsa posset, afferret. Omnes igitur nauarchi cæsi sunt, præter duos, Gallum nempe & Godinium, qui prælio non interfuerunt: vnus, quia non potuit, alter, quia fugæ turpitudinem subire minimè dubitauit. In quo prælio supra septuaginta viri Lusitani ceciderunt, & ex ijs qui euadere potuerunt, nullus extitit, qui non multis indè vulneribus sauciatus abiret. Anchoris autem solutis, è portu profecti sunt, & in portum Pedirensem se contulerunt: vbi inuenerunt Antonium Brittium, Georgij Brittij fratrem, qui communi omnium suffragio delectus fuit, vt in fratris demortui locum succederet. Sic autem fuerat ab Emmanuele decretum, vt si Georgium aliquis casus de medio sustulisset, Antonius Malucis insulis præesset. *Antonius Brittius fratri suffectus.* Antonius Brittius nauarchos reliquis nauibus præfecit, deindè in oram Pacemensem delatus, Georgium Albuquercium reperit. Itaque omnes simul Malacam profecti sunt, vbi fuerunt à Garsia Sala cum humanitate summa recepti-

pti. Qui arcis confestim possessionem Georgio Albuquercio concessit. Hoc anno Leonora Regina Olysippone, mense Iunio peperit filiam, cui fuit Mariæ nomen impositum: quæ postea ingenio, & animi magnitudine & opibus summis excelluit, quamuis varijs casibus innupta in hunc vsque diem permanserit. Vt autem quid interim in India Iacobo Fernãdio Begiensi acciderit, oratione perstringamus, is eo tempore, quo Antonius Correa in Baharem missus à Siqueira fuit, in Indiam cum nauibus quatuor eiusdem Siqueiræ iussu nauigauit. In ora Cambaiæ duas naues cibarijs onustas, & vnam onerariam nauem satis opulentam pugnando cepit. Melichiazius, cùm prælium non procul a Diensi portu fieret, Hagamahamedum cum longis nauibus duodeuiginti misit, vt opem suis afferret. Sed eo tempore, quo is nauibus appropinquauit, iam prælium erat finitum, & hostium maxima pars occisa. Hagamahamedus tamen acre prælium de integro cum victoribus iniuit: nauem vnam, cuius nauarchus nominabatur Gaspar Doutelus, depressit: maxima eorum pars, qui eadem naue vehebantur, fluctibus demersa fuit: nauis ipsius Begiẽsis parum abfuit, quin mergeretur. Similiter & Nonius Fernandius Macedus summum periculum adiuit, & 14. in prelio viros amisit. Cum essent nostri in extremo periculo constituti, imbres immodici, & tonitrua, & fulgura, sublatiq; subita tempestate fluctus prælium diremerunt. Begiensis vt aquationem faceret, & rei frumentariæ consuleret, & naues iactatas reficeret, Chaulem petijt: eò Siqueira peruenit, à spe arcis propè Diũ ædificandæ deiectus. Locum enim, quem is delegerat, Melichiazius munierat. Præterea nauis ingens, quæ materiam subuehebat, incensa fuerat. In ea nanq; vincti Turcæ vehebantur, qui facinus incredibile susceperunt. Cùm enim mortem seruituti longè prætulissent, clauorum attritu scintillas excusserunt, quibus in tormentarium puluerem deiectis, flãma nauem & ipsos captiuos cũ omnib. Lusitanis absumpsit. Alias deindè cogitatio-

RES EVROPEAE

RES INDICAE.
Iacob. Fer. Begiensis nauale prælium.

Captiuorũ Turcarum facinus inauditum.

nes

nes Siqueira cum ſuſcepiſſet, Odoardi Meneſij aduětu ab illis omnib. depulſus fuit. Interim Petrus Syluius, quē Siqueira Armuzij reliquerat, vt quædam negotia conficeret, in Chaulenſem orā peruenit. Hagamahamedus cū ſua claſſe eò ſe contulit, Petriq; Syluij nauē multis tormentorum ictib. vulneratam depreſſit. Syluius cum maxima hominum, quos ducebat, parte fluctibus hauſtus fuit. qui nando ſeruari potuerunt, capti, Diumque perducti ſunt. Sub id tempus matrimonium Beatricis, Regis Emmanuelis filiæ, cùm Carolo Allobrogum duce Olyſippone celebratum eſt. Carolus eas nuptias aliquot antè annis ambierat, quòd ad ſuam dignitatem valdè pertinere arbitraretur, cū Emmanuele affinitatem contrahere, & quòd de Beatricis forma & pulchritudine, & de indole ſingulari multa percepiſſet: & de eadem re ad Emmanuelem legatos miſerat. Sed nihil fuerat ab Emmanuele conſtitutum. Legationem tamen benignè acceperat, & filiæ ætatem parum matrimonio aptam excuſauerat: & interim multa de ſtatu & imperio Caroli, de regionis, quam iure poſſidebat, amplitudine, de illius moribus & vita clam per homines induſtrios inquirendo, eò deductꝰ eſt, vt minimè eam affinitatem contemnendam arbitraretur. Quod vbi Carolus ſenſit, Legatos iterum in Luſitaniam miſit. Nuptiæ pactæ ſunt, & matrimonij conditiones ſcriptæ, & claſſis, qua Beatrix Nicæam veheretur (ſic enim fœdere cautum fuerat) ſummis ſumptibus, & ſingulari ſtudio comparata. Claſſis erat duodeuiginti nauium, in quibus erant aliquæ tantæ magnitudinis, quanta nunquam in Luſitania naues vllæ perſpectæ fuerant. erant etiam aliquot roſtratæ, & triremes præterea, & longæ naues. Nauarchus, qui vniuerſæ claſſi præeſſet, Martinus Albicaſtrenſis, Villæ Nouæ Portimanenſis Comes, vir ſingulari prudentia, ab Emmanuele delectus fuit. Martinus Coſta Archiepiſcopus Olyſipponenſis aliam nauem ſummis ſumptibus inſtruxit, qua Beatricem ſequeretur. Ex omni nobilitate fuerunt multi ab Emmanuele delecti: qui

Hagamahamedi pugna naualis.

RES EVROPEAE Allobrogū Ducis cum Emmanuelis filia nuptiæ.

omnes

mnes gemmis,& auro,& vestibus atque monilibus
im insignem speciem elegantię & magnificentiæ prę
ferebant,vt omnibus admirationem non mediocrē
nouerent. Naues erant interius multo auro & varijs
oloribus illustratæ. Festi dies,antè, quàm classis sol-
eret,ludis quamplurimis agitati,& nobilitatis frequē
a,& omnium gratulatione celebrati. Neque solùm e-
egantia vestium curæ Lusitanis fuit,sed multò etiam
nagis armorum, & tormentorum ratio ab omnibus
abita. Classis nono die Augusti vela dedit, in exitu
nēsis Septemb. ad portum Nicææ appulsa, & Beatrix
um maxima pompæ celebritate, & amoris insignis
rgumentis excepta à Carolo, & ab illius proceribus, *RES IN-*
vniuersa nobilitate & multitudine fuit. Dum hæc *DICAE.*
eruntur, in India Lusitani, qui arcem Chaulis ædi-
cabant (nondum enim erat absoluta, sed tantùm ad *Lusitano-*
rimam contignationem peruenerat) magnis labori- *rū in arce*
us & periculis afflictati sunt. Hagamahamedus enim *Chaulensi*
epenumerò in Frācis cum Mendozam, & Georgium *periculum*
Menesium, qui singulis triremibus præerant, incursa-
at, & non paucos interimebat: & hæc in Siqueiræ &
Menesij conspectu faciebat, qui nullo modo propter
estus accedentis impetum suis opem afferre poterāt.
Tempus enim hostis acer & infestus obseruabat, quo
aues q̄ remis nō agebātur, ei nocere minimè possent.
iqueira cùm illi iter instaret, vt Cochimo in Lusita-
iam intenderet, Henricum Menesium arci Chaulen-
præposuit, maritimarum rerum curam Iacobo Fer-
andio Begiensi dedit. Ei verò, vt mare illud tueretur,
uas naues magnas, 3. triremes, vnam nauem lōgam,
vnam præterea minorem nauem reliquit: deinde
ela dare iussit. Cùm verò malacia summa nauigati-
nem illius impediret, in ora naues suas propè Begien
s classem constituit. At Hagamahamedus cùm nullā
ei benè gerendæ occasionem amittendam existima-
et, cum 30. longis nauib. classem Lusitanam circumi-
at, eamque multis tormentorum ictibus assiduè ver-
erabat, & illius conatus nauium suarum celeritate, &
vehe-

vehementi remorum impulſu, & concitatione frequēter eludebat. Siqueira cùm ſe loco mouere non poſſet, angebatur. Begienſis Andreæ Souſæ, qui triremis cuiuſdam præfectus erat, imperauit vt triremem ſuam in oſtium fluminis, quod Chaulem alluit, impelleret, nè hoſtes per fluuium inuecti, arcem oppugnarent. Sed Hagamahamedus in Souſam inuectus, triremem nocte crebris ictibus oppugnauit, ſeptem Luſitanos occidit, vulnera grauia & periculoſa multis impoſuit. Alexius Souſa, Andreæ Souſæ frater, non leue vulnus accepit. Ad triremem tandem, vt eam retineret, ſuam nauem applicuit. Georgius Meneſius, vt opem Souſæ ferret, accelerauit. Nihilò tamen ſeciùs Hagamahamedus, vt vtranque alligaret, ſumma ope contendebat. Sed Begienſis cum trireme, cuius præfectus erat, & Frāciſcus Mendoza cum 4. lembis ſubſidio occurrit: & cū triremem Souſæ laceram & diſſipatam animaduerteret, eam ſubmoueri iuſſit. Deindè in triremem Georgij Meneſij tranſcēdit. Naues interim noſtræ eò, quòd ventus omninò defecerat, immobiles permanebant. Prælium verò exarſit. Qui erant in lembis, cùm non poſſent, aut non auderent hoſtium impetum ſuſtinere, lembos ſubduxerunt, vt triremis puppi ſe defenderent. Itaque omne certamen erat contra duas triremes inſtitutum. Malus triremis, in quam Begienſis ſe contulerat, erat iam pertuſus, latera multis in locis perfoſſa. Begienſis cùm acerrimè dimicaret, & omnibus locis occurreret, optimique ducis, & ſtrenui militis munus ſimul obiret, exemplo ſuo multos ad rem ſtrenuè gerendam excitabat. Cùm verò lembos non aſpiceret, in puppim recurrit. Ergo, inquit, homines perditiſſimi, quos nec pudor, neque religio ad officium impellit, maluiſtis turpiter fugiendo, ab hoſte crudeliſſimo necari, quàm fortiter & animoſè dimicando, vitā tueri. Dum hęc diceret, tormenti vnius ingentis pila latus illius percuſſit, loricā perfregit, & ipſius loricæ fragmēta intra lacerum corpus immiſit. Cùm Georgius Meneſius illum cecidiſſe conſpiceret, corpus illius integumento

Atrox cū Hagamahamedo prælium.

nento inuolutum à militum conspectu subtraxit, nè multi cæde illius exanimati, à pugna desisterent. Eos utem, quos mors illius fallere non poterat, adhortaus est, nè vnius viri casu animos demitterent, imò virutis illius exemplo ad simile decus aspirarent. Tum lucis officio egregiè functus, multa pertulit. At multi ex illis, qui tormentis præerant, occisi iam fuerant. Tū quilibet pro vsu, quem habebat, eorum vice munus illud administrabat. Remiges, cùm essent à Christi sacris alieni, lingua nostris ignota hostem magnis vocibus admonent, vt triremem alligent. Neminem esse iam, qui eam tueri posset, cùm omnes aut mortui, aut vulneribus debilitati fuissent. Menesius cum hoc animaduertisset, septem aut octo remiges vulnerauit, reliquos formidine perterritos in officio continuit. Hagamahamedus tamen, cùm magnam suorum partem interfectam, multas naues laceras animaduerteret, prælium, nè grauius aliquod damnum pateretur, omisit. Menesius, vt ijs, qui erant in littore, & prælium spectabant, victoriæ speciem præberet, illum per aliquod spatium insequutus est. Deindè triremem, quæ omnem propemodū prælij impetum sustinuerat, multis vexillis ornauit, & tormentorum omniū fragore lætitiæ significationem dedit, quod illius ciuitatis incolis maximum terrorem incussit. Deindè vt magis victoriæ confessionem cunctis exprimeret, ad vesperum in anchoris constitit. Postremò sublatis anchoris ad nauem pretoriam accessit, laceramq; triremem, & numerum eorum, qui pugnando ceciderant, ostendit. Siquira noluit indè discedere, antequàm classem reficeret, & ad Odoardum Menesium literas dedit, quibus ei statum significauit. Classe aūt refecta, maritimarum rerum præfecturam Antonio Correæ commisit, tantisper dum Ludouicus Menesius Odoardi Menesij frater, veniret, qui fuerat ab Emmanuele mari præfectus. Reb. ad hunc modum constitutis, Siqueira Cochimum profectus est, vt se ad iter, quod erat ei in Lusitaniam faciendum, compararet. At Hagamahamedus

dus ſex & triginta longas naues rurſus inſtruxit, & ita in Chaulis portum inuectus, claſſem in loco cōſtituit, quo illā tutā à noſtris facillimè conſeruabat. Hagamahamedus cùm Corream nihil mouere cerneret, ad claſſem illius acceſsit, & poſtquam ad ictum tormenti cōſtitit, multis tormentis prælium inſtituit. At Correa tormentarij pulueris inopia laborabat, & ideò, nè totum ſine magno fructu conſumeret, ſumma vigilantia prouidebat. Noſtri duas turres excitârant, atq; munierant, vnam ad oram, qua flumen in mare cadit, in qua ſpecula erat, alteram propius vrbem. Hagamahamedus cominus decertare, non ſatis tutum arbitrabatur. Turrim verò, quæ erat ad fluminis oſtium, oppugnare conſtituit. Eam triginta tantùm viri Luſitani tuebantur. Ducem igitur, Chilum nomine, cum quindecim nauibus ad eam oppugnandam miſit. Is ducentos viros in terram expoſuit, in loco, quem rupes excelſa tegebat: qui indè in editum collem ſubierūt, qui turri imminebat. Hi turrim à terra acriter oppugnare, naues è mari quatere tormentis inſtituunt. Noſtri ancipiti prælio diſtrincti, nulli tamen loco deſunt. Turris Præfectus, cui nomen erat Petrus Vaſcius Furmanus, dum periculum à turri forti animo propulſat, tormenti vnius ictu percuſſus occubuit. Simō Ferreira & tormentorum magiſter, & nonnulli eiuſdem muneris artifices occiſi ſunt. Correa interim, quamuis prælium cū Hagamahamedo tunc iniret, Rodericū Vaſcium Pereiram cum ſeptuaginta viris Luſitanis duobus lembis immiſit, vt ijs, qui arcem tuebantur, ſubueniret. Ij cùm in terram deſilirent, in hoſtes, qui collem occupârant, inuadunt, eoſque loco pellunt, & in fugam conijciunt, & ferociter in littus inſequuntur, & multos interimunt. Hagamahamedus verò poſt prælium longo ſpatio protractum, cùm è ſuis maximum numerum interfectum aſpiceret, receptui ſignum dedit. Porrò autem Correa prælij contentione liberatus, in turrim iuit. Ibi eos mortuos, qui dicti ſunt, aduerſis vulneribus inuenit. Multos præterea vulneratos

Turris cuiuſdam oppugnatio.

-tos offendit. Parma vnius, cui Petrus Queirosius nomen erat, septem & viginti sagittis transfixa fuerat: & alius nomine Emmanuel Cugna, similiter quinque & 20. sagittas parma infixas gerebat. Alij similiter multa signa virtutis indicabant. Dum hostes ab arcis ingressu repelluntur, triginta ex illis cæsi sunt, & alij pręterea sexaginta in littore ceciderunt, præter eos, quos Pereira ceciderat. Omnes fermè, qui hoc prælio cæsi sunt, nobiles erant, quos cultus elegantior & armorũ vsus indicabat. Inter eos Chilus, qui ad arcem oppugnandam missus fuerat, & AEthiops quidam agminum ductor, vir fortissimus iacebant. Mortuorum capita Correa præcidi iussit, vt ea ad Hagamahamedum muneris parum grati loco mitteret. Turrim verò refecit, & firmiore præsidio muniuit, illicque Aluarum Brittium præfecit. Interim Ludouicus Menesius interuenit, cui Correa classem continuò tradidit, & indè Cochimum profectus est. At Melichiazius pacem ab Odoardo Menesio postulauit, & culpã belli in Siqueiram transtulit. Hagamahamedo verò vt se cum classe reciperet, imperauit. Dum hæc in India citeriore geruntur, Georgius Albuquercius Bintami vrbem egregiè munitam oppugnare constituit. Itaque classe magna comparata, in eam insulam traiecit, ad vrbem castra posuit, & stationes propugnatoribus nudare instituit. Sed scalas non attulerat. Dictum enim illi fuerat stationes & propugnacula propter humilitatem transcendi facillimè posse: quod longè secus esse reperit. Itaque fuit ab oppugnatione cum damno repulsus. Multi namque telis hostium ceciderunt, inter quos Georgius Melius extitit, qui cum Antonio Brittio in Malucas insulas nauigabat. Multi vulnerati sunt. Ita deinde se receperunt, vt hostes eos insequerentur, neque cędendi finem facerent, vsque eò, dum in scaphas & lembos, deinde in naues cum periculo non mediocri conscenderent. Laqueiximena maritimarum rerũ præfectus, vt magis victoriæ confessionem exprimeret, cũ nauibus viginti classem Lusitanam persequu-

Queirosij & Cugnæ virtus insignis.

Infœlix Bintami oppugnãtio.

tus est, Egidiumque Simonem celocis præfectum cum omnibus, qui sub illo militabant, interfecit. Exitus igitur rē temerè susceptā, vt fieri plerunque solet, infelix admodúm consequutus est. At Antonius Brittius ex eadem insula profectus, vt Malucas insulas peteret, ad Iauas in eo cursu delatus, classem in Agaciamensi portu constituit. Erat enim ea ciuitas fœderata. Aberat inde non procul insula nomine Maduram, cuius aqua laudabatur. Itaque magistrum nauis suæ eò misit, vt aquaretur. Incolæ in nostros impetum fecerunt, & lēbum ceperunt, & captiuos, eò, quòd insita quadam temeritate & insolentia primi iniurias intulerant, nullo modo, nisi pretio pro redemptione persoluto, reddiderunt. Brittius propterea, quòd hyems erat, non potuit eodem anno in Malucas nauigare: & apud Hagacimenses hybernauit. Et hæc quidem in vlteriore India gesta sunt. Sub id verò tempus, Armuzij Xerafus operam dedit, vt scelus meditatum in actum tandem erumperet. Postquam enim opera & industria Correę Baharemensi insula potitus fuit, tantos ad scelestum illud facinus perficiendum spiritus assumpsit, vt oblitus fidei atque recentis illius beneficij, conatus omnes ad exitium nominis Lusitani comparauerit. Obstabat tamen Regis ipsius voluntas in Lusitanos propensa, qui etsi soceri crebris sermonibus alienatus à nostris extiterat, noui tamen muneris & beneficij recordatio eum rursus ad fidem, vt anteà faciebat, obseruandam allexerat. Hominis tamen scelestissimi importunitate victus, & soceri authoritate commotus, quamuis pestem sibi comparari eo scelere perspiceret, hominibus perditissimis assensus est. Die igitur ad facinus præstituta, in ædes, in quibus Lusitani habitabant, irruerūt, inopinantes oppresserunt, & domos aliquas incenderunt. Supra sexaginta ea nocte Lusitani cæsi sunt. Huius coniurationis indicium ad arcis Præfectum delatū fuerat. Sed tanta fuit hominis in tanto periculo propulsando negligentia, tantaque suscepti muneris obliuio, vt ne commeatum quidem vllum ad obsidionē tol-

Ant. Brittij ad Malucas nauigatio.

Maduram Ins.

Armuzienſiū in Lusitanos conspiratio atque rebellio.

Gærsiæ Cottignij negligentia.

tollerandum in arcem importandam curauerit. Ea tamen nocte, vt in re trepida fieri potuit, Garsia Cottignius (hoc enim præfecti nomen erat, vt diximus) turres ducibus assignauit, & tormenta aptè collocari præcepit, & aciē instruxit, quæ Lusitanos in arcem confugientes exciperet, & impetum hostium ab arce repelleret. Nostri cum ex arce egressi fuissent, in Saracenorū turbam impetum dederunt, multosque ex illis occiderunt, & non paucos Lusitanos, qui nondum interfecti fuerant, cōseruârunt. Cùm verò in arcem redirent, in hostes, qui vias obsederant, inciderunt. Fit atrox prælium. Hostes odium acerbum & immane, nostros desperatio & indignatio stimulabat. Illi multitudine furenter elati, nostri virtute freti dimicabant. Tandem cùm nostris via ferro aperienda esset (aliter enim nulla spes salutis erat) tantam impressionem fecerunt, vt hostium aciem perrumperent, & multos interficerēt, atque tandem in arcem euaderent. Omnes tamen, qui quadraginta tantùm erant, vulnerati fuerunt. Cottignius ea nocte nuncium de rebellione illa, & periculo in quo versabatur, ad Prætorem in Indiam misit. Et quia materia ad excitanda propugnacula deerat, nauē oneratam, quæ in anchoris consistebat, exonerari, & dissolui, & omnem materiam in arcem cōportari iussit: quod non sine maxima armorum contentione, & sine multo sanguine & aliquorum cæde fieri potuit. multi namque Saraceni, qui opus impedire nitebantur, occisi sunt, & aliqui etiam Lusitani ceciderunt: inter quos vir egregiè fortis, Vascus Vieira nomine, cuius in ea pugna præclara virtus fuerat, occisus est. Eo verò tempore Emmanuel Sousa Tauares, qui cum classe mare Persicum & Arabicum peragrabat, vi tempestatis in Mascatem delatus fuerat. Eo Tristanus Vascius Veiga nauem, Calaiate profectus, appulerat. Vrbis præfectus illis Armuzij rebellionem, & scelus in Lusitanos conflatum nunciauit. Significauit præterea, se literas ab Armuzij Rege accepisse, quibus imperabat, vt omnes Lusitanos, qui in eadem vrbe versarentur,

Atrox cū Armuzijs pugna.

Armuzij Regis de Lusitanorum strage decretum.

tur, confestim occideret. Quod etiam Calaiatensi præfecto, post Veigæ ab illa vrbe digressum, præscripserat. Omnes enim illius oræ ciuitates ad Armuzij ditionẽ & imperium pertinebant. Calaiatensis autem præfectus continuò paruit, & omnes Lusitanos, quos potuit, interemit. At Mascatensis, cùm esset vir senex, lōgoque rerum vsu peritus, & coniectura prouideret, facinus illud non esse feliciter casurum, se à cæde continuit. Veiga fuit vir neq; moderatus, neque moribus & vita rectè constitutus, tanta tamen animi magnitudine præditus, vt nullum vnquam periculum formidaret, ita, vt multi illum insaniæ, & præcipitis cuiusdam temeritatis insimularent. Is tunc, cùm inter illum & Sousam iurgium extitisset, solus cum triginta Lusitanis Armuzium profectus est, & per mediam hostium classem, in densos tormentorũ globos, & in flāmas, & tela, & in sagittarũ multitudinem irruit, tantaque virtute dimicauit, vt omnium iudicio vires humanas superaret. Atq; tandem cũ hostiũ classem perrumperet, in arcẽ penetrauit. Præbuit facinoris illius audacia hostibus maximum terrorẽ, & obsessos ad spẽ certissimæ salutis erexit. Emmanuel Sousa ad insulā Queixumẽ, quæ in arcis conspectu posita est, naues appulit. Cottignius cũ à Veiga percepisset, Sousæ classem esse exiguā & hominum præsidio non satis munitā, illum rogauit, vt simultatem deponeret, & se rursus cum Sousa coniungeret. Is, etsi vulneratus erat, Cottignij precibus obsequutus est. Iterum igitur non cũ minore periculo classem hostium perrupit, & Sousam de statu, in quo arx tunc esset, admonuit. Cùm igitur æstus accederet, in hostes inuecti sunt. Præliũ fuit vtrinq; magna viriũ & armorum contentione commissum. Decem hostiũ naues depressæ, multi interfecti atq; vulnerati fuerũt. E nostris vnus cecidit, octoginta vulnerati sunt: classis verò Lusitana ad arcis portas, hostib. frustra repugnātibus, accessit. Xerafus cùm cerneret, arcem mari, propter Lusitanam classem, oppugnari minimè posse, omnes ad oppugnationem, quæ ex vrbe fiebat, conuertit.

Prudenter factum.

Audacißimũ Veigæ facinus.

Præclarũ Veigæ facinus.

Prælium nauale cũ Armuziensibus.

Hostilis stationis expugnatio.

tit.

tit. Consilio autem Turcæ cuiusdam, nomine Mirabdelic, viri in bellicis rebus exercitati, statione͂ in regijs ædibus erexit, & alterã similiter in Xenodochio Lusitano, quod inter regias ædes & arce͂ interiectum erat, excitauit. Vnde, eò quòd propius abesset, hostes plurimũ damni crebris tormentorum ictibus nostris inferebãt. Garsia Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rodericum Varellam cum hominibus quadraginta in eam stationem immisit. Hi stationem acriter oppugnant, parietem disturbant, violenter irrumpunt, magnamq; cædem faciunt: duo tamen in eo prælio cadunt, & omnes fermè vulnerantur. Statione ad hunc modũ capta, Cottignius tormenta omnia, quæ in ea disposita fuerant, in arcem deportari præcepit. Xerafus ingens tormentum in infima regiarum ædium parte collocari iussit: illius ictibus arcis portæ confractæ atque dilaceratæ sunt. Aditum tamen illum Cottignius obiectis molibus obstruxit, & multa tellure compleuit. Tum è templi turre, quæ erat regijs ædibus aduersa, tormentũ excellenti artifici commisit, qui ita collineauit vt hostium tormentum, quo fores effregerant, ictu primo dilaceraret. Hostes exterriti quidem eo casu sunt, in instituto tamen perseuerabant. Nostros cũ multum fames, tum multò vehemẽtius sitis afflictabat. Homines quidam obscuri ex arce ad hostes transfugerunt, quorum indicio Xerafus accepit, nostros nõ posse diutius sitim perferre. Eo nuncio fretus statuit, arcem admotis scalis oppugnare. non credebat enim, vllas vires in Lusitanis ad resistendum propter aquę penuriam residere. Hoc fuit Cottignio Saraceni cuiusdam indicio, qui ad illum transfugit, continuè delatum. At Cottignius vasa tormentario puluere completa, & trabes transuersas cũ saxis ingentibus, ex trabibus aptissimè colligatis, in pinnis statuit. Hostes ad oppugnatione͂ satis cõfidentes accedunt; plurimis simul scalis admotis, in arce͂ scandere nituntur, quantum quisq; potest, vt primus, vel inter primos, ad summũ euadat, enititur: cùm Lusitani trabibus demissis scalas perfringunt, vasa deijciunt,

Solers facinus.

Sratagema Cottignij.

unt, multos saxis interimūt, multò plures flammis absumunt: interim pilæ in confertos emissæ maximam stragē faciunt. Xerasus receptui signum dedit, & scalis omissis, arcē tormentis quatere sine intermissione parauit. Catapultam deinde in ædibus regijs disponi iussit, quæ plurimum damni nostris inferre potuisset, si aliquis inter hostes esset, qui ea vti sciret. Sed hostium imperitia frustra fuit omnis opera in ea statuenda cōsumpta. Tandem Xerasus murum ædificauit, ea mente, vt ad tantam altitudinem perduceret, vt arci immineret, & tela atque densas pilas in nostros emitteret, arcemq; propugnatoribus nudaret. At nostri Cottignij iussu crebris duorū tormentorū ictibus murum quatiunt, eumque lata rima findunt, multisq; locis pertundunt. Deinde galeas fustibus sublatas inter pinnas statuunt, vt armatorum speciem præbeant, & choreas ducunt, maximamq; recentis lætitiæ significationē dāt, vt hostes opinarentur recens auxiliū aduenisse. Ea verò nocte, quæ sequuta est, Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rodericum Varellam, cum vasis puluere tormentario refertis, in murum immisit. Hi magno silentio ad murum accedunt, & per rimas atque foramina vasa intra murum collocant: deinde sparsum puluerem tenui quodam limite ab aduerso muro ad arcē continuant. Deinde postquam in arcem recepti sunt, ignem deijciunt. Flamma repentè in muri ruinas temporis momēto discurrit, vasa corripuit, incendium cū horrendo quodam strepitu concitauit, quod stationē, quæ intra murū erat, absumpsit: in ædes deinde regias impetu peruasit. Ventus erat ea nocte vehemens, & ita euenit, vt cùm omnes accurrerent, nemo posset incendium restinguere. Neque solùm ædes regiæ, sed magna etiam ciuitatis pars incendio illo consumpta fuit. Hoc facto Xerasi atque Regis spes incisæ fuerunt. Viderunt namq; suos conatus ad nihilum recidisse: & existimabāt nostros nouis præsidijs confirmatos esse, & idcirco ciuitatem deserunt, & in aduersam insulam cum trepidatione traijciunt. Nostri nè incendium vl-

Aliud Cottignij stratagema.

Xerasi & regis Armuzij fuga.

tra serperet, operam dederunt, & varium ex vrbe commeatum, & aquam præcipuè in arcem importarunt. Rex postquam in Queixumensi insula constitit, literas ad Cottignium dedit, quibus significauit, se valdè suscepti facinoris pœnitere, cuius omnem culpam in Xerafum trãsferebat, & à Cottignio pacem suppliciter atq; demissè postulabat. Interim Gondissaluus Cottignius, Garsiæ Cottignij frater, ab India cum valido præsidio, iussu Odoardi Menesij Armuzium venit, cuius aduentu metus à nostris omninò depulsus, & omnis hostium spes prorsus abiecta fuit, & nostri, quasi iam pax instaurata esset, hostibus mansuefactis familiariter vti cœperunt. Xerafus tamen, vt susceptum scelus alio scelere cumularet, cùm intelligeret Regem literas ad Garsiam Cottignium clam misisse, Xamiro homini primario, quo plurimum vtebatur, negotium dedit, vt ipsum regem strangularet: quod ille diligenter effecit. Illo mortuo, Xerafus Patxam, Mahametxã Zafardimi Regis filium, qui Zafardimus eo tempore, quo primum Albuquercius Armuzium venit, regnabat, Regem creauit. Quo beneficio illum sibi vehementer obstrinxit, vt multò liberius tyrannidem constitueret, & per omnium facinorum genera vagaretur.

Missū Armuziensi arci subsidium.

Armuzij Rex à Xerafo necatus.

Hoc anno in Africa Ioannes Cottignius ducentos equites eduxit, & rursus Alcassarem Quebirium profectus, iterũ ita fecit, vt prius omnes vias diligenter explorari iuberet. Tintanes tandem peruenit, qui locus Alcassare Quebirio quatuor millia passuum abest. Ibi in hostes inopinantes inuasit, multos occidit, captiuos quinquaginta duxit, & supra duo millia boũ abegit. Præfectus Alcassaris Quebirij cum trecentis equitibus & ducentis peditibus, vestigijs illius institit. Ioannes Cottignius pedetentim, & cautè copias agebat: & ita postremum agmen muniebat, vt hostes illi parùm nocerent. Transmisso autem fluuio constitit, & hostibus pugnandi potestatem fecit: & cùm illi fluuium transire metuerent, in eorum conspectu conquieuit, & cibum sibi, & militibus apponi iussit. Inde

RES AFRICENAE.

Prospera Io. Cottignij excursio.

 Arzilam

Arzilam cum omni præda ingressus, maximam lætitiam cunctis attulit. Fames enim tunc grauissima Hispaniam & Africam vexabat. At Hamet Larozius, qui summã Alcassaris Quebirij potestatem habebat, cùm se magnã ignominiã accepisse iudicaret, quòd Cottignius cũ tam exiguis copijs, tam procul Arzila, & prope Alcassarem Quebirium Mauros tam multos occidisset, & tantã prædam abduxisset, maculam delere constituit. Itaq; equites quandringentos Arzilam duxit. Dies erat caliginosus, & pluuius, & ideo factũ est, vt à speculatoribus minimè sentiretur. Multi lignandi gratia ex vrbe sine metu exierant, qui vbi primũ hostes conspicati sunt, in iumenta confestim insiliunt, & in vrbem inuehuntur, & sublatis clamoribus hostiũ aduentũ significant. Multi, qui dispersi vagabãtur, in vrbem se recipiunt. Cottignius signo dato ex vrbe cum copijs egressus est. Adolescens quidã, Aluarus Nonius appellabatur, cuius pater regiæ supellectili præerat, in agmine primo, quod Fernandus Mascaregnas antesignanorũ ductor agebat, exierat. Eum, cùm esset animosus & liberalis, adulatores multi sectabantur. Tum q-dam ex illis, Age inquiunt, facultatem tibi diuinitus oblatã ne prętermittas: nemo tibi diei huius egregium decus vllo modo præripiat. In hostes irrue, nos te sequemur. Adolescens iuuẽta & audacia furens, & adulatorum sermonibus inflatus, equum incitauit. Mascaregnas illũ reuocare conatus fuit. Sed is, cùm inuidia illud fieri putaret, multò vehementius accelerauit, vt ante omnes manũ cum hoste consereret. Quinque & viginti illum sequuti sunt, qui tanto impetu in primũ agmen hostium inuaserunt, vt eos retro cedere cõpellerent. Sed cùm à Larozio subsidia repentè mitterentur, ipse circumuentus, atque prius, quàm auxiliũ afferri potuit, cæsus est: cũ illo quatuor alij ceciderunt. Hostes deinde eos, qui fugiebant, ferociter insequuti, cùm in Ioannẽ Cottignium incidissent, terga verterũt. At Ioannes Cottignius Aluarũ Nonium adhuc viuũ offendit, &, vt solatio, quod adhiberi poterat, dolorẽ illi⁹ leni-

Hameti Larozij excursio.

Aluari Nonij infausta temeritas.

leniret, elaborauit, illumque in vrbem inferri cõtinuò iussit. Qui tamen antè quàm ad vrbem accederet, expirauit. Cottignius verò Mascaregnam cum equitibus quadraginta, vt agmen postremum carperet, pręmisit. Qui cum aliquos primo impetu deturbâsset, & vnum viuum cepisset, ex eo sciscitatus est, an Larozius ipse interesset. Cùm Larozium adesse intelligeret, Cottignium admonuit: qui eo nũcio valdè lætatus est. valdè enim cùm Larozio congredi, propter viri famam, cupiebat. Et ipse Larozius id se vehementer expetere sæpius asserebat. Verũ cùm animum Cottignij ad dimicandum paratum cerneret, consilium mutauit. At Cottignius cũ iam Sol occidisset, illum fugientem insequi noluit, sed quinque captiuos homines primarios abduxit, & cæsorum spolia legit, & ita victor exercitũ incolumem reduxit. Nemo enim cecidit, præter illos quinque, quos temeritas in illum casum præcipitauit. Eodem fermè tempore Henricus Menesius, Odoardi Menesij frater, vir multis disciplinis eruditus, Tingi præerat, qui multas cũ non mediocri laude excursiones fecit: et cùm per exploratores intellexisset, Tetuani Pręfectum in agrum Tingitanum copias educturum, vt vastitatem inferret, & Henrico pugnandi potestatẽ faceret. Henricus obuiam illi processit, & in loco, quò Præfectus erat venturus, tres dies expectauit. Quarto tandẽ die in vrbẽ reuersus est. Iam oẽs ex equis descenderant, cùm repentè Præfectus apparuit. Pugnæ signo dato, Henricus Menesius in hostes inuectus est, illos fudit, fugauitque, & vsq; ad noctem insequutus, multos occidit & nonnullos captiuos abduxit, maiusque multò damnum hostibus intulisset, nisi tenebræ noctis hostes seruassent. Duabus autẽ de causis victoria fuit insignis. Prima, quia præfectus Tetuani vir egregiè fortis habebatur, & magnas copias adducebat, & Menesius cum multo minore numero militum illi confidenter occurrerat. Altera, quia fieri non crediderant, vt homo, qui magnam vitæ partem in disciplinis varijs, & in pontificio iure consumpserat, tam acer in

Insignis Henrici Menesij victoria.

De prospero Vasci Fer. Cæsaris cũ Britãnica nauti prælio.

armis esset. At Vascus Fernandius Cæsar fretum interim Gaditanũ non magno quidem militum numero, sed magna virtute tuebatur. Cũ verò ad illum biremis accederet, nauarchus illũ admonuit, quatuor naues vnam nauẽ Lusitanã cepisse, quam secum è prætoriæ nauis puppe colligatam trahebant. Cæsar sine cunctatione vlla in eas cursum instituit, quas post Calpem montem conspexit: & cum nauem prætoriam ab alijs disiunctam esse cerneret, in eã nauem suam incitauit, cumq; propè constitisset, eos, qui ea vehebantur, interrogauit, vnde essent. Illi (erant autem Britanni) responsum non dederunt, sed exitium minitati sunt, nisi ꝓtinus vela dimitteret. Cæsar cùm minimè solitus esset eiusmodi mandatis obsequi, nõ obtemperauit, sed ad certamen ineundum, satis se promptum atque paratũ exhibuit. Tormentis acriter vtrinque decertatur. Interim verò, qui erant in naui Lusitania, funem, quo erat alligata, præcîdunt, quod Britanni, eò quòd essent pugnæ acrius intenti, minimè perspexerunt. In hoc prælio Cæsar septem ex suis amisit, & multi præterea fragmentis scutorum, quæ hostium tormenta dissipabãt, erant grauissimè sauciati. Germanus quidam procero corpore, & animo satis acri ad moriendum, si opus esset, præparatus, 15. vulnera acceperat, è quibus plurimũ sanguinis emanabat: quem Cæsar admonuit, vt è pugna tantisper abscederet, dum vulnera obligaret. Ego, inquit, non prius hinc discedam, quàm aut moriar, aut hostes importunos vela demittere compellam. Deindè tormentum humero sustinet, & socium ignem applicare iubet: quo facto, nauis armamẽta ea parte, qua antenna malo alligatur, dissipauit, maliq; partem perfregit: & cùm hoc iterum atq; tertiò fecisset, magnum Britannis terrorem iniecit. Alius deindè Germanus, globo à prora in puppim immisso, multos interemit, & puppis partem dilacerauit. Britanni iam eo tempore 20. ex suis amiserant, & multi vulnerati discesserant. Itaq; vela continuò demiserunt. Quod etiam naues aliæ, quæ propter aduersum ventum prælio interesse ne-

Eximia Germani cuiusdam magnanimitas.

nequiuerant, effecerunt. Hoc facto Cæsar scapham demitti iussit, et Anglos accersiuit, et causam scire voluit, cur Lusitanam nauem cepissent. Illi respondent, se, vt eam à Maurorum incursione, qui cum longis nauibus mare peragrabant, tuerentur, secum trahere voluisse. Illos deindè dimisit, qui, vt se reficerent, Gades aduecti sunt. Cæsar Septam se contulit. Emmanuel verò vt fretum securius à piratis redderet, classem instruendam curauit, cui Simonem Cugnam, Tristani Cugnæ filium, præfecit. Hoc anno propter nimiam in Mauritania Tingitana siccitatem fuit ingens sterilitas agrorũ, ex inopia frugum, famesque multos mortales absumpsit. Eo malo coacti Maurorum incredibilis multitudo, ad Regem Emmanuelem misit, qui dicerent, se velle ad Christi sanctissimum nomen adiungi, & quibus his hominibus Christianis, qui eos salutaribus disciplinis erudirent, in seruitutem addici. Cõcessit hoc Rex libentissimè. Tãtum studiũ in illo religionis extitit, vt eo solùm nomine posset facillimè in fraudẽ impelli. Cõstabat tamen, eos simulatè religionẽ inopiæ sublevandę gratia profiteri, quam erant, vbi primum facultas aliqua daretur, indignissimis factis violaturi. Præterea hostes immanes in intimas Lusitaniæ sedes admittere, minimè tutũ videbatur. Accedebat, q erat opinio, eos pestilentiæ cõtagione corruptos, posse facillimè Lusitaniã pestiferis morbis inficere. Quin & vniuersa Lusitania eadẽ agrorũ sterilitate laborabat. Siccitas. n. primũ segetes multas absumpsit, postremò imbres immodici, q mẽse Maio & Aprili deciderant, fruges enatas corruperũt. Itaq; cũ magna Maurorũ multitudo se omnib. qui eos alere vellent, in seruitutẽ traderet, vix erat quisquã, qui eorũ opera vti vellet. Sic factũ est, vt multi egestate & fame cõfecti, fœdè perirẽt. Hoc anno Venetij cũ 5. magnis triremib. Olysipponis portũ subierũt. Nauarchus erat Alexander Pisaurẽsis, vir patricius, qui in Rep. plurimũ autoritatis habebat. Is à Venetis legatus ad Emmanuelẽ missus fuit, vt cũ illo pactionẽ faceret de Indicis aromatibus, quæ volebant

Fames in Mauritania.

Volũtaria Maurorũ præ fame seruitus.

Veneta ad Emmanuelem legatio.

illis

illis certo pretio cū emolumento regis addici. Rex le-gatum honorificè admodū recepit, multisq; muneri-bus,& ornamentis affecit,& reliqua omnia,quæ postu-labat,benignè præstitit. De aromatū verò pactione ni-hil transigi potuit. In anni huius exitu Rex Emman- eo tempore,quo magis opib. & imperio,summaq; no- minis gloria,& celebritate florebat,& optima,vt vide-batur valetudine, & corporis robore, & incolumitate vigebat,in morbum subitò incidit,ex quo post dies no-uem,decima tertia die mensis Decemb.ex hac vita mi-grauit.Quinquaginta duob. annis & sex mensibus vi-xerat:è quib. viginti sex annis, & mense cum dimidio regnauit.In ipso vitæ fine,maxima quædam insitæ re-ligionis & pietatis documenta dedit. Testamētum cū singulari prudentia fecit, animum sacris sanctissimis expiauit, mortis certissimæ nuncium æquissimo ani-mo tulit:sacerdotes,qui illum circunsistebant,& hym-nis atq; precibus ad Deum adhibitis,vota pro illius sa-lute sempiterna faciebant,adiuuabat, & versus sacrorū carminum multis in locis memoriter pronunciabat. Fuit in Bethlehemico templo,quod fundarat,cū mul-tis lachrymis,quas desiderium illius excitabat,cum re-gio funere, omniumque fermè Principum, & nobi-litatis vniuersæ celebritate,in sepulchro cōditus. Si ve-rò cursum vitæ illius cōsideremus, hominem certè fe-licissimum,si felicitas vlla in rebus humanis extare po-test, iudicabimus. Cùm esset regia stirpe procreatus, nulla tamen in spe regiæ dignitatis & amplitudinis e-nutritus extiterat.Omnes,qui illum iure propinquita-tis,& antiquitatis antecedebant,varijs casibus extincti sunt.Regni verò patrimoniū miris accessionibus am-plificauit. Armuzium, Arabiæ partem, Indiam Indo & Gange definitam,eam etiam,quę vltra Gangem est, extremasq; Oriētis Solis regiones imperio adiecit: ter-ras incognitas perlustrauit.Omnia nanq;,quæ Lusita-ni illius imperio faciebant,ad illius laudem & gloriam referenda sunt.Nec enim Regis officium in vlla re cla-rius perspicitur,quàm in excellentium hominum,qu-

Emmanuelis Lusit. Regis morb⁹ & mors

Præparatio eiusdē ad mortē.

Exequiæ eius et sepulchrum.

Vita mores & res gestæ.

ro

res præclaras cum maxima laude moliuntur,multitu-
dine.Rex enim eſt,ſi verè hoc nomen vſurpat,qui ſpi-
itus affert,qui animos ad laudem excitat,qui pericula
ubire compellit,qui deniq; honoribus,& præmijs vir-
uti propoſitis,multos homines ſibi ſubditos cupidita
e veriſſimæ laudis inflammat. Vt igitur militum for-
itudo imperatorũ induſtriæ,quæ illos exercuit,& mi-
itaribus diſciplinis inſtruxit, & promptos, & alacres
d rem gerendam exhibuit, aſcribenda eſt: ita clarorũ
ominum laudes ad Reges optimos,qui claritatem il-
am honoribus debitis excitârunt,vidētur eſſe optimo
ure reuocandæ. Duplici igitur ratione Reges ſuorum
audem ſibi vendicare poſſunt,quòd & primùm homi
es ingenio excellenti maximarum rerum cupiditate
nflāmarint,& quòd eorum opera, quos ſingulari vir-
ute præditos animaduertunt,vti ſciant. Vt igitur no-
ilitatis effœminatę languor & ignauia ſummum Re-
i dedecus inurit: ita nobiliũ virtus & induſtria illius
omen illuſtrat. A Regibus enim virtutes &vitia in v-
iuerſam plerunq; Remp. tanquam à perenni fonte
edundant. Si igitur Vaſcus Gama tam admirabili vir-
ute & induſtria viam in Orientē aperuit: ſi Odoardus
aciecus Regis temporibus illis potentiſſimi impetũ
arrogantiam compreſſit: ſi Franciſcus Almeida tam
luſtres victorias adeptus cum inſigni gloria fuit: ſi
lfonſus Albuquercius is Imperator extitit,vt ſit cum
ummis imperatoribus, quorum nomen eſt immor-
alitati commendatum, meritò comparandus: id eſt
naximā ex parte Ioannis ſecundi, & Emmanuelis,
uius nominis primi, è quorum diſciplinis tam præ-
lari homines prodiêre,virtutibus aſcribendum. Id et-
am de Ioanne Meneſio,de Nonio Fernādio Ataidio,
e Maſcaregna & Cottignio, & alijs præſtantibus ad
audem viris exiſtimādum eſt,ea omnia, quæ geſsêre,
mmanuelis virtute geſta fuiſſe. Quare minimè dubi-
o, quin,ſi ille per ſe ſigna in Africam intuliſſet, om-
em Mauritaniam Tingitanam facillimè fuiſſet ſub
mperium ſubditurus. Sed ab eo conſilio partim tem-
pori

poribus,partim quorundam hominum timidorũ con silijs sæpè reuocatus fuit. Quãto tamẽ studio Mahumetis nomẽ extinguere conaretur, vrbes,q̃ illius imperio & industria captæ sunt,& arces similiter ędificatæ atq; munitæ declarãt. Itaq; felicitas illius, q̃ fuit incredibilis,nõ est fortunæ,vt hominũ vulgus loquitur, sed diuino beneficio,qđ virtutibus illius fauebat,attribuenda. Fuit enim vita cõtinens, natura benign⁹, religione pius,præterea mitis atq; mansuetus, & in summa grauitate comis & perhumanus. Aditus facillimos habebat,in administrando iure,et negotijs impigrè gerẽdis summam diligentiã adhibebat. Manè,& sæpenumerò ante lucẽ surgebat,& reb⁹ diuinis operã dabat:tum in supplicũ postulatis audiẽdis,& negotijs Reip. trãsigendis tẽpus omne cõsumebat. Erat in sermone iucũdus, & non mediocri vrbanitate p̃ditus,& admodũ liberalis. Domesticorũ necessitatibus summa benignitate cõsulebat. Milites alebat,res præclarè gestas non solũ laudib. sed multis etiã muneribus, & beneficijs prosequebatur. Egentiũ inopiam opibus suis egregiè sustentabat. Viris religiosis,& virginibus sacris nõ solũ ea, quæ ad cultum religionis, veru quæ ad domesticum vsum pertinebant,largè & munificè suppeditabat. Erat in sceleribus vindicãdis,& erratis suorũ coercendis seuerus, quamuis esset natura magis ad lenitatẽ, quã ad seueritatem propensus. Musica multũ delectabatur, sed non ita,vt Musicę studiũ illum à negotijs auocaret. In eadẽ domo multi fidibus pulsabãt, & ad cytharã canebant, & non pauci Quæstores,& Iurisconsulti,& reliqui varijs muneribus præfecti,ad illũ multa regni negotia deferebãt,ita,vt simul cũ honestissima oblectatione multa negotia conficeret. Erat ille quidẽ cultu vitæ lautissimus,mensaq; illius conquisitissimis epulis extructa, verũ admodum temperatè cibis vtebatur. A vino semper abstinuit,& diebus solenni ieiunio cõsecratis,ciborum abstinentiam summa religione conseruabat. Fauebat plurimum literis: de moribus externis multa perconctari solebat,historias libenter audiebat:quoti-

es cibum publicè ſumebat, erant epulę magis iucundo & vtili ſermone, q̃ coquorum artificio conditæ. Nam cũ hominib. eruditis, & cum ijs, q varias regiones peragrauerant, ſermonem libentiſſimè conſerebat. Honeſtiſsimis ludis operã dabat; pila, & frequenti venatione, cùm à negotijs erat otium, & ludis equeſtrib. exercebatur. Sed hoc fuit in illo mirabile, quod vix vnquã tantum eiuſmodi ludis indulſit, vt non aliquid ea die, qua animũ à negotijs relaxabat, quod ad regiũ munus pertineret, cum miniſtris ſuis tranſigeret. Vel enim in ſyluis verſaretur, in ſyluis præſtò aderat, qui ei ſupplicem libellum offerret, & aliquid cum illo ageret, in quo ſalus reip. verteretur. Siue celoce in mari vagaretur, in ipſa celoce miniſtri vehebantur qui cũ illo multa de publ. rebus cum vtilitate cõmuni tranſigerent. Illius ætate, inopia in exilium pulſa videbatur: mœſtitię locus non erat: querimoniæ ſilebant: omnia choreis & cantibus perſonabant. Eiuſmodi ludis aula Regia frequenter oblectabatur. Nobiles adoleſcentes cũ virginibus Regijs in aula, ſine vlla libidinis ſignificatione ſaltabant, & quamuis honeſtiſsimis amoribus indulgerent, virginibus erat inſitum, neminem ad familiaritatem admittere, niſi illum, qui aliquid fortiter & animosè bellicis in rebus effeciſſet. Pueris enim nobilibus, qui in aula Regia verſabantur, non erat licitum pallium virile ſumere, antequam in Africã traijcerẽt, & aliquod inde decus egregium reportarẽt. Et his quidem moribus erat illius tempore nobilitas inſtituta, vt multi ex illius domo viri omni laude cumulati prodirent. Eccleſiæ ſanctionibus alacritate ſingulari parebat: mores & ritus ab Eccleſia conſtitutos ſumma ſanctitate & cæremonia tuebatur. Tempore, quo memoria ſuppliciorum, quæ Chriſtus pro nobis in cruce pertulit, ritu ſolenni conſecratur, à templo minimè diſcedebat: & tribus diebus, quibus ſanctiſsimum Euchariſtiæ ſacramentum erat in ſepulchri quadam ſimilitudine conditum, vt nobis memoriam noſtræ ſalutis repræſentaret, neque veſtes exuebat, nec abeo

loco,

loco, nisi ad aliquod breue tempus abscedebat: & cum somnus illum complectebatur, ibi sine vllo vitæ delicatioris instrumento parumper accubabat. Multas sanctorum hominũ religiones instaurauit, fluxosq; mores ad pristinam seueritatẽ & sanctimoniam reduxit. Aedes sacras quàm plurimas vel à fundamentis extruxit, vel collapsas refecit. Odio acerbo Mahumetis sectã persequebatur, & ea de causa tanto studio bellum in Africa & Asia comparabat, vt, quantum in illo esset, memoriam erroris pestiferi deleret. Sic autem religionem colebat, vt nunquam studiũ publici iuris, & Reip. rationem intermitteret. Sic Reip. constituendæ, & moribus atq; legibus inuigilabat, vt bellicarum rerũ curã nullo modo deponeret. Sic se cũ musicis, aut venatoribus oblectabat, vt in medijs voluptatibus, salutis publicæ memoriam retineret. Itaq; eodem tempore classes in Mauritaniam & Aethiopiam, in Orientis solis regiones instruebat, præsidia in varias partes summittebat, iuri dicundo operam dabat, hominum querelis aures assiduè præbebat, commissa facinora vindicabat. Tanta tamen lenitate præditus erat, vt non facilè hominum cupidorum, & omnia pericula metuentium, postulatis importunis obsisteret. Id autem effecit, vt manus multorum immodicè sacris rebus afferri permitteret, & transmissionem in Africam, cuius studio tantoperè flagrabat, ita differret, vt mors improuisa posset omnes illius cogitationes impedire. Attamen quamuis, vt res humanæ sunt, aliquid eiusmodi, quod reprehensione aliqua dignum videatur, in se admitteret, fuit is Princeps multis Regijs virtutibus ornatissimus, & immortali memoria consecrandus.

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM IN DVODECIM LIbros Hieronymi Osorij Lusitani, Siluensis Episcopi, de rebus Emmanuelis, Lusitanorum Regis inuictißimi virtute & auspicio gestis: in quo numerus paginam: litera A priorem paginæ columnam, B. posteriorem indicat.

A.

C.

Em

Fides

Hen-

I.

L.

mat-

Nacri

N.

O.

P.

ſua-

Zabaij,

Z.

FINIS.

